UNIVERSITATEA DE STAT
DIN MOLDOVA

FACULTATEA DE DREPT
CATEDRA DREPTUL ANTREPRENORIATULUI

Dr. Roşca Nicolae Dr. Baieş Sergiu

DREPTUL AFACERILOR

Volumul I

Chişinău 2004

CZU 347.7(075.8)
R74

Manual: Dreptul afacerilor.

Autori: Roşca Nicolae, doctor în drept.
Baieş Sergiu, doctor în drept.

Prezentul volum a fost elaborat în conformitate cu noua programă a cursului „Dreptul afacerilor" aprobată de Consiliul Ştiinţific al Facultăţii de Drept a Universităţii de Stat din Moldova. La baza elaborării manualului sunt puse actele normative în vigoare la 1 octombrie 2004 şi cuprinde materia referitoare la reglementarea juridică a activităţii de întreprinzător, la statutul juridic al întreprinzătorilor, inclusiv la modul general de constituire, funcţionare şi încetare a activităţii de către întreprinzătorii persoane fizice şi persoane juridice.

Destinat studenţilor, doctoranzilor, profesorilor din instituţiile de învăţământ superior, precum şi lucrătorilor din instanţele judecătoreşti, procuratură, avocatură, notariat.

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii

Roşca, Nicolae
Dreptul afacerilor. Volumul 1 / Nicolae Roşca, Sergiu Baieş. – Ch., 2004 (F.E.-P. „Tipogr. Centrală") – 456 p.

ISBN 9975-78-355-4
CZU 347.7(075.8)

ISBN 9975-78-355-4

Capitolul I
NOŢIUNI INTRODUCTIVE PRIVIND DREPTUL AFACERILOR

§ 1. Noţiunea, obiectul şi definiţia dreptului afacerilor

1.1.Dispoziţii generale. Denumirea *drept al afacerilor* sugerează ideea că acest drept reprezintă un ansamblu de norme juridice care reglementează afacerile. Prin afacere se înţelege îndeletnicirea, acţiunea (întreprinderea) sau activitatea cu rezultat favorabil a unei persoane. Afacerile, numite în continuare şi *activitate de întreprinzător*[1], sunt operaţiuni social utile de extragere, creare sau dobândire de bunuri pentru a fi comercializate, astfel încât suma de bani primită ca plată să acopere toate cheltuielile suportate şi să asigure persoanei obţinerea unui profit. Afaceri sunt toate activităţile de extragere, cultivare şi confecţionare a bunurilor materiale, de executare a lucrărilor, de prestare a serviciilor etc. În categoria *afaceri* intră şi cumpărarea de bunuri materiale şi de servicii pentru a fi revândute.

Nu sunt afaceri: activitatea desfăşurată în bază de contract de muncă, activitatea persoanelor fizice şi a persoanelor juridice necomerciale care dobândesc bunuri pentru necesităţile proprii, alte activităţi care nu aduc profit autorului. În unele ţări nu se consideră *de întreprinzător* activităţile liberale (activitatea individuală a avocaţilor, medicilor, arhitecţilor, profesorilor etc.) şi nici chiar activitatea în agricultură dacă nu este desfăşurată de o societate comercială.

Afacerile au o bază normativă solidă, constituită din câteva sute de acte care şi se referă la diverse domenii ale economiei naţionale. Unificarea, sistematizarea şi interpretarea doctrinară, într-un curs unitar, a

---

[1] Termenul *afacere* este onlocuit frecvent cu alţi termeni sau sintagme cum ar fi: *activitate de întreprinzător, business, activitate comercială, activitate de antreprenoriat* sau chiar *activitate economică*. În prezenta lucrare se va opera cu sintagma a*ctivitate de întreprinzător*, care, având şi o consacrare legislativă, reflectă adecvat natura juridică a acestei activităţi şi este genericul multitudinii genurilor de activitate economică aducătoare de profit.

dispoziţiilor legale referitore la activitatea de întreprinzător şi la persoana care o desfăşoară (întreprinzătorul) este dificilă, dar şi de o necesitate stringentă pentru cei care utilizează normele de drept. Anume acestui scop serveşte dreptul afacerilor.

1.2. Denumirea materiei. În doctrina juridică, materia analizată în prezenta lucrare (pe care autorii o numesc *drept al afacerilor*) poartă diferite denumiri, printre care şi cea de *drept comercial.* Se observă aşadar că asupra denumirii există păreri controversate [2].

Dreptul comercial. Denumirea tradiţională a acestei materii este *dreptul comercial*, care se defineşte ca ansamblu de norme juridice de drept privat aplicabile raporturilor juridice izvorâte din săvârşirea actelor juridice, faptelor şi operaţiunilor considerate de lege fapte de comerţ, precum şi raporturilor juridice la care participă persoanele care au calitatea de comerciant[3]. Altfel spus, dreptul comercial reglementează relaţiile sociale patrimoniale şi personal nepatrimoniale din sfera activităţii de comerţ[4], inclusiv toate activităţile economice aducătoare de profit.

---

[2] În unele surse întâlnim: *drept economic* (**Farjat, G.** *Droit economique*, Paris, 1971; **Мартемьянов, В.С.** *Хозяйственное право*. Том I, II. Издательство BECK, Москва, 1994), *fundamentele juridice ale activităţii de întreprinzător* (**Жилинский, С.Э.** *Правовая основа предпринимательской деятельности*. Москва, 1998), *drept comercial al afacerilor* (**Dorin, Clocotici**. *Dreptul comercial al afacerilor*. Bucureşti, 1998) şi chiar *drept al întreprinderilor*.

[3] **Cărpenaru Stanciu,**. *Dreptul comercial român.* Bucureşti, 2001, p. 3.

[4] Noţiunea de comerţ poate fi analizată sub mai multe aspecte: etimologic, economic şi juridic. *Etimologic:* cuvântul *comerţ* provine de la latinescul *commercium*, care, la rândul său, reprezintă juxtapunerea cuvintelor *cum* şi *merx,* ceea ce înseamnă *cu marfă.* Prin urmare, comerţul reprezintă operaţiuni cu marfă. Sub aspect *economic*, comerţul este definit ca o activitate al cărei scop este schimbul şi circulaţia mărfurilor de la producător la consumator. Comerţul, aşadar, consta în operaţiuni cuprinse în intervalul dintre momentul producerii mărfurilor şi intrării lor în circulaţie şi momentul ajungerii lor la consumator. Sub aspect juridic, noţiunea de comerţ are un conţinut mai larg, cuprinzând nu numai operaţiunile de interpunere şi circulaţie a mărfurilor, pe care le realizează negustorii, ci şi operaţiunile de producere a mărfurilor, pe care le efectuează fabricanţii, precum şi executarea de lucrări şi prestarea de servicii de către antreprenori, respectiv prestatorii de servicii

Dreptul comercial a apărut în condiţiile statului feudal ca un drept profesional al persoanelor care practicau comerţul, denumit iniţial *jus mercaturae* (dreptul negustorilor sau dreptul comercianţilor). Acesta era bazat pe obiceiurile vânzării-cumpărării ale corporaţiei de negustori. Normele dreptului comercial se deosebeau de normele dreptului civil prin flexibilitate, rapiditate şi siguranţă în operaţiuni, precum şi prin încrederea în personalitatea celui cu care se contracta. Datorită comercianţilor, s-au născut şi s-au perfecţionat multe instituţii juridice, inclusiv cambia, reprezentarea, insolvabilitatea comercială etc.

Dezvoltarea comerţului a contribuit atât la răspândirea normelor dreptului comercianţilor pe alte pieţe, cât şi la extinderea lor asupra unor alte relaţii, inclusiv de creditare, de transport, de asigurare, de producere etc. Extinderea normelor *jus mercaturae* asupra unor alte operaţiuni economice decât cele de vânzare-cumpărare a transformat dreptul comercianţilor în drept comercial (*jus mercatorum*)[5]. Dreptul comercial contemporan reprezintă un ansamblu de norme care reglementează relaţiile dintre cei care săvârşesc *operaţiuni economice aducătoare de profit* (activitate de întreprinzător, afacere), indiferent de domeniu. Anume la acest conţinut se referă legislaţia şi doctrina contemporană **română[6], franceză[7], germană[8], rusă[9]** etc. De asemenea, se recunoaşte faptul că dreptul comercial ia în considerare noile realităţi şi include normele de intervenţie a statului în activitatea economică. Prin această

---

sau, în genere, de către întreprinzători. Vezi: **Cărpenaru Stanciu.** *Op.cit.,* 2001, p.1.

[5] Гражданское и торговое право капиталистических государств, под редакцией **Василева, Е. А**. Международные отношения. Москва, 1993, с.17.

[6] **Cărpenaru, Stanciu D**. *Op.cit.,* 2001, p.3; **Angheni, Smaranda; Volonciu, Magda; Stoica, Camelia şi Lostun, Monica Gabriela**. *Drept comercial.* Bucureşti, 2000, p. 20; **Petrescu, Raul.** *Drept comercial român.* 1996, p.17; **Turcu, Ion.** *Teoria şi practica dreptului comercial român.* Vol. I. Bucureşti, 1998, p.18-19.

[7] **Guyon, Yves.** *Droit des affaires.* Tome 1. Droit commercial general et societes, 10-e edition, Economica, 1998, p.1.

[8] Основы немецкого торгового и хозяйственного права. Москва, 1995, с.11.

[9] Коммерческое право. **Попондопуло В.Ф. и Яковлев В.Ф.** Санкт-Петербург, 1997, с.22.

extindere, dreptul comercial cuprinde şi norme de drept public, devenind actualmente tot mai „publicizat”[10].

Drept comercial sau dreptul afacerilor. Unii autori demonstrează că materia respectivă se poate numi atât drept comercial, cât şi drept al afacerilor, ambele noţiuni folosindu-se simultan[11] ori succesiv[12]. De exemplu, autorii ruşi[13] folosesc cu prioritate denumirea *drept al afacerilor* (предпринимательское право). Există păreri că *dreptul afacerilor* este o transformare a dreptului economic (sovietic)[14] sau că dreptul afacerilor abia se naşte[15]. Utilizarea denumirii *drept al afacerilor* se motivează şi prin următoarele: fie că lipseşte un cod comercial, fie prin includerea în materie a normelor dreptului public, fie prin obiectul îngust sugerat de dreptul comercial.

Dreptul comercial îşi are, de regulă, originea într-o lege specială (cod comercial). Acesta din urmă este raţional în statele care recunosc dualismul dreptului privat şi care, pe lângă cod civil, au şi cod comercial. Se afirmă că statele care nu au cod comercial nu pot avea nici drept comercial, acesta fiind doar o disciplină de studiu.

---

[10] **Cărpenaru Stanciu.** *Op.cit.,* 2001, p.21;

[11] **Fr., Lemenunier.** *Principes et pratique de droit commecial, droit des affaires.* Paris, 1985.

[12] **Guyon, Yves.** *Droit des affaires.* Tome 1. (Droit commercial general et societes). Paris, 1990; **Patulea, Vasile şi Turianu, Corneliu.** *Curs rezumat de drept al afacerilor*. Bucureşti, 1994, p.11.

[13] **Лаптев, В.В.** *Предпринимательское право: понятие и субъекты. Москва,* 1997, с.6;**Толкачев, А.Н.** *Российское предпринимательское право*. Москва, 2003, с.8; **Ершов, Т.В., Иванов Т.М.,** *Предпринимательское право*. Москва, 1999, с.3; *Предпринимательское право*. Курс лекций. Под ред. **Клейн, Н. И.** Москва, 1993, с.3-5; *Предпринимательское (хозяйственное право) право*. Том 1. Под ред. **Олейника О.М**. Москва, 1999, с. 28-40; **Кашанина, Т.В.,** *Корпоративное право*. Москва, 1999, с. 32-54 etc.

[14] **Лаптев, В.В.** *Op. cit.,* p.6; *Предпринимательское (хозяйственное право) право*. Том 1. Под ред. Олейник О.М. Москва, 1999, с.31;

[15] **Кашанина Т.V.,** *Op.cit.,* p.43; *Предпринимательское право Украины*. Под ред. **Шишка, Р.В**. Харьков, 2001, с.57.

Dreptul afacerilor este un domeniu mai amplu deoarece include şi normele de drept public[16]. Această includere explică fenomenul transformării, prin „publicizarea" dreptului comercial, aparţinând tradiţional dreptului privat, în drept al afacerilor.

Denumirea *drept comercial* sugerează ideea că acest ansamblu de norme are un obiect mai restrâns, adică obiectul de reglementare se referă la distribuţia de mărfuri nu însă şi la producţia lor, la executarea de lucrări sau prestarea de servicii[17]. Unii autori ruşi folosesc acest sens al dreptului comercial şi ţin cursuri speciale[18], reglementarea juridică a celorlalte activităţi de întreprinzător le lasă pe seama dreptului afacerilor.

În ceea ce ne priveşte, optăm pentru denumirea *drept al afacerilor*, ca alternativă a dreptului comercial, care cuprinde toate normele juridice ce reglementează afacerile, indiferent de ce natură sunt: de drept privat sau de drept public.

1.3. Noţiunea de drept al afacerilor. Se consideră criterii de divizare a sistemului de drept în subsisteme omogenitatea relaţiilor sociale, metoda de reglementare şi chiar gruparea normelor juridice în unul sau câteva acte legislative[19].

Cea mai veche divizare a dreptului în drept public şi drept privat a fost făcută de juristul latin Ulpian (170-228 e.n.). Dreptul public avea ca obiect organizarea statului roman şi reglementa raporturile dintre stat şi particulari, conţinea norme cu caracter imperativ, iar părţile raportului erau pe poziţie de inegalitate juridică. Dreptul privat reglementa raporturile dintre particulari, conţinea norme supletive, iar părţile raportului erau pe poziţie de egalitate juridică. De asemenea, dreptului

---

[16] **Ion, Turcu.** *Dreptul afacerilor*. Iaşi, 1993, p.5; **Guyon, Yves.** *Op. cit.*, 1998, p.1.

[17] Republica Moldova nu are cod comercial, Legea privind comerţul interior sugerând sensul îngust al dreptului comercial.

[18] Asupra acestui sens insistă unii autori ruşi, care consideră dreptul comercial (sau dreptul vânzării-cumpărării propriu-zis) ca o disciplină de studiu şi subramură a dreptului comercial [Коммерческое право России. Под ред. Пугинского, Б.И. Москва, 1999, с.7-10].

[19] În doctrina rusă se menţionează şi un al treilea criteriu de divizare a sistemului de drept, şi anume unificarea normelor într-o lege sau un cod. Vezi: **Алексеев, С.С.** Структура советского право. Москва, 1975, с. 22.

privat îi era specific principiul potrivit căruia *este posibil totul ce nu este interzis de lege,* iar dreptul public se baza pe un principiu invers, adică *este posibil numai ceea ce este prescris.*

În anumite perioade istorice, chiar şi în perioada actuală, doctrina face o echivalenţă între noţiunea de drept privat şi cea de drept civil. Sistemul de drept, afirmă profesorul E. Suhanov, nu mai reprezintă o piramidă, în al căreia vârf se află dreptul constituţional. Piramida s-a transformat în trapez, ale cărui unghiuri sunt ocupate de dreptul public şi, respectiv, de dreptul privat. Dreptul privat ocupă o poziţie egală cu cea a dreptului public şi reprezintă cea mai voluminoasă ramură a dreptului, în al cărei conţinut toate elementele se includ ca subramuri. În opinia acestui autor, noţiunea de drept privat este echivalentul noţiunii de drept civil şi, pe lângă partea generală a dreptului civil, cuprinde drepturile reale, drepturile obligaţionale, drepturile de proprietate intelectuală, succesiunile şi dreptul familiei, dreptul comercial şi dreptul internaţional privat[20].

În replică, profesorul T.V. Caşanina[21] şi-a exprimat dezacordul cu această „*supraramură de drept*", afirmând că omogenitatea relaţiilor juridice incluse în sistemul dreptului privat propus de E. Suhanov este aparentă, că aceste relaţii nu pot crea un sistem unitar. Cu adevărat, toate aceste „creaţii juridice" s-au format şi s-au dezvoltat în „sânul" dreptului civil, considerat pe bună dreptate *alma-mater* a multor ramuri de drept. Dezvoltarea societăţii umane însă a influenţat şi sistemul de drept, reflectând în structura lui tendinţele de specializare şi apariţia unor ramuri de drept cum sunt dreptul comercial, dreptul familiei, dreptul muncii etc. Dreptul privat, menţionează profesorul Caşanina, chiar şi în forma propusă de E. Suhanov, nu poate pretinde la egalitatea cu dreptul public, deoarece acesta are un propriu conţinut şi include o mulţime de ramuri ca părţi componente[22] pe când dreptul privat – „supraramură" conţine numai subramuri şi nu reprezintă o unitate echivalentă. De

[20] **Суханов, Е.А.** *Система частного права.* În: „Вестник МГУ. Серия 11 (Право)". 1994, nr.4. c.26-30.

[21] **Caşanina, T.B.** *Op.cit.,* p.37.

[22] Se consideră ramuri ale dreptului public: dreptul constituţional, dreptul administrativ, dreptul financiar şi fiscal, dreptul penal.

asemenea, nu pot fi negate cel puţin şapte ramuri ale dreptului privat: dreptul civil, dreptul succesoral, dreptul familiei, dreptul de autor, dreptul de proprietate industrială, dreptul muncii şi dreptul afacerilor[23].

Evoluţia firească a dreptului influenţat de tendinţa de specializare a adus la faptul că, în sec.XIX-XX, în unele state, a fost recunoscut dualismul dreptului privat, adică divizarea lui în două ramuri: dreptul civil şi dreptul comercial. După adoptarea Codului civil francez de la 1804, necesităţile practice au impus desprinderea din codul civil a unor norme destinate reglementării relaţiilor ce apar în legătură cu activitatea de întreprinzător şi gruparea lor într-o lege specială, numită *cod comercial*. Ulterior, în sistemele de drept ale unor state, din dreptul civil s-au desprins şi au fost recunoscute şi alte ramuri ca: dreptul familiei şi dreptul muncii. Trebuie menţionat că acestea din urmă cuprind, pe lângă normele dispozitive specifice dreptului privat, şi norme imperative specifice dreptului public, caracterizându-se ca ramuri de drept cu obiect mixt de reglementare. Pentru toate aceste ramuri de drept dreptul civil rămâne a fi o lege generală, adică, ori de câte ori legea specială nu dispune, se apelează la dispoziţiile acestuia.

În literatură juridică s-au purtat discuţii cu privire la faptul că materia dreptului afacerilor ar forma o ramură distinctă de drept, o subramură a dreptului civil ori ar fi doar o disciplină care facilitează studierea materiei.

O primă discuţie priveşte existenţa sau lipsa unui act normativ fundamental în domeniu. Se afirmă că dreptul comercial s-a evidenţiat ca ramură de drept în statele care au coduri comerciale şi instanţe judecătoreşti comerciale (economice). Existenţa paralelă a codului civil şi a codului comercial în Franţa, Germania, România, Belgia, Spania, Portugalia, Japonia etc. a servit ca temei de recunoaştere a dualismului dreptului privat.

Deşi se recunoaşte că dreptul comercial este instituţionalizat ca un drept special faţă de dreptul civil, doctrina a discutat intens asupra faptului dacă dreptul comercial trebuie să fie un drept autonom ori trebuie integrat în sistemul dreptului civil în vederea constituirii unui drept privat

[23] **Caşanina, T.V.,** *Op.cit.,* p.32-42.

unitar. Anume în urma polemicilor ştiinţifice, sistemul de drept italian a renunţat la dualismul legislativ al dreptului privat, adoptând în 1942 un cod civil care reglementa unitar relaţiile civile şi cele comerciale.

Unele state, cum ar fi Italia, Olanda, Rusia, nu au coduri comerciale, reglementările activităţii de întreprinzător fiind cuprinse în codul civil şi în legi speciale. În legătură cu aceste reglementări unitare unii autori afirmă că în aceste state nu există o ramură distinctă de drept cum ar fi dreptul afacerilor (drept comercial)[24]. Alţii însă afirmă contrariul[25]. Profesorul Stanciu Cărpenaru a analizat argumentele aduse în favoarea unităţii dreptului privat şi argumentele invocate în sprijinul autonomiei dreptului comercial, ajungând la concluzia că absenţa în unele ţări a unui cod comercial nu înseamnă inexistenţa dreptului comercial ca ramură distinctă de dreptul civil. Un drept comercial există chiar dacă are o reglementare în codul civil. Utilizând denumirea de *drept al afacerilor*, precum şi o altă argumentare, la o concluzie similară ajunge şi profesorul T.V. Caşanina.

Dispute acerbe asupra unităţii dreptului privat sau recunoaşterea autonomiei dreptului comercial (al afacerilor) faţă de dreptul civil au loc în literatura contemporană rusă. O parte din autori[26] susţin că dreptul comercial (al afacerilor) este o parte componentă (o subramură) a dreptului civil sau numai o disciplină de studiu[27], că relaţiile aferente activităţii de întreprinzător sunt în esenţă relaţii private şi se reglementează de codul civil, chiar dacă subiectele acestor relaţii sunt speciale, adică sunt întreprinzătorii. În sprijinul acestei afirmaţii se aduce dispoziţia art.2 din Codul civil al Federaţiei Ruse, potrivit căreia legislaţia civilă reglementează raporturile civile dintre persoanele care desfăşoară activitate de întreprinzător precum şi raporturile la care aceştia participă.

---

[24] *Гражданское право*. Том 1, 2. Под ред. **Суханова, Е.А.** Москва, 1998, с.16.

[25] **Carpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, p.9; **Caşanina, T.V.** *Op. cit.*, p.47.

[26] Popondupolo, V.F. şi Iacovlev, V.F. *Op. cit.,* p.22; *Гражданское право.* Том 1, 2. Под ред. Суханова, Е.А. Москва, 1998, с.16-19.

[27] **Klein, N.I.,** (coordonator). *Op. cit.*, p.3-5.

Profesorul V.V. Laptev susţine că dreptul afacerilor reprezintă o ramură distinctă a sistemului de drept cuprinzând un ansamblu de norme juridice care reglementează raporturile juridice aferente activităţii de întreprinzător[28]. Această poziţie, dar prin alte argumente, este susţinută de T.V. Caşanina[29], A.N. Tolcaciov [30], I.V. Erşov, T.V. Ivanov [31] şi O.M. Oleinic [32]. Ei recunosc că o serie de norme juridice din dreptul afacerilor îşi au originea în codul civil şi reglementează raporturi private, dar că, în activitatea de întreprinzător, au un anumit specific, ce rezultă din scopul subiectelor acestei activităţi. De asemenea, se afirmă că normele dreptului public care reglementează afacerile au un rol important şi trebuie cercetate în legătură indisolubilă cu cele de drept privat.

Considerăm că pentru a răspunde la întrebarea este sau nu dreptul afacerilor o ramură de drept nu este suficientă aderarea la una dintre opiniile doctrinare, ci trebuie a se porni de la principiile de structurare a sistemului de drept al statului având ca bază dispoziţii concrete din actele legislative.

Privitor la dreptul afacerilor în Republica Moldova, se evidenţiază două perioade: prima - de la 1991 până la intrarea în vigoare a Codului civil nr.1107/2002 şi a doua - după aceasta.

Prima: Potrivit Codului civil din 1964, cetăţenii nu puteau deţine în proprietate mijloace de producţie, iar averea personală nu putea fi folosită pentru a se obţine profit. Art.102 alin.(4) din acel cod stipula că *bunurile proprietate personală a cetăţenilor nu trebuie să servească pentru obţinerea de venituri neprovenite din muncă.* Venitul obţinut din utilizarea eficientă a bunurilor personale (de exemplu, chiria) se califica *neprovenit din muncă,* o asemenea activitate fiind considerată infracţiune şi sancţionată de legea penală.

Legea nr.460/1991 a reabilitat proprietatea privată şi a permis cetăţenilor să deţină în proprietate *loturi de pământ ..., mijloace de producţie pentru înfăptuirea activităţii economice, producţia şi veniturile*

---

[28] **Laptev, V.V.** *Op. cit.,* p.6.
[29] **Caşanina, T.V.** *Op. cit.,* p.43.
[30] **Tolcaciov, A.N.** *Op. cit.,* p.8.
[31] **Erşov, I.V. şi T.V., Ivanov, T.M.** *Op. cit.,* p.3.
[32] **Oleinik, O.M. (coordonator).** *Op. cit.,* p. 13-14.

obţinute, precum şi alte bunuri cu destinaţie de consum şi de producţie”. Această reabilitare a dus la descătuşarea iniţiativei private. Astfel, legiuitorul, în logica sa de liberalizare a economiei, a adoptat Legea nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, prin care a legalizat activitatea de întreprinzător şi a permis constituirea de persoane juridice de drept privat cu scop lucrativ. Această lege a servit ca piatră de temelie economiei de piaţă şi ca bază dreptului afacerilor, deoarece a dat definiţie activităţii de întreprinzător, a stabilit subiectele cu drept de a desfăşura o astfel de activitate (întreprinzătorii), a reglementat modul de constituire, reorganizare şi lichidare a acestor subiecte.

Legea nr.845/1992 a apărut în sistemul de drept al statului ca o lege de sine stătătoare, reprezentând în esenţă un mic cod comercial. Ea conţinea dispoziţii generale - de drept privat şi de drept public - dezvoltate în alte acte legislative, şi anume în legile cu privire la: societăţile pe acţiuni; la cooperaţie; la investiţiile străine; la întreprinderea de stat; la faliment; la patenta de întreprinzător, în regulamentele: societăţilor economice; înregistrării de stat a întreprinderilor etc. Toate aceste acte formau un ansamblu de norme juridice, numit de autorii prezentei lucrări *dreptul afacerilor*[33]. La noi însă, ca şi în statele cu coduri comerciale, în activitatea de întreprinzător se utiliza întregul arsenal de mecanisme juridice din Codul civil.

A doua etapă. Membrii comisiei de elaborare a Codului civil, printre care erau şi autorii prezentei lucrări, şi-au pus problema reglementării distincte, într-o lege separată, a relaţiilor dintre persoanele care desfăşoară activitate de întreprinzător sau în prevederi încorporate în Codul civil. Majoritatea s-a pronunţat pentru o reglementare unitară, argumentând că elaborarea codurilor comerciale ţine de trecut. S-a menţionat în special faptul că există tendinţa de a se adopta coduri civile, aducându-se ca exemplu sistemul de drept al Italiei şi cel al Olandei care au coduri civile unitare, ceea ce nu are impact negativ asupra economiei acestor ţări. Mai mult decât atât, unele state din spaţiul ex-sovietic (Federaţia Rusă, Kazahstan, Georgia) de asemenea au elaborat coduri civile care reglementează unitar relaţiile civile şi cele comerciale.

[33] **Roşca, Nicolae. Baieş, Sergiu.** *Dreptul afacerilor*. Chişinău, 1997.

Legislativul a susţinut ideile grupului de lucru păstrând structura propusă. Codul civil al Republicii Moldova nr.1107/2002 reglementează relaţiile aferente activităţii de întreprinzător, precum şi statutul juridic al persoanelor care îşi propun să desfăşoare activitate de întreprinzător (denumiţi în continuare *întreprinzători*). Faptul acesta rezultă din dispoziţia art.2 alin.(4), potrivit căruia legislaţia civilă reglementează raporturile dintre persoanele fizice şi juridice *cele care practică, precum şi cele care nu practică activitate de întreprinzător*.

Dacă Legea nr.845/1992 şi Codul civil din 1964 coexistau, iar această coexistenţă, în principiu, punea temelia dualismului, dispoziţiile Codului civil nr.1107/2002 însă au înlocuit aproape integral cele ale Legii nr.845/1992. Deşi aceasta nu a fost abrogată expres, majoritatea normelor ei nu pot fi aplicate, deoarece normele Codului civil cuprind întregul domeniu de reglementare. Această abrogare tacită duce la modificarea sistemului de drept privat, iar dreptul civil încorporează normele private din dreptul afacerilor.

Această realitate însă nu privează autorii de dreptul de a cugeta şi a prezice o eventuală desprindere a dreptului afacerilor şi formare a unei ramuri distincte de drept. Această concluzie este inspirată şi de afirmaţia profesorului Stanciu Cărpenaru că dreptul comercial există şi în statele care nu au cod comercial deoarece au astfel de reglementări în codul civil. În activitatea de întreprinzător există o mulţime de probleme şi nuanţe specifice care solicită reglementare juridică deosebită, de aceea normele referitoare la această activitate sunt incluse nu numai în codul civil, dar şi în alte legi speciale, complementare. Legi speciale care reglementează afacerile există în toate ţările, ceea ce denotă un proces obiectiv de specializare a reglementărilor juridice. Dacă în trecut codurile comerciale au fost primele manifestări de specializare şi de naştere a unui subsistem de drept privat în interiorul aceluiaşi drept civil, astăzi actele normative care ordonează şi organizează activitatea de întreprinzător sînt în număr tot mai mare, iar gradul lor de elaborare mai avansat şi mai detaliat.

În esenţă, procesul de specializare a dreptului constă în faptul că în drept se manifestă *o continuă divizare a muncii,* în urma căreia norme şi

grupe de norme juridice se diferenţiază tot mai mult[34]. Se observă tendinţa spre reglementarea amănunţită a unor operaţiuni[35]. Procesul de specializare, fiind unul complex, se manifestă prin ***diferenţierea*** şi ***concretizarea*** segmentului juridic (domeniului de reglementare), precum şi prin ***integrarea*** normelor juridice. Profesorul T.V. Caşanina analizează aceste trei forme de manifestare a specializării dreptului în domeniul afacerilor. Argumentele sale le considerăm utile, merită a fi cunoscute ca o motivare a fundamentării dreptului afacerilor[36].

Prin diferenţiere a segmentului juridic se subînţelege evidenţierea din sistemul de drept a unui grup de norme juridice menite să reglementeze raporturi sociale asemănătoare. Aceste norme se pot referi atât la statutul juridic al subiectelor raportului juridic, cât şi la actele pe care acestea le săvârşesc. Din dreptul civil s-a evidenţiat, iar în unele state chiar s-a separat, dreptul familiei, care are ca obiect relaţiile personale patrimoniale şi nepatrimoniale dintre persoanele fizice în calitatea lor de soţi, copii, părinţi etc. Tot în interiorul dreptului civil s-a născut şi dreptul muncii, care reglementează relaţiile patrimoniale şi nepatrimoniale dintre persoanele fizice şi persoanele juridice care au calitatea de angajat şi, respectiv, de angajator. Prin urmare, şi evidenţierea în interiorul dreptului civil a unui grup de norme juridice destinate reglementării relaţiilor patrimoniale şi nepatrimoniale dintre întreprinzători (persoane fizice şi juridice) în legătură cu desfăşurarea unei activităţi economice aducătoare de profit a fost (pentru Franţa, Germania, România) şi este (pentru Moldova, Rusia, Ucraina) un proces firesc. Această diferenţiere are loc o dată cu înţelegerea faptului că afacerile constituie forţa motrice a istoriei, că pentru dezvoltarea lor este necesar un mediu liber şi o reglementare modernă. Libertatea activităţii de întreprinzător se exprimă şi se realizează în norme private, inclusiv în

---

[34] **Черданцев, А.Ф.** *Специализация и структура норм права*. În: „Правоведение”. 1970. nr.1. c.42. Apud **Caşanina, T.V.** *Op. cit*. p.46.

[35] În literatură se încearcă a se argumenta dreptul societăţilor comerciale, dreptul bancar, dreptul cambial, dreptul hârtiilor de valoare, dreptul concursual (al falimentului), dreptul concurenţei, dreptul transportului, dreptul în internet şi chiar dreptul cosmic.

[36] **Caşanina, T.V.** *Op. cit.,* p.46-47.

cele corporative, al căror număr creşte proporţional nivelului de dezvoltare şi de consolidare a afacerilor. Mai târziu însă s-a conştientizat că afacerile pot şi chiar devin dăunătoare societăţii dacă nu intervin măsurile de protecţie. Pentru a preveni consecinţele negative ale afacerilor, statul stabileşte limitele libertăţii acestora prin norme imperative, cu ajutorul cărora se efectuează supravegherea şi controlul lor. Acest ansamblu de norme juridice, plasate sistematic în Codul civil, în legi speciale (legile cu privire la societăţile pe acţiuni, cu privire la cooperativele de producţie, cu privire la patenta de întreprinzător, cu privire la investiţii în activitatea de întreprinzător, cu privire la protecţia concurenţei, cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor şi organizaţiilor etc.) sunt destinate să deservească activitatea de întreprinzător, iar această destinaţie evidenţiază legătura dintre norme şi omogenitatea lor. Normele de drept privat şi cele de drept public ce reglementează relaţiile în legătură cu activitatea de întreprinzător pot fi grupate şi aranjate într-un propriu sistem, diferit de cele existente.

Concretizarea normelor dreptului afacerilor, adică reglementarea detaliată a unor laturi deosebite ale afacerilor, se face în paralel cu procesul de diferenţiere. Când afacerile devin un motor al progresului social, concomitent şi o sursă de pericol social, apare necesitatea unei reglementări detaliate a unor fenomene juridice, deoarece în drept nu există lucruri neimportante. De exemplu, nu este suficientă stabilirea în Codul civil a regulii potrivit căreia societăţile comerciale trebuie înregistrate la organele competente (art.109). Prin adoptarea unei legi speciale[37] are loc şi ordonarea acestei înregistrări, stabilirea competenţei autorităţii publice împuternicite cu înregistrarea, indicarea actelor necesare înregistrării, stabilirea modului de ţinere a registrului de stat, a cerinţelelor de transparenţă a acestuia etc. În caz contrar, reglementarea juridică va suferi lacune şi vor surveni consecinţe negative. Codul civil prevede ca unele activităţi să fie practicate de persoane juridice numai în

[37] *Legea nr.1265/2000 cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor şi organizaţiilor.*

bază de licenţă, iar legea specială reglementează detaliat modul de eliberarea a licenţei[38].

Integrarea normelor juridice în domeniul afacerilor se produce din necesitatea reglementării depline şi complexe a unor genuri de activitate. Integrarea se exprimă prin elaborarea de acte normative speciale cu norme juridice referitoare la diverse laturi ale fenomenului reglementat, norme de drept public şi privat, uneori conţinând concomitent norme de diferite ramuri de drept. De exemplu, Legea cu privire la societăţile pe acţiuni, alături de relaţiile patrimoniale (tranzacţiile de proporţii, cu conflict de interese), reglementează şi problemele ce ţin de administrarea societăţii pe acţiuni (adunarea generală, consiliul societăţii, organul executiv şi de control etc.), şi problemele financiare (evidenţă, dări de seamă, controlul şi dezvăluirea informaţiei), regimul juridic al acţiunilor şi obligaţiunilor etc.

Astfel, apariţia în interiorul dreptului civil a dreptului afacerilor este un proces firesc al specializării dreptului şi nu o invenţie a unor teoreticieni[39]. Normele dreptului afacerilor sunt încorporate atât în Codul civil, cât şi în alte acte legislative. Ele pot fi sistematizate în funcţie de caracterul omogen al relaţiilor pe care le reglementează, relaţii ce apar în legătură cu desfăşurarea, de către persoanele fizice şi juridice care au calitatea de întreprinzător, a activităţii economice aducătoare de profit.

1.4. Definiţia. *Dreptul afacerilor reprezintă un ansamblu de norme juridice care reglementează relaţiile sociale patrimoniale şi personal nepatrimoniale ce apar între persoane în legătură cu desfăşurarea activităţii de întreprinzător, precum şi raporturile care apar în cazul intervenţiei statului în această activitate.*

1.5. Obiectul dreptului afacerilor. Din cele menţionate rezultă că dreptul afacerilor are ca obiect raporturile reglementate de normele juridice din care aceasta este formată.

În dreptul comercial comparat sînt recunoscute două sisteme care tratează diferit obiectul dreptului comercial: sistemul subiectiv şi sistemul obiectiv.

---

[38] *Legea nr.451/2001 privind licenţierea unor genuri de activitate.* În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 2001, nr. 108-109.

[39] **Caşanina, T.V.** *Op. cit.,* p.47.

Potrivit *sistemului subiectiv*, acceptat de legislaţia germană, obiectul dreptului comercial îl constituie normele juridice sub a căror incidenţă cad comercianţii. Prin urmare, dreptul comercial este un drept profesional, aplicabil persoanelor care au calitatea de comerciant[40] .

Potrivit *sistemului obiectiv*, acceptat de legislaţia franceză, obiectul dreptului comercial îl constituie normele juridice aplicabile comerţului, adică acele acte juridice, fapte şi operaţiuni calificate de lege ca fapte de comerţ, indiferent de persoana care le săvârşeşte[41] .

În Republica Moldova, obiectul dreptului afacerilor se determină după sistemul subiectiv. Pornind de la dispoziţiile legale, activitatea de întreprinzător poate fi desfăşurată numai de subiecte înregistrate în modul stabilit de lege. Sunt subiecte ale activităţii de întreprinzător numai persoanele fizice şi persoanele juridice care au calitatea de întreprinzător.

Se consideră că au calitatea de întreprinzător şi, implicit, pot desfăşura activitate de întreprinzător persoanele fizice care:

- au dobândit patentă de întreprinzător (Legea nr.93/1998 cu privire la patenta de întreprinzător);
- s-au înregistrat în calitate de întreprinzător individual (întreprindere individuală) la Camera Înregistrării de Stat a Departamentului Tehnologii Informaţionale (Codul civil, art.26; Legea nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, art.13 alin.(2), art.14);
- s-au înregistrat în calitate de gospodărie ţărănească (fermier) (Legea nr. 1353/2000 cu privire la gospodăriile ţărăneşti).

Se interzice persoanelor fizice care nu sunt înregistrate sau care nu au patentă să desfăşoare activitate de întreprinzător. Încălcarea acestei interdicţii se sancţionează conform art. 162 din Codul cu privire la contravenţiile administrative, iar venitul obţinut astfel se încasează în bugetul de stat. Persoana care a desfăşurat activitate ilegală de întreprinzător şi a obţinut profit în proporţii mari sau deosebit de mari se sancţionează penal (Cod penal, art.241).

---

[40] **Cărpenaru, Stanciu.** *Dreptul comercial român.* V.I. Bucureşti, 1993, p. 6.

[41] Ibidem.

Persoana juridică cu scop lucrativ poate desfăşura orice activitate neinterzisă de lege. O persoană juridică ia naştere în urma înregistrării de stat şi înmatriculării ei în registrul persoanelor juridice de tipul respectiv. Pentru a desfăşura activitate de întreprinzător, persoana juridică cu scop lucrativ nu trebuie să aibă o înregistrare specială, fiind suficientă înregistrarea de stat efectuată la constituirea ei. Sunt considerate persoane juridice cu scop lucrativ societăţile comerciale, societăţile cooperatiste şi întreprinderile de stat şi municipale.

Aşadar, obiectul dreptului afacerilor reprezintă relaţiile care apar în legătură cu activitatea economică aducătoare de profit între persoanele fizice şi juridice care au calitatea de întreprinzător: raporturile care apar în legătură cu dobândirea, menţinerea şi încetarea calităţii de întreprinzător, inclusiv relaţiile corporative (înregistrarea întreprinzătorilor, relaţiile ce apar în: interiorul întreprinzătorilor persoane juridice, în legătură cu reorganizarea şi lichidarea întreprinzătorilor persoane juridice, precum şi cu încetarea activităţii întreprinzătorilor persoane fizice), relaţiile ce apar în activitatea de întreprinzător şi în obţinerea de profit (încheierea şi executarea diferitelor contracte comerciale, extragerea, cultivarea şi producerea de bunuri, executarea lucrărilor şi prestarea serviciilor etc.); relaţii ce apar între autorităţile publice şi persoanele care au calitatea de întreprinzător.

Relaţiile aferente dobândirii, menţinerii şi încetării calităţii de întreprinzător, inclusiv relaţiile corporative (interne), ocupă un loc predominant în sistemul dreptului afacerilor. Aceste relaţii se manifestă în legătură cu decizia persoanei de a dobândi calitatea de întreprinzător (întocmirea declaraţiei sau a actului de constituire a persoanei juridice şi prezentarea actelor în faţa autorităţii publice), relaţiile ce apar în interiorul persoanei juridice cu scop lucrativ ca o organizaţie unică în legătură cu realizarea scopului pentru care a fost constituită: obţinerea şi împărţirea venitului. Deoarece societatea comercială uneşte persoane cu diferite interese (asociaţi, administratori, salariaţi), armonizarea acestor interese este posibilă numai prin norme corporative. Există câteva tipuri de relaţiile corporative: de gestiune a capitalului deţinut de societatea comercială; aferente utilizării resurselor materiale, aferente utilizării forţei de muncă; dintre asociat şi societate în cazul participării la lucrările

adunării asociaţilor, dintre diferite organe ale societăţii etc. În principiu, sunt interne şi relaţiile considerate anterior nepatrimoniale. Noţiunea de întreprinzător denotă capacitatea persoanei de a manifesta în activitatea sa iniţiativă, îndrăzneală, hotărâre, ingeniozitate, altfel spus de a acţiona independen, liber şi eficient. Astfel, întreprinzătorul poate să adopte decizii şi să-şi conducă eficient afacerea, să soluţioneze cele mai importante probleme din activitate cu ajutorul normelor corporative[42]. În această categorie intră şi relaţiile ce apar în legătură cu modificarea statutului de întreprinzător, inclusiv radierea din Registrul de stat a întreprinzătorului persoană fizică sau persoană juridică în caz de reorganizare sau lichidare.

O altă categorie de relaţii apar între întreprinzători în legătură cu desfăşurarea activităţii economice aducătoare de profit. Acestea sunt relaţii patrimoniale şi apar o dată cu încheierea şi executarea contractelor. Deşi întreprinzătorii pot folosi orice contract civil, legiuitorul evidenţiază expres specificul unor contracte. Astfel, Codul civil operează cu expresii ca: relaţii comerciale (art.693); încheiere a contractului în ramura comercială (art.756), intermediere comercială (art.1190- 1198), agent comercial (art.1199- 1211), mandat profesional (art.1033), execută depozitul în cadrul unei activităţi profesionale (art.1088), comisionar profesionist (art.1212-1221) etc. După cum s-a menţionat, specificul relaţiilor sociale reglementate de normele dreptului afacerilor rezultă din scopul întreprinzătorului: obţinerea de venit. De exemplu, dacă printr-un contract de vânzare-cumpărare o persoană care nu este întreprinzător îşi satisface cerinţele în produse alimentare, mărfuri industriale şi alte bunuri necesare pentru existenţă şi activitate, întreprinzătorul foloseşte acest mecanism pentru obţinerea de profit: cumpără bunuri pentru a le revinde ori pentru a le prelucra şi a crea un nou bun cu o valoare mai mare pe care îl va revinde. Pot fi evidenţiate raporturi care apar numai între întreprinzători şi în acest caz ambele părţi urmăresc scopul de a obţine profit, şi raporturi în care numai una din părţi urmăreşte scopul obţinerii profitului (raporturile între întreprinzător cu consumatorii) numite

[42] **Caşanina, T. V.** *Op. cit.,* p. 51.

raporturi juridice comerciale unilaterale sau mixte[43]. În aceste din urmă, întreprinzătorul apare ca un profesionist, din care cauză în sarcina lui sunt puse obligaţii suplimentare (protecţia consumatorului, protecţia mediului etc.).

Relaţiile dintre întreprinzător şi autorităţile publice. Activitatea de întreprinzător nu are un mecanism propriul de autoreglare care i-ar permite să funcţioneze eficient timp nelimitat. Ca exemplu poate servi avantajul întreprinzătorului de a supraveţui în lupta concurenţială şi a-i înlătura pe alţii care activează în domeniu, ceea ce însă se transformă în dezavantaj atunci când lupta concurenţială se duce cu metode şi mijloace nepermise. Faptul acesta generează necesitatea unor mecanisme prin care statul să intervină în activitatea de întreprinzător a persoanelor private pentru a le limita spaţiul de libertate.

Statul reglementează activitatea întreprinzătorilor prin norme juridice imperative, punând în sarcina lor un şir de obligaţii.

Raporturile juridice de drept public dintre autorităţile publice şi întreprinzător sânt de următoarele categorii:

- raporturi ce apar în legătură cu îmatricularea întreprinzătorului în Registrul de stat şi efectuarea de modificări în acest registru;
- raporturi ce apar în legătură cu obţinerea de autorizaţii (licenţe) pentru unele genuri de activitate de întreprinzător;
- raporturi ce apar în legătură cu încălcarea regulilor concurenţei;
- raporturi ce apar în legătură cu ţinerea corectă a evidenţei contabile de către întreprinzător;
- raporturi ce apar în legătură cu insolvabilitatea întreprinzătorului.

Raporturile sociale reglementate de dreptul afacerilor de asemenea pot fi patrimoniale sau nepatrimoniale.

Raporturile juridice patrimoniale[44]. Sunt patrimoniale acele raporturi dintre persoane care apar în legătură cu bunurile corporale

---

[43] **Cărpenaru, Stanciu**. *Op. cit.*,p.56.

[44] Cuvântul *patrimonial* derivă de la cuvântul patrimoniu, care se defineşte ca totalitate a drepturilor şi obligaţiilor cu valoare economică. În sensul Dicţionarului enciclopedic, prin *bunuri patrimoniale* se înţeleg acele bunuri care pot fi evaluate în bani, iar prin *raporturi patrimoniale* – raporturile juridice care au un conţinut economic.

(materiale) sau incorporale (imateriale). Din punctul de vedere al dreptului afacerilor, au caracter patrimonial toate raporturile în care intră un întreprinzător în legătură cu desfăşurarea activităţii sale şi obţinerea de profit.

Activitatea de întreprinzător se desfăşoară pentru obţinerea de beneficiu[45]. În acest scop, se efectuează operaţiuni economice în urma cărora se creează plusvaloarea. Astfel de operaţiuni sunt: extragerea de materii prime, fabricarea de mărfuri prin transformarea unor bunuri în altele cu o valoare mai mare sau majorarea valorii acestora prin alte activităţi social-utile. Raporturile juridice în care intră un întreprinzător sunt de natură patrimonială şi, de asemenea, au ca scop realizarea de beneficiu. Aceasta se întâmplă şi atunci când obiectul raportului juridic este de natură nepatrimonială ca, de exemplu, reputaţia profesională, denumirea de firmă sau dreptul de autor[46].

Art.1 din Legea nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi determină activităţile de antreprenoriat (de întreprinzător) ca fiind cele de fabricare a producţiei, de executare a lucrărilor, de prestare a serviciilor şi, desigur, de comercializare a mărfurilor şi produselor. Raporturile patrimoniale apar în legătură cu încheierea şi executarea contractelor comerciale de vânzare-cumpărare, arendă, chirie, leasing, mandat, intermediere, prestare servicii, depozit, factoring etc. Intrând în raporturi patrimoniale, întreprinzătorul acceptă credite, procură materii prime, materiale, utilaje, tehnologii, comercializează mărfuri şi produse, prestează servicii, execută lucrări, exercită alte drepturi ce rezultă din capacitatea sa civilă. Deşi în dreptul afacerilor pot fi evidenţiate şi categorii de raporturi juridice nepatrimoniale, raporturile patrimoniale sunt cele mai frecvente şi reprezintă cea mai importantă categorie.

Raporturile juridice nepatrimoniale ajută întreprinzătorul să obţină profit, care însă nu apare nemijlocit în urma realizării acestora. În procesul de funcţionare a unei societăţi comerciale apare necesitatea de a

[45] În Dicţionarul enciclopedic, *beneficiul* este definit ca profitul financiar al unei activităţi comerciale, al unei întreprinderi, reprezentând diferenţa dintre veniturile realizate şi investiţii.

[46] **Angheni, Smaranda şi alţii.** *Op. cit.,* p. 20.

se convoca adunarea generală, de a se lua diferite decizii privind deschiderea şi lichidarea filialelor şi a reprezentanţelor, alegerea organelor de conducere şi de control, a membrilor acestor organe etc. În special nu au caracter patrimonial raporturile corporative (interne). Astfel de raporturi nu aduc persoanei juridice beneficiu, însă eficienţa activităţii de întreprinzător depinde în mare măsură şi de adoptarea unor decizii juste, de soluţionarea corectă a problemelor.

§ 2. Apariţia dreptului afacerilor

2.1. Dispoziţii generale. Dreptul afacerilor este o denumire modernă a dreptului comercial. Pentru a studia evoluţia lui, trebuie să apelăm la istoria dezvoltării dreptului privat şi, desigur, a dreptului comercial.

Adoptarea Codului comercial francez în 1807 a dus la divizarea dreptului privat în drept civil şi drept comercial. Se crease o situaţie în care raporturile juridice private erau reglementate concomitent de două legi diferite, adică o situaţie de „dualism al dreptului privat".

Dreptul civil este o ramură a dreptului care reglementează raporturile juridice patrimoniale şi cele personale nepatrimoniale dintre persoanele private (fizice şi juridice).

Dreptul comercial apare ca un drept special faţă de dreptul civil, este o ramură (subramură) a acestuia şi reglementează raporturile juridice care apar între persoanele fizice şi persoanele juridice în activitatea de întreprinzător.

Deşi se afirmă că dreptul comercial a apărut ca un drept al comercianţilor (negustorilor) în condiţiile statului feudal, la care a contribuit structura socială, pe de o parte, şi complexitatea dezvoltării activităţii comerciale şi de întreprinzător[47], pe de altă parte, unii cercetători întrezăresc norme ale dreptului comercial şi în dreptului antic.

[47] *Гражданское и торговое право капиталистических государств*. Под редакцией **Васильева, Е.А.** Москва, 1993, с.17.

Istoria dreptului comercial cunoaşte trei perioade de dezvoltare: veche (antică), a evului mediu, modernă[48].

2.2. Perioada veche *(antică)*. La o anumită etapă de dezvoltare a omenirii, în societate s-au produs schimbări care au condus la cunoscuta divizare a muncii. Efectul pozitiv al acestei diviziuni constă în creşterea productivităţii muncii şi în apariţia unor surplusuri de produse. Aceste surplusuri, indiferent de faptul cine le însuşea (indivizii sau colectivul), erau schimbate pe alte obiecte (produse), astfel fiind satisfăcute mai multe necesităţi. Schimbul în natură (trocul) a fost prima operaţiune de comerţ, apărută în antichitate şi utilizată până în prezent.

Cercetătorii afirmă că cele mai vechi reglementări juridice ale comerţului au fost stabilite în străvechiul Babilon. Cea mai veche operă legislativă, cunoscută sub denumirea de „*Codul lui Hammurapi" (Hammurapi,* rege al Babilonului, a domnit între anii 1792-1749 î.e.n.) conţinea dispoziţii referitoare la cîrciumi, negustori şi auxiliarii lor, la camată. Codul cuprindea reglementări privind contractele de locaţiune, comision, împrumut[49].

Alte surse informează că, în legătură cu intensificarea comerţului pe malul Mării Mediterane, în sec. VII î.e.n., grecii au instituit reguli, utilizate de către negustori, privind operaţiunile financiare, asigurarea, comerţul maritim etc.

În dreptul roman existau norme ce reglementau raporturile comerciale. Distincţia dintre *jus civile* şi *jus gentium* prefigurează şi distincţia dintre dreptul civil şi dreptul comercial. Dreptul gintei era aplicat în raporturile dintre cetăţeni şi străini: El s-a format ca urmare a extinderii relaţiilor romanilor cu străinii, în condiţiile unei producţii de mărfuri şi vieţi comerciale fără precedent[50]. Printre cele mai cunoscute norme juridice aplicabile activităţii comerciale din dreptul roman pot fi numite exercitarea comerţului prin reprezentanţi (*actio institoria* şi *actio exercitoria*), regulile privind împrumutul, avariile, răspunderea armatorului etc.

---

[48] **Cărpenaru, Stanciu D.** *Op.cit.,* p.3-5; **Guyon, Ives.** *Op. cit.,* p. 12-19.

[49] Vezi: **Hanga, Vladimir**. *Mari legiuitori ai lumii.* Bucureşti, 1977, p. 31-32; 59-60.

[50] Vezi: **Molcuţ, Emil şi Oancea, Dan.** *Drept roman.* Bucureşti, 1993, p. 14.

Unii cercetători văd prototipul societăţilor comerciale în colectivităţile antice. De exemplu, Henry Main afirmă că, peste 12 mii de ani în urmă, în Orientul Apropiat şi cel Mijlociu, în procesul de diviziune a muncii, existau uniuni în care nu indivizi, ci grupe de oameni, uniţi prin realitatea sau ficţiunea rudeniei de sânge, erau privite ca subiecte sociale, separate de membrii săi[51], iar în China, la mijlocul mileniului II în. Hr., se formau uniuni agricole şi meşteşugăreşti aparte de gintă. Andrei Smochină susţine că dreptului egiptean îi sunt cunoscute comunităţile de ţărani. Acestea, organizate conform principiilor obştii teritoriale, îşi datorează existenţa condiţiilor specifice care fac necesară munca în comun pentru a folosi apa Nilului la nevoile agriculturii[52]. Există afirmaţia că primele întovărăşiri cu trăsături specifice societăţii pe acţiuni au apărut în Grecia antică, forme utilizate în colonizarea a noi teritorii[53]. La mijlocul sec. al V-lea, când Grecia se afla într-o perioadă de înflorire economică şi Atena era centrul marilor afaceri, acolo locuind cei mai bogaţi negustori şi bancheri, au apărut şi mari societăţi comerciale, apropiate prin esenţă societăţilor în nume colectiv.

Toate acestea demonstrează că şi cele mai străvechi opere juridice conţineau norme ce reglementau activitatea de întreprinzător.

2.3. Evul mediu. Reglementarea juridică a comerţului în evul mediu este legată de apariţia corporaţiilor (*universitas*), organizaţii colective formate din comercianţi şi meseriaşi. Comercianţii şi meseriaşii dintr-o ramură intrau într-o corporaţie. Aceasta era administrată de un consul, asistat de consilieri. Consiliul emitea norme interne, bazate pe obiceiuri, care serveau la soluţionarea litigiilor dintre membrii corporaţiei. De altfel, aceste norme erau aplicate ulterior şi în alte cauze similare. Hotărârile consulilor au servit un bun temei pentru apariţia dreptului negustorilor (*jus mercatorum*). Hotărîrile mai importante ale

[51] **Main, Henry.** *Ancient Law*, 4th ex., 183. A*pud:* Функ, Я. И., Б.А., Михаличенко, В.В., Хвалей, (în continuare: Ia. I., Func şi alţii) *Акционерное общество: История и теория*. Минск, 1999, с. 62.

[52] **Smochină, Andrei.** *Istoria Universală a Statului şi dreptului. Epoca antică şi medievală.* Chişinău, 2002, p.23.

[53] **Каминва, А.И.** *Акционерные компаниии*. СПб., 1902.Т.1, с.54. A*pud* **Ia. I., Func** şi alţii. *Op. cit.*, p. 65.

consulilor erau adunate în culegeri, numite statute. Sînt cunoscute statutele din Pisa (1305), Roma (1317), Verona (1318), Bergamo (1457), Bologna (1509) etc. Normele statutelor oraşelor italiene aşa au şi rămas ca drept al oraşelor-cetăţi. Ideile, obiceiurile, termenii dreptului negustorilor italieni au pătruns şi în alte state, fiind acceptate uneori chiar în detrimentul propriilor obiceiuri.

Din evul mediu s-au păstrat şi „monumentele" obiceiurilor negustoreşti, îndeosebi ale obiceiurilor maritime. Printre astfel de monumente se numără culegerea "Consulat de la Mer" (de provenienţă necunoscută), folosită de comercianţii din Marea Mediterană în secolul XIV, culegerea „Roles d'Oleran", utilizată în Oceanul Atlantic de corăbiile comercianţilor francezi şi englezi. În nordul Europei (Marea Baltică) era în uz codificaţia „Regles de Wisby". O culegere bine întocmită o aplicau negustorii din alte ţări fără a se preocupa de provenienţa acesteia, uneori chiar contrar obiceiurilor naţionale, normelor dreptului feudal şi dreptului canonic.

2.4. Perioada modernă. Perioada modernă de dezvoltare a dreptului comercial se caracterizează prin înlocuirea dreptului cutumiar cu dreptul scris.

Franţa. Un prim act care prefigura marile monumente legislative ale Franţei a fost Edictul din 1563 al lui Carol al IX-lea, prin care au fost create jurisdicţiile consulare, aplicabile numai comercianţilor[54]. Ulterior, asupra unificării obiceiurilor din acea perioadă a lucrat Colbert Jean-Baptiste, controlor general al finanţelor în timpul regelui Franţei Ludovic XIV, care a elaborat două ordonanţe comerciale. În 1673 a fost pusă în aplicare Ordonanţa privind comerţul terestru, iar în 1681 Ordonanţa privind comerţul maritim. Astfel, pentru prima dată s-a efectuat o reglementare unică pe teritoriul întregii ţări, la care erau supuşi toţi cei care făceau comerţ.

Cele două ordonanţe au stat la baza elaborării Codului comercial francez din 1807, pus în aplicare de la 1 ianuarie 1808. În Codul comercial au fost incluse şi unele instituţii din Codul civil francez. O dată cu adoptarea Codului comercial, a fost recunoscută dualitatea dreptului

[54] **Cărpenaru, Stanciu D.** *Op. cit.,* p.5.

privat. Ulterior, dualitatea a fost recunoscută şi în alte ţări: România, Germania, Spania, Belgia, Italia etc.

Codul comercial al Franţei, în vigoare şi în prezent, deşi nu a avut o influenţă atît de mare ca cea a Codului civil, a fost aplicat cu titlu de lege proprie în Italia, Spania, Belgia, Brazilia.

Italia. În Italia, Codul comercial francez a fost aplicat ca lege internă din anul 1808. În 1882 a fost adoptat Codul comercial italian, completat cu noile realizări din doctrina germană, belgiană, franceză. Acesta a funcţionat pînă în 1942, cînd, în urma unor polemici ştiinţifice, dualismul dreptului privat a fost lichidat prin adoptarea unui Cod civil, care reglementa unitar relaţiile private, adică conţinând şi norme comerciale.

Germania. În Germania a funcţionat mai întâi un statut comercial, din 1861 şi pînă în 1900, cînd, împreună cu Codul civil, a fost pus în aplicare un nou cod comercial. Acesta, spre deosebire de Codul comercial francez, are la bază un sistem subiectiv de determinare a obiectului dreptului comercial. În sistemul subiectiv, normele dreptului comercial constituie un drept profesional şi se aplică numai comercianţilor, indiferent de genul de activitate practicat.

Codul comercial german este format din 4 cărţi: I – comercianţii; II – societăţile comerciale; III – cărţile comerciale; IV – actele comerciale.

România. Din anul 1840, în Muntenia şi Moldova erau aplicate Regulamente comerciale, reproducere a unor instituţii din Codul comercial francez.

Din 1859, după unirea principatelor române, a fost pus în aplicare un nou act normativ cu caracter comercial, denumit "Condica de comerciu a principatelor unite române", care, de asemenea, era de inspiraţie franceză.

În 1887, a fost adoptat Codul comercial român avînd ca izvor de inspiraţie Codul comercial italian din 1882, conţinând şi prevederi din legislaţia germană şi cea belgiană.

Codul comercial român avea 971 de articole, grupate în patru cărţi: cartea I - despre comerţ în general, cartea II - despre comerţul maritim şi navigaţie, cartea III - falimentul, cartea IV - despre exerciţiul acţiunilor comerciale şi despre durata lor.

În 1947, România a încetat să folosească normele Codului comercial pentru comerţul intern, acestea fiind utilizate doar în raporturile dintre agenţii economici naţionali şi cei străini.

După revoluţia din decembrie 1989, Codul comercial a fost redescoperit şi repus în aplicare, urmând să reglementeze raporturile pentru care era destinat. În 1990, din cod a fost exclus titlul VIII, care se referea la societăţile comerciale. Pentru acestea a fost adoptată Legea nr. 31/1990 privind societăţile comerciale, îmbogăţită cu realizările din domeniu ale ţărilor dezvoltate. În 1995, a fost adoptată Legea nr. 64/1995 privind procedura reorganizării şi lichidării judiciare, care a dus la abrogarea cărţii a II-a, despre faliment, din Codul comercial. În România au fost adoptate şi multe alte legi cu caracter economic, printre care Legea nr. 15/1990 privind regiile autonome, Legea nr. 26/1990 privind registrul comerţului, Legea nr. 35/1991 privind regimul investiţiilor străine, Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenţei neloiale etc.

Republica Moldova. În Republica Moldova au existat reglementări juridice ale relaţiilor economice. Pînă la Unirea din 1918, se aplicau actele normative ale Rusiei ţariste. După 1 decembrie 1918, acţiunea Codului comercial român din 1887 a fost extinsă şi pe teritoriul Basarabiei prin Decretul-lege nr. 1731 din 4 mai 1919, funcţionând pînă în 1944[55].

După cel de-al doilea război mondial, în Moldova, ca şi în toate ţările cu regim comunist, a funcţionat economia planificată. Activitatea de întreprinzător era decretată activitate ilegală şi persoanele care o desfăşurau erau sancţionate penal.

După declararea independenţei la 27 august 1991, în Republica Moldova au fost adoptate un şir de acte normative menite să reinstaureze relaţiile economiei de piaţă. Actele normative, în majoritatea lor, reglementau insuficient noile relaţii, dar faptul adoptării lor insufla optimism. Astfel, prin *Legea cu privire la proprietate,* a fost repusă în drepturile sale firești proprietatea privată. După ea, au fost adoptate legile cu privire la: antreprenoriat şi întreprinderi, societăţile pe acţiuni,

[55] Pentru o analiză mai detaliată a istoriei dreptului comercial în Basarabia vezi: **Taşcă, Mihai.** *Aspecte din dreptul comercial al Basarabiei.* În: „Revista de drept privat", 2003. nr.1, p.66-77.

faliment, arendă, cooperaţie, investiţiile străine, circulaţia hîrtiilor de valoare şi bursele de valori etc. Prin aceste acte, a fost descătuşată iniţiativa privată şi legalizată activitatea de întreprinzător. *Legea nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi* a jucat rolul unui mic cod comercial, deoarece a permis activitatea de întreprinzător şi a stabilit cercul de persoane care o pot desfăşura. Aceste legi aveau ca prototip actele normative elaborate şi puse în vigoare în Rusia postsovietică. Din cauza traducerii stângace ori a încercării nereuşite de a adopta unele norme şi instituţii din actele normative ale unor state europene, primele legi de după declararea independenţei nu satisfăceau cerinţele unei economii libere, de aceea, pe parcursul anilor 1997-2004, au fost înlocuite prin alte acte normative. Astfel, prin Codul civil nr.1107/2002, au fost înnoite un şir de dispoziţii din Legea nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi. Au fost adoptate legi cu privire la: societăţile pe acţiuni, cooperativele de producţie şi cooperativele de întreprinzători, insolvabilitate, protecţia concurenţei, piaţa valorilor mobiliare, investiţii în activitatea de întreprinzător etc.

O importanţă deosebită pentru dreptul afacerilor o are Codul civil, pus în vigoare la 12 iunie 2003. Deşi conţine o serie de imperfecţiuni, acest cod are sarcina de a unifica reglementările juridice şi a pune o temelie nouă circuitului civil şi comercial, de a contribui la avansarea economică a statului.

Codul civil a unificat dreptul privat, stabilind că persoanele fizice şi persoanele juridice care practică activitate de întreprinzător sunt subiecte ale raporturilor juridice civile şi că statutul lor juridic este determinat de legislaţia civilă. Aceste norme fiind abstract separate de alte norme de drept privat, împreună cu normele de intervenţie a statului în activitatea economică, formează baza juridică a dreptului afacerilor.

§ 3. Izvoarele dreptului afacerilor

3.1. Dispoziţii generale. Noţiunea de izvor al dreptului are trei accepţiuni: izvor de drept ca formă de studiu, izvor în sens material şi izvor de drept în sens formal.

Prin izvor de drept ca formă de studiu se înţelege orice sursă purtătoare de informaţie juridică. În această categorie se include orice monument istoric, inscripţie, codificare, act normativ, manual, carte etc. Această accepţiune a noţiunii de izvor nu va fi analizată, deoarece mai departe se fac trimiteri la diferite lucrări ştiinţifice şi manuale şi se dă, în final, o listă de lucrări în domeniu.

Prin izvor de drept în sens material se subînţeleg relaţiile sociale reglementate de o ramură, subramură sau de o instituţie de drept. Dreptul afacerilor reglementează raporturile patrimoniale şi personal nepatrimoniale care apar între întreprinzători în legătură cu desfăşurarea de către aceştia a activităţii economice aducătoare de profit, precum şi raporturile de intervenţie a statului în această activitate.

Prin izvor de drept în sens formal se subînţelege sistemul de acte normative aranjate într-o anumită ierarhie după forţa lor juridică. Normele juridice componente ale dreptului afacerilor sunt cuprinse în uzanţele comerciale şi în actele normative. O importanţă deosebită pentru drept o are doctrina juridică şi practica judecătorească.

3.2. Uzanţele comerciale ca izvor al dreptului afacerilor. Uzanţa reprezintă o normă de conduită care, deşi neconsfinţită de legislaţie, este general recunoscută şi aplicată pe parcursul unei perioade îndelungate într-un anumit domeniu al raporturilor civile. Pornind de la dispoziţiile art.4 din Codul civil, uzanţa se aplică numai în cazul în care nu există norme juridice care să reglementeze raportul juridic respectiv şi uzanţa nu contravine legii , ordinii publice sau bunelor moravuri. Uzanţele comerciale sunt aplicate mai frecvent în raporturile juridice cu element de extranietate [56].

[56] Cu privire la uzanţele internaţionale, vezi: **Gribincea, Lilia.** *Dreptul comerţului internaţional*. Chişinău, 1999, p. 51-56.

3.3. Actele normative ca izvor al dreptului afacerilor. Sunt considerate izvor al dreptului afacerilor actele normative cu prevederi care reglementează raporturile dintre întreprinzători. După forţa lor juridică, actele normative au următoarea ierarhie: Constituţia, acordurile şi convenţiile internaţionale, legile (organice şi ordinare), ordonanţele şi hotărârile Guvernului, actele Băncii Naţionale a Moldovei şi ale Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare, actele autorităţilor publice centrale (ministere, departamente etc.), actele autorităţilor publice locale şi actele corporative.

3.3.1. Constituţia. Constituţia este legea supremă a Republicii Moldova. Nici un alt act normativ sau normă juridică care contravine prevederilor Constituţiei nu are putere juridică. Excepţiile de la această regulă sunt stabilite prin articolele 4 şi 8, potrivit cărora actele internaţionale[57] la care Republica Moldova este parte au prioritate faţă de legile interne, deci şi faţă de normele constituţionale.

Constituţia Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare de la 27 august 1994, stabileşte că factorii de bază ai economiei sunt: piaţa, libera iniţiativă şi concurenţa loială. Statul trebuie să asigure reglementarea juridică a activităţii economice, libertatea comerţului şi a activităţii de întreprinzător, protecţia concurenţei loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producţie, inviolabilitatea investiţiilor persoanelor fizice şi juridice, inclusiv străine. Aceste dispoziţii pot fi puse la temelia dreptului afacerilor, deoarece decretează economia de piaţă şi stabilesc că persoanele fizice şi juridice sunt în drept să-şi utilizeze proprietatea şi capacităţile intelectuale în scopuri personale, inclusiv pentru desfăşurarea activităţii de întreprinzător în limitele legalităţii şi cu respectarea principiilor concurenţei loiale.

Pentru eficienţa activităţii private deosebit de importante sunt şi dispoziţiile constituţionale privind inviolabilitatea şi garanţia proprietăţii şi a investiţiilor. Deşi aceste dispoziţii inspiră optimism, în ultimii ani practica de aplicare a normelor juridice demonstrează că organele executive şi cele jurisdicţionale înţeleg eronat aceste principii.

---

[57] Cu privire la izvoarele internaţionale vezi: Ibidem, p. 56-66.

3.3.2. Legile ca izvor al dreptului afacerilor. Reglementarea juridică a activităţii economice se realizează prin legi. Acestea sînt adoptate de Parlament şi, după promulgare de către Preşedintele Republicii Moldova, capătă forţă obligatorie pe întreg teritoriul statului. Conform dispoziţiilor art.72 din Constituţie, legile sunt de două categorii: organice şi ordinare. Prin legi organice se reglementează domeniile de activitate socială stabilite de art.72 alin.(3) din Constituţie, precum şi domeniile pentru care Parlamentul consideră necesar a adopta legi organice. Celelalte domenii se reglementează prin legi ordinare.

Deosebirea dintre legea organică şi cea ordinară constă în modul de aprobare. Astfel, pentru a fi aprobată o lege organică este necesar votul majorităţii deputaţilor aleşi, după cel puţin două lecturi. Legile ordinare se aprobă cu votul majorităţii deputaţilor prezenţi. În legătură cu această procedură de votare, Curtea Constituţională a considerat că normele cuprinse într-o lege organică au o putere juridică mai mare decât normele din legea ordinară.

În opinia noastră, legile, cu excepţia celor constituţionale, trebuie să aibă valoare juridică egală şi de aceea considerăm funestă practica Parlamentului de a adopta legi cu valoare juridică diferită. Mai mult decât atât, se întâlnesc legi care conţin şi norme de legi organice, şi norme de legi ordinare. De exemplu, Legea nr.1134/1997 cu privire la societăţile pe acţiuni, iniţial, a fost adoptată ca lege ordinară. Ulterior însă, prin Legile de modificare nr.1528/2002 şi nr.117/2001, se arată că acestea sunt legi organice. Aceeaşi procedură a fost utilizată şi la Legea nr.93/1998 cu privire la patenta de întreprinzător.

Dreptul afacerilor are ca obiect de studiu normele multor legi.

Codul civil nr.1107/2002. În lipsa unei legi speciale, cum ar fi un cod comercial, Codul civil[58] apare ca legea de bază a dreptului afacerilor,

[58] Fundamentul juridic al unei economii prospere rămâne a fi Codul civil, căruia, cu regret, Legislativul nu i-a acordat atenţia cuvenită. Aşa s-a întâmplat că Republica Moldova a fost printre ultimele state postsovietice care a adoptat un nou cod civil (Codul civil al Ucrainei a fost adoptat la 16.01.2003 şi pus în vigoare la 01.01.2004), orientat spre o economie de piaţă. Retrogradarea economică a Republicii Moldova se datorează, într-o anumită măsură, şi lipsei codului civil. Reglementările codului civil fortifică relaţiile economice prin 3 mecanisme juridice,

asigurând reglementarea unitară a relaţiilor private. El stabileşte că subiecte ale raporturilor juridice civile sunt persoanele fizice şi persoanele juridice care practică activitate de întreprinzător (art.2), stipulează dreptul persoanei fizice de a desfăşura activitate de întreprinzător fără a constitui persoană juridică (art.26), reglementează statutul juridic al persoanelor juridice cu scop lucrativ, stabileşte fundamentul juridic al bunurilor, al dreptului de proprietate şi al altor drepturi reale asupra acestora, fără de care este imposibilă activitatea de întreprinzător. Această activitate se realizează în principal prin încheierea unor contracte reglementate de Codul civil sau de alte legi care însă, în relaţiile dintre întreprinzători, datorită scopului propus de părţi, dobândesc nuanţe specifice. Anume acest specific îl are în vedere legiuitorul când operează cu termenii juridici de *intermediere comercială, agent comercial, comisionar profesionist, reprezentare comercială, mandat profesional etc*. Prin acestea se subînţelege că scopul persoanei care participă la realizarea acestor acte juridice este obţinerea de profit. Prin urmare, şi obligaţiile comerciale sunt reglementate de Codul civil, care se referă în special la reprezentarea comercială (art.258), la mandatul profesional (art.1033), la intermedierea comercială (art.1190-1198), la agentul comercial (art.1199-1211), la comisionarul profesionist (art.1212-1221) etc.

Fac parte din dreptul afacerilor:

Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, care, după cum s-a menţionat, la adoptare îndeplinea rolul unui cod comercial, deoarece a legalizat şi a definit pentru prima dată activitatea de întreprinzător, a stabilit reguli generale privind constituirea, înregistrarea, reorganizarea şi lichidarea întreprinderilor cu şi fără statut de persoană juridică. În lege a fost reglementat şi statutul societăţii în

---

care sunt de fapt pilonii acestui act normativ: a) statutul juridic al persoanelor; a) regimul juridic al bunurilor; c) actele juridice pe care le săvârşesc persoanele cu bunuri. Dată fiind multitudinea bunurilor şi frecvenţa actelor săvârşite cu ele, circuitul civil trebuie să se asigure cu reguli clare şi echitabile şi să protejeze proprietarii şi posesorii de bunuri. În caz contrar, în ţară se instaurează haosul şi dezordinea.

nume colectiv (art.15), al societăţii în comandită (art.16), al societăţii cu răspundere limitată şi al societăţii pe acţiuni (art.17). O dată cu intrarea în vigoare a Codului civil din 2002, au fost anihilate majoritatea dispoziţiilor acestei legi.

Drept criteriu de clasificare a unor legi poate servi faptul dacă ele se referă la statutul juridic al întreprinzătorului sau la particularităţile unor activităţi.

La statutul juridic al unor categorii de întreprinzători se referă:

1. *Legea nr. 1134/1997 cu privire la societăţile pe acţiuni* (M.O., 1997, nr. 38-39)
2. *Legea nr.1007/2002 privind cooperativele de producţie* (M.O., 2002, nr.71-73)
3. *Legea nr.73/2001 privind cooperativele de întreprinzător* (M.O., 2001, nr.49-50)
4. *Legea nr.146/1994 cu privire la întreprinderea de stat* (M.O., 1994, nr.2)
5. *Legea nr.1204/1997 privind fondurile de investiţie* (M.O., 1997, nr. 45)
6. *Legea nr. 550/1995 instituţiilor financiare* (M.O., 1996, nr.1)
7. *Legea nr.1418/2000 cu privire la grupele financiar industriale* (M.O., 2001, nr.27-28)
8. *Legea nr.1353/2000 privind gospodăriile ţărăneşti (de fermier)* (M.O., nr. 14-15)
9. *Legea nr.93/1998 cu privire la patenta de întreprinzător* (M.O., 1998, nr.72-73)
10. *Legea nr.1265/2000 cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor şi organizaţiilor* (M.O., 2001, nr.31-34)
11. *Legea insolvabilităţii nr. 632/2001* (M.O., 2001, nr.139-140)
12. *Legea nr.112/1994 cu privire la susţinerea şi protecţia micului business* (M.O., 1994, nr.2).

La regimul juridic al unor activităţi de întreprinzător se referă:

1. *Legea nr.81/2004 cu privire la investiţiile în activitatea de întreprinzător* (M.O., 2004, nr.64 – 66)
2. *Legea nr.199/1998 cu privire la piaţa valorile mobiliare* (M.O., 1999, nr.27-28)

3. *Legea nr.451/2001 privind licenţierea unor genuri de activitate* (M.O., 2001, nr. 108-109)
4. *Legea nr. 103/2000 privind protecţia concurenţei* (M.O., 2000, 166-168)
5. *Legea nr.820/2000 privind măsurile antidumping, compensatorii şi de salvgardare* (M.O., 2001, 5-7)
6. *Legea nr.440/2000 privind zonele economice libere* (M.O., 2000, nr.108-109)
7. *Legea nr.625/1995 privind Zona antreprenoriatului liber Expo-Business-Chişinău* (M.O., 1995, nr.73)
8. *Legea nr.626/1995 privind zona antreprenoriatului liber „Tvardiţa*" (M.O., 1995, nr.73)
9. *Legea nr.1565/1998 privind zona antreprenoriatului liber – Parcul de producţie „Otaci-Business*" (M.O., nr.36-37)
10. *Legea nr.1529/1998 privind zona antreprenoriatului liber – Parcul de producţie „Taraclia"* (M.O., 1998, nr.36-37)
11. *Legea nr.1527/1998 privind zona antreprenoriatului liber – Parcul de producţie „Valcaneş"* (M.O., 1998, nr.36-37)
12. *Legea nr.1225/2002 privind zona liberă „Ungheni - Business"* (M.O., 2002, nr.113-114).

3.3.4. Hotărârile Guvernului ca izvoare ale dreptului afacerilor.
Guvernul Republicii Moldova poate interveni în activitatea economică prin acte sub formă de ordonanţe şi hotărâri.

Act care vizează orice domeniu de activitate economică, cu excepţia celui care face obiectul legii organice, *ordonanţele* se adoptă numai în baza legii de abilitare adoptată de Parlament. Dispoziţiile ordonanţelor dobândesc forţă de lege dacă Parlamentul nu respinge proiectul de lege privind aprobarea ordonanţelor sau nu adoptă o lege ce reglementează domeniul respectiv. În domeniul economic, Guvernul a făcut uz de posibilitatea de a adopta ordonanţe în anul 2000, când a fost adoptată Ordonanţa nr.2 din 26 septembrie 2000 cu privire la inspecţia înainte de expediţie a mărfurilor importate, abrogată de Parlament la 3 noiembrie 2000.

Guvernul adoptă hotărârile sale în executarea legilor. Considerăm

că unele hotărâri anterioare intrării în vigoare a Constituţiei sunt aplicabile şi în prezent, mai ales că în acest domeniu nu există acte legislative. Ne referim în special la Hotărârea Guvernului nr.500 din 10 septembrie 1991, care a aprobat *Regulamentul societăţilor economice* şi care reglementează modul de funcţionare a societăţii cu răspundere limitată. Sunt aplicabile şi alte acte guvernamentale ca: *Regulamentul model al întreprinderii municipale*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.387 din 6 iunie 1994 (M.O., 1994, nr.2); *Regulamentul provizoriu cu privire la holdinguri,* aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.550 din 26 iulie 1994 (M.O., 1994, nr.2). Hotărârile Guvernului: *nr. 582 din 17 august 1995 cu privire la reglementarea monopolurilor* (M.O., 1995, nr. 59-60); *nr.770 din 20 octombrie 1994 pentru aprobarea unor acte normative vizând funcţionarea Legii cu privire la întreprinderea de stat* (M.O., 1994, nr.14); *nr.547 din 4 august 1995 cu privire la măsurile de coordonare şi de reglementare de către stat a preţurilor (tarifelor)* (M.O., 1995, nr.55-54); *nr.926 din 12 iulie 2002 privind aprobarea tarifelor la serviciile cu plată prestate de Camera Înregistrării de Stat a Departamentului Tehnologii Informaţionale* (M.O., 2002, nr.103-105) etc.

3.3.5. Actele normative ale Băncii Naţionale a Moldovei. Banca Naţională a Moldovei este o autoritate publică sau, precum se stabileşte în lege, *o persoană juridică publică, autonomă* subordonată Parlamentului, care supraveghează circulaţia monetară pe întreg teritoriul statului şi menţine stabilitatea monedei naţionale. În realizarea acestor scopuri, Băncii Naţionale a Moldovei îi este delegată împuternicirea de a elabora şi adopta acte normative, obligatorii pentru instituţiile financiare, precum şi pentru toate persoanele fizice şi juridice[59].

Izvoare ale dreptului afacerilor putem considera şi următoarele acte ale Băncii Naţionale a Moldovei:

- Regulamentul nr.2309/01 din 15 august 1996 cu privire la autorizarea băncilor, (M.O., 1996, nr.59-60);

- Regulamentul nr. 37/09-01 din 15 noiembrie 1996 cu privire la deschiderea filialelor de către bănci (M.O., 1996, nr.75-76);

[59] Vezi: *Legea nr.548/1995 cu privire la Banca Naţională a Moldovei,* art.11. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 1995, nr.56-57.

- Regulamentul nr.10018-20 din 6 mai 1994 cu privire la organizarea şi funcţionarea pe teritoriul Republicii Moldova a caselor de schimb valutar şi punctelor de schimb de pe lângă hoteluri (M.O., 2003, nr.91-96) etc.

3.3.6. Actele normative ale Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare. Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare este o autoritate autonomă a administraţiei publice subordonată Parlamentului, care reglementează, supraveghează şi controlează respectarea legislaţiei pe piaţa valorilor mobiliare şi activitatea participanţilor la ea. CNVM are dreptul să adopte în domeniul pieţei valorilor mobiliare acte normative obligatorii atât pentru participanţii profesionişti, cât şi pentru toate persoanele fizice şi juridice care operează pe această piaţă.

Dintre cele mai importante acte ale CNVM pentru dreptul afacerilor enumerăm:

- Hotărârea nr.76/5 din 29 decembrie 1997 despre aprobarea Instrucţiunii privind modul de emisiune şi înregistrare de stat a valorilor mobiliare (M.O., 1999, nr.70-72);

- Hotărârea nr.26/1 din 16 noiembrie 1995 despre aprobarea Instrucţiunii privind modul de transmitere a dreptului de proprietate asupra hîrtiilor de valoare şi înregistrarea transferului (M.O., 1997, nr.76);

- Regulamentul din 28 noiembrie 1994 cu privire la registrul acţionarilor şi registrul posesorilor de obligaţii ai societăţii pe acţiuni (M.O., 1996, nr. 5-6);

- Hotărârea nr.28/1 din 1 octombrie 1998 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de lichidare a fondurilor de investiţii (M.O., 1999, nr.101-102);

- Hotărârea CNVM nr.76 din 29 decembrie 1997 cu privire la indicaţii referitor la procedura de schimb a hîrtiilor de valoare în legătură cu reorganizarea societăţilor pe acţiuni (M.O., 2000, nr.42-44) etc.

3.3.6. Actele ministerelor, departamentelor şi ale altor autorităţi publice centrale. Autorităţilor publice centrale le este delegată, prin dispoziţiile unor legi, împuternicirea de a elabora şi a pune în aplicare anumite acte, obligatorii pentru participanţii la circuitul comercial. Astfel, Ministerul Economiei şi Camera Licenţierii, în temeiul art.7 din Legea

nr.451/2001 privind licenţierea unor genuri de activitate, a elaborat şi a pus în aplicare Ordinul nr.28/36-g din 10 iunie 2003 al ministrului economiei privind aprobarea condiţiilor de licenţiere a unor genuri de activitate (M.O., 2003, nr.146-147), prin care sunt stabilite condiţiile de desfăşurare a genurilor de activitate şi actele care trebuie prezentate organului de licenţiere pentru eliberarea de licenţă la fiecare gen de activitate.

3.3.6.. Actele autorităţilor publice locale. Autorităţile publice locale sunt în drept să elaboreze şi pună în vigoare acte care conţin norme obligatorii pentru toţi participanţii din teritoriu la circuitul civil şi la cel comercial. Astfel, consiliul local adoptă planul urbanistic general şi planul de amenajare a teritoriului al unităţii administrativ-teritoriale, act normativ cu putere de lege în acel teritoriu. Toţi întreprinzătorii care activează în teritoriul din jurisdicţia unităţii administrativ teritoriale sunt obligaţi să respecte normele adoptate de consiliul local.

3.3.7. Actele corporative. Persoana juridică cu scop lucrativ adoptă acte care conţin norme de comportament pentru membrii săi. În unele cazuri, de aceste norme se conduc şi terţii. Sunt corporative actele de constituire a persoanelor juridice, hotărârile adunării generale a asociaţilor, hotărârile consiliului, actele organului executiv. Normele actelor corporative au forţă obligatorie pentru toţi membrii persoanei juridice, precum şi pentru organele acesteia. Norma actului corporativ poate sta la baza unei hotărâri a instanţei în cazul în care nu există norme cu o forţă juridică mai mare. Mai mult decât atât, norma juridică supletivă poate avea, în actul de constituire, un conţinut deosebit de cel al normei legale.

§ 4. Principiile de bază şi tendinţele moderne

ale dreptului afacerilor

4.1. Principiile dreptului afacerilor. Un loc important în reglementarea activităţii de întreprinzător îl ocupă principiile dreptului, idei directoare cărora le sunt subordonate structura şi sistemul de drept. Doctrina juridică evidenţiază un şir de principii ale dreptului afacerilor, unele fiind caracteristice întregului sistem de drept, altele numai câtorva sau unei singure ramuri de drept. Din Constituţia Republicii Moldova pot fi extrase sau deduse un şir de principii caracteristice întregului sistem de drept: principiul egalităţii în faţa legii (art.16), principiul neretroactivităţii legilor (art.22), principiul exercitării drepturilor cu bună credinţă (art.55), principiul legalităţii (art.1 şi 7) fără de care este inimaginabilă avansarea economică a statului. Dreptului afacerilor îi sînt caracteristice şi cele mai progresiste principii ale dreptului civil, cum ar fi cel al inviolabilităţii proprietăţii private (art. 9,46,127 din Constituţie), al libertăţii de a contracta, al poziţiei de egalitate a subiectelor raporturilor civile[60]. Pe lângă acestea, pot fi menţionate şi unele principii speciale care se referă numai la dreptul afacerilor: principiiul libertăţii activităţii de întreprinzător, al concurenţei loiale şi inviolabilităţii investiţiilor persoanelor fizice şi juridice.

Principiul libertăţii activităţii de întreprinzător îşi are fundamentul în art.9 şi 126 din Constituţie, potrivit cărora *piaţa, libera iniţiativă economică şi concurenţa loială sunt factorii de bază ai economiei,* precum şi faptul că statul asigură *libertatea comerţului şi activităţii de întreprinzător*. Această libertate presupune posibilitatea subiectului de a-şi alege forma de organizare a activităţii, genul de activitate, de a stabili preţul la bunurile şi serviciile sale în scopul obţinerii unor beneficii. Din coroborarea art.20 şi 60 din Codul civil se poate conchide că întreprinzătorii pot practica orice gen de activitate neinterzis de lege pentru a-şi asigura surse permanente de venituri, în principiu, nelimitate.

---

[60] Despre principiile dreptului civil, vezi: **Baieş, Sergiu. şi Roşca, Nicolae.** *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chişinău, 2004, p. 40-44.

Principiul concurenţei loiale, de asemenea, îşi are fundamentul în dispoziţiile art.9 şi 126 din Constituţie, prin care concurenţa este decretată ca un factor de bază al economiei statului şi stabileşte că statul se obligă să asigure protecţia concurenţei loiale, ceea ce constă în adoptarea unor măsuri de protejare a întreprinzătorilor împotriva acţiunilor ilegale şi dăunătoare ale concurenţilor şi împotriva acţiunilor autorităţilor publice. Dispoziţiile constituţionale îşi au continuitatea în: *Legea nr. 103/2000 privind protecţia concurenţei*, *Legea nr.820/2000 privind măsurile antidumping, compensatorii şi de salvgardare*, *Legea nr.906/1992 cu privire la limitarea activităţii monopoliste şi dezvoltarea concurenţei*.

Principiul inviolabilităţii investiţiilor persoanelor fizice şi juridice. Deşi rezultă din alt principiul al dreptului civil, şi anume inviolabilitatea proprietăţii private, principiul inviolabilităţii investiţiilor este consacrat în art.126 alin.(2) lit. h) din Constituţie, deoarece investiţii pot fi nu numai lucrurile asupra cărora se instituie un drept de proprietate, ci şi drepturile, tehnologiile, inovaţiile, ideile de afaceri şi alte valori incorporale. Acest principiu îşi găseşte continuitatea în dispoziţiile *Legii nr.81/2004 cu privire la investiţiile în activitatea de întreprinzător*.

4.2. Tendinţele moderne. Doctrina juridică indică următoarele tendinţe în dezvoltarea dreptului comercial: dezvoltarea instituţiei de persoană juridică, internaţionalizarea normelor de drept privat şi intervenţia statului în activitatea economică.

Dezvoltarea instituţiei de persoană juridică. În legătură cu dezvoltarea producţiei şi intensificarea relaţiilor comerciale, apar diverse forme de activitate de întreprinzător colectivă care şi-au găsit expresia în forma societăţii comerciale cu statut de persoană juridică[61], mai preferabile decât acţiunile individuale ale întreprinzătorilor persoane fizice. Societăţile comerciale persoane juridice şi-au găsit locul în legislaţia tuturor statelor, inclusiv a Republicii Moldova. Principala direcţie de dezvoltare a persoanei juridice a fost perfecţionarea formelor ei de organizare juridică. Astăzi, cele mai răspândite persoane juridice sunt societăţile comerciale în formă de: societate în nume colectiv, în

[61] *Гражданское и торговое право капиталистических стран*. Москва, 1993, стр.24.

comandită, cu răspundere limitată şi pe acţiuni, care au permis concentrarea eforturilor personale ale întreprinzătorilor individuali şi, principalul, concentrarea de capitaluri şi limitarea riscului asociaţilor. În ultimul timp, se întâlnesc tot mai frecvent societăţi comerciale cu asociat unic, la început calificate drept „societăţi mutante", sistemele de drept instituind pentru ele reglementări speciale.

Internaţionalizarea normelor de drept privat. Internaţionalizarea este o altă tendinţă de dezvoltare a normelor de drept privat[62]. Prin internaţionalizare se înţelege creşterea influenţei factorului exterior asupra dezvoltării sistemului de drept naţional. Internaţionalizarea normelor de drept privat apare ca o reflectare juridică a procesului de intensificare a relaţiilor de reciprocitate şi interdependenţă dintre diferitele state. Cauzele schimbării reglementărilor juridice constau în: divizarea internaţională a muncii, dezvoltarea legăturilor economice, ştiinţifice, culturale între diferitele ţări. Internaţionalizarea dreptului privat se manifestă prin:

- extinderea şi amplificarea influenţei dreptului internaţional public asupra dreptului privat al fiecărui stat în parte;
- dezvoltarea intensivă a dreptului naţional cu elemente de extraneitate;
- unificarea dreptului privat;
- apropierea normelor dreptului privat, nu numai după conţinut, dar şi după izvoarele lui şi noţiunile juridice utilizate.

Procesul de internaţionalizare se exprimă prin creşterea numărului de norme ale dreptului internaţional ce privesc relaţiile economice dintre state. Faptul aceasta duce la formarea dreptului economiei internaţionale şi la apariţia a noi norme şi metode de influenţă a dreptului internaţional public asupra dreptului intern.

O particularitate a normelor de drept internaţional în domeniul economiei constă în faptul că ele sînt realizate numai de către state. Scopul acestor norme va fi atins în cazul în care vor fi aprobate ca norme juridice interne, adică prin transformarea normelor dreptului internaţional în norme de drept intern. Transformarea se face pe două căi: prin

---

[62] **Кулагин, М.И.** *Предпринимательство и право: опыт запада.* Москва, 1992, стр.31.

ratificarea şi publicarea convenţiei internaţionale ori prin adoptarea unui act normativ intern care să cuprindă normele convenţiei.

Republica Moldova, în calitate de membru al unor organizaţii economice internaţionale, a semnat o serie de convenţii economice internaţionale ce reglementează vînzarea de mărfuri, transportul feroviar, maritim, aerian, drepturile de autor, relaţiile de creditare şi dreptul de proprietate industrială. Astfel, actele normative interne trebuie racordate la convenţiile internaţionale, se aplică normele actului internaţional.

Intrarea Republicii Moldova în Consiliul Europei, în special în Organizaţia Mondială a Comerţului, pune în faţa ei obligaţia de a-şi aduce legislaţia în concordanţă cu convenţiile internaţionale.

Internaţionalizarea vieţii economice necesită şi unificarea reglementării juridice a relaţiilor economice, mai întîi în domeniile care ţin de colaborarea internaţională.

Prin *unificare* se înţelege procesul de elaborare a unor norme juridice uniforme destinate reglementării anumitor relaţii sociale. Exemplu de convenţie internaţională uniformă este Convenţia de la Geneva cu privire la Legea uniformă despre cambie şi biletul la ordin din 1930, Convenţia de la Geneva cu privire la Legea uniformă despre cecuri, Regulile şi Uzanţele uniforme privind Acreditivele Documentare şi Regulile INCOTERMS, editate de Camera Internaţională de Comerţ de la Paris etc.

O altă metodă de internaţionalizare a dreptului privat este *preluarea* sau *recepţia*, prin care se înţelege împrumutul unilateral de către un stat a unor instituţii juridice şi chiar a unor ramuri de drept de la un alt stat.

Deosebirea dintre unificare şi recepţie constă în faptul că[63]:

a) unificarea presupune acordul de voinţă al statelor participante la elaborarea legilor uniforme, recepţia fiind un document unilateral al statului care „importă" elemente ale sistemului juridic străin;

[63] Idem, p.33-34.

b) pot fi recepţionate şi normele juridice create în trecut, dar ne folosite, ceea ce nu este caracteristic unificării, de exemplu, recepţia dreptului privat roman de către Europa medievală;

c) scopul şi cauzele recepţiei şi cele ale unificării sînt diferite: astfel, recepţia de către Japonia, la sfîrşitul secolului trecut, a dreptului civil german a fost determinată de necesitatea înnoirii reglementării juridice a activităţii economice, în care au început să se manifeste şi să se dezvolte relaţiile capitaliste, neexistând un sistem juridic adecvat.

Intervenţia statului în activitatea economică. Deşi s-a născut şi s-a dezvoltat sub stindardul libertăţii industriei şi comerţului, dreptul comercial s-a publicizat transformându-se într-un drept al afacerilor. Statul intervine în activitatea economică prin norme de drept cu caracter imperativ, menite să protejeze interesul public.

Statul intervine, punînd în sarcina întreprinzătorilor o serie de obligaţii, inclusiv obligaţia de a se înregistra la autorităţile publice şi, cu mici excepţii, de a ţine evidenţa contabilă a operaţiunilor efectuate. Pentru a proteja interesele publice în desfăşurarea unor genuri de activitate, statul impune obţinerea de licenţe, respectarea standardelor, respectarea regulilor liberei concurenţe, respectarea normelor de protecţie a consumatorilor, a mediului etc.

Capitolul II
ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR

§ 1. Noţiunea şi natura juridică a activităţii de întreprinzător

1.1. Noţiunea activităţii de întreprinzător. Activitatea de întreprinzător (afacerile) reprezintă un mijloc legal de acumulare a bogăţiilor, de asigurare a existenţei materiale şi spirituale. Această activitate apare o dată cu formarea relaţiilor de piaţă, adică cu apariţia produselor destinate schimbului de mărfuri. Relaţiile de piaţă, fiind economice după conţinut, apar în procesul de producere, repartiţie şi consum al bunurilor materiale şi nemateriale. Deşi sunt obiective, adică predeterminate de factori economici, nu apar spontan, ci prin voinţa oamenilor, devenind astfel obiectul reglementării normelor de drept şi dobândind prin aceasta caracter juridic.

Reglementarea juridică a relaţiilor economice se impune pentru reducerea sau chiar eliminarea efectelor negative ale antagonismului intereselor pe care le au diferitele categorii de participanţi la circuitul economic. Se manifestă conflict de interese între principalii actori ai pieţei: întreprinzătorii, pe de o parte, şi consumatorii, pe de alta. Interesul primilor se raportă la obţinerea de profit, cel al consumatorilor la obţinerea de preţuri avantajoase la mărfuri calitative şi inofensive pentru viaţă şi sănătate. Statul este interesat în desfăşurarea eficientă a activităţii de întreprinzător, deoarece numai o astfel de eficienţă îi permite să-şi exercite funcţiile. El stabileşte limitele, mijloacele activităţii de întreprinzător, asigură respectarea legalităţii în desfăşurarea acestei activităţi şi stăruie să obţină pentru aceasta o rentă (o plată) originală sub formă de taxă şi impozit.

Art.126 din Constituţia Republicii Moldova proclamă drept condiţii inalienabile ale economiei naţionale libertatea comerţului şi a activităţii de întreprinzător. Pornind de la dispoziţiile constituţionale şi impus de cerinţele unor convenţii internaţionale la care Republica Moldova a aderat, Parlamentul depune eforturi pentru crearea unui mediu de afaceri adecvat noilor realităţi economice. În realizarea acestor deziderate, a

adoptat un şir de acte legislative pentru liberalizarea activităţii de întreprinzător, printre care se numără legile: nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, nr.749/1996 cu privire la comerţul interior, nr.134/1994 a vânzării de mărfuri, nr.93/1998 cu privire la patenta de întreprinzător, nr.199/1998 privind piaţa valorilor mobiliare, nr.798/2000 a turismului, nr.451/2001 privind licenţierea unor genuri de activitate, nr.81/2004 privind investiţiile în activitatea de întreprinzător şi multe altele.

1.2. Natura juridică a activităţii de întreprinzător. Dicţionarul explicativ defineşte noţiunea activitate ca îndeletnicire care include un ansamblu de acte fizice, intelectuale şi morale efectuate de individ pentru obţinerea unui anumit rezultat. Altfel spus, pentru a exista, individul desfăşoară un şir de acţiuni care contribuie la atingerea scopului dictat de voinţa şi raţionamentul său. Esenţa existenţei omului este de a trăi bine, fapt pentru care el trebuie să-şi aleagă o cale eficientă şi legală de a dobândi bunuri. Acest obiectiv poate fi atins numai dacă omul practică o activitate economică. Iozef Şumpeter[64] afirmă că fiecare om este constrâns într-o anumită măsură să practice o activitate economică, adică fiecare om trebuie să fie nemijlocit "agent economic" ori să depindă de un agent economic. Prin urmare, omul practică activitate economică şi atunci când culege fructele naturii, extrage bunuri din pământ şi le prelucrează fie pentru propria folosinţă, fie pentru folosinţa altuia (pentru a le vinde), şi atunci când practică o profesiune liberă sau prestează servicii, şi atunci când este angajat în muncă de o altă persoană fizică sau juridică care îi plăteşte salariu pentru munca depusă.

Pornind de la definiţia activităţii, încercăm de a ilustra că, deşi nu toate, dar majoritatea activităţilor umane sunt activităţi cu bunuri materiale.

Actele fizice sînt acţiuni săvârşite de una sau mai multe persoane utilizând forţa proprie[65], ori uneltele de muncă şi mecanismele inventate

---

[64] **Шумпетер, Иозеф.** *Теория экономического развития.* Москва, 19982, с. 57-58

[65] Să ne imaginăm individul în starea lui naturală plecând în căutarea hranei. Culege fructe şi le mănâncă, adică le însuşeşte. El are dreptul să le mănânce, de altfel ar muri. (Exemplul este preluat din: Manent, Pierre. *Istoria intelectuală a*

pentru a înlocui forţa fizică, pentru a extrage, cultiva sau produce bunuri materiale, executa lucrări, presta servicii, precum şi pentru a utiliza consuma bunurile materiale sau a beneficia de rezultatul serviciilor.

Actele intelectuale sînt acţiuni săvârşite de una sau mai multe persoane pentru a cunoaşte fenomenele lumii înconjurătore, utilizând în exclusivitate raţiunea. Actele intelectuale se săvârşesc în artă, ştiinţă, tehnică, în alte domenii şi, de regulă, nu aduc autorului profit material[66]. Aceste acţiuni au totuşi scopul final de a uşura activitatea fizică prin aplicarea în practică a descoperirilor, inovaţiilor şi altor realizări ale ştiinţei şi tehnicii, prin răspândirea experienţei acumulate.

Actele morale sunt acţiuni de comportament săvârşite de una sau mai multe persoane în respectarea unor norme de convieţuire într-o colectivitate. Actele morale nu au ca scop final obţinerea de profit material, ci urmăresc o satisfacţie spirituală. Exemple de acte morale sunt: cununia, botezul etc.

Fiecare activitate din aceste categorii interesează în măsura în care are ca obiect bunurile. Dacă actele fizice aproape întotdeauna au ca obiect dobândirea de bunuri, cele intelectuale mai puţin, iar morale doar cu titlu de excepţie.

Din categoriile de acte menţionate, cele mai importante pentru societate au fost şi rămân a fi actele îndreptate, direct sau indirect, spre dobândirea şi consumul de bunuri. Progresul tehnico-ştiinţific contribuie esenţial la creşterea avuţiei, fiind dovada faptului că activităţile intelectuale eficientizează activitatea fizică. Datorită realizărilor ştiinţifice şi tehnice, activităţile fizice sunt înlocuite cu tehnică performantă. Rezultatul activităţii intelectuale contribuie la creşterea producţiei, la circulaţia şi chiar la consumul bunurilor, deşi toate acestea sunt îndreptate exclusiv asupra bunurilor. O delimitare netă a activităţilor fizice de cele intelectuale este aproape imposibilă, datorită

---

liberalismului. Bucureşti, 1992). În acest caz, individul săvârşeşte acte fizice de culegere şi de consum al fructelor.

[66] Inventarea motorului cu ardere internă nu a adus autorului profit, a deschis însă o eră nouă în dezvoltarea societăţii umane. Omul modern nu-şi imaginează existenţa sa fără electricitate, telefon, avion, calculator etc., care constituie rezultatul activităţii intelectuale.

interpătrunderii lor. Actele intelectuale se practică prin acţiuni fizice şi invers. De exemplu, dacă anterior o anumită activitate fizică era de ridicare a unor greutăţi, în prezent ea s-a transformat în activitate fizică de îngrijire şi supraveghere a mijloacelor tehnice care ridică greutăţile. Mai mult decât atât, are loc comercializarea activităţilor care ţineau de spirit, morală şi intelect ca, de exemplu, activităţile din învăţământ, ştiinţă, sport, cultură, artă, medicină şi din multe alte domenii.

Iozef Şumpeter, în lucrarea ***"Teoria dezvoltării economice",*** consideră că scopul activităţii economice este dobândirea de bunuri. Din cele menţionate, se poate conchide: *Sunt activităţi economice acele activităţi umane de cultură materială în producerea, circulaţia şi repartiţia bunurilor materiale şi imateriale care au ca scop satisfacerea cerinţelor de consum neîntrerupt ale omului pentru asigurarea existenţei lui.*

Definiţia evidenţiază două categorii de activităţi care au ca obiect bunurile:

- o activitate economică care reprezintă fie acţiuni de confecţionare (extragere, cultivare) a bunurilor, de prestare a serviciilor, fie acţiuni de punere în circulaţie a bunurilor şi serviciilor de la producător la consumator, numită şi activitate economică aducătoare profit, activitate de întreprinzător sau afacere, care îşi are raţionamentul şi finalitatea în majorarea patrimoniului pus în circulaţie.

- o activitate economică de consum a bunurilor, numită şi activitate necomercială.

Pentru dreptul afacerilor, noţiunea activitate economică este prea largă, deoarece prin ea se subînţelege şi activitatea de consum a bunurilor. Pe noi însă ne interesează numai activitatea de dobândire a bunurilor materiale prin acţiuni social-utile de *fabricare a producţiei, de executare a lucrărilor şi de prestare a serviciilor*, numită *activitate de întreprinzător* [67] sau *afacere.*

După cum s-a menţionat, activitatea de întreprinzător, în vorbirea curentă şi chiar în unele acte normative, este numită activitate de

[67] Vezi: *Constituţia Republicii Moldova,* art. 126 (2); *Codul fiscal* nr.1163/1997 art.12. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 62.

antreprenoriat (antreprenoriat) [68], activitate comercială[69], afacere[70], business[71]. În prezenta lucrare se vor opera alternativ noţiunile *activitate de întreprinzător* şi *afacere*, fiind adecvate din punct de vedere juridic şi economic.

Dacă am clasifica participanţii la circuitul civil după scopul activităţii lor economice, am avea o categorie care urmăreşte obţinerea de profit (întreprinzători persoane fizice şi juridice) şi o altă care activează în alte scopuri, ideale sau materiale, fără a se exclude posibilitatea cumulării acestor categorii[72]. În doctrina juridică şi cea economică, activităţile economice clasificate după criteriul scopului se numesc *activităţi comerciale* şi *activităţi necomerciale.*

Activităţile comerciale sunt cele de întreprinzător şi sunt aducătoare profit, având drept consecinţă majorarea patrimoniului pus în circulaţie.

Activităţile necomerciale sunt cele de gestiune şi de consum al bunurilor, practicate de o categorie mai largă de subiecte.

Clasificarea activităţilor economice în comerciale şi necomerciale ţine de competenţa legiuitorului, uneori fiind greu de explicat din ce

---

[68] Vezi: *Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi,* art.3, 9, 10. În: „Monitorul Parlamentului Republicii Moldova, 1994, nr.2.

[69] *Legea nr.749/1996 cu privire la comerţul interior*, art.1. Prin activitate comercială, în sens larg se înţelege activitatea aducătoare de profit practicată de persoane fizice sau juridice, iar în sens restrâns se înţelege activitatea economică, desfăşurată de persoane fizice şi juridice, de vânzare-cumpărare cu amănuntul a mărfurilor, de fabricare şi comercializare a produselor alimentare, de organizare a consumului lor, de prestare a serviciilor suplimentare la cumpărarea mărfurilor.

[70] Conform Codului fiscal nr.1163/1997, art.5, pct.16, noţiunea *afacere* se dă ca un sinonim al *activităţii de întreprinzător, business*-lui şi se defineşte ca orice activitate, conform legislaţiei, cu excepţia muncii efectuate în bază de contract, desfăşurate de o persoană, în urma căreia se obţine venit, acesta fiind sau nu scopul activităţii.

[71] Conform Legii nr.112/1994 cu privire la susţinerea şi protecţia micului business, art.1, „micul business înseamnă activitatea de întreprinzător desfăşurată de microîntreprinderi şi întreprinderi mici”.

[72] Nu evidenţiem categoria consumatorilor, deoarece în această categorie pot fi incluşi, de regulă, indivizii şi salariaţii, întreprinzătorii şi cei care nu pot fi incluşi în categoria întreprinzătorilor ori a salariaţilor, cum ar fi copiii, invalizii şi pensionarii.

considerente o activitate este considerată comercială, iar alta nu. Mai mult decât atât, există cazuri în care aceeaşi activitate uneori poate fi considerată comercială, alteori necomercială. Exemplu în acest sens poate servi învăţământul. Activitatea de organizare a învăţământului practicată de o persoană juridică se consideră necomercială[73] sau non-profit, deşi cei care beneficiază de serviciile unei astfel de persoane juridice instituţie de învăţământ plătesc pentru aceste servicii sume importante. Activitatea de instruire practicată în particular, contra plată, de o persoană fizică[74] este considerată de lege activitate de întreprinzător[75].

1.3. Definiţia activităţii de întreprinzător şi elementele ei distinctive. *Prin activitate de întreprinzător[76] se subînţelege activitatea de fabricare a producţiei, de executare a lucrărilor şi de prestare a serviciilor, desfăşurată de cetăţeni şi asociaţiile acestora în mod independent, din proprie iniţiativă, în numele şi cu riscul propriu, sub răspunderea lor patrimonială, în scopul asigurării unei surse de venituri permanente[77].*

Prin urmare, noţiunea *activitate de întreprinzător* este mai restrânsă decât cea de *activitate economică*, deoarece nu include activitatea salariaţilor, liberilor profesionişti şi nici actele de consum al bunurilor materiale.

Analiza juridică a definiţiei legale permite relevarea particularităţilor activităţii de întreprinzător prin care aceasta se deosebeşte de alte activităţi umane, inclusiv economice. Aceste

---

[73] Vezi: *Legea învăţământului nr. 547/1995,* art. 36, alin.(3).

[74] Profesorii care, în timpul liber, dau lecţii în particular trebuie să obţină patentă de întreprinzător ori să-şi înregistreze o societate comercială.

[75] Vezi: *Legea nr. 98/1998 cu privire la patenta de întreprinzător.*

[76] Definiţii similare antreprenoriatului în sens economic şi juridic găsim în literatura de specialitate: **Cărpenaru, Stanciu D.** *Drept comercial român.* Bucureşti, 1998, p.29; **Guyon, Yves.** *Op, cit.,* p. 52; **Кашанина, Т.В.** *Хозяйственные товарищества и общества: правовое регулирование внутрифирменной деятельности.* Москва, 1995, с.17; **Лаптев, В.В.** *Предпринимательское право: понятие и субъекты.* Москва, 1997, с.18-19.

[77] *Legea nr. 845/1992,* art.1.

particularităţi constau în faptul că activitatea de întreprinzător este practicată de cetăţeni şi de asociaţiile acestora; este independentă; se desfăşoară din iniţiativă proprie, în nume propriu, pe risc propriu şi sub propria răspundere patrimonială; este permanentă şi aducătoare de profit.

Activitatea practicată de cetăţeni şi de asociaţiile lor. Definiţia legală stabileşte că activitatea de întreprinzător poate fi practicată numai în formele permise de lege. Nerespectarea dispoziţiilor legale referitoare la forma activităţii se sancţionează pe cale administrativă sau penală şi tot beneficiul se face venit la bugetul de stat. Persoanele care pot desfăşura activitate legală de întreprinzător în nume propriu sunt desemnate prin noţiunea comună de *întreprinzător*.

Persoana fizică poate desfăşura activitate de întreprinzător dacă:

- a obţinut patentă de întreprinzător;
- a înregistrat o întreprindere individuală;
- a înregistrat o gospodărie ţărănească.

Prin genericul folosit de codul civil persoana care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a constitui o persoană juridică poartă denumirea de întreprinzător individual.

Persoana juridică poate desfăşura activitate de întreprinzător numai după naşterea ei ca subiect de drept. Persoanele juridice care pot desfăşura în nume propriu activitate de întreprinzător neinterzisă de lege se numesc persoane juridice cu scop lucrativ (societăţile comerciale, societăţile cooperatiste, întreprinderile).

Luând în considerare importanţa acestei activităţi, statul permite practicarea ei numai după înregistrare oficială. Prin înregistrare se urmăresc mai multe scopuri, dintre care cele mai importante sunt: efectuarea unui control asupra persoanelor care practică activitate de întreprinzător, contracararea activităţilor ilegale, ţinerea unei evidenţe statistice în vederea reglementării economiei; promovarea politicii de impozitare; informarea publicului asupra identităţii şi capacităţii persoanelor înregistrate.

Înregistrarea de stat ţine de competenţa organului de stat împuternicit. În Republica Moldova s-a creat o situaţie în care înregistrarea întreprinzătorilor se efectuează de mai multe organe. Camera Înregistrării de Stat din cadrul Departamentului Tehnologii

Informaţionale este principalul organ care înregistrează întreprinzătorii.

Intrarea în vigoare a Legii cu privire la patenta de întreprinzător[78] a permis practicarea activităţii de întreprinzător în nume propriu de către persoane fizice fără a fi înregistrate la Cameră. Patenta de întreprinzător se eliberează de inspectoratul fiscal în a cărui rază teritorială solicitantul domiciliază ori îşi va desfăşura activitatea (inspectoratele fiscale înregistrează şi ţin evidenţa titularilor de patente).

Primăriile unităţilor administrativ-teritoriale au fost împuternicite cu funcţia de înregistrare a gospodăriilor ţărăneşti[79]. Acestea sau, mai bine zis, fondatorii lor sunt persoane care desfăşoară activitate de întreprinzător în agricultură.

Faptul că persoanele care practică activitate aducătoare de beneficii sunt înregistrate la diferite organe nu permite statului să reglementeze uniform acest domeniu, nu asigură securitate raporturilor juridice. De exemplu, o persoană fizică are posibilitatea de a practica activitate de întreprinzător în temeiul patentei de întreprinzător, de a fi fondatorul unei întreprinderi individuale şi de a înregistra o gospodărie ţărănească. În aceste cazuri, persoana poartă răspundere nelimitată pentru obligaţiile sale. Există însă posibilitatea de a fi păgubiţi creditorii, acţionându-se chiar în limitele legii.

Activitatea independentă. Întreprinzătorul acţionează independent, exprimându-şi voinţa în raporturile juridice fără a cere acordul unor organe ierarhic superioare. Voinţa liberă se manifestă la alegerea formei juridice de organizare a viitoarei activităţi, a obiectului ei.

---

[78] *Legea nr.98/1998 cu privire la patenta de întreprinzător*. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova" , 1998, nr. 72-73.

[79] Vezi: Regulamentul privind înregistrarea gospodăriilor ţărăneşti (de fermier), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.977 din 14.09.2001 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 116-118). În opinia noastră, organizarea înregistrării de stat a gospodăriilor ţărăneşti nu este justificată. Scopul urmărit prin înregistrare este evidenţa celor care activează în agricultură şi care trebuie să plătească impozit funciar. Această înregistrare este de fapt o dublare a registrului de imobile, în care se înscriu proprietarii loturilor de pământ, ţinut de organul cadastral, obligat să pună la dispoziţia autorităţilor publice locale informaţii din registru. Povara fiscală o suportă proprietarul, chiar şi atunci când o altă persoană lucrează pământul.

Întreprinzătorul îşi administrează afacerile fără a avea un organ ierarhic superior, stabileşte independent preţurile şi tarifele la producţie sau servicii, cu excepţia cazurilor când acestea sunt reglementate de stat. Întreprinzătorul persoană fizică este în drept să înceteze sau să-şi suspende activitatea.

Garanţie a independenţei întreprinzătorului serveşte patrimoniul propriu şi interdicţia imixtiunii autorităţilor publice în activitatea acestuia. În calitate de proprietar al bunurilor, pe care le pune în circuit, întreprinzătorul are dreptul de posesiune, folosinţă şi dispoziţie, precum şi posibilitatea de a alege cele mai eficiente căi de utilizare a lor. Legislaţia civilă stabileşte că prejudiciul cauzat unui întreprinzător printru-un act administrativ ilegal sau prin nesoluţionarea în termen legal a cererii lui de către o autoritate publică sau de persoana ei cu funcţie de răspundere se repară integral de autoritatea publică.

Independenţa nu trebuie interpretată ca pe o libertate totală. Într-o ţară cu economie de piaţă nu poate exista libertate absolută. Independenţa întreprinzătorului este limitată de acte normative şi de drepturile persoanelor din jur.

Activitate din proprie iniţiativă este activitatea care se exercită prin propriul spirit de întreprinzător şi propria ingeniozitate. Iniţiativa trebuie să fie raţională, întemeiată, reală şi legală. Nimeni nu poate fi obligat să practice activitate de întreprinzător. Persoana îşi manifestă liber voinţa de a practica o activitate într-o anumită formă, depunând cerere şi actele necesare înregistrării. Întreprinzătorul investeşte bani şi bunuri în afacerea iniţiată şi, peste un anumit timp, îi recuperează încasând profit rezultat din circulaţia investiţiilor. Până a-şi manifesta iniţiativa, iniţiatorul trebuie să conştientizeze consecinţele viitoarei activităţi.

Activitatea de întreprinzător este supusă reglementării juridice, care, pe de o parte, stimulează libera iniţiativă, iar pe de alta atribuie activităţii caracter organizat şi eficienţă.

Activitate în nume propriu. Activitatea de întreprinzător va fi practicată de persoana fizică care a solicitat înregistrarea sau de subiectul (persoana juridică) creat prin înregistrare.

Dacă se solicită patenta de întreprinzător, titularul va practica activitate în nume propriu fără a putea atrage munca unor alte persoane.

Vor practica activitate în nume propriu şi întreprinzătorii individuali (întreprinderile individuale) şi gospodăriile ţărăneşti, care ar putea atrage şi munca terţilor în calitate de salariaţi. Numele fondatorilor se indică în denumirea întreprinderii individuale şi a gospodăriei ţărăneşti. Toate actele juridice sunt semnate de întreprinzătorul individual cu numele său, inclusiv în cazul când acţionează prin reprezentanţi.

Dacă se solicită înregistrarea unei persoane juridice[80], activitatea se practică în numele ei propriu. Persoana juridică dispune de denumire, patrimoniu distinct şi organe executive prin care manifestă voinţă în exterior, dobândind drepturi şi asumându-şi obligaţii.

În numele şi pe seama persoanei juridice activează administratorul, numele acestuia fiind înscris în Registrul de stat al întreprinderilor alături de denumirea societăţii. Administratorul poate delega împuternicirea de reprezentare la încheierea actelor juridice altor persoane. Pe toate actele emise trebuie să figureze denumirea persoanei juridice. Cel care se angajează juridic în raport cu terţii este obligat să-şi onoreze obligaţiile. În caz contrar, răspunde pentru daune-interese.

Activitate pe riscul propriu şi sub răspundere patrimonială proprie. Activitatea de întreprinzător poate fi practicată eficient numai dacă iniţiatorul pune în circuit anumite valori patrimoniale, indiferent de natura lor: bani, bunuri sau muncă proprie. Efortul întreprinzătorului este orientat spre majorarea costului valorilor puse în circulaţie şi numai datorită acestei majorări se consideră că activitatea este eficientă. Dacă activitatea nu manifestă eficienţă, întreprinzătorul riscă să-şi piardă valorile puse în circuit[81].

Riscul activităţii de întreprinzător este un fenomen obişnuit în economia de piaţă. El se produce din cauze obiective sau subiective[82], are un caracter patrimonial şi depinde de capacitatea întreprinzătorului de a-şi alege asociaţii şi partenerii de afaceri, investitorii, vânzătorii de materii prime şi chiar consumatorii de mărfurile şi serviciile sale.

---

[80] Tipurile de întreprinderi sunt stipulate în Legea nr. 845/1992, art. 13.

[81] Vezi: **Кабышев, О.** *Правомерность предпринимательского риска*. În: „Хоз. и право", 1994, nr. 3.

[82] **Popondopolo V.F. şi Iacovlev, V.F.** (coordonatori). *Op. cit.*, p.7.

Cauzele obiective ale riscului comercial se datorează unor anumite circumstanţe, independente de voinţa omului, cum ar fi calamităţile naturale şi alte împrejurări excepţionale, ale căror consecinţe nu pot fi înlăturate. Întreprinzătorul trebuie să fie vizionar şi să întreprindă măsuri capabile să diminueze pierderile. Măsurile adoptate frecvent în activitatea comercială sunt: asigurarea de riscuri comerciale[83], formarea unor fonduri de rezervă[84] sau fonduri de risc[85].

Cauzele subiective care influenţează negativ activitatea de întreprinzător, de regulă, sunt: executarea necorespunzătoare sau neexecutarea obligaţiilor asumate de partenerii comerciali, cauzarea de prejudicii prin delicte. În cazul încălcării obligaţiilor, survine răspunderea stipulată de părţi în contract sau prevăzută de lege.

Astfel, răspunderea patrimonială intervine numai în cazul când activitatea este ineficientă sau când întreprinzătorul îşi încalcă obligaţiile. Persoana fizică şi persoana juridică răspund, pentru obligaţiile asumate, cu tot patrimoniul pe care îl au în proprietate. Întreprinderea individuală, societatea în nume colectiv şi societatea în comandită răspund cu patrimoniul adus de fondatori şi cu cel dobândit prin activitate. În cazul insuficienţei lui, creditorii pot urmări bunurile personale ale fondatorilor, în condiţiile legii.

Activitate permanentă. Legiuitorul nu stipulează expres regularitatea cu care întreprinzătorul trebuie să-şi practice activitatea. Faptul aceasta rezultă din definiţia legală care stipulează că activitatea trebuie să asigure autorului "o sursă permanentă de venituri", care, de fapt, nu se obţin din activităţi ocazionale. Această particularitate a activităţii de întreprinzător nu este determinată de legiuitor, după criterii clare, pe care practica judiciară urmează a o acoperi evidenţiind semnele

---

[83] Asigurarea de riscuri comerciale se efectuează conform *Legii nr. 1508/1993 cu privire la asigurări*. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 5.

[84] Privitor la formarea fondurilor de rezervă vezi: *Legea nr.1134/1997 cu privire la societăţile pe acţiuni*, art. 46 şi *Regulamentul societăţilor economice*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 500/1991, pct. 103.

[85] Privitor la formarea fondurilor de risc, vezi: Hotărârea Băncii Naţionale nr. 15/1997 cu privire la formarea fondurilor de risc al băncilor. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 24.

distinctive şi demonstrând când o activitate se desfăşoară sistematic, cu regularitate şi constituie o sursă permanentă de venituri. Doctrina juridică recomandă să se ia ca indiciu al permanenţei sursei de venituri partea din beneficiu obţinută din activitatea de întreprinzător în raport cu suma venitului total al persoanei, profitul obţinut regulat într-o anumită perioadă[86] etc. De exemplu, un angajat pleacă în delegaţie cu probleme de serviciu şi, la rugămintea unui prieten, cumpără din străinătate un automobil (calculator, costum). Chiar dacă prietenul îi plăteşte pentru serviciul prestat, acesta nu poate fi calificat drept activitate de întreprinzător, deoarece reprezintă o operaţiune izolată. Dacă persoana pleacă de mai multe ori în străinătate şi aduce de acolo mărfuri pentru prieteni ori pentru a le vinde unor terţi, obţinând din această activitate profit, înseamnă că ea practică activitate de întreprinzător. Poate fi considerată activitate permanentă şi lucrul, prestat regulat, după ziua de muncă în calitate de angajat, de exemplu, de spălare a automobilelor sau de vindere a ziarelor la colţul străzii. Prin urmare, actele de comerţ efectuate cu o anumită regularitate, care aduc autorului un anumit venit, pot fi considerate activitate de întreprinzător.

Activitate aducătoare de beneficii. Întreprinzătorul poate obţine din activitatea sa beneficiu nelimitat, cu condiţia onorării obligaţiilor fiscale. Beneficiul (profitul), adică avantajul propriu al iniţiatorului activităţii, reprezintă diferenţa dintre valoarea capitalului investit şi valoarea realizată din activitate. Beneficiul este un produs specific al activităţii umane, o plată pentru activitatea de întreprinzător[87]. Obţinerea de profit este scopul activităţii de întreprinzător, însă nu neapărat rezultatul ei real. Realizarea profitului depinde de eficienţa activităţii.

---

[86] **Erşova, I. V. şi Ivanova, T.M.** *Op. cit.,* p. 4.

[87] Profesorul Caşanina T.V. afirmă că aceasta este plata pentru administrarea eficientă a afacerilor, care include următoarele elemente:

a) iniţiativa de asumare a răspunderii pentru reunirea factorilor de producţie (capitalul şi munca);

b) adoptarea hotărârilor (adesea neordinare) privind gestiunea întreprinderii şi organizarea muncii;

c) introducerea inovaţiilor prin modificarea procesului de producţie sau fabricarea unui produs nou. (Vezi: **Caşanina, T.V.** *Op. cit.,* 1999, p.75)

Se menţionează că activitatea de întreprinzător poate fi privită ca o activitate profesională[88]. Prin profesionalism nu trebuie să se înţeleagă o specialitate concretă. Profesionalismul întreprinzătorului este o particularitate deosebită pe care legiuitorul nu a relevat-o în definiţie, dar care urmează a fi inclusă în viitoarele reglementări. Profesionalismul înseamnă atitudine în cunoştinţă de cauză faţă de obiectul activităţii, măiestria practicării ei. Manifestările exterioare ale profesionalismului pot fi considerate: locul special al activităţii (magazinul, atelierul ori un alt spaţiu amenajat special), automobilul cu echipament sau utilaj special, emblemele sau panourile prin care se face publicitate activităţii, exemplarele de mărfuri care se propun clienţilor, publicitatea activităţii în sensul propunerii de servicii unui cerc indefinit de clienţi, regimul îndelungat şi stabil de lucru în timpul zilei sau al săptămânii[89].

1.4. Genurile activităţii de întreprinzător. Prin definiţia dată la art. 1 din Legea nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, legislatorul stabileşte trei categorii de activităţi: fabricarea producţiei, executarea lucrărilor şi prestarea serviciilor, a căror eficienţă permite obţinerea de beneficiu. În definiţie nu a fost indicată activitatea cel mai des utilizată la etapa actuală de întreprinderile private: comercializarea mărfurilor şi a produselor. Există şi alte tipuri de activităţi reglementate de legislaţie, cum ar fi: activităţile bancare, de investiţii, operaţiunile cu titluri de valoare, de editare, de asigurare etc.

În legislaţia unor alte state, genurile activităţilor de întreprinzător sunt numite *acte* sau *fapte de comerţ*. De exemplu, Codul comercial român stabileşte anumite acte juridice şi operaţiuni pe care le califică fapte de comerţ. Prin una sau mai multe fapte de comerţ, se nasc anumite raporturi juridice, reglementate de legile comerciale. Codul comercial francez şi Codul comercial italian din 1882 (abrogat în 1942) numesc

---

[88] Caracterul profesional al activităţii comerciale este menţionat în legislaţia României, Franţei, Germaniei.

[89] Despre caracterul profesional al comerciantului, vezi: **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, p. 67 şi următoarele; **Моисеев, М**. *Предпринимательская деятельность граждан: понятия и конститутивные признаки*. În: „Хозяйство и право”, nr. 3, 1997.

aceste operaţiuni „acte de comerţ”. Deosebirea dintre noţiunile „act de comerţ” şi „fapt de comerţ” constă în faptul că „actul de comerţ” include numai contractele comerciale, adică manifestările de voinţă săvârşite pentru producerea efecte juridice, iar faptele de comerţ cuprind atît contractele comerciale, cît şi faptele licite şi ilicite săvîrşite de comercianţi în activitatea lor comercială[90]. Făcând comparaţie între noţiunea „gen de activitate de întreprinzător” şi noţiunea „fapt (act) de comerţ”, constatăm o simplă diferenţă de termeni folosiţi de diferitele sisteme de drept. Teoriile doctrinare privind definirea faptelor (actelor) de comerţ sînt utile şi pentru caracteristica genurilor de activitate de întreprinzător a întreprinderilor din Republica Moldova.

Doctrina defineşte faptul de comerţ ca un act de speculaţie, fie ca un act de circulaţie, ori ca un act îndeplinit printr-o întreprindere[91].

Conform celei din urmă teorii, actul de comerţ este actul îndeplinit printr-o întreprindere. În această opinie, criteriul de definire a faptei de comerţ priveşte o activitate organizată metodic, nu un act juridic izolat. Actul de comerţ se realizează deci în cadrul unei întreprinderi, care presupune *o repetiţie profesională a actelor potrivit unei organizări sistematice, şi bazate pe anumite mijloace materiale*[92]. Astfel, toate operaţiunile economice (actele de comerţ) săvîrşite de o întreprindere reprezintă în totalitatea lor activitatea ei de întreprinzător a acesteia.

Teoria întreprinderii de definire a actului de comerţ se completează sistematic cu teoria speculaţiei, care presupune că actul de comerţ este un act de speculaţie. La săvârşirea actului de speculaţie se contează pe diferenţa dintre preţul de cumpărare şi cel de vânzare al mărfii sau pe diferenţa dintre preţul materiilor prime şi al materialelor şi preţul mărfurilor, rezultate din prelucrarea sau transformarea acestora, care au o valoare superioară. Întreprinzătorul îşi atinge scopul de obţinere a beneficiilor anume prin însuşirea diferenţei dintre cheltuielile suportate şi venitul dobândit în urma acestor acte.

---

[90] **Cărpenaru, Stanciu D.** *Op. cit.*, p. 22.

[91] Idem, p. 25-26; **Guzon, Yves.** *Droit des afferes.* Tome 1. Paris, 1994, p. 49-52.

[92] **Cărpenaru, Stanciu D.** *Op. cit.*, 2001, p. 26.

Activităţile de întreprinzător se clasifică după mai multe criterii. Doctrina română clasifică faptele de comerţ în: operaţiuni de interpunere în schimb; operaţiuni care realizează organizarea şi desfăşurarea activităţii de producţie, adică întreprinderile; operaţiunile conexe (accesorii) [93]. Doctrina engleză clasifică afacerile în: activităţi de extragere a bunurilor materiale; activităţi de prelucrare a bunurilor materiale şi activităţi de punere în circulaţie a bunurilor materiale (cumpărarea şi vînzarea). Legea nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, după cum s-a arătat deja, face o proprie clasificare a activităţilor de antreprenoriat: fabricarea producţiei, executarea lucrărilor şi prestarea serviciilor.

Fabricarea producţiei ca gen de activitate antreprenorială. Fabricarea producţiei este un gen de activitate economică cu caracter general, care are ca obiect transformarea materiilor prime şi materialelor în produse noi, cu o valoare mai mare. Acesta este un proces complex de producere a bunurilor materiale destinate consumului şi cere întreprinzătorilor eforturi considerabile, capacităţi organizatorice, cunoştinţe în diferite domenii, inclusiv tehnologice, economice, financiare. Agenţii economici sînt obligaţi să respecte standardele tehnologice şi calitative, pentru a satisface cerinţele consumatorilor a nu le încălca drepturile legale.

Executarea de lucrări este un gen de activitate economică prin care o întreprindere se obligă să îndeplinească, într-un anumit termen, o anumită lucrare, fie din propriul material, fie din materialul beneficiarului. Exemplu poate servi construcţia imobililor de orice destinaţie, inclusiv a drumurilor, conductelor de gaz, instalarea de utilaje.

Prestarea de servicii este un gen de activitate economică prin care o întreprindere se obligă să satisfăcute anumite necesităţi ale persoanelor fizice şi juridice prin acordarea de servicii consultative, informaţionale, de transport de persoane şi de mărfuri, de deservire socială, de publicitate, marketing, de asigurare etc. Serviciile sunt, de regulă, imateriale.

---

[93] Idem, p. 28.

Comercializarea mărfurilor şi a produselor. Toate mărfurile şi serviciile sînt destinate consumatorilor. Între producător şi consumator însă există de regulă unul sau mai mulţi intermediari, altfel spus, *comercianţi*, care cumpără de la producător mărfuri pentru a le revinde fie consumatorilor nemijlocit, fie altor comercianţi. Actul de comercializare presupune transferul dreptului de proprietate asupra unui bun de la vânzător la cumpărător.

După **importanţa pentru societate, activităţile de întreprinzător pot fi clasificate în:** activităţi interzise; activităţi monopol de stat; activităţi monopoluri naturale, activităţi supuse licenţierii; activităţi practicate în baza patentei de întreprinzător; activităţi care pot fi practicate liber, fără autorizaţie specială.

Activităţile interzise. Legislaţia nu conţine o listă a activităţilor economice interzise aşa cum fusese anterior[94]. În lipsa unor reglementări exprese, în această listă se includ activităţile care pot să aducă un profit material şi pentru care este prevăzută o pedeapsă penală sau administrativă.

Potrivit Codului penal nr.985/2002, se interzic şi se sancţionează: activitatea mercenarilor (art.141), traficul de fiinţe umane (art.165), traficul de copii (art.206), munca forţată (art.168), practicarea ilegală a medicinii şi activităţii farmaceutice (art.214), proxenetismul (art.220) etc.

Activităţile monopol de stat sunt desfăşurate exclusiv de organe ale statului sau de persoane juridice constituite de stat. Monopolul de stat este definit ca situaţie în care un număr limitat de agenţi economici sunt învestiţi de către autorităţile administraţiei publice cu dreptul exclusiv sau cu drepturi exclusive de desfăşurare a unei anumite activităţi aducătoare de profit. Potrivit Legii nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, art. 10 alin.(3), numai întreprinderilor de stat li se permite să desfăşoare următoarele activităţi:

- prepararea şi vânzarea substanţelor narcotice, cu efect puternic şi toxice, inclusiv semănatul, cultivarea şi desfacerea culturilor ce conţin substanţe narcotice şi toxice;

[94] Vezi: Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.581/1995 (abrogat).

- tratamentul prin intervenţie chirurgicală şi metode invazive, supravegherea şi tratamentul femeilor gravide, bolnavilor care suferă de narcomanie, boli canceroase, boli cantagioase, periculoase şi deosebit de periculoase, inclusiv de boli dermatovenerice infecţioase, precum şi de boli psihice în forme agresive, eliberarea avizelor corespunzătoare;

- efectuarea expertizei pentru determinarea pierderii temporare sau stabile a capacităţii de muncă, precum şi a examenelor şi controalelor medicale periodice şi preventive decretate ale cetăţenilor;

- tratamentul animalelor ce suferă de boli deosebit de periculoase;

- confecţionarea ordinelor şi medaliilor;

- producerea emblemelor ce confirmă achitarea impozitelor şi taxelor de stat;

- prestarea serviciilor poştale (cu excepţia poştei exprese), telegrafice, serviciilor de telecomunicaţii internaţionale, confecţionarea timbrelor poştale;

- confecţionarea şi comercializarea tehnicii de luptă şi militare speciale, oricăror feluri de arme, precum şi reparaţia acestora (cu excepţia armelor sportive şi de vânătoare), confecţionarea şi comercializarea muniţiilor şi substanţelor explozive;

- evidenţa de stat, înregistrarea de stat şi inventarirea tehnică (inclusiv paşaportizarea) bunurilor imobile, restabilirea documentelor pentru dreptul de proprietate şi administrarea acestora;

- imprimarea şi baterea monedei, imprimarea hârtiilor de valoare de stat;

- efectuarea lucrărilor cartografice, geografice, astronomo-geodezice, gravimetrice, topografice, cadastrale, a lucrărilor în domeniul hidrometeorolgiei şi geologiei.

Activităţile monopol de stat sunt reglementate şi prin *Hotărârea Guvernului nr.582/1995 cu privire la reglementarea monopolurilor*[95], care stabileşte metodele de reglementare, lista activităţilor monopol de stat şi autorităţile publice abilitate cu reglementarea lor.

Activităţile monopol natural. Prin monopol natural legiuitorul desemnează situaţia în care producerea, transportarea, comercializarea,

[95] Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.59-60.

procurarea mărfurilor şi grupurilor de mărfuri fungibile, precum şi prestarea anumitor tipuri de servicii, în virtutea unor factori de ordin natural, economic sau tehnologic se află sub controlul direct al unuia sau al mai multor agenţi economici.

Lista activităţilor monopoluri naturale este aprobată prin *Hotărârea Guvernului nr.582/1995 cu privire la reglementarea monopolurilor*. Astfel de activităţi sunt:

- activităţile legate de exploatarea căilor ferate magistrale cu zonele lor de protecţie, instalaţiile de cale, construcţiile de arbă şi serviciile de exploatare a acestora, de staţiile şi punctele de tiraj pentru trecerea garniturilor de tren;
- activităţile legate de exploatarea gărilor feroviare;
- activităţile legate de exploatarea autostrăzilor, construite din contul bugetului republican şi local, cu zonele de protecţie şi serviciile de întreţinere;
- activităţile legate de exploatarea căilor navigabile naturale şi artificiale;
- activităţile legate de exploatarea porturilor fluviale;
- activităţile legate de exploatarea reţelelor magistrale de telecomunicaţii;
- activităţile legate de exploatarea reţelelor de televiziune şi radiofuziune pentru difuzarea radioprogramelor de stat;
- activităţile legate de exploatarea reţelelor de telecomunicaţii internaţionale;
- activităţile legate de exploatarea întreprinderilor staţionare de producere a energiei electrice şi termice conectate la sistemul energetic unic;
- activităţile legate de exploatarea reţelelor electrice de toate tensiunile şi reţelelor termice magistrale;
- activităţile legate de exploatarea reţelelor de gaze şi obiectivelor sistemului unic de gazificare, precum şi cele legate de transportul gazelor prin conducte;
- activităţile legate de exploatarea reţelelor şi comunicaţiilor de aprovizionare cu energie termică, conductelor de apă şi canalizare;
- activităţile legate de colectarea gunoiului şi zăpezii;

- activităţile ce privesc acordarea serviciilor rituale;

- activităţile legate de exploatarea aeroporturilor şi a sistemelor de dirijare a circulaţiei aeriene, de comunicaţie dintre navele aeriene şi de asigurarea securităţii decolării şi aterizării aeronavelor.

Reglementarea juridică deosebită a acestor activităţi se datorează faptului că, pe de o parte, prezintă un risc sporit, iar pe de alta, agenţii economici care desfăşoară astfel de activităţi pot influenţa negativ piaţa bunurilor sau serviciilor. De exemplu, din lipsă de concurenţă, consumatorul nu poate schimba agentul economic care livrează energie termică, energie electrică, apă, gaze naturale etc., fiind nevoit să accepte toate condiţiile impuse de societatea care îi prestează aceste servicii. Statul îşi rezervă dreptul să intervină în activitatea acestor societăţi comerciale pentru a proteja consumatorii de posibilele abuzuri şi de aceea aceste genuri de activate sunt desemnate ca monopoluri naturale.

Activităţile supuse licenţierii. Activităţile de întreprinzător supuse licenţierii sunt stabilite la art.7 din Legea nr.451/2001 privind licenţierea unor genuri de activitate[96].

Activităţile practicate în baza patentei de întreprinzător. Activităţile de întreprinzător care pot fi desfăşurate în baza patentei de întreprinzător sunt stabilite la anexa nr.1 a Legii nr.93/1998 privind patenta de întreprinzător.

Activităţile care pot fi practicate fără autorizaţii speciale. Întreprinzătorii persoane fizice şi persoane juridice pot desfăşura genurile de activitate care nu sunt supuse licenţierii fără vre-o autorizaţie sau permisiune specială dacă alte legi nu stabilesc altfel.

O altă clasificare a activităţilor este stabilită în Clasificatorul Activităţilor din Economia Moldovei (CAEM) pus în aplicare la 1 februarie 2001 prin hotărârea Moldovastandard-ului nr.694-ST din 9 februarie 2000. CAEM este elaborat în scopuri statistice pentru analiza economiei statului la nivel macro şi micro economic. Clasificatorul CAEM este armonizat cu Clasificatorul din Economia Statelor Comunităţii Europene.

[96] Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.108-109.

1.5. Activităţile liberale. Doctrina juridică[97] şi legiuitorii din alte ţări[98] evidenţiază activităţile economice practicate de persoanele fizice liberi profesionişti. În această categorie au fost incluse prestaţiile acordate de avocaţi, medici, arhitecţi, notari, profesori, artişti, etc. Exerciţiul activităţii libere constă în punerea la dispoziţia celor interesaţi a cunoştinţelor, competenţei şi abilităţilor[99] contra unui onorar. Activitatea liberului profesionist aşadar nu este legată de punerea în circuit a unor bunuri, iar autorul nu suportă riscul căruia îi este supus un întreprinzător.

Profesiunea liberală reprezintă *acea profesie, dobândită de o persoană fizică prin pregătire profesională în cadrul sistemului de învăţământ, exprimată prin specialitatea însuşită, care ar urma să fie exercitată, în mod liber şi independent, prin orice formă de organizare ar dori fiecare (individual sau prin birouri particulare). Liberii profesionişti ar putea să se constituie în corpuri profesionale distincte, să aibă un statut propriu în virtutea căruia să fie răspunzători de actul profesional pe care îl îndeplinesc, iar întreaga lor activitate să fie pusă în slujba intereselor publice şi private, în schimbul unui onorariu*[100]. În literatura juridică au fost evidenţiate criterii de delimitare a profesiei libere, precum că este o activitate intelectuală, independentă, dezinteresată[101], care nu poate fi cesionată.

---

[97] Vezi: Dr. Tufan, Constantin. *Profesiile libere (liberale).* În: „Revista de drept comercial", 1997, nr.10, p.72; **Taşcă, Mihai.** *Consideraţii privind profesiunile liberale. Avocatura – regina profesiunilor liberale. Organizarea avocaturii în Republica Moldova în viziunea proiectelor de lege ale Comisiei juridice a Parlamentului şi cele ale Prezidiului Colegiului de Avocaţi.* În: „Avocatul Poporului", 1998, nr.10, p. 6.

[98] Ordonanţa Guvernului României nr.44 din 29 august 1995 privind îmbunătăţirea impunerii activităţilor producătoare de venit din exercitarea unor profesiuni libere şi din lucrări literare, de artă şi ştiinţifice. În: „Monitorul Oficial al României", partea I, nr.203).

[99] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p. 30.

[100] **Tufan, Constantin.** *Op. cit.,* p. 73.

[101] **Taşcă, Mihai.** *Op. cit.,* p. 6-7.

Ţinându-se cont de practica statelor cu o economie avansată, în Republica Moldova profesia de avocat este recunoscută ca una liberă şi independentă[102].

Legislaţia Republicii Moldova nu evidenţiază activităţile liberale. Acestea sunt tratate din punctul de vedere al dreptului fiscal, ca şi activităţile de întreprinzător, fapt care face să se majoreze esenţial costul acestor servicii. Este imperioasă elaborarea unor dispoziţii legislative care ar diferenţia activităţile liberale de cele de întreprinzător. Astfel ar ieşi din anonimat un mare număr de liber profesionişti, ceea ce ar duce la reducerea costului serviciilor prestate de medici, avocaţi, notari etc.

§ 2. Reglementarea juridică a activităţii de întreprinzător. Obligaţiile puse în sarcina întreprinzător

2.1. Dispoziţii generale. Economia Republicii Moldova este una de piaţă având ca principali factori libera iniţiativă şi concurenţa loială. Statul declară libertate comerţului şi activităţii de întreprinzător (Constituţia, art. 126 alin.(2) lit. b)), rezervându-şi dreptul de a interveni în activitatea economică a privaţilor.

Activitatea de întreprinzător este utilă şi necesară societăţii. Ea presupune din partea autorului ei implicarea propriilor resurse - bunuri, capital, forţă de muncă şi capacităţi organizatorice. Activitatea de întreprinzător trebuie desfăşurată liber şi nestingherit atâta timp cât reprezintă o valoare socială, nu contravine normelor de drept şi nu limitează drepturile unor alte persoane. Fiind cea mai sigură cale de acumulare a avuţiei, ea a generat concurenţă între cei care o practică, ceea ce a avut drept consecinţă un şir de acţiuni contrare intereselor concurenţilor şi beneficiarilor (consumatorilor) de produse şi de mărfuri puse în circuit. Având nobilul scop de a contribui la binele social, afacerile au dat naştere şi unor manifestări păgubitoare, cum ar fi producerea de mărfuri şi prestarea de servicii necalitative, chiar periculoase pentru viaţa şi sănătatea omului, pentru mediu şi pentru

[102] Vezi: *Legea nr. 1260/2002 cu privire la avocatură*, art. 1 şi 2. în: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.126-127.

bunurile unor alte persoane. Pentru a reduce şi chiar a exclude astfel de manifestări, au fost elaborate norme juridice prin care statul organizează înregistrarea obligatorie a întreprinzătorilor, stabileşte reguli de comportament pe piaţă, condiţii de desfăşurare a unor genuri de activitate, standardele privind calitatea mărfurilor şi serviciilor, alte exigenţe obligatorii. Dispoziţii exprese în acest sens, incluse în art.7 din Legea nr.845/1992, în alte acte legislative speciale, se referă la:

- respectarea regulilor de comportament pe piaţă în condiţii de concurenţă liberă;
- respectarea drepturilor consumatorilor;
- obţinerea licenţelor de stat pentru genul de activitate practicat;
- ţinerea evidenţei contabile;
- efectuarea la timp a plăţilor obligatorii la bugetul de stat;
- onorarea obligaţiilor contractuale;
- respectarea legislaţiei muncii;
- asigurarea protecţiei mediului înconjurător;
- alte obligaţii ale întreprinzătorilor.

Intervenţia statului în economie este dictată de necesitatea protejării intereselor majore ale societăţii, precum şi de asigurarea:

- respectării ordinii de drept în activitatea economică;
- protecţiei investitorilor;
- protecţiei consumatorilor;
- populaţiei cu locuri de muncă;
- statului cu resurse materiale;
- formării bugetului de stat;
- apărării şi securităţii statului;
- protecţiei mediului;
- altor interese publice şi private.

Autorităţile publice au dreptul să intervină în activitatea de întreprinzător numai în limita competenţei stabilite de legislaţie. Actul emis de o autoritate publică prin care se încalcă drepturile şi interesele întreprinzătorilor va fi declarat de către instanţa de judecată nul din momentul adoptării (Codul civil, art.12), iar prejudiciul cauzat prin actul ilegal se repară integral de către autoritatea publică (art.1404).

2.2. Obligaţia întreprinzătorului de a obţine autorizaţii (licenţe[103]) pentru activităţile supuse licenţierii. Potrivit art.60 alin.(5) din Codul civil şi art. 10 alin.(3) din Legea nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi, persoana juridică sau, după caz, „antreprenorul" poate practica anumite tipuri de activităţi, a căror listă este stabilită de lege, doar în baza unui permis special (licenţă). Dreptul de a practica activitatea pentru care este necesară licenţă apare în momentul obţinerii acesteia sau în momentul indicat în ea.

Ca instituţie juridică, licenţierea este o intervenţie a statului în activitatea economică, o limitare a dreptului la activitate de întreprinzător şi o restrângere a capacităţii civile a subiectelor. Fiind o activitate a statului, licenţierea nu numai că autorizează întreprinzătorul să practice o anumită activitate economică, dar şi exercită faţă de el o funcţie de control, asigurând astfel respectarea legalităţii, protecţia drepturilor, intereselor şi sănătăţii cetăţenilor, apărarea şi securitatea statului, ocrotirea moştenirii culturale a poporului, altor interese publice[104].

---

[103] Reglementarea juridică a activităţilor de întreprinzător a fost obiectul multor acte normative. S-a observat că aceasta este mecanismul prin care statul intervine, uneori abuziv în activitatea societăţilor comerciale private. În loc să întreprindă măsuri de liberalizare a pieţei, autorităţile pun piedici în realizarea iniţiativei private, inclusiv prin schimbarea frecventă a regulilor de joc. Licenţierea a fost obiectul următoarelor acte: Hotărârea Guvernului nr.476/1990 cu privire la reglementarea unor genuri de activitate (Veştile RSSM, 1990, nr.12); Hotărârea Guvernului nr.581 din 17.08.1995 cu privire la reglementarea unor genuri de activitate în Republica Moldova (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.59-60); Hotărârea Guvernului nr.888/1997 cu privire la reglementarea unor genuri de activitate în Republica Moldova (Monitorul Oficial al Republicii Moldova , 1997, nr.77-78); Hotărârea Guvernului nr.110/1998 cu privire la reglementarea unor genuri de activitate în Republica Moldova (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.24-25); Hotărârea Guvernului nr.859/1998 cu privire la reglementarea unor genuri de activitate în Republica Moldova (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.79-80); Legea nr.332/1999 privind acordarea de licenţe pentru unele genuri de activitate (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr.62-64); Legea nr.451/2001 privind licenţierea unor genuri de activitate;

[104] În literatura juridică, licenţierea este numită şi *instituţie a dreptului civil*. prin care se asigură protecţia drepturilor şi intereselor cetăţenilor,

Pentru asigurarea pieţei cu mărfuri şi servicii nepericuloase vieţii şi sănătăţii omului, legiuitorul stabileşte condiţii speciale de desfăşurare a unor genuri de activitate, procedura şi organul de licenţiere, actele care trebuie depuse o dată cu solicitarea licenţei. Activităţile posibile de licenţiere, modul de eliberare a licenţei sînt stabilite în *Legea nr.451/2001 privind licenţierea unor genuri de activitate*[105], în legi speciale, în alte acte ale autorităţilor publice, în special în *Ordinul ministrului economiei nr.28/36-g din 10.06.2003 privind aprobarea condiţiilor de licenţiere a unor genuri de activitate*[106].

Potrivit art.2 din Legea nr.451/2001, licenţa este un act oficial, eliberat de autoritatea publică pentru licenţiere, ce atestă dreptul titularului de licenţă de a desfăşura într-o anumită perioadă genul de activitate indicat în ea, cu respectarea obligatorie a unor condiţii. Licenţa demonstrează că titularul ei întruneşte toate condiţiile şi are toate capacităţile necesare pentru producerea de mărfuri şi prestarea de servicii de calitate. Altfel spus, licenţa, în sensul definiţiei legale, este un act cu o dublă semnificaţie: pe de o parte, reflectă manifestarea de voinţă a statului de a autoriza subiectul să desfăşoare genul respectiv de activitate, lărgindu-i capacitatea civilă, iar pe de alta, confirmă dreptul titularului de a desfăşura acest gen de activitate. În cel de-al doilea sens, licenţa trebuie privită ca un bun din patrimoniul întreprinzătorului, punându-se problema cesionării ei. Exemplu ar servi licenţele eliberate companiilor „Voxtel" şi „Moldcell" cu dreptul de a presta servicii de telefonie mobilă în Republica Moldova pentru care titularii au plătit câte 8 milioane dolari SUA.

2.2.1. Organul de licenţiere. Organul de stat împuternicit cu autorizarea celor mai multe activităţi este Camera de Licenţiere. Statutul juridic al Camerei este reglementat în art.7 din Legea nr.451/2001 şi în Regulamentul Camerei de Licenţiere, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1327/2001.

---

respectarea ordinii publice şi bunelor moravuri. Vezi: **Злотник, П. şi Злотник, Г.** *Проблемы правового регулирования лицензирования.* În: „Хозяйство и право", 2000, nr.2 c.90-94.

105 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova",* 2001, nr.108-109.

106 Idem, 2003, nr.146-147.

Sunt abilitate cu eliberarea licenţelor şi Banca Naţională a Moldovei[107], Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare[108], Agenţia Naţională pentru Reglementare în Energetică[109], Agenţia Naţională pentru Reglementare în Telecomunicaţii şi Informatică[110], Consiliul Coordonator al Audiovizualului[111], autorităţile administraţiei publice[112].

Dreptul de a solita licenţă îl au întreprinzătorii, adică persoanele fizice înregistrate ca întreprinzători individuali la Camera Înregistrării de Stat (întreprinderi individuale) şi persoanele juridice cu scop lucrativ[113].

Actele necesare pentru eliberarea licenţei. Pentru obţinerea licenţei, solicitantul prezintă Camerei de Licenţiere, împreună cu cererea, următoarele acte:

---

107 Activitatea instituţiilor financiare.

108 Activitatea participanţilor profesionişti la piaţa valorilor mobiliare.

109 Importul şi/sau comercializarea angro sau cu amănuntul a benzinei, motorinei şi gazului lichefiat; producţia şi/sau furnizarea, transportul şi distribuirea energiei electrice; furnizarea şi/sau transportul şi distribuirea gazelor naturale.

110 Prestarea serviciilor de telefonie fixă locală, interurbană şi internaţională; prestarea serviciilor de telefonie mobilă celulară şi prin satelit; prestarea serviciilor în domeniul informaticii;

111 Crearea, construcţia şi/sau întreţinerea, exploatarea posturilor de radio şi televiziune, a reţelelor prin cablu; activitatea în domeniul televiziunii şi radiodifuziunii.

112 Comercializarea cu amănuntul a băuturilor alcoolice; comercializarea cu amănuntul a articolelor din tutun; transportul auto de călători urban de folos public.

113 Potrivit art.60 din Codul civil, persoana juridică cu scop nelucrativ poate desfăşura numai activitatea prevăzută de lege şi de actul constitutiv. Art.187 prevede că organizaţiile necomerciale sunt în drept să desfăşoare orice gen de activitate neinterzis de lege care ţine de realizarea scopurilor prevăzute de statut. Art. 188 din Codul civil prevede că organizaţia necomercială este în drept să desfăşoare activitatea economică ce rezultă nemijlocit din scopul prevăzut de statut. Din coroborarea acestor norme se trage concluzia că şi persoanele juridice cu scop nelucrativ ar putea să desfăşoare activităţi supuse licenţierii, dar, deoarece ne preocupă numai activitatea celor care îşi propun ca scop obţinerea de profit din activitatea de întreprinzător, ne limităm la analiza procesului de obţinere a licenţelor de către persoanele juridice cu scop lucrativ.

- Copia, autentificată notarial, de pe certificatul de înregistrare de stat al solicitantului;

- Copia, autentificată notarial, de pe actele de constituire ale persoanei juridice sau de pe decizia de fondare a întreprinzătorului persoană fizică;

- Certificatul, eliberat de organul fiscal teritorial, prin care se confirmă lipsa de datorii faţă de bugetul consolidat şi bugetul asigurărilor sociale;

- Actele suplimentare ce confirmă capacitatea solicitantului de a practica activitatea pentru care solicită licenţă. Necesitatea prezentării unor anumite acte rezultă din actele legislative care reglementează genul de activitate respectiv şi din Condiţiile de Licenţiere şi lista documentelor suplimentare ce se anexează la cererea de eliberare a licenţei, aprobate prin Ordinul Ministerului Economiei şi Camerei de licenţiere nr.28/36-g din 10.06.2003 privind aprobarea condiţiilor de licenţiere a unor genuri de activitate[114]. Actele se depun în original sau în copie autentificată notarial.

2.2.2. Decizia de eliberare a licenţei sau de respingere a cererii. Examinarea cererii şi a actelor anexate la ea trebuie să se facă în termen de 15 zile lucrătoare. Solicitantul este informat despre decizie în termen de 3 zile de la adoptare.

Cererea de eliberare a licenţei poate fi respinsă numai dacă actele prezentate conţin date neautentice şi dacă solicitantul nu întruneşte condiţiile de licenţiere.

Se plăteşte taxă pentru licenţă numai în cazul în care Camera a emis decizia de eliberare a licenţei. Taxa se plăteşte în cel mult 30 de zile de la data informării solicitantului despre decizie. Mărimea taxelor este stabilită în art.18 şi în anexa la Legea nr.451/2001.

Importanţa juridică a licenţei constă în dreptul pe care ea îl acordă întreprinzătorului de a activa pe piaţa respectivă. Licenţa lărgeşte capacitatea civilă a titularului, oferindu-i posibilitatea de a desfăşura şi genul de activitate indicat în ea. Trebuie însă menţionat faptul că, în unele cazuri, licenţa limitează capacitatea. Exemplu în acest sens pot

---

114 „*Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*, 2003, nr.146-147;

servi societăţile care au dreptul de a desfăşura numai genurile de activitate indicate în licenţă, precum sunt: casele de schimb valutar, registratorii independenţi, instituţiile financiare etc.

Licenţa este personală şi nu poate fi transmisă unor alte persoane. Încălcarea acestei interdicţii are ca efect retragerea licenţei. În opinia noastră însă, în caz de reorganizare, toate drepturile şi obligaţiile titularului de licenţă persoană juridică, inclusiv drepturile ce rezultă din licenţă, pot fi transmise prin succesiune. De aceea este necesară modificarea legislaţiei cu privire la licenţiere în vederea acordării posibilităţii de transmitere către succesori a dreptului ce rezultă din licenţă. Lipsa unei astfel de posibilităţi reprezintă o piedică în activitatea economică şi, implicit, în circuitul comercial.

Camera de licenţiere formează câte un dosar pentru fiecare titular de licenţă şi ţine registrul titularilor de licenţă pentru fiecare gen de activitate.

2.2.3. Termenul de valabilitate a licenţei şi încetarea acţiunii ei. Licenţa se eliberează pentru un termen de 5 ani. Există cazuri când se eliberează licenţă pentru un an (importul şi comercializarea producţiei alcoolice şi din tutun), 3 ani (fabricarea şi comercializarea producţiei alcoolice şi a berii) şi 25 de ani (fabricarea, importul, transportul şi distribuirea energiei electrice şi a gazelor naturale). Licenţa este valabilă de la data eliberării şi până la data expirării ei.

Acţiunea licenţei încetează în caz de suspendare, anulare, retragere sau de expirare.

În termenul de valabilitate a licenţei, titularul este obligat să respecte condiţiile de desfăşurare a activităţii licenţiate. În caz contrar, este sancţionat. Organul de licenţiere este în drept să controleze, la reclamaţia consumatorilor sau la parvenirea de infirmaţii din partea unor persoane cu funcţie de răspundere sau organe, modul în care titularul de licenţă respectă condiţiile din ea. Dacă se constată încălcări, Camera aplică măsuri de constrângere: suspendarea sau retragerea licenţei, ori chiar dizolvarea şi lichidarea titularului persoană juridică.

Licenţa se ***anulează*** în cazul depistării de date neautentice în actele de obţinere a licenţei. Deşi, în lege, acest temei este indicat în norma ce reglementează retragerea licenţei, considerăm că va opera nulitatea,

deoarece temeiul exista de la început, iar dacă organul de stat l-ar fi cunoscut, nu era să elibereze licenţa.

Suspendarea licenţei se face în temeiurile stabilite la art.20 alin.(1) din Legea nr.451/2001.

Drept temei pentru ***suspendare*** a licenţei servesc:

- nerespectarea de către titular a prescripţiei privind lichidarea încălcării condiţiilor de licenţiere în termenul stabilit;
- pierderea parţială sau temporară de către titularul de licenţă a capacităţii de a desfăşura genul de activitate licenţiat;
- neachitarea cotei anuale a taxei de licenţiere atunci când taxa se plăteşte pe cote.

Drept temei pentru ***retragerea*** licenţei servesc:

- cererea titularului;
- hotărârea de dizolvare a persoanei juridice conform la art.86, 87,110 din Codul civil;
- transmiterea licenţei către o altă persoană;
- necomunicarea în termen a modificării datelor din actele anexate la cererea de eliberare a licenţei;
- neînlăturarea în termen a circumstanţelor care au dus la suspendarea licenţei;
- nerespectarea repetată a prescripţiilor privind lichidarea încălcării condiţiilor de licenţiere.

Considerăm foarte dură norma privind retragerea licenţei dacă titularul nu a comunicat în termen modificarea unor date din actele anexate la cererea de eliberare a licenţei. Ne referim la cazurile de modificare a capitalului social, denumirii, sediului sau unor alte date din actele de constituire, publicate în „Monitorul Oficial al Republicii Moldova". Legiuitorul ar trebui să facă distincţie între o neinformare fără consecinţe negative şi neinformare cu consecinţe grave. În situaţia respectivă ar fi mai adecvată o sancţiune administrativă decât privarea de dreptul de a desfăşura activitatea.

Actele Camerei de Licenţiere privind anularea, suspendarea sau retragerea licenţei pot fi atacate în instanţă de judecată.

Potrivit dispoziţiilor Codului penal al Republicii Moldova, practicarea ilegală a activităţii de întreprinzător soldată cu obţinerea de

profit în proporţii deosebit de mari poate fi sancţionată cu lichidarea persoanei juridice (art.241). Practicare ilegală a activităţii de întreprinzător este şi desfăşurarea fără licenţă a unei activităţi pasibile de licenţiere. Lichidarea persoanei juridice se va efectua potrivit legislaţiei civile. De asemenea, instanţa de judecată, potrivit dispoziţiilor art.87 alin.(1) lit. d) din Codul civil, poate dizolva persoana juridică dacă activitatea ei contravine ordinii publice. În special, dacă persoana juridică practică, după suspendarea sau retragerea licenţei, genul de activitate supus licenţierii, dar această practicare nu este o componentă a infracţiunii, considerăm că este o activitate care contravine ordinii publice pentru care instanţa ar putea să dizolve persoana juridică.

Licenţa devine nevalabilă în caz de deces sau de lichidare a titularului.

2.3. Obligaţia ţinerii evidenţei contabile. Potrivit art.5 din Legea contabilităţii nr.426/1995, *persoanele care practică activitate de întreprinzător sînt obligate să organizeze şi să ţină contabilitatea în modul stabilit.*

Contabilitatea este principalul instrument de gestiune a patrimoniului întreprinzătorului şi reprezintă un sistem complex de evidenţă, informare şi gestiune în baza căruia se determină indicatorii necesari pentru întocmirea declaraţiilor, a altor documente utilizate în vederea calculării şi achitării impozitelor, efectuării decontărilor. Administrarea patrimoniului destinat activităţii de întreprinzător cere subiectului cunoaşterea tuturor operaţiunilor economice (procurarea) şi desfacerea mărfurilor, prelucrarea materiilor prime, executarea lucrărilor şi prestarea serviciilor). Această cunoaştere presupune evidenţa operaţiunilor.

Obiectul contabilităţii patrimoniului întreprinzătorului îl constituie bunurile mobile şi imobile, reflectate în expresie naturală şi bănească, bunurile cu potenţial economic, mijloacele băneşti, hârtiile de valoare, drepturile şi obligaţiile patrimoniale, cheltuielile, veniturile şi rezultatele obţinute, precum şi circulaţia şi modificările intervenite în urma efectuării operaţiunilor patrimoniale.

Evidenţa operaţiunilor economice în documentele contabile este ţinută în expresie naturală şi în expresie bănească în monedă naţională.

Contabilitatea se ţine în limba română.

Când o marfă este vândută, în locul ei în activul patrimoniului intră preţul încasat, care, la rândul său, va fi înlocuit de marfă, în care se investesc aceşti bani. Prin urmare, valoarea intrată în patrimoniu se subrogă celei ieşite, dobândind acelaşi regim juridic. Acest mecanism de înlocuire care operează în perimetrul patrimoniului este utilizat atât în operaţiunile comerciale curente, cît şi în cele legate de divizarea patrimoniului la ieşirea asociaţilor din societate[115].

Participând la viaţa economică prin efectuarea operaţiunilor comerciale, întreprinzătorii intră în relaţii cu alţi agenţi economici, obţinând rezultate diferite de la o operaţiune la alta. Multitudinea operaţiunilor, diversitatea partenerilor de afaceri şi necesitatea cunoaşterii situaţiei patrimoniale curente a firmei au impus instituirea unui sistem de evidenţă simplu, apt de a fi aplicat unitar întreprinderilor, indiferent de forma lor[116].

Conform articolului 3 din Legea contabilităţii nr.426/1995, evidenţa contabilă trebuie să asigure:

- înregistrarea cronologică şi sistematică, prelucrarea şi păstrarea informaţiei cu privire la patrimoniu, cheltuielile de fabricare şi circulaţie, decontările, obligaţiile, drepturile şi rezultatele obţinute, utilizate atît pentru necesităţile proprii, cît şi în relaţiile cu acţionarii, clienţii, furnizorii, băncile, organele fiscale şi cu alte persoane fizice şi juridice;
- controlul operaţiunilor patrimoniale efectuate;
- furnizarea informaţiei necesare determinării patrimoniului naţional.

Evidenţa contabilă se ţine în modul stabilit de Legea contabilităţii, de Planul de conturi contabile al activităţii contabile a întreprinderilor şi de Standardele Naţionale de Contabilitate adoptate prin Ordinul Ministerului de Finanţe nr.174/1997[117]. În anul 1998, Republica Moldova a început să treacă la standardele internaţionale de evidenţă contabilă. În

---

[115] **Bîrsan, Corneliu. Dobrinoiu, Vasile. Ţiclea, Alexandru şi Toma, Mircea.** *Societăţile comerciale. Organizarea. Funcţionarea. Răspunderea.* Bucureşti, 1993, p. 93.

[116] Ibidem, p. 126.

[117] Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.88-96.

legătură cu această acţiune, au fost elaborate şi puse în vigoare Standardele Naţionale de Contabilitate (S.N.C.), care stabilesc principalele norme de ţinere a contabilităţii şi de întocmire a rapoartelor financiare, principiile generale de contabilitate pentru întreprinderile cu diverse tipuri de proprietate. Conform *Hotărârii Guvernului nr.1187/1997 cu privire la reforma contabilităţii*, urmau a fi elaborate şi adoptate următoarele standarde:

S.N.C. 1 „Politica de contabilitate"

S.N.C. 2 „Stocurile de mărfuri şi materiale"

S.N.C. 3 „Componenţa consumurilor şi cheltuielilor întreprinderii"

S.N.C. 5 „Prezentarea rapoartelor financiare"

S.N.C. 7 „Raportul privind fluxul mijloacelor băneşti"

S.N.C. 8 „Profitul sau pierderea netă a perioadei gestionare, erorile esenţiale şi modificările în politica de contabilitate"

S.N.C. 9 „Contabilitatea cheltuielilor pentru cercetări ştiinţifice şi lucrări de proiectare şi experimentare"

S.N.C. 10 „Eventualităţile şi evenimentele activităţii economice care survin după data de întocmire a bilanţului"

S.N.C. 11 „Contractele de construcţie"

S.N.C. 12 „Contabilitatea impozitului pe venit"

S.N.C. 13 „Contabilitatea activelor nemateriale (imobilizărilor incorporale)"

S.N.C. 14 „Informaţiile financiare privind sectoarele"

S.N.C. 16 „Contabilitatea activelor materiale pe termen lung"

S.N.C. 17 „Contabilitatea chiriei"

S.N.C. 18 „Venitul"

S.N.C. 19 „Cheltuielile pentru pensii"

S.N.C. 20 „Contabilitatea subvenţiilor de stat şi publicitatea asistenţei de stat"

S.N.C. 21 „Efectele variaţiilor cursurilor valutare"

S.N.C. 22 „Asocierea întreprinderilor"

S.N.C. 23 „Cheltuielile privind împrumuturile"

S.N.C. 24 „Publicitatea informaţiei privind părţile asociate"

S.N.C. 25 „Contabilitatea investiţiilor"

S.N.C. 26 „Contabilitatea şi întocmirea rapoartelor financiare care

vizează programele de pensionare”

S.N.C. 27 „Rapoartele financiare consolidate şi contabilitatea investiţiilor la întreprinderile fiice”

S.N.C. 28 „Contabilitatea investiţiilor în întreprinderile asociate”

S.N.C. 29 „Informaţia financiară în condiţiile economiei hiperinflaţioniste”

S.N.C. 31 „Reflectarea în rapoartele financiare a participaţiilor în întreprinderile mixte”

S.N.C. 32 „Instrumentele financiare”

S.N.C. 33 „Particularităţile evidenţei la întreprinderile mici”

S.N.C. 34 „Particularităţile evidenţei la întreprinderile agricole”

S.N.C. 35 „Contabilitatea în companiile de investiţii”

S.N.C. 36 „Contabilitatea în asociaţiile de economii şi împrumut ale cetăţenilor”.

Până în prezent, au fost puse în vigoare aproape toate standardele de mai sus, dar şi altele, neindicate în hotărârea menţionată.

În funcţie de destinaţia informaţiei şi de categoria de utilizatori, pot fi: contabilitate financiară şi contabilitate de gestiune.

Contabilitatea financiară, o generalizare a datelor contabile din rapoartele financiare, se ţine în conformitate cu actele normative aprobate de organele competente. Ea se întocmeşte cu o anumită regularitate şi se prezintă periodic, sub formă de raport financiar, organelor de stat competente.

Contabilitatea de gestiune (managerială) reprezintă un sistem de colectare şi prelucrare a datelor aferente cheltuielilor de producţie, costului producţiei (lucrărilor, serviciilor) şi rentabilităţii activităţii de întreprinzător. Aceste date sunt de uz intern şi interesează, de regulă, administratorul, fondatorul şi, după caz, asociaţii sau membrii persoanei juridice. Contabilitatea de gestiune se organizează după metode şi procedee elaborate de întreprinzător în vederea administrării corecte a afacerilor.

În continuare va fi analizată numai contabilitatea financiară, pe care întreprinzătorul este obligat să o ţină.

Potrivit art.14 din Legea contabilităţii nr.426/1995, contabilitatea se ţine în partidă simplă, în partidă dublă simplificată şi în partidă dublă.

Întreprinzătorii individuali (întreprinderile individuale), cu excepţia titularilor de patentă de întreprinzător, ţin *evidenţa contabilă în partidă simplă*[118] dacă sunt întrunite cumulativ următorii indici: a) activitatea lor este bazată pe munca individuală a membrilor unei familii, iar numărul mediu anual de angajaţi atraşi din exterior nu depăşeşte numărul mediu anual al membrilor familiei; a) volumul anual al vânzărilor nete nu depăşeşte limita de 1 milion lei, iar valoarea totală de bilanţ a mijloacelor fixe – limita de 350 mii lei[119]. Contabilitatea în partidă simplă se ţine conform regulilor stabilite de S.N.C. 62 „Contabilitatea în partidă simplă".

Întreprinzătorii, alţii decât titularii de patentă de întreprinzător, pot utiliza, pentru ţinerea contabilităţii, *sistemul simplificat al partidei duble*[120] dacă întrunesc cumulativ următorii indici: a) numărul mediu anual de angajaţi nu depăşeşte 30 de persoane, volumul anual al vânzărilor nete şi valoarea totală a bilanţului nu depăşesc limita de 3 milioane lei[121]. Sistemul simplificat al partidei duble se ţine conform regulilor stabilite în S.N.C. 4 „Particularităţile contabilităţii la întreprinderile micului bussines".

Întreprinzătorii care depăşesc limitele stabilite pentru partida simplă a evidenţei contabile şi sistemul simplificat al partidei duble vor

---

[118] Partida simplă este reflectarea unilaterală a operaţiunilor economice după metoda „intrare-ieşire".

[119] Hotărârea Guvernului nr.1476/2002 cu privire la criteriile de ţinere a contabilităţii de către unele categorii de agenţi economici. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 2002, nr.170-172.

[120] Sistemul contabil simplificat prevede utilizarea variantelor simplificate ale Planului de conturi contabile, formularelor de registre contabile şi rapoartelor financiare. Planul de conturi simplificat este un nomenclator de conturi, stabilit la întreprinderea micului business în condiţiile aplicării sistemului contabil simplificat, pentru contabilizarea activelor, capitalului propriu, datoriilor, veniturilor, cheltuielilor şi rezultatelor activităţii.

[121] Hotărârea Guvernului nr.1476/2002 cu privire la criteriile de ţinere a contabilităţii de către unele categorii de agenţi economici. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 2002, nr.170-172.

utiliza, pentru ţinerea contabilităţii, sistemul complet al partidei duble[122].

Potrivit art.8 din Legea nr.426/1995, *deţinerea de valori materiale şi mijloace băneşti sub orice formă şi cu orice titlu, a oricăror drepturi şi obligaţii patrimoniale, precum şi efectuarea de operaţiuni patrimoniale fără înregistrarea lor în contabilitate, sînt interzise.*

Organizarea contabilităţii. Organizarea evidenţei contabile este pusă în sarcina întreprinzătorului persoană fizică sau a administratorului (director, manager etc.) persoană juridică. Ei sînt obligaţi să creeze condiţii pentru ţinerea corectă a contabilităţii, întocmirea şi prezentarea în termen a rapoartelor financiare, să asigure executarea riguroasă, în toate subdiviziunile şi serviciile care au atribuţie la evidenţă, a exigenţelor şefului de serviciu contabil privitor la modul de întocmire a documentelor şi de furnizare a informaţiei pentru evidenţă. Persoanele juridice formează servicii contabile ori încheie contracte cu firme de audit, care asigură evidenţa contabilă cuvenită. Responsabil de legalitatea operaţiunilor contabile, de elaborarea în termen a dărilor de seamă, de efectuarea inventarierii este şeful serviciului contabil (contabilul şef, directorul financiar, contabilul) sau directorul firmei de audit. Legea acordă şefului de serviciu contabil împuternicirea deosebită de a semna, alături de conducătorul agentului economic, documentele de casă, documentele bancare şi de decontare, obligaţiile financiare şi creditare (Legea nr. 426/1996, art. 18 şi 19).

În cazul în care consideră că documentele prezentate pentru executarea operaţiunilor economice contravin normelor legale, şeful serviciului contabil este în drept să refuze executarea lor, notificând conducătorul (managerul) agentului economic despre acest fapt. Executarea operaţiunilor economice în baza unor astfel de documente se face numai la indicaţia expresă, scrisă, a şefului de întreprindere, care îşi asumă responsabilitatea pentru eventualele consecinţe negative.

---

[122] Sistemul contabil complet prevede utilizarea Planului de conturi contabile unic, formularelor de registre contabile şi de rapoarte financiare prevăzute pentru întreprinzătorii persoane fizice şi persoane juridice care nu se încadrează în categoria de agenţi ai micului business.

Legea contabilităţii stabileşte patru etape de ţinere a evidenţei contabile:

- întocmirea documentelor justificative (evidenţa contabilă analitică);
- sistematizarea informaţiei şi completarea registrelor contabile;
- inventarierea;
- darea de seamă financiară.

Întocmirea documentelor justificative (evidenţa contabilă analitică). Potrivit normelor legale, sînt considerate documente justificative actele normative primare, încheiate la momentul efectuării operaţiunii economice ori nemijlocit la sfârşitul ei. Sunt documente justificative: *contractele, facturile de eliberare sau recepţionare a mărfurilor, dispoziţiile de plată, tabelele de evidenţă, ordinele administratorului şi altele asemenea*. Pentru a fi valabile, documentele justificative trebuie să conţină anumite date obligatorii, prevăzute în art. 21 din Legea nr. 426/1995, şi să fie semnate de persoane împuternicite. Documentele justificative, ca şi dările de seamă, se scriu de mână cu pix sau cu stilou. În ele nu se fac rectificări, doar în cazuri excepţionale, fiecare rectificare confirmându-se prin semnătura persoanei care a semnat iniţial documentul şi datându-se.

Documentele justificative se păstrează un timp anumit în arhiva întreprinzătorului. Dacă se constată pierderea, sustragerea sau distrugerea documentelor contabile, acestea trebuie reconstituite în decursul a 2 luni de la constatare.

Sistematizarea informaţiei şi completarea registrelor contabile. Art. 27 din Legea nr. 426/1995 stabileşte că *informaţia ce se conţine în documentele justificative, necesară pentru înregistrarea contabilă, este acumulată şi sistematizată în registrele contabile*. Acestea sunt tabele speciale cu formă şi conţinut adecvat cerinţelor de control şi de sistematizare a informaţiei, inclusiv cu formă de carte contabilă, de fişă sau având foi albe[123].

În registrele contabile se înscriu cronologic operaţiunile economice efectuate de întreprinzător, astfel încât să fie redată situaţia economică

[123] **Ţurcanu, Viorel şi Bajerean, Eudochia.** *Bazele contabilităţii.* Chişinău, 2004, p.196.

reală la zi. Înscrierile în registre se fac sistematic, pe măsura sosirii documentelor primare, iar când acest lucru este imposibil – în primele zile ale lunii imediat următoare după luna de gestiune[124].

Registrele contabile ajută întreprinzătorul să constate starea generală a afacerilor sale, câştigul şi pierderile, starea activă şi pasivă a patrimoniului său. Cunoaşterea stării patrimoniale prezintă interes şi pentru asociaţi, creditori, organe fiscale. La sfârşitul anului financiar, pe baza registrelor, se întocmeşte raportul financiar, inclusiv bilanţul contabil, care exprimă situaţia activului şi pasivului.

Inventarierea este o operaţiune de comparare a datelor din documentele justificative şi registrele contabile cu obiectele materiale deţinute de întreprinzător. Potrivit Regulamentului privind inventarierea[125], prin inventariere se înţelege un ansamblu de operaţiuni de constatare a existenţei tuturor elementelor de activ şi de pasiv, în expresie cantitativ-valorică sau numai valorică, după caz, în patrimoniul sau gestiunea întreprinderii la data efectuării acestor operaţiuni. Pentru a confirma veridicitatea datelor din contabilitate şi din dările de seamă, întreprinzătorul este obligat să efectueze inventarierea patrimoniului cel puţin o dată în an. Inventarierea anuală a elementelor patrimoniale se face, de regulă, la încheierea exerciţiului financiar. Se poate face inventariere şi mai frecvent: la iniţiativa administratorului, în cazul înlocuirii lui la data predării-preluării gestiunii; în caz de furt, delapidare, sustragere, abuz ori de deteriorare a bunurilor, imediat după depistarea acestor acţiuni; în caz de incendiu sau calamitate naturală (inundaţie, cutremur de pământ etc.), imediat după stingerea incendiului sau încetarea calamităţii naturale; la reevaluarea mijloacelor fixe, a stocurilor de mărfuri şi materiale etc.; la reorganizarea sau dizolvarea societăţii comerciale; în cazul modificării preţurilor; în baza hotărârii organelor de control, în cazul efectuării unui control, sau în baza hotărârii unor alte organe prevăzute de lege; ori de câte ori sînt indicii că există lipsuri sau plusuri în gestiune, care pot fi constatate cu certitudine numai prin inventariere.

---

124 Ibidem, p.204.

125 Ordinul ministrului finanţelor nr.27/2004. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”, 2004, nr. 123-124.

Diferenţele, depistate în timpul inventarierii sau al altui control al bunurilor şi mijloacelor băneşti, se înregistrează în evidenţa contabilă în felul următor:

a) plusurile de bunuri şi mijloace băneşti, diferenţele valorice favorabile obţinute în urma compensării lipsurilor cu plusuri se înregistrează ca majorare a veniturilor sau a finanţărilor; b) lipsurile de bunuri şi mijloace băneşti se trec la cheltuielile perioadei de gestiune sau cu ele se reduce finanţarea; c) evaluate la preţurile de piaţă la data depistării, lipsurile de bunuri peste normele de perisabilitate naturală, precum şi prejudiciul cauzat de deteriorarea bunurilor, se atribuie persoanelor vinovate; d) dacă persoanele vinovate nu pot fi identificate, prejudiciul cauzat prin deteriorarea bunurilor sau de lipsurile de bunuri peste normele de perisabilitate naturală se trec la cheltuielile din perioada de gestiune sau cu ele se reduce finanţarea.

Raportul financiar reprezintă o informaţie financiară sistematizată despre evenimentele care influenţează activitatea întreprinderii şi operaţiunile economice. Scopul raportului financiar general constă în prezentarea unei informaţii accesibile investitorilor şi creditorilor reali şi potenţiali despre: situaţia financiară a întreprinderii, indicatorii activităţii ei, fluxul mijloacelor băneşti, resursele economice şi datoriile întreprinderii, componenţa şi sursele activelor, modificările lor. O astfel de informaţie este necesară unui cerc larg de utilizatori în luarea de decizii economice.

Întreprinzătorii care utilizează sistemul simplificat sau sistemul complet al partidei duble sunt obligaţi să facă rapoarte financiare trimestriale şi anuale. Raportul financiar trimestrial include: bilanţul contabil, raportul privind rezultatele financiare, raportul privind fluxul mijloacelor băneşti. Raportul financiar anual include: bilanţul contabil, raportul privind rezultatele financiare, raportul privind fluxul de capital propriu, raportul privind fluxul de mijloace băneşti, anexele la rapoartele financiare, nota explicativă la rapoartele financiare.

Întreprinzătorii individuali care ţin evidenţă contabilă întocmesc declaraţie privind veniturile reale şi cheltuielile din anul care a expirat.

Raportul financiar trimestrial se prezintă organului fiscal teritorial de la data de 15 până la 25 a lunii imediat următoare trimestrului

gestionar. Raportul financiar anual se prezintă organului fiscal teritorial la sfârşitul anului financiar, dar nu mai târziu de 15 martie a anului următor celui gestionar.

Întreprinzătorii, potrivit S.N.C. 5 „Prezentarea rapoartelor financiare", întocmesc următoarele rapoarte financiare:

a) bilanţul contabil;
b) raportul privind rezultatele financiare;
c) raportul privind circulaţia capitalului propriu;
d) raportul privind fluxul de mijloace băneşti;
e) anexele la rapoartele financiare.

Rapoartele financiare trebuie să cuprindă informaţii despre:

a) activele (sursele unor eventuale afluxuri de mijloace băneşti sau ale unui alt avantaj economic viitor) controlabile de întreprinzătorul persoană juridică;

b) pasivele (sursele unor eventuale refluxuri (retrageri) de mijloace băneşti sau unui alt avantaj economic viitor) ale întreprinzătorului persoană juridică;

c) venitul net al (modificările resurselor economice şi datoriilor întreprinzătorului de la o perioadă de gestiune la alta, cu excepţia cotelor proprietarilor şi plăţilor efectuate lor) al întreprinzătorului;

d) fluxul de mijloace băneşti în perioada de gestiune (indicator al eventualului flux de mijloace băneşti în viitor).

2.4. Obligaţia întreprinzătorului de a desfăşura activitate în limitele concurenţei loiale. Conform art. 126 alin. (2) din Constituţia Republicii Moldova, statul trebuie să asigure *protecţia concurenţei loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producţie*. În dezvoltarea acestei prevederi constituţionale, au fost stipulate norme juridice privind contribuţia statului la dezvoltarea unei concurenţe libere şi oneste între întreprinderi, neadmiţând monopolizarea pieţelor (Legea nr.845/1992, art. 8), şi punând în faţa întreprinzătorilor obligaţia de a respecta regulile de comportament pe piaţă în condiţiile concurenţei libere (art. 7).

Principiul liberei concurenţe exprimă facultatea tuturor întreprinzătorilor de a utiliza propriile mijloace şi metode pentru

menţinerea şi dezvoltarea comerţului, pentru atragerea, menţinerea şi creşterea numerică a clientelei lor. Concurenţa nu este posibilă fără libertatea comerţului şi activităţii de întreprinzător, şi, invers, libertatea comerţului are sens în condiţiile existenţei unei concurenţe între numeroşi producători şi ofertanţi de servicii. Concurenţa apare între două interese: a producătorului de a obţine un profit cât mai mare şi de a atrage un număr cât mai mare de consumatori (clienţi) şi a consumatorului de procura mărfuri şi servicii calitative la un preţ cât mai redus pentru a face economii.

Concurenţa are loc între întreprinzătorii care produc sau vând mărfuri şi servicii identice sau similare, adică menite să satisfacă necesităţi analogice. Nu poate exista concurenţă între produse şi servicii care, în virtutea caracteristicilor şi destinaţiei, sunt fungibile. Concurenţa este o luptă între *întreprinzători* pentru atragerea clientelei, însă trebuie dus cu bună credinţă şi onestitate fără a se pune îngrădiri concurenţilor, fără a se prejudicia reputaţia profesională sau reparaţia bunurilor lor.

Concurenţa pură şi monopolul sunt două extreme.

Concurenţa pură avantajează consumatorul, deoarece vânzătorul, pentru a-l face să-i cumpere marfa, recurge la diferite stimulente (preţ redus, calitate înaltă, garanţii, ambalaj atractiv, atitudine respectuoasă etc.). Concurenţa pură este extrema spre care tinde economia statului şi care permite consumatorului să economisească bani, iar producătorului – resurse.

Monopolul, antipodul concurenţei, avantajează, de regulă, producătorul. Orice producător are tendinţa firească de a acapara un segment cât mai mare de piaţă, până la monopolizare, pentru a-şi majora profitul. Dar atunci când ocupă o poziţie dominantă sau chiar devine monopolist, iar la mărfurile şi serviciile propuse există cerere, monopolistul, fără a recurge la stimulente, poate majora preţul, exercitând de fapt o presiune asupra consumatorului. Are loc astfel deplasarea economiilor de la consumator la producător, acesta din urmă văzându-se liber în a nu depune eforturi pentru ridicarea calităţii producţiei, reducerea cheltuielilor ori economisirea resurselor.

Piaţa se află între aceste două extreme – concurenţă pură şi monopol. Deoarece tendinţele monopoliste sunt mai puternice, statul

intervine prin norme imperative în sprijinul concurenţei.

2.4.1. Definiţia concurenţei. Enciclopediştii definesc concurenţa ca rivalitate (competiţie) comercială, luptă dusă cu mijloace economice între industriaşi, comercianţi etc. pentru acapararea pieţei, desfacerea unor produse, pentru clientelă şi pentru obţinerea unor câştiguri cât mai mari[126]. Doctrina juridică defineşte concurenţa ca *o liberă competiţie între agenţii economici care oferă pe o piaţă determinată produse sau servicii ce tind să satisfacă nevoi asemănătoare sau identice ale consumatorilor, desfăşurată în scopul de a asigura existenţa sau expansiunea comerţului*[127].

2.4.2. Condiţii pentru existenţa concurenţei şi funcţiile acesteia. Pentru ca întreprinzătorii să-şi manifeste comportamentul concurenţial, trebuie să existe un mediu adecvat, şi anume cel al economiei de piaţă, care implică existenţa unor condiţii specifice, cum ar fi:

- liberalizarea comerţului (activităţii de întreprinzător);
- existenţa unui număr suficient de agenţi economici privaţi,
- liberalizarea preţurilor şi tarifelor,
- asigurarea unui cadru legal[128].

Liberalizarea activităţii de întreprinzător. Potrivit acestei condiţii, fiecare întreprinzător este în drept să-şi aleagă domeniul de activitate, având deplina libertate de a produce şi/sau de a vinde mărfurile, de a presta serviciile cerute de piaţă. Această condiţie îşi are fundamentul juridic în dispoziţii constituţionale, potrivit cărora *piaţa şi libera iniţiativă economică ... sunt factori de bază ai economiei* (art.9), iar statul trebuie să asigure *libertatea comerţului şi activităţii de întreprinzător* (art.126). În acord cu ele, au fost elaborate dispoziţii legale privind dreptul întreprinzătorului persoană fizică de a-şi desfăşura activitatea fără a constitui o persoană juridică (Codul civil, art.26) şi de a încheia orice act juridic neinterzis de lege şi dreptul întreprinzătorului persoană juridică de a practica orice gen de activitate neinterzis de lege (art.60). Legea nr.845/1992 dispune, la art. 6, că *întreprinderea este în drept să-şi*

---

126 *Dicţionarul explicativ al limbii române*. Bucureşti, 1996.

127 **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiu, Vasile şi alţii.** *Op. cit.*, p. 197.

128 Ibidem, p.199.

stabilească în mod independent genurile de activitate, iar Legea nr.1103/2000, la art. 9, interzice autorităţilor publice *să stabilească interdicţii asupra practicării unor genuri de activităţi sau asupra producerii unor mărfuri cu excepţia celor prevăzute de lege*. Întreprinzătorul trebuie să ţină cont de activităţile interzise şi de cele care sunt monopol al statului.

Existenţa unui număr suficient de întreprinzători privaţi. Această condiţie îşi are originea în principiul constituţional de libertate a activităţii de întreprinzător, conform căruia legiuitorul permite persoanelor fizice a se înregistra ca întreprinzător individual şi a participa la constituirea unor persoane juridice cu scop lucrativ ca să desfăşoare activităţi economice aducătoare de profit. Articolul 63 din Codul civil nu admite *refuzul înregistrării de stat din cauza inoportunităţii constituirii persoanei juridice*, iar art.16 din Legea nr.1265/2000 prevede că *înregistrarea de stat nu poate fi refuzată pe motive de inoportunitate*. Concurenţa încetează a fi eficientă în cazul când furnizorii sau consumatorii pierd facultatea de alegere a partenerului de afaceri. Numărul foarte redus de agenţi economici transformă piaţa în *monopol* (unicitatea vînzătorului pe o piaţă dată) sau *monopson* (unicitatea cumpărătorului pe o piaţă dată)[129].

Este importantă şi existenţa unei libertăţi depline de intrare şi retragere de pe piaţă, libertate care face investiţia mai atrăgătoare. Intrarea şi ieşirea uşoară de pe piaţă are impact pozitiv asupra concurenţei. Astfel, dacă pe piaţă există o cerere la un produs, întreprinzătorii de pe această piaţă sunt limitaţi în posibilitatea de a pune preţuri exagerate, deoarece alţi întreprinzători, simţind lucrul acesta, încep imediat să plaseze capitalul în domeniul respectiv, şi invers, dacă pe piaţă există o supraofertă, întreprinzătorul trebuie să aibă libertatea de a se retrage şi a-şi plasa capitalul în domenii mai profitabile pentru a preveni insolvabilitatea. Legea nr.1103/2000 cu privire la protecţia concurenţei stabileşte, la art. 7, interdicţii şi sancţionează agenţii economici care limitează accesul pe piaţă al altor agenţi economici sau

---

129 **Căpăţînă, Octavian.** *Dreptul concurenţei comerciale, concurenţa onestă.* Bucureşti, 1993, p. 135; **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiu, Vasile şi alţii.** *Op. cit.,* p.199.

care înlătură de pe piaţă concurenţii, iar la art.9 alin.(1) lit.a) şi alin.(4) lit.c), stipulează că autorităţilor publice nu au dreptul să interzică constituirea de noi agenţi economici şi să creeze obstacole intrării şi ieşirii de pe piaţă a agenţilor economici.

Liberalizarea preţurilor şi tarifelor. Conform art.6 alin.(6) din Legea nr.845/1992, întreprinzătorii sunt în drept să stabilească, în mod independent, preţurile şi tarifele la producţia fabricată sau la serviciile prestate în bază de contract cu partenerii. Prin art.9 alin.(4) lit.a) din legea nominalizată, autorităţilor publice li se interzice să încheie acorduri sau să dea dispoziţii privind majorarea, reducerea sau menţinerea preţurilor şi tarifelor care conduc la limitarea concurenţei. Prin *Hotărârea Guvernului nr. 547/1995 cu privire la măsurile de coordonare şi reglementare de către stat a preţurilor (tarifelor),* mărfurile, lucrările şi serviciile se comercializează la preţuri libere, cu excepţia celor reglementate de stat. Unei astfel de reglementări sunt supuse preţurile la energia electrică şi termică, la gazele naturale, la transportul de pasageri, la serviciile poştale de pe teritoriul ţării etc.

Asigurarea unui cadru legal, care să prevină şi să sancţioneze concurenţa ilicită[130]. În absenţa unor reglementări legale de prevenire a practicării ilicite a activităţii de întreprinzător s-ar ajunge la denaturarea funcţionării economiei de piaţă. Astfel, unii agenţi economici ar folosi metode care să discrediteze şi săi defăimeze pe cei de bună-credinţă, cauzându-le daune materiale şi morale. Pentru asigurarea unui cadrul legal, au fost puse în vigoare acte normative menite să asigure libera concurenţă, cum ar fi Legea nr.1103/2000[131], Legea nr.1227/1997 cu privire la publicitate[132], Legea nr.588/1995 privind mărcile şi denumirile de origine a produselor, Legea nr.171/1994 cu privire la secretul comercial etc.

Principalul act normativ în domeniu, Legea nr.1103/2000 (care a venit să înlocuiască Legea nr.906/1992 cu privire la limitarea activităţii

---

130 Vezi: Ibidem, p. 199; Ibidem, p.83-84.

131 În paralel cu această lege, există *Legea nr. 906/1992 cu privire la limitarea activităţii monopoliste şi dezvoltarea concurenţei*, care, de fapt, este înlocuită cu Legea nr.1103/2000, dar care nu este abrogată expres.

132 „*Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*, 1997, nr.67-68.

monopoliste şi dezvoltarea concurenţei) interzice un şir de acţiuni ce duc la denaturarea şi suprimarea concurenţei, ca abuzul de situaţia dominantă pe piaţă; acordurile anticoncurenţă dintre agenţii economici; actele de concurenţă neloială, acţiunile autorităţilor administraţiei publice care limitează concurenţa.

2.4.3. Funcţiile concurenţei în economia de piaţă. În economia de piaţă, concurenţa îndeplineşte următoarele funcţii: regulator al cererii şi ofertei; de factor determinant la stabilirea preţului mărfurilor şi serviciilor; de mecanism al repartizării profitului între agenţii economici implicaţi în producţia şi distribuţia mărfurilor.

Concurenţa - regulator al cererii şi ofertei. Numai într-o economie de piaţă în care concurenţa funcţionează efectiv se ajunge la un echilibru între cerere şi ofertă. Astfel, dacă piaţa duce lipsă de anumite produse, mărfuri sau servicii, preţul la ele creşte, asigurând ofertanţilor beneficii suplimentare. Faptul acesta îi determină pe ultimii să majoreze cantitatea de producţie deficitară şi, totodată, îi ademeneşte pe alţi întreprinzători să producă mărfurile şi să presteze serviciile solicitate. Această situaţie continuă până când oferta de mărfuri şi servicii nu satisface cererea lor pe piaţă. Dacă oferta creşte astfel încât pe piaţă să apară un surplus de mărfuri ori servicii, preţul la ele va scădea brusc. În câştig vor fi ofertanţii care propun mărfuri mai calitative şi la un preţ mai redus.

Factorul determinant în stabilirea preţului la mărfuri. Concurenţa împiedică impunerea preţurilor de monopol şi obţinerea de suprabeneficii care, de asemenea, au caracter de monopol.

Mecanismul de repartizare a profitului între întreprinzătorii implicaţi în producţia şi distribuţia mărfurilor. Concurenţa îl determină pe întreprinzător să urmărească piaţa, pentru a reacţiona cu promtitudine la cerinţele ei. Creşterea cererii are ca efect majorarea preţului la mărfurile şi serviciile respective. După cum s-a menţionat, pentru a se menţine pe piaţă şi a obţine profitul scontat, întreprinzătorii au dreptul de a utiliza anumite instrumente ca: reducerea cheltuielilor de producţie şi a preţului de cost, producerea de mărfuri şi prestarea de servicii de calitate mai înaltă, stabilirea unui termen de garanţie, organizarea deservirii în perioada de garanţie şi post garanţie, intensificarea publicităţii comerciale, alte condiţii care favorizează competitivitatea mărfurilor şi a

serviciilor.

2.4.4. Acţiunile care suprimă concurenţa. Întreprinzătorilor li se interzice să folosească mecanisme care suprimă sau chiar înlătură concurenţa, cum ar fi: *practicile monopoliste* şi *actele de concurenţă neloială*. Legislaţia interzice şi sancţionează şi unele acţiuni ale autorităţilor publice care pot afecta concurenţa.

Unele acţiuni interzise întreprinzătorilor îşi au originea în operaţiunile cu elemente de extraneitate, ca: operaţiunile de dumping, importul mărfurilor subvenţionate, importul mărfurilor în proporţii mari cu scopul subminării şi chiar înlăturării de pe piaţă a producătorilor naţionali. Aceste operaţiuni cad sub incidenţa Legii nr.820/2000 privind măsurile antiduping, compensatorii şi de salvgardare[133].

Practicile monopoliste urmăresc acapararea pieţei sau a unui segment determinant al ei de către unii întreprinzători dintr-un anumit domeniu de activitate. Sunt practici monopoliste: abuzul de situaţie dominantă pe piaţă, acordurile anticoncurenţiale şi concentrările economice.

Abuzul de situaţie dominantă. Situaţia dominantă pe piaţă desemnează poziţia în care o întreprindere, singură sau împreună cu altele, este în măsură a domina piaţa, considerată ca fiind a unui bun sau a unui serviciu, respectiv a unui grup de bunuri sau de anumite servicii[134]. Situaţia dominantă este condamnabilă şi atunci când este deţinută de un singur agent economic, şi atunci când de mai mulţi împreună.

Se consideră că deţinerea unei părţi a pieţei într-o proporţie mai mare de 60% este o dovadă suficientă a situaţiei dominante. Practica judiciară însă a admis cazuri când o situaţie dominantă a fost recunoscută întreprinderii care deţinea 25% din piaţă cu condiţia ca restul pieţei să fie ocupat de multe întreprinderi mai mici. S-a considerat de asemenea că o întreprindere nu trebuie să fie mare în termenii cifrei de afaceri, fiind posibil ca întreprinderi destul de mici care îşi desfăşoară activitatea pe

---

133 „*Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*, 2001, nr.5-7.

134 **Căpăţină, Octavian.** *Dreptul concurenţei comerciale. Concurenţa patologică. Monopolismul.* Bucureşti, 1993, p.127.

pieţe specializate să aibă o situaţie dominantă[135]. Potrivit art.2 din Legea nr.1103/2000, nu poate fi recunoscută dominantă situaţia agentului economic (sau a agenţilor economici care acţionează în comun) a cărui cotă pe piaţa unei anumite mărfi nu depăşeşte 35 la sută.

Determinarea situaţiei dominante este strâns legată de conceptul de *piaţă*. Această noţiune este cunoscută ca o determinare a condiţiilor generale în care se efectuează schimbul de mărfuri între vânzător şi cumpărător. Aceasta este necesar pentru a stabili limitele hotarelor pieţei geografice şi pieţei de mărfuri în interiorul cărora anumite mărfuri, anumiţi vânzători şi cumpărători interacţionează pentru a stabili preţul şi volumul de fabricare a mărfurilor. Literatura juridică delimitează abstract piaţa mărfurilor (piaţa relevantă a produsului) de piaţa geografică pentru a determina cu o mai mare precizie partea din piaţă ocupată de un vânzător sau un producător.

Piaţa relevantă a produsului. Pentru a determina piaţa relevantă a produsului cu care operează un vânzător, este necesar a evidenţia mărfurile identice şi similare, adică fungibile, care, conform destinaţiei, ar putea satisface aceleaşi necesităţi şi care sunt accesibile cumpărătorului. În procesul determinării pieţei produsului se constată competitivitatea mărfii vânzătorului faţă de mărfuri similare, precum şi faptul dacă acestea din urmă nu limitează posibilitatea vânzătorului de a majora preţul la marfa sa. De exemplu, pentru a determina partea din piaţă a unui producător de încălţăminte din piele pe piaţă, acesta nu va fi comparat cu un vânzător de grâu sau de automobile, ci cu producătorii şi importatorii de încălţăminte din cauciuc, din piele artificială, de încălţăminte de sport şi de alte tipuri de încălţăminte.

Piaţa geografică a fost definită prin Legea nr.1103/2000 ca sferă de circulaţie a mărfurilor pe întreg teritoriul ţării. Prin aceasta, legiuitorul stabileşte teritoriul ţării ca o piaţă geografică unică, în interiorul căreia contactează vânzătorii şi consumatorii. Doctrina defineşte piaţa geografică ca parte a ţării unde o anumită firmă poate majora preţurile, fără a atrage alţi vânzători sau fără a pierde consumatorii, aceştia din

[135] **Manolache, Octavian.** *Regimul juridic al concurenţei în dreptul comunitar*. Bucureşti, 1997, p.139.

urmă fiind lipsiţi de posibilitatea de a se adresa vânzătorilor din afara acestei regiuni.

Situaţia dominantă nu se califică drept abuz. Dacă însă întreprinzătorul sau întreprinzătorii care deţin o situaţie dominantă acţionează astfel încât activitatea lor afectează concurenţa, această acţiune poate fi calificată drept abuzivă. Abuzul de situaţie dominantă este o activitate anticoncurenţială, unilaterală, săvârşită de unul sau de un grup de întreprinzători în detrimentul concurenţilor şi consumatorilor. Este necesară aşadar o legătură cauzală între situaţie dominantă şi abuz.

Potrivit art.6 din Legea nr.1103/2000, sînt interzise acţiunile agentului economic cu o situaţie dominantă pe piaţă, acţiunile mai multor agenţi economici ce deţin în comun o astfel de situaţie, care duc sau care pot duce la limitarea concurenţei şi (sau) la lezarea intereselor unor alte persoane juridice, precum şi persoane fizice, inclusiv prin:

- impunere a contragentului la condiţii intenţionat nefavorabile lui sau la condiţii care nu fac obiectul contractului (cerinţe nemotivate privind transmiterea de mijloace financiare, de alte bunuri, de drepturi patrimoniale);

- constrângere a contragentului de a încheia contract doar cu condiţia procurării (vânzării) unor alte mărfuri sau a renunţării de a procura mărfuri de la alţi agenţi economici, sau a vinderii de mărfuri către alţi agenţi economici ori consumatori;

- menţinere a deficitului artificial de mărfuri pe piaţă pe calea reducerii, limitării sau întreruperii premeditate a producţiei, în pofida existenţei unor condiţii prielnice de producere, scoaterii mărfurilor din circuit, acumulării de mărfuri sau pe alte căi;

- aplicare faţă de contragent a unor măsuri discriminatorii care l-ar plasa într-o situaţie nefavorabilă în raport cu alţi agenţi economici;

- stabilire a unor restricţii la preţurile de revânzare a mărfurilor;

- creare de obstacole în calea pătrunderii pe piaţă (ieşirii de pe piaţă) a unor alţi agenţi economici;

- stabilire a unor preţuri monopoliste joase (dumping);

- stabilire a unor preţuri monopoliste ridicate;

- renunţare neîntemeiată la încheierea de contract cu unii

cumpărători (beneficiari) atunci când există posibilitatea producerii sau livrării mărfurilor respective.

2.4.6. Acorduri anticoncurenţiale. Sunt considerate anticoncurenţiale orice înţelegeri, exprese ori tacite, între agenţi economici sau asociaţii de agenţi economici, precum şi orice decizii de asociere sau practici concertate între aceştia, care au ca obiect sau pot avea ca efect restrângerea, împiedicarea sau denaturarea concurenţei lor pe piaţă[136].

Art.7 din Legea nr.1103/2000 interzice şi declară nule orice acorduri dintre agenţi economici concurenţi sau neconcurenţi care se încadrează în unul din cele menţionate mai jos:

Este interzis şi este considerat nul, în modul stabilit, integral sau parţial, orice acord (acţiune coordonată) încheiat sub orice formă între agenţi economici concurenţi care deţin în comun o parte de peste 35 la sută pe piaţa unei anumite mărfi dacă aceste acorduri (acţiuni coordonate) au sau pot avea drept rezultat limitarea concurenţei, inclusiv sînt îndreptate spre:

- stabilirea (menţinerea) de preţuri (tarife), rabaturi, adaosuri (suplimente) pentru a leza interesele concurenţilor;
- majorarea, reducerea sau menţinerea preţurilor la licitaţii;
- efectuarea de licitaţii prin înţelegere secretă;
- divizarea pieţei după principiul teritorial sau în funcţie de volumul vânzărilor sau achiziţiilor, de sortimentul mărfurilor comercializate sau de categoria vânzătorilor ori a cumpărătorilor (beneficiarilor);
  - limitarea producţiei, livrării, inclusiv prin stabilirea de cote;
  - renunţarea nemotivată la încheierea de contracte cu anumiţi vânzători sau cumpărători (beneficiari).
- limitarea accesului pe piaţă, înlăturarea de pe piaţă a altor agenţi economici în calitatea lor de vânzători de anumite mărfuri sau înlăturarea cumpărătorilor (beneficiarilor) lor;

Este interzis şi este considerat nul, în modul stabilit, integral sau parţial, orice acord (acţiune coordonată) al agenţilor economici

---

[136] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* 1996, p.100.

neconcurenţi, unul dintre care deţine o situaţie dominantă pe piaţă, iar celălalt este furnizorul sau cumpărătorul (beneficiarul) acestuia, dacă un astfel de acord (acţiune coordonată) conduce sau poate conduce la limitarea concurenţei, inclusiv este îndreptat spre:

- limitarea teritoriului vânzării sau cercului de cumpărători;
- stabilirea de restricţii la preţurile de revânzare a mărfurilor vândute cumpărătorului;
- interzicerea agenţilor economici de a desface mărfuri produse de concurenţi.

Este interzis şi este considerat nul, în modul stabilit, integral sau parţial, orice acord (acţiune coordonată) al agenţilor economici neconcurenţi care nu sînt între ei furnizori sau cumpărători, toţi sau cel puţin unul dintre care deţine o situaţie dominantă pe piaţa unei anumite mărfi, dacă un astfel de acord (acţiune coordonată) conduce sau poate conduce la limitarea concurenţei pe piaţă.

Luând în considerare tendinţa Republicii Moldova de a-şi aduce legislaţia în concordanţă cu cea a Uniunii Europene, este util a cunoaşte conţinutul art.85 din Tratatul de la Roma, potrivit căruia se declară nule şi se interzic în interiorul pieţei comune toate acordurile dintre întreprinderi, deciziile asociaţilor de întreprinderi şi practicile concertate care pot afecta comerţul dintre state şi care au ca obiect ori ca efect împiedicarea, restrângerea sau distorsionarea concurenţei în cadrul pieţei comune şi, în special, cele care, direct sau indirect, fixează preţurile de vânzare sau de cumpărare ori alte condiţii comerciale; limitează ori controlează producţia, pieţele, dezvoltarea tehnică ori investiţiile; aplică condiţii diferite tranzacţiilor echivalente cu alţi parteneri comerciali, situându-i pe aceştia într-un dezavantaj concurenţial; face încheierea de contracte dependentă de acceptarea de către celelalte părţi a unor obligaţii suplimentare, care, prin natura lor sau potrivit uzanţelor comerciale, nu au nici un fel de legătură cu astfel de contracte.

2.4.7. Limitarea concentrărilor economice. Concentrarea economică este un fenomen pozitiv. Unirea capitalului înlesneşte cooperarea, face posibilă specializarea în producţie, simplifică structurile interne, asigură economii de gestiune etc. Avantajele concentrării fiind neîndoelnice, gruparea de întreprinderi s-a intensificat peste tot în lume în

cursul ultimelor secole[137]. Acapararea însă a segmentelor de mari proporţii ale pieţei de către o singură societate comercială devenind periculoasă, în legislaţiile statelor cu o economie avansată au fost incluse reglementări restrictive. În legislaţia Republicii Moldova de asemenea au fost incluse dispoziţii prin care statul exercită controlul asupra creării, extinderii, reorganizării agenţilor economici şi asociaţiilor acestora, holdingurilor, corporaţiilor transnaţionale şi grupurilor industrial-financiare, precum şi asupra procurării de acţiuni şi de părţi sociale în societăţile comerciale.

Potrivit art.17 din Legea nr.1103/2000, pentru prevenirea posibilului abuz de situaţia dominantă pe piaţă a unor agenţi economici sau pentru neadmiterea limitării concurenţei, Agenţia Naţională pentru Protecţia Concurenţei efectuează control de stat prealabil asupra:

- creării, extinderii, comasării şi fuzionării asociaţiilor de agenţi economici;
- creării, extinderii, comasării şi fuzionării holdingurilor, corporaţiilor transnaţionale şi grupurilor industrial-financiare;
- extinderii, comasării şi fuzionării agenţilor economici dacă faptul acesta ar duce la formarea unui agent economic a cărui cotă pe piaţa respectivă de mărfuri ar depăşi 35 la sută;
- lichidării şi divizării agenţilor economici al căror volum al producţiei şi al serviciilor le permite să deţină o situaţie dominantă pe piaţă.

Potrivit art.18 din aceeaşi lege, numai cu acordul prealabil al Agenţiei:

- o persoană sau un grup de persoane poate procura pachetul de control al acţiunilor (cotele în capitalul social) al agentului economic care deţine o situaţie dominantă pe piaţă;
- agentul economic care deţine o situaţie dominantă pe piaţă procură acţiuni (cote în capitalul social) ale unui alt agent economic de pe aceeaşi piaţă de mărfuri.

---

[137] **Căpăţină, Octavian.** *Dreptul concurenţei comerciale. Concurenţa patologică. Monopolismul*. p.143.

Pentru a descentraliza piaţa unui produs, Agenţiei Naţionale i-au fost delegate funcţii de înlăturare a situaţiei dominante pe piaţă. Astfel, dacă agentul economic cu o situaţie dominantă pe piaţă a încălcat de două sau de mai multe ori dispoziţiile imperative ale legii, Agenţia Naţională are dreptul să emite o hotărâre de divizare a lui forţată ori de separare din componenţa lui a unei sau a mai multor subdiviziuni care se constituie persoane juridice, dacă faptul acesta duce la dezvoltarea concurenţei şi dacă pentru separare forţată există următoarele condiţii:

- posibilitatea de a izola organizatoric şi (sau) teritorial subdiviziunile;
- lipsa unei interacţiuni tehnologice strînse între subdiviziunile care se separă;
- posibilitatea delimitării sferelor de activitate ale agenţilor economici, subdiviziunilor în limitele specializării înguste la producerea unor anumite mărfuri;
- imposibilitatea, din anumite cauze economice sau politice, de a implica alţi furnizori pe pieţele respective de mărfuri.

2.4.8. Concurenţa neloială. Doctrina defineşte concurenţa neloială ca *încălcare a obligaţiei comerciantului de a folosi în activităţile comerciale sau industriale numai procedee oneste, corecte*[138]. Legea română nr. 11/1991 privind combaterea concurenţei neloiale defineşte drept concurenţă neloială actul sau faptul de comerţ săvârşit *contrar uzanţelor cinstite în activitatea comercială sau industrială*. Legea nr.1103/2000 defineşte, la art. 2, concurenţă neloială ca acţiuni ale agentului economic de obţinere a unor avantaje neîntemeiate în activitatea de întreprinzător, ceea ce contravine legislaţiei cu privire la protecţia concurenţei, aduce sau poate aduce prejudicii altor agenţi economici sau poate prejudicia reputaţia lor în afaceri.

Potrivit art.8 din aceeaşi lege, sunt interzise acţiunile întreprinzătorului contrare uzanţelor cinstite, inclusiv:

- răspândirea unor informaţii false sau denaturate în stare să prejudicieze averea şi/sau reputaţia unui alt agent economic, inducerea în eroare a cumpărătorului privitor la modul şi locul fabricării, la

[138] **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiu, Vasile şi alţii.** *Op. cit.*, p. 211

proprietăţile de consum, la cantitatea şi calitatea mărfurilor, compararea neloială, în scop de publicitate, a mărfurilor lui cu mărfurile unui alt întreprinzător. Aceste acţiuni, numite în doctrină *denigrare,* şi se definesc ca acte de concurenţă neloială, care constă în comunicarea sau răspândirea de afirmaţii depreciative sau comparative făcute de autor (agent economic agresiv), în detrimentul unui concurent, în scopul de a-i ştirbi reputaţia sau de a-i discredita întreprinderea ori produsele[139]*;*

- folosirea neautorizată a emblemei comerciale, a firmei sau a mărcii, precum şi copierea formei, ambalajului sau a aspectului exterior al mărfii unui alt agent economic. Acest fenomen numit *confuzie* se defineşte ca acel act de concurenţă neloială care constă în utilizarea semnelor de identificare a întreprinzătorului concurent (firma, emblema, marca de fabrică) sau a produselor acestuia (forma ambalajului), creând astfel consumatorilor iluzia că obiectul procurat este fabricat de firma ale cărei date de identificare au fost utilizate;

- dobândirea, folosirea sau divulgarea informaţiilor ştiinţifice, de producţie şi comerciale, inclusiv a secretelor comerciale, fără acordul posesorilor lor; legislatorul a pretins să limiteze prin aceasta *spionajul economic*, care poate fi realizat sub diferite forme, şi să prevină alte acţiuni de *dezorganizare a întreprinderilor rivale* (concurente)[140].

2.4.9. Acţiunile autorităţilor administraţiei publice de limitare a concurenţei. Autorităţile administraţiei publice nu au dreptul:

- să interzică formarea a noi agenţi economici într-un anumit domeniu de activitate, să stabilească interdicţii asupra practicării unor genuri de activităţi sau asupra producerii unor mărfuri, cu excepţia cazurilor prevăzute de legislaţie;

- să dea agentului economic indicaţii privitor la încheierea prioritară de contracte, la livrarea prioritară a unor mărfuri către anumite categorii de cumpărători, cu excepţia cazurilor prevăzute de legislaţie;

---

139 **Căpăţină, Octavian.** *Op. cit.*, p.183.

140 Ibidem, p. 184.

- să acorde neîntemeiat unor agenţi economici facilităţi fiscale sau de altă natură, să le creeze o situaţie privilegiată faţă de alţi agenţi economici care activează pe aceeaşi piaţă de mărfuri;

- să stabilească alte condiţii discriminatorii sau de privilegiere pentru activitatea unor agenţi economici.

Autorităţilor administraţiei publice, sub rezerva situaţiilor excepţionale, li se interzice să emită decizii cu privire la:

- repartizarea centralizată a mărfurilor, cu excepţia cazurilor de exercitare a funcţiilor statului în domeniul protecţiei sociale a consumatorului;

- stabilirea de interdicţii asupra comercializării mărfurilor dintr-o zonă în alta a ţării;

- limitarea drepturilor agenţilor economici de procurare sau comercializare a mărfurilor;

- stabilirea unor alte interdicţii şi restricţii, neprevăzute de lege, care limitează independenţa agenţilor economici.

Autorităţilor publice li se interzice, iar dacă a fost încheiat se consideră nul, integral sau parţial, orice acord care suprimă concurenţa sau lezează interesele consumatorului încheiat cu o altă autoritate publică sau cu un agent economic, dacă acesta priveşte:

- majorarea, reducerea sau menţinerea preţurilor şi tarifelor;

- divizarea pieţei după principiul teritorial sau în funcţie de volumul vânzărilor sau achiziţiilor, de sortimentul mărfurilor comercializate sau de categoria vânzătorilor ori a cumpărătorilor (beneficiarilor);

- crearea de bariere ieşirii pe piaţă, limitarea accesului pe piaţă sau înlăturarea de pe piaţă a agenţilor economici.

2.5. Alte obligaţii ale întreprinzătorilor.

2.5.1. Obligaţia de a contribui cu taxe şi impozite la cheltuielile publice. Impozitele sînt obligaţii pecuniare faţă de stat ale persoanelor fizice şi juridice, în special ale celor care practică activitate de întreprinzător. Din cele mai vechi timpuri, impozitele sunt un atribut necesar al statului, fiind studiate de oameni politici, funcţionari de stat, economişti, jurişti şi de alţi cercetători pentru elucidarea mecanismului economic al statului. Relativ recent, problemele teoretice fiscale au

devenit o parte componentă a politicii economice.

Adam Smith, în lucrarea „Avuţia naţiunilor, cercetare asupra naturii şi cauzelor ei", scria: *Cetăţenii statului trebuie să participe la întreţinerea Guvernului în măsura posibilităţilor şi capacităţilor, adică corespunzător venitului obţinut de ei sub protecţia statului. Taxa, care este o obligaţie a fiecărei persoane, trebuie să fie fixată şi nu spontană. Cuantumul, termenul şi modul de plată a taxei trebuie să fie fix determinate şi clare pentru plătitor şi pentru alte persoane. Acolo unde această claritate lipseşte, contribuabilul se predă în supuşenia încasatorului de impozite, care poate să mărească arbitrar taxa (impozitul), împovărîndu-l pe contribuabilul nesupus, ori să ceară pentru sine bani, cadouri, mită, ameninţînd plătitorul cu o posibilă majorare a impozitului.*

Incertitudinea impozitării dezvoltă obrăznicia şi contribuie la coruperea acelor persoane care şi în cazul în care nu sînt obraznici şi corupţi nu au popularitate.

În problema impozitării o importanţă deosebită o are faptul cunoaşterii exacte a modului de încasare a impozitelor de către contribuabil. Un mare grad de neregularitate în încasarea impozitelor este o răutate mai mică decât un micuţ grad de incertitudine.

Fiecare taxă trebuie să fie încasată atunci şi cu acea metodă, încât contribuabilului să-i fie mai convenabil s-o plătească.

Republica Moldova, păşind pe o nouă cale în dezvoltarea sa economică, şi-a elaborat un nou sistem fiscal. Acest sistem, nici pe departe de a fi perfect, contribuie la stabilirea unor relaţii de piaţă. Art. 132 din Constituţia ei prevede că *impozitele, taxele şi orice alte venituri ale bugetului de stat şi ale bugetului asigurărilor sociale de stat, ale bugetelor raioanelor, oraşelor şi satelor se stabilesc, conform legii, de organele reprezentative respective. Orice alte plăţi sînt interzise*. Subiectele impunerii sînt persoanele fizice şi juridice, indiferent de statutul lor. Pentru dreptul afacerilor interesează doar acele persoane care practică activitate de întreprinzător.

Una din obligaţiile întreprinzătorilor, stabilite la art.7 din Legea nr.845/1992, este „*onorarea obligaţiilor la buget*", ceea ce înseamnă plata în termen a impozitelor. Legislaţia în vigoare obligă contribuabilii

să plătească integral şi la timp impozitele. Organele fiscale sînt în drept să exercite controlul asupra veridicităţii şi regularităţii efectuării plăţilor obligatorii.

Fiecărui întreprinzător i se atribuie un număr de identificare care este utilizat şi ca un cod fiscal.

Impozitele şi taxele obligatorii sînt stabilite în Codul fiscal.

Clasificarea impozitelor. Potrivit art. 6 din Codul fiscal, sistemul fiscal în Republica Moldova se constituie din *impozite şi taxe generale de stat* şi *impozite şi taxe locale*.

Sistemul impozitelor şi taxelor generale de stat include:

- impozitul pe venit;
- taxa pe valoarea adăugată;
- accizele;
- impozitul privat;
- taxa vamală;
- taxele percepute în fondul rutier.

Impozitele republicane sînt stabilite de Parlament, iar sumele încasate se varsă la bugetul de stat şi la bugetele locale. Precizarea cuantumului impozitelor se face şi de legea bugetului de stat pentru anul respectiv.

Sistemul impozitelor şi taxelor locale include:

- impozitul pe bunurile imobiliare;
- impozitul pentru folosirea resurselor naturale;
- taxa pentru amenajarea teritoriului;
- taxa pentru dreptul de a organiza licitaţii locale şi loterii;
- taxa hotelieră;
- taxa pentru amplasarea publicităţii (reclamei);
- taxa pentru dreptul de a aplica simbolica locală;
- taxa pentru amplasarea unităţilor comerciale;
- taxa de piaţă;
- taxa pentru parcarea autovehiculelor;
- taxa balneară;
- taxa de la posesorii de cîini;
- taxa pentru dreptul de a efectua filmări cinematografice şi televizate;

- taxa pentru trecerea frontierei de stat;
- taxa pentru dreptul de a vinde în zonă vamală;
- taxa pentru dreptul de a presta servicii de transport al călătorilor.

Cuantumul maxim al impozitelor locale sînt aprobate de Parlament. Autorităţile administraţiei publice locale stabilesc un cuantum fix, înlesnirile, modalitatea şi regularitatea de încasare.

Impozitele directe şi indirecte. O altă clasificare a impozitelor este divizarea lor în impozite directe şi indirecte.

Impozite directe sînt cele stabilite asupra venitului şi asupra averii. Astfel de impozite se constituie din: impozitul pe venitul persoanelor fizice, impozitul pe beneficiul întreprinderii, taxele încasate pe contractele de vânzare, de donaţie, de moştenire, încheiate şi autentificate la biroul notarial.

Impozite indirecte sînt acele stabilite ca adaos la preţul mărfurilor şi al serviciilor. Contribuabili sînt consumatorii. Se consideră impozite indirecte şi taxa pe valoarea adăugată, taxele vamale, accizele etc.

Importanţa impozitării. Prin intermediul impozitelor, statul poate influenţa direct asupra economiei, asupra producţiei de bunuri şi prestării de servicii. Pentru cazul când în stat s-a creat o cerere la un anumit produs, statul poate reduce ori anula impozitul pentru a da întreprinzătorilor posibilitatea de a obţine un beneficiu mai înalt, stimulând astfel producţia deficitară. Şi invers, dacă un produs nu este cerut, pentru a micşora producţia se pot mări impozitele interne, stimulând exportul acestui produs.

Tot cu ajutorul impozitelor se poate proteja piaţa internă a producătorilor de intervenţia mărfurilor din import. Astfel, statul se implică activ în activitatea economică prin stabilirea de taxe şi impozite, aceasta fiind cea mai efectivă intervenţie.

Contribuabilii au obligaţia de a ţine evidenţa, taxele şi impozitele, de a le calcula şi plăti la timp. Modelele de ţinere a documentelor de plată a impozitelor sînt stabilite în instrucţiunile Ministerului de Finanţe. Întreprinzătorii sînt obligaţi să permită persoanelor cu funcţie de răspundere din organele fiscale să controleze documentaţia, să cerceteze obiectele, încăperile folosite pentru obţinerea venitului. Ei trebuie să dea

explicaţiile respective în cazul depistării unor încălcări, să semneze actele controlului, încheiate de organul fiscal, şi să înlăture toate neajunsurile descoperite.

În cazul în care nu este de acord cu faptele expuse în actul organului fiscal, conducătorul de întreprindere este în drept să conteste acest act.

2.5.2. Obligaţia întreprinzătorilor de a nu polua mediul. Conform art. 32 din Legea nr. 1515/1993 privind protecţia mediului înconjurător, agenţii economici, indiferent de forma de proprietate, sînt obligaţi să întreprindă un şir de măsuri de protecţie a aerului, apelor, solului şi subsolului. Asupra problemei protecţiei mediului s-au concentrat cele mai lucide minţi ale lumii. Statele şi-au format organe speciale în domeniu, se întrunesc conferinţe internaţionale pentru stoparea poluării atmosferei şi a apelor.

Multe foruri internaţionale au ajuns la concluzia că viaţa pe pământ, chiar şi planeta sînt în pericol. Pericolul acesta provine aproape în totalitate din activitatea omului. Progresul tehnico-ştiinţific, pe de o parte, uşurează existenţa omului pe pământ, îi satisface necesităţile stringente, pe de alta duce planeta la pierzanie. Explozia centralei atomoelectrice „Cernobîl", zborul navelor cosmice, poluarea atmosferei cu substanţe chimice, emise de aproape toate fabricile producătoare de bunuri materiale, poluarea apelor în urma exploziilor unor tancuri petroliere, deversarea în bazinele de apă a deşeurilor de la întreprinderile industriale, utilizarea îngrăşămintelor chimice sînt doar câteva din fenomenele care pun în pericol viaţa pe Pământ.

Dreptul afacerilor nu poate eluda problema protecţiei mediului, deoarece numai buna funcţionare a agenţilor economici şi respectarea tuturor cerinţelor stabilite prin diferite acte normative poate diminua poluarea mediului.

În asigurarea protecţiei mediului, agenţii economici sînt obligaţi să respecte cu stricteţe actele normative adoptate în domeniu. Este vorba de Legea privind protecţia mediului înconjurător, Codul apelor, Codul funciar, Codul subsolului, Codul silvic şi altele asemenea. În ansamblul lor, aceste acte normative au menirea:

- să asigure cetăţenilor un mediu de existenţă sănătos;

- să realizeze supremaţia responsabilităţii fiecărei generaţii pentru protecţia mediului în faţa generaţiei viitoare;

- să protejeze solul, subsolul, apele şi aerul de poluare chimică, fizică şi biologică, de alte acţiuni care dereglează echilibrul ecologic;

- să asigure restabilirea ecosistemelor şi componentelor lor, afectate prin activitate antropică sau calamităţi naturale.

Pentru atingerea acestor scopuri şi respectarea normelor legale, statul a împuternicit cu funcţii de control Preşedintele Republicii Moldova, Guvernul, Ministerul Ecologiei şi Resurselor Naturale, alte ministere, precum şi departamente, autorităţile administraţiei publice locale. Pe teritoriul Republicii Moldova activează un şir de organizaţii nonguvernamentale, naţionale şi internaţionale, care supraveghează respectarea normelor stabilite în domeniul protecţiei mediului.

Relaţiile reglementate de legile nominalizate sînt obiectul de studiu al dreptului ecologic. Considerăm însă că e de datoria noastră să relevăm importanţa legăturii dintre dreptul afacerilor şi dreptul ecologic pentru respectarea de către întreprinzători a obligaţiei de a proteja mediul.

2.5.3. Obligaţia întreprinzătorilor de a respecta standardele de calitate a mărfurilor, produselor şi serviciilor în scopul protecţiei drepturilor consumatorului. Conform Legii nr. 590/1995, standardizarea este *un factor important ce influenţează asupra întregii economii naţionale, ocrotirii vieţii şi sănătăţii oamenilor, protecţiei mediului înconjurător şi are menirea să înlăture barierele tehnice din calea integrării ţării în comerţul internaţional*.

Prin standard se înţelege o normă sau un ansamblu de norme care reglementează calitatea, caracteristicile sau forma unui produs, unui serviciu sau unei lucrări[141].

Adoptarea de către legislator a Legii cu privire la standardizare şi a altor acte normative are ca scop crearea unei pieţe interne civilizate de mărfuri şi servicii, asigurarea unei concurenţe sănătoase între producătorii naţionali, asigurarea producerii în Republica Moldova de mărfuri şi servicii competitive pe piaţa internă şi externă şi protecţia drepturilor consumatorilor acestor mărfuri şi servicii. Scopul final se

---

[141] *Dicţionarul explicativ al limbii române.* Bucureşti, 1996, p. 1015.

asigură prin stabilirea unor cerinţe faţă de calitatea şi securitatea mărfurilor, produselor şi a serviciilor din Republica Moldova sau importate din alte ţări.

Anume din considerente de protecţie, consumatorul trebuie să obţină de la agentul economic informaţia care înlesneşte alegerea competentă a produsului propus. În Codul civil nr.1134/2002 şi în Legea nr.105/2003[142] privind protecţia consumatorilor au fost incluse noi instituţii juridice, cum ar fi termenul de garanţie al produsului, mărfii sau serviciului, termenul de valabilitate, viciul ascuns al acestora, responsabilitatea agenţilor economici pentru desfacerea mărfurilor, produselor şi serviciilor care nu corespund standardelor stabilite, precum şi a produselor care prejudiciază averea oamenilor şi sănătatea lor.

Standardizarea mărfurilor, produselor şi serviciilor, asigurarea protecţiei consumatorilor sînt metode prin care statul limitează libertatea activităţii de întreprinzător. Aceste limite însă au un scop uman – protecţia intereselor generale ale societăţii.

* * *

Au fost analizate doar unele reglementări prin care statul intervine în activitatea de întreprinzător a persoanelor private. Intervenţia statutului însă este mult mai diversă. Ea priveşte şi activităţile bancare, de investiţii, de activitate pe piaţa hârtiilor de valoare, de asigurare, de construcţii, raporturile de muncă şi salarizare, activitatea de administrare a proceselor de insolvabilitate şi multe altele. Analiza juridică a unora dintre aceste reglementări va face obiectul altor capitole din prezentul curs de lecţii sau al unor alte lucrări.

[142] *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova*", 2003, nr.126-131.

Capitolul III
SUBIECTELE DREPTULUI AFACERILOR

§ 1. Întreprinzătorii ca subiecte ale dreptului afacerilor

1.1. Noţiuni generale. Subiectul de drept este o parte a raportului juridic, indiferent de faptul dacă deţine o poziţie activă sau pasivă, o poziţie dominantă sau subordonată ori se află pe poziţie de egalitate cu cealaltă parte a acestui raport. Conform teoriei generale a dreptului, "subiecte ale raporturilor juridice nu pot fi decât oamenii - fie individual, fie grupaţi în forme organizate"[143]. Raporturile juridice apar numai acolo unde sunt oamenii, cărora legiuitorul le recunoaşte în mod natural statutul de persoană ca fiinţă unicală, căreia legea îi validează aptitudinea de a avea capacitate juridică. Prin urmare, dreptul contemporan acordă omului capacitate juridică, recunoscându-l ca subiect de drept, şi îl desemnează prin noţiunea de persoană fizică. Noţiunea de persoană, în sens juridic, este mai largă decât noţiunea de om sau individ. Calitatea de persoană şi, implicit, de subiect de drept, este recunoscută în mod abstract persoanelor juridice, care sunt un *produs* al raporturilor dintre oameni sau, altfel spus, un instrument juridic de realizare a scopurilor acestora. Persoana juridică este un subiect abstract care, similar individului, participă la raporturi juridice. Persoana juridică a intrat în viaţa cotidiană şi a devenit o obişnuinţă, astfel încât nimeni nu o mai contestă.

Statul, unităţile administrativ-teritoriale sunt şi ele persoane juridice, însă, pornind de la funcţiile pe care le exercită, se numesc persoane juridice de drept public. Ele participă la relaţiile civile şi relaţiile comerciale pe picior de egalitate cu persoanele private. Aceeaşi calitate o au şi anumite organe ale statului (Banca Naţională, Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare, Comisia Electorală Centrală, Curtea de Conturi, Camera de Licenţiere etc.) cărora, prin lege sau în modul

---

[143] **Popa, Nicolae.** *Teoria generală a dreptului.* Bucureşti, 1994, p. 286.

stabilit de lege, le este recunoscută calitatea de persoană juridică de drept public.

Statul, unităţile administrativ-teritoriale şi celelalte persoane juridice de drept public au calitatea de subiect de drept (parte a unui raport juridic) şi atunci când participă la raporturile juridice ca purtători ai autorităţii publice, deţinând o poziţie dominantă faţă de persoanele private.

1.2. Subiecte ale dreptului afacerilor sunt persoanele fizice şi juridice care au calitatea de întreprinzători. Sunt întreprinzători, în sensul definiţiei date de Dicţionarul enciclopedic, persoanele care se ocupă de afaceri[144], iar în sensul legislaţiei în vigoare, persoanele care desfăşoară activitate de întreprinzător. Calitatea de întreprinzător se dobândeşte prin înregistrare sau în alt mod stabilit de lege.

Dat fiind faptul că dreptul afacerilor încorporează şi normele de drept public, au calitatea de subiect şi persoanele juridice de drept public care înregistrează, autorizează, licenţiază, supraveghează, controlează etc. persoanele care desfăşoară activitate de întreprinzător, deţinând în aceste raporturi o poziţie dominantă. Prin aceste mecanisme juridice, statul şi autorităţile publice intervin în relaţiile economice, realizând cel puţin patru scopuri majore: asigurarea populaţiei cu mărfuri, produse şi servicii de o calitate satisfăcătoare, inofensive pentru viaţa şi sănătatea ei; strângerea minimului de mijloace băneşti şi mijloace materiale pentru asigurarea bunei funcţionări a statului; protecţia şi dezvoltarea concurenţei; protecţia mediului înconjurător împotriva impactului negativ al unor activităţi productive. Atingerea acestor scopuri nu este posibilă prin normele dispozitive ale dreptului privat. De aceea, sunt decretate norme imperative obligatorii pentru toate subiectele de drept[145].

---

144 *Dicţionar enciclopedic*. Chişinău, 2001, p. 475.

145 Norme cu caracter imperativ prin care statul intervine în activitatea economică au legile: nr. 332/1999 privind acordarea de licenţe pentru unele genuri de activitate, nr.906/1992 cu privire la limitarea activităţii monopoliste şi dezvoltarea concurenţei, nr.1516/1993 privind protecţia mediului înconjurător, nr.105/2003 cu privire la protecţia consumatorilor, nr.590/1995 cu privire la standardizare, nr. 652/1999 cu privire la certificare etc.

Legislaţia în vigoare nu defineşte noţiunea de întreprinzător ca subiect de drept, deşi, în textele legale, acest termen este folosit frecvent. În special, Codul civil foloseşte astfel de sintagme precum: *întreprinzător individual, calitate de întreprinzător* (art.26) *interesele întreprinzătorului* (art.258), prevederile art.712,718, 719 nu se aplică *faţă de un întreprinzător* (art.720), contract cu un *întreprinzător* (art.749), pe cheltuiala şi riscul *întreprinzătorului* (art.751), *de la un întreprinzător* (art.803), *diligenţa unui bun întreprinzător* (art.1174), *persoană fizică întreprinzător* (art.1199) etc.

Prin utilizarea termenului *întreprinzător*, se realizează unificarea noţiunilor utilizate în legislaţie care, în diferite situaţii, referindu-se la persoanele care desfăşoară activitate de întreprinzător, foloseşte termenii de agent economic, antreprenor, întreprindere, comerciant.

Noţiunea de întreprinzător şi noţiunea de agent economic. Potrivit dispoziţiilor din Codul fiscal, din Legea cu privire la protecţia consumatorilor, Legea contabilităţii, Legea cu privire la activitatea de audit etc., agent economic înseamnă persoana care desfăşoară activitate de întreprinzător sau care ţine evidenţă contabilă, sau care, în genere, desfăşoară o activitate economică. Astfel, evidenţa contabilă este ţinută de un cerc mai mare de persoane, inclusiv de cele care nu desfăsoară activitate de întreprinzător, cum ar fi avocaţii, notarii, organizaţiile de binefacere, autorităţile publice, organele altor state (ambasadele, reprezentanţele etc.) Şi activitatea economică (în sens de activitate care are ca obiect bunuri materiale) este desfăşurată de un cerc mai larg de persoane. Rezultă că noţiunea de *agent economic* are un sens mai larg, incluzând atât întreprinzătorii, cât şi alte subiecte.

Noţiunea de întreprinzător şi noţiunea de antreprenor. Legiuitorul a utilizat termenul *antreprenor* pentru a desemna toate persoanele care desfăşoară *activitate de antreprenoriat.* Înţelegem că aceasta ar fi un sinonim al cuvântului *întreprinzător*. Faptul rezultă din art. 2 al Legii nr.845/1992, potrivit căruia se înţeleg cetăţenii Republicii Moldova, cetăţenii străini, apatrizii, fie individual ori în comun, persoanele juridice, considerate antreprenori. Termenul antreprenor însă mai are un sens juridic consacrat, prin care se desemnează partea

contractului de antrepriză prin care persoana se angajează să îndeplinească o lucrare pentru clientul său. Acest sens al termenului *antreprenor* a fost dat în Codul civil din 1964 (art.356) şi este în Codul civil din 2002 (art.931 şi 946). Prin urmare, antreprenorul este un întreprinzător, dar nu toţi întreprinzătorii sunt antreprenori. De exemplu, nu sunt antreprenori în acest din urmă sens industriaşii (fabricanţii) şi comercianţii (cei care obţin profit din activitatea de comerţ), aceştia însă fiind întreprinzători.

Noţiunea de întreprinzător şi noţiunea de întreprindere. În doctrina contemporană se duc discuţii privind necesitatea recunoaşterii întreprinderii ca subiect de drept. Susţinătorii acestei concepţii motivează necesitatea prin faptul că, în condiţiile actuale, întreprinderea dispune de unele elemente ale personalităţii juridice, şi anume: a) poate avea propria denumire de firmă, iar conform legislaţiei unor ţări, dacă se află într-o altă localitate, întreprinderea poate fi înscrisă în registrul comercial ca o filială (sucursală) a întreprinzătorului; b) la întreprindere se ţine o contabilitate proprie şi se întocmeşte un bilanţ autonom. Dacă întreprinderea aparţine unui întreprinzător individual, contabilitatea şi bilanţul nu se fac pentru averea proprie, dar dacă întreprinderea aparţine unei persoane juridice, contabilitatea şi bilanţul final al întreprinderii este o parte componentă a contabilităţii şi a bilanţului persoanei juridice.

Dacă în doctrină se duc discuţii, legiuitorul moldav utilizează deja noţiunea de întreprindere în două sensuri: ca subiect al raporturilor juridice şi ca obiect.

Legea nr.845/1992 şi Legea nr.1265/2000 cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor şi organizaţiilor desemnează prin termenul *întreprindere* următoarele subiecte de drept: întreprinderile individuale, de stat şi municipale, societăţile în nume colectiv, în comandită, cu răspundere limitată şi pe acţiuni, cooperativele de producţie şi de întreprinzător. În legislaţie s-a păstrat şi aşa-numita *întreprindere persoană fizică* prin care se desemnează întreprinderea individuală şi gospodăria ţărănească[146]. Prin această expresie, nereuşită

[146] Anterior Codului civil în vigoare, această calitate o aveau şi societăţile în nume colectiv şi în comandită.

de fapt, legiuitorul a dorit să demonstreze că asupra statutului juridic al întreprinderii individuale şi gospodăriei ţărăneşti nu se răsfrâng dispoziţiile legale cu privire la statutul persoanelor juridice. Esenţial e că, potrivit art.14 din Legea nr.845/1992, aceste tipuri de întreprinderi cu denumire proprie (în care se include obligatoriu numele fondatorului) sunt aparenţe de subiect distinct de drept (Legea nr.845/1992 art.3 alin.(4)), neavând patrimoniu propriu (acesta fiind inseparabil de patrimoniul fondatorului), nici răspundere personală (pentru obligaţii răspund fondatorii) şi, prin urmare, nici nu pot fi distincte de fondator. Noţiunea de întreprindere ca subiect de drept nu include întreprinzătorul individual titular de patentă de întreprinzător, ci desemnează toate celelalte persoane care se constituie pentru a desfăşura activitate de întreprinzător.

Termenul de întreprindere ca obiect al dreptului de asemenea este consacrat în legislaţie. În special Codul civil, în art.817, arată că întreprinderea este un complex patrimonial unic, adică un bun complex. „Întreprinderea" ca „un complex patrimonial unic" aparţine întreprinzătorului (persoanei fizice sau persoanei juridice) cu drept de proprietate. „Complexul patrimonial" include averea (bunurile) întreprinzătorului, ca un ansamblu unic, organizat de către întreprinzător, astfel încît asigură un ciclu de fabricare a mărfurilor, de executare a lucrărilor ori de prestare a serviciilor, în scopul obţinerii de beneficii. Acest ansamblu de bunuri ca un tot întreg poate servi ca obiect al contractelor de vînzare-cumpărare, gaj, arendă etc. Un întreprinzător persoană fizică sau juridică poate avea o întreprindere sau mai multe sub formă de uzină, fabrică, magazin, depozit etc.

Cei care aplică normele juridice trebuie să ştie şi să ţină cont de faptul că termenul *întreprindere* are două sensuri: unul ca subiect de drept şi altul ca obiect, ambele fiind utilizate în legislaţie. Este important ca, în fiecare caz concret, acestei noţiuni să i se dea interpretarea cuvenită.

Din cele menţionate rezultă aşadar că noţiunea *întreprinzător* nu corespunde noţiunii *întreprindere* nici chiar în sens de subiect de drept.

Noţiunea de întreprinzător şi noţiunea de comerciant. În

legislaţia României, Franţei, Germaniei în sensul termenului nostru de *întreprinzător* se foloseşte termenul *comerciant*. În doctrina română, prin comerciant se înţelege persoana fizică sau juridică ce desfăşoară o activitate comercială (n.n. activitate de întreprinzător), adică săvârşeşte fapte de comerţ cu caracter profesional[147]. În acest sens, am putea pune semnul de egalitate între termenul *întreprinzător* şi cel de *comerciant.*

Comerciant înseamnă şi *negustor,* adică persoană care face comerţ[148] şi obţine profit din operaţiunile de vânzare-cumpărare. Acest sens poate fi dedus şi din dispoziţiile art.694 al Codului civil, care numeşte *comerciant* persoana a cărei activitate constă în comercializarea anumitor bunuri. Legea nr.119/2004 defineşte comerciantul ca *persoană fizică sau juridică, înregistrată în calitate de întreprindere, care deţine licenţa pentru importarea şi comercializarea produselor*. Acelaşi sens reiese din Legea cu privire la comerţul interior, din alte dispoziţii legale[149]. Prin urmare, comerciantul este un întreprinzător care desfăşoară afaceri în domeniul comerţului, adică săvârşeşte operaţiuni de vânzare-cumpărare, pentru a obţine profit. Calitatea de întreprinzător însă o deţin şi fabricanţii sau industriaşii.

În dispoziţiile legale este evidentă intenţia legiuitorului de a defini *întreprinzătorul*[150] *ca persoană fizică sau juridică ce desfăşoară legal activitate economică producătoare de venit (afacere, activitate de întreprinzător) ca un profesionist, în permanenţă, în nume propriu, cu riscul şi sub răspunderea patrimonială proprie cu scopul de a obţine*

---

147 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, p. 63.

148 **Şăineanu, Lazăr.** *Dicţionar universal al limbii române.* Chişinău, 1998, p. 183.

149 Este corect să menţionăm că unele norme juridice utilizează termenul de *comerciant* cu sens de *întreprinzător*. Vezi: *Codul civil*, art.765 şi 1595.

150 Legislaţia Franţei, Germaniei, României utilizează termenul *comerciant* în sensul pe care nu-l propunem. În legislaţia şi doctrina rusă se foloseşte termenul de întreprinzător предприниматель. *Legea nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi* a fost inspirată, ca să nu spunem mai mult, de legea rusească cu aceeaşi denumire, termenii предприниматель, предпринимательская деятельность fiind traduse ca „antreprenor" şi „activitate de antrepreprenoriat". În opinia noastră, în lipsa unor definiţii exprese, termenii adecvaţi limbii române sunt „întreprinzător" şi „activitate de întreprinzător".

profit. Astfel de persoane sunt persoanele fizice întreprinzători individuali şi persoanele juridice cu scop lucrativ.

Calitatea de întreprinzător a persoanei fizice se dobândeşte, potrivit art.26 din Codul civil, de la data înregistrării sale în calitate de întreprinzător individual sau în alt mod prevăzut de lege. Astfel, considerăm că este întreprinzător individual persoana fizică ce înregistrează o întreprindere individuală în Registrul de stat sau o gospodărie ţărănească în Registrul gospodăriilor ţărăneşti ţinut de autoritatea administraţiei publice locale. Aceeaşi calitate o atribuim persoanei fizice care a dobândit patenta de întreprinzător la organul fiscal competent.

Persoana juridică cu scop lucrativ (societăţile comerciale, societăţile cooperatiste şi întreprinderile de stat şi municipale dobândeşte calitatea de întreprinzător prin „naştere", adică la data înregistrării de stat şi înscrierii ei în Registrul de stat al întreprinderilor.

De la data înregistrării (obţinerii patentei), întreprinzătorii au dreptul să-şi desfăşoare activitatea.

Desfăşurarea activităţii de întreprinzător fără înregistrarea de stat se sancţionează administrativ sau penal. Astfel, conform art.27 alin.(1) din Legea nr.845/1992, venitul provenit din activitatea de întreprinzător fără înregistrare de stat se încasează integral la bugetul de stat în temeiul hotărârii judecătoreşti. Conform art.162 din Codul cu privire la contravenţiile administrative persoana care desfăşoară activitate de întreprinzător fără a se înregistra se pedepseşte cu amendă de la 10 la 25 de salarii minime, iar dacă ea obţinut profit în proporţii mari sau deosebit de mari se pedepseşte potrivit art.241 din Codul penal.

§ 2. Întreprinzătorul persoană fizică

2.1. Dispoziţii generale. Potrivit art.26 din Codul civil, *persoana fizică are dreptul să practice activitate de întreprinzător, fără a constitui o persoană juridică, din momentul înregistrării de stat în calitate de întreprinzător individual sau în alt mod prevăzut de lege*. Aceeaşi dispoziţie are menirea de a înlocui „întreprinderea individuală",

reglementată de art.14 al Legii nr.845/1992. Conform art.3 alin.(2) din Legea pentru punerea în vigoare a Codului civil al Republicii Moldova, trebuia elaborat un act normativ privind înregistrarea întreprinzătorilor individuali şi abrogată Legea nr.845/1992, lucru care nu a fost realizat. După 2 ani de la punerea în vigoare a Codului civil, continuă să existe paralelismul dintre reglementările Legii nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi şi cele din cod. Această situaţie, complicată de însuşi legislativ, reprezintă o piedică pentru cei care doresc să desfăşoare activitate de întreprinzător, autorităţile publice având libertatea de a proceda aşa cum consideră ele. Totuşi, prin mecanismele existente, dacă se utilizează corect principiile de aplicare a dreptului, trebuie şi se poate găsi cele mai prielnice soluţii pentru a nu încălca legea, pe de o parte, pentru a nu pune bariere în calea persoanelor care doresc să desfăşoare activitate de întreprinzător, pe de altă parte.

Incertitudinea provocată de lipsa unui act normativ referitor la înregistrarea întreprinzătorului individual şi la păstrarea dispoziţiilor cu privire la întreprinderea individuală se depăşeşte prin extinderea dispoziţiei art.26 din Codul civil şi asupra întreprinderii individuale. Astfel, dreptul de a desfăşura activitate de întreprinzător şi, implicit, calitatea de întreprinzător individual le obţin persoanele fizice cu capacitate de exerciţiu deplină care sunt titulari de patentă de întreprinzător ori care au înregistrat o întreprindere individuală sau o gospodărie ţărănească.

Capacitatea de exerciţiu deplină se dobândeşte la atingerea majoratului (18 ani). Pot dobândi această capacitate persoanele care nu au atins această vârstă, dar care s-au căsătorit ori au fost emancipate.

Persoana fizică are o capacitate civilă universală care îi dă dreptul să încheie în nume propriu orice act juridic neinterzis de lege, inclusiv acte caracteristice întreprinzătorilor. Activitatea de întreprinzător nu presupune încheierea unor acte juridice izolate, ci desfăşurarea unei activităţi regulate care implică încheierea de acte juridice cu alţi întreprinzători, precum şi cu consumatorii. Prin urmare, legea a instituit obligaţia celui care doreşte să desfăşoare activitate de întreprinzător de a se înregistra la organul de stat competent. Fără această înregistrare, desfăşurarea activităţii de întreprinzător este interzisă şi se sancţionează

administrativ şi penal. Aşadar, capacitatea persoanei fizice înregistrate ca întreprinzător individual are un spaţiu mai extins decât până la înregistrare. În legătură cu această extindere a capacităţii, legea instituie o prezumţie a profesionalismului în efectuarea de operaţiuni, punând în sarcina întreprinzătorului obligaţii suplimentare ce privesc protecţia drepturilor consumatorului, mediului, desfăşurarea afacerilor în limitele concurenţei loiale etc.

Întreprinzătorul individual va utiliza în activitate toate bunurile din patrimoniul său, indiferent de modul lor de dobândire, precum şi mijloacele atrase. Întreprinzătorul individual face, de regulă, distincţie între bunurile destinate uzului personal şi bunurile folosite în activitatea de întreprinzător. Legea chiar îl obligă să ţină evidenţă contabilă în partidă simplă pentru bunurile şi sumele de bani utilizate în afaceri (Legea nr.426/1995, art.14). De la această regulă fac excepţie titularii de patentă de întreprinzător. În cazul răspunderii pentru obligaţiile asumate, această distincţie nu-şi mai are rostul, deoarece se răspunde cu toată averea personală, cu excepţia celor care nu se supun urmăririi.

Legea califică drept incompatibilă practicarea activităţii de întreprinzător ori administrarea persoanelor juridice în paralel cu deţinerea unor funcţii publice. Funcţionarii publici nu pot desfăşura activitate în baza patentei de întreprinzător, nu pot fi fondatori de întreprinderi individuale, membri ai unor societăţi în nume colectiv sau comanditaţi în societatea în comandită. Această interdicţie se răsfrînge asupra Preşedintelui Republicii Moldova, asupra deputaţilor în Parlament, membrilor Guvernului, membrilor Curţii Constituţionale, membrilor Curţii Supreme de Justiţie, asupra consilierilor şi membrilor organelor executive de toate nivelurile, asupra judecătorilor, procurorilor, colaboratorilor din organele de interne, organele de securitate, asupra militarilor şi altor categorii de persoane cărora le este interzisă orice altă activitate.

Se pune întrebarea: este întreprinzător asociatul cu răspundere nelimitată al unei societăţi pe persoane (societăţi în nume colectiv şi societăţi în comandită)? Cu adevărat, asociatul societăţii în nume colectiv şi comanditatul desfăşoară activitate de întreprinzător în societate, cu excepţiile stabilite în actul de constituire, şi poartă, pentru obligaţiile

acesteia, răspundere nelimitată. O dată ce legea stabileşte că activitatea societăţii este gestionată de asociaţi (Codul civil, art.124, 138), că toţi membrii societăţii în nume colectiv (Codul civil, art.125) şi toţi comanditaţii în societatea în comandită (Codul civil, art.138) au dreptul şi obligaţia de a-şi reprezenta societatea înseamnă că la activitatea societăţii participă toţi asociaţii. Prin urmare, ei sunt în aceeaşi poziţie ca şi întreprinzătorii individuali.

Cu toate acestea însă, între întreprinzătorul individual şi asociaţii societăţilor în nume colectiv şi comanditaţi există deosebiri. De exemplu, dacă întreprinzătorul individual desfăşoară activitate în nume propriu şi răspunde personal pentru obligaţiile asumate, asociatul societăţii pe persoane nu activează în nume propriu, ci în numele şi pe seama societăţii comerciale. Societatea este subiectul care dobândeşte drepturi şi obligaţii în urma actelor semnate de asociaţi. Deosebirile ţin şi de răspundere. E adevărat, asociaţii societăţii în nume colectiv şi comanditaţii răspund nelimitat pentru obligaţiile societăţii. Răspunderea însă este subsidiară şi intervine numai dacă activele societăţii nu ajung pentru satisfacerea cerinţelor creditorilor. Aceştia din urmă se pot adresa asociaţilor pentru a le satisface din patrimoniul personal cerinţele. În caz de insolvabilitate, asociatul cu răspundere nelimitată va fi declarat insolvabil alături de societatea comercială al cărei asociat este, deoarece bunurile personale trebuie incluse în masa debitoare a societăţii şi repartizate între creditorii ei. Astfel, se poate spune că asociatului cu răspundere nelimitată i se aplică dispoziţiile Legii insolvabilităţii. Acestea sunt motivele pentru care unor anumite persoane li se interzice să fie asociaţi în societăţile pe persoane.

Nu au calitatea de întreprinzător acţionarii, asociaţii societăţilor cu răspundere limitată şi nici membrii cooperativei de producţie, deoarece această calitate o au societăţile comerciale însele, iar a fi asociat nu înseamnă a participa neapărat la activitatea de întreprinzător a societăţii. Deţinerea acţiunilor ori a unei părţi sociale nu înseamnă practicarea activităţii de întreprinzător. Asociatul, dacă nu este administratorul societăţii, are un rol pasiv, un rol de investitor în societate, se aseamănă cu un depunător la casa de economii ori cu un deţinător al unei obligaţiuni, dar care riscă mai mult decât aceştia. Astfel de concluzii

impune şi dispoziţia art.13 alin.(2) din Legea nr.845/1992, potrivit căreia activitatea de muncă individuală are caracter de întreprinzător şi se desfăşoară numai sub forma de organizare juridică a întreprinderii individuale sau în baza patentei de întreprinzător. Activitatea de muncă individuală presupune numai activitatea unipersonală a persoanei fizice. Legislaţia, însă face unele excepţii şi admite posibilitatea folosirii în întreprinderea individuală a muncii salariate [151] .

2.2. Întreprinzătorul individual – titular al patentei de întreprinzător. Persoana fizică este în drept să desfăşoare activitate de întreprinzător dacă a obţinut, în modul stabilit, patentă de întreprinzător. Aceasta este un certificat nominativ, eliberat de autoritatea publică competentă, care atestă dreptul titularului de a desfăşura un anumit timp activitatea de întreprinzător indicată în ea.

Pentru a simplifica realizarea dreptului de a desfăşura activitate de întreprinzător, legiuitorul a pus în vigoare o lege prin care persoana fizică, îndeplinind un număr redus de formalităţi şi plătind o anumită sumă, dobândeşte, pentru perioada prestabilită, dreptul de a practica o anumită activitate.

Potrivit art.2 din Legea nr.93/1998[152], titular al patentei de întreprinzător poate fi persoana fizică (cetăţean al Republicii Moldova, cetăţean străin, apatrid[153]) care are capacitate deplină de exerciţiu şi locuieşte permanent în Republica Moldova. În baza patentei de întreprinzător se pot desfăşura numai activităţile indicate în anexa la această lege.

2.2.1. Actele necesare pentru eliberarea patentei. Persoana fizică doritoare a desfăşura activitate de întreprinzător prezintă inspectoratului fiscal teritorial de la domiciliu sau din locul în care intenţionează să

---

[151] Codul muncii, în art.1, stipulează calitatea de angajator a unei persoane juridice sau persoane fizice care angajează salariaţi. De la această regulă fac excepţie titularii patentei de întreprinzător, care nu au dreptul să angajeze salariaţi.

[152] Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.72-73.

[153] Pentru a dobândi dreptul de a practica activitate de întreprinzător în Republica Moldova, cetăţenii străini şi apatrizii trebuie să aibă adeverinţă de imigrant, permis de şedere şi permis de muncă.

desfăşoare activitate (sau primăriei dacă în localitate nu există oficiu al inspectoratului fiscal) o cerere, la care anexează, în dependenţă de genul de activitate, anumite acte. Astfel, pentru unele genuri de activitate se prezintă: actul ce confirmă calificarea solicitantului de patentă (diploma), autorizarea autorităţii publice locale, actele ce confirmă dreptul asupra mijlocului de transport care va fi utilizat în activitatea de întreprinzător (contract de arendă, actul de proprietate), contractul de asigurare obligatorie (în special asigurarea de răspundere civilă pentru mijloacele de transport), precum şi bonul de plată a taxei pentru patentă.

Patenta se eliberează în termen de 3 zile de la data depunerii cererii şi actelor menţionate. O patentă se eliberează pentru un singur gen de activitate indicat în anexa la Legea nr.93/1998. O persoană poate obţine mai multe patente.

2.2.2. Drepturile şi obligaţiile titularului de patentă. Titularul desfăşoară activitate în nume propriu de la data eliberării patentei şi până la data expirării ei, dacă, între timp, acţiunea acesteia nu a fost suspendată.

Patenta este un act personal, care certifică dreptul doar al titularului de a desfăşura activitate de întreprinzător. Transmiterea patentei către o altă persoană sau angajarea în activitate a unor terţi duce la încetarea valabilităţii acestui act. În schimb, câţiva titulari de patentă se pot asocia ca să desfăşoare în comun activitate de întreprinzător.

Activitatea în baza patentei nu presupune ţinerea evidenţei contabile şi statistice şi nici efectuarea operaţiunilor de casă.

Titularul este în drept să desfăşoare activitate în baza patentei de întreprinzător pe întreg teritoriul ţării, dacă în ea nu este stabilit altfel. În cazul în care este eliberată de primărie, patenta este valabilă numai pe teritoriul din jurisdicţia acesteia.

Perioada în care titularul de patentă a activat se include în vechimea în muncă.

În sarcina titularului de patentă sunt puse următoarele obligaţii:

- să respecte drepturile consumatorilor;
- să respecte cerinţele legale impuse celor care desfăşoară genul de activitate respectiv, inclusiv normele sanitare, de apărare împotriva incendiilor;

- să prezinte, la cererea consumatorului şi a organului de control, actele de proveniență a mărfurilor, factura, iar la cele pe care le-a importat, dovada de plată a taxei vamale;

- să desfăşoare activitate numai în locul permis de autoritatea administraţiei publice locale;

- să nu contracteze cu societatea în nume colectiv al cărei asociat este şi nici cu societatea în comandită al cărei comanditat este;

- să nu comercializeze produse alcoolice şi articole din tutun.

2.2.3. Încetarea valabilităţii patentei. Patenta încetează cazul în care:

- a expirat termenul pentru care a fost eliberată;
- titularul a decedat;
- titularul a renunţat ori şi-a pierdut capacitatea de muncă;
- titularului au fost aplicate sancţiuni administrative;
- s-a constatat că în baza patentei a activat o altă persoană.
- nu a fost prelungită nici o dată în decursul a 12 luni consecutive;

2.2.4. Răspunderea titularului de patentă pentru obligaţiile asumate. Titularul de patentă răspunde pentru obligaţiile asumate în activitatea de întreprinzător cu tot patrimoniul său, excepţie făcând bunurile care, potrivit legii, nu pot fi urmărite. Conform art.3 din Legea nr.93/2004, *titularul patentei răspunde pentru obligaţiile aferente activităţii de întreprinzător pe parcursul termenului de prescripţie stabilit de lege, indiferent de durata patentei*.

În cazul în care titularul de patentă nu-şi poate onora obligaţiile ajunse la scadenţă, împotriva lui poate fi intentat un proces de insolvabilitate.

În calitatea de întreprinzător individual, titularul de patentă acţionează ca un profesionist, având obligaţia de a respecta drepturile consumatorului, din care cauză Legea nr.105/2003 privind protecţia consumatorilor se răsfrânge şi asupra lui. Astfel, titularul trebuie să dea consumatorului informaţii veridice despre marfa sau serviciile sale, să remedieze ori să înlocuiască gratuit bunul sau serviciul vândut, de o calitate necorespunzătoare, să asigure executarea tuturor cerinţelor legale ale consumatorului, adică să îndeplinească integral obligaţiile stabilite la art.8 şi 9 din Legea nr.105/2003.

2.2.4. Taxa pentru patenta de întreprinzător. Titularul de patentă este obligat ca, până a-şi începe activitatea, să plătească taxa pentru patentă. Mărimea taxei lunare este stabilită în anexa la Legea nr.93/1998, în funcţie de genul de activitate şi de localitatea în care se desfăşoară activitatea. Taxa se plăteşte, respectându-se dispoziţiile art.14 din lege, pentru cel puţin o lună. Pentru unele genuri de activitate, stabilite la art.7 din Legea nr.98/1998, se plăteşte patentă pentru cel puţin 12 luni, un termen maxim nefiind stabilit. Unele categorii de persoane (invalizi, studenţi, pensionari, persoane care au la întreţinere mulţi copii) se bucură de facilităţi.

În taxă intră următoarele impozite şi taxe: impozitul pe venitul persoanei fizice, impozitul pentru folosirea resurselor naturale; taxa pentru amplasarea unităţilor comerciale, taxa pentru amenajarea teritoriului, taxa pentru dreptul de a presta servicii la transportul călătorilor, precum şi defalcările la bugetul asigurărilor sociale de stat. Trebuie menţionat faptul că Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pentru 2004 stabileşte contribuţia titularului de patentă de întreprinzător de cel puţin 705 lei pentru o persoană. Dacă 30% din taxa plătită pentru patentă este mai mică, titularul este obligat să plătească diferenţa. Celelalte impozite stabilite de legislaţie titularul patentei le plăteşte în modul stabilit.

Activităţile practicate în baza patentei. După cum s-a menţionat, genurile de activitate practicate în bază de patentă şi taxele lunare la ele sunt strict determinate în anexa la Legea nr.93/1998. Astfel, pot fi desfăşurate *activităţi de comerţ cu amănuntul* (comerţ la tarabe, la tejghele cu diverse bunuri alimentare şi nealimentare, inclusiv apă, cărţi etc.), *activităţi de executare a lucrărilor* (cusutul îmbrăcămintei şi încălţămintei, reparaţia diferitelor articole, construcţia de case şi garaje etc.), *activităţi de prestare a serviciilor* (predare a unor discipline, arendare de locuinţe, transport auto de călători şi de mărfuri, aratul, păstoritul etc.), *cultivarea sau producerea de bunuri* (confecţionarea articolelor meşteşugăreşti, producerea varului, creşterea florilor etc.).

2.3. Întreprinzătorul individual – fondator al întreprinderii individuale. Potrivit art.13 din Legea nr.845/1992, activitatea de muncă

individuală are caracterul muncii de întreprinzător şi se poate desfăşura în forma de organizare a întreprinderii individuale.

În dreptul SUA există întreprinzători fără personalitate juridică, numiţi „Joint Venture", care însă se limitează la stabilirea de raporturi individuale între parteneri. Aceştia îşi îmbină aportul şi activitatea pe un anumit timp sau în cadrul unor anumite afaceri, fără a-şi pierde calitatea de subiect de drept nemijlocit în operaţiunea convenită. Lipsa de personalitate juridică are drept consecinţă faptul că la actele încheiate cu terţii trebuie să consimtă toţi participanţii la „Joint Venture", fiecare purtând răspundere distinctă, personală şi nelimitată pentru obligaţiile asumate şi putând fi urmărit individual pentru datorii. *„Joint Venture" nu are vocaţia de a sta în nume propriu în justiţie, calitatea de a acţiona ca reclamant şi de a fi acţionat ca pârât, cu alte cuvinte legitimarea procesuală activă şi pasivă revenind fiecărui participant, privit ca subiect distinct. Din aceleaşi motive, "Joint Venture" nu beneficiază de o* ***lex societatis*** *proprie, care să o guverneze cu titlu general, astfel încât raporturile dintre parteneri sunt supuse, dacă nu şi-au exercitat nici o opţiune în această privinţă, legii desemnate spre a cârmui contractele"*[154].

Întreprinderea individuală este numită şi *întreprindere-persoană fizică*. Prin această expresie, nereuşită de fapt, legiuitorul a dorit să ilustreze că asupra acestora nu se răsfrânge dispoziţiile legale cu privire la persoanele juridice. Esenţial este că, potrivit art.14 din Legea nr.845/1992, aceste tipuri de întreprinderi cu denumire proprie (în care se include obligatoriu numele fondatorului) fac doar aparenţa de subiect distinct de drept (Legea nr.845/1992, art.3 alin.(4)) însă nu au patrimoniu propriu (inseparabil de patrimoniul fondatorului), nu au nici răspundere proprie (pentru obligaţii răspund fondatorii) şi, prin urmare, nici nu pot fi distincte de fondator. Coroborarea dispoziţiei art.13 alin.(2) cu art.14 din Legea nr.845/1992 demonstrează că adevăratul subiect de drept este fondatorul persoană fizică care desfăşoară activitate individuală de întreprinzător (personal, de sine stătător). Anume acesta, dobândind capacitatea de a activa în nume propriu, poate iniţia în nume propriu o

---

154 **Căpăţină, Octavian.** *Op. cit.*, p. 156-157.

activitate de întreprinzător. Întreprinderea individuală nu este altceva decât o activitate întreprinsă de persoana fizică în nume propriu şi pe riscul propriu.

Întreprinderea individuală presupune activitatea de sine-stătătoare a fondatorului şi, în opinia noastră, nu pot fi implicate mai multe persoane. Legea însă prevede expres posibilitatea implicării mai multor persoane (membri de familie ai fondatorului, directorul, salariaţii etc.), dar în astfel de condiţii activitatea nu va mai fi individuală, ci colectivă. În Codul civil s-a intenţionat să se pună capăt acestei neclarităţi legislative, abandonată fiind construcţia de întreprindere individuală în favoarea construcţiei de întreprinzător individual, în speranţa că Legea nr.845/1992 va fi abrogată. Astăzi, după doi ani de la adoptarea Codului civil, Legea cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi este încă în vigoare, această situaţie provocând incertitudine şi haos.

Din dispoziţiile Legii nr.845/1992 decurge că întreprinderea individuală nu este persoană juridică, însă potrivit art.3 alin.(4) ea devine subiect de drept în momentul înregistrării de stat. Rezultă că legiuitorul moldav recunoaşte calitatea de subiect de drept şi unei noi construcţii „întreprindere individuală persoană fizică". Această calitate, distinctă de cea a fondatorului, este insuflată şi de alte dispoziţii, cum ar fi cele referitoare la directorul întreprinderii individuale, la firma întreprinderii individuale (art.14), la interdicţia titularului de patentă de întreprinzător de a contracta cu întreprinderea individuală al cărei fondator este, aplicarea dispoziţiilor cu privire la reorganizarea şi lichidarea persoanelor juridice faţă de întreprinderea individuală etc.

Pe de altă parte, întreprinderea individuală nu are patrimoniu propriul, acesta fiind inseparabil de patrimoniul fondatorului. Fondatorul dedică o parte din bunurile sale activităţii aducătoare de profit, fără a fi rupte din patrimoniul său. O dată ce bunurile personale destinate activităţii rămân în proprietatea şi chiar în posesiunea fondatorului, iar cele dobândite din activitatea de întreprinzător intră în patrimoniul lui, nu poate fi vorba de naşterea şi existenţa unui subiect distinct de drept. Mai mult decât atât, în lipsa unui patrimoniu propriu, întreprinderea individuală nu poartă răspundere, căci pentru obligaţii răspunde fondatorul cu întreaga sa avere. Cu toate acestea, inspectoratul fiscal a

aplicat o măsură de pedeapsă unui fondator de întreprindere individuală pentru faptul că a primit bani de la un contragent pe contul său personal şi nu pe cel al întreprinderii.

Factorii enumeraţi au condiţionat crearea unei structuri cu statut juridic neclar ce provoacă incertitudine în circuitul civil şi cel comercial. Pe de o parte, există elemente specifice unei persoane juridice (firmă, director, posibilitate de reorganizare, procedură de lichidare), iar pe de alta, lipsesc elementele esenţiale: structură organizatorică proprie, patrimoniu distinct şi răspundere proprie. În practica de aplicare a Legii nr.845/1992, au fost cazuri când unul dintre fondatorii întreprinderii individuale se retrăgea, cedând locul unui alt membru al familiei sale sau directorului acesteia, modificări efectuate fără ştirea creditorilor.

În concordanţă cu dispoziţiile Codului civil, persoana fizică având capacitate deplină de exerciţiu este în drept să desfăşoare activitate de întreprinzător de la data înscrierii sale în Registrul de stat. Aşadar, nu apare un nou subiect de drept, ci un subiect deja existent căruia, după înregistrare, i se lărgeşte capacitatea juridică prin acordarea dreptului de a desfăşura activitate de întreprinzător. Pentru a fi înregistrat, întreprinzătorul depune la organul competent o declaraţie scrisă. Persoana fizică este întreprinzător individual atâta timp cât figurează în registru. Dacă persoana vrea să abandoneze statutul de întreprinzător, trebuie să adreseze organului de înregistrare o cerere privind radierea sa din registru.

Faţă de întreprinzătorul individual nu trebuie să fie folosită procedura de lichidare. Aceasta este aplicabilă doar persoanei juridice, deoarece lichidarea şi radierea sa duc la dispariţia unui subiect de drept din circuitul civil, iar creditorii ei trebuie să fie preveniţi pentru a-şi valorifica creanţele. Întreprinzătorul individual nu dispare ca subiect de drept prin radiere din registru (excepţie - radiere pentru cauză de moarte). De obligaţiile asumate în perioada când avea statut de întreprinzător va răspunde în limita termenului general de prescripţie, adică în cel puţin trei ani de la data semnării sau executării actului juridic, dacă legea nu prevede altfel.

În prezent, este imperioasă abrogarea Legii nr.845/1992 şi elaborarea unui act normativ care să stabilească statutul juridic al

întreprinzătorului individual şi modul lui de înregistrare. Până atunci, trebuie aplicată această lege, însă corectată practica în sensul perfectării statutului juridic al întreprinderii individuale, înlăturării deficienţelor şi prevenirii abuzurilor.

Din dispoziţiilor art.13 alin.(2) şi ale art.14 din Legea nr.845/1992 se vede că întreprinderea individuală[155] este *o activitate, metodic organizată, a unui individ care presupune repetiţia profesională a actelor potrivit unei organizări sistematice, bazate pe anumite mijloace materiale*[156]. Altfel spus, întreprindere individuală este activitatea persoanei fizice care practică activitate de întreprinzător în nume propriu şi din cont propriu, administrează personal afacerile, emite independent decizii, asigură întreprinderea cu cele necesare şi poartă răspundere pentru rezultatele ei.

Pentru constituirea întreprinderii individuale, persoana fizică având capacitate de exerciţiu deplină întocmeşte *o decizie* de fondare, care trebuie supusă procedurii de autentificare, pentru a oficializa intenţia fondatorului de a efectua afaceri şi a asigura eventualii creditori de răspunderea nelimitată a fondatorului.

O persoană poate fonda o singură întreprindere individuală.

Decizia de fondare a întreprinderii individuale trebuie să conţină:

- datele de identificare ale fondatorului: numele, prenumele, data şi locul naşterii, cetăţenia, domiciliul, numărul actului de identitate;

- denumirea de firmă a întreprinderii. Conform prevederilor art. 14 alin.(5) din Legea nr.845/1992, în firma întreprinderii individuale trebuie indicată forma de organizare juridică a întreprinderii: „întreprindere individuală", ori prescurtat „Î.I" şi numele fondatorului. De pildă, „Întreprinderea individuală Movileanu" sau „Î.I. Movileanu";

- sediul întreprinderii, care poate fi domiciliul fondatorului ori un local închiriat sau cumpărat; activitatea se va desfăşura în unul sau în mai multe locuri, nu neapărat la sediu;

- data fondării întreprinderii, care este data înscrierii ei în Registrul de stat;

---

[155] Potrivit *Dicţionarului universal al limbii române*, întreprinderea este o acţiune pornită din iniţiativă personală.

[156] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* 2001, p.29.

- numele, prenumele, data şi locul naşterii, cetăţenia şi domiciliul directorului întreprinderii, dacă această funcţie va fi exercitată de un salariat. În opinia noastră, o dată ce nu este persoană juridică, întreprinderea individuală nu poate avea director. Fondatorul, adică întreprinzătorul individual, poate încheia un contract de mandat cu o altă persoană fizică, delegându-i anumite împuterniciri. Dacă privesc încheierea unor contracte, împuternicirile trebuie să fie formulate într-o procură.

În prezent, înregistrarea întreprinderii individuale se face conform regulilor stabilite pentru persoanele juridice în *Legea nr.1265/2000 cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor şi organizaţiilor*. Dacă pentru practicarea genurilor de activitate se cere licenţă, întreprinderea îşi va începe activitatea numai după obţinerea ei.

De organizarea activităţii de întreprinzător sub forma de întreprindere individuală pot beneficia comercianţii locali care vînd mărfuri şi produse cu amănuntul, proprietarii de mici restaurante, cafenele, magazine de mezeluri, ţigări, de băuturi răcoritoare şi alcoolice; prestatorii individuali de servicii: frizeri, reparatori de încălţăminte, de aparatură tele-radio, de ceasuri şi automobile; micii producători locali (meşteşugari) de obiecte din ceramică, de butoaie, de mobilă din lozie etc.

Întreprinderea individuală poate utiliza munca salariaţilor. Aceştia, producând şi comercializând mărfuri, prestând servicii, devin reprezentaţii fondatorului, îi creează drepturi şi obligaţii, iar în cazul în care încalcă drepturile consumatorului, răspunderea în faţa clientului o poartă fondatorul. Întreprinderea este obligată să plătească toate impozitele şi taxele prevăzute de legislaţie. Ea îşi încetează activitatea la data radierii sale din Registrul de stat, pentru care fapt fondatorul depune o declaraţie, indicând data la care încetează să activeze ca întreprinzător. Obligaţiile asumate în timpul activităţii sunt onorate de către fondator în termenul de prescripţie. Din acest considerent, publicaţia în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* este de prisos.

La constituirea întreprinderii, fondatorul urmăreşte următoarele scopuri: *obţinerea de beneficii, de satisfacţia atingerii unei stări sociale mai bune şi existenţa întreprinderii în timp cât mai îndelungat*[157].

Astfel, fondatorul urmăreşte să-şi asigure o sursă permanentă de venituri, să-şi proporţioneze afacerile şi să-şi sporească averea. Este satisfăcut cînd îşi îmbunătăţeşte situaţia materială şi îşi asigură o existenţă demnă sie şi familiei sale. În plus, are satisfacţie morală cînd îşi realizează planurile şi vede rodul muncii sale.

Persoana care practică activitate de întreprinzător şi obţine succese îşi rezolvă problemele materiale de sine stătător şi, de regulă, ajută şi altora, inclusiv statului, să soluţioneze anumite probleme. Pentru acest fapt, se bucură de stimă din partea altor membri ai societăţii. Fondatorul doreşte ca întreprinderea lui, ca un complex patrimonial, să existe un timp cît mai îndelungat, poate chiar veşnic, şi să fie preluată de moştenitori. Succesele întreprinderii îl bucură.

Întreprinderea individuală este o afacere mică şi simplu de administrat. Fondatorul îşi cunoaşte personal beneficiarii şi poate reacţiona rapid la cerinţele lor, adoptă decizii independent, fără a se consulta cu cineva, operativitatea fiind o premisă a succesului său.

Întreprinderea individuală are acces limitat la sursele financiare, capitalul ei fiind capitalul personal al fondatorului, de aici şi valoarea mică a afacerilor, posibilităţile limitate de reducere a preţului şi de majorare a capacităţii de concurenţă.

Întreprinzătorul individual este limitat şi de capacitatea profesională. Spiritul său de iniţiativă poate fi înalt, dar, de regulă, nu-i ajung capacităţi şi nici cunoştinţe. Ca şi persoana juridică, trebuie să realizeze: administrarea întreprinderii; asigurarea tehnico-materială a întreprinderii; administrarea finanţelor; marketingul; munca salariaţilor etc. Acest cerc mare de obligaţii necesită timp şi cunoştinţe. Dacă afacerile iau proporţii şi întreprinzătorul individual nu mai este în stare să le gestioneze eficient, se impune trecerea la o altă formă de organizare, de regulă la forma de societate comercială.

---

[157] **Хоскинг, А.** *Курс предпринимательства.* În: „Международные отношения” (перевод с английского). Москва,1993. с. 29.

2.4. Gospodăria ţărănească de fermier. Potrivit art.2 din Legea nr.1353/2000 privind gospodăriile ţărăneşti (de fermier), gospodăria ţărănească este o întreprindere individuală bazată pe proprietatea privată asupra terenurilor agricole şi asupra altor bunuri, pe munca personală a membrilor de familie, având ca scop obţinerea de produse agricole, prelucrarea lor primară şi comercializarea, cu preponderenţă, a propriei producţii agricole. Gospodăria ţărănească este o întreprindere individuală care desfăşoară activitate de întreprinzător în agricultură. În ea, munca salariaţilor (altor persoane decât membrii gospodăriei ţărăneşti) nu trebuie să depăşească 50% din întreaga muncă depusă timp de un an.

Constituirea gospodăriei ţărăneşti de fermier. Fondatorii, actul de constituire şi înregistrarea. Gospodăria ţărănească se fondează de către o persoană fizică având capacitate deplină de exerciţiu, care depune la autoritatea administraţiei publice locale (primărie) din localitatea unde îşi are domiciliul sau unde se află terenul cu destinaţie agricolă o declaraţie de constituire în formă autentică. Declaraţia trebuie să conţină datele stabilite la art.10 alin.(3) din Legea nr.1353/2000, primăria efectuând înregistrarea în conformitate cu art.13 din lege şi cu Hotărârea Guvernului nr.977/2001 privind înregistrarea gospodăriilor ţărăneşti (M.O., 2001, nr.116-118).

Pentru înregistrarea gospodăriei ţărăneşti, pe lângă declaraţie, trebuie să fie prezentate următoarele: copia de pe actele care confirmă dreptul de proprietate al fondatorului sau al membrilor lui de familie asupra terenului dacă terenul este arendat, copiile de pe contractele de arendă a terenurilor, precum şi bonul de plată a taxei de înregistrare. Primăria ţine Registrul gospodăriilor ţărăneşti.

Gospodăria ţărănească este administrată de un conducător, de regulă fondatorul acesteia, sau de un alt membru de familie. Conducătorul, potrivit legii, organizează activitatea gospodăriei, încheie contracte, inclusiv de angajare, ţine evidenţa contabilă, îndeplineşte alte operaţiuni. Pot fi membri ai gospodăriei ţărăneşti membrii de familie ai fondatorului, inclusiv soţul, copiii, părinţii, fraţii şi nepoţii. Fondatorul răspunde pentru obligaţiile gospodăriei ţărăneşti cu tot patrimoniul său.

Critica conceptului de gospodărie ţărănească. Atât legea din 1992, cât şi noua lege din 2000 cu privire la gospodăriile ţărăneşti nu asigură o

reglementare clară statului juridic al persoanei fizice care practică activitate în agricultură. Legea din 2000, determinând statutul juridic al gospodăriei ţărăneşti, nu numai că repetă greşelile legii anterioare referitoare la întreprinderea individuală, dar conţine noi erori.

Gospodăria ţărănească are o reglementare juridică imprecisă, care se caracterizează prin lipsa legăturii logice între diferitele dispoziţii ale legii, precum şi în coroborarea lor cu normele altor legi. Un statut juridic nebulos provoacă incertitudine în relaţiile dintre membrii gospodăriei, în raportul lor faţă de patrimoniul exploatat şi în drepturile pe care le dobândesc în activitatea de întreprinzător.

Dacă gospodăria ţărănească nu are statut de persoană juridică, nu există nici patrimoniu, distinct de patrimoniul fondatorilor (membrilor). Legea însă conţine dispoziţii exprese privind patrimoniul gospodăriei ţărăneşti, prin urmare ar trebui să fie expus cu claritate şi precizie modul de participare al membrilor la formarea lui. Din lege însă nu rezultă nici proporţia de participare cu bunuri la fondare şi nici modul de participare cu muncă proprie în activitatea gospodăriei. Nu se cunosc proporţiile de repartizare a profitului şi nici criteriile acestei repartizări. Care este regimul juridic al bunurilor rezultate din activitatea gospodăriei ţărăneşti ? Sunt o proprietate comună pe cote părţi sau în devălmăşie ? Pare absurdă şi dispoziţia potrivit căreia „gospodăria ţărănească nu răspunde pentru obligaţiile membrilor săi".

Actuala procedură de înregistrare a gospodăriilor ţărăneşti este sterilă, nu protejează nici un interes şi, mai mult decât atât, implică cheltuieli şi griji proprietarilor de terenuri, precum şi autorităţilor publice. Oare nu este haos juridic situaţia în care apar, în calitate de fondator-întreprinzător şi conducător al gospodăriei ţărăneşti, implicit şi de persoană cu funcţie de răspundere, persoane de vârstă înaintată, invalizi de grupa I şi II, persoane cu incompabilităţi etc. Aceste dispoziţii şi multe altele din Legea 1353/2000 ne demonstrează convingător tehnica juridică necalitativă, chiar inutilitatea acestei legi în forma ei actuală.

În opinia noastră, ar fi util dacă s-ar decreta că persoana fizică este în drept să-şi prelucreze singur sau împreună cu membrii săi de familie propriul pământ fără vre-o înregistrare specială, aşa cum ar prelucra grădinile şi loturile de pe lângă casă pentru necesităţi personale. Legătura

juridică (controlul funciar, ecologic, fiscal etc.) dintre proprietarul de teren şi autorităţile publice centrale şi locale poate fi realizat prin intermediul Cadastrului de imobile, fără a se crea structuri şi registre speciale. De asemenea, proprietarilor de terenuri agricole să li se permită să exploateze terenuri cu destinaţie agricolă pentru cultivarea, depozitarea, prelucrarea produselor, creşterea animalelor etc. în formă de asociere fără personalitate juridică a mai multor persoane sau mai multor familii. Acordul cu privire la asociere poate fi verbală sau scrisă, cu libertatea deplină a proprietarului de a-şi determina obiectul de activitate şi condiţiile ei de desfăşurare. Acordul scris poate avea forma contractului de societate civilă.

Exploatarea în particular sau în comun a terenurilor agricole nu presupune folosirea muncii salariate. Cei care doresc să folosească o astfel de muncă pot fi obligaţi să înregistreze societăţi agricole, care ar avea statut de organizaţie necomercială. De asemenea, la dorinţa ei, ar putea să se înregistreze ca întreprinzător individual, societate comercială, cooperativă de producţie etc., având şi obligaţia să respecte condiţiile de constituire a persoanei juridice[158].

§ 3. Întreprinzătorul persoana juridică

În calitate de subiect de drept al afacerilor apare persoana juridică. Conform dispoziţiilor din Codul civil, persoanele juridice sunt de drept public şi de drept privat, situate, în raporturile civile, pe poziţii de egalitate.

Persoane juridice de drept public sunt: statul, unităţile administrativ-teritoriale, alte autorităţi publice. Deşi sunt în drept să participe la raporturi juridice civile, ele *nu au calitatea de întreprinzător şi nu desfăşoară afaceri în nume propriu*.

Dacă sunt de un interes public major, activităţile se decretează ca monopol de stat şi se permite a fi desfăşurate exclusiv de către întreprinderile de stat sau chiar de organele statului. Întreprinderile de stat

[158] În special, s-ar putea inspira din Legea română nr.36/1991 privind societăţile agricole şi alte forme de asociere în agricultură.

se constituie de către Guvern sau, prin delegare a împuternicirilor, de către autorităţile publice centrale, aplicându-se prevederile Legii privind întreprinderea de stat. De asemenea, statul poate constitui sau participa la constituirea unor alte persoane juridice, cum ar fi societăţile comerciale pe acţiuni şi societăţile cu răspundere limitată. Având calitatea de fondator, asociat sau acţionar, statul se supune tuturor normelor juridice pe care le-a stabilit pentru aceste tipuri de persoane juridice.

Unităţile administrativ-teritoriale sunt în drept să înfiinţeze şi să gestioneze întreprinderi municipale care să desfăşoare activităţi de întreprinzător de interes public local. De asemenea, ele au dreptul să participe la constituirea de societăţi comerciale pe acţiuni şi cu răspundere limitată dacă în acest sens decide consiliul local.

Unele operaţiuni economice ale statului şi ale altor persoane juridice de drept public sunt de aceeaşi natură juridică ca şi activitatea de întreprinzător, ca, de exemplu, arendarea bunurilor ce le aparţin, transmiterea dreptului de prospecţiune şi explorare a resurselor naturale, în cazul concesiunilor acordate investitorilor, acordarea de credite, prin Banca Naţională a Moldovei, băncilor comerciale.

Persoana juridică de drept privat. Potrivit art.59 din Codul civil, persoanele juridice de drept privat pot avea scop lucrativ (comercial) şi scop nelucrativ (necomercial).

Divizarea persoanelor juridice de drept privat în societăţi comerciale şi necomerciale este cunoscută legislaţiilor dreptului continental de la apariţia primelor codificări. Această clasificare are la origine scopul pe care şi-l propun fondatorii la constituirea persoanei juridice. Dacă ei îşi propun să obţină beneficiu, o astfel de persoană are scop lucrativ, asupra ei dobândind drepturi patrimoniale şi transmisibile. Dacă îşi propun alte scopuri decât obţinerea de profit (de exemplu, ocrotirea naturii, protecţia salariaţilor, susţinerea culturii, artelor, învăţământului, cercetarea diferitelor fenomene etc.), fondatorii vor constitui o persoană juridică cu scop nelucrativ dobândind asupra ei, de regulă, drepturi nepatrimoniale şi netransmisibile. Spunem „de regulă”, deoarece tehnica juridică a avansat în ultimii ani astfel încât a permis

constituirea unor organizaţii necomerciale asupra cărora există drepturi patrimoniale[159].

Persoane juridice cu scop lucrativ sunt societăţile comerciale (Codul civil, art.106-170), întreprinderile de stat şi municipale (Codul civil, art.179 şi Legea nr.146/1994 cu privire la întreprinderea de stat[160]), cooperativele de producţie şi cooperativele de întreprinzător (Codul civil, art.171-178, Legea nr.73/2001 privind la cooperativa de întreprinzător[161], Legea nr.1007/2002 privind cooperativele de producţie[162]). Fondatorii societăţilor comerciale urmăresc scopul de a obţine beneficii din activitatea societăţii şi a le împărţi între ei cu titlu de dividend. Acelaşi scop, în principiu, este urmărit şi de fondatorii întreprinderilor de stat şi municipale, precum şi de membrii cooperativelor de întreprinzător şi a cooperativelor de producţie. Altfel spus, persoanele juridice cu scop lucrativ sunt constituite şi gestionate de fondatori, asociaţi, membri, acţionari pentru obţinerea anumitor foloase materiale. Acestui scop îi este dedicată întreaga viaţă socială a acestor persoane juridice, din care considerent, legiuitorul a interzis donaţiile dintre ele.

Persoanele juridice cu scop lucrativ iau naştere (dobândesc calitatea de subiect) prin înregistrare de stat şi înmatriculare în Registrul de stat al întreprinderilor, fapt demonstrat de certificatul de înregistrare, eliberat de Camera Înregistrării de Stat. La data constituirii, persoana juridică cu scop lucrativ dobândeşte dreptul de a desfăşura orice activitate neinterzisă de lege, chiar dacă nu este prevăzută în actul de constituire, inclusiv activitatea de întreprinzător. În cazul în care pentru un anumit tip de activitate se cere autorizaţie specială, persoana juridică va obţine această autorizaţie (licenţă).

Ca mecanisme de concentrare a capitalului şi de limitare a riscului ce rezultă din activitatea de întreprinzător, persoanele juridice cu scop lucrativ sunt acele subiecte prin care se desfăşoară majoritatea

---

159 De exemplu: asociaţii de economii şi împrumut, cooperative de consum, asociaţii de locatari.

160 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 1994, nr.2.

161 Ibidem, 2001, nr.49-50.

162 Ibidem, 2002, nr.71-73.

activităţilor de întreprinzător. Ele produc mărfuri, execută lucrări, prestează servicii, contribuie la bunăstarea cetăţenilor şi la dezvoltarea economică a ţării.

Persoanele juridice cu scop lucrativ au, prin definiţie, calitatea de întreprinzător, sunt principalii operatori ai vieţii economice şi subiecte cărora le este dedicată cea mai mare parte din materialul prezentului curs. Natura juridică a relaţiilor dintre persoana juridică cu scop lucrativ şi persoanele care au calitatea de fondator, asociat, membru sau acţionar constă în faptul că ultimele au faţă de persoana juridică un drept de creanţă complex din care se evidenţiază dreptul de a participa la activitate şi conducerea ei, dreptul la informaţii privind activitatea persoanei juridice, şi, principalul, o cotă din profitul obţinut, precum şi din activele rămase în caz de lichidare. Profitul realizat de persoana juridică şi activele în cazul lichidării ei se repartizează între asociaţi proporţional cotei lor de participaţie la capitalul social dacă actul de constituire nu stabileşte altfel. Dreptul de creanţă a asociatului faţă de societatea comercială este patrimonial şi transmisibil.

Persoana juridică cu scop nelucrativ (necomercial) se fondează pentru satisfacerea intereselor spirituale, profesionale, culturale, ştiinţifice, sociale etc., ceea ce necesită mijloace materiale, inclusiv băneşti, obţinute din cotizaţiile de membru, din donaţii, dar şi din activităţi economice aducătoare de profit. Prin urmare, în anumite condiţii, şi persoanele juridice cu scop nelucrativ au dreptul, cu titlu de excepţie, să desfăşoare activitate de întreprinzător. În acest sens, art.60 alin.(3) din Codul civil dispune că o persoană juridică poate desfăşura numai activitatea prevăzută de lege şi de actul de constituire. În dezvoltarea acestei dispoziţii, legiuitorul determină că organizaţiile necomerciale sunt în drept să desfăşoare orice activitate neinterzisă de lege care ţine de realizarea scopurilor prevăzute de statut sau care decurg din ele. Dacă o astfel de activitate este supusă licenţierii, organizaţia necomecială o va putea desfăşura doar după ce va obţine licenţă. Venitul realizat de organizaţia necomercială din activitatea de întreprinzător nu poate fi împărţit între membrii ei, ci este destinat realizării scopurilor

propuse, membrii neavând drepturi patrimoniale transmisibile faţă de ea[163].

Persoanele juridice care nu au scop lucrativ sunt organizaţii necomerciale, constituite în formă de asociaţii, instituţii, fundaţii, sindicate, patronate, partide, asociaţii religioase uniuni de persoane juridice etc.

[163] Excepţie de la această regulă fac organizaţiile necomerciale care atribuie membrilor săi drepturi patrimoniale, ca de exemplu, membrii asociaţiei de locatari în condominium.

Capitolul IV
NOŢIUNEA, NATURA JURIDICĂ ŞI CLASIFICAREA SOCIETĂŢILOR COMERCIALE CA PERSOANE JURIDICE CU SCOP LUCRATIV

§ 1. Noţiunea şi natura juridică a societăţii comerciale

1.1. Conceptul de societate. Prin noţiunea de societate se înţelege o colectivitate sau o comunitate de oameni, ori o totalitate de oameni care trăiesc laolaltă, având aceleaşi instituţii, legi, aceeaşi cultură[164]. Fiinţa umană poate să existe şi să se dezvolte doar împreună cu semenii săi. În caz contrar, omul, desprins de colectivitate, ar fi pus în alternativă tragică: să moară, ori să se dezumanizeze[165]. Societatea desemnează spaţiul *natural* de existenţă a fiinţei umane[166], iar relaţiile dintre membrii societăţii umane sunt studiate de un şir de ştiinţe şi discipline, cum ar fi: sociologia, filozofia, istoria şi, desigur, dreptul. Cea mai largă semnificaţie a noţiunii de societate este accepţiunea sociologică care analizează societatea umană ca fenomen în toate manifestările ei. Calitatea de membru al societăţii în această accepţiune se dobândeşte prin naştere. Din punctul de vedere al dreptului, societatea reprezintă o comunitate mult mai restrânsă de persoane, creată în mod voluntar, *în care nu intră şi nu rămâne decât cine vrea, cu singura condiţie a acceptării celorlalţi membri sau a unor învoieli libere*[167]. Astfel de comunităţi sunt statele, localităţile, familia, societăţile civile, societăţile comerciale şi cele necomerciale.

Crearea societăţilor de drept privat a fost impusă de necesităţile obiective ale omului. Omul şi-a dat seama că energiile individuale nu sunt în stare să îndestuleze nevoile mereu crescânde, că doar cooperarea între mai mulţi este în stare să facă faţă acestora. Evoluţia societăţii

---

164 **Şăineanu, Lazăr.** *Dicţionar universal al limbii române.* Chişinău, 1998.

165 **Herseni, T.** *Sociologie.* Bucureşti, 1982, p.512.

166 **Popescu, Dan A.** *Contractul de societate.* Bucureşti, 1996, p. 9.

167 **Herseni, T.** *Op.cit.*, p.512.

umane a demonstrat că activitatea lucrativă a devenit mai eficientă şi a realizat mari succese anume atunci când a început să fie desfăşurată de societăţile comerciale. Rolul economic al societăţilor comerciale este enorm, iar descoperirea lor ca mecanism juridic de concentrare a capitalului a fost echivalat de cercetători, pe bună dreptate, cu cel al descoperirii forţei aburului şi a electricităţii[168]. În epoca modernă, mecanismele juridice ale societăţilor comerciale permite capitalului să circule în diferitele ramuri ale economiei, să fie investit acolo unde produce cele mai mari dobânzi. Datorită societăţilor comerciale, capitalul circulă fără a ţine cont de frontiere statale, de interese personale şi de alte limitări artificiale sau naturale. Flexibilitatea mecanismelor de fondare şi gestionare a societăţilor comerciale au devenit atractive chiar şi pentru activităţile în care predomină calităţile personale ale indivizilor. Ca exemplu am putea aduce comercializarea sportului, culturii, ştiinţei şi învăţământului, precum şi altor activităţi considerate în trecut activităţi necomerciale.

1.2. Noţiunea de societate comercială. Potrivit art.106 din Codul civil, *societatea comercială*[169] este o organizaţie comercială cu capital social constituit din participaţiunile fondatorilor. Deşi pretinde a fi definiţia societăţii comerciale, dispoziţia citată nu evidenţiază principalele elemente şi caractere ale acesteia, limitându-se la două: a) societatea comercială este o organizaţie comercială, adică o *persoană juridică cu scop lucrativ; b)* capitalul ei social este format din *participaţiunile (aporturile)*[170] fondatorilor. O definiţie a societăţii comerciale care ar întruni toate elementele ei inalienabile poate fi elaborată prin coroborarea creatoare a dispoziţiilor din art.106 şi 107

---

168 **Cărpenaru, Stanciu D.** *Op. cit.*, 2001, p.139.

169 *Societatea* presupune o colectivitate, adică mai multe persoane. Dispoziţiile art.106 alin.(1) din Codul civil prevede însă că societatea comercială poate fi constituită şi numai dintr-o singură persoană. Deşi criticată, sintagma *societate comercială cu asociat unic* este utilizată în legislaţiile multor state, inclusiv în Directivele Uniunii Europene.

170 Facem această precizare, deoarece termenul *participaţiune* este folosit ca generic pentru termenii *parte socială, acţiune* sau *cotă parte* (Vezi: Codul civil, art.115-116).

privind societatea comercială cu cele din art.1339 privind societatea civilă.

Art.1339 defineşte *societatea civilă*[171] ca fiind un contract prin care două sau mai multe persoane (asociaţi sau participanţi) se obligă reciproc să urmărească în comun scopuri economice ori alte scopuri, fără a constitui o persoană juridică, împărţind între ele foloasele şi pierderile. Faptul acesta relevă: a) societatea civilă este un contract; b) la încheierea lui participă *cel puţin două persoane;* c) participanţii îşi asumă obligaţia de a activa în comun în *scopuri economice* sau în *alte scopuri,* împărţind între ele foloasele şi pierdere; d) societatea civilă[172] este un mecanism de realizare a scopurilor propuse de asociaţi fără a se constitui ca persoană juridică[173]. Din definiţie se poate deduce că unul din scopurile propuse de participanţii la societatea civilă poate fi şi constituirea unei persoane juridice în formă de societate comercială. Aceasta din urmă, dobândind calitatea de subiect şi având ca bază materială bunurile transmise drept contribuţie la capitalul social, va desfăşura în nume propriu activităţi economice. Până la înregistrarea de stat însă, societatea nu este persoană juridică, nu poate desfăşura activitate de întreprinzător în nume propriu şi nici nu poate fi considerată societate comercială[174]. Dacă, din anumite motive, nu este înregistrat la Camera Înregistrării de Stat, actul de constituire rămâne a fi un contract de societate civilă, iar raporturile dintre asociaţi se reglementează prin dispoziţiile art.1139-1354 cu precizările din art.109 alin.(2) din Codul civil. În acest sens, contractul de societate civilă este un mecanism prin care asociaţii îşi propun să îndeplinească toate formalităţile necesare constituirii societăţii comerciale în una din formele stabilite pentru a-şi realiza scopurile

---

[171] A nu se confunda cu ansamblul de *organizaţii necomerciale*, sens întâlnit frecvent în literatura nejuridică.

[172] De fapt, el vine să înlocuiască *contractul de activitate în comun,* reglementat de art.453-457 ale Codului civil din 1964.

[173] Prin acest contract, persoanele puteau construi în comun case, drumuri, fântâni, garduri, poduri etc. pe care, ulterior, le exploatau.

[174] Proiectul Codului civil avea şi o dispoziţie expresă potrivit căreia „până la momentul înregistrării de stat, societatea comercială nu există ca atare" (Proiectul Codului civil art.149. În: „Drept moldovean", 2002, nr.1).

economice propuse[175]. Această concluzie rezultă şi din Legea nr.1134/1997 art.33 alin.(1), potrivit căreia *contractul de societate stabileşte condiţiile activităţii comune a fondatorilor în vederea înfiinţării societăţii*.

Pornind de la cele menţionate, se poate afirma cu certitudine că societatea comercială îşi are sorgintea în societatea civilă. Altfel spus, societatea comercială este un contract de societate civilă întocmit în formă autentică şi supus înregistrării de stat; *contractului-societate* i se atribuie calitatea de subiect de drept, adică societatea dobândeşte personalitate juridică şi, implicit, devine una *comercială*. De la regula contractului-societate face excepţie numai actul unilateral de fondare a societăţii comerciale. Acesta din urmă, nefiind contract, dar exprimând voinţa fondatorului, produce prin înregistrare efecte similare, dând naştere unei societăţi cu asociat unic.

În literatura juridică, societăţii comerciale i se dau mai multe definiţii[176]. Analiza acestora demonstrează că majoritatea autorilor evidenţiază ca elemente obligatorii ale societăţii: a) calitatea de persoană juridică; b) fondul comun; c) actul de constituire pluri-, bi- sau unilateral; d) activitatea lucrativă aducătoare de beneficii; e) scopul propus de fondatori ca realizarea şi împărţirea beneficiilor. Aşadar, parafrazând autorul citat, societatea comercială poate fi definită ca *persoană juridică fondată în baza actului de constituire prin care asociaţii convin să pună în comun anumite bunuri pentru exercitarea activităţii de întreprinzător, în scopul realizării şi împărţirii beneficiilor rezultate*[177].

Principalul scop urmărit de legiuitor la crearea acestui subiect artificial este de a permite colectivităţilor de oameni să acumuleze într-un fond comun capitaluri mari şi să se manifeste în raporturile juridice similar unui individ. Termenul *societate* presupune prin excelenţă

---

[175] Această poziţie este susţinută şi în doctrina rusă. Vezi: **Мамай, В.** *Договор о совмесной деятельеости – исходная основа формирования состава учредителей.* În: „Хозяйство и право”, 1997, №.7, p.136-140.

[176] Despre definiţiile date societăţii comerciale în literatura mai veche, precum şi în cea recentă. Vezi: **Minea, Mircea-Ştefan.** *Constituirea societăţilor comerciale.* Bucureşti, 1996, p.18.

[177] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, 2001, p. 148.

participarea mai multor persoane. Numai cu titlu de excepţie, prin ficţiunea legii, se admite *societatea comercială cu asociat unic,* această soluţie datorându-se în mare măsură răspunderii limitate a asociaţilor în unele forme de societate.

Răspunderea limitată a asociaţilor s-a dovedit a fi atractivă şi pentru persoane individuale. Întreprinzătorii individuali, în special, care răspund nelimitat pentru obligaţii profită de acest mecanism. Anterior, când încă nu se admiteau societăţi cu asociat unic, asociaţii interesaţi controlau societăţile comerciale fără mari dificultăţi. Pentru a-şi limita riscul, la o anumită sumă fondatorul principal subscrie partea din capital care-i asigură controlul total asupra societăţii. Partea rămasă se împarte între atâtea persoane câte sunt necesare pentru a se respecta condiţiile legii privind numărul minim de fondatori. Astfel, fondatorul (asociatul) majoritar îşi asigură puterea de decizie pentru toate chestiunile ce ţin de competenţa adunarea asociaţilor, reducând influenţa celorlalţi fondatori la minim. Formal, cerinţa legii este respectată, deşi voinţa societăţii se determină de voturile asociatului majoritar. Similar procedurii descrise procedează şi societăţile comerciale care fondează societăţi fiice (afiliate). Acesta este motivul pentru care s-a admis mai întâi existenţa societăţii în care un asociat concentrează în stăpânire proprie toate fracţiunile capitalului social, ca ulterior să se permită şi constituirea societăţii comerciale cu un singur fondator.

Concentrarea, pe parcursul activităţii, a părţilor sociale sau acţiunilor în mâinile unuia dintre fondatorii societăţii, servea temei de dizolvare a acesteia. Unele legislaţii au renunţat la dizolvarea imediată, acordând un termen suplimentar societăţii ca să înlăture cauza de dizolvare. Alte legislaţii au adoptat o soluţie şi mai îndrăzneaţă permiţând societăţii nu numai să existe cu un singur asociat, dar chiar să se constituie cu un singur fondator. Considerând că societatea cu asociat unic nu atentează la interesul public, prin Directiva nr.77/91 EEC din 13 decembrie 1976, a fost recomandat statelor membre: *În cazul în care legile unui stat membru prevăd ca o societate să fie alcătuită din mai mult de un membru, faptul că toate acţiunile sau părţile sociale sunt deţinute de către o singură persoană sau că numărul de membri a scăzut sub limita minimă legală după constituirea societăţii nu va duce la*

dizolvarea automată a societăţii. Dacă totuşi, din această cauză, a fost iniţiat un proces de dizolvare, instanţa *va trebui să ofere societăţii timp suficient pentru a-şi clarifica poziţia*. Societatea cu asociat unic a fost obiectul principal al reglementării şi celei de-a XII-a Directive 89/667/CEE din 30 decembrie 1989.

În legislaţia noastră, de asemenea, este acceptată societatea cu asociat unic[178]. Această soluţie a fost preluată şi de Codul civil, care, prin dispoziţia art.106 alin.(1), foloseşte pluralul *fondatori (membri)*, prezumându-se participarea la constituire a mai multor persoane, iar ultima propoziţie din acesta, precum şi art. 145 şi 156 din Codul civil admit posibilitatea constituirii societăţii cu răspundere limitată şi pe acţiuni cu o singură persoană. Chiar şi societăţile în nume colectiv şi în comandită pot să existe un timp cu un singur membru (Codul civil, art.134 şi 143).

1.3. Natura juridică a societăţii comerciale. În doctrina juridică au fost exprimate câteva concepţii asupra naturii juridice a societăţii comerciale: teoria contractuală, teoria actului colectiv, teoria instituţiei, teoria întreprinderii şi teoria patrimoniului personificat.

a) Teoria contractuală. Potrivit acestei teorii, societatea comercială reprezintă un contract prin care două sau mai multe persoane o constituie şi o conduce în tot timpul existenţei ei. *Cel mai important element evidenţiat în această teorie, care determină fondarea societăţii comerciale şi care influenţează decisiv viaţa ei socială este voinţa fondatorilor (asociaţilor).* Voinţa semnatarilor, exprimată univoc în actul de constituire, este voinţa societăţii. După înregistrarea de stat a societăţii şi dobândirea personalităţii ei juridice, voinţa fondatorilor devine baza pe care se formează voinţa societăţii. În cazurile cele mai importante, voinţa societăţii se formează pe baza unanimităţii de voturi, în altele pe baza majorităţii voturilor fondatorilor.

b) Teoria actului colectiv. Contrar teoriei contractuale, susţinătorii teoriei actului colectiv afirmă că actul juridic prin care se constituie societatea comercială nu este un contract, căci, spre deosebire de

[178] Iniţial, a fost inclusă prin art.17 din Legea nr.845/1992 şi, ulterior, prin art.31 din Legea nr.1134/1997.

contractele bilaterale în care contractanţii au scopuri contrare[179], semnatarii au un scop comun: realizarea de beneficii şi repartizarea acestora între ei. De aceea, actul constitutiv ar fi un act juridic complex, deosebit de cele indicate în Codul civil.

Analiza juridică a contractului de societate scoate în evidenţă şi anumite interese contrare între fondatori (de exemplu, evaluarea bunurilor depuse ca aport), care, nefiind atât de pronunţate, ulterior converg spre realizarea scopului comun. În plus, conceptul de societate este atât de larg, încât cuprinde nu numai manifestările de voinţă care urmăresc realizarea unor scopuri opuse, ci şi acordurile de voinţă prin care părţile contractante urmăresc acelaşi scop, dar care satisfac interesele fiecărei părţi[180].

c) Teoria instituţiei. Susţinătorii acestei teorii de asemenea susţin că actul juridic care dă naştere unei persoane juridice nu poate fi considerat contract. Asociaţii convin numai asupra formei de societate, asupra valorii, modului şi termenului de transmitere a aporturilor fiecăruia asupra reprezentantului comun etc., în rest, statutul juridic al societăţii comerciale este reglementat de acte normative[181]. Teoria instituţiei explică natura juridică a societăţii, potrivit căreia societatea este o reuniune de persoane organizate stabil pe baza unor interese comune. Ea implică subordonarea drepturilor şi intereselor asociaţilor faţă de scopul social care urmează să fie realizat[182]. Potrivit acestei concepţii, societatea este o instituţie ca şi căsătoria, ceea ce înseamnă că părţile sunt

---

179 Vânzătorul, locatorul, transportatorul, asiguratorul etc. au drept scop primirea sumelor de bani, pe când celelalte părţi au alt interes: cumpărătorul – bunul procurat, locatarul – spaţiul închiriat etc.

180 **Cărpenaru, Stanciu**. *Op. cit*., 2001, p.150.

181 Despre personalitatea juridică prin prisma acestei teorii în legislaţia SUA vezi: **Сыроедова, О.Н.** *Проблемы юридической личности в законодательстве США.* În: „Правоведение”, 1992, № 4.

182 **Ripert, G., Roblot, R**. *Traite de droit commercial*. Tome I, 16 edition. Librairie generale de droit et de jurisproudence, Paris, 1996; Apud: **Stanciu, Cărpenaru.** *Op. cit*., p.150.

îndreptăţite să adopte ori să respingă *in globo* un ansamblu de reguli, fără dreptul de a modifica ceea ce au ele esenţial[183].

d) Teoria dublei naturi juridice (teoria întreprinderii). Potrivit teoriei întreprinderii, societatea comercială comportă o dublă natură juridică, îmbinând indisolubil latura voluţională (a asociaţilor) şi cea instituţională (ca efect al legii)[184], specificându-se că prima latură pierde din importanţă în folosul celei de-a doua, fapt care se datorează nu în ultimul rând apariţiei societăţilor cu asociat unic. Pe de altă parte, se susţine că instrumentul optim de organizare a structurii societăţii comerciale este întreprinderea, prin urmare societatea comercială constituie haina ei juridică. Adepţii teoriei întreprinderii au propus o nouă definiţie societăţii comerciale, potrivit căreia este o întreprindere organizată de una sau multe persoane prin act constitutiv în vederea realizării de beneficii, ca subiect de drept autonom sau fără această însuşire, afectându-i-se bunurile necesare îndeplinirii de acte de comerţ specifice obiectului de activitate.

În critici s-a menţionat că această teorie exprimă tendinţa de „publicizare" a unor instituţii ale dreptului comercial, că este şi vulnerabilă, deoarece consideră ca element esenţial ceea ce nu are valoare (noţiunea de întreprindere) şi, pe de altă parte, nu reţine elemente care exprimă esenţa acestei instituţii (pluralitatea de asociaţi, capitalul social şi *afectio societatis*)[185].

Teoria patrimoniului personificat, susţinută în literatura rusă contemporană, afirmă că *societatea comercială este un patrimoniu căreia legea i-a recunoscut calitatea de subiect de drept*[186]. În opinia noastră însă, această teorie nu indică sursa patrimoniului şi persoana care îl transmite societăţii. Existenţa patrimoniului societăţii comerciale, în

---

183 **Guyon, Y.** *Droit des afferes.* Tom.1, 8-e edition. Paris,1994, p.91. Apud: **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p.150.

184 **Căpăţînă, Octavian.** *Societăţile comerciale.* Ediţia II-a actualizată şi întregită. Bucureşti, 1996, p.60.

185 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, p.151.

186 **Beleiu, Gheorge.** *Drept civil român, introducere în dreptul civil şi subiectele dreptului civil*. Bucureşti, 1992, p. 440.

special valoarea laturii active a societăţii, reprezintă consecinţa manifestării de voinţă a fondatorilor, exprimată în actul de constituire. Formarea capitalului social este o condiţie esenţială a apariţiei societăţii comerciale, nu însă cea mai importantă, principala, în opinia noastră, rămânând a fi voinţa fondatorilor.

În temeiul celor enunţate, aderăm la teoria contractuală şi, ca principal argument, invocăm afirmaţia profesorului Stanciu D. Cărpenaru că societatea comercială are o origine contractuală, care îşi pune amprenta nu numai asupra constituirii, ci şi asupra organizării şi funcţionării ei[187] .

1.4. Deosebirea noţiunii de societate comercială de alte noţiuni similare. Termenul de societate comercială trebuie deosebit de alţi termeni utilizaţi în legislaţie. Astfel, urmează a distinge terminologic sintagma *societate comercială* de sintagmele *societate civilă, organizaţie necomercială, întreprindere, agent economic, persoană juridică, societate economică*.

a) Societatea comercială şi societatea civilă. După cum am constatat, societatea civilă stă la temelia societăţii comerciale. După înregistrarea de stat, societatea dobândeşte însuşiri care o fac să se deosebească esenţial de societatea civilă. Astfel:

- Societatea civilă este întotdeauna un act juridic bi- sau multilateral sub formă de contract.

- Societatea comercială, potrivit art.106 alin.(1) din Codul civil, poate fi constituită şi printr-un act juridic unilateral. Deşi societatea civilă poate fi constituită de cel puţin două persoane, iar societatea comercială şi de o singură persoană, această posibilitate însă nu ţine de esenţa societăţii comerciale, ci este o ficţiune introdusă de legiuitor, diminuând importanţa funcţiei de concentrare a capitalului în favoarea funcţiei de limitare a riscului de întreprinzător.

- Societatea civilă, chiar dacă este constituită prin contract civil întocmit în formă autentică, nu-şi schimbă natura civilă. Societatea comercială, având la origine un contract civil, în urma înregistrării dobândeşte personalitate juridică, altfel spus calitatea de subiect.

---

187 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p.151.

- În societatea civilă, bunurile puse în comun, precum şi cele create în activitate comună, sunt proprietatea comună a participanţilor dacă contractul nu prevede altfel[188]. În societatea comercială, bunurile depuse de asociaţi în comun cu titlu de aport sunt ale societăţii şi intră în patrimoniul ei, asociaţii dobândind un drept de creanţă asupra acesteia;

- Societatea civilă poate avea ca obiect numai acele activităţi care pot fi desfăşurate de asociaţii ei. Societatea comercială dobândeşte prin înregistrare o capacitate juridică proprie şi dreptul de a desfăşura orice activitate neinterzisă (Codul civil, art.60 alin.(3));

b) Societatea comercială şi persoana juridică. Societatea comercială este o persoană juridică de drept privat cu scop lucrativ. Noţiunea *persoană juridică* este mai largă decât acea de societate comercială, deoarece include şi cooperativele de producţie, cooperativele de întreprinzător, întreprinderile de stat, întreprinderile municipale, organizaţiile necomerciale, unităţile administrativ-teritoriale, unele autorităţi ale administraţiei publice etc.

*c) Societatea comercială şi societatea necomercială***.** Şi societatea comercială, şi cea necomercială sunt persoane juridice de drept privat. Principala deosebire dintre aceste două categorii constă în scopul urmărit de fondatori şi asociaţii lor. La constituirea societăţii comerciale, fondatorii urmăresc obţinerea şi împărţirea de beneficii, iar la constituirea societăţilor necomerciale asociaţii urmăresc satisfacerea necesităţilor lor spirituale, culturale, sociale sau a necesităţilor unor persoane străine de societate. În societatea comercială, fondatorii şi asociaţii au drepturi patrimoniale transmisibile faţă de societatea pe care au constituit-o, pe când în cele necomerciale asociaţii, de regulă, nu au drepturi patrimoniale transmisibile. Excepţie fac unele societăţi necomerciale care comportă particularităţi de societate comercială, cum ar fi: cooperativele de consum, asociaţiile de economii şi împrumut, asociaţiile de locatari şi altele, în care asociaţii au drepturi patrimoniale.

---

[188] Există şi situaţii când bunul format prin eforturi comune este proprietatea unuia dintre participanţi sau chiar a unui terţ, dar de utilitatea lui beneficiază toţi asociaţii sau chiar şi terţii. Exemplu poate servi o fântână care este proprietatea celui în al cărui pământ a fost săpată.

*d) Societatea comercială şi întreprinderea***.** Noţiunea de *întreprindere* are două sensuri: întreprindere subiect şi întreprindere obiect. Cel mai frecvent sens este întreprinderea subiect de drept. Această noţiune desemnează persoanele care practică activitate economică aducătoare de profit. Legea nr.845/1992 prevedea că forma activităţii de întreprinzător este întreprinderea – subiect de drept. Această noţiune a fost preluată de Legea nr.1265/2000 cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor şi organizaţiilor[189] şi de alte acte normative. După cum am menţionat, noţiunea *întreprindere* este un generic ce cuprinde toate persoanele juridice cu scop lucrativ, inclusiv societăţile comerciale. Art. 13 din Legea nr.845/1992 indică toate formele de organizare a întreprinderilor, inclusiv formele de societate comercială. În acest sens, întreprindere înseamnă subiect de drept cu originea în legislaţia socialistă, potrivit căreia persoanele juridice erau de două categorii: întreprinderi şi instituţii. Întreprinderile desfăşurau activităţi economice aducătoare de profit, iar instituţiile erau destinate îndeplinirii unor sarcini de administrare, sociale, culturale etc. Nici întreprinderea, nici instituţia nu era proprietar al bunurilor pe care le poseda[190], acestea rămânând pentru toată perioada lor de existenţă în proprietatea statului[191]. Întreprinderea de stat, deşi proclamată persoană juridică, nu se putea manifesta în economia socialistă ca un adevărat întreprinzător, iar activitatea pe care o desfăşura putea fi numită cu greu activitate de întreprinzător. Întreprinderea îndeplinea exclusiv funcţie de producere, scopul ei principal constând în fabricarea unei cantităţi planificate de mărfuri, a căror comercializare era pusă în sarcina unor alte organe[192] sau

189 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*, 2000, nr.31-34.

190

191 În acest sens, Codul civil din 1964 prevedea, în art.92, că statului aparţin „principalele mijloace de producţie în industrie, în construcţie şi în agricultură ... băncile, bunurile întreprinderilor comerciale, comunale şi celorlalte întreprinderi...”. Numai colhozurile, cooperativele, sindicatele şi alte organizaţii obşteşti aveau proprietatea lor, însă, prin mecanisme administrative, statul exercita o influenţă decisivă asupra acestor subiecte şi asupra proprietăţii lor.

192 **Суханов, Е.** *Проблемы развития законодательство о коммерческих организациях.* În: „Хозяйство и право”, 2002, nr.5

instituţii. Aşadar, statul crea întreprinderi nu pentru a avea subiecte de drept care să participe în nume propriu la circuitul civil şi să fie responsabile de obligaţiile asumate, ci pentru a-şi organiza propria activitate[193]. Statul separa o parte din bunurile sale – mijloace de producţie şi le plasa în activităţi economice. Mijloacele de producţie care, în ansamblu, constituiau un complex patrimonial unic erau supuse unei evidenţe rigide şi afectate unei anumite activităţi, asigurându-i-se consecutivitatea operaţiunilor de fabricare a mărfurilor sau de prestare a serviciilor. Complexul patrimonial unic asigura, de regulă, desfăşurarea unui singur gen de activitate sau a câtorva cu procese tehnologice similare. Genul de activitate al întreprinderii figura, de regulă[194], în denumire. De exemplu, Fabrica de Încălţăminte „Zorile" producea încălţăminte, Fabrica de Vinuri şi Coniacuri Călăraşi producea vinuri şi coniacuri, Uzina de Televizoare „Alfa" producea televizoare etc. Toate aceste întreprinderi, complexe patrimoniale, ansambluri de bunuri mobile şi imobile, aparţineau cu drept de proprietate statului. Numai acesta avea dreptul să iniţieze activităţi economice, fiind şi prim beneficiar al rezultatelor acestor activităţi, care erau repartizate conform unui plan[195]. Cel mai mare neajuns al întreprinderii persoană juridică, aflată sub controlul total al proprietarului fondator, consta în faptul că nici fondatorul nu era responsabil de obligaţiile întreprinderii şi nici întreprinderea nu răspundea cu fondurile fixe pentru obligaţiile sale[196]. În economia liberă o astfel de situaţie ar fi provocat instabilitate şi nesiguranţă în circuitul civil. În economia socialistă însă această situaţie deranja prea puţin, căci statul pierdea la o întreprindere şi câştiga la alta.

---

193 **Volcinschi, Victor.** Unele consideraţiuni vizând problema codificaţiei legislaţiei civile. În: „Ghidul avocatului", 1997, nr.5.

194 Întreprinderile care activau pentru industria militară, cosmică şi pentru alte industrii secrete erau camuflate sub alte denumiri.

195 Potrivit art.94 din Codul civil, 1964 „organizaţiile de stat dispun de materia primă, de combustibil, materiale, semifabricate, mijloace băneşti şi alte mijloace fixe, precum şi de producţia finită, în conformitate cu destinaţia acestora şi cu planurile aprobate".

196 **Суханов, Е.** *Проблемы развития законодательство о коммерческих организациях*.

În economia socialistă, întreprinderea de stat, deşi se numea persoană juridică, nu era subiect de drept în adevăratul sens al cuvântului, ci reprezenta o structură aflată la autogestiune, subordonată şi juridic, şi economic fondatorului său. Prin urmare, *întreprinderea* nu este o noţiune juridică, ci una economică.

Legislaţia de după anul 1991 nu s-a putut debarasa de vechile noţiuni, preluînd termenul *întreprindere* ca generic pentru toate subiectele[197] care desfăşoară activităţi de întreprinzător[198]. Termenul avea şi un sens mai îngust, denumind numai unele tipuri: întreprindere individuală, întreprindere de stat, întreprindere municipală, întreprindere de arendă. Concomitent cu *întreprindere subiect de drept*, în unele acte normative se strecurau, intenţionat sau involuntar, sintagme de felul *procurarea întreprinderii, gajarea întreprinderii, vânzarea întreprinderii, privatizarea întreprinderii*[199]. Evident, întreprinderea subiect de drept nu poate fi înstrăinată, gajată şi nici procurată în alt fel. De aceea, trebuie să acceptăm şi cel de-al doilea sens al noţiunii de întreprindere, adică de *întreprindere complex patrimonial unic*[200] sau *întreprindere obiect al dreptului*[201], sens în care aceasta reprezintă un bun complex ce cuprinde un ansamblu de bunuri mobile şi imobile. Acest ansamblu asigură societăţii comerciale unirea factorilor de producţie (mijloacele de producţie, capitalul şi forţa de muncă) astfel încât, în urma interacţiunii lor apar mărfuri, lucrări şi servicii.

Un subiect de drept, comerciant persoană fizică ori societate comercială, poate avea în proprietate una sau mai multe întreprinderi

---

[197] Adică întreprindere individuală, societate în nume colectiv, în comandită, cu răspundere limitată, pe acţiuni, întreprinderea de stat, municipală, de arendă.

[198] Termenul *întreprindere,* în sensul menţionat, a fost preluat şi de alte acte normative ulterioare, cum ar fi Legea nr.112/1994, Legea nr.998/1994, Legea nr.1265/2000 etc.

[199] Vezi: Legea nr.627/1991, Legea nr. 998/1992 (abrogată), Legea nr.838/1996 (abrogată), Codul civil nr. 1107/2003.

[200] Cu privire la întreprinderea ca un complex patrimonial unic vezi capitolul VIII.

[201] **Грибанов, А.** *Правовая природа предприятия – имущественого комплекса в праве России*, În: „Хозяйство и право”, 2003. nr. 7.

complexe patrimoniale. O societate comercială poate deţine în proprietate o fabrică de vin, o moară şi un atelier de reparaţie a automobilelor[202]. O fabrică de încălţăminte şi o fabrică de mobilă se poate afla concomitent şi în proprietatea unui întreprinzător persoană fizică şi în proprietatea unei societăţi comerciale. O fabrică de vin, ca bun complex, poate fi în coproprietatea a două şi mai multe societăţi comerciale.

Deşi, în unele cazuri, o noţiune bisemantică poate provoca unele confuzii, excluderea unui sens sau celuilalt din circuit duce la alte dificienţe. Important este ca persoana care aplică legea să aibă *dexteritatea profesională* de a desluşi sensul pe care legiuitorul l-a încorporat în norma respectivă.

f) Societatea comercială şi agentul economic. Societatea comercială este persoană juridică cu scop lucrativ, dar şi agent economic. Astfel, art.3 din Legea nr.845/1992 stabileşte că întreprinderea, inclusiv societatea comercială, reprezintă un agent economic cu firmă proprie. Noţiunea de agent economic ţine de dreptul public, în dreptul fiscal însemnând *orice persoană care practică activitate de întreprinzător*[203], iar în contabilitate – *persoana care are obligaţia de a prezenta rapoarte (dări de seamă financiare) organului competent*[204]. Din cele menţionate rezultă că noţiunea de agent economic este mult mai largă decât acea de societate comercială, cuprinzând toate persoanele juridice cu şi fără scop lucrativ, persoanele juridice de drept public, precum şi persoanele fizice care practică activitate de întreprinzător.

g) Societatea comercială şi societatea economică. Termenul de societate economică a fost inclus în RSE, potrivit căruia era considerată economică societatea ai cărei fondatori se obligau să desfăşoare în comun, în cadrul unei firme, în limitele şi în modul prevăzut de contractul de constituire, activitate economică, orientată spre obţinerea de venit din activitatea de întreprinzător. Societăţile economice se puteau constitui sub formă de societate în nume colectiv, societate în comandită

---

[202] **Idem,** ***Понятия предприятия в российском гражданском праве.*** În: „Хозяйство и право”, 2003. nr.5, p. 62-70.

[203] Vezi: *Codul fiscal*, art.5 alin.(1), pct.13.

[204] Vezi: *Legea contabilităţii* nr.426/1995. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.28.

şi societate cu răspundere limitată. Din regulament reiese că societăţile pe acţiuni şi cooperativele deasemenea sunt societăţi economice. În literatura juridică s-a afirmat că între noţiunea de societate economică şi aceea de societate comercială se poate pune semnul egalităţii[205]. Totuşi, potrivit RSE, noţiunea de societate economică încorpora şi uniunile de persoane juridice sub formă de asociaţie economică, consorţium şi concern, care, potrivit art.22 din Legea nr.845/1992, erau organizaţii necomerciale. Se poate afirma aşadar că noţiunile de societate comercială şi societate economică, deşi tangenţiale, nu sunt echivalente.

h) Societatea comercială şi întreprinzătorul (antreprenorul). Societatea comercială este un întreprinzător, deoarece este o persoană juridică cu scop lucrativ, adică se constituie pentru a desfăşura activitate de întreprinzător cu titlu profesional. Faptul acesta rezultă din interpretarea creatoare a dispoziţiilor art.2 din Legea nr.845/1992, potrivit căreia „antreprenor poate fi orice persoană juridică sau fizică în conformitate cu scopurile sale principale". Noţiunea de întreprinzător însă cuprinde şi alte persoane juridice cu scop lucrativ (cooperative de producţie, întreprinderi de stat), precum şi întreprinzătorii persoane fizice (de exemplu, titularul patentei de întreprinzător).

1.5. Funcţiile societăţii comerciale trebuie înţelese ca disponibilităţi, ca atribute esenţiale, create deliberat, care conservă şi adaptează structura socială la situaţii noi, intervenite în mediul economic şi juridic în care se află şi acţionează societatea[206]. În literatura juridică au fost caracterizate mai multe funcţii ale societăţilor comerciale care, în opinia autorilor, evidenţiază importanţa lor pentru economie. Unii caracterizează cinci funcţii[207] ale societăţilor comerciale, alţii numai

---

[205] **Lazăr, Tudor.** *Societatea comercială persoană juridică în economia de piaţă.* Chişinău, 2000, p.104.

[206] **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiu, Vasile şi alţii.** *Op. cit.,* p.14.

[207] Funcţia de organizare; funcţia de concentrare a capitalului; funcţia de garantare a drepturilor creditorului; funcţia de satisfacere a intereselor economice şi sociale ale membrilor; funcţia lucrativă vezi: Ibidem; **Lazăr, Tudor.** *Op. cit.,* p. 32-35.

trei[208]. O scurtă analiză a funcţiilor, menţionate în doctrină, prin prisma legislaţiei moldoveneşti permit înţelegerea importanţei şi utilităţii societăţilor comerciale.

a) Funcţia de organizare a societăţii comerciale se manifestă în două aspecte: o structurare a societăţii care, în calitate de persoană juridică, are organe proprii, organizate într-o anumită ierarhie, şi o structurare a patrimoniului în scopul desfăşurării activităţii de întreprinzător şi realizării de beneficii. Fundamentul acestei funcţii îl reprezintă voinţa asociaţilor, exprimată în actul de constituire şi în hotărârile adunării generale. În limitele stabilite de actele normative, asociaţii adunaţi în şedinţă comună sunt în drept să determine organele de conducere şi control, atribuţiile ce li se deleagă acestora şi modul în care trebuie să se procedeze dacă unul dintre aceste organe îşi depăşeşte împuternicirile sau intră în sfera de activitate a unui alt organ. Forme de manifestare a funcţiei de organizare reprezintă şi crearea filialelor şi reprezentanţelor, admiterea şi excluderea asociaţilor, organizarea forţelor umane şi materiale ale societăţii pentru efectuarea de operaţiuni economice profitabile, executarea altor operaţiuni care privesc viaţa societăţii. În lipsa unei organizări corespunzătoare, societatea comercială nu-şi poate realiza scopul pentru care a fost constituită.

b) Funcţia de concentrare a capitalului. Deşi formarea unui patrimoniu distinct de cel al asociaţilor este specific tuturor persoanelor juridice, necesitatea acestuia este mult mai mare în societăţile comerciale, care îl utilizează în procesul de fabricare a mărfurilor, în prestările de servicii ori în executările de lucrări. Societăţile comerciale reuşesc ca, prin adunarea micilor economii ale mai multor persoane, uneori chiar zeci de mii, să concentreze în mâinile lor mijloacele necesare pentru iniţierea şi desfăşurarea de afaceri. Cuantumul capitalului social se determină în fiecare caz de către fondatori în funcţie de forma de societate, de cerinţele legii, de genul de activitate, precum şi de dimensiunile afacerii. În literatură se menţionează că metoda concentrării

---

208 Funcţia de organizare a parteneriatului, funcţia de organizare a întreprinderii şi funcţia de organizare a patrimoniului vezi: **Cozian, V. M. şi Viander, A.** *Droit des societes.* Cinquieme edition, Litec, Paris, 1992, p.16-18. A*pud:* **Popesu, D. A.** *Contractul de societate.* Bucureşti, 1996, p.13.

capitalului necesar finanţării unor proiecte oricât de ambiţioase ale societăţii comerciale reprezintă o cale practică, eficientă şi operativă. Mulţi investitori preferă plasarea activelor lor şi antrenarea în acţiuni colective, cu câştig moderat, dar cu un risc mai redus, decât lansarea în acţiuni solitare, în care riscul devine maxim[209]. Societatea comercială se constituie cu un capital social concret, având concomitent obligaţia de a păstra active, libere de obligaţii, în valoare egală capitalului social. Mai mult decât atât, pentru unele forme de societate este obligatorie formarea unor rezerve legale. Drept exemplu poate servi formarea capitalului de rezervă în societatea cu răspundere limitată şi în societatea pe acţiuni în proporţie de cel puţin 10% din capitalul social. Ca o manifestare a funcţiei de concentrare serveşte şi emisiunea de acţiuni sau obligaţiuni.

c) Funcţia de garantare a drepturilor creditorului. Înzestrarea societăţii comerciale cu anumite bunuri la fondare are ca scop formarea bazei ei materiale. În urma unei activităţi eficiente, activele societăţii sporesc, acest spor reprezentând valoarea la care poate pretinde fondatorul. Activitatea de întreprinzător implică anumite riscuri, iar în cazul în care se produc, primele jertfe ale insuccesului sunt fondatorii ca iniţiatori ai activităţii. De aceea, bunurile transmise cu titlu de aport la capitalul social îndeplinesc, pe lângă funcţia de concentrare a capitalului, şi aceea de fundament al răspunderii materiale a societăţii pentru obligaţiile asumate faţă de terţi. Desfăşurarea activităţii de întreprinzător presupune încheierea frecventă a diferitelor contracte comerciale în care societatea figurează în calitate de creditor sau debitor. Cu cât capitalul social este mai mare, cu atât mai mare este încrederea terţilor în societate. Încrederea este insuflată şi de unele dispoziţii legale care nu permit fondatorilor şi asociaţilor să-şi recupereze sau să-şi retragă capitalul investit, decât prin proceduri stricte. Recuperarea investiţiei se face numai dacă societatea desfăşoară activităţi eficiente şi plăteşte investitorilor dividende. Retragerea capitalului investit este posibilă prin reducerea capitalului social sau prin lichidarea societăţii. Ambele modalităţi de retragere au loc după publicarea hotărârii adunării generale,

---

209 **Bîrsan, Corneliu şi alţii.** *Op. cit.,* p.15.

informarea organului de stat de înregistrare, după informarea prealabilă şi garantarea sau, după caz, satisfacerea cerinţelor.

d) Funcţia de satisfacere a intereselor economice şi sociale ale membrilor. Esenţa societăţii comerciale constă în scopul comun al asociaţilor, obţinerea de beneficii, pentru care aceştia îşi unesc bunurile şi desfăşoară activitate aducătoare de profit.

e) Funcţia lucrativă este un indiciu al faptului că societatea comercială se constituie în scopul desfăşurării unei activităţi social-utile, contribuind astfel la creşterea valorii patrimoniului, adică la crearea valorii adăugate. Din categoria unor de astfel de activităţi fac parte: producerea bunurilor materiale, executarea lucrărilor, prestarea serviciilor şi comercializarea mărfurilor şi serviciilor. Activităţile de întreprinzător pot fi desfăşurate şi de organizaţii necomerciale, însă fondatorii, care, de fapt, sunt iniţiatorii activităţii, pot pretinde la împărţirea beneficiului numai dacă este realizat de o societate comercială.

§ 2. Originea societăţilor comerciale

2.1. Primele manifestări de asociere. Dezvoltarea societăţii umane dictează indivizilor noi necesităţi a căror realizare ar fi imposibilă fără organizarea unei activităţi economice de amploare. În aceste condiţii, s-a născut ideea cooperării între mai mulţi întreprinzători şi colaborării în numele atingerii acestui scop. Ideea şi-a găsit expresia în conceptul juridic de societate comercială care aşa şi prevede: asocierea a două sau mai multe persoane, cu punerea în comun a unor mijloace în vederea desfăşurării unei activităţi economice şi împărţirii beneficiilor rezultate. Societatea comercială, ca subiect al raporturilor juridice, este un mecanism prin care oamenii îşi unesc eforturile şi capitalurile contribuind la formarea valorii adăugate. Este unanim recunoscut faptul că cel mai eficient mecanism de centralizare a capitalurilor este societatea comercială, îndeosebi societatea pe acţiuni, care dispune de cea mai perfectă structură. Totuşi, majoritatea legislaţiilor contemporane păstrează, alături de societatea pe acţiuni, şi societăţile în nume colectiv, în comandită şi cu răspundere limitată, care permit solicitanţilor să desfăşoare afacerile şi să se manifeste din plin.

Evidenţiind rolul societăţilor comerciale în acumularea de capital, în literatura de specialitate s-a menţionat că *lumea până în prezent ar fi rămas fără căi ferate, dacă s-ar fi aşteptat acumularea capitalului privat al unor persoane individuale să crească astfel încât aceştia să se isprăvească cu construcţia căilor ferate la distanţe mari. Însă prin centralizarea capitalului în societăţile pe acţiuni, adică strângerea unor sume de bani mai mici, dar de la un număr mare de persoane, s-a făcut posibilă construcţia acestora în ritmuri rapide*.

Societatea comercială ca entitate colectivă îşi are originea în dreptul antic şi deci are o istorie de mii de ani. Ca orişice fenomen social, aceasta nu a apărut în forma în care o cunoaştem astăzi: pe parcursul evoluţiei sale, ea a suferit modificări în dependenţă de dezvoltarea socială. Astfel, Henry Main afirmă că, peste 12 mii de ani în urmă, în Orientul Apropiat şi cel Mijlociu, în procesul de diviziune a muncii, existau anumite uniuni în care nu indivizii, dar grupele de oameni, uniţi prin realitatea sau ficţiunea rudeniei de sânge erau privite ca subiecte sociale, separate de membrii săi[210], iar în China, la mijlocul mileniului II în. Hr., se formau uniuni agricole şi meşteşugăreşti, care erau separate de gintă. Andrei Smochină afirmă că dreptului egiptean îi sunt cunoscute comunităţile de ţărani care, fiind organizate conform principiilor obştei teritoriale, îşi datorează existenţa condiţiilor specifice care fac necesară munca în comun pentru a folosi apa Nilului la nevoile agriculturii[211]. În Codul lui Hammurapi[212] unii autori întrezăresc dispoziţii care reglementau activitatea comercială şi chiar activitatea unor colectivităţi sau întovărăşiri. Tot în acest cod erau şi dispoziţii care protejau cămătarii şi templele privite ca uniuni separate[213]. Alţii afirmă că primele întovărăşiri care conţineau trăsături specifice societăţii pe acţiuni au apărut în Grecia antică, forme folosite pentru colonizarea a noilor

---

[210] **Main, Henry.** *Ancient Law*, 4th ex., 183. A*pud:* **Функ, Я. И. Михаличенко, Б.А. Хвалей, В.В.** (în continuare **Func, Ia. I şi alţii**). *Акционерное общество: История и теория.* Минск, 1999, с. 62.

[211] **Smochină, Andrei.** *Istoria universală a statului şi dreptului. Epoca antică şi medievală.* Chişinău, 2002, p.23.

[212] Hammurapi a fost rege al Babilonului între anii 1792-1750 în. Hr.

[213] **Func, Ia. I şi alţii.** *Op. cit.*, p.63-64

teritorii[214]. La mijlocul sec. al V-lea, când Grecia se afla într-o perioadă de înflorire economică şi Atena era centrul celor mai mari afaceri, căci acolo locuiau cei mai bogaţi negustori şi bancheri, au apărut şi mari societăţi comerciale, apropiate după esenţă societăţilor în nume colectiv. Totuşi, majoritatea cercetătorilor sunt de acord că originea reglementării juridice a societăţilor comerciale se află în Dreptul privat roman. Deşi romanii erau un popor ce practica agricultura, totuşi şi meşteşugăritul, şi comerţul, şi industria au atins un nivel la care nu a visat nici un stat din antichitate.

2.2. Prototipul societăţilor în nume colectiv. În dreptul roman erau reglementate unele societăţi, printre care societatea tuturor bunurilor prezente şi viitoare *(societas omnium bonorum*), societatea în care se pune un singur lucru *(societas unius rei),* societatea cu un singur fel de afaceri *(societas alicuius negotionis*), societatea în care se puneau în comun veniturile *(societas quoestus)*[215]. Aceste societăţi nu dispuneau de personalitate juridică[216]. Bunurile lor erau proprietate a asociaţilor, care răspundeau pentru obligaţiile societăţilor cu toată averea personală. Din acest motiv, ele sunt considerate prototip al societăţilor în nume colectiv. *Societas* reprezenta un contract, încheiat între câteva persoane, prin care ele îşi uneau aporturile materiale şi activitatea personală întru realizarea unor scopuri comune. Asociatul contracta în nume propriu şi nu în numele societăţii ori în numele altor asociaţi.

Desigur, compararea *societas* cu societăţile comerciale contemporane scoate în evidenţă multe deosebiri. Particularităţile fenomenelor sociale, inclusiv ale societăţilor, s-au cristalizat şi s-au cizelat pe parcursul secolelor, iar deosebirile sunt fireşti.

2.3. Apariţia societăţilor în comandită. O a doua formă de societate comercială apărută în virtutea evoluţiei este considerată societatea în comandită. O primă referinţă la ea se face în anul 976, însă

---

[214] **Каминва, А.И.** *Акционерные компаниии,* 1902, t.1, c.54. A*pud:* **Func, Ia. I şi alţii.** *Op. cit.,* p. 65.

[215] **Bârsan, Corneliu, Dobrinoiu, Vasile şi alţii.** *Op. cit.,* 1993, p.5.

[216] Era persoană juridică numai *societas publicanorum,* o modalitate a *societas alicuius negotionis,* care avea drept obiect de activitate arendarea impozitelor.

răspândirea ei mai largă se constată în sec. XII. Dezvoltarea comerţului pe coastele Mării Mediterane a cauzat necesitatea stringentă de credite care puteau fi acordate numai de clerici, nobili şi militari, cărora însă normele dreptului canonic le interzicea să facă comerţ şi să acorde împrumuturi cu dobândă. Pentru eludarea acestor interdicţii se folosea contractul *de commenda* sau *colleganza* şi *societas maris*,[217] cum era numit în Veneţia. Această formă de societate permitea deţinătorilor de capitaluri (comendator) să participe la comerţul maritim şi să obţină beneficii fără a participa la călătorii periculoase şi anevoioase. *Comendatorul* suporta riscul de a pierde capitalul încredinţat comerciantului (tractorului), dar nu răspundea cu averea personală. În sec. al XIII-lea, în oraşele italiene, *de commenda* era cea mai răspândită formă de societate. Ea s-a răspândit şi în oraşele franceze (Marseille)[218], în cele spaniole (Barcelona), în oraşele arabe etc. Înflorirea comerţului solicita participanţilor nu numai calităţi personale deosebite, dar şi investiţii de proporţii. Unirea acestor factori la o persoană era o raritate, însă de *commenda* permitea concentrarea capitalului în mâinile celui mai capabil să dirijeze afacerea. *De commenda* nu era o afacere stabilă, fiind încheiată, de regulă, numai pentru o singură expediţie maritimă[219]. Din această cauză, juriştii erau în căutarea unui model care să normeze această activitate. Contractul *de commenda* a fost pus la baza *societăţii în comandită*, reglementată pentru prima dată în Franţa prin Ordonanţa din 1673 privind comerţul terestru, care, la rândul său, a fost preluată de Codul comercial francez din 1807. Principalul merit al contractului *de commenda* este faptul că a introdus în circuitul civil şi comercial răspunderea limitată a unui participant la afaceri, instituţie preluată ulterior de alte forme de societăţi, devenite în prezent cele mai atractive.

2.4. Apariţia societăţilor pe acţiuni. În literatura juridică există diferite păreri cu privire la apariţia primei societăţi pe acţiuni. Ivan

---

[217] **Живелегов, А.С.** *Торговля на западе в средние века.* 1904. с.131. A*pud:* Func, Ia. I şi alţii. *Op. cit.,* p. 78.

[218] În Franţa acest contract se numea *de command.*

[219] **Func, Ia. I şi alţii.** *Op. cit.,* p. 82.

Tarasov[220], iar după acesta şi alţi jurişti ruşi[221], afirmă că totuşi prima ar fi fost *Banca di san Giorgio*, constituită în 1407[222], deoarece capitalul ei era divizat în cote egale, denumite *loca. Loca* erau transmisibile şi chiar obiectul unor acte speculative. Deţinătorilor de *loca,* al căror nume era înscris într-un registru special, li se plătea o parte din venit care, după natura lui juridică, semănau mai mult cu dividendele decât cu dobânzile la împrumut. Organele băncii erau: adunarea generală (*consiglio generale*) şi comitetul de conducere, ultimul fiind organ eligibil.

Marea majoritate a autorilor susţin că societăţile pe acţiuni au apărut la începutul sec. al XVII-lea, iar prima, mult asemănătoare celor contemporane după structură organizatorică, divizare a capitalului, circulaţie a părţilor de capital (acţiunilor) etc., trebuie considerată Compania Olandeză a Indiilor Orientale, fondată în 1602. Aceasta avea ca obiectiv comerţul cu popoarele din Asia de Sud-Est, precum şi administrarea unor colonii din această parte a lumii.

Societăţile constituite în Olanda, Anglia, Franţa, iar apoi şi în alte state europene erau adevărate organizaţii capitaliste, având ca principal scop organizarea comerţului şi chiar exploatarea pământurilor descoperite de europeni. Pentru organizarea expediţiilor, în special pentru construcţia corăbiilor, amenajarea şi utilarea porturilor, organizarea pazei şi valorificarea a noi pământuri, erau necesare capitaluri importante, pe care le puteau acorda nu numai statul, dar şi persoanele private care vedeau în aceste expediţii investiţii de perspectivă. Statul permitea constituirea unor astfel de companii prin patente regale, prin investirea lor cu un şir de funcţii statale, dar cu efortul de a ţine sub control activitatea acestora, încasând şi profituri de proporţii. În principiu, aceste companii se

---

[220] **Тарасов, И.Т**. *Учение об акционерных компаниях.* Издательство Университетсткой типографии, Киев, 1878, переиздана в Москве 2000, с.84.

[221] **Func, Ia. I şi alţii.** *Op. cit.*, p. 253.

[222] Alte surse informează că *Banca di san Giorgio* a fost înfiinţată mai târziu, 1419. Vezi: **Кашанина, Т.К.** *Корпоротивное право*, с.93.

asemănau mult cu organele de stat[223] şi, deşi deţineau capital privat, erau considerate persoane juridice de drept public.

Compania Olandeză a Indiilor Orientale a fost constituită pentru un termen de 21 de ani, cu un capital de 6,5 milioane de guldeni. Timp de 10 ani nu puteau fi primiţi noi asociaţi şi nici unul dintre fondatori nu avea dreptul să se retragă. Compania a primit în gestiune teritoriile Indoneziei de astăzi (insulele Iava, Sumatra etc.), insula Ceilon, o parte din coloniile din India (Calcutta) şi Tailanda, precum şi dreptul exclusiv de a face comerţ cu Japonia, iar mai târziu şi cu China[224]. Cotele de participare (acţiunile) acestei companii au devenit transmisibile, după 10 ani. Înstrăinarea lor se făcea printr-o simplă inscripţie în registrul companiei în prezenţa părţilor şi a unuia dintre directori. Mai târziu, cu acţiunile acestei companii se făcea comerţ de bursă, iar speculaţiile cu ele erau de proporţii. De fapt, aceste acte cu greu pot fi numite *comerţ cu acţiuni* în sens contemporan, căci ele reprezentau nişte *chitanţe* nominative care confirmau dreptul la o cotă-parte din capitalul companiei.

A doua societate pe acţiuni constituită pentru comerţ cu India, care a fost influenţată organizatoric de menţionata *Companie Olandeză,* a fost *Compania Engleză a Indiilor Orientale*. Cercetătorii susţin că primele informaţii despre Compania Engleză datează cu anul 1599, statutul ei fiind aprobat abia în 1613. Specificul acestei societăţi consta în faptul că acţiunile se subscriau timp îndelungat pentru fiecare expediţie în parte, iar veniturile erau repartizate între acţionarii expediţiei. Unele şi aceleaşi persoane subscriau la mai multe expediţii consecutive, de aceea, cu timpul, ele deveneau acţionari permanenţi. Abia către anul 1650 acţiunile încep să se emită regulat[225]. Capitalul companiei era de 1 620 040 lire sterline, format din aporturile a 954 acţionari[226]. Acestei companii i s-a

---

[223] Aveau poliţie, puteau construi oraşe şi cetăţi, băteau monedă, decideau în probleme de declarare a războiului şi încheiere a păcii pe teritoriul coloniei.

[224] **Кулишер, И.М.** *История экономического быта Заподной Европы.* Т.2. 1926, т.2 с.194. A*pud:* Func, Ia. I şi alţii. *Op. cit.,* p.267.

[225] **Hen, Harri G. Alexander, John R.** *Laws Corporaţions*, West Publicshing Co., 1983, p.19. A*pud:* **Func, Ia. I şi alţii.** *Op. cit.,* p. 273.

[226] Datele se referă la anul 1617.

acordat, de asemenea, dreptul exclusiv de a face comerţ cu India, oferindu-i-se posibilitatea să acumuleze capitaluri enorme şi să plătească dividende substanţiale. Acest drept exclusiv a fost ridicat în 1813, când compania nu mai era una comercială, ci „teritorial colonială", obţinând venituri din perceperea impozitelor, din exercitarea unor alte funcţii statale. Mai mult decât atât, ea avea propria armată, contribuind esenţial la extinderea teritoriilor coloniale ale Angliei. Aproximativ 250 de ani Compania Engleză a Indiilor Orientale a fost cea mai eficientă structură corporativă prin care bogăţiile Indiei şi ale altor colonii au fost pompate în Anglia.

Actul de lichidare a companiei a fost aprobat de parlamentul englez în 1833, însă procesul de lichidare a fost finalizat abia în anul 1874. Acţionarii companiei au primit cu titlu de compensare peste 12 milioane de lire sterline pentru averea transmisă guvernului [227].

În 1621, a fost constituită Compania Olandeză a Indiilor Occidentale având ca bază principiile de fondare şi de activitate ale Companiei Indiilor Orientale. Această companie, deşi învestită cu drepturi exclusive de comerţ cu Africa de Vest şi cu America, nu a fost eficientă, acţiunile ei nu erau atractive. Motivul principal consta în faptul că această companie organiza multe expediţii militare, activitate care nu insufla încredere potenţialilor investitori. Compania Olandeză a Indiilor Occidentale a fost lichidată în anul 1674.

În 1628, prin eforturile cardinalului *Richelieu,* au fost fondate: Compania Noii Franţe (numită şi Compania Candiană), Compania Senegaleză şi Compania India de Vest. Scopul acestora, de asemenea, era colonizarea şi exploatarea noilor pământuri. Un alt demnitar francez, Colbert, a depus eforturi enorme pentru a transforma Franţa într-o mare putere comercială, iniţiind fondarea şi reorganizarea multor companii. Acestea însă nu au avut realizări esenţiale şi s-au dizolvat în scurt timp.

Societăţile pe acţiuni, numite iniţial „*societăţi anonime*", au permis acumularea micilor economii de la populaţie în schimbul unor titluri de valoare (acţiuni) negociabile care circulau liber de la o persoană la alta,

---

[227] Vezi: **Hen, Harri G. Alexander, John R,** *Op.cit.,* p.20; **Мендельсон, Л.А.** *Теория и история экономических кризисов и циклов*. Т.1. Москва, 1959, с.595.

fără a afecta patrimoniul societăţilor, conferindu-le o stabilitate deosebită. Responsabilitatea deţinătorilor de acţiuni se limita la costul lor, trăsătură distinctivă de alte forme de societate contemporane lor.

În acea perioadă, societăţile pe acţiuni se creau prin acte administrative. Abia după anul 1867, în Franţa, Belgia, Olanda şi Germania s-a admis constituirea lor pe bază contractuală. Fără a dezvălui detaliat istoricul societăţilor pe acţiuni, de altfel ca şi cel al societăţilor în nume colectiv şi al societăţilor în comandită, dorim să precizăm că societatea pe acţiuni există în toate statele europene, în sistemul de drept anglo-saxon fiind numită *companie deschisă*. Unele legislaţii au pus în vigoare şi un *hibrid* al societăţii în comandită şi al societăţii pe acţiuni, numit *societate în comandită pe acţiuni*[228].

2.5. Apariţia societăţii cu răspundere limitată. Societatea cu răspundere limitată reuneşte prioritătile societăţilor pe persoane şi ale societăţilor pe capitaluri. Societatea cu răspundere limitată a apărut nu ca o realizare firească a dezvoltării economice a societăţii, ci ca o soluţie elaborată de legiuitor. Viaţa socială a impus elaborarea unei forme de societate care să închege trei elemente: a) participarea personală a asociatului la activitatea societăţii; b) participarea cu bunuri la capitalul social, în cazul în care influenţa asociatului asupra puterii de decizie depinde de mărimea părţii sociale; c) răspunderea limitată a asociaţilor. După eforturile depuse de deputatul Oheliheizer, la 21 martie 1892, Reichstagul a adoptat Legea cu privire la societăţile cu răspundere limitată, pusă în vigoare la 20 aprilie 1892. Într-un termen relativ mic, această formă de societate a fost preluată de legislaţiile multor state europene, în prezent existând în toate ţările Europei, iar statelor de drept comun fiindu-le cunoscută ca o companie închisă. Şi în Republica Moldova, această formă de societate este cea mai răspândită persoană juridică. La 1 ianuarie 2003, de exemplu, în Registrul de stat al întreprinderilor erau înscrise 37 229 de societăţi cu răspundere limitată.

[228] Astfel de societăţi sunt reglementate în legislaţia franceză, elveţiană, germană, română etc.

§ 3. Clasificarea societăţilor comerciale

În literatura juridică sunt analizate diverse criterii de clasificare a societăţilor comerciale. Fără o importanţă deosebită pentru modul de aplicare a legislaţiei, clasificarea facilitează modul de înţelegere a dispoziţiilor legale şi selectarea rapidă a normelor aplicabile.

3.1. Tipurile de societăţi comerciale. În doctrină, societăţile comerciale sunt grupate după mai multe criterii. Aceasta recunoaşte unanim trei tipuri fundamentale de societăţi comerciale: două distincte şi unul hibrid, reprezentând o mixtură a primelor două[229].

Primul tip cuprinde societăţile care au drept criteriu de distincţie caracterul *intuito personae* al contractului de societate. La constituirea acestor societăţi, criteriu primordial este considerat nu capitalul, ci calităţile personale şi profesionale ale asociatului sau, după cum s-a menţionat, străduinţa, încrederea şi conlucrarea asociaţilor în vederea obţinerii de profit prezintă interes şi-i determină pe aceştia să se asocieze[230]. Admiterea a noi membri, inclusiv a succesorilor, se face cu titlu de excepţie şi numai cu acordul unanim al asociaţilor. Aceste societăţi sunt considerate *închise*[231] sau *pe persoane*. Din astfel de motive, în literatura juridică se precizează că societatea pe persoane se clădeşte pe personalitatea fiecărui asociat[232], iar calitatea de asociat este

---

229 **Juglart, M., Ippolito, B.** *Curs de droit commercial. Les societes cemmerciales.* Ed.2-a, Montchrestien, Paris, Economica, 1983, p.23. Apud: **Minea, Mircea-Ştefan.** *Op. cit.,* p.36.

230 **Costin, Mircea şi Jeflea, Corina Aura.** *Societăţile comerciale pe persoane*. Bucureşti, 1999, p.22.

231 Nu trebuie confundată societatea închisă cu societatea pe acţiuni de tip închis. Societatea pe acţiuni de tip închis reprezintă o operă a legiuitorului rus şi este preluată de alte state postsovietice. Dacă, de regulă, acţiunile circulă liber (pot fi înstrăinate oricând şi oricui), la procurarea acţiunilor emise de societatea pe acţiuni de tip închis însă prioritate au ceilalţi acţionari. Acest drept de preferinţă duce la încălcarea de fapt a statutului societăţii pe acţiuni, impunând acţionarilor să recurgă la tertipuri pentru a înstrăina propriile acţiuni.

232 **Hueck, G.** *Gesellschaftsrecht.* 19 Auflage, C.H. Beck, Munchen, 1991., p.13. A*pud:* **Costin, Mircea şi Jeflea, Corina Aura.** *Op. cit.*, p.22.

concepută şi modelată în funcţie de persoana la care se raportează şi de care se leagă inseparabil. În societăţile pe persoane, administrarea afacerilor se face de către asociaţi, motiv pentru care se acceptă aportul în muncă şi serviciile, iar răspunderea este solidară şi nelimitată. Luînd în considerare caracterul *intuitu personae,* fiecărui asociat i se acordă dreptul la un singur vot. Deşi în societăţile pe persoane se pot uni atât persoane fizice, cât şi persoane juridice, cele mai multe societăţi se constituie cu participarea persoanelor fizice, între care consideraţiunea reciprocă are un caracter mai pronunţat. În această categorie intră societatea în nume colectiv şi societatea în comandită[233], care se constituie din cel puţin 2 persoane şi din cel mult 20.

Din a doua categorie de societăţi, numite şi *societăţi deschise*, fac parte societăţile pe capitaluri, pentru care nu importă calităţile personale, încrederea şi consideraţiunea reciprocă, elementul primordial constituindu-l participarea la capitalul social, asociaţii, de regulă, cunoscându-se între ei. Din această categorie face parte societatea pe acţiuni, iar pentru sistemul de drept al Franţei, Germaniei, României, al altor ţări şi societatea în comandită pe acţiuni. Esenţialul pentru aceste societăţi constă în faptul că fracţiunea din capitalul social este reprezentată printr-o acţiune care poate circula liber pe piaţă, independent de voinţa altor asociaţi şi fără influenţa patrimoniului societăţii emitente. Răspunderea deţinătorilor de acţiuni este limitată, adică acţionarul nu răspunde pentru obligaţiile societăţii, ci suportă riscul activităţii ei în limita valorii acţiunilor deţinute.

Al treilea tip de societate comercială, care îmbină particularităţile societăţii închise şi cele ale societăţii deschise, este societatea cu răspundere limitată. În literatura de specialitate se afirmă că societatea cu răspundere limitată se aseamănă societăţii pe persoane prin: a) elementul *intuitu personae; b)* circulaţia condiţionată a părţilor sociale, cesiunea acestora către terţi fiind dependentă de voinţa unor asociaţi sau a tuturor;

[233] În literatura română există o formă de societate pe persoane numită *societate în participaţie.* **Costin, Mircea şi Jeflea, Corina Aura.** *Op. cit.*, p. 23.

c) reprezentarea societăţii se face, de regulă, de către asociaţi[234]. Cu societatea pe capitaluri, societatea cu răspundere limitată se aseamănă: a) prin răspunderea limitată a asociaţilor pentru obligaţiile societăţii; b) prin capitalul social minim impus de lege; c) prin dependenţa numărului de voturi de cota deţinută în capitalul social[235].

În perioada actuală, societatea cu răspundere limitată se liberalizează, iar elementul *intuitu personae* pierde din importanţa pe care o are în societăţile pe persoane. El este anihilat de particularitatea societăţii pe capitaluri şi anume: numărul de voturi al unui asociat depinde de participarea la capital. La elaborarea proiectului Codului civil al Republicii Moldova, experţii străini au propus ca numărul maxim al asociaţilor societăţii cu răspundere limitată să nu fie limitat, lăsând societăţii posibilitatea de a funcţiona cu un număr nelimitat de membri. În ceea ce priveşte gestiunea şi reprezentarea societăţii, sunt frecvente cazurile când asociaţii transmit aceste drepturi unor terţi, angajând manageri profesionali. Concomitent, se păstrează posibilitatea ca prin actul de constituire să se limiteze sau chiar să se interzică transmiterea părţii sociale şi a calităţii de asociat terţilor. Cel care moşteneşte sau primeşte în dar o parte socială poate cere societăţii doar valoarea cotei-părţi moştenite sau donate, dar nu şi calitatea de asociat.

3.2. Forme de societăţi comerciale. În legislaţia Republicii Moldova sunt reglementate 4 forme de societăţi comerciale, cunoscute dreptului continental: societatea în nume colectiv, societatea în comandită, societatea cu răspundere limitată şi societatea pe acţiuni. În alte legislaţii sunt reglementate şi alte forme de societăţi comerciale, inclusiv societatea în comandită pe acţiuni[236], societatea cu răspundere suplimentară[237].

---

234 Despre asemănarea dintre societatea cu răspundere limitată şi societatea pe persoane vezi: **Lefter, Cornelia.** *Societatea cu răspundere limitată în dreptul comparat*. Bucureşti, 1993, p.20.

235 Despre asemănarea dintre societatea cu răspundere limitată şi societatea pe capitaluri vezi: **Lefter, Cornelia.** *Op.cit.*, p.19-20.

236 Vezi: *Legea României nr.31/1990 cu privire la societăţile comerciale*, art. 182-185.

237 Vezi: *Codul civil al Federaţiei Ruse*, art.95.

a) *Societatea în nume colectiv* este o persoană juridică formată prin voinţa a două sau mai multe persoane, exprimată în actul de constituire, prin care aceştia convin să pună în comun anumite bunuri pentru a desfăşura activitate de întreprinzător, a realiza şi împărţi beneficii, societate în care asociaţii răspund pentru obligaţiile ei nelimitat şi solidar. Administrarea şi reprezentarea societăţii se face de către asociaţi, iar deciziile ce ţin de modificarea actului constitutiv şi de conducerea societăţii se adoptă prin vot unanim.

b) *Societatea în comandită* este o persoană juridică formată prin voinţa a două sau mai multe persoane, exprimată în actul de constituire, prin care acestea convin să pună în comun anumite bunuri pentru a desfăşura activitate de întreprinzător, a realiza şi a împărţi beneficii, societate în care unii asociaţi (comanditaţii) răspund nelimitat şi solidar, iar alţii (comanditarii) nu răspund pentru obligaţiile ei, ci suportă riscul activităţii acesteia în limitele părţii sociale deţinute. Administrarea şi reprezentarea societăţii se face de către asociaţii comanditaţi, iar deciziile privind modificarea actului de constituire şi desfăşurarea activităţilor neindicate în act se adoptă prin vot unanim.

c) *Societatea cu răspundere limitată* este o persoană juridică formată prin voinţa uneia sau mai multor persoane, exprimată în actul de constituire, prin care acestea convin să pună în comun anumite bunuri pentru a desfăşura activitate de întreprinzător, a realiza şi a împărţi beneficii, societate în care asociaţii nu răspund pentru obligaţiile ei, ci suportă riscul activităţii acesteia în limitele părţii sociale deţinute.

d) *Societatea pe acţiuni* este o persoană juridică formată prin voinţa uneia sau mai multor persoane, exprimată în actul de constituire, prin care acestea convin să pună în comun anumite bunuri pentru a desfăşura activitate de întreprinzător, a realiza şi a împărţi beneficii, societate în care acţionarii nu răspund pentru obligaţiile ei, ci suportă riscul activităţii acesteia în limitele valorii acţiunilor deţinute. Potrivit Legii nr. 1134/1997, societatea pe acţiuni este de tip închis şi de tip deschis. Principala deosebire dintre aceste două forme este modul de înstrăinare prin vânzare a acţiunilor. Practica judiciară a afirmat că societatea pe acţiuni de tip închis presupune o protecţie mai înaltă a acţiunilor, acţionarii având dreptul preferenţial de a procura acţiunile ce se

înstrăinează. La examinarea unei cauze concrete, instanţa a considerat că acţionarul persoană fizică, transmiţând prin donaţie acţiunile societăţii de tip închis unei persoane juridice, a camuflat un contract de vânzare-cumpărare şi, în consecinţă, a impus societăţii un nou acţionar, erodând prin acest transfer esenţa societăţii pe acţiuni de tip închis[238]. Codul civil a intenţionat să excludă din circuitul civil societăţile pe acţiuni de tip închis, care, după cum se menţionează în literatură, reprezintă o imagine deformată a acestei societăţi[239].

[238] Decizia Colegiului civil al Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova nr.2ra/c-63/2003 din 05.02.2003.

[239] **Volcinschi, Victor.** *Op. cit.,* p.12-14.

3.3. Clasificarea societăţilor comerciale după alte criterii.

a) După întinderea răspunderii asociaţilor. Potrivit dispoziţiilor art. 68 din Codul civil, persoana juridică şi, implicit, societatea comercială răspund în faţa creditorilor cu toate bunurile din activul patrimoniului sau, altfel spus, cu întregul lor patrimoniu. Participanţii (membrii) unei persoane juridice *nu răspund pentru obligaţiile sociale ale persoanei juridice dacă actele legislative nu prevăd altfel*. În diversitatea societăţilor comerciale, există societăţi ai căror asociaţi răspund nelimitat şi solidar pentru obligaţiile sociale şi societăţi ai căror asociaţi nu răspund pentru obligaţiile societăţii.

Răspund pentru obligaţiile societăţii comerciale asociaţii societăţii în nume colectiv şi asociaţii comanditaţi ai societăţii în comandită. Dacă activele societăţii în nume colectiv nu ajung pentru satisfacerea creanţelor, asociaţii răspund pentru obligaţiile societăţii nelimitat şi solidar (Codul civil, art. 128). Răspunderea nelimitată presupune că fiecare asociat este obligat să participe la stingerea datoriilor cu toată averea care îi aparţine, cu excepţia celei care nu poate fi urmărită[240]. Asociatul care a stins întreaga datorie faţă de creditorii societăţii este în drept să se adreseze în regres faţă de ceilalţi asociaţi.

Dacă activele societăţii în comandită nu ajung pentru satisfacerea creanţelor, la răspundere vor fi traşi şi asociaţii comanditaţi, care răspund solidar, ca şi asociaţii societăţii în nume colectiv.

Nu răspund pentru obligaţiile societăţii comerciale, suportând riscul activităţii ei în limita valorii părţii sociale sau a acţiunilor deţinute, asociaţii comanditari din societatea în comandită, asociaţii societăţilor cu răspundere limitată şi acţionarii societăţilor pe acţiuni.

b) După sursa de proveniență a capitalului social, societăţile comerciale pot fi divizate, în funcţie de felul capitalului investit, în: a) societăţi cu capital public sau privat; b) societăţi cu capital autohton sau străin.

---

[240] Vezi: *Codul de procedură civilă*, 1965, anexa nr.1 *Lista categoriilor de bunuri care nu pot fi urmărite pe baza documentelor de executare silită*.

În cazul în care capitalul provine de la persoane juridice de drept public sau de la persoane private, societăţile comerciale pot fi clasificate în:

- societăţi al căror capital social aparţine integral statului sau unităţilor administrativ-teritoriale;
- societăţi cu capital mixt, parţial investit de persoane juridice de drept public şi parţial de persoane juridice de drept privat;
- societăţi cu capital investit integral de persoane private.

Importanţa juridică a acestei clasificări constă în faptul că prin ea poate fi sesizată grija statului de a-şi proteja investiţiile, în care scop sunt puse în vigoare un şir de acte normative. În acest sens, citǎm dispoziţia pct. 4 din RSE, potrivit căreia statul, întreprinderile de stat, societăţile pe acţiuni unde statul deţine mai mult de 30% din capital nu pot participa în calitate de asociat cu răspundere nelimitată. Legislaţia stabileşte de asemenea că pentru înregistrarea societăţilor comerciale în al căror capital social statul are cotă de participare este necesară, conform art.11 din Legea nr.1265/2000[241], autorizaţia organului central de specialitate. Potrivit *Regulamentului cu privire la reprezentarea statului în societăţile economice,* aprobat prin *Hotărârea Guvernului nr.109/1999 cu privire la reprezentarea statului în societăţile economice*[242], se stabileşte că este obligatorie desemnarea unui reprezentant al statului în societatea economică în care acesta din urmă are o cotă de participare. O reglementare aparte stabilită prin *Regulamentul cu privire la fondarea şi activitatea întreprinderilor cu investiţii străine al căror capital social include patrimoniul de stat*[243], prevede expres actele şi avizele indispensabile înregistrării. Orice modificare operată în actele constitutive ale societăţii în care statul are participaţiuni necesită şi autorizaţia organului de stat chiar şi atunci când reprezentantul statului a fost prezent la adunarea generală şi s-a pronunţat pentru modificare. Potrivit art.96 din Legea nr.1134/1997, *dacă peste 30% din acţiunile cu*

---

241 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2000, nr.31-34.

242 Idem, 1999, nr. 19-21.

243 Vezi: *Hotărârea Guvernului nr.371/1995 privind perfecţionarea mecanismului de reglementare a relaţiilor economice externe*. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”, 1995, nr. 41-42.

drept de vot ale societăţii aparţin statului sau unităţii administrativ teritoriale, în componenţa comisiei de lichidare va fi inclus reprezentantul lor.

În funcţie de originea capitalului investit, societăţile comerciale (persoane fizice sau juridice din Republica Moldova sau din alte ţări) pot fi clasificate în:

- societăţi cu capital integral autohton;
- societăţi cu investiţii străine, care se divizează în societăţi (întreprinderi) cu capital aparţinând integral investitorului străin şi societăţi cu capital mixt, adică deţinut de persoane din Republica Moldova şi de persoane străine.

c) După structura capitalului social, societăţile comerciale se clasifică în:

- societăţi al căror capital social este divizat în cote-părţi (societăţi în nume colectiv, societăţi în comandită, societăţi cu răspundere limitată);
- societăţi al căror capital social este divizat în acţiuni (societăţi pe acţiuni);

Între cotele de participare şi acţiuni există atât asemănări, cât şi deosebiri. Ele se aseamănă deoarece:

- conferă aceleaşi drepturi (participarea la adoptarea deciziilor, la efectuarea controlului la împărţirea dividendelor);
- aduc dividende;
- pot fi înstrăinate;
- dau dreptul la o parte din capitalul social, în caz de excludere şi retragere din societate sau în caz de dizolvare.

Principala deosebire dintre cotele de participare şi acţiuni constă în regimul juridic de înstrăinare a lor. Dacă acţiunile sunt titluri de valoare şi se înstrăinează, de regulă, liber, fără consimţământul cuiva, cotele de participare pot fi înstrăinate liber doar altor asociaţi. Numai în cazul în care nici unul dintre asociaţi nu a manifestat dorinţa de a le cumpăra, iar adunarea asociaţilor nu a convenit asupra unei alte modalităţi de stingere a cotei-părţi, aceasta poate fi înstrăinată unei terţe persoane. Suplimentar, menţionăm că acţiunile sunt supuse înregistrării de stat la Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare, precum şi înscrierii în Registrul acţionarilor.

d) După numărul salariaţilor şi după volumul de afaceri. *Legea nr.112/1994 privind susţinerea şi protecţia micului business*[244] stabileşte criterii pentru societăţile comerciale considerate „microîntreprinderi" şi întreprinderi mici, care ar putea să beneficieze de anumite facilităţi. Sunt considerate microîntreprinderi societăţile comerciale care au un număr mediu anual de salariaţi ce nu depăşeşte 9 persoane, iar cifra anuală a vânzărilor nete este de până la 3 milioane lei. În categoria întreprinderilor mici se includ societăţile care au un număr mediu anual de salariaţi cuprins între 10 şi 50 de persoane, iar cifra anuală a vânzărilor nete este de până la 10 milioane lei.

Societăţile pot fi clasificate în funcţie de faptul: ocupă sau nu o situaţie dominantă sau de monopol pe piaţă. Astfel, societatea comercială care de una singură produce şi vinde sau numai vinde pe teritoriul Republicii Moldovei o marfă unicală este considerată monopolistă. Societatea ocupă cel puţin 35% din piaţa unui produs fabricat şi comercializat în Moldova sau numai comercializat în ţară este considerată că deţine o situaţie dominantă pe piaţă[245]. Faţă de societăţile monopoliste, altele decât cele care deţin monopolul de stat, şi faţă de cele care ocupă o situaţie dominantă pe piaţă pot fi aplicate un şir de măsuri economice care ar reduce impactul lor negativ asupra concurenţei.

e) după posibilitatea emiterii titlurilor de valoare. Legislaţia Republicii Moldova stabileşte că pot emite titluri de valoare doar persoanele juridice şi autorităţile administraţiei publice[246]. Pentru a majora volumul de afaceri şi a atrage capital suplimentar, persoanele juridice, recurg la emisiunea de acţiuni şi obligaţiuni. Cea mai răspândită formă de societate care emite valori mobiliare este societatea pe acţiuni. Aceasta poate emite atât acţiuni, cât şi obligaţiuni. Pe lângă valorile mobiliare, există şi alte titluri de valoare care ar putea fi emise de societăţile comerciale, cum ar warantul, conosamentul, cambia, biletul la ordin etc. Asupra lor însă nu ne vom expune în prezenta lucrare.

---

244 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova",* 1994, nr.2.

245 Vezi: *Legea nr.820/2000 privind protecţia concurenţei*. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 2001, nr.5-7.

246 Vezi: *Legea nr. 199/1998 cu privire la piaţa valorilor mobiliare*, art.3. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 1998, nr. 28.

f) După obiectul principal de activitate, societăţile pot fi clasificate în: instituţii financiare; companii de asigurare; fonduri de investiţii; burse de mărfuri şi de valori; companii aeriene; societăţi de transport; societăţi de prestări servicii etc.

În dependenţă de obiectul de activitate, legislaţia stabileşte condiţii şi reguli speciale, cărora societatea trebuie să se conformeze până la începerea activităţii ori într-un termen rezonabil după începere.

§ 4. Legislaţia Republicii Moldova privind societăţile comerciale

a)Primele reglementări juridice de după declararea suveranităţii. După declararea suveranităţii, legiuitorul moldav avea sarcina de a crea baza legislativă necesară funcţionării unui stat independent. Sarcina primordială consta în transformarea economiei din una planificată, de comandă, într-o economie liberă, care ar pune în funcţiune mecanismele concurenţei[247]. O asemenea transformare ar fi fost posibilă numai după repunerea proprietăţii private în drepturile firești, realizată prin Legea nr.459/1991[248]. Alături de „proprietatea privată", a fost inclusă şi aşa-numita „proprietate colectivă" sub formă de proprietate a întreprinderilor de arendă, întreprinderilor colective, cooperativelor, societăţilor economice, societăţilor pe acţiuni etc. Deşi au constituit obiectul unor critici[249], formulările privind proprietatea colectivă au avut meritul de a familiariza societatea cu noile noţiuni şi, în special, cu *societate economică, societatea pe acţiuni* etc. Ţinem să menţionăm că, la data intrării în vigoare a Legii nr.459/1991, încă nu existau societăţi economice ori societăţi pe acţiuni căror proprietate să fie recunoscută. Un prim act normativ pus în vigoare care permitea fondarea de societăţi

---

247 Despre impactul social asupra activităţii de elaborare a actelor legislative în Republica Moldova vezi: 57, p. 72-74.

248 „*Monitorul"*, 1991, nr. 3-4-5-6.

249 **Baieş, Sergiu.** *Structura dreptului de proprietate în Republica Moldova.* Teză de doctorat. Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, Biblioteca Universităţii „Babeş-Bolyai", 1998, p.82-90.

comerciale private a fost Regulamentul societăţilor economice (în continuare RSE), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.500 din 10 septembrie 1991. Acest act normativ cuprinde dispoziţii referitoare la societăţile în nume colectiv, la societăţile în comandită şi la cele cu răspundere limitată, numite societăţi economice. Despre societatea pe acţiuni, în RSE se făcea o singură referinţă, şi anume la faptul că aceasta se reglementează de legislaţia respectivă. Ulterior, la 3 ianuarie 1992, este adoptată Legea nr.845/1992, care formează temelia juridică a societăţilor comerciale pe parcursul a peste un deceniu. În această lege, este definită activitatea de întreprinzător, sunt stabilite juridic subiectele care au dreptul să practice o astfel de activitate, precum şi regulile generale de constituire, înregistrare, reorganizare şi lichidare a acestor subiecte. În special, printre alte subiecte[250], dispoziţiile legii reglementează şi statutul societăţii în nume colectiv (art.15), al societăţii în comandită (art.16), al societăţii cu răspundere limitată şi al societăţii pe acţiuni (art.17), dispoziţii completate de normele RSE, societatea pe acţiuni fiind reglementată şi prin Legea nr. 847/1992 cu privire la societăţile pe acţiuni[251]. Deşi aceste acte normative nu satisfăceau cerinţele unor reglementări moderne, au contribuit totuşi la avansarea economiei şi la consolidarea proprietăţii private. În special, Legea nr.847/1992 a fost una de căpătâi în procesul de deetatizare a economiei

---

[250] Pe lângă societăţile comerciale menţionate, legislaţia Republicii Moldova reglementează şi alte tipuri de persoane juridice cu scop lucrativ. Astfel de persoane juridice sunt întreprinderile de stat, întreprinderile municipale, întreprinderile de arendă, cooperativele de producţie şi cooperativele de întreprinzători. În primii ani de după declararea independenţei, mai exista o formă de întreprindere, numită *întreprindere colectivă*. Întreprinderile de stat şi cele municipale îşi au prototipul în economia planificată şi nu sunt proprietari ai bunurilor pe care le deţin, pe când întreprindea de arendă şi cea colectivă au fost inventate de legiuitorul moldav, care încerca să încurajeze iniţiativa privată a lucrătorilor din întreprinderile de stat. Ultimele două forme au fost utilizate în procesul de deetatizare a economiei şi de privatizare a patrimoniului de stat. Întreprinderea colectivă, în scurt timp după punerea în vigoare, şi-a demonstrat ineficienţa şi a fost exclusă din circuitul juridic. Întreprinderea de arendă se păstrează până în prezent.

[251] *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*, 1992, nr.1.

şi de privatizare a bunurilor statului. În anii 1993-1997, un şir de întreprinderi de stat erau transformate în societăţi pe acţiuni, iar acţiunile erau transmise persoanelor juridice şi fizice private cu titlu gratuit, contra bonuri patrimoniale sau contra bani.

Potrivit Legii nr.627/1991 cu privire la privatizare[252] şi Programelor de stat pentru privatizare[253], întreprinderile de stat se transformau în societăţi pe acţiuni cu acţionar unic sau cu mai mulţi acţionari dacă participau membrii colectivului de muncă. Acţiunile care reveneau statului din aceste societăţi erau înstrăinate către persoanele fizice şi juridice contra bonuri patrimoniale ori contra mijloace băneşti. Legea nr.847/1992 a jucat un rol pozitiv în procesul de privatizare, însă reglementările privind funcţionarea societăţii, relaţiile dintre asociaţi şi organele de conducere erau superficiale. Societăţile privatizate în cadrul Programului de stat pentru Privatizare pentru anii 1993-1994 nu ţineau adunări generale ale acţionarilor, organele lor executive, fiind în afara oricărui control, dispuneau de bunurile societăţii aşa cum considerau necesar. Situaţia aceasta se datora faptului că statul cedase controlul asupra societăţilor, iar noii acţionari încă nu-şi cunoşteau drepturile şi nici nu existau mecanismele convocării adunării generale şi exercitării controlului asupra activităţii organelor executive.

Primii care au pus problema ineficienţei Legii nr.847/1992 în procesul postprivatizare au fost fondurile de investiţii, care se ciocneau de nesubordonarea directorilor faţă de acţionari. În astfel de condiţii, devenise imperioasă elaborarea unei noi legi cu privire la societăţile pe acţiuni care să reglementeze expres drepturile acţionarilor, atribuţiile şi activitatea organelor societăţii, contractele de proporţii şi cele cu conflict de interese, actele săvârşite de societatea pe acţiuni cu propriile acţiuni

---

252 *„Monitorul”*, 1991, nr.3-4-5-6. Republicată în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 1999, nr.135-136.

253 *Hotărârea Parlamentului nr. 1333/1993 cu privire la Programul de stat de privatizare în Republica Moldova pentru anii 1993-1994*; *Legea nr. 390/1995 cu privire la Programul de stat de privatizare pentru anii 1995-1996*. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”, 1995, nr.34; *Legea nr. 1217/1997 cu privire la Programul de privatizare pentru anii 1997-1999.* On: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”, 1997, nr.59-60;

etc. La 2 aprilie 1997, Parlamentul adoptă Legea nr.1134/1997 privind societăţile pe acţiuni[254], care, în opinia multor specialişti şi chiar a unor experţi internaţionali, corespunde exigenţelor economiei de piaţă.

În funcţie de genul activităţii şi de proporţiile afacerilor, fondatorii societăţilor comerciale puteau apela la dispoziţiile legilor cu privire la protecţia şi susţinerea micului business, cu privire instituţiile financiare, cu privire la fondurile de investiţii, companiile de asigurare etc.

b) Codul civil. Cele menţionate demonstrează grija legiuitorului faţă de economia naţională, încercarea lui de a o consolida cu acte normative adecvate. Fundamentul juridic al unei economii prospere rămâne a fi codul civil, căruia, cu regret, în cazul ţării noastre, Legislativul nu i-a acordat atenţia cuvenită. Aşa s-a întâmplat că Republica Moldova a fost penultimul dintre statele postsovietice care a adoptat un nou cod civil, orientat spre o economie de piaţă. Retrogradarea economică a ţării se datorează într-o anumită măsură faptului că nu avea cod civil.

Reglementările unui cod civil priveşte problemele fundamentale ce ţin de viaţa socială, fortifică relaţiile economice prin 3 mecanisme juridice, piloni ai acestui act normativ: a) statutul juridic al persoanelor; a) regimul juridic al bunurilor; şi c) actele juridice pe care le săvârşesc persoanele cu bunuri. Existând o multitudine de bunuri şi o înaltă frecvenţă de săvârşire a actelor cu ele, statul trebuie să asigure circuitul civil cu reguli clare şi echitabile pentru a proteja proprietarii şi posesorii de bunuri. În caz contrar, în stat s-ar instaura haosul şi dezordinea.

Începutul elaborării proiectului Codului civil al Republicii Moldova a fost pus încă în 1994, dar, cu anumite tertipuri, acesta a fost adoptat abia la 6 iunie 2002. Prin Codul civil a fost consfinţită o nouă concepţie a reglementării societăţilor comerciale. La elaborare, s-a pornit de la faptul că acest cod trebuie să reglementeze în egală măsură atât relaţiile civile, cât şi cele comerciale şi nu va fi necesar un cod comercial sau o lege specială privind societăţile comerciale. De aceea, pregătind proiectul pentru primă lectură, s-a propus ca, alături de dispoziţiile generale despre persoana juridică, să fie incluse *toate normele* privind societăţile

---

254 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*, 1997, nr.38-39.

comerciale. La etapa finală însă, încălcând propriul regulament, Parlamentul a făcut modificări nechibzuite, excluzând un şir de dispoziţii privind societăţile comerciale şi completându-le cu traduceri nereuşite din Codul civil rus, păstrând, în principiu, aceeaşi incertitudine de până la adoptarea codului. Exemplu pot servi dispoziţiile cu privire la societăţile cu răspundere limitată şi la societăţile pe acţiuni care, pe de o parte, sunt reglementate de cod, iar pe altă parte, de legi speciale. Având în vedere ceea ce s-a întâmplat cu Codul civil, considerăm utilă elaborarea unei legi cu privire la societăţile comerciale care ar reglementa unitar toate aceste societăţi.

Ignorând neajunsurile şi inconsecvenţele, Codul civil a fost adoptat. Sarcina pe care ne-o propunem însă constă în contribuţia la aplicarea justă a normelor lui, la acoperirea lacunelor şi anihilarea dispoziţiilor contradictorii.

În Codul civil, au fost păstrate numai 4 forme de societăţi comerciale, considerându-se că acestea, alături de întreprinzătorul individual, ar satisface pe deplin cerinţele doritorilor de a desfăşura afaceri. Societatea în nume colectiv şi societatea în comandită sunt reglementate integral de dispoziţiile Codului civil. Societatea cu răspundere limitată este reglementată parţial de Codul civil şi parţial de RSE, însă, după cum rezultă din art.155 al Codului civil, se presupune şi existenţa unei legi speciale privind această formă de societate[255]. Societatea pe acţiuni este reglementată atât de Codul civil, cât şi de Legea nr.1134/1997.

La etapa finală, legiuitorul a inclus în cod şi alte două forme de persoane juridice cu scop lucrativ - întreprinderea de stat şi întreprinderea municipală - considerând util a lăsa la îndemâna statului şi unităţilor administrativ-teritoriale anumite mecanisme juridice pentru a exploata

---

255 Un proiect de lege privind societatea cu răspundere limitată a fost prezentat în Parlament încă în 1998, dar care, din motive necunoscute, nu a fost aprobat. Ţinem să menţionăm că în Republica Moldova sunt înregistrate numai 7 grupuri financiar-industriale pentru care Parlamentul a adoptat o lege specială şi peste 38000 de societăţi cu răspundere limitată cărora legiuitorul nu a binevoit să le pună la dispoziţie o lege modernă în vederea reglementării unor probleme, nesoluţionate nici până astăzi în legislaţie.

eficient proprietatea ce le aparţine. Alături de formele de persoane juridice cu scop lucrativ menţionate, sunt păstrate cooperativele de producţie[256] şi cooperativele de întreprinzător[257], care, în opinia noastră, deşi pot desfăşura activităţi lucrative, ca persoane juridice nu urmăresc obţinerea de profit, dar contribuie la obţinerea profitului de către membrii săi.

[256] Vezi: Legea nr.1007/2002. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 2002, nr.71-73.

[257] Vezi: Legea nr.73/2001. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 2001, nr.49-50.

Capitolul V
CONSTITUIREA SOCIETĂŢILOR COMERCIALE

Constituirea unei societăţi comerciale, indiferent de formă, implică analiza unor fenomene şi proceduri juridice care se referă în special la fondatori, la actele de constituire, la formarea capitalului social şi la modul ei de înregistrare.

§ 1. Fondatorii societăţii comerciale

Prin termenul *fondator,* sunt desemnate toate persoanele fizice şi juridice, statul şi unităţile administrativ-teritoriale care au participat la constituirea societăţii, au semnat actul de constituire şi au vărsat sau se obligă să verse aportul subscris. Ulterior înregistrării de stat, fondatorii[258] devin asociaţi, acţionari, membri, fiind egali în drepturi cu persoanele (asociaţii) care au dobândit în alt mod (prin cumpărare, donaţie, moştenire) participaţiuni la capitalul social. Egalitatea în drepturi nu se referă la numărul de voturi pe care îl acordă partea din capital deţinută.

La constituirea unei societăţi comerciale pot participa persoane fizice şi persoane juridice care au capacitatea civilă respectivă şi nu sunt interzişi prin lege sau hotărâre judecătorească.

1.1. Persoana fizică fondator al societăţii comerciale. Persoana fizică poate participa la fondarea unei societăţi comerciale, manifestându-şi liber voinţa, numai dacă are capacitate deplină de exerciţiu şi nu îi este interzis prin lege să fie fondatorul unei astfel de societăţi. Participarea la fondarea societăţii implică semnarea actului de constituire, adică a unui act juridic, şi transmiterea anumitor bunuri în capitalul social, iar pentru ca să fie valabil exprimat, consimţământul trebuie să emane de la o persoană cu discernământ. În acest sens, Legea nr.1134/1997 prevede

---

258 Despre noţiunea de fondator în dreptul românesc, vezi: **Angeni, Smaranda şi alţii.** p.116; **Minea, Mircea-Ştefan.** *Constituirea societăţilor comerciale.* Bucureşti, 1996, 223 p.., p.42; **Popa, Vasile; Motica, Radu; Crăciunescu, Dumitru şi Andrian, A.** *Societăţile comerciale, instituţii ale noului drept comercial*. Timişoara, 1994, p.231.

expres că fondatori ai societăţii comerciale pe acţiuni pot fi *persoane fizice capabile,* adică persoane care să aibă capacitate deplină de exerciţiu.

Capacitatea deplină de exerciţiu se dobândeşte în urma a 3 fenomene juridice: a) majoratul; b) căsătoria; c) emanciparea.

Potrivit art.19 alin.(1) din Codul civil, capacitatea deplină de exerciţiu se dobândeşte la atingerea majoratului, adică la 18 ani. După împlinirea acestei vârstei, persoana poate participa la fondarea de societate comercială şi semna actul ei de constituire, cu excepţia cazului de incapacitate, declarată în condiţiile art.24 din Codul civil, sau în alte cazuri de limitare prin lege sau hotărâre judecătorească a persoanei în capacitate.

În mod excepţional, capacitatea deplină de exerciţiu se dobândeşte până la 18 ani de persoana care s-a căsătorit. Căsătoria poate fi încheiată de persoanele care au atins vârsta matrimonială. Potrivit art.14 din Codul familiei nr.1316/2000[259], vârsta matrimonială este: de 18 ani pentru bărbaţi şi de 16 ani pentru femei. Cu titlu de excepţie, vârsta aceasta poate fi redusă pentru bărbaţi cu 2 ani, însă cu acordul autorităţilor publice locale şi al părinţilor minorului. Prin urmare, persoana căsătorită, deşi nu are vârsta majoratului, poate face orice act juridic, inclusiv să participe la fondarea unei societăţi comerciale.

Emanciparea este o procedură introdusă în legislaţia Republicii Moldova prin Codul civil. Persoana care a împlinit vârsta de 16 ani poate fi recunoscută de autoritatea tutelară sau de instanţa de judecată ca având capacitate deplină de exerciţiu dacă, *cu acordul părinţilor, adoptatorilor sau a curatorilor, practică activitate de întreprinzător*. Din dispoziţiile art.20 alin.(3) se desprinde concluzia că emancipată poate fi persoana care a împlinit 16 ani şi desfăşoară activitate de întreprinzător cu acordul părinţilor, adoptatorilor sau, după caz, a curatorului. Datorită cumulării a doi factori (16 ani şi practicarea activităţii de întreprinzător), minorului i se atribuie capacitate deplină de exerciţiu.

În această ordine de idei, este necesar a se preciza că art.21 alin.(1) din Codul civil stabileşte o capacitate de exerciţiu restrânsă pentru

---

259 *„Monitorul Oficial al Republica Moldova”,* 2001, nr. 47-48.

minorul care a atins vârsta de 14 ani, permiţându-i să facă acte juridice doar cu încuviinţarea prealabilă a părinţilor, adoptatorilor, curatorului sau şi a autorităţii tutelare. Poate oare o persoană care a împlinit 14 ani să desfăşoare activitate de întreprinzător dacă are acordul persoanelor menţionate? Din dispoziţiile art.26 rezultă că o persoană fizică poate practica activitate de întreprinzător în nume propriu, fără a constitui o persoană juridică, *din momentul înregistrării de stat în calitate de întreprinzător individual*. Considerăm că un minor nu poate fi înregistrat în calitate de întreprinzător, deoarece această activitate presupune încheierea regulată de acte juridice din proprie iniţiativă, în nume propriu, pe riscul şi sub răspunderea patrimonială proprie. Din cele menţionate rezultă că activitatea de întreprinzător prezumă încheierea de acte juridice ca profesie, dobândirea de drepturi şi asumarea de obligaţii fără o încuviinţare prealabilă. De aceea, considerăm că asupra dispoziţiei art.20 alin.(3) trebuie să se revină cu modificări, indicându-se că un minor poate fi emancipat, adică înzestrat cu capacitate deplină de exerciţiu, numai la vârsta de 16 ani, pentru a putea desfăşura activitate de întreprinzător, dacă dispune de calităţi personale, responsabilitate, comportament credibil şi numai cu acordul părinţilor. Doar dacă există o hotărâre de emancipare emisă de autoritatea competentă, minorul poate desfăşura activitate de întreprinzător, poate face orice act juridic, inclusiv să semneze actul de constituire a unei societăţi comerciale, precum şi să verse aportul la capitalul social.

Jurisprudenţa a pus problema posibilităţii participării minorului la constituirea de societate comercială prin intermediul reprezentanţilor legali, adică al părinţilor, adoptatorilor, tutorilor sau curatorului. Legislaţia Republicii Moldova nu dă soluţii exprese în acest sens, de aceea, în caz de necesitate, propunem o soluţie a problemei care constă în coroborarea diferitelor norme juridice. Participarea la formarea unei societăţi comerciale este condiţionată, în primul rând, de îndeplinirea obligaţiei de a vărsa în capitalul social aportul, ce constă din anumite drepturi patrimoniale. Această problemă apare în legătură cu dreptul reprezentantului legal de a dispune de bunurile minorului şi de a le transmite cu drept de proprietate în capitalul social.

Pornind de la dispoziţiile art.57 din Codul familiei[260] (în continuare *C.fam.*), copilul este proprietar al veniturilor obţinute din bunurile primite în dar, moştenite sau dobândite în alt mod şi al tuturor bunurilor procurate din mijloacele lui şi îşi exercită drepturile în modul stabilit de Codul civil. Legea nr.338/1994 privind drepturile copilului[261] prevede, în art.20, că dreptul copilului la proprietate este garantat şi că el beneficiază de acest drept în limitele şi în modul stabilit de legislaţie. Luând în considerare că exercitarea dreptului de proprietate în anumite cazuri necesită încheierea unor acte juridice, se stabileşte că drepturile şi interesele copiilor sunt apărate de părinţi (art.61 alin.(1) C. fam.) şi că aceştia, în calitate de reprezentanţi legali, pot acţiona în numele copiilor fără împuterniciri speciale (C. fam., art. 61 alin.(2)), cu alte cuvinte, în mod normal părinţii, până la atingerea majoratului, vor exercita orice act juridic în numele copilului, inclusiv cu bunurile acestuia. Exercitând dreptul de proprietate al copilului, părinţii pot poseda, folosi şi dispune liber de bunuri. Cu toate acestea, legea pune anumite limite părinţilor, stabilind că acţiunile săvârşite în numele copilului nu pot fi făcute contrar intereselor lui (art.62 alin.(1)). Această dispoziţie limitativă obligă *la o anumită prudenţă*, însă nu stabileşte mecanismele de protecţie[262]. Este dificilă formularea normelor legale astfel încât să se dispună modul în care trebuie să se comporte părintele faţă de bunurile copilului său, timpul şi acţiunile pe care le poate opera. În mod normal, părintele se va comporta cu bunurile copilului său aşa cum s-ar comporta cu propriile bunuri, adică cu diligenţa unui bun proprietar. Totuşi, practica demonstrează situaţii când părintele face acţiuni contrare intereselor copilului său, inclusiv prin înstrăinarea bunurilor acestuia. Ar fi utilă introducerea în legislaţie a unor mecanisme suplimentare de protecţie a dreptului de proprietate al copilului. Ar fi îndreptăţită oare impunerea

---

[260] Aprobat prin Legea nr. 1316/2000. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 2001, nr. 47-48.

[261] *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova"*, 1994, nr. 13.

[262] Ca excepţie de la această regulă apare dispoziţia art.15 alin.(2) din *Legea privatizării fondului de locuinţe nr.1324/1993,* potrivit căreia vânzarea locuinţei la a cărei privatizare au participat copiii minori se face cu acordul autorităţii tutelare.

obţinerii unor autorizaţii tuturor părinţilor pentru a proteja un număr mic de copii? Fără a da un răspuns exhaustiv la această întrebare, considerăm că părintele nu va avea dreptul să înstrăineze cu titlu gratuit bunurile de valoare ale copilului minor (imobile, mijloace de transport, hârtii de valoare etc.) şi nici să le transmită în capitalul social al unei societăţi comerciale. Participarea la constituirea societăţii comerciale şi, în special, transmiterea unui bun al minorului în capitalul social este o operaţiune cu risc sporit, legat de activitatea de întreprinzător, care presupune nu numai realizarea şi împărţirea de beneficii, dar şi participarea la pierderi. De aceea, *considerăm utilă o normă juridică care ar prevedea expres interdicţia actelor cu titlu gratuit, contractelor aleatorii* (participarea la jocurile cu noroc), precum şi interdicţia transmiterii de bunuri ale minorilor în capitalul social al societăţilor comerciale.

Cele relatate se referă şi la minorul în vârstă de 16 ani, căruia legea îi recunoaşte capacitatea de exerciţiu restrânsă. Acesta, de asemenea, nu poate participa de sine-stătător la constituirea unei societăţi comerciale. Regula rezultă din art.21 alin.(4) şi art.171 alin.(2) din Codul civil, care arată expres dreptul minorului în vârstă de 16 ani de a fi membru al unei cooperative. Limitând dreptul minorului numai la cooperativă, legiuitorul a negat de fapt posibilitatea antrenării lui în una din formele societăţilor comerciale şi nu numai. Cooperativele, la rândul lor, sunt de diferite forme: cooperativă de consum, cooperativă de producţie şi cooperativă de întreprinzător. Potrivit art.5 din Legea nr.1007/2002, membri ai cooperativei pot fi persoanele fizice care au împlinit vârsta de 16 ani şi au depus cote de participare. Alte legi însă prevăd că membru al unei cooperative de consum poate fi numai o persoană care a împlinit 18 ani (*Legea nr.1252/2000 cu privire la cooperativa de consum*[263]) şi că membru al cooperativei de întreprinzător poate fi o persoană fizică sau juridică care practică activitate de întreprinzător şi deţine o cotă de participare ordinară sau preferenţială (Legea nr.73/2001 art. 4). De aici rezultă că minorul poate fi membru numai al unei cooperative de producţie. Acest drept este legat, probabil, de dreptul la muncă. Potrivit art.181 din Codul muncii, ultimul este recunoscut de la vârsta de 16 ani,

263 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2000, nr. 154-156.

asocierea în cooperativă fiind interpretată ca o modalitate de exercitare a lui. Însă, după cum s-a menţionat, conţinutul calităţii de „asociat" într-o societate comercială şi într-o cooperativă este mult mai mare faţă de cel al calităţii de „angajat"[264].

Legislaţia operează cu noţiunea generică de persoană fizică, prezumând că de dreptul de a fi fondator se bucură în egală măsură şi cetăţenii Republicii Moldova, şi cetăţenii străini, şi apatrizii. Considerăm însă necesar a arăta expres dispoziţiile aplicabile ultimilor la constituirea societăţilor comerciale. În cazul participării cetăţeanului străin şi a apatridului la constituirea unei societăţi pe teritoriul Republicii Moldova, notarul e dator să le verifice capacitatea de exerciţiu. Potrivit art.1590 din Codul civil, această capacitate se determină conform legislaţiei naţionale a străinului sau a statului de domiciliu al apatridului.

Restricţii în dreptul de asociere în societăţi comerciale. În legislaţia Republicii Moldova există dispoziţii prin care se stabilesc persoanelor fizice anumite restricţii privind dreptul de a fonda societăţi comerciale. În sprijinul acestor afirmaţii vin dispoziţiile restrictive ale art.70, 81, 99, 116, 125, 139 din Constituţie, ale art. 11 din Legea serviciului public nr.443/1995[265], ale art.15 din Legea nr.1245/2002 cu privire la pregătirea cetăţenilor pentru apărarea Patriei[266]etc. Potrivit acestora, deputaţilor, Preşedintelui Republicii Moldova, membrilor Guvernului, judecătorilor, inclusiv celor de la Curtea Constituţională, funcţionarilor publici, militarilor li se interzice să desfăşoare orice altă activitate remunerată, cu excepţia făcută pentru judecători şi funcţionarii publici cărora li se acordă dreptul de a desfăşura activităţi ştiinţifice sau didactice. Din aceste dispoziţii rezultă că persoanele menţionate nu pot să participe în calitate de fondator şi asociat la societatea în nume colectiv şi nici în calitate de comanditat la societatea în comandită, deoarece, prin definiţie, această calitate presupune şi desfăşurarea activităţii de întreprinzător[267]. Ele însă au capacitatea de a participa la fondarea societăţilor pe acţiuni şi a celor cu răspundere limitată. Calitatea de

---

264 **Lefter, Cornelia.** *Op. cit.,* p.29.

265 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova",* 1995, nr. 61.

266 Idem, 2002, nr. 137-138.

267 *Codul civil*, art.121 şi 136.

asociat al societăţii cu răspundere limitată şi de acţionar presupune participarea la beneficii, dar nu neapărat şi la o activitate prin muncă proprie în aceste societăţi. Participarea la beneficii pentru persoana care nu activează prin muncă se reduce numai la dreptul la dividende, care constituie o plată pentru utilizarea investiţiei făcute în capitalul social de către asociaţi.

Ca limite stabilite de Codul civil vedem numai dispoziţiile art.121 alin.(2) şi art.136 alin.(2), potrivit cărora o persoană fizică poate fi asociat numai într-o singură societate în nume colectiv, precum şi comanditat într-o singură societate în comandită.

Nu poate fi fondator al bursei de mărfuri persoana fizică ce nu are dreptul de a desfăşura activitate de întreprinzător[268].

Art.16 alin.(2) din Legea nr.1265/2000 prevede că *în cazul în care pe numele unei persoane au fost înregistrate anterior întreprinderi care nu funcţionează şi care nu au fost lichidate în modul stabilit de lege sau care au datorii la bugetul public naţional, persoanei în cauză i se refuză înregistrarea unei noi întreprinderi până la înlăturarea circumstanţelor menţionate*. Dispoziţia aceasta apare ca o limitare neîntemeiată a drepturilor persoanei şi nu ţine cont de faptul că întreprinderea (societatea comercială) ca persoană juridică este distinctă de persoanele care au fondat-o. Persoana juridică răspunde cu propriile bunuri pentru obligaţiile asumate, iar fondatorului, asociatului sau membrului acestuia nu i se pot pune limite pentru obligaţiile acesteia. Considerăm util a exclude această dispoziţie limitativă.

1.2. Persoana juridică fondator al societăţii comerciale. Persoana juridică poate fi fondatorul unei societăţi comerciale dacă prin lege, hotărâre judecătorească sau acte constitutive nu se interzice sau constituirea nu este condiţionată de o autorizaţie.

***a) Persoanele juridice cu scop lucrativ*.** Societăţile comerciale pot participa la constituirea unor alte societăţi comerciale dacă nu le este interzis prin lege sau prin act constitutiv. Această concluzie decurge din dispoziţiile art.108 al Codului civil, potrivit căruia în actul de constituire a societăţii comerciale trebuie să se indice denumirea, sediul,

[268] *Legea nr.1117/1998*, art. 13.

naţionalitatea, numărul de înregistrare al fondatorului persoană juridică dacă există unul asemenea. Codul civil stabileşte că societatea comercială poate fi fondator al unei alte societăţi comerciale, cu excepţia cazurilor prevăzute de el şi de alte legi[269]. Prin sintagma „*alte societăţi comerciale*", legiuitorul are în vedere orice formă de societate comercială stabilită de Codul civil dacă se constituie în Republica Moldova, precum şi formele prevăzute de codurile civile străine dacă se constituie în alte ţări. Aceeaşi prevedere impune concluzia că o societate poate fi fondator al unui număr nelimitat de societăţi comerciale. Prin lege sau prin act constitutiv, pot fi prevăzute restricţii. De exemplu, art.31 din Legea nr.1134/1994 prevede că societatea pe acţiuni cu fondator unic nu poate fi constituită de o altă societate cu fondator unic.

Limitele stabilite de Codul civil le găsim numai în dispoziţiile art.121 alin.(2) şi ale art.136 alin.(2), conform cărora o persoană juridică, adică o societate comercială, nu poate fi asociat decât într-o singură societate cu răspundere nelimitată sau comanditat într-o singură societate în comandită. Ca normă prohibitivă serveşte şi art.44 din Legea nr.199/1998, potrivit căreia bursei de valori i se interzice să constituie societăţi comerciale. Şi prin actul de constituire i se poate interzice societăţii comerciale să participe la fondarea unei alte societăţi comerciale. Băncilor şi instituţiilor de credit, companiilor de asigurare, fiduciare, fondurilor de investiţii li se interzice de asemenea să participe la fondarea unei societăţi cu statut de bursă de mărfuri[270].

Întreprinderile de stat şi cele municipale participă la constituirea de societăţi comerciale, cu excepţia fondurilor de investiţii[271], dacă organul fondator şi organul împuternicit cu exercitarea dreptului de proprietate în numele statului şi-au dat acordul în acest sens[272]. Cooperativele de întreprinzător şi cele de producţie pot participa la

---

269 *Codul civil*, art.106 alin.(2).

270 Legea nr.1117/1997, art.13.

271 Legea nr.1204/1997, art.5.

272 Prin pct. 4 din RSE, întreprinderilor de stat li se interzice să participe în calitate de membru cu răspundere nelimitată în S.N.C. şi S.C. Considerăm util ca această normă să fie încorporată în *Legea cu privire la întreprinderea de stat*.

fondarea de societăţi comerciale dacă adunarea generală a membrilor cooperativei a consimţit în acest sens[273].

b) Persoanele juridice fără scop lucrativ. Dreptul de a constitui societăţi comerciale îl au şi organizaţiile necomerciale. Acesta rezultă din dispoziţiile art. 188 alin. (2) şi (3) ale Codului civil. De asemenea, conform art.26 din Legea nr.837/1996 cu privire la asociaţiile obşteşti, asociaţia obştească are dreptul să desfăşoare de sine stătător activitate economică productivă şi altă activitate de întreprinzător, precum şi *cu ajutorul întreprinderilor persoane juridice create în acest scop*. Art.23 din *Legea nr.581/1999 cu privire la fundaţii* prevede că fundaţia este în drept să desfăşoare numai acea activitate de întreprinzător care este direct legată de realizarea scopurilor sale statutare. Alte activităţi economice se realizează prin întreprinderile (*societăţile comerciale n.n.*) înfiinţate de ea în acest scop, care trebuie să fie persoane juridice. Legea patronatelor nr.976/2000, deşi nu prevede expres dreptul patronatului de a constitui întreprinderi, la art.22 menţionează că una din sursele de formare a patrimoniului acestuia sunt veniturile din activitatea întreprinderilor create de el. Dispoziţii similare privind dreptul organizaţiilor necomerciale de a constitui societăţi comerciale sunt stipulate în art.25 din *Legea sindicatelor nr.1129/2000*, în art.24 din *Legea nr.979/1992 despre culte* etc.

Nu au dreptul de a constitui societăţi comerciale şi nici de a desfăşura activitate de întreprinzător partidele şi organizaţiile social-politice. În acest sens, art.22 din *Legea nr.718/1991 privind partidele şi alte organizaţii social politice* prevede că acestea nu pot avea în proprietate pământ, *întreprinderi industriale, asociaţii şi cooperative de producţie* şi nu pot desfăşura activitate economică şi comercială decât în cazurile expres indicate la art.23. Se interzice asociaţiilor obşteşti, fundaţiilor, cultelor, organizaţiilor filantropice etc. să participe la fondarea burselor de mărfuri[274].

---

[273] Legea nr.73/2001, art.9 şi 42. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”, 2001, nr.49-50; Legea nr.1007/2002, art.26. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”, 2002, nr.71-73.

[274] Legea nr.1117/1997, art.13.

c) Persoanele juridice de drept public. În calitate de persoană juridică de drept public, potrivit art.58 din Codul civil, apare *statul şi unităţile administrativ-teritoriale.*

Pentru exercitarea unor atribuţii ale statului, se constituie şi alte persoane juridice de drept public. Guvernul este autoritatea executivă a statului şi apare ca parte componentă a unei persoane juridice. Atribuţiile Guvernului se exercită prin structuri speciale, care, la rândul lor, au calitatea de persoană juridică, atribuită prin acte legislative sau prin acte guvernamentale. Astfel, ministerele, departamentele, agenţiile şi administraţiile de stat, Camera de Licenţiere sunt persoane juridice de drept public. Ministerelor şi departamentelor li se deleagă atribuţia de a institui în domeniul guvernat societăţi comerciale şi întreprinderi de stat[275].

Unităţile administrativ-teritoriale sunt declarate persoane juridice prin art.3 alin.(2) din *Legea nr.764/2001 privind organizarea administrativ-teritorială*, pot constitui societăţi comerciale. În acest sens, consiliul local, potrivit art.18 din Legea nr.123/2003 privind administraţia publică locală, decide înfiinţarea „societăţilor comerciale şi participă la capital la capitalul statutar al societăţilor comerciale".

Autorităţile publice nu pot participa la constituirea fondurilor de investiţii[276] şi burselor de mărfuri[277] şi nici la fondarea persoanelor juridice altele decât cele permise de lege[278]. O interdicţie există în pct. 4

---

275 Dreptul de a reprezenta interesele statului în societăţile economice, inclusiv la constituirea acestora, este atribuit în special autorităţilor publice centrale. Modul de reprezentare este reglementat de *Regulamentul cu privire la reprezentarea statului în societăţile economice*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.109 din 02.02.1999 (*„Monitorul Oficial al Republicii Moldova",* 1999, nr.19-21), precum şi prin *Regulamentul cu privire la fondarea şi activitatea întreprinderilor cu investiţii străine*, al căror capital social include patrimoniu de stat, adoptat prin Hotărârea Guvernului nr.371 din 06.06.1995 (*„Monitorul Oficial al Republicii Moldova"*, 1995, nr.41-42).

276 Legea nr.1204/1997, art.5.

277 Legea nr.1117/1998, art.13.

278 Curtea Supremă de Justiţie, prin Decizia nr.3 rca-271/2001 din 31.10.2001, a lăsat fără modificare hotărârile instanţei de fond şi instanţei de apel,

din RSE, potrivit căreia autorităţile puterii şi administraţiei de stat nu pot fi asociaţi ai SNC şi SC, limitând capacitatea acestora de a deveni asociaţi cu răspundere nelimitată. Această interdicţie fiind binevenită, considerăm necesar a o include cu o formulă clară într-un act legislativ.

Unele persoane de drept public nu au dreptul să participe la constituirea de societăţi comerciale. Nu pot fonda societăţi comerciale Banca Naţională a Moldovei şi Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare. Nu există interdicţii exprese pentru aceste autorităţi, însă deducţia se impune pe principiul că o persoană juridică de drept public poate face numai aceea ce îi permite legea.

§ 2. Actul de constituire a societăţii comerciale

Potrivit definiţiei, societatea comercială este însuşi actul (contractul) de constituire, căruia înregistrarea de stat îi dă personalitate juridică, iar *afectio societatis* - viaţă.

Prin derogare de la dispoziţiile art.62 din Codul civil, societatea comercială se fondează printr-un singur act de constituire (Codul civil, art.107). Legiuitorul a recurs la sintagma *act de constituire,* dorind să cuprindă atât actele unipersonale (declaraţiile de constituire), cât şi cele pluripersonale (contractele). Prin utilizarea termenului *act de constituire*, legiuitorul urmăreşte de asemenea să evite pluralitatea de acte constitutive (contract şi statut, declaraţie şi statut) şi să permită fondarea societăţii printr-un singur act de constituire, care să includă toate clauzele necesare.

Actul de constituire, document întocmit şi semnat de toţi fondatorii, reflectă voinţa acestora de a înfiinţa o persoană juridică. După înregistrarea de stat, actul de constituire este cel care determină statutul juridic al societăţii, stabilind structura organizatorică, atribuţiile organelor şi ale persoanelor cu funcţie de răspundere, structura capitalului,

considerând justă anularea înregistrării întreprinderii de stat fondată de Comitetul Executiv Orhei.

drepturile şi obligaţiile asociaţilor, alte probleme ce ţin de funcţionarea ei[279].

2.1. Caracterele juridice ale actului de constituire. La o analiză a actului de constituire, se disting 4 caractere juridice, care ilustrează că actul este solemn, plurilateral, cu titlul oneros şi comutativ.

a) ***Caracterul solemn*** al actului de constituire rezultă din dispoziţiile art. 107 al Codului civil, potrivit căruia acesta se autentifică notarial. Nerespectarea solemnităţii actului juridic atrage nulitatea lui (art.213). Pe lângă dispoziţiile menţionate, nulitatea societăţii rezultă expres din art. 110, cu consecinţele indicate la art. 111. Prin urmare, forma solemnă este cerută ca o condiţie de validitate a actului de constituire[280].

b) ***Caracterul plurilateral*** al a actului de constituire rezultă din definiţia legală a societăţii comerciale al cărei capital social este constituit din participaţiuni ale *fondatorilor* (membrilor). Folosind pluralul, legiuitorul a vrut să ilustreze că, de regulă, societatea se constituie din mai multe persoane care doresc să lucreze în interes propriu, implicând activitatea şi bunurile acestora. În special, art.121 stabileşte că numărul asociaţilor societăţii în nume colectiv nu poate fi mai mic de două persoane şi mai mare de 20. Această prevedere este valabilă şi pentru societăţile în comandită, care, prin natura lor de a avea minimum un comanditar şi un comanditat, presupune existenţa a cel puţin două persoane. Pentru unele tipuri de societăţi legislaţia stabileşte un număr mai mare de fondatori, ca, de exemplu, bursa de valori, bursa de mărfuri, fondurile de investiţii etc.

---

279 Referitor la societatea pe acţiuni, în literatura rusă, contractul dintre fondatori este numit *contract de activitate în comun privind constituirea societăţii pe acţiuni* şi se afirmă că acesta nu reprezintă un document de constituire, deşi este recunoscut rolul constructiv nu numai în procesul de constituire, dar şi în procesul de funcţionare. Vezi: **Степанов, Д. П.** *Особенности договора учредителей о создании общества.* În: „Хозяйство и право”, 2000, nr.2.

280 În literatura rusă, contractul de societate este numit *consensual*, deoarece legea nu leagă momentul încheierii contractului de obligaţia de a transmite bunurile, acestea putând fi transmise după data semnării contractului. Vezi: **Степанов, Д. П.** *Op. cit*.

Caracterul plurilateral denotă existenţa mai multor fondatori, care nu vin cu interese contradictorii, ca în cazul contactelor de vânzare – cumpărare, de locaţie, de schimb etc., ci cu interese comune[281].

Ca excepţie, apar societăţile cu răspundere limitată (Codul civil, art.145) şi societăţile pe acţiuni (art.156) care pot fi constituite şi de o singură persoană, iar actul lor de constituire va fi unilateral.

c) Caracterul oneros al actului de constituire decurge din faptul că fiecare asociat înţelege să devină membru al viitoarei entităţi colective în scopul – vădit patrimonial – de a obţine o cotă predeterminată din câştigul prezumabil sau, altfel spus, din *„foloasele ce ar putea deriva”* şi care trebuie împărţite între ei[282].

Aşadar, participând la constituirea societăţii prin depunerea aportului, fondatorul obţine o participaţiune (o parte socială sau o acţiune) la capitalul social, calificată *drept de creanţă* asupra societăţii, ceea ce este pur şi simplu o satisfacţie reciprocă. O componentă a dreptului de creanţă este dreptul de a pretinde la o parte din beneficiile societăţii. În dreptul acesta şi constă scopul principal care l-a determinat pe fondator să participe la constituirea societăţii.

d) Caracterul comutativ. Printre actele de natură oneroasă contractul de societate se înscrie în categoria celor comutative. Întinderea obligaţiilor pe care şi le asumă fiecare fondator nu depinde de un eveniment viitor (*aleas*), ci este cunoscută de părţi, adică este certă şi determinantă la momentul semnării contractului. Faptul că rezultatele economice ale activităţii desfăşurate în comun se pot concretiza nu numai în beneficii, ci şi în eventuale pierderi, nu transformă contractul de societate într-o operaţiune aleatorie[283].

e) Caracterul comercial al contractului de societate este determinat de obiectul de activitate al viitoarei societăţi care desemnează activitatea de întreprinzător preconizată de societate şi care trebuie să fie indicat în actul de constituire. Totul ce face o societate comercială o face în scopul obţinerii profitului, faptul acesta fiind de esenţă. Actele cu titlu gratuit

---

281 **Popescu, Dan A.** *Op. cit.,* p.19.

282 **Căpăţină, Octavian.** *Op.cit.,* p. 161.

283 *Idem,* p. 162.

constituie o excepţie. El se fac numai dacă adunarea generală a decis să atribuie o parte din profit realizării scopurilor filantropice.

f) Actul de constituire este ***translativ de proprietate.*** Acest caracter rezultă din art.114 alin.(2) al Codului civil, potrivit căruia bunurile date ca aport în capitalul social al societăţi comerciale se consideră transmise cu titlu de proprietate dacă actul de constituire nu prevede altfel.

2.2. Condiţiile de valabilitate ale actului de constituire. Prin condiţii de valabilitate se înţeleg *cerinţele* impuse de lege pentru ca un astfel de act să producă efecte faţă de persoanele care l-au semnat sau care au aderat la el ulterior. Actul de constituire al societăţii comerciale este supus aceloraşi condiţii ca şi oricare alt act juridic[284] şi este format din aceleaşi elementele ca şi acesta din urmă[285].

Condiţiile de valabilitate pot fi clasificate în *condiţii de fond* şi *condiţii de formă* a căror neîndeplinire duce la nulitate. Actul de constituire este supus şi unor *condiţii specifice*, cum ar fi aportul, intenţia de colaborare, scopul de a obţine şi a repartiza dividende.

a) Condiţiile de fond ale actului de constituire sunt: capacitatea, consimţământul, obiectul şi cauza.

- *Capacitatea*. Toţi semnatarii actului de constituire trebuie să aibă capacitatea de a semna acte juridice, cu alte cuvinte, capacitate deplină de exerciţiu. Doctrina a menţionat că prin *capacitate de a încheia acte juridice* se înţelege condiţia de fond, esenţială, care constă în aptitudinea subiectului de drept civil de a deveni titular de drepturi şi obligaţii civile prin încheierea actelor de drept civil[286] ca parte a capacităţii de folosinţă şi premisă a capacităţii de exerciţiu. Participarea la fondarea unei societăţi comerciale presupune constituirea unui patrimoniu social, distinct de cel al fondatorilor. Acest patrimoniu comun se formează prin aporturile subscrise de fiecare parte contractantă. Din acest motiv, încheierea contractului de societate se interpretează ca un act de dispoziţie[287].

---

284 Vezi: Codul civil al Republicii Moldova, art.199-215.

285 **Beleiu, Gheorghe.** ***Op. cit.,*** **p**.123.

286 Ibidem.

287 **Căpăţină, Octavian.** *Societăţile comerciale.* p. 163.

- *Consimţământul*. Potrivit art.199 din Codul civil, consimţământul este voinţa exteriorizată a persoanei, care consimte să semneze actul de constituire şi să transmită societăţii ce se naşte anumite valori patrimoniale. Pentru a fi valabil exprimat, consimţământul trebuie: a) să emane de la o persoană cu discernământ; b) să fie exprimat cu intenţia de a produce efecte juridice; c) să fie exteriorizat ; d) să nu fie viciat.

Persoana care manifestă voinţa de a participa la fondarea unei societăţi comerciale se prezumă că are capacitate deplină de exerciţiu (că acţionează cu *discernământ)* dacă are calitatea de a distinge lucrurile unele de altele şi de a judeca limpede, cu pătrundere şi cu precizie despre fenomenele lumii înconjurătoare, dacă înţelege perfect că se asociază într-o societate comercială[288]. În lipsa discernământului, actul juridic poate fi anulat prin hotărâre judecătorească (Codul civil, art.225).

Consimţământul se consideră valabil exprimat dacă este făcut în formă autentică.

Viciile consimţământului. Consimţământul, ca element al contractului de constituire, implică, în orice tip de societate, voinţa specifică a două sau mai multe persoane de a desfăşura în comun activitatea comercială convenită. Intenţia părţilor presupune în mod firesc, aşa cum s-a arătat, *affectio societatis*. Particularităţile menţionate deosebesc societatea comercială de indiviziunea, născută prin cumpărarea în comun a unui bun sau ca efect al succesiunii[289]. La fondarea societăţii comerciale, consimţământul părţilor contractante poate fi viciat de eroare, dol (viclenie), violenţă sau leziune. În legătură cu aceasta, sunt necesare anumite precizări.

Eroarea. Potrivit art.227 din Codul civil, eroarea poate afecta contractul şi servi ca temei de nulitate numai dacă este considerabilă. Eroarea este considerabilă dacă semnatarii actului juridic au o

---

[288] Incapacităţile legale, influenţând capacitatea subiectului, prezumă că acesta nu-şi poate exprima consimţământul. Pot influenţa consimţământul şi incapacităţile naturale, adică starea juridică în care persoana este capabilă în drept, dar temporar fără discernământ în fapt. În incapacitate naturală poate fi persoana care se află în stare de beţie, hipnoză, mânie puternică etc.

[289] **Căpăţină, Octavian.** *Societăţile comerciale.* p. 163.

reprezentare falsă asupra naturii acestui act[290], asupra formei de societate[291], asupra calităţilor substanţiale ale obiectului actului juridic[292] ori asupra persoanei contractante[293].

Un alt viciu de consimţământ este ***dolul*** (viclenia), definit ca totalitate a manoperelor frauduloase (mincinoase, dolosive) pe care una din părţi le întrebuinţează la încheierea actului juridic pentru a induce în eroare cealaltă parte şi a o determina astfel să încheie actul respectiv[294]. Se poate vorbi de existenţa dolului la încheierea unui contract de societate dacă unul dintre semnatari a avut comportament viclean, contribuind prin acesta la formarea unei viziuni eronate asupra societăţii, exagerând importanţa şi şansele ei de reuşită[295]. Dolul trebuie să reprezinte o anumită gravitate, să fie factorul determinant al adeziunii victimei, care altminteri s-ar fi abţinut să încheie operaţiunea. Condiţia este îndeplinită dacă, de exemplu, acceptarea de a subscrie s-a datorat unor bilanţuri false, nu însă şi în caz de informaţie incompletă sau de

---

290 Eroarea *asupra naturii juridice a contractului* poate să se producă atunci când o parte consideră că încheie un contract de societate, în timp ce partea cealaltă consideră că încheie unul de împrumut cu participare la beneficii. Vezi: **Popescu, D.A.** *Natura juridică şi condiţiile generale de valabilitate ale contractului de societate.* În: „Revista de drept comercial", 1995, nr.5.

291 Eroarea *asupra formei de societate* poate să se producă atunci când unul din asociaţi crede că participă la fondarea unei societăţi cu răspundere limitată sau a unei societăţi pe acţiuni, în realitate însă devenind asociat într-o societate în nume colectiv sau în comandită în care poartă o răspundere nelimitată.

292 Eroarea *asupra obiectului contractului* constă în aprecierea greşită a aportului făcut la capitalul social de una din părţile contractante. Eroarea poate să opereze în cazul în care un bun a fost adus cu titlu de aport, însă datorită unor vicii de ordin calitativ nu este în stare să servească scopului pentru care a fost adus. Eroarea asupra valorii reale a aportului subscris sau a şanselor de succes ale viitoarei entităţi colective nu poate servi ca temei pentru nulitate (10, p.163).

293 Eroarea *asupra persoanei* constă în aprecierea greşită a identităţii unui asociat sau a calităţilor sale substanţiale (onorabilitate, competenţă etc.). Identitatea persoanei are importanţă în societăţile pe persoane. Vezi: **Popescu, D. A.** *Contractul de societate,* p.170.

294 **Cozian, V. M., Viander, A.** *Op. cit.,* p.162.

295 **Popescu, D. A.** *Contractul de societate.*

reticenţe, pe care persoana le putea descoperi dacă ar fi fost mai vigilentă, procedând la verificări minime[296].

Dolul nu conduce la desfiinţarea contractului de societate în întregul său, nulitatea fiind doar parţială, producând efect doar faţă de victima acţiunilor dolosive[297]. Când dolul vine numai din partea unuia din asociaţi, contractul de societate îşi menţine valabilitatea. În acest caz, asociatul al cărui consimţământ a fost viciat are o acţiune în daună doar împotriva autorului dolului, rămânând în raporturi juridice cu ceilalţi asociaţi[298].

Violenţa este viciul de consimţământ care constă în ameninţarea unei persoane cu un rău care îi produce o temere ce o determină să încheie un act juridic, pe care altfel nu l-ar fi încheiat[299] . Nulitatea operează în cazul în care violenţa a fost fizică sau psihică, emanată de la un semnatar al contractului de societate, precum şi de la un terţ, îndreptată asupra unei persoane semnatare a contractului, asupra unei rude apropiate ori asupra bunurilor persoanei. Cazuri de violenţă în contractele de societate nu se prea întâlnesc, datorită caracterului lor de a fi pluripersonale[300].

Leziunea este viciul de consimţământ care constă în disproporţia vădită între valorile a două prestaţii[301]. Ca şi la violenţă, cazuri de leziune în contractele de societate nu se prea întâlnesc.

- ***Obiectul contractului de societate***. În literatură au fost expuse două sensuri ale obiectului contractului de societate. Din punctul de vedere al dreptului civil, prin obiect al actului juridic se înţelege obligaţia persoanei care a încheiat acest act juridic (Codul civil, art.206). Din coroborarea art.107 cu art.112 şi 116 din Codul civil, reiese că, la încheierea contractului de societate, fiecare fondator se obligă să contribuie la formarea capitalului social prin aporturi patrimoniale.

---

296 **Căpăţină, Octavian.** *Op. cit.*, p. 164.

297 **Turcu, Ion.** *Dreptul afacerilor*, p.101; **Popescu, D. A.** *Contractul de societate*, p.141.

298 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, p. 170.

299 **Beleiu, Gheorghe.** *Op. cit.*, p.135.

300 **Căpăţină, Octavian.** *Op.cit.*, p.164.

301 ***Idem***, p.136.

Obiect al contractului de societate şi, prin urmare, aport la capitalul social poate fi orice bun aflat în circuit civil (art.112 şi 206). În acest sens, ca obiect al contractului de societate apare *aportul* la care s-a obligat fiecare asociat.

Al doilea sens al obiectului contractului de societate desemnează *activitatea* societăţii, adică *genul activităţii de întreprinzător*[302].

Prin art.108, societatea comercială este obligată să indice în actul său constitutiv obiectul de activitate. Această obligaţie este impusă şi societăţii pe acţiuni (Legea nr.1134/1997, art.33 şi art.35). Neindicarea în actul de constituire a genului de activitate nu interzice societăţii practicarea lui. Această afirmaţie se bazează pe dispoziţia art.60 alin.(2) din Codul civil, potrivit căreia persoana juridică cu scop lucrativ, inclusiv societatea comercială, poate desfăşura orice activitate neinterzisă de lege, chiar dacă nu este prevăzută în actul de constituire.

În ceea ce ne priveşte, aderăm la poziţia autorilor care se exprimă în favoarea celui de-al doilea sens al obiectului contractului de societate[303], acesta fiind obiectul de activitate al societăţii, fapt ce delimitează societatea comercială de societatea civilă.

- ***Cauza*** este scopul concret în vederea căruia se încheie actul juridic. Art.207 din Codul civil prevede că actul juridic civil încheiat fără cauză ori fondat pe o cauză falsă sau ilicită nu poate avea efect. Încheierea contractului de societate are ca scop constituirea societăţii comerciale, formarea unui fond comun, desfăşurarea activităţii de întreprinzător, realizarea unor beneficii şi împărţirea lor între asociaţi. Potrivit art.115 din Codul civil, membrul societăţii comerciale are dreptul să participe la repartizarea profitului societăţii proporţional participaţiunii sale la capitalul social. Aşadar, cauza[304] contractului de societate –

---

[302] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, p.172; **Căpăţină, Octavian.** *Op.cit.*, p.164;

[303] Prin obiect al contractului de societate se înţelege ansamblul de operaţiuni pe care societatea urmează să le îndeplinească în vederea realizării de beneficii de către asociaţi.

[304] În cazul contractului de societate, obiectul acestuia se confundă cu cauza.

obţinerea de beneficii şi împărţirea lor între asociaţi în modul convenit[305] – constituie elementul psihologic care determină consimţământul şi explică motivul încheierii actului juridic (actul de constituire)[306]. În acest sens, legea stabileşte că nici un asociat nu poate avea dreptul la întregul profit realizat de societate, aşa cum nimeni nu poate fi absolvit de pierderile suferite de societate (art. 115 alin. 2).

b) Condiţii de formă. Potrivit Codului civil, societatea comercială se constituie prin act de constituire autentificat notarial[307] (art.107). Forma autentică a actului de constituire este cerută *ad validitatem*. Nerespectarea formei autentice a actului constitutiv exclude dobândirea calităţii de persoană juridică şi duce la respingerea cererii de înregistrare a societăţii de către Camera Înregistrării de Stat.

Înscrisul sub semnătură privată al actului constitutiv este inoperant şi se analizează ca un contract de societate civilă (Codul civil, art.1339-1354). Dacă, totuşi, a fost înregistrată ca un act de constituire sub semnătură privată, societatea comercială este sancţionată cu nulitate în condiţiile stabilite de art. 110 din Codul civil.

Forma autentică asigură actelor de constituire o acurateţe juridică deplină şi un înalt grad de protecţie a raporturilor juridice.[308] Potrivit Legii nr.1453/2002 cu privire la notariat, persoana care desfăşoară activitate notarială are obligaţia de a explica părţilor sensul şi importanţa

---

[305] **Căpăţînă, Octavian.** *Op.cit.*, p.172.

[306] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p.173.

[307] Autentificarea obligatorie a actului de constituire a fost introdusă prin Legea nr.1265/2000. Art.7 din această lege prevede că registratorul de stat stabileşte identitatea, verifică capacitatea juridică a fondatorilor şi *autentifică,* în prezenţa lor, semnăturile aplicate pe documentele de constituire. De aici rezultă că, potrivit acestei legi, nu actul de constituire se autentifică, ci numai semnătura fondatorului, aplicată pe el.

[308] În procesele judiciare s-a constatat că în actele de constituire întocmite în formă simplă scrisă au apărut inscripţii ulterioare asupra cărora fondatorii nu s-au pronunţat iniţial. Mai mult decât atât, în şedinţă se insistă chiar asupra faptului că fondatorii au convenit verbal să includă un imobil în capitalul social. Acest caz demonstrează că actul constitutiv trebuie supus autentificării pentru a proteja fondatorii unul de altul, precum şi terţii. Vezi: Hotărârea Curţii Supreme de Justiţie nr. 4-2ra/c-9/2000 din 31 martie 2003.

proiectului actului juridic şi de a verifica conformitatea lui cu intenţiile reale ale părţilor şi cu legislaţia (art.50). Din această dispoziţie rezultă că notarul trebuie să desluşească raporturile reale dintre părţi şi să dea explicaţiile şi îndrumările necesare asupra consecinţelor juridice ale actului pe care părţile vor să-l îndeplinească, precum şi să dea actului juridic pe care îl întocmeşte cuprinsul corespunzător voinţei părţilor. Dacă actul de constituire este întocmit de alte persoane (de fondator sau de reprezentanţii lui), notarul trebuie să verifice conformitatea conţinutului acestuia cu dispoziţiile legale.

La autentificarea actului de constituire, notarul stabileşte identitatea semnatarilor, capacitatea lor de exerciţiu (Legea nr.1453/2002, art.42 şi 43).

Deşi autentificarea actelor constitutive implică anumite cheltuieli, care uneori pot deveni prea oneroase pentru societăţile cu capital social mic, considerăm totuşi că ele sunt justificate, deoarece asigură circuitului civil un înalt grad de securitate.

c) Condiţiile specifice de valabilitate. În literatura juridică au fost evidenţiate trei condiţii de valabilitate ale contractului de societate: aportul fondatorilor; intenţia de a colabora în vederea desfăşurării activităţii comerciale (*affectio societatis*); obţinerea şi împărţirea beneficiilor[309]. În Codul civil, toate aceste trei condiţii fie că sunt expres indicate (aportul şi repartizarea beneficiilor), fie că se prezumă (*affectio societatis*). Considerăm util a face uz de explicaţii doctrinare în tratarea acestor elemente, ceea ce va uşura înţelegerea lor.

– *Aportul fondatorilor*. Prin aport se înţelege contribuţia unei persoane la o activitate[310]. Aportul (contribuţia) este obligator şi pentru societatea civilă (Codul civil, art.1342), şi pentru societatea comercială (art.112). Sub aspect juridic, prin aport se înţelege obligaţia, pe care şi-o asumă fiecare asociat, de a aduce în societate un anumit bun, o valoare patrimonială. Sub aspect lingvistic, noţiunea de aport desemnează chiar bunul adus în societate[311] de către asociat. Aportul cimentează legătura

---

309 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p.152

310 **Şăineanu, Lazăr.** *Dicţionar universal al limbii române.* Chişinău, 1998.

311 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p.153.

dintre asociat şi societate. Fondatorul care nu a vărsat aportul răspunde pentru daune-interese, iar la decizia asociaţilor, poate fi sancţionat cu excluderea din societate[312].

– *Affectio societatis*. Al doilea element specific şi obligatoriu[313] al contractului de societate este intenţia de a crea o societate, de a conlucra pe principii de egalitate în vederea împărţirii beneficiului şi a înfruntării solidare a riscurilor[314].

Fiind o intenţie a celor ce se unesc, *affectio societatis* reprezintă elementul lor psihologic care arată în ce constă colaborarea în comun. Colaborarea în comun a asociaţilor diferă de la o formă de societate la alta, însă în orice societate comercială participarea asociaţilor la viaţa ei se manifestă prin exercitarea, în condiţiile legii, a dreptului de a participa la luarea deciziilor şi la exercitarea controlului asupra activităţii societăţii[315].

În societatea în nume colectiv, *affectio societatis* se prezintă ca o colaborare bazată pe elementul personal, participarea personală fiind o condiţie indispensabilă asocierii, pe când elementul material poate lipsi cu desăvârşire. În societatea în comandită, colaborarea dintre asociaţi diferă în funcţie de statutul acestora: comanditat sau comanditar. În societatea cu răspundere limitată şi societatea pe acţiuni, participarea personală poate avea o importanţă foarte mică sau chiar poate să nu existe, în schimb creşte influenţa elementului material, care permite asociatului să participe la adoptarea deciziilor, având drept de vot la adunarea asociaţilor şi o influenţă mai mare sau mai mică, în funcţie de aportul, proporţia la capitalul social.

---

[312] Despre importanţa, forma, modul de transmitere a aportului vezi pct. 2.3 din prezentul capitol.

[313] Doctrina arată *affectio societatis* ca element obligatoriu al contractului de societate, deşi din conţinutul legislaţiei moldoveneşti aceasta nu rezultă. Cu toate că lipsesc prevederi legale exprese, considerăm că acest element psihologic există, de aceea îi vom acorda atenţia cuvenită.

[314] **Juglart, M., Ippolito, B.** *Curs de droit commercial. Les societes cemmerciales.* Ed.2-a, Montchrestien, Paris, Economica, 1983. Apud, **Cărcei, Elena.** *Societăţile comerciale pe acţiuni.* Bucureşti, 2000, p.46.

[315] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p.159.

Colaborarea între asociaţi presupune egalitatea lor juridică şi, în consecinţă, lipsa oricărui raport de subordonare[316].

– *Participarea la beneficii şi pierderi*. Principalul scop al fondatorilor unei societăţi comerciale constă, desigur, în împărţirea de beneficii realizate din activitatea ei. Dacă această activitate se dovedeşte a fi ineficientă, asociaţii nu numai că nu vor putea pretinde la o parte din beneficii, dar vor suporta dauna acestei ineficienţe.

Prin beneficiu se înţelege *profitul* financiar al activităţii comerciale sau industriale, reprezentând diferenţa dintre investiţii şi venituri[317]. Dicţionarul juridic de comerţ exterior defineşte beneficiul ca *rezultat pozitiv* obţinut din desfăşurarea unei activităţi cu caracter lucrativ, calculat ca diferenţă între veniturile şi cheltuielile acestei activităţi. Esenţial pentru societatea comercială este desfăşurarea unei activităţi care aduce câştig material pentru sporirea patrimoniului societăţii şi, implicit, şi a participaţiunilor (valorii acţiunilor sau a părţilor sociale). Doctrina sugerează că reprezintă beneficiu nu numai câştigul material, dar şi economiile realizate de asociaţi, cum ar fi serviciile sau bunurile procurate de societate în condiţii mai avantajoase decât s-ar fi obţinut în mod individual[318]. Beneficiul sau profitul societăţii comerciale se calculează, de regulă, ca diferenţă dintre valoarea reală a activelor şi mărimea capitalului ei social.

Cota din beneficiu care urmează a fi împărţită între asociaţi se numeşte *dividend*. Acest termen este utilizat de fapt numai pentru partea din beneficiul societăţii pe acţiuni destinată împărţirii între acţionari, proporţional clasei şi numărului de acţiuni deţinute (Legea nr.1134/1997, art.48 alin.(1)). Potrivit Codului fiscal, semantica termenului *dividend* este extinsă, desemnând şi orice plată efectuată de o persoană juridică în folosul acţionarului (asociatului) ei în funcţie de cota sa de participaţie (art.12)[319].

---

316 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, p.159.

317 **Dogaru, Ion.** *Elementele dreptului civil.* Bucureşti, 1993, 426 p.

318 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, p.160.

319 Conform art. 56 alin.(2) din Codul fiscal, „dividendele sub formă de acţiuni care nu modifică în nici un fel cotele de participaţie ale acţionarilor în capitalul agentului economic nu se consideră drept dividende”.

Accepţia dividendului consacrată în Legea nr.1134/1997 şi cea din Codul fiscal par a fi identice, referindu-se exclusiv la suma ce urmează a fi plătită asociatului. Noţiunea doctrinară de dividend, cunoscută dreptului comercial, include orice câştig realizat de societate, chiar şi nerepartizat, precum sunt şi economiile rezultate din activitatea societăţii. Câştigul societăţii nerepartizat între asociaţi îi avantajează oricum pe aceştia. Datorită beneficiului nerepartizat, cota-parte a fiecărui asociat este mai valoroasă decât valoarea ei nominală.

Prin art.115 din Codul civil, se instituie principiul proporţionalităţii participării asociaţilor la beneficii. Astfel, se stipulează că membrul societăţii comerciale are dreptul de a participa la repartizarea profitului societăţii proporţional participaţiunii la capitalul social[320]. Actul constitutiv poate să deroge de la această regulă, stabilind că se poate prevedea şi o altă modalitate de repartizare a profitului societăţii, însă este interzisă *clauza leonină*, adică nimeni nu poate avea dreptul la întregul profit realizat de societate, aşa cum nimeni nu poate fi absolvit de pierderile suferite de ea (art.115 pct.(2))[321].

Beneficiul se calculează numai în cazul în care activele nete ale societăţii au o valoare mai mare decât capitalul social. În legătură cu acest fapt, dispoziţiile legale interzic plata dividendelor dacă la data adoptării hotărârii de repartizare valoarea activelor nete este mai mică decât capitalul social sau va deveni mai mică în urma plăţii dividendelor. Dacă, la expirarea celui de-al doilea an financiar şi a oricărui an financiar ulterior, valoarea activelor societăţii va fi mai mică decât capitalul social, adunarea generală anuală a acţionarilor este obligată să ia una din următoarele hotărâri: să reducă, până la valoarea activelor nete, capitalul social, să completeze activele prin aporturile suplimentare ale acţionarilor, ori să decidă asupra lichidării societăţii.

2.3. Conţinutul actului de constituire. Actul de constituire va prevedea anumite clauze care materializează voinţa fondatorilor de a înfiinţa societatea. Clauzele obligatorii ale actului de constituire,

---

320 Acelaşi principiu este consacrat şi în art.127 alin.(1), art.139 din Codul civil, în art.25 din Legea nr.1134/1997 şi în pct.24 din RSE.

321 Referinţe la clauza leonină vezi: **Turcu, Ion.** *Teoria şi practica dreptului comercial.* Vol. I. Bucureşti, 1998.

independent de forma de societate căreia i se dă naştere, sunt stabilite în Codul civil, la art.108. Alte clauze, necesare a fi indicate în actul constitutiv, care particularizează societatea comercială după formă sunt prevăzute tot acolo, în art.122, 137, 146, 157, precum şi în art.33 din Legea nr.1134/1997.

Fondatorii, conform art. 108 alin.(3) din Codul civil şi art.33 alin.(3) din Legea nr.1134/1997, pot indica şi clauze facultative dacă acestea nu contravin dispoziţiilor legale.

***2.3.1 Clauzele obligatorii*.** După cum s-a menţionat, clauzele obligatorii ale actului de constituire sunt cele indicate în normele legale[322]. În cazul neindicării acestor clauze în conţinutul actului, notarul se va abţine de la autentificare, iar registratorul va respinge cererea de înregistrare. Clauzele uzuale, inerente oricărui contract de societate comercială, privesc identificarea viitoarei societăţi comerciale, a semnatarilor actului de constituire, caracteristicile distinctive ale viitoarei entităţi colective, modul de conducere şi de gestiune a societăţii, clauzele privind drepturile şi obligaţiile fondatorilor[323], clauzele privind dizolvarea şi lichidarea etc.

a) Clauzele privind individualizarea viitoarei societăţi comerciale trebuie să cuprindă anumite date, stabilite de lege sau de fondatori, care individualizează subiectul de drept în circuitul civil şi cel comercial: denumirea şi sediul.

Denumirea societăţii comerciale. Potrivit art.108 alin.(1) lit.b) din Codul civil, actul de constituire trebuie să conţină denumirea societăţii, completă şi prescurtată, cu care aceasta va fi înmatriculată în Registrul de stat, denumirea fiind atributul care face ca societatea comercială să se deosebească de alţi participanţi la raporturile juridice.

Sediul societăţii comerciale trebuie să fie indicat în actul de constituire (art.108), fiind un atribut de identificare ce arată locul sau

---

[322] Clauzele actului de constituire trebuie să fie formulate astfel încât să nu reprezinte o simplă reproducere a normei legale. Din conţinutul lor trebuie să se desprindă clar regula deontologică şi modul de soluţionare a eventualelor litigii.

[323] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, p.176-176; **Căpăţină, Octavian.** *Op.cit.*, p.149;

stabilimentul în spaţiu al societăţii comerciale. Locul care poate fi indicat în actul de constituire este limitat la teritoriul statului.

b) Clauzele privind identificarea fondatorilor. Fondatori ai societăţii comerciale pot fi persoanele fizice, persoanele juridice, statul şi unităţile administrativ-teritoriale. Potrivit art.108, identificarea lor în actul constitutiv se face:

- pentru persoana fizică, prin indicarea numelui, prenumelui, domiciliului, numărului actului de identitate, cetăţeniei, precum şi altor date stabilite de legea naţională a acesteia;
- pentru persoana juridică se indică denumirea, sediul, naţionalitatea, numărul şi data înregistrării de stat, precum şi datele de identitate ale persoanei fizice care reprezintă interesele persoanei juridice fondatoare, actul în baza căruia aceasta reprezintă, după caz.

Dacă în calitate de fondator participă statul sau o unitate administrativ-teritorială, acestea, fiind persoane juridice de drept public, se identifică prin aceleaşi date ca şi persoanele juridice de drept privat.

c) Clauzele privind caracteristicile societăţii comerciale privesc *obiectul de activitate al societăţii, durata activităţii, capitalul social.*

Prin *obiect de activitate al societăţii* se înţeleg genurile de activitate care urmează a fi practicate de societatea comercială. Aceasta are dreptul, în temeiul art.60 alin.(2) din Codul civil, să desfăşoare orice activitate neinterzisă, chiar dacă nu este prevăzută de actul de constituire. În acest act, trebuie să se indice activităţile care vor fi desfăşurate de societate (art.108), menţionarea obiectului de activitate fiind importantă în special pentru societatea în nume colectiv şi societatea în comandită. Împuternicirile administratorilor acestor societăţi sunt limitate la *domeniul de activitate al societăţii*. Pentru săvârşirea de acte ce depăşesc aceste limite, este necesar acordul tuturor asociaţilor (art.124 alin.(2)). Indicarea expresă a obiectului de activitate în aceste societăţi este important şi pentru a distinge actele săvârşite în numele societăţii de cele săvârşite de asociat în nume propriu.

Activităţile pasibile de a fi desfăşurate de societăţi sunt menţionate şi în unele acte normative. Astfel, Legea nr. 451/ 2001 privind licenţierea

unor genuri de activitate[324] indică expres genurile de activitate care necesită autorizare specială sub formă de licenţă. Genurile de activitate care constituie monopol de stat sau monopoluri naturale sunt indicate în Hotărârea Guvernului nr. 582 din 17 august 1995, precum şi în alte acte normative. Pentru asigurarea funcţionării efective a pieţei şi desfăşurarea activităţii analitice la nivel macro- şi microeconomic, în Republica Moldova este elaborat şi pus în aplicare de la 1 februarie 2001 Clasificatorul Activităţilor din Economia Moldovei, armonizat cu Clasificatorul din Economia Statelor Comunităţii Europene[325].

Durata activităţii societăţii comerciale. Potrivit art.65 din Codul civil, persoana juridică este perpetuă, ceea ce însemnă că societatea comercială se constituie pentru un termen nelimitat, dacă actele de constituire nu prevăd altfel. Prin cuvântul *perpetuă* se subânţelege faptul că societatea există ca subiect atâta timp, cât este înscrisă în Registrul de stat. Fondatorii sunt în drept să formeze societatea pentru a activa un anumit termen (de exemplu, 25 de ani) sau până la o anumită dată (de exemplu, pînă la 1 ianuarie 2010). Societatea constituită pentru un anumit termen, la expirarea acestuia, se va dizolva de drept.

Capitalul social şi aporturile fondatorilor. În actul constitutiv se menţionează neapărat participaţiunea fiecărui fondator la capitalul social (Codul civil, art.108). Norme exprese privind necesitatea stipulării cuantumului capitalului social sunt indicate în art.122, 137, 146, 157 din Codul civil, precum şi în art.33 din Legea nr.1134/1997. Legislaţia prevede, pentru societăţile pe acţiuni şi pentru cele cu răspundere limitată, un capital social minim obligatoriu. Pentru unele societăţi care au obiect de activitate specific sunt stabilite alte cuantumuri minime ale capitalului[326]. Societatea este obligată să menţină activele astfel încât să

---

[324] *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2001, nr.108-109.

[325] Vezi: Hotărârea Moldovastandard-ului nr. 694 ST din 09.02.2000, publicată în ediţie specială.

[326] Legislaţia stabileşte un anumit minim de capital pentru societăţile comerciale care au ca obiect următoarele activităţi: financiare, schimb valutar, exploatarea cazinourilor, organizarea loteriilor, întreţinerea sălilor cu automate de joc, a lombardurilor, importul şi comercializarea benzinei şi motorinei, organizarea comerţului de bursă cu mărfuri şi cu valori mobiliare etc.

nu fie mai mici decât cuantumul capitalului social indicat în actul de constituire.

Actul de constituire trebuie să prevadă mărimea aportului la care s-a obligat fiecare fondator, termenul de vărsare, valoarea bunurilor care formează aportul şi modul de evaluare a acestuia[327].

d) Clauzele privind drepturile şi obligaţiile fondatorilor societăţii comerciale. În actul constitutiv se arată ce drepturi şi obligaţii le dobândesc sau le asumă fondatorii. Drepturile şi obligaţiile pe care le au fondatorii şi asociaţii vor fi analizate ulterior.

f) Clauzele privind structura, atribuţiile, modul de constituire şi de funcţionare a organelor societăţii. Fiecare societate comercială are structură organizatorică proprie, compusă din cel puţin două organe: suprem şi executiv. Societăţile mai complexe, în special societăţile pe acţiuni, au mai multe organe. Pe lângă cele menţionate, societatea pe acţiuni de tip deschis trebuie să aibă consiliu directoriu şi organ de control.

Actul de constituire trebuie să prevadă şi atribuţiile fiecărui organ al societăţii, modul de alegere şi de revocare a membrilor lui, precum şi modul în care aceştia se convoacă în şedinţe sau exercită alt fel atribuţiile ce le revin.

g) Clauzele privind modul de reprezentare. Din art.61 alin.(1) al Codului civil rezultă că societatea comercială îşi exercită, de la data constituirii, drepturile şi îşi execută obligaţiile prin administrator (organ executiv). Organul executiv este cel prin care societatea îşi manifestă voinţa în exterior. În raport cu terţii, organul executiv acţionează fără procură. În societatea în nume colectiv, dreptul de reprezentare aparţine tuturor asociaţilor. Prin actul constitutiv, în calitate de administrator poate fi numită numai o singură persoană, însă dacă terţul, fără să ştie, a contractat cu societatea printr-un asociat care, potrivit actului de constituire, nu a avut dreptul de reprezentare, acest contract este opozabil societăţii. În societatea în comandită, dreptul de reprezentare îl au comanditaţii. Comanditarii pot reprezenta societatea numai în bază de procură.

---

[327] Despre amănunte privind capitalul social şi aporturile vezi infra pct.2.3.

h) Clauzele privind reorganizarea, dizolvarea şi lichidarea societăţii. Actul de constituire trebuie să prevadă temeiurile de încetare a activităţii societăţii prin reorganizare şi lichidare, altele decât cele indicate de lege.

i) Clauzele privind filialele şi reprezentanţele societăţilor comerciale. Societatea comercială are dreptul să constituie filiale şi reprezentanţe. Acestea se înregistrează în modul stabilit pentru societăţile comerciale şi numai dacă sunt indicate în actul constitutiv al societăţii.

2.3.2. Alte clauze stabilite de lege. După cum s-a menţionat, pentru fiecare formă de societate legea (Codul civil, art.122, 137, 146 şi 157) stabileşte clauze specifice, care trebuie incluse în actul de constituire. În dependenţă de obiectul de activitate, legislaţia poate obliga includerea în actul de constituire şi a altor clauze. De exemplu, actul de constituire a fondului de investiţie trebuie să conţină şi dispoziţiile art.5 alin.(2) din Legea nr.1204/1997, iar cel al bursei de mărfuri – dispoziţiile art.17 din Legea nr.1117/1997 privind bursele de mărfuri[328].

2.3.3. Clauzele facultative. În actul de constituire se includ şi alte clauze care nu contravin legislaţiei în vigoare. Astfel, fondatorii pot conveni asupra modului de procurare a participaţiunilor, de retragere şi excludere a asociaţilor, de admitere a noi asociaţi, de participare personală a asociaţilor la activitatea societăţii, de trecere a părţilor sociale în alte mâini prin donaţie şi moştenire, asupra regulilor de divizare a părţilor sociale etc. Clauzele actului de constituire sunt utile atunci când contribuie la soluţionarea litigiilor ce apar între asociaţi, iar legea nu dă soluţii. Important este ca aceste clauze să nu contravină normelor imperative.

2.4. Formarea capitalului social. O etapă indispensabilă în constituirea societăţii comerciale este formarea capitalului ei social. Fondatorii societăţii comerciale trebuie să contribuie fiecare, în măsura stabilită de actul de constituire, la formarea capitalului social, (Codul civil, art.107 alin.(2)) prin aport exprimat în lei (art.112 alin.(2)), iar membrii societăţii comerciale sunt obligaţi să transmită aportul

[328] *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 1998, nr. 70.

(participaţiunea)[329] la capitalul social în ordinea, mărimea şi termenele prevăzute de actul de constituire (art.116 alin.(1) lit.a).

Societatea care nu a respectat cerinţele formării capitalului social poate fi declarată nulă. În acest sens s-a pronunţat şi *Colegiul economic al Curţii Supreme de Justiţie prin Decizia nr.2ro/e-256/2003 din 24 aprilie 2003,* considerând că societatea pe acţiuni care are capital social mai mic decât cel indicat în Legea nr.1134/1997 nu întruneşte condiţiile stabilite de lege şi nu poate fi înregistrată, iar dacă a fost înregistrată, urmează a fi anulată atât înregistrarea, cât şi actele ei de constituire.

§ 3. Înregistrarea societăţilor comerciale

3.1. Dispoziţii generale. Reabilitarea proprietăţii private în 1991 a determinat legislativul să descătuşeze iniţiativa cetăţenilor, oferindu-le posibilitatea de a plasa în circuitul economic propriile bunuri şi a atrage în activitatea proprie de întreprinzător şi bunurile altora, sporind astfel randamentul lor. În acest context, constituirea persoanelor juridice de drept privat şi în special a societăţilor comerciale, numite pe atunci în legislaţie *întreprinderi,* a fost o necesitate logică ce se încadra perfect în strategia statului în epoca de tranziţie de la economia centralizată la o economie liberă. Statul este viu interesat în creşterea numărului de societăţi comerciale, aceasta aducând un suflu în dezvoltarea economiei.

Un prim act normativ prin care s-a permis constituirea de societăţi comerciale[330] a fost *Regulamentul societăţilor economice*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.500 din 10 septembrie 1991[331]. Potrivit pct.11

---

[329] Considerăm termenul *participaţiune* utilizat în art.106 alin.(1) şi art.116 alin.(1) lit. a) din Codul civil ca fiind neadecvat. Corect ar fi termenul *aport*. Termenul de participaţiune poate fi utilizat în calitate de noţiune generică care ar include în sine noţiunea de parte socială în societatea cu răspundere limitată, noţiunea de acţiune în societatea pe acţiuni, noţiunea de parte de interes în societatea în nume colectiv sau în comandită, cota de participaţiune în cooperativa de producţie etc. Anume acest sens îl are termenul la art.108 alin.(1) lit.d) şi în art.146 alin.(2) lit.b) din cod.

[330] Numite în acest act normativ *societăţi economice*.

[331] Nici Hotărârea Guvernului nr.500 din 10.09.1991 şi nici RSE nu au fost publicate în Monitorul Oficial şi nici într-o altă publicaţie oficială, rămânând valabile circularele Guvernului remise autorităţilor publice centrale şi locale. Aceste

din RSE, societatea comercială se considera constituită şi avea dreptul să desfăşoare activitate de întreprinzător „din momentul înregistrării ei". Înregistrarea de stat era considerată ca moment principal în „naşterea" şi includerea în circuitul civil a noului subiect de drept. Această concepţie a fost preluată şi de dispoziţiile ulterioare, potrivit cărora *întreprinderea devine subiect de drept din momentul înregistrării de stat*[332], iar unele dintre ele dobândesc personalitate juridică[333].

Prin dispoziţiile pct.11-19 din RSE, înregistrarea societăţilor comerciale a fost instituită ca o procedură administrativă, efectuată de comitetele executive ale raioanelor şi de primăriile din localitatea în care îşi aveau sediul. Pentru înregistrare se prezentau: cererea, actele de constituire autentificate notarial şi alte documente prevăzute de legislaţie. Decizia asupra înregistrării se adopta în termen de 30 de zile. Înregistrarea societăţii urma să fie notificată în Registrul de stat şi, în termen de 10 zile, comunicată organelor financiare şi de statistică. Cererea de înregistrare era respinsă numai în cazurile stabilite la pct.14 din RSE. Respingerea nu putea avea ca motiv iraţionalitatea societăţii.

După scurt timp, dispoziţiile pct.12-16 din RSE ce priveau înregistrarea au fost substituite prin reglementările art.27-31 din Legea nr.845/1992, prin care s-a instituit un organ special – Camera Înregistrării de Stat de pe lângă Ministerul Justiţiei, căruia i s-au delegat atribuţii exclusive privind înregistrarea de stat a întreprinderilor. Modul de înregistrare stabilit în această lege a fost dezvoltată în Regulamentul înregistrării de stat a întreprinderilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului

---

acte au fost publicate în diverse ediţii private, culegeri de acte normative sau cursuri de lecţii pentru studenţi. În special, de exemplu, RSE a fost publicat în cursul *Dreptul afacerilor*. Red. Roşca, Nicolae şi Baieş Sergiu. Chişinău, 1997, p. 324-337.

[332] V. *Legea nr.845/1992 cu privire la antreprenoriat şi întreprinderi*, art.3.

[333] Potrivit RSE şi Legii nr.845/1992, societăţile în nume colectiv şi societăţile în comandită nu aveau statut de persoană juridică prezentându-se *în raporturile de drept ca persoane fizice* (Vezi: Legea nr.845/1992, art.14 şi 15), iar societăţile cu răspundere limitată şi societăţile pe acţiuni deveneau persoane juridice.

nr.50 din 29 ianuarie 1992[334]. Dispoziţiile acestui regulament erau superioare celor ale RSE privind înregistrarea. În perioada acţiunii acestor acte normative, s-a perfecţionat procedura de înregistrare a întreprinderilor, s-a acumulat o experienţă în ţinerea Registrului de stat şi în operarea cu date din el[335].

Pe baza reglementărilor menţionate şi a practicii, a fost elaborată *Legea nr.1265/2000 cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor şi organizaţiilor*[336] în vigoare. Codul civil nu conţine norme privind procedura de înregistrare a societăţilor comerciale, ci numai dispoziţii de trimitere, potrivit cărora societatea comercială apare *în momentul înregistrării de stat*, iar modul de înregistrare *este stabilit de lege* (art. 63 şi 109).

Înfiinţarea societăţii comerciale presupune un şir de acte juridice, care, doar luate împreună, conduc la naşterea unui nou subiect de drept şi la apariţia persoanei juridice. Fiind un adevărat proces de formare a subiectului de drept, constituirea implică un complex de operaţiuni juridice de natură civilă şi administrativă: de operaţiuni de negociere, de aprobare, de semnare şi de autentificare a actului constitutiv şi, în final, de înregistrare a societăţii. Deşi aceste operaţiuni se efectuează independent una de alta, viciile uneia se răsfrâng asupra altora. Nulitatea societăţii comerciale poate fi declarată şi pentru viciile actului de constituire, precum şi pentru viciile actului de înregistrare. Din acest considerent, organului de înregistrare îi revine o funcţie responsabilă care nu se reduce la formalitatea de întocmire a actului de înregistrare şi de înscriere a societăţii în Registrul de stat, ci cuprinde şi verificarea legalităţii clauzelor din actele de constituire, capacităţii fondatorilor, modului în care aceştia respectă formalităţile de constituire şi, în final, controlul legalităţii unor alte acte prezentate de fondatori. Rezultă,

---

[334] Hotărârea Guvernului nr.50/1992, publicată în Monitorul nr.1, partea II din 1992. Aceasta a fost abrogată prin Hotărârea Guvernului nr.926/2002, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.103-105.

[335] Despre modul de înregistrare a întreprinderilor în genere şi al societăţilor comerciale în particular, vezi: **Roşca, Nicolae şi Baieş Sergiu.** *Op. cit.*, p.83-86.

[336] *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2001, nr.31-34.

aşadar, că în Republica Moldova societăţile comerciale iau fiinţă, de regulă, prin actul de constituire al fondatorilor, recunoscut de organul de stat competent – Camera Înregistrării de Stat. Înregistrarea are o importanţă constitutivă, deoarece legea prevede apariţia personalităţii juridice şi, implicit, a naşterii noului subiect de drept numai după verificarea modului în care este respectată procedura de constituire, legalităţii elaborării actelor de constituire şi aprobării acestora prin înregistrare. Cu alte cuvinte, dacă societatea nu este înregistrată, toate convenţiile dintre fondatori indicate în actul de constituire rămân a fi valabile, însă societatea nu dobândeşte personalitate juridică şi nu poate desfăşura activităţile propuse. Am spus de regulă fiindcă există şi excepţii. Astfel, actul de fondare al societăţilor bancare şi al societăţilor de asigurare nu va fi recunoscut dacă organului de înregistrare nu i se va prezenta avizul Băncii Naţionale a Moldovei sau al Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor şi Fondurilor Nestatale de Pensii de pe lângă Ministerul Finanţelor. Acest aviz poate fi privit doar ca o procedură de autorizare prealabilă a activităţii viitoarelor societăţi cu obiect special de activitate. Autorizarea prealabilă este necesară şi societăţilor comerciale în al căror capital social statul deţine părţi sociale sau acţiuni. Şi în cazul autorizării prealabile, personalitatea juridică este dobândită numai prin înregistrare de stat.

Spre deosebire de procedura judiciară de autorizare şi înregistrare a societăţilor comerciale din alte state[337], în Republica Moldova procedura de înregistrare este administrativă, de aceea şi actul emis este unul administrativ.

Pentru a trezi interesul public faţă de înfiinţarea societăţilor comerciale, statul, prin organele sale competente, supraveghează corectitudinea procesului de constituire şi *emite actul privind*

[337] În alte state (România, Germania, Georgia) înregistrarea societăţilor comerciale se face printr-o procedură judiciară, registrul fiind ţinut de instanţe sau de Camerele de Comerţ şi Industrie. Vezi: *Основы немецкого торгового и хозяйственного права.* Москва, p.15 ; **Minea, Mircea.** *Constituirea societăţilor comerciale.* Bucureşti, 1996, p.104-124; art.4 din *Legea Republicii Georgia din 28.10.1994 cu privire la întreprinzători*, în vigoare de la 1 martie 1995.

înregistrarea persoanei juridice. Prin înregistrare de stat şi ţinere a Registrului de stat al întreprinderilor şi organizaţiilor, statul urmăreşte:

- exercitarea controlului de stat asupra constituirii societăţilor comerciale şi a altor subiecte de drept supuse înregistrării de stat, combaterea practicii ilegale de întreprinzător;
- ţinerea unei evidenţe statistice pentru reglementarea economiei;
- promovarea politicii de impozitare;
- eliberarea de date solicitanţilor, conform art.26 din Legea nr.1265/2000.

La înregistrarea de stat a societăţii comerciale şi ţinerea registrului trebuie să se respecte următoarele principii: stabilirea unei proceduri unice de înregistrare; existenţa unui singur organ de înregistrare; existenţa unui singur registru al societăţilor;

Informaţia cuprinsă în registru trebuie să fie transparentă, iar datele din el – autentice.

3.2. Organul de înregistrare şi registratorul. Înregistrarea se efectuează la Camera Înregistrării de Stat a Departamentului Tehnologii Informaţionale (în continuare Camera) ori la oficiile ei teritoriale în modul stabilit de Legea nr.1265/2001. Camera, potrivit legii, este persoană juridică cu statut de instituţie publică, care funcţionează în condiţii de autogestiune, adică îşi asigură activitatea din veniturile obţinute prin perceperea taxei de înregistrare, furnizarea de informaţie şi prestarea unor alte servicii în domeniul înregistrării de stat a întreprinderilor şi organizaţiilor.

Având atribuţii de înregistrare şi ţinere a Registrului de stat, Camera poartă răspundere pentru actele săvârşite în limita competenţei, acestea putând fi contestate în contenciosul administrativ ca act al autorităţii publice.

Oficiile teritoriale sunt conduse de registratori. Luând în considerare specificul activităţii şi răspunderea registratorilor, legea prevede că registrator poate fi numai o persoană licenţiată în drept cu stagiu în domeniu de cel puţin 3 ani. Legea nr.1265/2000 determină atribuţiile, drepturile, obligaţiile şi răspunderea registratorului. Registratorul, alături de preşedintele Camerei, este un reprezentant legal al organului de înregistrare, primeşte cererile de înregistrare a societăţilor

comerciale, verifică legalitatea actelor prezentate, capacitatea juridică şi identitatea fondatorilor societăţii comerciale, verifică respectarea tuturor condiţiilor de constituire, decide asupra cererii de înregistrare prin acceptare.

3.3. Actele necesare înregistrării. Persoanele care au semnat şi autentificat actul de constituire al societăţii comerciale trebuie să împuternicească, fie prin acest act, fie printr-o dispoziţie specială inserată în procesul-verbal al adunării de constituire, persoana care va înregistra societatea comercială. Dacă actul de constituire sau procesul-verbal nu prevede o astfel de persoana, poate cere oricărui fondator să înregistreze societatea (Legea nr.1265/2000, art.10). Aceasta va îndeplini toate formalităţile necesare constituirii şi va prezenta Camerei următoarele acte:

a) cererea de înregistrare, de un model stabilit, care reprezintă manifestarea de voinţă a semnatarului ei, precum şi a tuturor semnatarilor actului de constituire, asupra fondării unei societăţi comerciale în formă de societate în nume colectiv, societate în comandită, societate cu răspundere limitată ori societate pe acţiuni. Pe lângă aceasta, cererea conţine şi declaraţia semnatarilor că au respectat procedura de constituire, iar informaţia şi datele din actele prezentate sunt veridice;

b) actul de constituire al societăţii care urmează să fie înregistrată. Legea nr.1265/2000 dispune prezentarea obligatorie şi a hotărârii de fondare. Deoarece rezultă din conţinutul actelor de constituire, hotărârea de fondare este de prisos, legea urmând să fie modificată în acest sens. Sub aspect procesual însă o asemenea hotărâre poate fi elaborată sub formă de proces-verbal al şedinţei fondatorilor, care să conţină date despre persoana împuternicită să înregistreze societatea, despre persoana care va gestiona şi va reprezenta societatea (administratorul), alte informaţii importante pentru constituirea societăţii. Legea nr.1134/1997 indică în mod expres la art.36 că o hotărâre de acest fel se întocmeşte la constituirea societăţii pe acţiuni în cadrul adunării constitutive, a cărei importanţă este estompată de dispoziţiile Codului civil în care se stabileşte în mod expres că actele de constituire sunt supuse autentificării notariale sub sancţiunea nulităţii societăţii.

c) actele de identitate ale fondatorilor. În cazul în care este

persoană fizică[338] cetăţean al Republicii Moldova sau apatrid domiciliat pe teritoriul ei, fondatorul va prezenta buletinul de identitate de o formă stabilită[339]. Fondatorii cetăţeni străini şi apatrizi cu domiciliul în străinătate vor prezenta paşaportul sau un alt act de identitate eliberat de statul în care îşi au domiciliul. Dacă este o persoană juridică naţională, fondatorul trebuie să prezinte organului de înregistrare actul de constituire a societăţii, copia de pe certificatul ei de înregistrare. Dacă este persoană juridică de naţionalitate străină, fondatorul va prezenta în formă autentică, traduse în limba română şi legalizate, următoarele acte: extras din registrul persoanelor juridice, copia de pe certificatul de înregistrare şi copia de pe actul de constituire, certificatul de bonitate care demonstrează solvabilitatea sau capacitatea ei de a vărsa aportul la care s-a obligat.

d) actul de identitate al primului administrator (manager) al societăţii comerciale. Dacă este persoană fizică administratorul va prezenta buletinul de identitate şi cazierul judiciar. Dacă este persoană juridică[340], managerul trebuie să prezinte aceleaşi acte ca şi fondatorul societăţii comerciale, precum şi actele persoanei fizice, care administrează managerul persoană juridică;

e) bonul de plată a taxei de timbru. Potrivit art. 12 din Legea nr. 1265/2000, societatea cu un anumit capital social care urmează a fi

---

[338] Considerăm că prezentarea actului de identitate a persoanei fizice în original îngreuiază procedura de constituire a societăţii comerciale, limitând posibilitatea fondatorilor de a participa la constituire prin reprezentare. În special, persoana fizică poate delega prin procură unui reprezentant al său împuternicirea de a semna actele constitutive. Mai mult decât atât, în cazul în care actul de constituire este autentificat notarial, decade necesitatea de a prezenta registratorului actul de identitate. Toate datele de identitate ale fondatorului persoană fizică sunt indicate în procură şi în actul de constituire, iar notarul care autentifică actul verifică neapărat identitatea şi capacitatea fondatorului.

[339] Vezi: *Legea nr.273/1994 privind actele de identitate din sistemul naţional de paşapoarte*. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 1995, nr.9.

[340] Potrivit art.70 din Legea nr.1134/1997 privind societăţile pe acţiuni, organ executiv poate fi şi o organizaţie gestionară, adică o persoană juridică, iar potrivit art.6 din Legea nr.1204/1997 cu privire la fondurile de investiţii, manager al fondului poate fi numai o persoană juridică.

înregistrată este obligată să plătească în calitate de taxă de timbru 0,5% din mărimea capitalului social. Nu plătesc taxă de timbru societăţile comerciale şi alte persoane juridice cu scop lucrativ constituite în baza cotelor de teren echivalent şi a cotelor valorice atribuite persoanelor fizice la privatizarea întreprinderilor agricole;

f) bonul de plată a taxei de înregistrare. Cuantumul taxei de înregistrare este stabilită prin Hotărârea Guvernului nr.926/2002[341] privind aprobarea tarifelor la serviciile cu plată, prestate de Cameră.

g) actul bancar care demonstrează că fondatorii au vărsat aportul în numerar la capitalul social. Aporturile în numerar se fac la contul bancar provizoriu deschis pe numele societăţii comerciale în proces de constituire.

h) actul de evaluare a bunurilor care se transmit ca aport în natură la capitalul social. Potrivit art.5 alin.(4) lit. i) din Legea nr.989/2002, aporturile în natură la capitalul social sunt supuse evaluării obligatorii. Actul de evaluare trebuie să fie aprobat şi de adunarea fondatorilor (Codul civil, art. 114 alin. (6)).

În cazul înregistrării de stat a unei societăţi comerciale care va desfăşura activităţi financiare sau activitate de asigurare, se va prezenta, după cum a fost deja menţionat, avizul Băncii Naţionale sau, după caz, avizul Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor şi Fondurilor Nestatale de Pensii de pe lângă Ministerul Finanţelor.

Dacă se înregistrează o societate comercială în al cărei capital social statul are o cotă-parte, se prezintă avizul organului de stat care exercită dreptul de proprietar în numele statului, adică Guvernul, împuternicit prin lege[342]. Guvernul, la rândul său, a delegat împuternicirile sale autorităţilor administraţiei publice centrale. Deşi nu se menţionează expres în lege, dacă în calitate de fondator al unei societăţi comerciale participă o unitate administrativ-teritorială, Camerei i se prezintă hotărârea consiliului local, aprobat în modul stabilit de lege. În sprijinul acestei afirmaţii vine art.18 alin.(2) lit. r) din *Legea nr.123/2003 privind administraţia publică locală*[343], potrivit căruia consiliul local decide asupra înfiinţării agenţilor

---

341 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2002, nr. 103-105.

342 Vezi: Legea nr.64/1990 cu privire la Guvern, art.12.

343 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2003, nr.49.

economici de interes local, precum şi asupra participării unităţii administrativ-teritoriale cu cotă-parte la capitalul social al societăţilor comerciale.

Potrivit legii, organul de înregistrare nu este în drept să nu primească cererea de înregistrare sau să ceară prezentarea unor alte acte decât cele prevăzute de legislaţie (Legea nr.1265/2000, art.10). În special nu trebuie să ceară acte care ar dovedi dreptul societăţii asupra locului unde aceasta îşi va amplasa sediul (Legea nr.1265/2000, art.13), considerându-se suficientă clauza din actul de constituire. Contrar acestei dispoziţii, registratorii solicită totuşi acte ce demonstrează dreptul asupra sediului. Deşi această cerinţă este raţională, pentru a proceda astfel trebuie să se modifice dispoziţia menţionată, deoarece într-adevăr, sediul este un atribut de identitate important pentru societatea care se constituie şi amplasamentul într-un anumit loc trebuie să se facă cu un anumit drept. Prin urmare, ar trebui să existe în acest sens acordul proprietarului sau al posesorului localului în care va fi plasat sediul ori care se dă în proprietate, în arendă, în folosinţă gratuită etc. Fără un astfel de act, în calitate de sediu pot fi prezentate adrese întâmplătoare, iar organul de înregistrare nu va reuşi să controleze veridicitatea informaţiei.

Deoarece dispoziţiile legale nu permit folosirea unei denumiri înregistrate deja ori care poate să provoace confuzie, se recomandă ca denumirea înscrisă în actul de constituire să fie verificată în prealabil. În dorinţa de a monopoliza activitatea de elaborare a actelor constitutive, Camera nu prestează servicii de verificare şi de rezervare a denumirii de firmă, creând astfel o situaţie de incertitudine la elaborarea actelor de către persoane private. Actele necesare înregistrării societăţii se depun la oficiul teritorial în a cărui rază aceasta îşi va avea sediul.

3.4. Hotărârea asupra înregistrării cererii de înregistrare. Registratorul, în exercitarea atribuţiilor, preia actele prezentate, le verifică legalitatea, îndeplineşte formalităţile şi, în cel mult 15 zile[344], emite o decizie prin care satisface cererea ori o respinge.

Decizia asupra înregistrării societăţii comerciale este un act *de aplicare a dreptului*, o hotărâre oficială a organului de stat competent,

[344] Potrivit Hotărârii Guvernului nr.926/2002, Camera înregistrează societatea în regim de urgenţă (în 1-2 zile) pentru o plată dublă.

adoptată la o cauză concretă. Ea exprimă voinţa imperativă a statului de reglementare individuală a unor relaţii sociale. În acest sens, decizia nu este act normativ, ci răspuns la solicitarea unor persoane concrete care cer înregistrarea societăţii şi recunoaşterea ei în calitate de subiect de drept. Soluţia registratorului priveşte un raport juridic dintre anumite persoane şi nu afectează drepturile şi obligaţiile terţilor. Totodată, nu se poate trece cu vederea consecinţele juridice ale actului de înregistrare, care se deosebeşte radical de actul de respingere a cererii de înregistrare şi de alte acte administrative nenormative.

Prin actul de înregistrare a societăţii se dă naştere unei persoane juridice şi se certifică legitimitatea apariţiei, existenţa ei ulterioară ca subiect de drept. Această deosebire este o particularitate a actului de înregistrare în multitudinea de acte administrative cu caracter normativ sau nenormativ. Deosebirea se manifestă în special la declararea nulităţii înregistrării. Astfel, dacă pronunţă nulitatea unui act administrativ, instanţa de judecată poate obliga organul administrativ sau funcţionarul public să satisfacă cerinţele reclamantului ori să lichideze consecinţele negative ale actului ilegal. Nu se poate proceda la fel în cazul pronunţării unei hotărâri de nulitate a înregistrării de stat. Nulitatea actului de înregistrare a unei societăţi comerciale are un alt efect decât nulitatea obişnuită a unui act administrativ. El nu duce la imediata pierdere a personalităţii juridice a societăţii comerciale. O persoană juridică nu dispare din circuit asemenea unui individ prin moarte. Pentru siguranţa circuitului civil, societatea a cărei înregistrare a fost declarată ilegală trebuie să se retragă civilizat din circuitul civil, de aceea ea trebuie în prealabil să-şi prevină toţi creditorii şi să le satisfacă cerinţele. Mai mult decât atât, societatea trebuie să obţină satisfacerea creanţelor de la debitorii săi. De acest raţionament s-au condus elaboratorii Codului civil din 2002. Astfel, în art.87 şi 110, se stipulează că în cazul în care constituirea societăţii este viciată şi aceasta este declarată nulă, nu se va ajunge imediat la pierderea personalităţii juridice şi la radierea societăţii din registru, ci numai la dizolvare. Art.111 prevede că *pe data la care hotărârea judecătorească de declarare a nulităţii societăţii comerciale rămâne definitivă, aceasta se dizolvă şi intră în procedura de lichidare*. Aşadar, nulitatea societăţii, inclusiv nulitatea actului ei de înregistrare, nu

afectează actele juridice pe care le-a încheiat până la data devenirii definitive a hotărârii judecătoreşti. Legislaţia anterioară Codului civil nu conţinea dispoziţii similare celor analizate. Acest vid însă nu justifică hotărârile pe care instanţele judecătoreşti economice din Republica Moldova le-au adoptat în litigiul dintre Administraţia de Stat a Aviaţiei Civile şi Societatea „Unistar Ventures Gmbh", declarând nulă Întreprinderea mixtă „Air Moldova" SRL, cu repunerea părţilor în poziţia iniţială. În opinia noastră, prin repunerea părţilor în poziţia iniţială, au fost sfidate un şir de dispoziţii legale[345] şi nu s-a ţinut cont de faptul că această societate a funcţionat mai mult de 2 ani, timp în care a adus un beneficiu de peste un milion de dolari SUA[346].

La înregistrare, societăţii comerciale i se atribuie un număr. Acest număr de înregistrare[347], alături de alte atribute, identifică societatea în circuitul civil şi, împreună cu alte date despre ea, se înscrie în Registrul de stat al întreprinderilor. După înregistrare, administratorul societăţii sau persoanei împuternicite s-o înregistreze i se eliberează certificatul de înregistrare şi actele de constituire, cu menţiunea faptului că au fost înregistrate.

Ca efect al înregistrării de stat, societatea dobândeşte capacitate juridică şi, implicit, personalitate, cu toate consecinţele ce decurg de aici[348]. După înregistrare, societatea comercială este în drept să înceapă activitatea propriu-zisă. În sarcina unor tipuri de societăţi se pun şi alte obligaţii legale. Conform Legii nr.1134/1997, după înregistrare, societatea pe acţiuni are obligaţia să primească de la acţionari bunurile pe care aceştia s-au obligat să le transmită cu titlu de aport în natură, să înregistreze acţiunile emise la constituire şi să organizeze ţinerea registrului acţionarilor.

---

345 În deosebi cele menţionate la art.11 din CPC.

346 Vezi: Dosarele civile din Judecătoria Economică a Republicii Moldova nr.A7-21 „a"/2002 şi nr.A7—22 „a"/2002.

347 Potrivit Hotărârii Guvernului nr. 272/2002, fiecărei „unităţi de drept", inclusiv societăţilor comerciale, li se atribuie număr de identificare de stat (INDO), care rămâne neschimbat pe întreaga perioadă de existenţă a societăţii. INDO este un număr de identitate unic şi se utilizează şi în locul codului fiscal.

348 A se vedea infra, capitolul următor .

Registratorul va decide respingerea cererii de înregistrare a societăţii comerciale dacă descoperă ilegalităţi în procedura de constituire sau în actele de constituire. Art. 16 din Legea nr.1265/2000 prevede că cererea de înregistrare va fi respinsă dacă s-a încălcat modul legal de constituire.[349] Această dispoziţie se completează cu art.63 alin.(4) din Codul civil, prin care se stabileşte că refuzul înregistrării persoanei juridice se va decide şi în cazul în care a fost încălcat modul ei de constituire sau actul de constituire nu este în concordanţă cu legea. Decizia privind refuzul înregistrării, se spune în lege la acelaşi art. 16, trebuie să conţină *referinţe la actele legislative şi la alte acte normative care au fost încălcate în documentele de constituire şi alte acte prezentate pentru înregistrare,* refuzul înregistrării nu poate fi întemeiat pe caz de inoportunitate (Legea nr.1265/2000, art. 16 şi Codul civil, art.63). Prin aceste obligaţii se urmăreşte prevenirea birocratismului registratorilor care, în anumite cazuri, tergiversează înregistrarea pe temeiuri inventate.

Temeiuri de respingere a cererii de înregistrare sunt prevăzute şi în art. 110 din Codul civil. În oricare dintre aceste temeiuri (lipsa actului de constituire, obiectul ilicit, capitalul social sub cel minimal, incapacitatea fondatorilor, lipsa clauzelor obligatorii din actul de constituire etc.), descoperit de registrator, cererea solicitantului poate fi respinsă. De asemenea, cererea poate fi respinsă şi dacă numele, denumirea, cuvintele, îmbinarea de cuvinte sau de litere folosite în denumirea societăţii au fost deja înregistrate de o altă societate ori denumirea societăţii nu este autorizată.

Respingerea cererii se face în cel mult 15 zile. În cazul în care consideră că temeiul respingerii este unul ilegal, solicitantul poate ataca actul de respingere în contenciosul administrativ, conform *Legii contenciosului administrativ nr.793/2000*[350].

---

[349] Temei pentru refuzul înregistrării întreprinderii serveau: - încălcarea modului stabilit de constituire; dacă actele constitutive contravin prevederilor legale; dacă nu au fost prezentate toate documentele necesare. În special art. 30 Legea nr.845/1992, în redacţia iniţială, stipula expres motivele de refuz al înregistrării.

[350] *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2000, nr. 57-58.

Prin art.109 alin.(2) din Codul civil se stabileşte o nouă regulă, potrivit căreia, dacă societatea comercială nu a dobândit personalitate juridică, adică nu a fost înregistrată timp de 3 luni de la data când actul de constituire a fost autentificat, acţionarii pot să refuze vărsarea aporturile la care s-au obligat şi pot cere returnarea averii transmise cu titlu de aport.

3.5. Registrul de stat al întreprinderilor. Principala funcţie a Camerei este ţinerea Registrului de stat al întreprinderilor[351]. Aşa cum registrul este o listă de persoane, obiecte, fenomene, Registrul de stat al întreprinderilor este o listă de societăţi comerciale persoane juridice şi date informative despre ele. Este corect că în acest registru sunt consemnate actele din dosarul fiecărei societăţi înregistrate. În el se înscriu: denumirea completă şi prescurtată a societăţii; sediul; obiectul principal de activitate; termenul pentru care a fost constituită; mărimea capitalului social; partea din capitalul social al fiecărui fondator; datele de identitate ale fiecărui fondator şi ale administratorului (managerului) societăţii; data şi numărul de înregistrare; numele registratorului; alte date prevăzute de legi speciale ori solicitate de fondatori. Datele sunt luate din actele de constituire, cu excepţia celor pe care registratorul este competent să le scrie de sine stătător (numărul de înregistrare).

Informaţia scrisă în registru, precum şi cea din actele prezentate la înregistrare şi îndosariate la Cameră se consideră a fi veridice, până la proba contrarie. Societatea este în drept să modifice date din registru, dar numai prin hotărârea, de o formă stabilită, a organului suprem de decizie (care poate modifica actul de constituire) prezentată Camerei.

Registrul de stat al întreprinderilor se ţine în mod computerizat şi manual. Datele din registrul ţinut manual au prioritate faţă de cele din registrul computerizat.

Efectul juridic al înregistrării se exprimă prin faptul că societatea ca persoană juridică există atâta cât figurează în Registrul de stat. În numele

---

[351] Registrul de stat al întreprinderilor se ţine în conformitate cu art. 24 din Legea nr. 1265/2000, publicată în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2001, nr. 31-34 şi cu Legea nr.1320/1997 cu privire la registre, publicată în acelaşi Monitor, 1997, nr.77-78.

societăţii neînregistrate, nu se pot încheia acte juridice şi nu se poate practica activitate de întreprinzător, în caz contrar societatea va fi sancţionată. În acest sens, art.27 din Legea nr.845/1992 prevedea că venitul provenit din activitatea întreprinderii neînregistrate se percepe prin hotărâre judecătorească şi se varsă la bugetul de stat.

Modificările operate în actele de constitutire ale societăţii sunt valabile după înregistrarea lor la Cameră. Actele juridice încheiate în temeiul modificărilor neînregistrate sunt lovite de nulitate.

După cum am menţionat, societăţii comerciale, ca dovadă a înscrierii ei în Registrul de stat, i se eliberează un certificat de înregistrare de un model stabilit de Guvern, iar, la cerere, şi extrase din acest registrul. Spre deosebire de certificatul de înregistrare, care face dovada înscrierii în registru a datelor, extrasul demonstrează că o asemenea societate există cu adevărat, iar datele înscrise sunt veridice. Extrasele din Registrul de stat, diferite după complexitate, se eliberează în cel mult 3 zile de la solicitare.

Registrul de stat al întreprinderilor nu trebuie confundat cu registrele ţinute de alte organe de stat în care, de asemenea, se înregistrează societăţi comerciale[352]. Potrivit art. 7 alin. (3) lit. k) din Legea nr.1265/2000, registratorul de stat este obligat să asigure integritatea şi păstrarea permanentă a dosarelor cu actele de constituire a întreprinderilor şi organizaţiilor înregistrate. De aici rezultă că organul de înregistrare păstrează, într-un dosar al persoanei juridice înregistrate, toate actele acesteia, atât cele prezentate la constituire, cât şi cele prezentate ulterior, în forma în care au fost depuse. Acestea reprezintă un

[352] Astfel, Banca Naţională a Moldovei ţine Registrul băncilor, Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor şi Fondurilor Nestatale de Pensii de pe lângă Ministerul Finanţelor ţine Registrul companiilor de asigurări, Camera de Licenţiere ţine Registrul societăţilor comerciale care au obţinut autorizaţie pentru un anumit gen de activitate etc. În aceste registre, deşi ţinute de autorităţi publice după anumite reguli, înscrierea nu se face în legătură cu apariţia sau dispariţia persoanei juridice. Societăţile se înscriu în ele doar dacă au fost înregistrate la Cameră şi, invers, sunt radiate din ele anterior radierii din registrul Camerei.

material probatoriu pentru înscrierile operate în registru (cel manual şi cel computerizat). Dosarele fac parte integrantă a Registrului de stat.

Trebuie asigurată deplina transparenţă a informaţiilor din Registrul de stat prin accesul publicului la ele contra cost, direct sau prin corespondenţă, eliberându-i-se extrase din acte sau copii de pe ele, la cerere.

Trebuie menţionat faptul că transparenţa Registrului întreprinderilor se limitează doar la eliberarea de extrase. Terţii însă nu pot consulta dosarul societăţii şi nici nu pot obţine copii de pe actele de constituire sau de pe modificările operate în ele.

Merită atenţie şi faptul că, prin Acordul de Parteneriat şi Cooperare dintre Republca Moldova şi Uniunea Europeană, ţara noastră s-a angajat să-şi facă legislaţia compatibilă cu principiile consfinţite în Directivele UE. Cu referire la transparenţa şi publicitatea informaţiei despre societăţile comerciale, Prima Directivă a Consiliului (68/151/CEE) din 9 martie 1968 prevede, în art. 2, că statele vor lua măsurile necesare publicării obligatorii de către societăţi (SA şi SRL) cel puţin a contractului de societate şi a statutului, precum şi a modificărilor la ele, numele reprezentanţilor legali ai societăţii, persoanele care participă la conducerea, administrarea sau controlul societăţii şi a capitalului social subscris. Aceste acţiuni au scopul de a proteja interesele asociaţilor, precum şi a terţilor care ar putea contracta cu societatea[353].

Publicaţiile din Buletinul Oficial al Camerei Înregistrării de Stat nu contribuie la realizarea scopului propus. Pentru asigurarea compatibilităţii legislaţiei este necesară modificarea legii.

3.6. Înregistrarea fiscală a societăţilor comerciale. Societatea comercială este obligată să se înregistreze la organul fiscal din teritoriul în care este amplasată. De la 1 ianuarie 2004, în respectarea Hotărârii Guvernului nr. 861 din 14 iulie 2003[354], organele fiscale utilizează numărul de identificare de stat unic (IDNO) în calitate de cod fiscal.

---

[353] Despre analiza Directivelor UE privind societăţile comerciale vezi: **Sabu, Tiberiu.** *Societăţile comerciale şi acquis-ul comunitar.* Bucureşti, 2001.

[354] Publicată în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2003, nr.153-154.

IDNO se atribuie conform Hotărârii Guvernului nr. 272/ 2002[355]. Codul fiscal trebuie aplicat pe toate actele emise de societatea comercială sub sancţiune administrativă.

Unele societăţi comerciale pot fi înregistrate şi ca plătitori de impozite. De exemplu, art. 112 din Codul fiscal stabileşte înregistrarea subiectului supus impunerii cu taxă pe valoarea adăugată.

Efectul principal al înregistrării fiscale a societăţii comerciale este legătura juridică de subordonare care se stabileşte între societatea comercială, pe de o parte, şi organele fiscale şi cele statistice, pe de alta. Societatea comercială are obligaţia de a prezenta periodic raporturi financiare despre activitatea sa, declaraţii de plată a impozitelor şi de a plăti toate obligaţiile faţă de bugetul de stat, bugetul local, bugetul asigurărilor sociale etc.

3.7. Consecinţele nerespectării condiţiilor de valabilitate a actului de constituire şi a modului de înregistrare a societăţii comerciale. Nerespectarea condiţiilor de valabilitate a actului de constituire are ca efect nulitatea societăţii comerciale numai în cazurile stabilite la art.110 alin.(2) din Codul civil.

Nulitatea societăţii comerciale atrasă de condiţiile de fond ale actului de constituire produce efecte specifice, diferite de cele ale nulităţii actelor juridice din dreptul comun. Nulitatea contractului de societate şi, implicit, a societăţii comerciale survine numai în cazul în care toţi fondatorii sunt incapabili (Codul civil, art.110 alin.(2) lit. e)). Prin termenul *incapabil,* legiuitorul ţine să se subînţeleagă nu numai incapabilii declaraţi, dar şi minorii fără capacitate, minorii care au capacitate restrânsă (art.21, 22), precum şi persoanele juridice interzise prin lege sau prin actul de constituire. Dacă unul sau câţiva asociaţi nu au capacitate, societatea trebuie să existe de parcă aceştia nici nu sunt. Numai dacă excluderea lor duce la apariţia unor alte temeiuri de nulitate, societatea poate fi dizolvată. Exemplu poate servi faptul că nesocotirea aportului asociatului incapabil are ca efect reducerea capitalului sub minimul stabilit de lege sau reducerea numărului minim de asociaţi.

[355] *Idem,* 2002, nr.40-42.

Semnarea actului de constituire de către o persoană care nu are capacitatea necesară duce la nulitatea lui parţială, producând efecte numai faţă de această persoană. Consimţământul alterat de vicii al asociatului de asemenea nu poate avea ca efect nulitatea definitivă a contractului, societatea urmînd să existe şi cu persoanele rămase, a căror voinţă nu a fost alterată. În literatură găsim exprimată ideea că, în cazul în care consimţământul este viciat de dol, celui afectat i se dă o acţiune în despăgubire în locul acţiunii de nulitate.

Dispoziţiile legale stabilesc că societatea va fi declarată nulă dacă obiectul societăţii indicat în contractul de constituire este ilicit sau contrar ordinii publice (Codul civil, art.110 alin.(2) lit. b)) Obiectul societăţii este ilicit dacă activitatea indicată în contract este interzisă de lege. În lipsa unor reglementări exprese privind activităţile interzise[356], urmează să calificăm ca atare activităţile pentru care este stabilită o sancţiune penală sau administrativă. Printre acestea am califica astfel de infracţiuni ca traficul de fiinţe umane, munca forţată, sclavia, activitatea de mercenari, operaţiunile cu mijloace băneşti ilicite, comercializarea mărfurilor de proastă calitate şi altele asemenea, pentru care sunt prevăzute pedepse penale. O altă categorie de activităţi cad sub incidenţa dispoziţiilor ce le califică drept acţiuni interzise, ele fiind permise numai întreprinderilor de stat. Cu alte cuvinte, actul normativ stabileşte că anumite activităţi se practică exclusiv numai de către întreprinderile de stat[357] şi sunt interzise societăţilor comerciale. În categoria activităţilor interzise nu intră cele desfăşurate în bază de licenţă sau de o altă autorizaţie, eliberată de autoritatea publică abilitată.

Nulitatea societăţii nu va opera dacă aceasta practică activităţi interzise sau activităţi care contravin ordinii publice, ori activităţi care nu

---

[356] Prin Hotărârea Guvernului nr.581/1995 (abrogată) erau stipulate genurile de activitate interzise pe teritoriul ţării: producerea, realizarea şi propagarea materialelor pornografice, deschiderea şi întreţinerea caselor de toleranţă, comerţul de contrabandă.

[357] Vezi: Legea nr.845/1992, art.10 alin.(3); *Hotărârea Guvernului nr.582/1995 cu privire la reglementarea monopolurilor*, anexa nr.2. În: *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 1995, nr. 59-60.

sunt indicate în actul de constituire. În astfel de cazuri, dizolvarea forţată va opera pentru cauza indicată la art.87 alin.(1) lit.d) din Codul civil.

Potrivit art. 110 din Codul civil, societatea al cărei act de constituire nu are formă autentică urmează a fi declarată nulă. De asemenea, dacă în actul de constituire nu se indică denumirea societăţii, scopul ei, participaţiunile asociaţilor, cuantumul capitalului social subscris, ori se indică un capital mai mic decât cel stabilit de lege, societatea va fi declarată nulă.

Conceptul de nulitate a societăţii comerciale este diferit de conceptul de nulitate a actelor juridice stabilit în Codul civil titlul III, capitolul III, care fie că are efect retroactiv, fie că încetează numai pentru viitor. Specificul nulităţii societăţii comerciale este influenţat de natura juridică a contractului de constituire a acesteia. Nulitatea societăţii priveşte mai puţin relaţiile dintre fondatori şi asociaţi şi într-o mare măsură încetarea existenţei unei persoane juridice şi ieşirea ei din raporturile cu terţii. De aceea, nulitatea nu afectează actele încheiate de societatea comercială anterior datei dizolvării şi nici nu pune capăt existenţei persoanei juridice. Aceasta continuă să existe şi după dizolvare în măsura în care este necesar pentru lichidarea patrimoniului (art.86 alin.(3)), lichidatorul urmând să finalizeze operaţiunile iniţiate de ea, în unele cazuri fiind în drept să încheie noi acte (art.90 alin. (7)).

Instanţa care examinează nulitatea societăţii nu cercetează starea ei patrimonială, pronunţându-se în exclusivitate asupra temeiurilor de nulitate. Dacă, după declararea nulităţii, constată că activele societăţii nu satisfac creanţele, că există temei juridic de insolvabilitate, lichidatorul este obligat să depună o declaraţie de insolvabilitate şi să iniţieze procedura respectivă conform Legii nr. 632/2001 cu privire la insolvabilitate. Potrivit alin.(4) din lege, asociaţii de rea-credinţă care au contribuit la semnarea actelor de constituire şi la înregistrarea societăţii cu încălcările care au dus la nulitate răspund în faţa asociaţilor de bună-credinţă şi a terţilor prejudiciaţi de nulitate. Acesta şi este efectul prevăzut la art.219 alin.(3), conform căruia cel prejudiciat este în drept să ceară vinovatului reparaţia daunei.

Instituţia nulităţii are ca scop şi sancţionarea naşterii unor societăţi comerciale simulate[358] ori fictive[359].

[358] **Baias, Flavius.** *Simulaţia în dreptul comercial.* În: „Revista română de drept al afacerilor", 2003, nr.2, p.9-23.

[359] **Cărpearu, Stanciu; Predoiu, C. David şi Pipera, Gh. S.** ***Societăţile comerciale. Reglementare,*** *doctrină, jurisprudenţă.* Ed. a II-a. Bucureşti. 2002, p.16-24; **Ţuca, F.** *Societatea comercială fictivă.* În: „Revista de drept comercial", 1996, nr.10, p.110-123.

Capitolul VI
PERSONALITATEA JURIDICĂ A SOCIETĂŢII COMERCIALE

§ 1. Elementele persoanei juridice

1.1. Dispoziţii generale. Inclusă în Registrul de stat, societatea comercială dobândeşte personalitate juridică[360]. Aceasta rezultă din coroborarea art.55 alin.(3) şi art.63 din Codul civil şi presupune întrunirea anumitor elemente care o formează ca subiect de drept, distinct de persoanele care o constituie.

După cum s-a afirmat în doctrină, elementele necesare şi suficiente[361] pentru a defini o persoană juridică sunt: *organizaţie proprie, patrimoniu* şi *scop propriu*. În lipsa a cel puţin unuia dintre elementele menţionate, această creaţie juridică ca subiect de drept îşi pierde claritatea, trezind nereguli în funcţionarea întregului sistem. Se observă că legiuitorului moldav i-a scăpat din definiţie un element esenţial şi anume *scopul* persoanei juridice, adică factorul care îi determină pe fondatori să creeze entitatea colectivă şi ceea ce indică raţiunea de a fi persoană juridică[362]. Această lacună urmează a fi suplinită cu dispoziţiile art.55 alin.(2) şi art.57 din Codul civil, iar definiţia reformulată. Potrivit dispoziţiilor citate, persoanele juridice sunt, în funcţie de scop, de drept public ori de drept privat. Ultimele pot avea şi ele un scop lucrativ (comercial) ori un scop nelucrativ (necomercial). Societăţile comerciale sunt persoane juridice de drept privat cu scop lucrativ.

---

360 Despre alte teorii privind persoana juridică de drept privat şi opinii asupra noţiunii de persoană juridică, vezi: **Козлова Н.В.** *Проблемы частного права.* În: „Вестник Московского Университета, Серия Право", 2002, nr. 5, p.32-57.

361 **Beleiu, Gheorghe**. *Drept civil român, introducere în dreptul civil şi subiectele dreptului civil*. Bucureşti, 1992, p.348.

362 **Beleiu, Gheorghe**. *Op. cit.*, 1992, p.352.

Răspunderea şi *capacitatea* de a dobândi drepturi şi de a-şi asuma obligaţii sunt indicate ca elemente obligatorii ale persoanei juridice. Exprimăm dezacord faţă de această opţiune a legiuitorului, invocând concluzia profesorului român Gheorghe Beleiu, potrivit căreia fiecare (răspunderea şi capacitatea) *nu reprezintă, în realitate, decât o consecinţă juridică a existenţei calităţii de persoană juridică, prin întrunirea celor trei elemente constitutive* (organizare, patrimoniu şi scop - *n.n.*). În alţi termeni: un colectiv participă la raporturile civile *proprio nomine* şi are o răspundere proprie pentru că este persoană juridică, întrunind cele trei elemente constitutive, iar nu invers: un colectiv de oameni este persoană juridică pentru că are o răspundere proprie şi participă, în nume propriu, la circuitul civil[363].

În literatura juridică s-a relatat că noţiunea teoretică de persoană juridică permite evidenţierea unor particularităţi[364] care fac conceptul de persoană juridică mai accesibil. În acest sens, persoana juridică se caracterizează prin următoarele:

- este o organizaţie cu existenţă independentă, distinctă de cea a fondatorilor (asociaţilor). Această existenţă este, de regulă, nelimitată, începe la data înscrierii în Registrul de stat şi încetează la data radierii. Organizaţia continuă după decesul fondatorilor persoane fizice ori după lichidarea fondatorilor persoane juridice;
- are o voinţă independentă (proprie), diferită de cea a fondatorilor (asociaţilor);
- are un patrimoniu propriu, distinct de cel al fondatorilor (asociaţilor);
- poartă de sine stătător răspundere pentru obligaţiile asumate de organele sale şi de persoanele cu funcţie de răspundere, răspunde, în condiţiile legii şi al statutului, cu toate bunurile ce îi aparţin;
- este în drept să încheie contracte civile şi comerciale în nume propriu şi să emită acte juridice în limitele permise de lege;
- poate participa în organele jurisdicţionale în calitate de reclamant sau pârât.

---

363 Ibidem, p.349.

364 **Калугин, М.И.** *Избранные труды*. Москва, 1997, с. 16.

Aceste particularităţi sunt interdependente, nu trebuie privite ca etalon şi pot fi formulate altfel. Din cele menţionate, conchidem că *persoana juridică este o organizaţie înzestrată cu patrimoniu propriu, destinat realizării scopului propus prin actul de constituire, căreia, în condiţiile legii, i se recunoaşte capacitatea juridică.*

Ca persoană juridică, societatea comercială participă la raporturile juridice sub denumire proprie, are propriul sediu, propria naţionalitate şi propria structură organizatorică, manifestă voinţă proprie, iar legea îi conferă calitatea de subiect atribuindu-i capacitatea juridică necesară.

1.2. Structura organizatorică a societăţii comerciale. Prin termenul organizaţie, legiuitorul presupune structura internă a subiectului persoană juridică similară unui organism viu, cu organe proprii, legate indisolubil între ele, prin care colectivul de participanţi la ea (fondatorii, asociaţii, membrii, acţionarii etc.), indiferent de numărul lor, formează şi manifestă în exterior o voinţă unitară. Altfel spus, organizaţia este structurarea colectivului de oameni astfel încât să se manifeste în raporturile juridice ca unul singur.

În literatura ştiinţifică a fost expusă poziţia că acest element al personalităţii juridice, deşi indicat în legislaţia multor state[365], nu ar fi necesar, deoarece nu are caracter general. Principalul argument invocat de autor este faptul că *în compania unei singure persoane, în care şi fondator, şi director este una şi aceeaşi persoană, nu există nici un fel de organizaţie*[366]. Contrar acestei opinii, considerăm că o persoană juridică există numai dacă are o structură internă proprie, care presupune existenţa a cel puţin două organe obligatorii: organul suprem (principal) şi organul executiv. Persoanele juridice mai complexe pot avea mai multe organe obligatorii.

---

365 Vezi: Decretul nr.31/1954 art.26 din legislaţia României, Codul civil al Federaţiei Ruse, art. 48.

366 **Chiriac, Andrei.** *Aspecte istorico-teoretice a persoanei juridice în legislaţia Republicii Moldova.* Chişinău, 2001, p.75.

Societatea comercială cu asociat unic sau compania unei singure persoane[367], după cum a fost numită de autorul citat, în opinia noastră are şi o structură organizatorică proprie, formată din cel puţin două organe, chiar şi în cazul în care unicul asociat cumulează şi atribuţiile adunării asociaţilor, şi cele ale organului executiv. În aparenţă, o persoană (fondatorul unic) se contopeşte cu cealaltă (persoana juridică), fapt ce a permis unor autori să afirme că asociatul unic persoană fizică întruneşte în plan juridic două persoane: persoana fizică şi persoana juridică. Considerăm totuşi că asociatul unic[368], adică cel care concentrează în mâinile sale una[369] sau mai multe părţi sociale[370] egale ca valoare cu întregul capital social, are drepturile şi obligaţiile de adunare generală a asociaţilor (acţionarilor), iar dacă aceeaşi persoană este şi administrator (director, manager principal etc.), are şi drepturile acestuia. Pentru a forma o societate comercială, fondatorul unic trebuie să elaboreze, să semneze şi să autentifice actul de constituire în care stabileşte toate clauzele prevăzute de lege, precum şi clauzele pe care şi le doreşte, desemnându-se ca director (organ executiv). După înregistrare, directorul fondator poate gestiona societatea la latitudinea sa şi o poate reprezenta în raporturile cu terţii, cu organele de stat şi în instanţă de judecată. Tot ceea ce face directorul fondator este pentru persoana juridică, în numele

---

[367] Potrivit legislaţiei Republicii Moldova, se pot constitui şi funcţiona societăţi comerciale cu asociat unic în formă de societate pe acţiuni şi de societate cu răspundere limitată.

[368] În literatură, noţiunea *asociat unic* este neadecvată, căci cuvântul *asociat* presupune o asociere dintre câteva persoane şi nu este posibilă o asociere cu sine însuşi. Deşi nu avem obiecţii contra acestei opinii, vom opera cu sintagma *asociat unic*, deoarece, formal, exprimă mesajul dorit.

[369] Potrivit pct.77 din RSE, art.5 din Legea Germaniei cu privire la societăţile cu răspundere limitată din 20 mai 1898, art168 din Legea VI privind societăţile comerciale din 1988 a Ungariei, art.21 din Legea societăţilor cu răspundere limitată a Federaţiei Ruse, fiecare fondator sau ulterior asociat deţine o singură parte socială în capitalul social al societăţii cu răspundere limitată.

[370] Potrivit art.58 din Legea Franţei nr.66-537 din 1966 cu privire la societăţile comerciale, art.7 lit.d) din Legea României nr.31/1990 cu privire la societăţile comerciale, fiecare fondator poate să deţină una sau mai multe părţi sociale în capitalul social şi fiecare parte socială dă dreptul la un singur vot.

ei şi nu în numele fondatorului. Directorul fondator efectuează în numele societăţii comerciale toate actele juridice în limitele pe care le-a stabilit şi consemnat în actul constitutiv. De exemplu, directorul fondator nu poate schimba arbitrar denumirea, sediul, capitalul social, nu poate constitui filiale. Dacă doreşte să desfăşoare activitate sub o altă denumire, la un alt sediu, să majoreze ori să micşoreze capitalul social, trebuie, în primul rând, în calitate de fondator sau de asociat unic, să exercite atribuţia de adunare generală şi să opereze modificări în actul de constituire în modul stabilit de lege: iniţial, să le înscrie în registrul de stat, ulterior, în calitate de director, să se conformeze lor. Prin urmare, deşi apare într-o ipostază dublă, asociatul unic persoană fizică exercită drepturile şi obligaţiile fiecărui organ al societăţii persoană juridică: de fondator ca organ suprem, pe de o parte, de director ca reprezentant şi gestionar al persoanei juridice, pe de altă parte. Voinţa fondatorului asociat unic se contopeşte, în aparenţă, cu voinţa persoanei juridice, în realitate însă sunt două voinţe distincte, intermediate de dispoziţiile actului constitutiv: una şi aceeaşi persoană decide în calitate de fondator, ulterior se subordonează propriei decizii în calitate de director. Suntem în prezenţa unei ficţiuni juridice justificate, deoarece permite păstrarea integrităţii „organismului" societăţii persoană juridică. Dacă nu ar exista corelaţia dintre aceste două organe, unul decizional şi altul executiv, am afirma că fondatorul asociat unic are calitatea de persoană juridică. Dezvoltând ideea, am susţine că societatea pe acţiuni este adunarea generală. În realitate însă fondatorul asociat unic, ca şi adunarea asociaţilor sau adunarea generală a acţionarilor, este numai o parte (un organ) a societăţii persoană juridică.

Din astfel de considerente, putem spune că societatea comercială ca persoană juridică este o structură coagulată, indispensabilă, a ambelor organe (organul suprem şi cel executiv), fiecărui din ele revenindu-le funcţii distincte, cu un scop bine determinat: formarea şi manifestarea unei voinţe unitare caracteristice unei singure persoane.

Dacă, la origini, persoana juridică a fost iniţiată printr-o ficţiune, ca un subiect colectiv, ca să permită grupurilor de indivizi să participe în comun la circuitul civil, apoi persoana juridică cu asociat unic ia naştere tot printr-o ficţiune, aceasta, alături de prima, perfecţionând mecanismul

persoanei juridice. În acest context, amintim că unul dintre principalele scopuri la atingerea căruia a contribuit persoana juridică este diminuarea sau limitarea riscurilor. Sub influenţa doctrinei şi a necesităţilor practice, legiuitorii din multe state au acceptat introducerea unei alte ficţiuni juridice pentru a permite, alături de un grup de persoane, şi unui singur individ să fondeze persoană juridică atunci când doreşte să-şi limiteze eventualele riscuri. Mai mult decât atât, până la acceptarea societăţilor cu asociat unic, practica elaborase deja mecanisme de administrare a societăţilor comerciale în care asociatul care deţinea o mare majoritate din capitalul social (de la 51 până la 99% din voturi) adopta hotărârile care îl interesau, fără a ţine cont de asociaţii minoritari. Uneori acestora li se transmiteau formal mici cote-părţi din capitalul social, însă numărul de voturi la care aveau dreptul nu putea influenţa deciziile organului suprem, adică ale asociatului majoritar. Astfel, se realiza ceea ce dorea asociatul majoritar: cerinţa legii cu privire la numărul minim de asociaţi era respectată, însă influenţa acestora asupra deciziilor era redusă de parcă nici nu ar fi existat. Acesta a fost motivul şi raţionamentul pentru care legiuitorii au consacrat constituirea societăţilor comerciale cu asociat unic. La momentul actual, în Republica Moldova pot fi constituite şi pot funcţiona societăţi pe acţiuni cu acţionar unic, cu excepţia burselor de valori, burselor de mărfuri, fondurilor de investiţii, pentru care sunt stabilite restricţii la cota minimă deţinută în capitalul social. Cazurile frecvente de formare a societăţilor unipersonale a determinat elaborarea unor reglementări internaţionale. Astfel, prin Directiva Consiliului Comunităţii Europene nr.77/91/EEC din 13 decembrie 1976, statele membre a căror legislaţie nu le permitea constituirea şi existenţa societăţilor cu asociat unic li se recomanda să nu dizolve automat societăţile care, iniţial, au avut mai mulţi asociaţi, dar care, în virtutea operaţiunilor juridice (contracte, cesiuni, testamente sau moşteniri legale), au rămas cu un număr de asociaţi sub limita legală, toate acţiunile sau părţile sociale ajungând în proprietatea unei singure persoane. Până la dizolvare se recomanda acordarea unui termen suficient pentru ca societatea să lichideze neregula, adică să mărească numărul de asociaţi. Această dispoziţie din directiva menţionată reprezintă o recomandare, adresată statelor membre, de a accepta societăţile cu asociat unic. Ulterior

însă, a fost adoptată Directiva a XII-a a Consiliului 89/667/EEC din 21 decembrie 1989 cu privire la societăţile comerciale cu răspundere limitată cu asociat unic, care, în art.2, stabilea că societatea cu răspundere limitată poate avea un asociat unic de la constituire, precum şi prin concentrarea tuturor părţilor sociale de către o singură persoană.

O dată ce are structură organizatorică proprie, active proprii, cu care a fost înzestrată, un obiectiv propus de fondator, rezultă că persoana juridică cu asociat unic este un subiect distinct de fondatorul său. Prin urmare, concluzia potrivit căreia asociatul unic apare în plan juridic ca două persoane (şi persoană fizică, şi persoană juridică) rămâne nefondată. Mai mult decât atât, o persoană poate constitui chiar mai multe persoane juridice, inclusiv societăţi comerciale, în care să fie asociat unic[371]. Faptul aceasta nu ar însemna că individul este o dată persoană fizică, iar de câteva ori persoană juridică.

În literatura juridică se menţionează şi un al doilea aspect *al organizaţiei proprii*, adică organizarea persoanei juridice pe compartimente cu diferite structuri şi denumiri, ca: filiale, secţii, ateliere, birouri[372] etc. Fără a nega existenţa unor astfel de compartimente şi nici diversitatea lor, considerăm că ele nu ţin de esenţa persoanei juridice şi o astfel de structurare nu este obligatorie. Ea depinde de obiectul de activitate şi de dimensiunile economice ale societăţii comerciale şi nu influenţează calitatea de subiect de drept, capacitatea civilă sau formarea voinţei acesteia.

După cum am menţionat, structura persoanei juridice constă din organe care, la rândul lor, sunt obligatorii, adică indicate în lege, şi neobligatorii (facultative), a căror fondare poate fi prevăzută de actele de constituire.

1.2.1. Organele obligatorii pentru toate persoanele juridice, inclusiv pentru cele de drept public şi de drept privat, sunt: *organul*

---

371 O interdicţie în acest sens există la art.31 alin.(6) din Legea nr.1134/1997, potrivit căreia o societate pe acţiuni poate fi înfiinţată de un singur fondator numai dacă acesta nu este o altă societate comercială alcătuită dintr-o singură persoană.

372 **Beleiu, Gheorghe.** Op. cit., 1992, p.349., **Lupan, Ernest.** *Drept civil. Persoana juridică.* Bucureşti, 2000, p.59.

suprem[373], pe care îl numim convenţional ca fiind *principal*, şi *organul executiv*. Pentru unele persoane juridice, legile speciale prevăd, în funcţie de caracteristicile legale, şi alte organe obligatorii. Drept exemplu serveşte societatea pe acţiuni care trebuie să aibă o *comisie de cenzori*, iar societăţile de tip deschis, precum şi fondurile de investiţii, instituţiile financiare, bursele, care sunt obligate să aibă şi un *consiliu directoriu*.

a) În procesul constituirii societăţii, *organul suprem* este fondatorul sau totalitatea fondatorilor. Acest organ, numit şi *adunare constitutivă*, format anterior apariţiei societăţii ca persoană juridică, aprobă şi semnează actul de constituire, împuterniceşte persoana care trebuie să îndeplinească formalităţile necesare înregistrării persoanei juridice.

În timpul activităţii persoanei juridice, organul suprem este fondatorul, asociatul unic sau totalitatea participanţilor convocaţi la adunarea asociaţilor sau la adunarea generală a acţionarilor etc. Participând la lucrările organului suprem, asociatul îşi exercită dreptul stipulat la art. 115 alin. (1) lit. a) din Codul civil. [374]

În cadrul organului suprem, se formează voinţa persoanei juridice, care îşi găseşte expresia în actele adoptate. Organul suprem decide asupra celor mai importante probleme ce ţin de constituirea, funcţionarea şi existenţa persoanei juridice. Legea acordă, de regulă, organului suprem atribuţii exclusive, care nu pot fi delegate unor alte organe ale societăţii. Astfel, acesta decide fondarea, aprobă actele de constituire, le modifică şi le completează, stabileşte scopul, obiectul de activitate, modul de gestionare a patrimoniului, constituie, reorganizează şi lichidează celelalte organe, poate decide reorganizarea şi chiar lichidarea societăţii[375].

Dispoziţiile organului suprem, adoptate în limitele stabilite de lege, sunt obligatorii pentru asociaţi, organe şi persoane cu funcţie de

---

[373] Vezi: Legea nr.1134/1997, art.50, Legea nr.1252/2000, art.34.

[374] Pornind de la dreptul de a participa la conducerea şi activitatea societăţii, fiecare asociat poate să participe cu drept de vot la adunarea asociaţilor. Dreptul de vot nu poate fi îngrădit decât în cazurile stabilite de lege.

[375] Întru susţinerea acestor afirmaţii, vezi: Legea nr.1134/2000 art.50, Legea nr.73/2001 art.42, Legea nr.1007/2002 art.26, Legea nr.1252/2002 art.36, Legea nr.146/1994 art.6 şi 14.

răspundere ale societăţii, iar în cazurile stabilite de lege, sunt opozabile terţilor. Fiecare asociat poate să-şi exercite direct drepturile faţă de societatea comercială, participând la lucrările organului suprem, exprimând prin vot voinţa sa. Din cele menţionate rezultă că, în cadrul acestui organ, se formează voinţa persoanei juridice, care, după cum s-a constatat în literatura de specialitate, nu este suma voinţelor persoanelor fizice participante, ci este o calitate nouă[376]. Voinţa membrilor persoanei juridice exprimată în cadrul organului suprem devin voinţă colectivă, care constituie voinţa persoanei juridice. La baza formării acestei voinţe se află principiul majorităţii[377].

Organul suprem este parte componentă a societăţii comerciale, toate actele sau hotărârile lui fiind considerate acte ale acesteia. În cazul în care actele sau hotărârile organului suprem sunt atacate în justiţie, în instanţă sunt chemaţi nu asociaţii, ci persoana juridică.

b) *Organul executiv,* după cum s-a menţionat, este cel care manifestă în exterior voinţa societăţii comerciale, precum şi organizatorul interior al conducerii ei. Manifestarea de voinţă îşi găseşte expresia în realizarea tuturor obiectivelor propuse de organul suprem, care înseamnă desfăşurarea activităţii în scopul satisfacerii aspiraţiilor asociaţilor: obţinerea şi împărţirea beneficiului.

Drept bază juridică acestui organ serveşte art.61 din Codul civil, potrivit căruia societatea comercială, ca persoană juridică, „îşi exercită, de la data constituirii, drepturile şi îşi execută obligaţiile prin administrator". Legiuitorul foloseşte termenul *administrator* ca unul asimilat organului executiv, fapt ce rezultă din concursul dispoziţiilor alin.(1) şi (2) şi din alin.(3) şi (4) art.61 din Codul civil.

Organul executiv poate fi colegial[378] sau unipersonal[379]. Unele societăţi comerciale pot avea organe executive mixte, care cuprind şi organul colegial, şi organul unipersonal. În aceste societăţi, organul

---

376 **Gerota, D. D.** *Curs de societăţi comerciale.* Bucureşti, 1928, p.27-28. **Georgescu, I. L.** *Drept comercial român*. Vol.I şi II. Bucureşti, 1947, p. 108-109.

377 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* 2001, p.200.

378 Comitet de conducere, direcţie, consiliu de administraţie.

379 Administrator, director, manager etc.

unipersonal este conducătorul organului colegial[380]. Actul de constituire a persoanei juridice cu organ executiv mixt trebuie să stabilească clar atribuţiile administratorului unipersonal şi cele ale organului colegial. Potrivit Legii nr.1134/1997, societatea pe acţiuni poate delega împuternicirile sale organului executiv sau unei organizaţii gestionare, adică unei alte persoane juridice, încheind cu aceasta din urmă contract de administrare fiduciară. În dezvoltarea acestei dispoziţii, art.6 alin.(3) din Legea nr. 1204/1997 privind fondurile de investiţii[381] stabileşte că managerul fondului de investiţii poate fi numai o persoană juridică participant profesionist la piaţa valorilor mobiliare.

Organul executiv deţine atribuţii de organizare a activităţii, de gestiune a patrimoniului şi reprezentare a intereselor persoanei juridice. Cu excepţia atribuţiilor date de lege şi de actul constitutiv organului suprem sau organului reprezentativ, după caz, cu excepţia atribuţiilor delegate acestuia din urmă, organul executiv poate face orice act permis de lege în numele societăţii. Actele juridice ale organului executiv efectuate în numele societăţii o obligă pe aceasta. În cazul în care sunt săvârşite cu depăşirea împuternicirilor statutare, actele organului executiv pot fi declarate nule de instanţa judecătorească numai dacă persoana care a contractat a ştiut despre depăşire.

De competenţa organul executiv ţin următoarele categorii de atribuţii: păstrarea actelor, gestiunea patrimoniului şi reprezentarea. În exercitarea acestora, organul executiv asigură păstrarea documentelor societăţii comerciale, inclusiv a actelor de constituire, a registrelor de hotărâri ale organului principal şi ale altor organe, ţine evidenţa contabilă şi păstrează documentele contabile, prezintă dări de seamă organului suprem sau consiliului, organelor de stat, eliberează copii de pe procesele-verbale, aduce la cunoştinţă participanţilor informaţia care trebuie publicată, informaţia solicitată, elaborează schema de state, stabileşte funcţiile fiecărui angajat şi le aduce la cunoştinţa acestuia, stabileşte modul de păstrare şi conservare a bunurilor, determină informaţia care trebuie considerată taină comercială, încheie contracte comerciale, reprezintă societatea în faţa organelor de stat şi în raporturile

---

380 Vezi: Legea nr.1134/1997, art.70.

381 Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 45.

cu persoanele fizice şi juridice, cheamă în instanţă debitorii societăţii comerciale şi o reprezentă în instanţă când este citată în calitate de pârât, deleagă împuterniciri altor reprezentanţi etc.

1.2.2. Organele facultative. După cum am menţionat, unele societăţi comerciale au o structură organizatorică mai complicată. De exemplu, societatea pe acţiuni care are mai mult de 50 de acţionari este obligată să creeze organe reprezentative şi de control interpuse între organul suprem şi cel executiv. Organe reprezentative se pot forma şi în societăţile cu răspundere limitată dacă actul de constituire prevede o astfel de structură.

a) Organ reprezentativ în societăţile pe acţiuni este considerat consiliul directoriu. Consilii similare cu reglementări exprese se instituie şi în societăţile pe acţiuni în formă de instituţii financiare, fonduri de investiţii, burse de mărfuri etc.

Membrii consiliului directoriu sunt aleşi sau desemnaţi de organul suprem după principiile stabilite la art.66 din Legea nr.1134/1997. Luând în considerare faptul că acestui consiliu i se deleagă o parte importantă din atribuţiile de administrare a societăţii, votul cumulativ permite şi acţionarilor minoritari să înainteze candidaturi şi să-şi aleagă reprezentanţi în acest organ.

Organul reprezentativ are atribuţia de a supraveghea activitatea organului executiv între şedinţele adunării generale a acţionarilor, de a decide asupra unor probleme urgente delegate de aceasta, de a direcţiona şi coordona activitatea societăţii comerciale. Adunarea generală poate delega şi atribuţia de desemnare şi revocare a organului executiv. Organul reprezentativ însă nu are funcţii executive şi nu poate reprezenta societatea comercială. Membrii consiliului sunt persoane cu funcţie de răspundere, cu toate consecinţele ce rezultă din această calitate.

b) Organ de control al societăţii comerciale este considerată comisia de cenzori sau auditorul independent. Legislaţia în vigoare nu prevede reguli generale pentru toate societăţile comerciale. A fost propus ca toate societăţile comerciale cu mai mult de 15 membri să aibă obligatoriu un organ de control, însă dispoziţia respectivă a fost eliminată

din proiectul Codului civil[382]. Dispoziţii speciale privind organul de control sunt prevăzute numai în Legea nr.1134/1997.

Organul de control are atribuţia de a exercita controlul asupra activităţii economice şi financiare a persoanei juridice, adică asupra tuturor operaţiunilor efectuate de organul executiv, şi de a raporta organului principal. Acesta din urmă este în drept să ia atitudine faţă de neajunsurile din activitatea organului executiv şi măsurile de rigoare pentru corectarea situaţiei, inclusiv prin revocarea din funcţie a persoanelor vinovate şi cererea reparaţiei prejudiciilor aduse persoanei juridice.

Din cele menţionate rezultă că structura organizatorică a societăţii comerciale nu numai că este sesizată prin analize teoretice, ci are fundament legal, întrunind ansamblul de organe obligatorii persoanei juridice care comportă voinţă unitară în raporturile sale juridice. Pentru unele persoane juridice cu scop lucrativ, această structură este prevăzută de acte normative sau de dispoziţii exprese, pentru altele structura poate fi sesizată în urma unui concurs de dispoziţii. Dispoziţii exprese sunt stabilite în: Legea nr.1134/1997, art. 7; Legea nr.550/1995, art.18; Legea nr.1204/1997, art.8, precum şi în RSE, pct.83, 95.

1.3. Patrimoniul. Prin patrimoniu în sens juridic se înţelege *totalitatea de drepturi şi obligaţii* cu caracter economic (Codul civil, art.284 alin.(1)) pe care societatea comercială le are în mod distinct şi independent de cele ale altor subiecte de drept, precum şi de cele ale persoanelor care o alcătuiesc.

Autonomia patrimoniului societăţii faţă de patrimoniul fiecărui asociat determină anumite consecinţe juridice:[383]

- bunurile aduse ca aport de asociaţi ies din patrimoniul lor şi intră în cel al societăţii;
- bunurile aduse ca aport de către asociaţi, cuprinse în activul social, formează gajul general al creditorilor societăţii;
- obligaţiile societăţii faţă de terţi nu se pot compensa cu obligaţiile terţilor faţă de asociaţi;

---

[382] Vezi: Proiectul Codului civil, art.197. În: „*Drept moldovean*”, 2002, nr.1.

[383] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, p.204.

- aplicarea procedurii insolvabilităţii faţă de societate priveşte numai patrimoniul societăţii.

Componenţa, formarea şi importanţa patrimoniului pentru societatea comercială este supusă analizei la capitolul cu privire la patrimoniul persoanei juridice cu scop lucrativ.

1.4. Scopul societăţii comerciale. Legiuitorului moldav i-a scăpat din definiţia de la art.55 din Codul civil un element esenţial şi anume: scopul propus de fondatori la constituirea persoanei juridice, adică ceea ce îi face pe aceştia să formeze o entitate colectivă şi ceea ce indică raţiunea de a fi persoană juridică[384]. Această lacună se suplineşte prin art.59 alin.(2) din Codul civil, potrivit căruia persoanele juridice de drept privat pot avea un scop lucrativ (comercial) sau un scop nelucrativ (necomercial). Scopul este o componentă a voinţei şi exprimă interesul fiecărui asociat din societatea comercială de a obţine beneficii din operaţiunile efectuate de societate, precum şi identitatea de interese ale tuturor asociaţilor în ceea ce priveşte efectuarea unui anumit fel de activitate[385]. Scopul societăţii comerciale se realizează prin activitatea de întreprinzător**.** Utilitatea şi interesul asociaţilor constă în dobândirea de drepturi patrimoniale faţă de societatea comercială şi împărţirea beneficiilor realizate de ea. Ambele elemente, în esenţa lor, fac să se deosebească o societate comercială de o organizaţie necomercială. Aceasta din urmă, neavând dreptul de a repartiza venitul obţinut cu titlu de dividend între membrii, fondatorii sau asociaţii săi, nu acordă acestora nici un fel de drept patrimonial.

§ 2. Capacitatea civilă a societăţii comerciale

2.1. Generalităţi. Dicţionarul enciclopedic defineşte capacitatea ca un ansamblu de aptitudini şi posibilităţi ... ale unei persoane[386]. În

---

384 **Beleiu, Gheorghe.** *Op. cit.*, p.352.

385 **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiu, Vasile; Ţiclea, Alexandru şi Toma, Mircea.** *Societăţile comerciale. Organizarea, funcţionarea, răspunderea.* Bucureşti, 1993, p.36.

386 *Dicţionar enciclopedic*. Chişinău, 2000.

sens juridic, capacitatea include numai aptitudinile şi posibilităţile persoanei[387] de a avea drepturi şi obligaţii.

În mod natural, statutul de persoană este recunoscut omului ca fiinţă unicală, căreia legea îi validează aptitudinea de a avea capacitatea juridică. Aceasta se reduce la libertatea de a se realiza în societate prin săvârşirea de acte juridice şi practicarea de activităţi social-utile. Noţiunea de persoană, în sens juridic, este mai largă decât noţiunea de om sau individ. Calitatea de persoană şi, implicit, de subiect de drept este recunoscută în mod abstract persoanelor juridice, care sunt un *produs* al raporturilor dintre oameni sau, altfel spus, un instrument juridic de realizare a scopurilor acestora.

Recunoscându-i personalitatea juridică unei „fiinţe abstracte", legiuitorul o înzestrează cu anumite aptitudini şi îi acordă anumite posibilităţi care îi permit să se manifeste şi să participe la raporturile juridice asemănător unui individ. Firesc, o persoană juridică nu poate să aibă toate drepturile şi obligaţiile pe care le are o persoană fizică. Ei nu poate să-i aparţină drepturi şi obligaţii indispensabil legate de personalitatea umană.

Capacitatea unei societăţi comerciale este circumscrisă de dispoziţiile generale privind persoana juridică şi de dispoziţiile speciale care se referă la o anumită formă de societate comercială.

Capacitatea juridică a subiectului, inclusiv a persoanei juridice, este definită ca aptitudinea de a avea şi a exercita drepturi subiective şi de a-şi asuma şi îndeplini obligaţii[388]. Această definiţie exprimă aptitudinea generală şi abstractă de a avea drepturi şi obligaţii şi nu indică existenţa unor drepturi subiective şi obligaţii concrete.

Capacitatea juridică este o noţiune mai largă decât capacitatea civilă, aceasta din urmă fiind numai o capacitate de ramură[389],

---

[387] Calitatea de subiect de drept este recunoscută de lege tuturor persoanelor.

[388] **Beleiu, Gheorghe.** *Capacitatea juridică a societăţilor comerciale din România.* În: „Revistă de drept comercial, Serie nouă", 1991, nr.1.

[389] Capacitatea juridică a societăţii comerciale există, „trăieşte" prin capacităţile de ramură, adică prin capacitatea societăţii comerciale de a fi subiect de drept în diferitele ramuri ale sistemului nostru de drept, precum: dreptul

încorporându-se în prima. Capacitatea civilă include, la rândul său, capacitatea civilă de folosinţă şi capacitatea civilă de exerciţiu[390] cu propriul său conţinut, început şi sfârşit.

2.2. Capacitatea de folosinţă[391] este *aptitudinea persoanei de a avea drepturi şi obligaţii civile*. Capacitatea de folosinţă a societăţii comerciale se caracterizează prin generalitate, inalienabilitate, intangibilitate, specialitate şi legalitate. Unii autori[392] evidenţiază şi caracterul unicităţii.

Generalitatea capacităţii rezultă din dispoziţiile art.60 alin.(2) al Codului civil şi se exprimă prin aptitudinea generală şi abstractă a societăţii comerciale de a avea drepturi şi obligaţii fără a le enumera limitativ sau a evidenţia anumite criterii distinctive. Altfel, capacitatea civilă, se poate spune, exprimă:

a) aptitudinea de a avea drepturi;

b) aptitudinea de a avea obligaţii.

Caracterul legalităţii arată că originea capacităţii civile se află în actele legislative, adică în lege. Dispoziţiile legale determină conţinutul, începutul şi sfârşitul capacităţii civile.

Caracterul inalienabilităţii capacităţii de folosinţă a persoanei juridice este definit ca imposibilitate a înstrăinării sau a refuzului total sau parţial al persoanei juridice la propria capacitate de folosinţă.

---

constituţional, dreptul administrativ, dreptul financiar (fiscal), dreptul comercial, dreptul civil, dreptul muncii şi securităţii sociale, dreptul procesual (civil şi penal), dreptul ecologic, dreptul internaţional privat etc. BELEIU, GHEORGHE. *Capacitatea juridică a societăţilor comerciale din România.* În: „Revistă de drept comercial, Serie nouă", 1991, nr.1.

[390] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, 2001, p.201.

391 Capacitatea de folosinţă, numită şi *capacitate subiectivală* sau *capacitate de drept*. Analiza acestor opinii vezi: **Lupan, Ernest.** *Drept civil. Persoana juridică.* Bucureşti, 2000, p.174.

[392] **Beleiu, Gheorghe.** *Capacitatea juridică a societăţilor comerciale din România.* p.37.

Caracterul intangibil al capacităţii de folosinţă constă în faptul că aceasta nu poate fi limitată sau îngrădită decât în cazurile şi în condiţiile stabilite de lege[393].

Unicitatea capacităţii civile înseamnă că fiecare societate comercială are o singură capacitate, dobândită la data înregistrării de stat, care există atâta timp cât societatea fiinţează. Un subiect de drept nu poate avea două sau mai multe capacităţi. Acest caracter însă nu împiedică gruparea drepturilor şi obligaţiilor, care fac parte din conţinutul capacităţii, după criteriul de ramură şi subramură a dreptului[394] şi nici nu împiedică delimitarea capacităţii de folosinţă de cea de exerciţiu.

Caracterul specialităţii delimitează capacitatea de folosinţă a societăţii comerciale de cea a persoanei fizice. Ultima este considerată capacitate universală, adică identică tuturor persoanelor, independent de rasă, naţionalitate, religie, sex, origine etnică, socială sau apartenenţă politică.

Doctrina a privit specialitatea fie ca o limitare, fie ca adaptare a capacităţii de folosinţă a societăţilor comerciale. Autorii care consideră specialitatea drept o limitare evidenţiază trei limite ale capacităţii: a) determinate de natura de subiect abstract, adică de faptul că persoana juridică nu poate avea drepturi de persoană fizică; b) determinate de scopul pentru care persoana juridică a fost constituită; c) determinate de natura categoriei de persoane juridice din care face parte[395]. Alţi autori consideră că persoana juridică nu are capacitate limitată, capacitatea fiind adaptată la categoria de subiecte de drept din care face parte, iar conţinutul ei fiind determinat de scopul înfiinţării societăţii[396].

---

[393] **Pop, Teofil.** *Drept civil român, persoanele fizice şi persoanele juridice*. Bucureşti, 1994, p.198-199.

[394] În sensul grupării capacităţii după criteriul ramurilor de drept, în literatură se menţionează capacitatea de drept civil, dreptul comercial, dreptul familiei, dreptul procesual civil etc.

[395] **Pop, Teofil.** *Drept civil român, persoanele fizice şi persoanele juridice.* Bucureşti, 1994, p.204-205.

[396] **Lupan, Ernest.** *Drept civil. Persoana juridică.* Lumina Lex, Bucureşti, 2000, p. 160

Nu este greu de observat că şi limitarea, şi adaptarea ajung, în final, la acelaşi rezultat. Ne pare totuşi mai apropiată poziţia celor care privesc specialitatea ca pe o adaptare a capacităţii la specificul subiectului persoană juridică. În acest caz, se păstrează posibilitatea de a afirma că unele persoane juridice au capacitate universală[397]. Aceasta însă este generală numai în comparaţie cu alte categorii de persoane juridice, dar nu şi cu capacitatea persoanelor fizice. Codul civil al Republicii Moldova, similar celui al Federaţiei Ruse[398], acordă capacitatea de folosinţă universală persoanelor juridice cu scop lucrativ.

Din dispoziţiile art. 60 alin.(2) al Codului civil rezultă: capacitatea de folosinţă a societăţii comerciale în raport cu cea a persoanelor juridice cu scop nelucrativ poate fi apreciată ca o capacitate generală[399], iar în raport cu capacitatea persoanelor fizice, ca una specializată, adică mai restrânsă.

La determinarea capacităţii societăţii comerciale trebuie să se ţină cont şi de prevederile dispoziţiilor speciale prin care se stabileşte expres dreptul de a desfăşura numai unele activităţi[400].

a) Începutul capacităţii de folosinţă. După cum am afirmat anterior, societatea comercială dobândeşte capacitate de folosinţă concomitent cu calitatea de persoană juridică, adică de la data înregistrării (Codul civil, art.63). Dispoziţii similare celor din cod găsim şi la art.37 din Legea nr.1134/1997, pct.11 din RSE.

Codul civil, inspirat de doctrină şi de legislaţia unor alte state, pune problema existenţei *capacităţii de folosinţă restrânse* chiar până

---

397 O poziţie contrară vezi: **Кибак, Г., Кирияк, А.** *Гражданское право, Краткий курс лекций*, Законодательство. Chişinău, 1998, с.145.

398 *Комментарий гражданскому кодексу,* Брагинский М. *Юридические лица.* În: „Хозяйство и право", 1998, nr.3.

399 La stabilirea capacităţii universale a societăţilor a contribuit în mare măsură şi Directiva UE nr.68151/EWG din 9.03.1968, care stabileşte răspunderea societăţii faţă de terţi pentru acţiunile ce depăşesc obiectul de activitate.

400 De exemplu, băncile care, potrivit art.26 din Legea nr.550/1995, pot desfăşura numai activităţile financiare indicate în autorizaţia eliberată de Banca Naţională. Acelaşi lucru se poate spune şi despre societăţile care desfăşoară activităţi de schimb valutar, deţinătorii de registre ale acţionarilor etc.

la înregistrarea de stat, adică atunci când societatea comercială încă nu există. Spre deosebire de art.55, care se referă la societatea comercială ca la o persoană juridică, art.107, 109, 113 din Codul civil, art.34 din Legea nr.1134/1997 se referă la o societate comercială încă neînregistrată, adică fără personalitate juridică, în a cărei favoare se fac aporturi, anumite operaţiuni etc. Aceste prevederi sunt similare celor privind drepturile copilului conceput, dar nenăscut[401]. În acest sens, cu referinţă la societatea comercială, se poate vorbi despre existenţa capacităţii ei de folosinţă anticipate sau restrânse, care se reduce la măsurile necesare înfiinţării persoanei juridice. Totodată, trebuie menţionat faptul că doctrina, precum şi unele acte internaţionale[402], recomandă ca atunci când, în cadrul efectuării măsurilor necesare înfiinţării societăţilor comerciale, sunt asumate, în numele viitoarei societăţi, anumite obligaţii pe care, ulterior, societatea nu le respectă, pentru aceste obligaţii să răspundă nelimitat şi solidar persoanele care au acţionat[403].

b) Conţinutul capacităţii de folosinţă. Din definiţia capacităţii de folosinţă se desprinde: *latura activă* – aptitudinea de a avea drepturi civile şi *latura pasivă* – aptitudinea de a avea obligaţii civile.

Aptitudinea de a avea drepturi civile constă în posibilitatea societăţii comerciale de a realiza doleanţele celor care au constituit-o. Art.60 alin.(2) din Codul civil se referă anume la latura activă a capacităţii de folosinţă, stabilind că societatea comercială *poate* (are dreptul - *n.n.*) *desfăşura orice activitate neinterzisă*, legalizând astfel capacitatea ei universală. Societatea nu este obligată să indice în actele de constituire toate genurile de activitate pe care ar dori să le desfăşoare, iar organele de licenţiere pot refuza eliberarea licenţei pe

---

401 Art.18 alin.(3) din Codul civil prevede că dreptul la moştenire şi, implicit, capacitatea de folosinţă a copilului apar la data concepţiunii acestuia, cu condiţia că se naşte viu.

402 Vezi: Directiva Consiliului Comunităţii Europene din 9 martie 1968.

403 Proiectul Codului civil, pregătit pentru a doua lectură, art.149, preluase această recomandare integral. La etapa finală, când din punct de vedere legal, operarea de intervenţii şi modificări era imposibilă, aceste dispoziţii au fost înlăturate fără ase aduce argumente.

motiv de neindicare a acestora în actul de constituire[404]. Societatea este înzestrată cu aptitudinea de a dobândi drepturi de orice natură, cu orice conţinut şi indiferent de sursă, adică poate avea drepturi reale şi obligaţionale, drepturi patrimoniale şi nepatrimoniale şi, respectiv, drepturi născute din obligaţii contractuale şi extracontractuale. Fondatorii pot transmite, iar societatea poate primi în proprietate sau folosinţă orice bun aflat în circuit civil (Codul civil, art.114(1)), pot transmite în capitalul ei social bunuri cu drept de uzufruct, de superficiu şi chiar de servitute.

Capacitatea de folosinţă a societăţii comerciale include aptitudinea de a săvârşi orice act juridic de natură civilă sau comercială: de a cumpăra şi arenda, de a deschide conturi bancare, de a solicita licenţe, de a desfăşura activităţi nelicenţiate etc. După dobândirea personalităţii juridice, societatea poate avea aptitudinea de a-şi proteja drepturile asupra denumirii şi emblemei, poate solicita înregistrarea drepturilor dobândite în procesul de constituire şi poate săvârşi alte acte juridice în vederea atingerii scopurilor statutare.

Aptitudinea de a avea obligaţii. Dobândirea personalităţii juridice implică şi aptitudinea de a avea obligaţii, impuse de lege sau de actul constitutiv. Societăţii i se pot pune în sarcină obligaţii cu caracter patrimonial sau nepatrimonial, născute din obligaţii contractuale sau extracontractuale. Exemplu poate servi obligaţia societăţii comerciale de a se înregistra în calitate de contribuabil la inspectoratul fiscal teritorial, de a efectua plăţile numai prin operaţiuni bancare, de a ţine evidenţă contabilă, de a desfăşura activitate în limitele unei concurenţe loiale, de a-şi onora obligaţiile pe care şi le-a asumat de sinestătător prin contracte[405] etc.

---

[404] O soluţie similară a acceptat şi practica judiciară din Federaţia Rusă, potrivit căreia organul de licenţiere nu poate motiva refuzul de eliberare a licenţei numai cu neindicarea în actele de constituire a genului de activitate pentru care se solicită licenţă.

[405] Deşi nu se încorporează în noţiunea pură de *capacitate civilă*, am inclus totuşi obligaţiile menţionate pentru o mai multă convingere la explicarea laturii pasive a capacităţii de folosinţă.

Societatea pe acţiuni este obligată de asemenea să-şi înregistreze acţiunile emise la fondare, să ţină registrul acţionarilor etc. Neonorarea obligaţiilor atrage aplicarea de sancţiuni legale, inclusiv dizolvarea silită. Deşi nu toate sunt de natură civilă, obligaţiile menţionate pot fi puse numai în sarcina unei societăţi comerciale.

c) Încetarea capacităţii de folosinţă. Capacitatea de folosinţă încetează la data radierii societăţii comerciale din Registrul de stat, care se face potrivit art. 99 din Codul civil, după încetarea procedurii de lichidare şi prezentarea actelor necesare. Perioada dintre data dizolvării societăţii (Codul civil, art.86 şi 87) şi radiere este restrânsă. În acest sens, art.86 alin.(4) stabileşte că, din momentul dizolvării, administratorul societăţii comerciale *nu mai poate întreprinde noi operaţiuni*, în caz contrar fiind răspunzător, personal ori solidar, pentru operaţiunile întreprinse. Dată a dizolvării se consideră ziua expirării termenului de existenţă a societăţii (art.65) ori data la care, asupra dizolvării, a hotărât adunarea asociaţilor sau instanţa de judecată. După dizolvare, societatea comercială continuă să existe atât cât este necesar pentru lichidarea patrimoniului. Legea prevede posibilitatea restabilirii capacităţii de folosinţă a societăţii comerciale dacă adunarea asociaţilor ori instanţa de judecată care a decis dizolvarea anulează sau modifică hotărârea anterioară.

Dispoziţia art. 100 din Codul civil stabileşte că, după radierea din Registrul de stat, capacitatea juridică a societăţii comerciale poate să reapară dacă instanţa de judecată se pronunţă în acest sens şi decide redeschiderea procedurii de lichidare. În astfel de cazuri, capacitatea de folosinţă se reduce la acţiuni legate de încasarea valorilor patrimoniale de la terţi şi la repartizarea acestor valori între asociaţi sau între persoanele îndreptăţite.

2.3. Capacitatea de exerciţiu este aptitudinea societăţii comerciale de a dobândi drepturi şi a exercita obligaţii prin acte proprii. Capacitatea exprimă: a) aptitudinea sau posibilitatea de a dobândi şi exercita drepturi prin propriile acţiuni; b) aptitudinea de a-şi asuma şi a îndeplini obligaţii prin propriile acţiuni. Aşadar, spre deosebire de capacitatea de folosinţă, care reprezintă *aptitudinea de a avea*, capacitatea de exerciţiu reprezintă *aptitudinea de a exercita*.

Societatea comercială este un subiect distinct de persoanele care o compun şi se manifestă în circuitul civil prin intermediul organelor sale. Spre deosebire de persoana fizică, dotată de natură, de la o anumită vârstă, cu discernământ şi voinţă, societatea comercială nu are, în mod firesc, discernământ şi nici voinţă proprie. După cum am afirmat, societatea comercială se deosebeşte nu numai prin propriile atribute de identitate şi patrimoniu distinct, dar şi prin aptitudinea de a manifesta o voinţă, generată de voturile asociaţilor[406]. În cadrul societăţilor comerciale, voinţa persoanei juridice se realizează prin voinţa celor care o compun, constituiţi în adunarea generală[407], ceea ce nu se reduce la o simplă însumare, ci este o calitate nouă[408]. Voinţa participanţilor la persoana juridică, exprimată în cadrul adunării generale, devine o voinţă colectivă, reprezentând voinţa persoanei juridice. Formarea acestei voinţe, la baza căreia se află principiul majorităţii, diferă de la o formă de societate la alta. Pentru exprimarea ei în unele probleme, în societăţile pe persoane se cere acordul tuturor asociaţilor, în cele pe capitaluri – o majoritate simplă, o majoritate absolută sau o majoritate calificată[409].

Din cele menţionate rezultă că, în raporturile juridice, societatea se manifestă prin intermediul organelor sale, care sunt părţile ei componente şi nu subiecte distincte. Actele organelor societăţii emise în limitele competenţei sunt actele acestei persoane juridice.

Potrivit art. 61 alin.(1) din Codul civil, societatea comercială *îşi exercită ... şi îşi execută obligaţiile prin administrator*, adică prin organul executiv, manifestându-şi propria voinţă. Au calitatea de administrator persoanele fizice care, prin lege sau prin actul de

---

406 **Căpăţină, Octavian.** *Societăţile comerciale*, ediţia II-a actualizată şi întregită. Bucureşti, 1996, p.300.

407 Curtea Supremă de Justiţie a României, secţia comercială, decizia nr.293 din 12.07.1993. În: *„Buletinul Jurisprudenţei pe anul 1993”*, p.214.

408 **Gerota, D. D.** *Curs de societăţi comerciale.* Bucureşti, 1928; **Georgescu, I. L.** *Drept comercial român*. Vol.I şi II. Bucureşti, 1947. Apud, **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, 2001, p.200.

409 Despre formarea voinţei societăţilor comerciale în dreptul român vezi: **Căpăţină, Octavian.** *Op. cit.*, 1996, p.302-305.

constituire, sunt desemnate să acţioneze, în raporturi cu terţii, individual sau în colectiv, în numele şi pe contul societăţii. Ca părţi componente ale organelor societăţii comerciale, apar anumite persoane fizice care acţionează personal în numele şi pe contul societăţii ca mandatare ale ei. Activitatea persoanei fizice care acţionează ca parte componentă a organului societăţii trebuie privită ca o manifestare de voinţă a persoanei juridice.

a) Începutul capacităţii de exerciţiu. În doctrină au fost exprimate şi ipoteze potrivit cărora capacitatea de exerciţiu a societăţii comerciale apare fie împreună cu capacitatea de folosinţă, fie la momentul desemnării organului de conducere, fie la momentul constituirii societăţii, însă poate fi pusă în valoare numai de la data formării organului executiv. Art.61 din Codul civil prevede că societatea comercială îşi exercită drepturile şi îşi execută obligaţiile *de la data constituirii,* adică de la data înregistrării de stat sau concomitent cu capacitatea de folosinţă[410]. Dacă nu se formează organ executiv, societatea nu poate să-şi valorifice capacitatea de exerciţiu. Din acest motiv, legea a permis instanţei să formeze organul executiv la cererea asociaţilor sau creditorilor societăţii.

b) Conţinutul capacităţii de exerciţiu. Ca şi capacitatea de folosinţă, capacitatea de exerciţiu are două laturi: una activă (aptitudinea de a dobândi drepturi) şi una pasivă (aptitudinea de a îndeplini obligaţii). Capacitatea de exerciţiu depinde de capacitatea de folosinţă. Astfel, limitele impuse de lege capacităţii de folosinţă reprezintă limitele capacităţii de exerciţiu[411], nu însă şi invers. Capacitatea de folosinţă este şi rămâne a fi mai largă, deoarece aptitudinea de a avea drepturi şi obligaţii nu depinde de izvorul acestora

---

410 Apariţia şi coexistenţa capacităţii de folosinţă şi a celei de exerciţiu permit unor autori să afirme că există o capacitate civilă unică, fără a o diviza în capacitate de folosinţă şi capacitate de exerciţiu. Vezi: **Ломахин, Д.В.** *Понятие и признаки акционерного общества*. În: „Вестник Московского Университета", Сер. 11, Право, 2002, №.2.

411 **Lupan, Ernest.** *Drept civil. Persoana juridică.* Bucureşti, 2000, p. 216.

(act juridic sau fapt juridic), pe când aptitudinea de a dobândi drepturi şi de a asuma obligaţii se limitează la actele juridice[412].

După cum s-a menţionat, capacitatea de exerciţiu depinde de capacitatea de folosinţă. La realizarea capacităţii de exerciţiu însă pot fi puse unele condiţii, limite care o restrâng şi care îşi au originea în norme legale sau în normele actului de constituire.

Organul care exprimă capacitatea de exerciţiu. Au calitatea de administrator (organ executiv) persoanele fizice alese sau numite în modul stabilit de lege sau de actul constitutiv. Poate avea sau pot avea calitate de administrator una sau mai multe persoane fizice cu capacitate deplină de exerciţiu. În cazul în care mai multe persoane au calitatea de administrator, actul constitutiv trebuie să prevadă modul în care vor acţiona. În lipsa unor prevederi exprese, administratorii au împuterniciri egale privind administrarea şi reprezentarea societăţii. Potrivit art.70 alin.(6) şi (7) din Legea privind societăţile pe acţiuni, poate avea calitate de administrator şi o persoană juridică. Aceasta însă, pentru a exercita funcţia de administrator, numeşte o persoană fizică în calitate de reprezentant al administratorului persoană juridică pentru a săvârşi actele necesare în numele persoanei juridice pe care o administrează.

Administrator al persoanei juridice poate fi o persoană fizică în funcţia de director, director general, manager sau o altă persoană împuternicită prin lege sau prin actul de constituire, de exemplu, asociatul societăţii în nume colectiv sau comanditatul din societatea în comandită. Nu pot avea calitatea de administrator al societăţii comerciale persoanele cărora le este interzis prin lege sau prin hotărâre judecătorească să desfăşoare o altă activitate remunerată ori să ocupe posturi de răspundere. Astfel de interdicţii, stabilite în Constituţie şi în unele legi speciale, privesc Preşedintele Republicii Moldova, deputaţii, membrii Guvernului, judecătorii, inclusiv cei de la Curtea Constituţională, procurorii, funcţionarii publici. Poate fi interzisă prin hotărâre judecătorească ocuparea funcţiei de administrator în temeiul

[412] Există o poziţie potrivit căreia capacitatea de exerciţiu ..., sub aspectul întinderii, se identifică capacităţii de folosinţă. **Minea, Mircea-Ştefan.** *Constituirea societăţilor comerciale.* Bucureşti, 1996, p.222.

Legii cu privire la insolvabilitate, precum şi în caz de condamnare pentru încălcarea regulilor de creditare, pentru spălarea banilor, pentru abuzuri comise la emiterea titlurilor de valoare, pentru înşelarea clienţilor, luarea de mită, abuz de serviciu[413] etc.

Numele administratorului se înscrie în Registrul de stat o dată cu denumirea societăţii comerciale. Dacă administratorul este revocat din funcţie sau demisionează, calitatea de administrator trece la o altă persoană după înscrierea datelor ei de identificare în Registrul de stat.

c) Sfârşitul capacităţii de exerciţiu. Capacitatea de exerciţiu încetează la radierea din registru a societăţii comerciale. În cazul redeschiderii procedurii de lichidare în condiţiile art. 100 din Codul civil, capacitatea de exerciţiu reapare, însă numai în măsura în care este necesar lichidării.

2.4. Capacitatea procesuală. Societăţii comerciale, ca şi tuturor persoanelor juridice, prin definiţia dată în art.55 alin.(1) din Codul civil, i se recunoaşte dreptul de a participa la procese judiciare în calitate de reclamant sau pârât. Deşi dreptul de a se adresa în instanţă nu este de sine stătător, el apare ca esenţial în realizarea drepturilor civile. După cum s-a menţionat, neasigurarea realizării dreptului şi neprotejarea lui de către autoritatea publică în caz de lezare fac îndoielnică existenţa lui[414].

Societatea comercială este reprezentată în instanţă de către organul executiv şi anume de conducătorul acestuia, care are dreptul de a reprezenta societatea fără procură. Cererea de chemare în judecată trebuie să conţină denumirea societăţii, sediul, semnătura reprezentantului legal. Societatea poate fi reprezentată în instanţă şi de un reprezentant convenţional, în baza unei procuri speciale. Considerăm totodată vicioasă practica judiciară potrivit căreia se face confuzie între conducătorul persoană fizică al societăţii comerciale şi persoană juridică. În acest sens, Curtea de Apel a anulat decizia Tribunalului Chişinău din cauza că pârâtul era bolnav şi nu a participat

---

[413] Vezi: *Codul Penal al Republicii Moldova* nr. 985/2002, art. art. 239, 243, 244, 245, 255, 324, 327. În: Monitorul Oficial, 2002, nr.128-129.

[414] **Мейер, Д.И.** *Русское гражданское право*. Часть 1. Москва. 1997, p.124.

la şedinţa judiciară, când, de fapt, calitatea de pârât o deţinea societatea pe acţiuni şi nu directorul ei[415].

Potrivit art.7 din Codul de procedură civilă nr. 225/2003[416], instanţa de judecată intentează proces civil la cererea persoanei care revendică apărarea unui drept al său, încălcat sau contestat, apărarea libertăţii ori unui interes legitim. Dreptul la protecţia judiciară a drepturilor societăţii comerciale este unul de o importanţă majoră pentru funcţionarea economiei de piaţă, deoarece se protejează individul şi proprietatea lui. În procesul judiciar, societatea comercială are drepturi stabilite pentru fiecare participant (art.56, 57, 58) şi cele ale părţii unui proces civil (art.60).

§ 3. Răspunderea societăţii comerciale

Răspunderea juridică, formă a răspunderii sociale, presupune un complex de drepturi şi obligaţii care, potrivit legii, nasc din săvârşirea unei fapte ilicite şi care constituie cadrul de realitate al constrângerii de stat prin aplicarea sancţiunii juridice, în scopul asigurării stabilităţii raporturilor sociale şi al îndrumării membrilor societăţii în spiritul respectului ordinii de drept[417].

Răspunderea juridică are următoarele funcţii:

- prevenirea faptelor ilicite şi educarea cetăţenilor în spiritul respectului faţă de lege;
- restabilirea ordinii de drept;
- apărarea interesului public şi a drepturilor subiective;
- sancţionarea faptelor ilicite[418];
- repararea prejudiciului cauzat prin faptă ilicită.

---

415 Judecătoria Sect. Centru, mun. Chişinău, dosarul 2a-1250/2002.

416 Monitorul Oficial, 2003, nr. 111-115.

417 **Costin, Mircea.** *Răspunderea juridică în dreptul R.S.R.*. Bucureşti, 1974, p.7.

418 **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiu, Vasile; Ţiclea, Alexandru şi Toma, Mircea.** *Societăţile comerciale. Organizarea, funcţionarea, răspunderea.* Bucureşti, 1993, p.226-227.

În doctrină este remarcat faptul că, la etapa actuală, se observă preocuparea organelor legislative de reglementarea detaliată şi uniformă a răspunderii juridice în cadrul societăţilor comerciale. Răspunderea societăţii este asigurată graţie patrimoniului propriu, asupra căruia creditorii au drept de gaj general. Societatea comercială, participând la raporturi juridice, îşi asumă anumite obligaţii pe care trebuie să le respecte. Prin actele încheiate, în limita competenţei, de către organele sale sau de persoanele împuternicite societatea poate leza creditorii şi debitorii săi, precum şi proprii asociaţi. De aceea, persoana lezată poate trage societatea la răspundere pentru reparaţia prejudiciului suportat.

Legislaţia prevede diferite forme de răspundere juridică a societăţilor comerciale: civilă, penală, contravenţională.

În lucrarea de faţă, interesează în mod deosebit răspunderea civilă.

Pentru angajarea răspunderii civile este necesară întrunirea cumulativă a cinci condiţii: existenţa prejudiciului; fapta ilicită care a provocat prejudiciul; legătura cauzală dintre prejudiciu şi fapta ilicită; vinovăţia autorului faptei; lipsa unei cauze care să înlăture răspunderea.

Societatea comercială, ca orice altă persoană juridică, răspunde, pentru obligaţiile asumate de organele sale şi de persoanele care o reprezintă, cu tot patrimoniul care îi aparţine (Codul civil, art.68). Obligaţiile societăţilor în nume colectiv sunt garantate atât cu patrimoniul societăţii, cât şi cu întreaga avere a tuturor asociaţilor ei (art.121 alin.(1) şi art.128). Obligaţiile societăţii în comandită sunt garantate cu patrimoniul societăţii şi cu întreaga avere a asociaţilor comanditaţi (art.136). Din dispoziţiile legii rezultă că asociaţii societăţilor în nume colectiv şi comanditaţii poartă răspundere subsidiară, adică creditorii mai întâi cer societăţii să execute şi, numai în cazul când ea nu poate să-şi onoreze obligaţiile, se adresează către asociaţi.

Asociaţii societăţii în nume colectiv şi comanditaţii poartă răspundere solidară pentru obligaţiile societăţii. Creditorul societăţii poate pretinde executarea obligaţiei oricărui asociat sau tuturor. Până la executarea întregii prestaţii, toţi asociaţii rămân obligaţi[419]. Cota parte din capitalul social al acestor societăţi valorează numai în raport cu ceilalţi

[419] Codul civil, art.533.

asociaţi. Dacă creditorul este satisfăcut de prestaţia unui sau mai multor asociaţi, atunci cei care au executat obligaţia au dreptul să intenteze acţiune în regres împotriva celorlalţi pentru a încasa de la aceştia sumele pe care le-au plătit pentru ei.

Dispoziţiile privind răspunderea asociaţilor pentru obligaţiile societăţii sunt imperative, deoarece prin actul constitutiv sau prin acord această răspundere nu poate fi diminuată sau înlăturată (art.128 alin.(5)).

Preluând ideea din legislaţia statelor europene, legea naţională a introdus răspunderea asociaţilor şi pentru alte tipuri de societăţi, cum ar fi societatea cu răspundere limitată sau societatea pe acţiuni, cu condiţia ca aceştia să controleze societatea. Potrivit art.118 din Codul civil, întreprinderea cu participaţiune majoritară răspunde subsidiar pentru obligaţiile întreprinderii în posesiune majoritară dacă ultima a devenit insolvabilă în urma executării dispoziţiilor date de întreprinderea cu participaţiune majoritară. Această regulă este stipulată şi la art. 9 alin. (6) din Legea nr. 1134/1997.

Răspunderea juridică reprezintă o componentă fundamentală a sistemului de drept şi se manifestă ca o multitudine de forme de răspunderi specializate[420], reglementate de instituţii juridice distincte.

§4. Atributele de identificare ale societăţii comerciale

Societatea comercială se deosebeşte de alţi participanţi la circuitul civil prin elemente de individualizare: are denumire, sediu şi naţionalitate, fără o legătură obligatorie cu numele, domiciliul şi cetăţenia fondatorilor persoane fizice sau cu denumirea, sediul şi naţionalitatea fondatorilor persoane juridice. Pe lângă atributele menţionate, societatea poate fi identificată şi prin emblemă, marcă, cod fiscal, număr de înregistrare, poştă electronică, căsuţă poştală şi altele, acestea însă nefiind obiectul nostru de analiză.

4.1. Denumirea de firmă. În doctrină s-a afirmat că cel mai important mijloc de individualizare a persoanei juridice este denumirea

---

[420] **Pătulea, Vasile.** *Patrimoniul societăţilor comerciale. Răspunderea juridică.* Bucureşti, 1995, 110 p.

de firmă[421]. Dacă persoana fizică este identificată prin nume şi prenume, societatea comercială, ca persoană juridică, se individualizează de alţi participanţi la circuitul economic, inclusiv de alte societăţi comerciale şi de alte persoane juridice, prin denumire.

4.1.1. Noţiuni generale. *Principiile şi funcţiile denumirii de firmă*. Art.66 din Codul civil prevede că persoana juridică participă la raporturile juridice numai sub denumire proprie, stabilită în actele constitutive şi înregistrată în modul stabilit. Această obligaţie se impune nu numai în scopuri de evidenţă şi control de ordin administrativ, economic sau financiar, dar şi ca modalitate de integrare şi de reclamă pe piaţă[422]. Societatea comercială poate avea o singură denumire. Înregistrarea denumirii depline şi prescurtate nu încalcă principiul unicităţii.

Regimul juridic al denumirii societăţii comerciale îşi are fundamentul în dispoziţiile art.66 din Codul civil, art.24-26 din Legea nr.845/1992, ale art.5 din Legea nr.1134/1997, precum şi în dispoziţiile art.8 din Convenţia de la Paris pentru protecţia proprietăţii industriale din 20 martie 1883[423].

Protecţia juridică a denumirii de firmă se asigură şi prin art.8 din Legea nr.1103/2000 cu privire la protecţia concurenţei[424] şi art.162 din Codul cu privire la contravenţiile administrative[425].

Denumirea societăţii comerciale este desemnată în actele normative, în literatura juridică şi prin termenele *firmă, denumire de firmă, nume comercial*.

Termenul *firmă* este de origine germană şi este polisemantic[426]. Sensul care ne interesează, cel mai frecvent utilizat, este cel de

---

421 **Волчинский, Виктор.** *Понятие и содержание фирменного наименования*. În: „Вестник Московского Университета”, 1973, nr. 1, p.62-68.

422 **Căpăţină, Octavian.** *Op. cit.*, p. 157.

423 Convenţia de la Paris pentru Protecţia Proprietăţii Industriale încheiată la 20.03.1883. În: „*Tratate Internaţionale”*, 1998, vol.6, p.160. Republica Moldova a aderat la această Convenţie în 1993 (Hotărârea Parlamentului nr.1328-XII din 11.03.1993).

424 Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 166-168.

425 Veştile R.S.S.M., 1985, nr. 3.

individualizare a unei societăţi comerciale[427]. Acest termen a fost preluat de legislaţia Republicii Moldova după declararea independenţei. Astfel, Legea nr.845/1992 stabileşte, prin art.24, că *întreprinderea ... îşi desfăşoară activitatea sub o anumită firmă (denumire)*, care trebuie să conţină denumirea concretă, forma juridică de organizare, genul principal de activitate etc. Prin acest articol şi următoarele (art.25 şi 26), se punea semnul egalităţii între noţiunile *firma întreprinderii, denumirea întreprinderii şi denumirea de firmă*, ele având unicul sens de identificare a societăţii comerciale în circuitul civil. O concluzie similară se poate face comparând reglementările Codului civil. În Capitolul II, Secţiunea a 2-a, legiuitorul operează cu termenul *denumire a societăţii*, iar în art.817 utilizează *denumire de firmă*. În legislaţia altor state, precum şi în Convenţia de la Paris pentru Protecţia Proprietăţii Industriale se operează cu termenul *nume comercial,* considerat ca fiind echivalent[428] termenelor *firmă* şi *denumire de firmă.* Astfel, art.8 din Convenţie stabileşte: *Numele comercial va fi protejat în toate ţările uniunii fără obligaţia de depunere sau de înregistrare*.

Un al doilea sens este consacrat în art.200/5 din Codul cu privire la contravenţiile administrative, potrivit căruia prin *firmă* se înţeleg panourile, instalate pe clădiri sau pe uşile societăţilor comerciale, organizaţiilor necomerciale, a instituţiilor, organelor de stat şi a altor persoane juridice, cu inscripţia denumirilor acestora.

Un al treilea sens este cel generic, care desemnează orice societate comercială sau întreprindere ca subiect al circuitului civil.

---

[426] Potrivit *Dicţionarului universal al limbii române,* firma este fie o inscripţie pe zid sau pe o placă, aşezată la intrarea unui magazin ori a unei întreprinderi, fie o placă ce cuprinde această inscripţie, fie o denumire convenţională a unei întreprinderi sau societăţi comerciale.

[427] Termenul *firmă* se utilizează pentru individualizarea unui comerciant persoană fizică sau persoană juridică (societăţile comerciale). În prezentul articol ne vom referi în exclusivitate la firma societăţii comerciale.

[428] **Băcanu, Ion.** *Firma şi emblema comercială.* Bucureşti, 1998, p. 8-9; **Guyon, Y.** *Droit des affaires.* Tome 1. Paris, 1994, p.178.

În ceea ce ne priveşte, utilizăm sintagma *denumire de firmă* ca termen *încetăţenit* în legislaţia Republicii Moldova. În unele cazuri, referindu-ne la doctrină sau la actele internaţionale din domeniu, facem uz de termenele *firmă* şi *nume comercial*.

Conform dispoziţiilor legale, societatea comercială are o singură denumire stabilită de actele constitutive şi înscrisă în Registrul de stat. Denumirea trebuie să fie unicală, adică să aibă un conţinut irepetabil care să asigure inconfundabilitatea cu denumirile altor societăţi şi chiar cu cele ale unor alte persoane juridice. Actele de constituire trebuie să accepte o denumire de firmă care să includă toate elementele stabilite de legislaţie, inclusiv cele care nu au caracter obligatoriu, dar care, luate în ansamblu, permit societăţii să se deosebească în circuitul civil şi comercial naţional şi internaţional de toate celelalte subiecte. Societatea poate avea, pe lângă denumire deplină, şi una prescurtată.

Denumirea de firmă trebuie să fie scrisă în limba română, cu caractere latine, fapt ce nu interzice societăţii comerciale să-şi înregistreze şi să utilizeze ulterior, în paralel cu denumirea în limba română, şi o denumire într-o altă limbă, inclusiv cu caractere specifice acelei limbi. Cerinţele lingvistice se referă la toate componentele denumirii. Considerăm că şi atunci când firma este compusă din litere, acestea trebuie să fie din alfabetul latin. Numai folosirea literelor alfabetului latin permite respectarea dispoziţiilor constituţionale privind limba de stat. Dacă s-ar permite, de exemplu, utilizarea caracterelor chirilice, ar trebui să se permită şi utilizarea caracterelor specifice limbilor arabe, chineze, japoneze etc. şi atunci am crea o situaţie în care o mare parte din participanţii la circuitul civil din Republica Moldova nu ar desluşi denumirea corectă a societăţii comerciale. Caracterele scrisului unor alte limbi ar putea însă face parte din emblema sau marca societăţii, în cazul în care denumirea societăţii este înregistrată şi în o altă limbă şi se foloseşte împreună cu denumirea în limba de stat ca, de exemplu: S.A. „Moldcarton”- AO „Молдкартон”.

4.1.2. Principiile denumirii de firmă. În literatura juridică se analizează trei principii ale denumirii firmă: cel al veridicităţii, al exclusivităţii şi al stabilităţii[429].

Conform *principiului veridicităţii,* denumirea firmei trebuie să reflecte just statutul juridic al formei societăţii, să corespundă realităţii, să nu inducă în eroare participanţii la circuitul civil, în special consumatorul (Codul civil, art.66 alin.(5)). Principiul veridicităţii este protejat de normele analizate ce stabilesc obligativitatea indicării formei juridice a societăţii, numele asociatului societăţii în nume colectiv sau al comanditatului, indicarea *fond de investiţii, bursă de mărfuri* etc. Art.136 din Codul civil stabileşte: dacă în denumirea de firmă a societăţii în comandită se indică numele unui comanditar, acesta va răspunde nelimitat şi solidar ca şi asociatul comanditat. Dacă dispoziţia legii nu prevede astfel, ar rămâne loc pentru abuzuri. Astfel, un asociat cu avere multă ar numi societatea cu numele său, făcând aluzia că este comanditat şi că răspunde nelimitat pentru obligaţiile societăţii, pe cînd în realitate este comanditar şi, respectiv, răspunzător limitat pentru obligaţiile societăţii;

Principiul exclusivităţii îşi are fundamentul în art.66 alin.(1), (3), (6) din Codul civil. Prind denumire, societatea trebuie să se deosebească de toţi ceilalţi participanţi la circuitul civil. În esenţă, acest principiu asigură individualizarea societăţii comerciale ca persoană juridică şi, implicit, nu admite confuzia subiectelor din circuitul civil şi cel comercial. În acest sens, se stabileşte că denumirea persoanei juridice trebuie să fie *proprie,* adică inconfundabilă cu denumirea unor alţi altor participanţi la circuitul civil. Denumirea poate deveni proprie şi exclusivă numai dacă, la momentul în care societatea solicită înregistrarea, în Registrul de stat nu este înscrisă o altă societate cu o astfel de denumire. În acest context, se cere o precizare: trebuie oare ca principiul exclusivităţii să prevadă întreaga denumire sau numai partea accesorie?

Din dispoziţiile legale rezultă că legiuitorul stabileşte restricţii pentru întreaga denumire a persoanei juridice, adică nu pot fi înregistrate

---

[429] **ГОЛОФАЕВ, В**. *Содержание и структура фирменных наименований субъектов предпринимательство.* În: „Хозяйство и право”, 2002, nr. 4.

două societăţi cu răspundere limitată „Toamna”, două societăţi pe acţiuni „Gemenii” etc. Dar ar rezulta că se permite înregistrarea unei SRL „Toamna”, unei SA „Toamna” şi unei SNC „Toamna” etc. Urmărind practica judiciară a altor state, observăm că litigiile apar anume din cauza termenului irepetabil, *accesoriului arbitrar*, căci anume el individualizează subiectul în circuitul civil.

Principiul stabilităţii denumirii îşi găseşte reflectare în obligaţia societăţii de a utiliza denumirea de firmă în raporturile cu terţii aşa cum este indicată în actele de constituire şi în Registrul de stat al întreprinderilor. După cum se menţionează în literatura juridică, interesul practic al păstrării denumirii neschimbate îl priveşte nu numai pe titularul denumirii de firmă, dar şi pe alţi participanţi la circuitul civil, pe consumatori şi chiar statul. Interesul titularului denumirii de firmă constă în exercitarea efectivă a dreptului exclusiv de a utiliza denumirea pentru a devenit popular pe piaţă şi a dobândi beneficii importante. Denumirea, alături de alte atribute de identitate, rămâne în subconştientul consumatorului prin impresia pe care i-au produs-o calitatea mărfurilor şi a serviciilor prestate de societate.

Denumirea de firmă îndeplineşte funcţia de identificare a societăţii, funcţia de semnare a angajamentelor, funcţia de raliere a clientelei şi funcţia de credit[430].

4.1.3. Structura denumirii de firmă. Denumirea de firmă a societăţii comerciale se compune din elemente care permit identificarea ei. Deşi toate elementele denumirii de firmă sunt obligatorii, este important să distingem cuvintele şi sintagmele, prevăzute expres de lege, care trebuie incluse în denumire fără a fi schimbate de cuvintele, literele, sintagmele şi altele selectate arbitrar de fondatori. În structura denumirii societăţii comerciale, doctrina juridică evidenţiază două părţi: *corpul* şi *accesoriul*.

Corpul este format întotdeauna din elemente obligatorii, pe când accesoriul poate avea elemente obligatorii, dar şi elemente selectate

[430] Despre funcţiile firmei vezi: **Băcanu, Ion.** *Firma şi emblema comercială*. Bucureşti, 1998, p. 30-34.

arbitrar de fondatori[431]. În opinia autorului citat, corpul firmei este compus din textul care indică forma de organizare a societăţii comerciale. Relativ la forma de societate, legiuitorul moldav, în art.66 alin.(2) din Codul civil, dispune ca denumirea persoanei juridice să includă, în limba română, *forma juridică de organizare*. În dezvoltarea acestei dispoziţii, altele precizează, stabilind expres, că denumirea deplină trebuie să includă forma de organizare a societăţii comerciale, cum ar fi: „societate în nume colectiv" (art.121), „societate în comandită" (art.136), „societate cu răspundere limitată" (art.145) „societate pe acţiuni" (art.156), iar denumirea lor prescurtată să conţină abrevierea respectivă: SNC, SC, SRL, SA. Legea nu stabileşte plasarea formei de organizare a societăţii – la începutul denumirii ori la sfârşitul acesteia – de aceea fondatorii sunt cei care determină locul corpului în denumire. Includerea corpului în denumirea de firmă permite gruparea societăţilor după forma juridică de organizare, fapt care permite participanţilor la circuitul civil să obţină un minim de informaţie despre societatea cu care contractează.

Accesoriul este elementul identificatoriu care deosebeşte societăţile de aceeaşi formă. El depinde de forma societăţii, de genul ei de activitate, de alţi factori indicaţi în lege sau evidenţiaţi de fondatori. În structura accesoriului unor societăţi pot figura numai elementele obligatorii[432] (dacă ele asigură irepetabilitatea firmei), în altele pot fi şi elementele obligatorii, şi elemente selectate arbitrar de fondatori[433], iar în cea de-a treia categorie – numai elemente selectate arbitrar[434].

---

431 СЕРГЕЕВ, А.П. *Гражданское право*, Том.3. Москва, 1998, с.158.

432 Exemplu poate servi denumirea societăţii în nume colectiv sau a celei în comandită cu numele unui sau a câtorva asociaţi, care asigură unicitatea firmei pe piaţă: «Societatea în nume colectiv Porcescu şi Compania» .

433 De exemplu, Societatea pe Acţiuni Fondul de Investiţii Nemutual «AGROFOND ». În această denumire cuvintele *Societate pe Acţiuni* este corpul denumirii, iar celelalte accesoriul. Accesoriul, la rândul său, constă din sintagmele indicate expres în lege (*Fondul de Investiţii Nemutual*) şi din cele selectate arbitrar de fondatori (AGROFOND).

434 De exemplu : Societatea pe Acţiuni «Pietriş», Societatea pe Acţiuni «Mioara», Societatea cu Răspundere Limitată «Plus Asconi» etc. În aceste

Societatea comercială constituită în formă de societate în nume colectiv este obligată să aibă în denumire şi numele sau denumirea unuia sau a tuturor asociaţilor. De altfel, legea obligă să se indice cel puţin numele sau denumirea unui asociat şi sintagma *„şi Compania”*. În acest caz, în denumirea prescurtată se va include de asemenea abrevierea *„şi Co”*.

Dacă societatea în nume colectiv include numai numele a doi sau a trei asociaţi, înseamnă că societatea constă din atâţia asociaţi, iar sintagma „şi Compania”, adăugată după numele asociaţilor, sugerează că numărul de asociaţi este mai mare şi, pentru a-i cunoaşte, trebuie să se ia cunoştinţă de actul de constituire a societăţii. Includerea în denumirea de firmă a numelui sau denumirii asociatului indică participanţilor la circuitul civil legătura juridică dintre societate şi asociat, faptul că asociatul poartă răspundere pentru obligaţiile societăţii ca şi societatea, adică nelimitat, şi că serveşte drept măsură de protecţie pentru potenţialii contractanţi sau consumatori. Societăţile în nume colectiv, fiind societăţi pe persoane, constituite din membri ai aceleiaşi familii, poartă frecvent acelaşi nume. În astfel de cazuri, se pune problema necesităţii de a se indica în denumire numai o singură dată numele, prezumându-se că este al fiecăruia dintre fondatori, ori trebuie repetat de atâtea ori câţi fondatori există cu acest nume. Considerăm că fondatorii pot folosi o noţiune generică, cum ar fi *Societatea în Nume Colectiv Fraţii Păduraru* ori *Societatea în Nume Colectiv Soţii Vlăstaru, S.N.C. Verişorii Jardan* etc. Dacă în calitatea de asociat figurează o persoană juridică, în denumirea de firmă a societăţii în nume colectiv poate fi inclusă şi denumirea acesteia.

Denumirea de firmă a societăţii în comandită va conţine, de asemenea, numele sau denumirea unui comanditat sau a tuturor. Dacă nu sunt indicaţi toţi comanditaţii, denumirea va include sintagma *şi compania* sau, prescurtat, *şi Co*.

---

denumiri, se evidenţiază numai blocul şi accesoriul selectat arbitrar de fondatori care, în ansamblu, asigură identificarea societăţii în circuitul civil şi cel comercial.

În ceea ce priveşte societăţile comerciale care desfăşoară activităţi bancare[435], investiţionale[436], bursiere[437], de lombard[438] şi altele asemenea, dispoziţiile legale fie că obligă unele să includă în denumire anumite cuvinte, fie că interzice altora folosirea unor cuvinte şi sintagme. Reguli similare există şi pentru grupurile financiar-industriale[439], întreprinderi cu investiţii străine[440] etc.

La partea obligatorie a firmei (corp sau corp + accesoriu obligator) se adaugă accesoriul selectat de fondator, pe care îl numim convenţional

---

[435] Legea nr.550/1995 permite, în art.12, numai societăţilor pe acţiuni autorizate ca bănci să folosească în denumirea lor cuvântul „bancă" şi derivatele ei. De exemplu, *Banca Comercială «VICTORIABANC» Societate pe Acţiuni* sau prescurtat *BC «VICTORIABANC» S.A.*

[436] Legea nr.1204/1997 prevede, în art.5, că denumirea deplină a societăţii pe acţiuni fond de investiţii trebuie să includă cuvintele *fond de investiţii*, precum şi menţiunea privind tipul fondului. De exemplu, *Societatea pe Acţiuni Fondul de Investiţii Nemutual «DIVIDEND»*. Nici o altă persoană nu poate folosi în denumirea sa cuvintele, *fond de investiţie* sau alte cuvinte cu sens similar.

[437] Legea nr.1117/1997 prevede, în art.14, că în denumirea societăţilor cu răspundere limitată şi a societăţilor pe acţiuni înregistrate ca burse trebuie să se indice „tipul bursei şi obiectul ei de activitate, prin care bursa respectivă se deosebeşte de celelalte" De exemplu, *Societatea cu Răspundere Limitată Bursa Universală de Mărfuri din Moldova.*

[438] Prin Hotărârea Guvernului nr.204/1995 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de organizare, funcţionare şi licenţiere a lombardurilor (pct.10), se stabileşte că denumirea completă a lombardului trebuie să conţină cuvântul *„Lombard"*, altor persoane juridice fiind interzis să includă în denumire acest cuvânt sau derivate ale lui.

[439] Legea nr.1418/2000 cu privire la grupele financiar-industriale (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.27-28) obligă grupele financiar-industriale să includă în mod obligatoriu şi una din următoarele sintagme: *grupă financiar-industrială*, *grupă financiar-industrială transnaţională*, *grupă financiar-industrială interstatală*.

[440] Legea nr.998/1992, art.7.

accesoriu arbitrar. Acest accesoriu poate consta din litere[441], cifre[442], cuvânt[443] sau îmbinări de cuvinte[444].

4.1.4. Limitele legale la alegerea denumirii. Având libertatea de a alege accesoriul, fondatorul trebuie să ţină cont de anumite limite, stabilite de dispoziţiile legale. Denumirea nu trebuie:

- *să conţină cuvinte sau sintagme care contravin prevederilor legale*. Prin art.66 alin.(4) din Codul civil, se interzice utilizarea în denumirea persoanei juridice şi, implicit, a societăţii comerciale a sintagmelor ce contravin prevederilor legale. Astfel, nu poate fi înregistrată denumirea care coincide cu denumirea unei persoane juridice deja înregistrate. Potrivit art.25 din Legea nr.845/1992, nu se poate utiliza firma care conţine: denumirea oficială a statului, a organelor de stat, a autorităţilor administraţiei publice locale, a organizaţiilor obşteşti ori date care indică direct sau indirect că întreprinderea este fondată de aceste organe; numele unei personalităţi istorice sau personalităţi cunoscute; date, inclusiv semne grafice, a căror utilizare este interzisă de legislaţie. De la unele interdicţii însă se face excepţie. De exemplu, se pot utiliza: denumirea oficială a statului, a autorităţilor publice, inclusiv a autorităţilor administraţiei publice locale, a organizaţiilor obşteşti în cazul în care întreprinderea este fondată de aceste organe sau există acordul pentru folosirea denumirii lor. În Republica Moldova există multe societăţi care au inclus în denumirea de firmă denumirea statului sau a

---

441 De exemplu: „R&R”, “BTB”, “VIT”, “KLM” .

442 De exemplu: „555”, „989”.

443 Accesoriul poate fi alcătuit dintr-un cuvânt de uz comun (*Copăcel, Toamna, Lăcrimioară, Fântâniţa* etc.), dintr-un nume (*Ionel, Viorica*), o denumire (*Cricova, Călăraşi*) un cuvânt inventat (*Vitanta*) sau format prin unirea rădăcinilor sau iniţialelor a două sau mai multe cuvinte (*MOLRU, INMACOM*), un cuvânt dintr-o altă limbă (*Mc Donalds, Салют*) etc.

444 Accesoriul denumirii poate consta şi dintr-o compoziţie de cuvinte (*Floare-Carpet, Vatra Haiducului, Valea Părului, Apă Bună*). Uneori denumirea de firmă poate consta din cuvinte străine în care se include şi forma de organizare juridică din altă limbă („Castle View Marketing LTD”, „PriceWaterhouse Coopers”).

unităţilor administraţiei publice locale[445]. Pentru utilizarea întregii denumiri a statului sau a cuvântului *Moldova* în denumirea societăţilor comerciale, trebuie să existe acordul organului de stat competent. Legislaţia însă nu indică ce organ de stat[446] este competent să permită utilizarea denumirii statului în denumirile persoanelor juridice. Deoarece legislativul este organul care stabileşte modul de folosire a Stemei de Stat a Republicii Moldova[447], prin analogie rezultă că tot el decide şi asupra modului de utilizare a denumirii.

- *să conţină cuvinte sau sintagme care contravin normelor morale*. Art.66 alin.(4) din Codul civil prevede că se interzice utilizarea în denumirea persoanelor juridice a sintagmelor ce contravin normelor morale: cuvintele a căror pronunţare se consideră ca fiind vulgare şi că provoacă o dezaprobare publică.

- *să conţină cuvinte sau abrevieri care ar induce în eroare cu privire la forma sa*. Potrivit art.66 alin.(5), persoana juridică nu poate folosi în denumirea sa cuvinte sau abrevieri care ar induce în eroare publicul cu privire la forma sa. Aceste dispoziţii se completează şi cu cele care interzic folosirea cuvântului *bancă, fond de investiţie, lombard* societăţilor care nu practică activităţi bancare, de investiţii sau de lombard.

---

[445] S.A. «Moldovagaz», S.A. «Arca Moldova-Prim», S.A. «Lukoil-Moldova », S.A. «Călăraşi Divin», S.A. «Vinuri Ialoveni», S.A. «Fabrica de conserve Floreşti» etc.

[446] În Federaţia Rusă există mai multe acte normative care reglementează modul de folosire a denumirilor «Rusia» şi «Federaţia Rusă» în denumirile de firmă, ca, de exemplu: Hotărârea Sovietului Suprem al Federaţiei Ruse nr.2335-1 din 14.02.1992 şi Hotărârea Guvernului Federaţiei Ruse din 7.12.1996 cu privire la folosirea denumirilor «Rusia» şi «Federaţia Rusă» în denumirile de firmă. În: *Собрание законодательство РФ,* 1996, nr.51,art. 5816. Potrivit celui din urmă act, folosirea în denumirile de firmă a cuvintelor «Rusia», «Federaţia Rusă» se admite numai cu acordul comisiei guvernamentale. Prezidiumul şi comitetul executiv al Consiliul orăşenesc Moscova au aprobat Hotărârea nr.109-1763 din 18.10.1990 privind utilizarea în scopuri comerciale şi de reclamă a cuvântului «Moscova» şi derivatele acestuia, stema, precum şi imaginile sau denumirile monumentelor istorice ale or. Moscova.

[447] Vezi: Legea nr.337/1990 cu privire la Stema de Stat a Republicii Moldova.

- *să conţină nume proprii dacă acestea nu coincid cu numele fondatorilor sau asociaţilor societăţii şi nu există acordul persoanei sau a moştenitorilor ei cu privire la folosirea numelui.* Această dispoziţie îşi are originea în art.66 alin.(4) din Codul civil. Ea demonstrează că societatea are dreptul să utilizeze un nume străin dacă pentru aceasta deţine acordul titularului de nume sau al moştenitorilor lui. Art. 25 Legea nr.845/1992 stabileşte că societatea care doreşte să utilizeze în firmă numele unei personalităţi marcante trebuie să aibă autorizaţia Guvernului sau a rudelor acesteia.

4.1.5. Dreptul asupra denumirii de firmă. Potrivit art.25 din Legea nr.1265/2000, în Registrul de stat se înscrie în mod obligatoriu denumirea completă şi abreviată a întreprinderii. Din acest moment, societatea comercială dobândeşte drepturi asupra propriei denumiri pentru un termen nelimitat, atât cât societatea există, dacă nu doreşte să o schimbe.

Societatea comercială dobândeşte un drept exclusiv de utilizare a firmei sale, un drept absolut, opozabil tuturor participanţilor la circuitul civil şi comercial. Dreptul titularului asupra denumirii de firmă este confirmat prin certificatul de înregistrare şi prin extrasul din Registrul întreprinderilor. Potrivit practicii judiciare, dreptul la denumirea de firmă al titularului este limitat de obiectul de activitate stipulat în statut.

Titularul are dreptul să utilizeze denumirea de firmă în modul pe care îl consideră necesar, indicând-o în embleme, mărci de producţie, reclame, acţiuni civile, acte, scrisori şi altele, emise de societatea titulară. O modalitate de utilizare a denumirii sau a unor elemente din ea este şi acordarea permisiunii unor persoane de a o folosi, care se face prin încheierea unui contract de franchising[448].

În exercitarea activităţii de întreprinzător, firma, împreună cu alte elemente incorporale, atrage clientela dobândind o valoare economică deosebită. De aceea, acest drept este numit şi *drept de proprietate intelectuală*.

Titularul poate renunţa la denumirea sa, selectând o altă firmă, cu atractivitate şi capacitate de individualizare mai puternică. Interesul contractanţilor societăţii titulare a dreptului de firmă şi al consumatorilor

[448] Potrivit dispoziţiilor art.1172 din Codul civil, contractul de franchising se încheie în scris, sub sancţiunea nulităţii.

este acela de a cunoaşte denumirea corectă a firmei şi actele prin care ea se modifică. În acest scop, art.66 alin.(8) din Codul civil prevede că persoana juridică trebuie să indice în toate actele emise denumirea, iar în cazul modificării firmei, este obligată să publice un aviz în acest sens în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Deoarece modificarea denumirii de firmă afectează interesul public, legea stabileşte expres că, pentru ca ea să se producă legal, trebuie modificată mai întâi de toate clauza din actul constitutiv, modificarea urmând să fie înregistrată la Camera Înregistrării de Stat.

Societatea comercială nu poate vinde propria denumire, aşa cum prevede art.817 din Codul civil, atâta timp cât aceasta este un atribut propriu de identificare, înregistrat în modul stabilit. După cum s-a mai spus, deoarece denumirea de firmă individualizează nu întreprinderea ca bun, ci societatea comercială ca subiect de drept, denumirea de firmă nu poate intra în componenţa întreprinderii ca un complex patrimonial unic[449]. În genere, dreptul asupra firmei poate fi cedat dar, mai întâi, societatea cedentă trebuie să renunţe la denumirea ei, modificând-o în Registrul de stat. Numai după aceasta, denumirea respectivă poate fi înregistrată de către societatea cesionar.

Dreptul de firmă este frecvent încălcat de alţi participanţi la circuitul economic prin utilizare neautorizată. Art.66 din Codul civil prevede că societatea are dreptul să interzică oricărui alt subiect de drept folosirea numelui său şi să ceară repararea prejudiciului material suportat. Art.8 al Legii nr.1103/2000 cu privire la protecţia concurenţei interzice agenţilor economici *să folosească neautorizat, integral sau parţial, ... firma unui alt agent economic*.

Se sancţionează subiectul care utilizează o firmă străină sau o firmă care nu corespunde celei înmatriculate în Registrul de stat. Astfel, Codul privind contravenţiile administrative stabileşte sancţiuni pentru desfăşurarea activităţii de întreprinzător cu încălcarea dreptului de firmă stabilit de legislaţie şi a modului de utilizare a acesteia (art.162), precum şi pentru publicitatea mărfurilor şi serviciilor cu folosirea neautorizată a simbolurilor statului, a denumirilor sau abrevierilor de firme (art.174/22).

---

[449] **Бузанов, В**. *Право на фирму как объект гражданского оборота.* În: „ Хозяйство и право”, 2002, nr. 8.

4. 2. Sediul. Acest atribut este menit să situeze societatea în spaţiu, în cadrul raporturilor juridice la care participă[450]. Necesităţile practice, ca şi securitatea raporturilor juridice, impun existenţa unui loc în care persoana juridică să fie considerată întotdeauna prezentă, o aşezare care să permită contractarea ei în circuitul civil[451].

Codul civil din 1964 definea sediul ca loc *unde se află organul său permanent,* Legea nr.845/1992 ca loc *unde se află organele sale de conducere*, Legea nr.1134/1997 ca loc al „organului său executiv". Deşi, după cuprins, dispoziţiile acestea par a fi similare, o interpretare riguroasă a noţiunilor expuse (organ permanent, de conducere, executiv) dau soluţii diferite.

Unicitatea sediului. Codul civil prevede, la art.67, referitor la cerinţele societăţii comerciale, că aceasta deţine un singur sediu, indicat în actele de constituire şi consemnat în Registrul de stat. Articolul nu leagă sediul de un organ al societăţii sau de desfăşurarea activităţii. Sediul trebuie să fie înscris în actul de constituire (Codul civil, art.108) şi, ca atribut de identificare, arată locul sau stabilimentul în spaţiu al societăţii comerciale.

Dispoziţiile legale nu impun condiţii sau obligaţii privitor la locul unde anume ar putea să se afle sediul, cu excepţia faptului că el trebuie înregistrat la organul fiscal în a cărui rază teritorială se află. Locul indicat ca sediu este limitat la teritoriul statului.

Sediul se indică cu maximă precizie, astfel încât, din înscrierea făcută în actul de constituire şi trecută apoi în registrul de stat, să poată fi determinat fără complicaţii. Pentru determinarea sediului se indică în special unitatea administrativ-teritorială în care se va afla societatea, strada şi numărul clădirii. În unele cazuri pentru ca localizarea să fie determinabilă cu o precizie mai mare, trebuie indicate şi alte date, cum ar fi: raionul, sectorul, strada, blocul, numărul biroului sau al apartamentului.

Determinarea sediului are importanţă practică sub cel puţin 4 aspecte:

- sediul persoanei juridice determină naţionalitatea acesteia;

---

450 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, 2001, p.199.

451 **Căpăţină, Octavian.** *Op. cit.*, 1996, p.150.

- prin sediul societăţii se determină locul executării obligaţiilor pecuniare, în care persoana juridică are calitatea de debitor sau în cazul unor alte obligaţii când persoana juridică are calitatea de debitor şi contractul nu stabileşte altfel;

- sediul permite să determine care instanţă de judecată este competentă în litigiile unde persoana juridică are calitatea de pârât;

- sediul determină cărui organ fiscal al statului persoana juridică prezintă rapoartele financiare şi fiscale şi plăteşte obligaţiile.

Sub aspect procedural, legiuitorul prezumă că toate actele ajunse la sediul indicat în Registrul de stat sunt aduse la cunoştinţa persoanei juridice, cu toate consecinţele negative pentru aceasta.

Adresa poştală a societăţii este cea de la sediu. Societatea poate avea şi alte adrese pentru corespondenţă, precum şi sedii secundare. Legea obligă societatea să indice în actul de constituire sediul filialelor, inclusiv al celor din străinătate.

Societatea poate ocupa sediul în temeiul unui titlu legitim, demonstrat prin înscrisuri. Pentru aceasta, la înregistrarea sediului, se prezintă unul dintre următoarele documente:

- actul de constituire cu o clauză prin care asociatul sau acţionarul proprietar al imobilului se obligă să transmită ca aport la capitalul social proprietatea sau folosinţa acestuia;

- contractul de arendă sau subarendă a unui spaţiu pentru amplasarea sediului.

Într-o singură suprafaţă locativă pot fi amplasate sediile mai multor societăţi comerciale, cu condiţia afectării pentru fiecare sediu a unei camere separate[452].

Stabilitatea sediului. Pentru a fi stabilit, sediul societăţii comerciale se indică în actul de constituire şi se înscrie în Registrul de stat. Schimbarea sediului se efectuează la decizia organului suprem al societăţii comerciale privind modificarea actului de constituire. Această schimbare are valoare juridică şi este opozabilă terţilor de la data înregistrării ei la Camera Înregistrării de Stat. Societatea este obligată ca în termen de 7 zile, să comunice Camerei şi să publice un aviz în

[452] **Căpăţină, Octavian.** *Op. cit.*, 1996, p.153.

Monitorul Oficial al Republicii Moldova despre schimbarea sediului. În cazul nerespectării acestei obligaţii, societatea suportă consecinţele negative stabilite de art.67 alin.(5), art.574 din Codul civil, de art. 13 din Legea nr.1265/2000 şi de art.255 din Codul fiscal nr.1163/1997. Art.67 alin.(5) prevede că persoana care şi-a schimbat sediul, dar nu a publicat un aviz în Monitorul Oficial, răspunde pentru daune interese, iar art.255 prevede sancţiuni financiare pentru informarea tardivă sau neinformarea organului fiscal. Art.574 prevede că, dacă debitorul sau creditorul obligaţiei şi-a schimbat sediul până la data executării obligaţiei şi nu a informat cealaltă parte, suportă toate cheltuielile şi riscurile generate de această schimbare. Mai mult decât atât, art.13 din legea nominalizată prevede ca sancţiune *sistarea activităţii întreprinderii şi organizaţiei* sau *lichidarea acesteia în condiţii legale*.

4.3. Naţionalitatea societăţii comerciale. *Apartenenţa* societăţii comerciale la un stat este numită în dreptul internaţional privat *naţionalitate*[453]. Termenul acesta indică legea care guvernează statutul juridic (constituirea, funcţionarea, dizolvarea şi lichidarea) al societăţii comerciale.

Pentru determinarea naţionalităţii, teoria dreptului internaţional privat[454] a evidenţiat în legislaţiile statelor câteva criterii: locul înregistrării persoanei juridice, locul amplasării sediului ei, locul amplasării organelor de conducere, locul desfăşurării activităţii de întreprinzător.

Legislaţia Republicii Moldova foloseşte un sistem mixt de determinare a naţionalităţii, unind criteriul înregistrării şi criteriul plasării sediului.

---

[453] Acest termen este folosit în art.108 alin.(1) lit.a) din Codul civil, potrivit căruia, alături de alte date de identitate ale persoanei juridice, trebuie indicată şi naţionalitatea ei.

[454] Despre teoriile de determinare a naţionalităţii persoanelor juridice în dreptul internaţional privat vezi: **Кадышев, О.В.** *Унификация и гармонизация норм международного частного права в отношений определения государственной принадлежности иностранных юридических лиц*. În: „Вестник Московского Университета”, Серия 11, Право, 2002, nr.3.

După cum rezultă din dispoziţiile art.109 din Codul civil, *societatea comercială trebuie înregistrată ... la organul înregistrării de stat în a cărui rază teritorială se află sediul său*. Aceleaşi soluţii este consacrat şi art. 10 din Legea nr.1265/2000, care stabileşte că înregistrarea se face de către oficiile teritoriale ale Camerei Înregistrării de Stat în a cărei rază teritorială îşi au sediul societăţile comerciale. De aici rezultă şi concluzia că societăţile comerciale au naţionalitatea Republicii Moldova numai dacă au fost înregistrate şi îşi au sediul pe teritoriul ei.

Naţionalitatea, potrivit art.1596 din Codul civil, determină statutul juridic al societăţii, forma de organizare, exigenţele pentru denumire, temeiurile de creare şi încetare, condiţiile de reorganizare, succesiunea drepturilor, conţinutul capacităţii civile, răspunderea, raporturile interne dintre asociaţi, dintre societate şi asociaţi, modul de dobândire a drepturilor şi de asumare a obligaţiilor.

Capitolul VII
FUNCŢIONAREA SOCIETĂŢILOR COMERCIALE

Prin funcţionare, se înţelege multitudinea de raporturi juridice care apar în interiorul societăţii comerciale. Aceste raporturi se referă în special la: a) drepturile şi obligaţiile asociaţilor (acţionarilor) faţă de societate; b) modul de funcţionare a organelor societăţii, inclusiv formarea, organizarea, activitatea fiecărui organ, corelaţia dintre ele (organul suprem, administratorul, organul de control etc.); c) regimul juridic al patrimoniul societăţii;

§1. Drepturile şi obligaţiile asociaţilor faţă de societatea comercială pe care o formează

Participarea la constituirea societăţii comerciale este impulsionată de interesul pe care doresc să-l realizeze fondatorii. Prin participare, aceştia dobândesc anumite drepturi şi îşi asumă anumite obligaţii faţă de societatea comercială. Aceleaşi drepturi şi obligaţii le au persoanele care, ulterior constituirii, dobândesc calitatea de asociat.

Asociaţii societăţii comerciale nu dobândesc drepturi şi nu-şi asumă obligaţii unul faţă de altul, ci numai faţă de societate. În cazul în care unul dintre asociaţi nu şi-a onorat obligaţia faţă de societatea comercială, dreptul de a cere onorarea o are societatea, iar dacă, din anumite motive, organul ei executiv nu cere îndeplinirea obligaţiei, acest drept, în numele societăţii, îl poate exercita asociatul.

1.1. Obligaţiile asociaţilor societăţii comerciale. Asociatul societăţii comerciale are obligaţiile următoare:

Să transmită aportul la capitalul social în ordinea, mărimea, modul şi termenele prevăzute de actul de constituire. Cea mai importantă obligaţie a unui fondator al societăţii comerciale este de a contribui la formarea patrimoniului ei. Chiar din definiţia societăţii comerciale rezultă: *capitalul social este constituit din participaţiunile fondatorilor*, iar patrimoniul este format din aportul acestora (Codul civil, art.106).

Mărimea şi tipul aportului se determină: a) prin actul de constituire; b) prin hotărâre a adunării asociaţilor, în caz de majorare a capitalului social, sau c) prin hotărâre a consiliului societăţii pe acţiuni, ca excepţie.

Fiecare asociat trebuie să îndeplinească obligaţia de a transmite aportul în termenul stabilit în actul de constituire, însă nu mai târziu de 6 luni de la data înregistrării. De la această regulă se fac excepţii. Astfel, asociatul unic trebuie să verse aportul, indiferent de natura acestuia, până la data înregistrării societăţii comerciale. La fondarea societăţii comerciale pe acţiuni, plata în numerar pentru acţiunile subscrise trebuie efectuată până la înregistrarea societăţii (Legea nr.1134/1997, art.34 alin.(4)), iar aportul în natură trebuie transmis în termen de o lună de la data înregistrării de stat. Aportul care se transmite la majorarea capitalului social trebuie să fie depus în termenul stabilit de organul care a decis majorarea, însă nu mai târziu de data când se prezintă actele pentru înregistrarea majorării capitalului.

Asociaţii transmit aportul cu condiţia respectării dispoziţiilor art.113 alin.(3) şi art.112 alin.(3) din Codul civil.

S*ă nu divulge informaţia confidenţială despre activitatea societăţii.* Fondatorul este interesat în activitatea eficientă a societăţii. Regula constă în faptul că interesele societăţii şi ale asociaţilor săi coincid, adică societatea desfăşoară activitate de întreprinzător pentru a obţine beneficii pentru asociaţii săi. Divulgarea informaţiei confidenţiale nu numai că reduce eficienţa activităţii societăţii, dar chiar o poate submina. Rezultă că nu este în interesul asociatului să comunice concurenţilor informaţia care prezintă interes. Totuşi, luând în considerare faptul că, uneori, asociaţii sunt în minoritate sau că interesul lor în societăţile concurente este mai mare, sau că există alte motive, pot divulga o anumită informaţie. Organul executiv decide, în conformitate cu *Legea nr.171/1994 cu privire la secretul comercial*, ce informaţie este confidenţială pentru societate şi o aduce la cunoştinţă asociaţilor sub semnătură. Încălcarea obligaţiei de confidenţialitate conferă societăţii, precum şi celorlalţi asociaţi dreptul de a cere, în numele societăţii, repararea prejudiciului.

Să comunice imediat societăţii schimbarea domiciliului sau a sediului, a numelui sau a denumirii, alte informaţii necesare exercitării drepturilor şi obligaţiilor societăţii şi ale membrilor. Societatea nu poate sancţiona asociatul pentru neonorarea obligaţiei, asociatul însă suportă toate consecinţele negative ale neonorării. De exemplu, acţionarul nu

poate invoca faptul că nu a fost informat despre convocarea adunării generale dacă el nu a comunicat despre schimbarea adresei sau a sediului său. Succesorul asociatului nu poate fi admis la adunarea generală dacă în Registrul acţionarilor nu i-a fost înscris numele sau denumirea.

Codul civil stabileşte, la art.16 alin.(2), *obligaţia de neconcurenţă* pe care o datorează asociatul societăţii pe persoane, acesta neavând dreptul să practice în nume propriu (întreprinzător individual) sau printr-o societate comercială cu acelaşi obiect de activitate constituită de el sau de membri săi de familie. Obligaţia de neconcurenţă nu va opera în cazul în care, la data dobândirii calităţii de asociat, în societatea pe persoane asociatul desfăşura deja o astfel de activitate. Încălcarea clauzei de neconcurenţă poate avea una dintre două consecinţe: repararea prejudiciului cauzat societăţii sau cedarea de către asociatul vinovat societăţii drepturilor şi obligaţiilor pe care acesta le-a dobândit prin actul juridic încheiat în dauna societăţii. Dreptul societăţii de a cere repararea prejudiciului sau cesiunea drepturilor se prescrie cu un termen maxim de un an, calculat de la data efectuării actului prin care s-a încălcat pactul de neconcurenţă şi de 3 luni de la data la care societatea a aflat sau era obligată să afle de încălcare.

Fondatorul poate avea şi alte obligaţii asumate prin actul de constituire. De exemplu, la formarea societăţii cu investiţii străine, investitorii străini îşi asumă obligaţia de a comercializa producţia fabricată de societate, de a permite comercializarea bunurilor cu propria marcă. Actul de constituire trebuie să prevadă pentru astfel de cazuri şi consecinţele neonorării obligaţiei.

1.2. Drepturile asociaţilor societăţii comerciale. Prin participare la fondarea societăţii comerciale şi executare a obligaţiei de vărsare a aportului, fondatorul şi, ulterior, asociatul (membrul) dobândeşte un drept complex faţă de societate numit *drept de creanţă* (drept asupra cotei) care include trei componente de bază: dreptul de a participa la conducerea societăţii, dreptul la dividende şi dreptul la o parte din active în cazul lichidării societăţii. Celelalte sunt derivate ale acestora.

Codul civil stabileşte, la art.116 alin.(1) lit. a), drepturi pe care membrul societăţii le dobândeşte în raport cu societatea comercială.

Dreptul la conducerea şi la activitatea societăţii. Dreptul

asociatului de a participa la conducerea şi la activitatea societăţii constă în: a) dreptul de a participa la şedinţa adunării asociaţilor; b) dreptul de a-şi expune punctul de vedere asupra problemelor de pe ordinea de zi a adunării; c) dreptul de vot; d) dreptul de a fi ales în organul executiv sau de control. Pe lângă cele menţionate, asociaţii societăţii în nume colectiv şi comanditaţii din societatea în comandită au dreptul să participe personal la activitatea societăţii. Dacă pentru asociatul societăţii în nume colectiv acest drept apare numai în cazul în care actul de constituire nu prevede altfel (Codul civil, art.124 alin.(1)), comanditatul are prin esenţă nu numai dreptul, dar şi obligaţia de a activa *pentru* şi *în numele* societăţii. Oricare asociat, indiferent de cuantumul părţii lui din capitalul social şi de numărul de voturi deţinute, are dreptul să participe la adunarea asociaţilor şi să se expună pe marginea problemelor puse în discuţie. De regulă, toţi asociaţii au drept de vot la această adunare. Excepţie fac cei care deţin acţiuni preferenţiale (Legea nr.1134/1997, art.14 alin.(5)), acţionarul interesat în încheierea unui contract de proporţii cu societatea emitentă (art.86 alin.(6)), persoana care a procurat un pachet important de acţiuni fără respectarea condiţiilor impuse de lege (art.84 alin.(11)). În societăţile pe acţiuni, acţionarii au drepturi suplimentare, stabilite expres de lege (Codul civil, art.167 şi 168; Legea nr.1134/1997 art.26).

Dreptul la informaţie. Fiecare asociat are dreptul de a cunoaşte întreaga informaţie despre activitatea societăţii, având acces la documentele societăţii, posibilitatea de a lua cunoştinţă de actele constitutive şi de modificările operate în ele, de procesele-verbale ale adunării generale, ale consiliului şi ale comisiei de cenzori dacă societatea are astfel de organe. Asociatul are dreptul să fie la curent cu operaţiunile contabile ale societăţii, să facă copii de pe actele contabile. Accesul asociaţilor la informaţie se asigură şi prin exercitarea dreptului de a controla personal activitatea societăţii sau de a cere efectuarea controlului de către organul de control dacă societatea are astfel de organe. Societatea pe acţiuni este obligată să publice informaţii referitoare la activitatea sa.

Dreptul la dividend. Obţinerea de profit din activitatea societăţii comerciale este esenţa şi principalul motiv pentru care oamenii se

asociază în astfel de societăţi. Participarea la societate acordă asociatului dreptul la o parte din beneficiul ei, care se repartizează proporţional participaţiunii la capitalul social, dacă actul de constituire nu prevede altfel. Prin urmare, acest act poate deroga de la regula proporţionalităţii, stabilind alţi indici de repartizare a profitului. Totodată, legea interzice aşa-numita *clauză leonină*, potrivit căreia un asociat ar putea pretinde la întregul profit realizat de societate sau ar putea fi absolvit total de pierderile suportate de ea.

Repartizarea beneficiului se face, de regulă, la adunarea anuală a asociaţilor, care are loc după expirarea anului financiar. Actul de constituire însă poate prevedea o repartizare mai frecventă: trimestrial sau chiar lunar. În societăţile pe persoane, remunerarea se poate face prin împărţire de beneficiu.

Repartizarea beneficiului are loc numai din activele ce depăşesc ca valoare mărimea sumară a capitalului social şi a celui de rezervă.

Dreptul la o parte din active în cazul lichidării. Activele societăţii comerciale dizolvate care au rămas după satisfacerea creanţelor sunt transmise de lichidator asociaţilor proporţional participaţiunii lor la capitalul social. Asociatul exercită dreptul la active în condiţiile art.96 din Codul civil. După ce au fost satisfăcute cerinţele creditorilor, lichidatorul, elaborând un raport privind mărimea şi componenţa activelor rămase, indică modul în care ele vor fi repartizate între asociaţi. Bunurile materiale şi nemateriale ale societăţii în lichidare se vând, de regulă, de către lichidator, iar banii obţinuţi se împart asociaţilor proporţional participaţiunii şi/sau în natură, de comun acord.

La repartizarea activelor societăţii, ca şi în cazul repartizării profitului, se poate deroga de la principiul proporţionalităţii, însă nimeni nu poate avea dreptul la toate activele. Acestea vor fi repartizate între asociaţi cel mai devreme la 12 luni de la data ultimei publicări în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova*" a avizului cu privire la dizolvarea societăţii.

În dependenţă de forma societăţii, de obiectul activităţii şi de alte asemenea, pot fi stipulate, prin lege sau prin actul de constituire, şi alte drepturi. De exemplu, în societăţile pe persoane şi în societatea cu răspundere limitată, asociaţii au dreptul preferenţial de cumpărare a

participaţiunii care se înstrăinează.

§ 2. Organele societăţii comerciale

Societatea comercială, constituită, ca orice persoană juridică, din anumite organe care generează o voinţă proprie, formând-o şi exprimând-o în raport cu terţii, are cel puţin două organe: organ suprem şi organ executiv. Unele tipuri de societăţi, în temeiul legii sau în temeiul actului constitutiv, au şi alte organe, ca exemplu, societatea pe acţiuni care are şi o comisie de cenzori, iar dacă numărul de acţionari depăşeşte 50 de persoane, este obligată să aibă şi un consiliu directoriu.

Organul suprem (adunarea asociaţilor sau, după caz, adunarea generală a acţionarilor) organul colectiv, constituit din totalitatea asociaţilor sau, după caz, a acţionarilor, formează voinţa acestora. În societăţile cu asociat unic, organul suprem se constituie dintr-o singură persoană.

Organul executiv manifestă voinţa societăţii în raport cu terţii (persoane fizice şi juridice), cu autorităţile publice şi reprezintă interesele acesteia. Organul executiv este administratorul societăţii comerciale.

Legislaţia Republicii Moldova nu conţine norme comune cu privire la organele societăţii comerciale, unele generalizări fiind posibile pe baza dispoziţiilor referitoare la fiecare formă de societate.

2.1. Adunarea generală. Formată din totalitatea asociaţilor (membrilor) societăţii comerciale, adunarea generală este organul suprem al societăţii şi decide în cele mai importante chestiuni ce ţin de activitatea şi chiar de existenţa societăţii. Adunarea generală, ca organ al societăţii, este reglementată numai în societăţile cu răspundere limitată şi în societăţile pe acţiuni. În societăţile în nume colectiv nu există adunare generală instituţionalizată, însă legea stabileşte că deciziile cu privire la conducerea societăţii se iau cu acordul tuturor membrilor (Codul civil, art.123) sau în unanimitate (art.124), adică se presupune posibilitatea convocării asociaţilor la anumite şedinţe comune, iar lipsa a cel puţin unuia din ei nu permite adoptarea de hotărâri legale. Şi în societăţile în comandită urmează a se aplica regulile stabilite pentru societatea în nume colectiv, cu excepţiile stabilite în Codul civil la art.136 alin.(4) şi 138 alin.(2). Regulile de convocare şi desfăşurare a adunării asociaţilor

societăţii în nume colectiv şi în comandită, modul de adoptare a hotărârilor, deşi nereglementate de lege, sunt preluate de la societatea cu răspundere limitată sau de la societatea pe acţiuni.

2.1.1. Felurile adunărilor generale. Adunările generale sunt de două feluri: ordinare şi extraordinare.

Adunarea generală ordinară se convoacă cel puţin o dată în an, de regulă după expirarea exerciţiului financiar. Actul de constituire poate prevedea convocarea mai frecventă a adunării generale ordinare.

Adunarea generală extraordinară se convoacă ori de câte ori este nevoie.

Adunările generale se pot desfăşura cu prezenţa asociaţilor, prin corespondenţă sau în formă mixtă. Dacă adunarea se desfăşoară cu prezenţa asociaţilor, fiecare asociat trebuie să fie informat despre la locul, data, ora desfăşurării, ordinea de zi, locul unde se poate lua cunoştinţă de ordinea de zi etc. Dacă adunarea se desfăşoară prin corespondenţă, actul de constituire trebuie să prevadă cu claritate modul desfăşurării. Fiecărui asociat i se expediază ordinea de zi a adunării, actele pe care trebuie să le studieze şi să le analizeze, ceea ce îi permite să-şi facă o concluzie pe marginea chestiunilor de pe ordinea de zi, buletinele de vot pentru fiecare chestiune, prin care asociatul poate vota *pro*, *contra* sau se poate abţine de la vot. Din buletinele de vot trebuie să rezulte cu claritate cine şi cum votează.

Dacă adunarea se desfăşoară în formă mixtă, persoanele care o convoacă trebuie să îndeplinească condiţiile de convocare prin corespondenţă şi, totodată, să comunice celorlalţi asociaţi locul, data şi ora adunării. În acest caz, asociaţii care nu doresc să fie prezenţi la adunarea generală trebuie să expedieze voturile astfel încât, în cadrul ei, să fie numărate şi luate în considerare la adoptarea hotărârii definitive.

2.1.2. Atribuţiile adunării generale. De competenţa adunării generale ţin, de regulă, următoarele atribuţii: modificarea actului de constituire, modificarea capitalului social, determinarea obiectului de activitate, descărcarea administratorilor şi a cenzorilor[455], retragerea calităţii de administrator sau cenzor, aprobarea mărimii fondurilor

[455] Prin *descărcarea administratorilor şi a cenzorilor* se înţelege eliberarea lor de răspundere materială faţă de societate.

societăţii şi a modului de formare, aprobarea rapoartelor organelor societăţii, inclusiv a bilanţului anual, repartizarea beneficiului şi acoperirea pierderilor societăţii, reorganizarea şi lichidarea societăţii. Aceste atribuţii ale adunării generale sunt exclusive şi nu pot fi delegate unor alte organe, cu excepţia societăţilor pe acţiuni în care dreptul de a modifica prin majorare capitalul social şi, implicit, actul constitutiv pot fi delegate consiliului directoriu. Prin dispoziţiile legale ce reglementează statutul juridic al anumitor forme de societăţi comerciale şi dispoziţiile actului constitutiv, adunarea generală poate fi învestită şi cu alte atribuţii.

Convocarea adunării generale şi informarea asociaţilor. Adunarea generală se ţine în termenul prevăzut de lege, de actul constitutiv sau de hotărârea adunării generale precedente, însă cel puţin o dată în an. În lipsa unor stipulaţii exprese în actul de constituire, adunarea generală se convoacă după expirarea exerciţiului financiar, urmând să decidă aprobarea raportului financiar anual, raportului organului executiv şi al comisiei de cenzori, precum şi să hotărască repartizarea beneficiului şi acoperirea pierderilor.

Adunarea generală se convoacă la iniţiativa organului executiv sau a asociaţilor, iar în unele societăţi iniţiativa poate aparţine consiliului sau comisiei de cenzori. În societăţile în nume colectiv şi în comandită dreptul de a convoca adunarea asociaţilor îl are fiecare asociat. În societăţile cu răspundere limitată, acest drept îl au asociaţii (unul sau mai mulţi împreună) ale căror părţi sociale constituie cel puţin 10% din capitalul social, iar în societăţile pe acţiuni acţionarii ce deţin cel puţin 25% din acţiunile cu drept de vot.

Decizia de convocare a adunării generale este emisă de organul executiv. În societăţile pe acţiuni care au consiliu directoriu dreptul de a decide convocarea adunării îl deţine consiliul. Dacă organul executiv sau consiliul nu decid convocarea adunării generale, asociaţii pot adresa în instanţă cererea de a obliga organul executiv (după caz, consiliul) să convoace adunarea ori pot convoca adunarea din proprie iniţiativă. În decizia de convocare a adunării generale se indică locul , data şi ora adunării, ordinea ei de zi.

Adunarea asociaţilor se desfăşoară la sediul societăţii, dacă actul constitutiv sau adunarea precedentă nu a stabilit altfel. Deşi nu este

stabilit expres, considerăm că locul adunării generale trebuie să fie pe teritoriul Republicii Moldova.

Data adunării trebuie fixată astfel încât să asigure un timp rezonabil pentru informarea asociaţilor şi posibilitatea acestora de a lua cunoştinţă de materialele pregătite pentru adunare, iar în unele cazuri de a expedia votul.

Ordinea de zi a adunării generale se elaborează de organele sau persoanele care o convoacă. Fiecare asociat are dreptul de a propune chestiuni pentru ordinea de zi a adunării generale, dacă legea nu prevede altfel. Organul executiv sau, după caz, consiliul nu sunt în drept să modifice formularea chestiunilor propuse de asociaţi în ordinea de zi. Adunarea generală nu poate examina chestiuni care nu au fost incluse în ordinea de zi ori nu au fost comunicate tuturor asociaţilor. Aceştia trebuie să aibă posibilitatea de a lua cunoştinţă de toate materialele de pe ordinea de zi pentru a vota în cunoştinţă de cauză.

Adunarea generală se consideră convocată legal dacă asociaţii au fost informaţi în timp rezonabil. De exemplu, acţionarii trebuie să aibă cunoştinţă despre convocarea adunării generale ordinare cel târziu cu 30 de zile înainte de deschidere. Asociaţii societăţii cu răspundere limitată trebuie să fie informaţi cu cel puţin 15 zile înainte de data adunării. Pentru asociaţii societăţilor pe persoane nu este stabilit un anumit termen şi de aceea se consideră că prezenţa lor la adunare înlătură orice viciu al convocării.

2.1.3. Desfăşurarea adunării generale. Adunarea generală se desfăşoară în ziua, la ora şi în locul indicat în decizia de convocare. Organul sau asociaţii care au convocat adunarea organizează înregistrarea asociaţilor şi a voturilor pe care le deţine. Calitatea de asociat conferă dreptul de a participa la adunarea generală. Deşi acest drept se exercită, de regulă, personal, legea permite şi exercitarea lui reprezentanţilor. Calitatea de reprezentanţi o pot avea ocrotitorii legali (părinţii şi tutorii minorilor, curatorul incapabilului), administratorul persoanei juridice şi persoana învestită prin procură. Asociatul (reprezentantul) neînregistrat nu poate participa la vot. Procedura desfăşurării adunării asociaţilor se stabileşte în actul de constituire sau în regulamentul adunării generale adoptată anterior de adunare. Chestiunile de procedură nereglementate se

reglementează la adunarea generală.

Adunarea generală se deschide de conducătorul organului executiv (administrator, director, manager, preşedinte etc.) sau de o altă persoană aleasă ad hoc. Adunarea generală a acţionarilor se deschide de preşedintele consiliului dacă adunarea nu stabileşte altfel.

La adunare se alege unul sau mai mulţi secretari, care vor scrie procesul-verbal al adunării.

După îndeplinirea condiţiilor legale pentru deliberativitatea adunării generale, se trece la dezbaterea problemelor de pe ordinea de zi.

Dacă adunarea nu este deliberativă, se convoacă o adunare repetată cu aceeaşi ordine de zi. Adunarea generală convocată repetat este deliberativă după cum urmează: în societăţile cu răspundere limitată – indiferent de numărul de voturi reprezentate; în societăţile pe acţiuni – în prezenţa acţionarilor care deţin cel puţin 1/3 din acţiunile cu drept de vot; în societăţile de persoane – în prezenţa tuturor asociaţilor.

2.1.4. Procesul-verbal şi hotărârile adunării generale. Lucrările adunării generale sunt consemnate într-un proces-verbal semnat de persoana care a prezidat şedinţa şi de secretar. Procesul-verbal poate fi semnat şi de alte persoane, inclusiv de toţi asociaţii prezenţi la adunare. Legea cu privire la societăţile pe acţiuni prevede că procesul-verbal trebuie semnat şi de membrii comisiei de cenzori sau de notarul prezent la adunare. În procesul-verbal al adunării se menţionează îndeplinirea formalităţilor de convocare, data şi locul adunării, numărul de asociaţi prezenţi sau reprezentaţi şi numărul de voturi deţinut de aceştia, dezbaterile pe marginea problemelor de pe ordinea de zi, declaraţiile asociaţilor făcute în şedinţă şi hotărârea adoptată asupra fiecărei probleme de pe ordinea de zi.

Adunarea generală adoptă hotărâri prin vot deschis, însă poate decide să adopte prin vot secret. Dacă se votează prin corespondenţă, votul nu poate fi secret.

Hotărârea adunării generale se adoptă cu majoritatea de voturi prevăzută de lege sau de actul de constituire şi este obligatorie pentru toţi asociaţii (inclusiv pentru cei care nu au fost prezenţi sau care au votat contra) şi pentru organele societăţii. Dacă prin hotărârea adunării generale se modifică actul de constituire, modificările obţin valoare

juridică şi vor fi opozabile terţilor de la data înregistrării la Camera Înregistrării de Stat.

Hotărârea adunării generale poate fi anulată printr-o hotărâre ulterioară a adunării generale sau prin hotărâre judecătorească. Drept cauză a nulităţii poate servi adoptarea hotărârii cu încălcarea normelor legale sau ale actului constitutiv.

Cererea de anulare a hotărârii adunării generale este judecată de instanţa judecătorească economică (Codul de procedură civilă, art.29 şi 35).

2.2. Administratorul (organul executiv) al societăţii comerciale. Voinţa socială a societăţii comerciale, exprimată de adunarea generală, este adusă la îndeplinire prin actele de executare ale persoanelor anume învestite, care realizează administrarea societăţii[456]. Orice societate comercială este administrată de anumite persoane, care sunt desemnate generic în lege fie prin termenul de *administrator,* fie prin cel de *organ executiv,* acestea fiind sinonime. Art.61 alin.(1) din Codul civil stabileşte în acest sens că societatea comercială ca persoană juridică îşi exercită drepturile şi îşi execută obligaţiile prin administrator. La alin.(3) şi (4) din acelaşi articol, legiuitorul operează deja cu termenul de organ executiv referindu-se de fapt la aceleaşi fenomen. Legea nr.1134/1997 operează, în art.69-70, numai cu sintagma de *organ executiv*. Fără a face o analiză detaliată acestor termeni, menţionam că vom face uz mai frecvent de cel de ***administrator,*** desemnând astfel atât organul executiv unipersonal, cât şi cel colegial. Administratorul este numit în unele acte normative şi *director, director general, manager* dacă este vorba de un organ executiv unipersonal, sau *comitet de conducere, direcţie* sau *consiliu de administraţie* dacă este vorba de un organ executiv colegial.

2.2.1. Dispoziţii generale. Legislaţia nu conţine dispoziţii comune privind administratorii societăţilor comerciale[457], ci se limitează la unele

---

[456] Vezi: **Georgescu, I.L.** *Drept comercial român.* Vol. II. p.463-464. Apud: **Cărpenaru, Stanciu D.** *Drept comercial român.* Bucureşti, 2001, p.216.

[457] În proiectul Codului civil au fost incluse 15 articole cu privire la modul de desemnare şi revocare, la competenţe, răspundere etc. a administratorului societăţii comerciale. Din motive inexplicabile au fost excluse de legiuitor. Vezi: *Proiectul Codului civil,* art.182-196. În: „Drept moldovean". Chişinău, 2001.

reguli referitore la orice persoană juridică, fixate la art.61 din Codul civil. În funcţie de forma juridică de organizare a societăţii, legislaţia cuprinde dispoziţii diferite.

Fiecare asociat al societăţii în nume colectiv, are dreptul să o administreze dacă actul de constituire nu stabileşte că acest drept a fost delegat unor anumiţi asociaţi ori că asociaţii trebuie să acţioneze în comun (Codul civil, art.124). În societatea în comandită, administrarea este exercitată de asociaţii comanditaţi (art.138).

În societatea cu răspundere limitată şi în societatea pe acţiuni, organul executiv poate fi colegial (comitet de conducere, direcţie) sau unipersonal (director, director general) format din asociaţi sau din persoane terţe.

Calitatea de administrator o poate avea una sau mai multe persoane fizice. În societăţile pe acţiuni, *împuternicirile organului executiv al societăţii pot fi delegate organizaţiei gestionare,* adică unei persoane juridice (Legea nr.1134/ , art.70 alin.(6)). Dacă a fost desemnată administrator al unei alte societăţi comerciale, persoana juridică trebuie să numească un reprezentant permanent persoană fizică, prin care să-şi exercite funcţiile. Persoana fizică desemnată ca reprezentant al administratorului persoană juridică trebuie să întrunească condiţiile, are obligaţiile şi poartă răspunderea pe care legea le instituie pentru administratorul persoană fizică[458].

În calitate de administrator al unei societăţi comerciale poate fi desemnată o persoană fizică având capacitate de exerciţiu deplină. Persoana care nu a dobândit capacitate de exerciţiu deplină sau care a fost declarată incapabilă nu poate să încheie acte juridice nici în nume propriu, nici în numele unei alte persoane. Actele încheiate de o persoană juridică al cărei administrator nu are capacitate de exerciţiu deplină sunt lovite de nulitate. Prin urmare, adunarea generală sau, după caz, consiliul societăţii pe acţiuni trebuie să verifice capacitatea persoanei desemnate sau alese ca administrator. În cazul în care o astfel de verificare nu a fost efectuată, societatea comercială nu va fi înregistrată la Camera Înregistrării de Stat.

---

[458] **Cărpenaru, Stanciu D.** *Op. cit.,* 2001, p.218.

Legiuitorul stabileşte anumite restricţii pentru ocuparea funcţiei de administrator al unei societăţi comerciale. Astfel, nu poate fi un astfel de administrator persoana care ocupă o funcţie publică incompatibilă cu o altă funcţie remunerată. Sub incidenţa acestei interdicţii cad funcţionarii publici, procurorii, judecătorii, lucrătorii organelor de interne şi de securitate, persoanele care fac serviciu militar, deputaţii, miniştrii, Preşedintele Republicii Moldova etc. De asemenea, nu pot exercita o astfel de funcţie persoanele condamnate pentru anumite infracţiuni şi persoanele private, prin sancţiunea instanţei, de dreptul de a ocupa funcţia de director. Ca exemplu poate servi condamnarea unei persoane pentru încălcarea regulilor de creditare (Codul penal, art.239), spălarea banilor (art.243), evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituţiilor şi organizaţiilor (art.244), abuz la emiterea titlurilor de valoare (art.245) etc. De asemenea, dacă se constată, prin hotărâre a instanţei de judecată, că a contribuit din culpă sau din neglijenţă la survenirea propriei insolvabilităţi sau dacă a fost director, membru al comitetului de conducere al unei societăţi comerciale declarate insolvabile prin hotărâre de încetare a procesului de insolvabilitate, persoanei fizice i se poate interzice de a fi membru al organului de conducere sau al organului de control al unei societăţi comerciale. Interdicţia este de minim 12 luni şi maxim 5 ani (Legea insolvabilităţii nr.632/2001, art.200-201).

În calitate de administrator poate fi desemnat un cetăţean al Republicii Moldova, un cetăţean străin sau un apatrid.

Legea nu obligă ca administratorul unei societăţi comerciale să fie neapărat asociatul ei. Excepţie de la această regulă face societatea în comandită, gestionată şi repartizată numai de asociatul comanditat. Prin actul de constituire se poate stabili că doar asociatul poate fi administrator.

Legislaţia muncii stabileşte că o persoană poate fi administrator numai într-o singură societate comercială cu excepţia cazului în care administratorul este şi asociat al societăţii comerciale (Codul muncii, art.261 în coroborare cu art.258). Considerăm că nu poate fi cumulată funcţia de administrator cu funcţia de membru al organului de control al aceleiaşi societăţi comerciale.

2.2.2. Desemnarea membrilor organului executiv şi schimbarea

lor. Primii administratori sunt desemnaţi la constituirea societăţii, prin actul de constituire sau printr-un act suplimentar al fondatorilor. Dispoziţii exprese privind desemnarea administratorilor prin actul de constituire există numai pentru societatea în comandită. Astfel, actul de constituire al societăţii în comandită trebuie să prevadă numele fiecărui asociat comanditat care implicit este şi administratorul acesteia. Calitatea de administrator al comanditatului este aşadar strâns legată de cea de asociat. Pierderea calităţii de asociat-comanditat înseamnă şi pierderea calităţii de administrator.

Dispoziţii similare, însă de la care se poate deroga, sunt şi pentru societatea în nume colectiv. Şi în această societate calitatea de asociat o prezumă şi pe cea de administrator dacă în actul de constituire calitatea de administrator nu este delegată numai unor asociaţi (Codul civil, art.124) sau chiar unor terţi (art. 125 alin.(4)). Dacă nu toţi asociaţii vor avea calitatea de administrator, din actul de constituire trebuie să rezulte clar cărui asociat îi revine această calitate. Dacă în calitate de administrator este desemnată o terţă persoană, din actul de constituire trebuie să rezultă clar voinţa tuturor asociaţilor de a delega terţului împuternicirea de a administra şi neapărat, considerăm noi, numele lui. Orice schimbare a administratorului în societatea în nume colectiv şi în societatea în comandită trebuie să fie reflectată în actul de constituire.

În cazul societăţii cu răspundere limitată şi al societăţii pe acţiuni, administratorul poate fi desemnat şi identificat şi prin actul de constituire. În practică însă, administratorul este desemnat în aceste societăţi printr-un act separat de actul de constituire: fie un proces-verbal al adunării fondatorilor sau al adunării generale, fie o decizie unilaterală a asociatului unic. În cazul societăţii pe acţiuni, administratorul poate fi desemnat şi printr-o decizie a consiliului.

Societatea comercială este obligată să desemneze administratorul, deoarece fără acesta ea nu poate activa şi nu-şi poate exercita capacitatea de exerciţiu. Totuşi, dacă societatea se află în imposibilitatea de a alege sau desemna, prin organul său competent, administratorul, acesta poate fi desemnat, la cererea oricărui asociat, de către instanţa de judecată. Administratorul desemnat de instanţă îşi va exercita funcţiile până la data revocării lui. Instanţa va revoca administratorul atunci când persoana

desemnată ca administrator de organul competent al societăţii va prezenta actele privind desemnarea sa legală şi va lua în primire împuternicirile.

2.2.3. Durata exercitării funcţiei de administrator, realegerea şi revocarea lui. Administratorul îşi exercită funcţia o anumită perioadă, determinată de dispoziţiile legale sau de clauzele actului de constituire.

Din dispoziţiile legale rezultă că funcţia de administrator poate fi exercitată: atâta timp cât persoana desemnată deţine şi calitatea de asociat; toată perioada stabilită în actul de constituire; până la data revocării.

În dependenţă de forma de organizare juridică a societăţii comerciale pe persoane, administratorul poate să-şi exercite împuternicirile atât timp cât are calitatea de comanditat al societăţii în comandită sau de asociat în societatea în nume colectiv al cărei act de constituire nu conţine clauze limitative cu privire la această calitate.

Pentru societatea cu răspundere limitată şi societatea pe acţiuni, legislaţia nu stabileşte o durată de exercitare a funcţiei de administrator şi nici nu obligă includerea unui astfel de termen în actul de constituire. Prin urmare, organul suprem al societăţii este liber să stabilească în actul de constituire sau în regulamentul organului executiv perioada în care va activa administratorul. În lipsa unor dispoziţii în acest sens, termenul poate fi stabilit în contractul încheiat cu administratorul. Dacă termenul nu este stabilit în nici unul dintre actele menţionate, se consideră că administratorul activează o perioadă nelimitată, putând fi revocat oricând de organul competent al societăţii.

Administratorul al cărui mandat a expirat poate fi reales pentru o nouă perioadă.

Administratorul poate fi revocat chiar până la expirarea termenului stabilit. Această soluţie este impusă de dispoziţiile mandatului la care face trimitere art.61 alin.(3) din Codul civil, potrivit căruia raporturile dintre societatea comercială şi administrator sunt guvernate de regulile mandatului. Contractul de mandat presupune dreptul oricăreia părţi la denunţare unilaterală.

2.2.4. Publicarea numelui administratorilor. Numele administratorului trebuie să fie cunoscut de potenţialii contractanţi ,deoarece el este persoana care are dreptul să acţioneze în numele

societăţii fără a prezenta un mandat special. De aceea, numele administratorului trebuie să fie înscris în Registrul de stat al întreprinderilor pentru ca identitatea şi împuternicirile lui să poată fi verificate de oricine doreşte. Numai persoana înscrisă în Registrul de stat în calitate de administrator poate să acţioneze în numele şi în contul societăţii.

Pare utilă obligaţia persoanelor împuternicite cu reprezentarea să depună la organul de înregistrare specimenele semnăturii lor, deoarece apar frecvent litigii legate de modul în care au fost semnate actele societăţii.

2.2.5. Remunerarea administratorului. Activitatea administratorului de gestiune şi reprezentare a societăţii presupune anumite eforturi şi de aceea este remunerată. Anume din acest considerent legiuitorul a dispus că prestaţiile în muncă şi serviciile depuse pe parcursul existenţei societăţii nu pot constitui aport la formarea sau majorarea capitalului social, prezumând că acestea sunt o muncă remunerată.

Mărimea remuneraţiei administratorului o stabileşte organul care l-a desemnat şi se fixează în actul de constituire, în regulamentul lui, în contractul individual semnat cu administratorul ori în alt act aprobat de organul competent al societăţii (hotărârea adunării generale, a consiliului). Remuneraţia administratorului poate include şi o parte din beneficiile societăţii dacă acesta activează eficient. În cazul în care administratorul este şi asociat, suma remuneraţiei plătită din beneficiu nu cuprinde dividendul, care se împart proporţional cotei de participare la capitalul social.

2.2.6. Natura juridică a raporturilor dintre administrator şi societatea comercială. Potrivit art.61 din Codul civil, *raporturile dintre persoana juridică şi cei care alcătuiesc organele sale executive sunt supuse prin analogie regulilor mandatului dacă legea sau actul de constituire nu prevede altfel.* Codul muncii (art.258-266) conţine dispoziţii care reglementează raporturile juridice ce apar între administrator şi societatea comercială. Acestea însă nu sunt aplicabile relaţiilor în care *conducătorul* (administratorul – *n.n.*) *este concomitent şi proprietar al unităţii*. Prin urmare, legislaţia muncii se aplică numai atunci când administratorul nu are calitatea de asociat al societăţii

comerciale.

Raportul juridic dintre societatea comercială şi administratorul său are temei juridic în contractul de societate în cazul în care administratorul este şi asociat ori în contractul individual de muncă, încheiat între societate şi salariat, când administratorul nu este asociat. În ambele cazuri, administratorul este împuternicit să acţioneze similar unui mandatar „în numele şi pe seama persoanei juridice". Aşadar, raportul dintre administrator şi societatea comercială este un mandat (o împuternicire) cu sau fără reprezentare.

Mandatul administratorului are o dublă natură: şi *contractuală*, şi *legală*[459]. Mandatul este *contractual* deoarece împuternicirile administratorului rezultă din împuternicirile date de asociaţi, concretizate în actele constitutive ale societăţii sau în hotărârile adunării generale sau al consiliului. Relaţiile administratorului cu societatea urmează a fi reglementate şi de contractul de mandat, conform art.1030-1052 din Codul civil. Mandatul acordat administratorului este unul general, deoarece se dă pentru toate afacerile societăţii şi se exercită cu titlu oneros.

Natura *legală* a mandatului rezultă din generalitatea funcţiilor exercitate de administrator. În acest sens, art.69 din Legea nr.1134/1997 prevede că organul executiv poate face orice în vederea îndeplinirii obiectului societăţii *cu excepţia celor ce ţin de competenţa adunării generale a acţionarilor sau a consiliului societăţii*. O normă similară există în Regulamentul societăţilor economice (pct.96) pentru societatea cu răspundere limitată şi în Codul civil (art. 124) pentru societatea în nume colectiv şi societatea în comandită.

2.2.7. Puterile administratorului. Administratorul poate face toate operaţiunile necesare atingerii scopului pentru care s-a constituit societatea, şi anume obţinerea de profit. El nu poate efectua doar operaţiunile date în competenţa adunării generale a asociaţilor, iar în cazul societăţii pe acţiuni, care are consiliu, nu poate efectua nici operaţiunile date în competenţa acestuia.

---

459 **Cărpenaru, Stanciu D.** *Op. cit.,* 1993, p.225.

Puterile administratorului pot fi împărţite în două categorii: puterea de gestiune şi puterea de reprezentare. Pentru a gestiona societatea, administratorul aprobă statele de funcţii, aduce la îndeplinire hotărârile adunării generale şi ale altor organe cărora se subordonează, organizează evidenţa contabilă şi evidenţa statistică, creează condiţii de muncă pentru angajaţii societăţii, asigură păstrarea actelor şi registrelor societăţii, emite ordine şi dispoziţii, determină informaţia secret comercial şi cercul de persoane care are acces la ea, exercită orice alte atribuţii care nu sunt date în competenţa unor alte organe.

În scopul reprezentării societăţii, administratorul este în drept să încheie contracte comerciale cu alte persoane fizice şi juridice, să reprezinte societatea în raport cu autorităţile publice şi în instanţa de judecată în calitatea de reclamant sau de pârât. Pentru a realiza împuternicirea de reprezentare, administratorul poate delega unor alte persoane împuternicirea de a reprezenta societatea la încheierea, modificarea sau executarea actelor juridice.

Puterea de reprezentare a administratorului are anumite limite. Astfel, administratorul societăţii pe persoane este ţinut să încheie acte juridice numai în limita domeniului de activitate al societăţii. Pentru săvârşirea de acte ce depăşesc aceste limite este necesar acordul tuturor asociaţilor societăţii în nume colectiv sau în comandită (Codul civil, art.124 şi 138). În societatea cu răspundere limitată, administratorul poate încheia liber acte juridice în valoare ce nu depăşeşte 25% din capitalul social (Regulamentul societăţilor economice, pct.83). Pentru actele juridice care depăşesc valoarea menţionată, este necesar acordul prealabil al adunării generale.

În societatea pe acţiuni, administratorul este de asemenea în drept să încheie liber orice act juridic în valoare de până la 25% din activele nete deţinute de societate. Pentru actele juridice ce depăşesc această valoare, însă până la 50% din activele nete, este necesar acordul prealabil şi unanim al membrilor consiliului societăţii, iar pentru cele ce depăşesc proporţia de 50% din active, acordul trebuie să fie dat de adunarea generală a acţionarilor (Legea nr.1134/1997, art. 82). Legea nominalizată prevede însă că aceste restricţii nu se aplică actelor juridice ale societăţii efectuate în activitatea de întreprinzător, prevăzute de actul de constituire.

Administratorului societăţii pe acţiuni i se pun limite şi la încheierea contractelor cu conflict de interese (Legea nr.1134/1992, art.85-86).

Actele juridice încheiate cu depăşirea limitelor stabilite pot fi anulate de către instanţa de judecată.

Anumite limite se pot pune administratorului prin actul de constituire, care însă nu sunt opozabile terţilor de bună credinţă. În cazul în care a fost încheiat un contract cu depăşirea limitelor stabilite în actul de constituire şi societăţii al cărei administrator a contractat i-au fost cauzate prejudicii, aceasta poate cere administratorului despăgubiri, nu însă nulitatea contractului încheiat cu terţul de bună credinţă.

2.2.8. Obligaţiile administratorului. Administratorul societăţii comerciale are obligaţia: de a ţine evidenţa contabilă, de a întocmi raportul financiar şi bilanţul trimestrial şi anual; de a primi certificatul de înregistrare a societăţii de la Camera Înregistrării de Stat; de a convoca adunarea generală; de a păstra documentele societăţii comerciale; de a aduce la îndeplinire hotărârile adunării generale a asociaţilor şi ale altor organe cărora este subordonat; de a declara insolvabilitatea societăţii dacă au survenit temeiurile indicate de lege (Legea insolvabilităţii, art.26) şi de a îndeplini toate sarcinile stabilite de lege şi de actul de constituire.

Considerăm utilă includerea în legislaţie a unei dispoziţii obligatorii potrivit căreia administratorul care are, într-o anumită operaţiune, interese personale contrare intereselor societăţii să aducă faptul acesta la cunoştinţă celorlalţi administratori, asociaţi şi cenzorilor şi să nu ia parte la operaţiune dacă nu a primit acordul adunării asociaţilor. Aceeaşi obligaţie trebuie să o aibă administratorul şi în cazul în care, într-o anumită operaţiune, sunt interesate rudele sau afinii de până la un anumit grad.

Administratorului trebuie să i se interzică practicarea genurilor de activitate ale societăţii, încheierea pe cont propriu sau pe contul unor alte persoane a actelor juridice ce intră în sfera de activitate a societăţii pe care o gestionează, să i se interzică a fi asociat cu răspundere nelimitată în alte societăţi comerciale.

2.2.9. Încetarea funcţiei de administrator. Funcţia de administrator încetează în caz de revocare, renunţare, incapacitatea şi deces al administratorului.

Revocarea administratorului. În societatea pe persoane, revocarea se face numai cu acordul tuturor asociaţilor. Din motive întemeiate însă, la cererea oricărui asociat, instanţa de judecată poate priva de dreptul de a administra şi a reprezenta societatea în nume colectiv. În societatea în comandită, o astfel de privare nu este posibilă, deoarece dreptul de administrare şi reprezentare al comanditatului este de esenţă, de aceea singura acţiune posibilă este excluderea lui din societate.

În societatea cu răspundere limitată, revocarea se face la adunarea generală cu simpla majoritate de voturi. În societatea pe acţiuni, revocarea se face de către adunarea generală cu simpla majoritate de voturi ale celor prezenţi, iar dacă actul de constituire prevede, revocarea, ca şi desemnarea, se face de către consiliul societăţii cu majoritatea de voturi ai membrilor prezenţi, dacă actul de constituire nu prevede o majoritate calificată.

În toate cazurile, deoarece calitatea de administrator are caracter *intuito personae*, revocarea administratorului este o revocare *ad nutum*, adică revocarea poate interveni oricând şi independent de vre-o culpă contractuală a administratorului. Administratorul revocat se poate plânge instanţei judecătoreşti. Având în vedere caracterul *ad nutum* al revocării, instanţa nu poate să-l reintegreze în funcţie, chiar dacă ar constata că revocarea este fără o justă cauză. Acţiunea administratorului nu poate fi decât o acţiune în daune[460].

Renunţarea administratorului. Funcţia de administrator încetează dacă cel desemnat a demisionat. Demisia trebuie făcută în faţa organului împuternicit. În cazul în care actul de constituire prevede un prim locţiitor al administratorului, cel care a demisionat poate transmite funcţia locţiitorului său.

Administratorul care a fost revocat sau care a demisionat trebuie să predea funcţia celui nou desemnat sau unui locţiitor al său. Atribuţiile de reprezentare a noului administrator încep la data înregistrării sale în Registrul de stat al întreprinderilor.

2.2.10. Răspunderea administratorului. Administratorul răspunde în faţa societăţii comerciale pe care o gestionează pentru nerespectarea

[460] **Cărpenaru, Stanciu D.** *Op. cit.,* p.228.

obligaţiilor puse în sarcina sa prin lege, prin dispoziţiile actului de constituire, precum şi altele care nu sunt puse în sarcina unui alt organ.

Administratorul este obligat să acţioneze în interesul societăţii cu prudenţă şi diligenţă, să asigure o bună gestiune, care să ducă la realizarea obiectivului societăţii (Codul civil, art.1035). Administratorul trebuie să evite, de asemenea, apariţia unor conflicte între interesele sale personale şi interesele societăţii, să nu folosească în avantajul său informaţia pe care o obţine sau bunurile pe care le primeşte ori pe care este obligat să le administreze (art.1035, 1044). Pentru încălcarea acestor obligaţii şi a altora asemenea, administratorul poartă răspundere civilă.

Răspunderea intervine numai dacă întruneşte toate condiţiile cerute de lege. Indiferent de forma ei, răspunderea are ca temei culpa administratorului. Dispoziţii exprese privind răspunderea administratorilor este stabilită în Legea nr.1134/1997 cu privire la societăţile pe acţiuni, potrivit căreia *persoanele cu funcţii de răspundere ... răspund pentru prejudiciul cauzat societăţii*. Astfel, potrivit art.74, administratorul poate fi atras la răspundere materială dacă: a condus premeditat societatea spre faliment; a denaturat sau a ascuns premeditat informaţia despre activitatea economico-financiară a societăţii, o altă informaţie pe care creditorii, acţionarii şi autorităţile publice trebuie să o primească; a difuzat informaţie neveridică sau inducătoare în eroare, a folosit alte metode care au condus la schimbarea cursului hârtiilor de valoare ale societăţii în detrimentul acesteia; nu a convocat adunarea generală a acţionarilor atunci când era obligat să o facă; a plătit dividende atunci când nu trebuia să o facă; nu a plătit dividende atunci când era obligat să o facă; a achiziţionat din mijloacele societăţii hârtii de valoare ale altor emitenţi la preţuri evident mai mari decât valoarea lor de piaţă; a înstrăinat hârtiile de valoare ale societăţii la preţuri evident mai mici decât valoare lor de piaţă în detrimentul societăţii; a folosit bunurile societăţii în interes personal, fie în interesul terţilor; a încălcat ordinea modificării capitalului social al societăţii; a încălcat ordinea de încheiere a tranzacţiilor de proporţii şi/sau a tranzacţiilor cu conflict de interese.

În unele cazuri, administratorul răspunde şi faţă de terţi pentru nerespectarea obligaţiilor. Exemplu poate servi dispoziţiile art.86 alin.(4) din Codul civil, potrivit cărora administratorul care desfăşoară activitate

de întreprinzător, încheind acte juridice după data dizolvării, răspunde personal pentru operaţiunile pe care le-a întreprins. De asemenea, răspunderea faţă de terţi intervine în cazul în care societatea a devenit insolvabilă din culpa administratorului, iar activele ei sunt insuficiente pentru satisfacerea cerinţelor creditorilor (Legea insolvabilităţii nr.632/2001, art.27).

Dacă sunt mai mulţi administratori, aceştia răspund solidar pentru prejudiciul cauzat, cu excepţia celor care, participând la şedinţa organului colegial, s-au exprimat împotriva actului, opinia lor separată fiind anexată la procesul-verbal. Administratorii răspund pentru prejudiciu şi atunci când actele păgubitoare au fost făcute de persoanele cărora le-au delegat împuterniciri.

2.2.11. Pluralitatea de administratori. În cazul în care societatea comercială desemnează mai mulţi administratori, actul de constituire sau regulamentul aprobat de adunarea generală trebuie să stabilească modul în care aceştia urmează să activeze: fie în comun, fie formând *un consiliu de administrare*, direcţie, comitet de conducere. Dacă administratorii activează în comun, fiecare act al societăţii trebuie să poarte semnătura tuturor administratorilor. Dacă, potrivit actului de constituire, se formează un consiliu de administrare (comitet de conducere sau direcţie), actul de constituire sau regulamentul trebuie să prevadă modul în care acesta activează, adoptă hotărâri şi repartizează atribuţiile. În special, actul de constituire sau regulamentul trebuie să prevadă modul de alegere a şefului consiliului de administrare şi să determine funcţiile lui. De regulă, şeful consiliului este persoana care este înscrisă în Registrul de stat al întreprinderilor ca administrator, reprezentând interesele societăţii fără procură.

2.3. Cenzorii societăţii comerciale. Sunt cenzori persoanele care exercită controlul asupra actelor şi operaţiunilor administratorilor. Cenzorii sunt aleşi sau desemnaţi de adunarea generală şi se subordonează ei.

În societatea pe persoane, desemnarea cenzorilor nu este obligatorie. Având un număr redus de asociaţi (maximum 20 de persoane), aceştia pot verifica personal eficienţa administrării. Prin actul constitutiv însă se poate desemna unul sau mai mulţi cenzori.

În societatea pe acţiuni, desemnarea cenzorilor sau a unui audit este obligatorie. Din dispoziţiile Regulamentului societăţilor economice, care reglementează modul de constituire şi funcţionare a societăţilor cu răspundere limitată, rezultă că desemnarea cenzorilor este obligatorie. În practică însă societăţile cu un număr mic de asociaţi fie că desemnează formal cenzori fie că nu desemnează deloc, cu atât mai mult că în actele de constituire nu se indică necesitatea desemnării cenzorului, iar aceştia nici nu sunt supuşi înregistrării la organul de stat.

Cenzorii pot fi desemnaţi din rândurile asociaţilor, precum şi dintre terţele persoane. Important este ca ei să aibă calificarea necesară, condiţie prevăzută în Legea nr.1134/1997, care stipulează că cenzorul trebuie să fie specialist în *contabilitate, finanţe sau economie*.

Cenzorul se desemnează pe un termen de maxim 5 ani cu posibilitatea de a fi reales.

Activitatea cenzorului este remunerată. Remuneraţia trebuie să fie stabilită în hotărârea adunării generale, la o sumă fixă.

Nu pot fi desemnaţi în calitate de cenzor membrii consiliului, administratorii şi contabilii societăţii. În varianta iniţială a art.73 alin.(6) din Legea nr.1134/1997, nu puteau fi cenzori nici soţul, părinţii, copiii, fraţii şi surorile membrilor consiliului şi ai administratorului. Prin Hotărârea Curţii Constituţionale nr.26 din 13.05.1999, s-a decis că restricţia aceasta nu este constituţională, deoarece, *în mod indirect, restrânge dreptul acţionarului ... la proprietatea privată* ori *dreptul de proprietate presupune implicit posibilitatea liberei exprimări a votului oferit de acest drept, în cazul de faţă posibilitatea titularului acţiunii de a alege şi a fi ales în organele de conducere ale societăţii*. În opinia noastră, Curtea a făcut o interpretare neadecvată art.54 din Legea Supremă. Art. 54 stabileşte că exerciţiul drepturilor şi libertăţilor poate fi restrâns în scopul protejării drepturilor şi libertăţilor unor alte persoane. Anume acestui scop era destinată dispoziţia declarată neconstituţională: protejarea drepturilor acţionarilor minoritari, ale căror număr de voturi nu le permite să-şi aleagă nici membri în consiliu, nici membri ai organului executiv, nici membri în comisia de cenzori. Norma legii nu permitea rudelor apropiate să cumuleze funcţiile organelor administrative şi a celor de control, să acţioneze în comun contra celorlalţi. Viaţa demonstrează că

rudele care se controlează una pe alta dau dovadă de un grad mai înalt de loialitate şi sunt predispuse a muşamaliza nu numai greşelile, dar chiar şi contravenţiile celor apropiaţi.

Cenzorii sunt obligaţi să exercite controlul activităţii financiare din fiecare an financiar şi să elaboreze un raport pe care să-l prezinte adunării generale ordinare. Raportul privind controlul activităţii se semnează de toţi cenzorii. Dacă unul dintre ei nu este de acord cu concluziile expuse în raport, el poate să expună opinie separată şi să o anexeze la raport.

Cenzorii vor efectua controlul activităţii administratorilor şi la cererea asociaţilor sau a altor organe ale societăţii. În societăţile pe acţiuni, dreptul de a cere comisiei de cenzori efectuarea controlului îl au acţionarii care deţin cel puţin 10% din acţiunile cu drept de vot. La cererea acţionarilor, se poate face controlul numai a unor operaţiuni pe care aceştia le consideră prejudiciabile.

Capitolul VIII
PATRIMONIUL SOCIETĂŢILOR COMERCIALE. REGIMUL JURIDIC ŞI COMPONENŢA LUI

§ 1. Patrimoniul. Componenţa lui

1.1. Generalităţi. Prin patrimoniu, în sens juridic, se înţelege *o totalitate de drepturi şi obligaţii cu caracter economic* (Codul civil, art.284 alin.(1)) pe care societatea comercială le are în mod distinct şi independent de cele ale altor subiecte de drept, precum şi de cele ale persoanelor care o alcătuiesc. Acest sens are o latură activă (drepturile) şi o latură pasivă (obligaţiile).

Sensul economic al noţiunii de patrimoniu include numai o latură activă, adică o totalitate de drepturi (bunuri corporale şi incorporale) deţinute de societate, fiind utilizat mult mai frecvent.

Distincţia dintre ambele sensuri este evidentă. Prin urmare, la aplicarea dispoziţiilor legale trebuie identificat sensul adecvat. O confuzie comite însuşi legiuitorul în definiţia persoanei juridice, date la art. 55 din Codul civil. Este o imprecizie, care constă în dubla utilizare a termenului *patrimoniu* în diferite sensuri. Indicând că persoana juridică are un patrimoniu distinct, legiuitorul evidenţiază un element indispensabil al subiectului de drept. În acest sens, juridic, patrimoniul fiind *o totalitate de drepturi şi obligaţii cu caracter economic*, este indicată atât latură activă, cât şi latura pasivă. Afirmaţia că persoana juridică ar ***răspunde pentru obligaţiile sale cu acest patrimoniu*** este incorectă, deoarece nu se poate ca un subiect de drept să răspundă cu *totalitatea de drepturi şi obligaţii* pentru *obligaţiile* sale. Persoana răspunde cu toate drepturile sale (totalitate de bunuri corporale şi incorporale) pentru obligaţiile asumate. Utilizarea acestui termen bisemantic în definiţia legală nu este justificată din cauza confuziei pe care o provoacă.

Patrimoniul societăţii comerciale este suportul material care oferă acesteia posibilitatea realizării scopului pentru care a fost înfiinţată, permiţându-i să participe în nume propriu la raporturile juridice şi să-şi

asume drepturile şi obligaţiile pe care această participare le presupune[461].

Toate bunurile societăţii comerciale fac parte componentă din patrimoniul (activul) ei. Iniţial, acesta se constituie din bunurile transmise cu titlu de aport la capitalul social, suplimentându-se cu bunurile dobândite de societate în procesul activităţii.

Autonomia patrimoniului societăţii faţă de patrimoniul fiecărui asociat determină anumite consecinţe juridice[462]:

- bunurile aduse ca aport de asociaţi ies din patrimoniul lor şi intră în cel al societăţii;
- bunurile aduse ca aport de către asociaţi, cuprinse în activul social, formează gajul general al creditorilor societăţii;
- obligaţiile societăţii faţă de terţi nu se pot compensa cu obligaţiile terţilor faţă de asociaţi;
- aplicarea procedurii insolvabilităţii faţă de societate priveşte numai patrimoniul acesteia.

În activul patrimoniului intră toate bunurile, asupra cărora se răsfrâng drepturile reale sau de creanţă.

Cel mai important drept real al societăţii comerciale este dreptul de proprietate asupra bunurilor ce-i aparţin. În acest sens, Codul civil instituie, la art.114 alin.(2), o prezumţie, potrivit căreia bunurile transmise de asociaţi ca aport la capitalul social au titlul de proprietate dacă actul de constituire nu prevede altfel. În acest caz, dreptul de proprietate asupra bunului iese din patrimoniul fondatorului şi intră în patrimoniul societăţii. De fapt, toate bunurile corporale deţinute de societate se prezumă ca proprietate a ei (Codul civil, art.106 alin.(1)) dacă din actele juridice nu rezultă contrariul. Excepţie face dreptul de proprietate asupra imobilelor, care apare la data înscrierii dreptului în registrul bunurilor imobile (art.321). Proba dreptului de proprietate asupra lucrurilor se face în dependenţă de natura lui juridică. Cele care se înscriu în registre de stat (imobilele, mijloacele de transport) pot fi demonstrate atât prin actul eliberat de organul competent care deţine registrul, cât şi prin actele contabile care demonstrează că sunt luate la

---

461 **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiu şi alţii.** *Op. cit.,* p.17.

462 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p. 204.

evidenţă şi incluse în bilanţ. Dreptul asupra bunurilor care nu se înregistrează se demonstrează, până la proba contrarie, prin faptul posesiunii, precum şi prin actele de contabilitate care indică procurarea sau fabricarea bunurilor.

În patrimoniul societăţii comerciale se includ şi dreptul de uzufruct, dreptul de servitute sau dreptul de superficie, care pot fi transmise ca aport la capitalul social, dar care pot fi şi dobândite de societate în activitatea sa.

Unele bunuri pot fi deţinute de societate cu titlu de drept obligaţional, adică drept ce rezultă din contractul de societate, comodat, împrumut, locaţiune, arendă, leasing etc. Codul civil lasă în mod expres să se înţeleagă, la art.114 alin.(2), că aportul în natură poate fi transmis şi cu alt drept, iar Legea nr.1134/1997 prevede expres, la art. 41, că *aporturile nebăneşti pot fi transmise societăţii ... şi cu drept de folosinţă*. În acest caz, în patrimoniul societăţii comerciale se include nu bunul lucrul în valoarea sa, ci numai valoarea dreptului de folosinţă care poate fi echivalat cu mărimea arendei plătite pentru folosinţa bunului.

Bunurile transmise sau dobândite de societatea comercială se află în circuitul civil (Codul civil, art.114), şi numai cu titlu de excepţie unele bunuri proprietate publică se transmit cu drept de folosinţă (art.41 alin.(4)).

1.2. Componenţa patrimoniului. În activul patrimoniului pot fi evidenţiate următoarele bunuri:

Bunurile corporale, care au o existenţă materială, fiind perceptibile simţurilor omului (o casă, o cantitate de alimente, un autoturism, un animal de tracţiune)[463]. Potrivit Codului civil, bunuri corporale sunt lucrurile, adică obiectele lumii înconjurătoare, în raport cu care pot exista drepturi şi obligaţii civile (art.285).

Bunurile incorporale, care au o existenţă abstractă, ideală, ele fiind percepute cu "ochii minţii". Astfel de bunuri sunt drepturile patrimoniale, cum ar fi dreptul întreprinzătorului asupra denumirii de firmă, asupra mărcii de producţie sau de serviciu, drepturile de autor etc.

---

[463] **Dogaru, Ion.** *Elementele dreptului civil.* Bucureşti, 1993, p. 106.

Bunurile mobile, care se pot mişca dintr-un loc în altul, fie prin forţă proprie, fie cu ajutorul energiei străine (o masă, un televizor, un autoturism, o carte) fără aşi pierde forma sau valoarea economică. În această categorie intră banii şi hârtiile de valoare, orice alt lucru care nu este imobil.

Bunurile imobile, care, prin natura lor, au o aşezare fixă şi nu pot fi mutate din loc în loc fără a-şi pierde valoarea lor economică[464]. Potrivit art.288 din Codul civil, sunt imobile terenurile, porţiunile de subsol, obiectivele acvatice separate, plantaţiile prinse de sol prin rădăcini, clădirile, construcţiile şi orice alte lucrări legate solid de pământ, precum şi tot ceea ce, în mod natural sau artificial, este încorporat durabil în acesta. Calitatea de imobil o păstrează şi acele materiale care, fiind separate provizoriu de un teren, sunt destinate reamplasării în alt loc. Prin lege pot fi considerate imobile şi alte bunuri.

Din activul patrimoniului societăţii comerciale poate face parte şi ***întreprinderea ca un complex patrimonial unic***. Noţiunea de întreprindere are două sensuri: unul juridic – ca subiect de drept[465], inclusiv ca societate comercială, şi altul economic – ca un complex patrimonial unic. Deşi, în unele cazuri, o noţiune bisemantică poate provoca unele confuzii, excluderea unui sens sau a celuilalt din circuit duce la alte deficienţe. Important este ca persoana care aplică legea să aibă *dexteritatea profesională* de a desluşi sensul pe care legiuitorul l-a încorporat în norma respectivă[466].

Prin întreprindere-obiect de drept trebuie înţeles un bun complex ce cuprinde un ansamblu de bunuri corporale şi incorporale, mobile şi

---

464 **Baieş, Sergiu.** *Op. cit.,* p. 47.

465 Cu privire la întreprindere în sens de subiect de drept vezi: Capitolul II.

466 Opinii despre ambele sensuri ale noţiunii *întreprindere* vezi: **Căpăţină, Octavian.** *Societăţile comerciale.* Bucureşti, 1991, p.293-295; **Грибанов, А.** *Понятия предприятия в российском гражданском праве*, În: „Хозяйство и право”, 2003, nr.5, p. 62-70. **Козлова, Е.** *Предприятия как объект и субъект права*, În: „Российская юстиция”, 2002, nr. 8, p.18-19. **Козлова, Н.В.** *Проблемы частного права.* În: „Вестник Московского Университета”, Серия Право, 2002, nr. 5, p.32-57.

imobile. Acest ansamblu de bunuri asigură întreprinzătorului, inclusiv societăţii comerciale, unirea factorilor de producţie (mijloacele de producţie, capitalul şi forţa de muncă) astfel încât, în urma interacţiunii lor, să apară mărfuri, lucrări şi servicii. Exemplu de întreprindere complex patrimonial unic pot servi fabricile (de conserve, de vin, de tricotaje, de ciment etc.), uzinele (de maşini-unelte, de tractoare), atelierele de reparaţii, restaurantele, hotelurile etc.

În acest sens, întreprinderea apare ca un bun material deosebit cu însuşiri specifice:

a) este destinat activităţii de întreprinzător şi aparţine, de regulă, întreprinzătorului;

b) este distinct de alte bunuri ce aparţin aceleiaşi persoane;

c) este un complex patrimonial unic, care nu reprezintă un ansamblu de lucruri separate, ci un bun complex neconsumptibil[467], destinat să asigure unei activităţi un proces unic.

Un subiect de drept, întreprinzător persoană fizică ori societate comercială, poate avea în proprietate una sau mai multe întreprinderi-complexe patrimoniale. O societate comercială poate deţine în proprietate o fabrică de vin, o moară şi un atelier de reparaţie a automobilelor[468]. O fabrică de încălţăminte şi o fabrică de mobilă se pot afla concomitent şi în proprietatea unui întreprinzător persoană fizică, şi în proprietatea unei societăţi comerciale. O fabrică de vin, ca bun complex, poate fi în coproprietatea a două sau mai multe societăţi comerciale.

Potrivit art.817 din Codul civil, proprietarul unei întreprinderi-complex patrimonial poate să-şi realizeze dreptul de dispoziţie asupra ei înstrăinând-o prin act de vânzare-cumpărare. De altfel, fiind un bun, întreprinderea poate fi înstrăinată sau dată în posesiune şi prin alte acte juridice: schimb, act de societate, arendă, ipotecă etc. Întreprinderea poate fi transmisă şi prin succesiune.

În caz de înstrăinare a întreprinderii în stare funcţională, în care procesul de producţie a mărfurilor sau de prestare a serviciilor continuă,

---

467 **Грибанов, А.** ***Op. cit.***

468 *Ibidem,* p.62-70.

poate să apară şi problema salariaţilor. Deşi preţul întreprinderii poate fi influenţat de acest factor, forţa de muncă nu poate fi inclusă în componenţa ei ca valoare.

Nu considerăm că întreprinderea ar putea încorpora şi obligaţii. Legiuitorul stabileşte că întreprinderea este un complex patrimonial, adică un ansamblu de bunuri, o parte a activului societăţii. Obligaţiile (datoriile) însă nu pot fi incluse în activ, deoarece ele sunt prin excelenţă pasive şi nu pot face parte din bunuri.

Fond de comerţ. În doctrina română, patrimoniul comercial al unui întreprinzător se desemnează prin noţiunea *fond de comerţ*[469]. Acesta din urmă se defineşte ca ansamblu de bunuri mobile şi imobile corporale şi incorporale pe care un comerciant le afectează desfăşurării unei activităţi comerciale în scopul atragerii clientelei şi, implicit, obţinerii de profit[470].

În principiu, dacă operăm cu noţiunea *fond de comerţ*, trebuie să menţionăm că toate bunurile societăţii comerciale fac parte din acest fond, deoarece sunt destinate unei activităţi lucrative şi obţinerii de profit. În cazul în care ne referim la fondul de comerţ al unui întreprinzător individual, în el vor fi incluse numai bunurile destinate activităţii de întreprinzător nu şi cele destinate uzului personal al întreprinzătorului şi al membrilor lui de familie. Noţiunea *fond de comerţ* coincide cu noţiunea de *întreprindere* atunci când societatea comercială are o singură întreprindere, iar atunci când are mai multe întreprinderi, fondul de comerţ va include toate întreprinderile.

În Planul de conturi contabile al activităţii economico-financiare a întreprinderilor[471] se dă definiţia fondului de comerţ sau fondului comercial (goodwill), afirmându-se că acesta reprezintă *depăşirea valorii de procurare a întreprinderii în ansamblu asupra valorii individuale de piaţă a tuturor activelor acestuia, diminuată cu suma datoriilor*. Acest din urmă sens diferă de cel expus anterior, prin urmare, ele nu trebuie confundate.

---

469 **Vonica, Romul Petru.** *Drept comercial, partea generală.* 2000, p.752.

470 **Cărpenaru, Stanciu D.** *Op. cit.*, p.112.

471 Aprobat prin Ordinul nr.174 din 25.12.1997. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 1997, nr.93-96.

Mijloacele economice ale întreprinzătorului se formează din totalitatea activelor materiale şi băneşti ce servesc activităţii de întreprinzător. Activele societăţii comerciale, la rândul lor, se împart în active *fixe* şi active *circulante.*

Activele fixe sunt bunuri materiale care iau parte la mai multe cicluri de producţie, consumându-se treptat şi transferându-şi parţial valoarea, pe măsura uzării lor[472], asupra produselor fabricate. Din grupul de mijloace fixe fac parte clădirile, maşinile, agregatele, instalaţiile, alte bunuri imobile etc. Activele fixe pot fi grupate, după criteriul productivităţii sau al posesiunii, în active *productive* şi active *neproductive*, în active *proprii* şi active *închiriate*[473].

Activele circulante sunt bunuri materiale care se consumă integral în fiecare ciclu de producţie, îşi schimbă forma materială şi trec succesiv prin fazele de aprovizionare, producţie, desfacere[474]. În grupul de mijloace circulante intră materiile prime, materialele, combustibilul, mărfurile produse şi stocate în depozite, semifabricatele, ambalajele, banii din casa întreprinderii sau de pe conturile bancare.

Sursele mijloacelor economice[475] reprezintă locul de unde provin ele sau modul lor de dobândire. Astfel, mijloacele economice se clasifică în *capital propriu* şi *capital asimilat*.

Capitalul propriu provine din fondurile băneşti ale societăţii comerciale, adică din capitalul social, din capitalul de rezervă, din alte fonduri ale ei.

Capitalul atras reprezintă datoriile societăţii faţă de creditori. Creditori sunt: agenţii economici - pentru marfa vândută; statul - pentru sumele impozitelor neplătite; salariaţii întreprinderii - pentru salariul neprimit, deţinătorii de obligaţii, instituţiile financiare - pentru creditele şi împrumuturile acordate şi pentru dobânda la ele.

Din punctul de vedere al mijloacelor materiale, patrimoniul societăţii comerciale se împarte în *activ* şi *pasiv*. În *activ* se includ toate bunurile pe care societatea le deţine la un anumit moment, sumele băneşti

---

472 **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiu, Vasile şi alţii.** *Op. cit.*, p. 94.

473 **Vonica, Romul Petru.** *Op. cit.*, p.746.

474 *Ibidem*, p. 95.

475 *Ibidem*, p. 96.

şi creanţele sale. În *pasiv* intră valoarea tuturor datoriilor societăţii comerciale indiferent de temeiul apariţiei (contractuale sau extracontractuale). În bilanţ, capitalul social, capitalul de rezervă şi beneficiile obţinute, dar nedistribuite între asociaţi, se reflectă la pasiv, ca datorie faţă de asociaţi.

1.3. Bunurile incorporale ocupă în activul patrimoniului un loc deosebit. Ele au o reglementare specifică, iar succesul ori insuccesul întreprinzătorului depinde în mare măsură şi de ele. Aceste bunuri explică atât diferenţele care există în situarea pe piaţă a unei firme consolidate, cu o anumită vechime, faţă de o firmă în curs de instalare, cît şi eficienţa, diferită, înregistrată de firme cu vechime şi dotări materiale comparabile. Factorul care produce diferenţa de profit constă tocmai în calitatea diferită a elementelor incorporale ale fondului de comerţ. Acestea concură la formarea reţelei de relaţii şi parteneri, a clientelei, a reputaţiei şi creditului în afaceri prin contribuţia calităţilor comerciantului, calitatea mărfurilor, lucrărilor sau serviciilor oferite, amplasamentul stabilimentului, firma şi mărfurile utilizate etc. Ca urmare, aceste elemente incorporale au o pondere însemnată în valoarea economică a societăţii comerciale sau a unei părţi din ea[476].

Sunt bunuri incorporale: dreptul asupra denumirii de firmă, dreptul asupra emblemei, dreptul de autor, drepturile asupra mărcii, drepturile asupra modelelor industriale, clientela, vadul comercial[477] etc.

Dreptul asupra firmei. Spre deosebire de persoana fizică, identificată în societate prin nume şi prenume, societatea comercială ca persoană juridică se individualizează prin denumire (firmă). Potrivit art. 66 din Codul civil, persoana juridică participă la raporturile juridice numai sub denumire proprie, prevăzută în actul de constituire şi înscrisă în Registrul de stat. Denumirea identifică persoana juridică din totalitatea subiectelor de drept, această identificare impunându-se în activitatea comercială nu numai în scopuri de evidenţă şi de control administrativ,

---

[476] **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiul, Vasile şi alţii.** *Op. cit.*, p. 98.

[477] Loc situat în apropierea unei mari căi de comunicaţii, care asigură unui negustor o clientelă numeroasă şi un câştig bun. Vezi: *Dicţionarul limbii române moderne*, Bucureşti, 1958.

economic sau financiar, cît îndeosebi ca modalitate de integrare şi de reclamă pe piaţă[478].

Societatea comercială este obligată să utilizeze denumirea, inclusiv prescurtată, numai în expresia în care a fost înmatriculată în Registrul de stat al comerţului. Denumirea trebuie să figureze în toate actele emise de societatea comercială, inclusiv în scrisori, contracte, acţiuni civile, sub sancţiunea plăţii de daune-interese.

În activitatea de întreprinzător, firma, împreună cu alte elemente incorporale, atrage clientela, dobândind prin aceasta o valoare economică deosebită. Firma unei societăţi noi are o valoare economică mică, spre deosebire de societatea cu vechime în activitate, care s-a manifestat pe piaţa internă şi internaţională prin producerea de mărfuri şi prestarea de servicii de calitate înaltă şi care au o valoare economică foarte mare. La popularizarea unor astfel de firme se cheltuie milioane. Sunt bine cunoscute pe piaţa internaţională firmele „Coca-Cola", „Pepsi-Cola", „Mercedes", „Adidas", „Filips", „Panasonic" etc. Există firme naţionale cunoscute atît pe piaţa internă, cît şi externă: „Floare-Carpet", „Cricova", „Viorica-Cosmetic" etc.

Societatea dobândeşte un drept exclusiv de utilizare a firmei, drept de proprietate incorporală, protejat de lege.

Societatea comercială care şi-a înregistrat în modul stabilit firma are dreptul să ceară oricărui subiect de drept care îl utilizează ilegal firma să înceteze a o folosi şi să-i plătească daune-interese.

Firma îndeplineşte funcţii de identificare a societăţii comerciale, de semnare a contractelor, de raliere a clientelei, de credit[479].

Dreptul asupra emblemei. Emblema, ca şi firma, este un atribut de identificare a întreprinzătorilor în individualizarea activităţii lor în economia naţională şi internaţională. Dacă firma identifică societatea prin denumirea sa *emblema este semnul sau denumirea care deosebeşte un comerciant de altul de acelaşi fel* [480].

---

478 **Căpăţină, Octavian.** *Op. cit.*, p. 157.

479 **Băcanu, Ion.** *Firma şi emblema comercială.* Bucureşti, 1998, p. 30-34.

480 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* Vol. 1. Bucureşti, 1992, p.140.

Emblema îşi justifică recunoaşterea ca element de identificare în măsura în care asigură un supliment de individualizare, printr-un semn sau o denumire, între societăţile comerciale care practică acelaşi gen de activitate economică [481]. Emblema poate conţine semne, denumiri, precum şi denumirea (firma).

O referinţă la emblema întreprinzătorului o face Legea nr.845/1992 la art. 24 alin. (5), prevăzând că *firma poate fi utilizată şi în calitate de emblemă comercială*. De aici şi concluzia că firma este un element obligatoriu de identificare a societăţii comerciale, iar emblema unul facultativ. Esenţialul constă în faptul că, aşa cum nu se confundă cu denumirea de firmă, emblema nu se confundă nici cu marca societăţii, semn care face ca produsele şi serviciile unui întreprinzător să se deosebească de produsele şi serviciile similare ale altor întreprinzători. Legiuitorul moldav însă a modificat, prin Legea nr.183/1998, dispoziţia art.24 pct.5 din Legea nr.845/1992, stabilind că emblema va fi protejată numai dacă se înregistrează în modul stabilit de *Legea privind mărcile şi denumirile de origine a produselor*, ştergându-se astfel deosebirea dintre marcă şi emblemă.

Societatea comercială obţine dreptul exclusiv asupra emblemei numai dacă aceasta este înregistrată la Agenţia de Stat pentru Protecţia Industrială având un caracter de noutate în sensul că se deosebeşte de emblemele altor societăţi.

Valoarea economică a emblemei depinde de aptitudinea ei de a atrage clientela şi, ca în cazul firmei, de calitatea mărfurilor, produselor, serviciilor societăţii, de vechimea utilizării sale.

Emblema se aplică pe panouri de reclamă, pe facturi, scrisori, note de comandă, tarife, prospecte, afişe, publicaţii, se foloseşte şi în orice alt mod.

Drepturile asupra mărcilor de producţie şi de serviciu. Marca de produs şi marca de serviciu sunt semne care fac să se deosebească produsele şi serviciile unei persoane fizice sau juridice de produsele şi serviciile similare ale altor persoane fizice sau juridice[482].

---

481 Ibidem.

482 *Legea nr. 588/1995 privind mărcile şi denumirile de origine a produselor.* În: „Monitorul oficial al Republicii Moldova”, 1996, 8-9.

Întreprinzătorul are libertatea de a alege marca. În doctrină se consideră că ea poate fi formată din cuvinte, litere, cifre, reprezentări grafice, plane sau în relief, din combinaţii ale acestor elemente, de o culoare sau policromatică, de o formă pe care o are produsul sau ambalajul, să fie sonoră ori să conţină alte elemente[483].

Legislaţia în vigoare stabileşte că marca poate fi:

a) *verbală*, constituită din cuvinte, inclusiv din prenume şi nume, din litere, cifre;

b) *figurativă,* având reprezentări grafice plane sau forme tridimensionale;

c) *combinată*, alcătuită din elemente verbale şi figurative[484].

Mărcile pot fi clasificate după diferite criterii, inclusiv după cel al destinaţiei, obiectului, titularului lor.

După destinaţie, mărcile sunt *de fabrică* şi *de comerţ*. *Marca de fabrică* se foloseşte de producător sau de fabricant în domeniul activităţii industriale, agricole, meşteşugăreşti. Ea diferenţiază produsele unei societăţi comerciale de produsele similare ale celorlalte societăţi. *Marca de comerţ* este utilizată de comerciant sau de distribuitor prin aplicare pe produsele pe care le vinde.

După obiect, mărcile se clasifică în mărci *de producţie* şi mărci *de servicii*[485].

Mărcile de producţie cuprind mărcile *de fabrică* şi *de comerţ* şi se aplică pe mărfurile şi produsele fabricate sau naturale. *Mărcile de serviciu* se aplică direct sau indirect. Astfel, o societate de taximetre aplică marca pe autovehicule, restaurantele pe veselă şi tacâmuri, atelierele de proiectare pe documentaţia tehnică.

După titular, mărcile se împart în mărci *individuale* şi mărci *colective*[486].

Marca individuală este marca ce aparţine unei singure persoane fizice sau juridice.

---

483 **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiu, Vasile şi alţii.** *Op. cit.*, p. 101.

484 Legea nr. 588/1995, art. 2 alin.(1).

485 **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiu, Vasile şi alţii.** *Op. cit.*, p. 101-102.

486 Vezi: Legea nr. 588/1996, art. 2 pct. 2 şi 3.

Marca colectivă este marca ce aparţine unei uniuni, asociaţii economice sau unei alte asociaţii de persoane fizice şi/sau juridice. Ea desemnează produsele fabricate şi comercializate ori serviciile prestate de ele care au aceleaşi caracteristici calitative sau caracteristici de altă natură comune.

O societate comercială poate fi titularul a mai multor mărci.

Pentru ca societatea să fie protejată de lege contra posibilei utilizări ilegale a mărcii sale de către alte persoane, marca trebuie să fie înregistrată în modul stabilit. Cererea de înregistrare a mărcii se înaintează Agenţiei de Stat pentru Protecţia Proprietăţii Industriale. După examinarea cererii şi a mărcii, organul de înregistrare, dacă nu are motive de respingere a cererii, decide înregistrarea mărcii în Registrul naţional al mărcilor şi denumirilor de origine a produselor şi eliberarea unui certificat de înregistrare.

Înregistrarea mărcii produce efecte pentru o perioadă de 10 ani, cu posibilitatea prelungirii acestui termen cu încă 10 ani.

Marca înregistrată poate fi transmisă spre utilizare totală sau parţială unor alte persoane. Transmiterea mărcii spre utilizare terţilor se face prin contract, înregistrat la Agenţie. Pentru utilizarea ilicită a mărcilor este stabilită răspundere juridică sub formă de amendă, de reparaţie a pagubelor cauzate titularului mărcii, inclusiv a câştigului ratat.

La cerinţa părţii lezate, utilajul sau dispozitivul folosit pentru copierea sau plasarea ilicită a mărcii va fi făcut inutilizabil, stocul de mărci va fi lichidat, iar mărcile plasate ilicit vor fi înlăturate de pe produse, chiar dacă această operaţiune conduce la nimicirea lor.

Dreptul asupra clientelei şi vadului comercial. Clientela este definită ca totalitate a persoanelor fizice şi juridice care apelează în mod obişnuit la acelaşi comerciant, adică la fondul de comerţ[487] al acestuia, pentru procurarea unor mărfuri şi servicii[488]. Dreptul asupra clientelei

---

[487] Fondul de comerţ poate fi definit ca ansamblu de bunuri mobile sau imobile, corporale sau incorporale, pe care un comerciant le afectează unei activităţi pentru atragerea clientelei şi obţinerea de profit. Vezi: **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, vol. 1, 1992, p. 142.

[488] Ibidem. p. 142.

este protejat prin Legea nr.1103/2000 privind protecţia concurenţei şi prin dispoziţiile Codului civil ce privesc protecţia reputaţiei profesionale. În sensul Legii nr.1103/2000, întreprinzătorul nu are dreptul să ademenească clientela concurenţilor săi prin mecanisme interzise. Mecanismele interzise sunt: actele de concurenţă neloială, inclusiv cele calificate drept confuziune, de denigrare şi dezorganizare a întreprinderilor rivale, reclame comparative etc.

Dintre bunurile incorporale, clientela este cel mai important, deoarece şi firma, şi emblema, şi mărcile de producţie şi de servicii, pe lângă identificarea întreprinzătorului, a mărfurilor şi serviciilor lui, mai au aptitudinea de a atrage clientela. Aceasta din urmă determină, prin număr, calitate şi frecvenţă, situaţia economică a întreprinzătorului, succesul şi insuccesul lui[489]. Fără clientelă nu s-ar vinde şi, deci, nu s-ar mai produce, nu ar putea exista nici fondul de comerţ[490].

Este dificilă aprecierea valorii economice a clientelei, deoarece, fiind o masă neorganizată, clientela oricînd poate fi cucerită de un alt ofertant de mărfuri şi servicii similare. Unica cerinţă legală faţă de întreprinzători în activitatea de atragere a clientelei este să acţioneze în limitele concurenţei cinstite.

Vadul comercial se consideră un factor obiectiv, care desemnează obişnuinţa consumatorului de a cumpăra constant produse şi servicii de la un anumit întreprinzător. Între clientelă şi vad există o interdependenţă[491]. Clientela este cauza şi efectul vadului[492]. Atragerea clientelei de către întreprinzător este rezultatul mai multor factori, inclusiv aşezământul în care activează acesta, calitatea mărfurilor şi a serviciilor lui, preţurile practicate, comportamentul vânzătorilor, rapiditatea executării comenzilor şi publicitatea mărfurilor.

În doctrină există diferite opinii privitor la corelaţia dintre clientelă şi vadul comercial. Într-o concepţie, clientela şi vadul comercial sunt considerate elemente identice, în alta – elemente distincte, aflate într-o

---

489 *Ibidem.*

490 **Turcu, Ion.** *Dreptul afacerilor.* Iaşi, 1992, p. 237.

491 **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiul, Vasile şi alţii.** *Op. cit.*, p. 98.

492 **Popescu, Tudor.** *Dreptul comerţului internaţional.* Bucureşti, 1983, p. 49.

strânsă corelaţie[493]. Situarea aşezământului întreprinzătorului în centrul unui oraş mare aduce şi o masă mare de cumpărători întâmplători, care îi asigură un profit considerabil. Stabilitatea clientelei depinde şi de alţi factori, cum sunt calitatea şi preţul mărfurilor.

Dreptul de autor este un bun incorporal care poate fi inclus în patrimoniul societăţii comerciale în calitate de aport la capitalul social sau care poate fi dobândit de societate în timpul activităţii. Autorul beneficiază de drepturi patrimoniale şi nepatrimoniale, printre care şi de dreptul exclusiv de valorificare a operei. Prin drept exclusiv de valorificare a operei, legislatorul înţelege dreptul autorului de a efectua, a permite sau a interzice reproducerea, demonstrarea, interpretarea, comunicarea publică a operei, traducerea, prelucrarea, adaptarea şi difuzarea ei[494].

În măsura în care dreptul de autor reprezintă o valoare economică şi poate contribui la obţinerea de profit, el poate fi transmis în capitalul social, însă poate fi dobândit şi prin activitatea societăţii.

Dreptul asupra modelului şi desenului industrial. Din activul patrimoniului societăţii comerciale poate face parte şi dreptul asupra modelelor şi desenelor industriale. Potrivit art.4 din *Legea nr.691/1996 privind protecţia desenelor şi modelelor industriale,* poate fi protejat în calitate de desen sau model industrial al unei societăţi comerciale aspectul nou al unui produs, creat într-o manieră independentă, având o funcţie utilitară. Dreptul societăţii asupra modelului sau desenului industrial apare dacă acesta a fost creat de un salariat al societăţii, în baza unui contract de cercetări ştiinţifice cu autorul sau în baza unui contract de cesiune a drepturilor încheiat cu autorul. Exemplu de model industrial pot servi sticlele pentru băuturile răcoritoare.

Dreptul asupra invenţiilor. În patrimoniul societăţii comerciale pot fi incluse şi drepturile asupra invenţiilor create de salariaţii săi ori de persoane străine în baza unor contracte de cercetări ştiinţifice, precum şi în cazul în care un drept asupra unei invenţii a fost transmis cu titlu de aport la capitalul social.

---

493 Vezi: **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, vol. 1, 1992, p. 143-144.

494 Vezi: *Legea nr. 293/1994 privind drepturile de autor şi drepturile conexe.* În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 1995, nr. 13, art. 124.

Invenţia reprezintă o realizare dintr-un domeniu economic sau ştiinţific ce reprezintă noutate şi progres faţă de stadiul cunoscut până atunci. Autorul invenţiei este protejat prin brevetul de invenţie, care reprezintă prin sine un titlu de stat, eliberat de Agenţia de Stat pentru Protecţie Industrială. Brevetul conferă titularului dreptul exclusiv de a exploata invenţia (creaţia) pe durata de valabilitate a acestui brevet. Invenţia pentru care nu a fost eliberat brevet nu este protejată.

În activul patrimoniului poate fi inclusă şi informaţia despre diverse aspecte ale activităţii de întreprinzător, inclusiv despre activitatea financiară, de producţie, tehnico-ştiinţifică etc., dacă a fost declarată, în modul stabilit, *informaţie confidenţială*[495], iar comunicarea ei ar putea să prejudicieze societatea. Cel care se face vinovat de comunicarea ilegală a informaţiei confidenţiale şi cel care o dobândeşte ilegal pot fi obligaţi să despăgubească societatea.

§ 2. Capitalul social

2.1. Noţiune. Una din condiţiile esenţiale ale constituirii şi funcţionării societăţii comerciale ca persoană juridică este înzestrarea ei cu anumite valori patrimoniale,[496] care ar permite subiectului de drept să se manifeste în circuitul civil. Pornind de la principiul general al dreptului conform căruia orice persoană dispune de un patrimoniu, societatea comercială ia naştere cu anumite drepturi şi obligaţii civile. Temelia patrimoniului, în sens îngust, o constituie drepturile cu care fondatorii înzestrează societatea, drepturi care, la constituire, formează în ansamblu şi propriul ei capital, numit *capital social, capital statutar* sau *capital nominal.*

Capitalul social este expresia valorică a tuturor aporturilor – în numerar şi în natură – cu care participanţii la o societate comercială contribuie la formarea patrimoniului acesteia spre a asigura mijloacele

---

495 Vezi: *Legea nr.171/1994 cu privire la secretul comercial.*

496 În doctrina rusă se menţionează că prin atribuirea de către fondator a propriei averi în scopul fondării unei societăţi comerciale, al exploatării ei şi al obţinerii de beneficii se înţelege personificarea acestei averi într-un subiect de drept. Vezi: Попондополо В.Ф. и Яковлев В.Ф. Санкт-Петербург, 1997, с.58.

materiale necesare desfăşurării activităţii şi realizării scopurilor statutare. Este important faptul că acest capital social reprezintă o expresie valorică (bănească) a contribuţiilor asociaţilor societăţii şi nu este un ansamblu de bunuri, aşa cum se consideră uneori. Chiar dacă obiect al aportului a fost un bun mobil sau imobil, capitalul social include valoarea acestuia la momentul transmiterii. După transmitere, valoarea bunului poate creşte în urma unor îmbunătăţiri ori poate scădea în urma uzurii fizice sau morale, capitalul social însă nu se va modifica în funcţie de aceste oscilaţii. Obligaţia societăţii este de a păstra la activ bani sau bunuri (corporale, incorporale) cu valoare egală sau mai mare decât cea a capitalului social. Mai mult decât atât, bunurile care au făcut obiectul aportului pot fi înstrăinate de societate, iar locul valorii lor va fi ocupat la activ de contravaloarea obţinută de societate ca echivalent al bunului înstrăinat, adică preţul (în caz de vânzare), de valoarea obiectului schimbului, a părţii sociale sau a acţiunilor (în cazul transmiterii bunului ca aport la capitalul social al unei alte societăţi) sau de valoarea dreptului de creanţă. Aşadar, bunurile care se află la activul societăţii circulă liber fără a influenţa valoarea capitalului social.

2.2. Delimitarea capitalului social de alte noţiuni similare. În literatura juridică s-a menţionat că, în unele cazuri, capitalul social trebuie delimitat şi de alte noţiuni, cum ar fi cea de patrimoniu, de active ale societăţii[497], de capital propriu şi de capital vărsat.

- *Capitalul social şi patrimoniul.* Din noţiunea de capital social[498] rezultă că acesta este un element al patrimoniului societăţii, însă nu se confundă cu el. O eventuală confuzie a capitalului social cu patrimoniul societăţii apare la constituire, atunci când asociaţii varsă integral aporturile la care s-au obligat. Cu alte cuvinte, aportul în numerar, vărsat la contul bancar al societăţii, este capitalul propriu iniţial al societăţii şi, ca valoare contabilă, se reflectă, pe de o parte, la pasiv, ca datorie faţă de fondatori, indicând legătura juridică sau, altfel spus, dependenţa de

---

497 **Căpăţină, Octavian.** *Op. cit.*, p. 182.

498 În legislaţia rusă, termenul de *capital social* se foloseşte pentru S.A. şi S.R.L., pe cînd pentru S.N.C. şi S.C. există termenul *capital colectiv (pliant),* „складочный капитал”. Vezi: **Толкачев, А.М.** *Российское предпринимательство*. Москва, 2002, с.85.

aceştia, iar pe de altă parte, la activ, ca bani disponibili pe contul societăţii. Dacă patrimoniul este un ansamblu de drepturi şi obligaţii cu valoare economică ce aparţin unei persoane, capitalul social este suma valorilor bunurilor aduse de asociaţi ca aport în societatea comercială pentru formarea activului patrimoniului social[499]. Patrimoniul este o mărime variabilă şi depinde de eficacitatea activităţii societăţii comerciale, adică de profit sau pierderi. Capitalul social este o valoare fixă, menţinută pe întreaga durată a societăţii şi înscrisă în actele constitutive şi în Registrul de stat, modificarea lui efectuându-se prin proceduri dure.

- *Capitalul social şi activul societăţii*. Capitalul social ca valoare este echivalentul valorii sumare a tuturor aporturilor asociaţilor, indiferent de forma în care sunt făcute. De aceea, el indică valoarea minimă a laturii active a patrimoniului societăţii, dar nu este activul societăţii. Acesta din urmă este format din activele proprii ale societăţii (aporturi, rezerve sau beneficii nerepartizate) sau împrumutate (credite bancare sau comerciale), precum şi din bunurile deţinute de societate la un anumit moment, indiferent de faptul dacă aceste active sunt aportate de asociaţi, sunt procurate din mijloace proprii sau sunt procurate din mijloace atrase. Capitalul social arată nivelul minim al activelor pe care trebuie să le deţină societatea. Din activele care asigură intangibilitatea capitalului social nu pot fi plătite dividende. Dacă activitatea, într-o anumită perioadă, s-a dovedit a fi ineficientă, iar societatea a avut pierderi şi valoarea activelor a scăzut sub mărimea capitalului social, la sfârşitul exerciţiului financiar organul de decizie şi control al societăţii trebuie să hotărască fie întregirea, fie reducerea capitalului social la valoarea reală a activelor[500]. Dacă societatea a activat eficient, la sfârşitul exerciţiului financiar societatea va obţine beneficii şi asociaţii vor putea participa la împărţirea lor.

- *Capitalul social şi pasivul societăţii*. Potrivit regulilor de evidenţă contabilă, mărimea capitalului social figurează la pasiv. Capitalul social,

---

499 Vezi: **Lefter, Cornelia**. *Op. cit.*, 1993, p. 168.

500 Codul civil, la art.112 alin.(1), Legea nr.1134/1997, la art. 39, stabilesc că valoarea activelor nu poate fi mai mică decât mărimea capitalului social al societăţii comerciale.

pe lîngă faptul că indică nivelul minim al activelor de care trebuie să dispună societatea, indică şi sursa acestui patrimoniu, care, în esenţă, nu este altceva decât *datoria societăţii faţă de asociaţii săi*. Asociaţii, la rândul lor, au *un drept de creanţă complex*, care include atât drepturi patrimoniale (dreptul la dividende; dreptul la o parte din active în cazul lichidării societăţii), cât şi drepturi nepatrimoniale (dreptul de a participa la adunarea asociaţilor cu drept de vot; dreptul la informaţie; dreptul de control etc.), pe care le pot valorifica în modul stabilit de normele legale şi statutare. Creanţa asupra societăţii se materializează în cota de participare la capitalul social, numită şi participaţiune, parte socială sau acţiune, care poate fi valorificată prin: a) înstrăinare către o altă persoană; b) retragere din societate (numai în unele forme de societate); c) obţinere a unei părţi din active în cazul lichidării societăţii.

- *Capitalul social şi capitalul propriu*. Capitalul social nu se confundă integral nici cu capitalul propriu al societăţii. După cum am indicat anterior, capitalul social indică sursa iniţială a capitalului propriu, şi acestea corespund la constituire, când societatea a obţinut întregul capital social de la fondatorii săi, dar nu a efectuat nici un fel de operaţiuni juridice şi, prin urmare, nu a suportat nici cheltuieli, nu a obţinut nici beneficii. După începerea activităţii, capitalul propriu, pe lângă capitalul social şi capitalul de rezervă, include şi beneficiile realizate, dar nedistribuite, alte fonduri formate de societate. Din aceasta rezultă că valoarea nominală a participaţiunii unui asociat (acţionar) reprezintă o fracţiune a capitalului social (de exemplu, 10% din capitalul social), pe când valoarea contabilă a părţii sociale a asociatului depinde de capitalul propriu al societăţii, adică cele 10% vor fi suplimentate şi de 10% din capitalul de rezervă, de 10% din beneficiul nerepartizat şi de 10% din alte fonduri ale societăţii.

- *Capitalul social şi capitalul vărsat*. Capitalul social se confundă cu capitalul vărsat al societăţii atunci când asociaţii au transmis integral aporturile la care s-au obligat. Exemplu poate servi dispoziţia art.112 din Codul civil, potrivit căreia asociatul unic varsă integral aportul până la data înregistrării de stat. De regulă, la constituire capitalul social este mai mare decât cel vărsat. Art.113 stabileşte că, la data înregistrării de stat a societăţii, fiecare asociat este obligat să verse în numerar cel puţin 40%

din aportul subscris, pe când capitalul social se varsă integral în cel mult 6 luni de la înregistrare.

2.3. Funcţiile capitalul social. În literatura juridică sunt evidenţiate trei funcţii ale capitalului social: bază materială a societăţii; garanţie a creditorilor societăţii şi legătură între asociaţi şi societate.

Capitalul social - baza materială a societăţii. Capitalul social nu este o sumă intangibilă, păstrată la cont: cu banii sau cu bunurile a căror valoare a fost inclusă în capitalul social se operează acţiuni financiare şi comerciale: se achiziţionează bunuri spre a fi revândute, materiale şi materii prime pentru a fi utilizate în activitatea de fabricare a bunurilor materiale cu o valoare mai mare. Bunurile fabricate pot fi utilizate în procesul de producţie, de executare a lucrărilor sau pot fi înstrăinate terţilor. Din capitalul social se asigură şi cheltuielile de constituire şi înregistrare, dacă contrariul nu rezultă din actul de constituire. Eficienţa investiţiei în societate se apreciază după beneficiile pe care le produc aceste investiţii.

Capitalul social - garanţie a creditorilor societăţii. Mărimea capitalului social este un indiciu al credibilităţii partenerilor, creditorilor şi terţilor faţă de societate. Cu cât capitalul este mai mare, cu atât riscul fondatorilor este mai mare, iar, în legătura cu acestea, creşte, desigur, şi încrederea potenţialilor creditori şi parteneri de afaceri. Încrederea se sprijină pe doi factori. Primul este dependenţa valorii reale a activelor de capitalul social şi, de aici, posibilitatea creditorului de a urmări alte active ale debitorului său în caz de neexecutare sau de executare necorespunzătoare a obligaţiilor. Al doilea factor constă în diligenţa debitorului de a-şi onora obligaţia asumată, conducându-se de raţionamentul unui bun comerciant, pentru a obţine beneficiile scontate.

Creditorii şi partenerii au siguranţa că asociaţii nu-şi pot retrage investiţiile făcute în capitalul social decât prin: a) reducerea capitalului social şi b) lichidarea societăţii. O a treia posibilitate de recuperare a investiţiilor este obţinerea dividendelor la sfârşitul fiecărei perioade financiare. Reducerea capitalului social sau lichidarea societăţii este o procedură publică şi se face numai cu înştiinţarea prealabilă a creditorilor. Plata dividendelor se efectuează din activele societăţii care depăşesc ca valoare mărimea capitalului social nu din capitalul social.

Capitalul social - legătură dintre societate şi asociaţi. Prin intermediul capitalului social se stabileşte legătură între societate şi asociaţii ei. Contractul de societate este un unul cu titlu oneros, însă caracterului lui oneros se deosebeşte de cel al altor contracte civile. În literatura juridică s-a menţionat că acest caracter oneros al contractului de societate rezultă din înţelegerea asociatului de a deveni membru al viitoarei entităţi colective în scopul – vădit patrimonial – de a obţine o cotă predeterminată din câştigul prezumabil sau, altfel spus, din foloasele ce ar putea deriva şi care trebuie împărţite între ei[501].

2.4. Formarea capitalului social. O etapă indispensabilă a constituirii societăţii comerciale este formarea capitalului ei social. Codul civil stabileşte că fiecare fondator al societăţii comerciale trebuie să contribuie, în măsura stabilită de actul de constituire, la formarea capitalului social (art. 107 alin. (2)) prin aporturi exprimate în lei (art.112 alin.(2)), iar membrii societăţii comerciale sunt obligaţi să transmită aportul (participaţiunea)[502] la capitalul social în ordinea, mărimea şi termenele prevăzute în actul de constituire (art.116 alin.(1) lit. a)).

Societatea care nu a respectat cerinţele de formare a capitalului social poate fi declarată nulă. În acest sens s-a pronunţat şi Colegiul economic al Curţii Supreme de Justiţie prin *Decizia nr.2ro/e-256/2003 din 24.04.2003,* considerând că societatea pe acţiuni care are capital social mai mic decât cel indicat în Legea nr.1134/1997 nu întruneşte condiţiile stabilite de lege şi nu poate fi înregistrată, iar dacă a fost înregistrată, înregistrarea şi actele de constituire se anulează.

Pentru unele societăţi comerciale, legiuitorul a stabilit un capital social minim. Astfel, societăţile cu răspundere limitată se constituie cu un capital de cel puţin 300 salarii minime, societăţile pe acţiuni de tip închis

---

501 **Căpăţină, Octavian.** *Societăţile comerciale.* Bucureşti, 1991, p.83. Apud **Dan A., Popescu.** *Op. cit.,* p.22.

502 Considerăm termenul *participaţiune,* utilizat în Codul civil art.106 alin.(1) şi art.116 alin.(1) lit. a), ca fiind neadecvat. Corect ar fi fost termenul *aport*. Termenul de participaţiune poate fi utilizat în calitate de generic ce ar include noţiunile: *parte socială*, în societatea cu răspundere limitată, *acţiune*, în societatea pe acţiuni, *parte de interes*, în societatea în nume colectiv sau în comandită, de *cotă de participaţiune,* în cooperativa de producţie etc. Anume acest înţeles îl are termenul participaţiune la art.108 alin.(1) lit.d) şi în art.146 alin.(2) lit.b) al codului.

– cu un capital social de cel puţin 10 000 de lei, iar societăţile pe acţiuni de tip deschis – cu cel puţin 20 000 de lei. În legi speciale se stabilesc proporţii mult mai mari ale capitalului social. De exemplu, pentru bănci[503], case de schimb valutar[504], companii de asigurare[505], fonduri de investiţii[506], lombarduri[507], burse de mărfuri[508], burse de valori[509] şi alte asemenea este stabilit capital social minim.

2.4.1. Forma aportului. În calitate de aport la capitalul social pot fi aduse mijloace băneşti, valori mobiliare, alte bunuri[510] sau drepturi patrimoniale (Codul civil, art.106 alin.(4)).[511] Art.113 şi 114 impun concluzia că pot fi acceptate şi aporturile în numerar (în bani), precum şi aportul în natură (bunuri aflate în circuit civil). Pentru aportul la capitalul social nu se calculează dobânzi (art. 113 alin. (4)).

---

503 Cuantumul capitalului minim al băncii comerciale necesar pentru autorizaţia de categoria A este de 50 milioane de lei, pentru categoria B – de cel puţin 100 milioane de lei şi pentru autorizaţia de categoria C – de cel puţin 150 de milioane de lei.

504 Casele de schimb valutar trebuie să aibă capitalul social în numerar de cel puţin 500 000 lei.

505 Companiile de asigurare trebuie să aibă capitalul social de cel puţin 2 milioane de lei, depuşi sub formă de mijlocare băneşti, iar pentru a obţine licenţa de asigurare obligatorie de răspundere civilă asiguratorul trebuie să aibă un capital social de cel puţin 3 milioane de lei.

506 Fondul de investiţii mutual şi pe intervale trebuie să aibă capital minim de 1 milion de lei, iar cel nemutual de – 500 000 lei.

507 Lombardul deschis în localităţi municipale trebuie să aibă un capital social de cep puţin 25 000 de dolari SUA, în localităţi rurale – cel puţin 15 000 de dolari SUA.

508 Bursa de mărfuri trebuie să aibă un capital social de cep puţin 1 milion de lei.

509 Bursa de valori – de 500 000 de lei.

510 Potrivit definiţiei date în Codul civil la art.285, prin bun se înţeleg toate lucrurile (bunuri corporale sau materiale) şi drepturile patrimoniale. Prin urmare, noţiunea de *bun* include şi drepturile patrimoniale, de aceea este inutilă repetarea din art.106 a expresiei *drepturile patrimoniale.*

511 Acest sens este exprimat şi în art. 7 din Directiva II-a a Consiliului UE din 13-12-1976 (77/91/EEC).

a) *Aportul în numerar*. Aportul la capitalul social se consideră în bani dacă actul de constituire nu prevede altfel. Aporturile în numerar ale persoanelor fizice şi juridice din Republica Moldova se fac numai în monedă naţională. Această concluzie derivă din *Legea nr.1232/1992 cu privire la bani*[512], potrivit căreia moneda naţională, leul, este unicul instrument de plată pe teritoriul Republicii Moldova.

Persoanele fizice şi juridice străine, precum şi cetăţenii Republicii Moldova şi apatrizii cu domiciliul în alte state pot face aport în numerar în valută liber convertibilă sau în o altă valută achiziţionabilă de băncile Republicii Moldova.

Aportul în bani poate fi depus, în numerar sau prin virament, la un cont bancar provizoriu, deschis special pentru constituirea societăţii.

La data înregistrării societăţii comerciale, fiecare asociat trebuie să verse în numerar cel puţin 40% din aportul subscris dacă legea sau actul de constituire nu prevede o proporţie mai mare (Codul civil, art.113 alin.(3))[513]. Din această dispoziţie rezultă 2 concluzii: a) în contul provizoriu al societăţii comerciale în constituire trebuie să fie vărsate în numerar cel puţin 40% din capitalul social subscris; b) fiecare asociat trebuie să transmită cel puţin 40% în numerar din mărimea aportului subscris. Legea sau actul constitutiv poate stabili o proporţie mai mare, în două variante: a) aportul în numerar să fie mai mare de 40% ; b) aportul, indiferent de formă, să fie mai mare de 40%, adică de cel puţin 40% în numerar, iar ceea ce depăşeşte să fie în natură.

Ca excepţie de la regula stabilită în Codul civil la art.113, Legea nr.1134/1997 dispune, la art.34, ca mijloacele băneşti destinate plăţii

---

512 *„Monitorul”,* 1993, nr.3.

513 O dispoziţie similară era în RSE, prin care se stabilea proporţia minimă a aportului bănesc, care urma a fi transmis în capitalul social al societăţii cu răspundere limitată, faţă de aporturile în bunuri materiale şi nemateriale. La momentul înregistrării de stat a societăţii cu răspundere limitată, suma “depunerilor băneşti ale participanţilor pe contul societăţii trebuie să alcătuiască cel puţin 40 la sută din fondul statutar" (pct.73 din RSE), *fapt ce se confirmă prin documentele bancare respective*. Deoarece din conţinutul regulamentului rezultă că cele 40% din capital vărsate la constituire trebuie să fie dovedite prin documente bancare, rezultă că acestea sunt sume băneşti, iar celelalte bunuri care vor fi transmise ulterior înregistrării societăţii pot fi materiale sau imateriale.

pentru acţiunile subscrise să se transmită integral la un cont provizoriu în temeiul contractului de societate. *Legea instituţiilor financiare nr.550/1995*[514] stabileşte, în mod similar, la art.14, că acţiunile instituţiei financiare se plătesc integral cu mijloace băneşti.

Potrivit art.114 alin.(7) din Codul civil, pot fi transmise cu titlu de aport la capitalul social al societăţilor pe persoane şi creanţele care se consideră vărsate după ce societatea comercială a obţinut plata sumei de bani care face obiectul creanţei.

b) Aportul în natură la capitalul social se face cu orice bunuri aflate în circuit civil: corporale (mobile şi imobile) şi incorporale. Bunurile care se transmit ca aport trebuie să fie indispensabile în activitatea societăţii, utilizabile şi să contribuie la realizarea de beneficii.

Aportul în natură se poate constitui din diferite bunuri. Deşi transmiterea în capitalul social se face după reguli similare, operaţiunile sunt particularizate de natura bunului care se transmite.

2.4.2. Restricţii la formarea capitalului social. Potrivit legii, pot fi transmise în capitalul social orice bunuri care se află în circuit civil. Astfel spus, bunurile care nu sunt în circuit civil nu pot face obiectul aportului la capitalul social.

Nu sunt în circuit civil bunurile proprietate publică, obiectele care, deşi pot satisface anumite necesităţi, datorită calităţilor lor deosebite este inuman şi amoral a le include în circuit civil[515].

Bunurile proprietate publică sunt determinate de Constituţie şi de alte legi. Articolul constituţional 127 stabileşte că bunurile proprietate publică sunt: a) bogăţiile de orice natură ale subsolului[516]; b) spaţiul

---

514 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 1996, nr.1.

515 *Legea nr.473/1999 privind transplantul de organe şi ţesuturi umane*, potrivit căreia anumite organe umane pot fi donate, însă nu vândute.

516 *Codul subsolului nr.1511/1993*, la art. 4, limitează acţiunea dispoziţiei constituţionale, deoarece stabileşte că nu bogăţiile subsolului, ci însuşi subsolul este proprietate a statului. În acest sens, sunt necesare studii fundamentale pentru a stabili deosebirile dintre realizarea dreptului privat asupra pământului şi dreptului asupra subsolului. Restricţii similare există şi în *Codul apelor nr.1532/1993*, potrivit cărora toate apele sunt proprietatea exclusivă a statutului, deşi Constituţia se referă numai la *apele de interes public.*

aerian; c) apele folosite în interes public; d) pădurile folosite în interes public; e) resursele naturale ale zonei economice şi ale platoului continental; f) căile de comunicaţie etc. Datorită caracterului lor inalienabil, aceste bunuri nu pot face obiectul aportului la capitalul social cu transmiterea dreptului de proprietate. Legea nr. 1134/1997 însă stabileşte, la art. 41 că bunurile proprietate publică pot fi transmise în capitalul social cu drept de folosinţă. Potrivit art.41 alin.(11) din Legea nr. 1134/1997, aport la capitalul social nu poate fi: a) evaluarea în bani a activităţii fondatorilor de înfiinţare a societăţii şi muncii acţionarilor care lucrează în societate; b) obligaţiile (datoriile) fondatorilor, ale acţionarilor şi ale altor persoane; c) bunurile mobiliare şi imobiliare neînregistrate, inclusiv produsele activităţii intelectuale, supuse înregistrării în conformitate cu legislaţia; d) bunurile aparţinând achizitorului de acţiuni cu drept de administrare economică sau gestionare operativă, fără acordul proprietarului lor; e) bunurile destinate consumului populaţiei civile a căror circulaţie este interzisă ori limitată de lege, fără acordul autorităţii publice stabilite în legislaţie.

Nu pot constitui aporturi la formarea capitalului social al societăţii cu răspundere limitată şi al societăţii pe acţiuni creanţele şi drepturile nepatrimoniale (Codul civil, art.114). prin aceasta se evită constituirea unei societăţi pe capitaluri care şi-ar începe viaţa socială cu conflicte, cu procese judiciare de valorificare a dreptului de creanţă.

2.4.3. Evaluarea aportului. O condiţie esenţială care trebuie respectată la transmiterea aporturilor în natură este evaluarea lor corectă care, potrivit reglementărilor existente, se face în funcţie de preţurile libere existente pe piaţă, aprobate de fondatori, până la semnarea şi autentificarea actelor constitutive. Cei care nu sunt de acord cu evaluarea aportului în natură pot renunţa la participare.

Practica demonstrează că evaluarea bunurilor este un proces anevoios din cauza antagonismelor dintre asociaţii care depun aporturi băneşti şi cei care depun aporturi în natură. Ultimii tind ca bunul să fie evaluat la cel mai înalt preţ posibil, pentru a obţine o cotă mai mare în capitalul social şi a avea o influenţă mai puternică în societate. Cei care depun aportul în numerar au o tendinţă inversă, deoarece leagă aportul de folosul sau eficienţa pe care banii o vor aduce societăţii. Deseori,

fondatorii, neajungând la o soluţie reciproc avantajoasă, pun în pericol constituirea societăţii. Pentru a depăşi criza neînţelegerii, unele legislaţii sugerează, iar altele obligă ca aporturile în natură să fie evaluate de un expert independent. O astfel de evaluare este bine venită în cazul în care se efectuează în prezenţa a câtorva factori.

Expertul trebuie să fie, în primul rând, specialist în domeniul de utilizare a bunului respectiv[517]; în al doilea rând, independent faţă de societatea care se constituie şi faţă de fondatorul care face acest aport; în al treilea rând, răspunzător juridic pentru evaluarea eronată a bunurilor care fac obiectul aportului, alături de persoana care transmite aportul. Aceste persoane răspund, mai întâi, în faţa societăţii ale cărei active au fost diminuate prin evaluare exagerată. Dacă societatea devine insolvabilă, fondatorul care a transmis aportul şi expertul care le-a evaluat poartă răspundere subsidiară şi solidară în faţa creditorilor în mărimea în care valoarea bunului transmis a fost supraestimată.

În acest sens, Legea nr.989/2002 cu privire la activitatea de evaluare[518] stabileşte: Sunt supuse evaluării obligatorii obiectele transmise în calitate de contribuţie în capitalul social al întreprinderilor. Această dispoziţie obligă ca toate bunurile, indiferent de complexitate, de proporţia în capitalul social, de valoare economică şi de alte asemenea, care se transmit în capitalul social să fie supuse evaluării obligatorii. Cu această soluţie dură nu suntem de acord. Există bunuri al căror preţ poate fi determinat după alte criterii. De exemplu, valorile mobiliare şi mărfurile cotate la bursă.

În Codul civil a fost inclusă o dispoziţie mai maleabilă, potrivit căreia evaluarea în bani a aportului în natură se face prin acordul fondatorilor şi este susceptibilă unui control independent exercitat de experţi (audit) (art.106 alin.(4)). Cei care decid asupra valorii aportului sunt totuşi fondatorii, fapt confirmat expres în art.114 alin.(6), deşi evaluarea poate fi făcută şi de experţi independenţi. O altă soluţie decât aceea din Codul civil este prevăzută în Legea nr.1134/1997, la art.41 alin.(7), potrivit căreia, în cazul în care aportul nebănesc al fondatorului

---

517 De exemplu, specialist în piaţa imobiliară, mobiliară, proprietate industrială, tehnică de calcul, altă tehnică şi alte tehnologii.

518 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2002, nr. 102.

depăşeşte 10% din capitalul social sau bunul ce face obiectul aportului nu circulă pe piaţa organizată, valoarea aportului se aprobă în temeiul raportului organizaţiei de audit sau al unei organizaţii specializate neafiliate societăţii.

2.4.4. Regimul juridic al aporturilor. Aportul în natură constă în transmiterea dreptului de proprietate sau de folosinţă asupra bunurilor corporale, precum şi a drepturilor exclusive sau relative asupra bunurilor proprietate intelectuală.

Transmiterea bunurilor în proprietate. Bunurile se consideră transmise cu titlu de proprietate dacă actul de constituire nu prevede altfel (Codul civil, art.114 alin.(2)). Această dispoziţie prezumă transmiterea proprietăţii pentru cazul în care din actul constitutiv nu rezultă clar dreptul cu care a fost transmis bunul. În sensul acestei dispoziţii, prin titlu de proprietate se înţelege nu numai dreptul de proprietate asupra bunurilor corporale, dar şi dreptul de proprietate intelectuală asupra bunurilor incorporale.

Dacă a fost transmis cu drept de proprietate, bunul iese din patrimoniul fondatorului şi intră în cel al societăţii, care va purta riscul pieirii lui fortuite. Acest bun nu poate fi urmărit de creditorii asociatului. Ultimul, la dizolvarea societăţii, nu poate avea dreptul să i se restituie bunul, decât valoarea lui[519]. De aici decurge şi calificarea contractului de constituire ca unul translativ de proprietate.

Dacă obiect al aportului este un bun supus înregistrării, proprietatea se consideră transmisă la data înscrierii actului în Registrul de stat. Astfel, se consideră că dreptul de proprietate asupra bunurilor imobile a apărut la data înscrierii acestuia în Registrul de imobile (Codul civil, art.290, 321, 499). Înregistrarea transferului dreptului de proprietate asupra imobilelor se face în baza actului de constituire şi conform *Legii cadastrului bunurilor imobile nr.1543/1998*[520].

519 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*, 2001, p.154.

520 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 1998, nr. 44-46.

Dacă valorile mobiliare care fac obiectul aportului sunt în formă de acţiuni sau de obligaţiuni, dreptul de proprietate se consideră transmis societăţii, la data înscrierii în registrul acţionarilor[521].

Asemenea imobilelor şi valorilor mobiliare, se transmit mijloacele de transport[522], mărcile[523], desenele şi modelele industriale[524], alte valori supuse înregistrării.

Bunurile corporale care nu sunt pasibile de înregistrare se transmit în proprietate societăţii prin semnarea unui act între administratorul ei sau o persoană împuternicită de acesta şi fondatorul, care varsă aportul şi transmite efectiv bunurile.

Transmiterea bunurilor în folosinţă suportă un regim juridic deosebit. Valoarea lor nu intră în capitalul social, ultimul cuprinzând numai valoarea dreptului de folosinţă. Ca unitate de referinţă la evaluarea dreptului de folosinţă a unui bun poate servi cuantumul arendei pe care ar plăti-o în prealabil societatea pentru utilizarea bunului transmis. Acest cuantum prezumabil reprezintă valoarea dreptului de folosinţă care se include în activul societăţii şi ca aport la capitalul social. În limita valorii acestui aport, asociatului i se acordă o parte socială sau un număr de acţiuni cu care va vota la adunarea asociaţilor şi va putea pretinde la o parte din beneficiu.

---

521 Înregistrarea transferului dreptului de proprietate asupra valorilor mobiliare se efectuează în concordanţă cu Legea nr.1134/1997, art.18 şi Legea nr.199/1998, art.7.

522 Mijloacele de transport se consideră transmise ca aport la capitalul social la data înregistrării dreptului de proprietate în Registrul de stat al transporturilor. Modul de ţinere a acestui registru este reglementat prin *Regulamentul cu privire la Registrul de stat al transporturilor,* aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1047/1999. Vezi: *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova",* 1999, nr. 126-127.

523 Cesiunea dreptului asupra mărcii se face cu respectarea dispoziţiilor art. 24 din *Legea nr. 588/1995 privind mărcile şi denumirile de origine ale produselor*. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova", 1996, nr. 8-9.

524 Cesiunea dreptului asupra desenelor şi modelelor industriale se face cu respectarea dispoziţiilor art. 32 din *Legea nr. 991/1996 privind protecţia desenelor şi modelelor*. În: „Monitorul Oficial al Republicii Moldova" 1997, nr. 10-11.

Bunurile transmise în folosinţă pentru un anumit termen nu se vor restitui până la expirarea lui. În cazul pieirii fortuite a bunului dat în folosinţă, dauna este suportată de fondatorul proprietar, care rămâne obligat în faţa societăţii cu suma de bani nevalorificată de societate din dreptul de folosinţă asupra bunului pierit[525].

2.4.6. Mărimea aportului. Capitalul social al societăţii comerciale este divizat în participaţiuni care aparţin fondatorilor, numite şi părţi de interes, părţi sociale sau în acţiuni, a căror valoare are, în mod obligatoriu, expresie bănească.

Mărimea aportului fiecărui fondator trebuie să fie indicată în actul constitutiv (Codul civil, art.108 alin.(1) lit. d) şi e)). Astfel, trebuie stabilit că fiecare fondator se obligă să transmită aportul, care constă fie dintr-o sumă de bani, fie din bunuri concrete, indicând valoarea fiecărui bun.

Ca efect al transmiterii aportului, asociatul obţine un drept de creanţă, materializat prin participaţiunea acestuia la capitalul social, care poartă denumirea de *parte de interes*[526]*, parte socială*, sau obţine un număr de acţiuni. Potrivit dispoziţiilor din RSE, asociatul SRL care a vărsat integral aportul i se eliberează un înscris, numit *certificat al cotei de participare,* ce adevereşte că acesta deţine o cotă-parte (parte socială) în capitalul social[527]. Acţionarului i se eliberează acţiuni dacă ele sunt materializate sau certificate de acţiuni.

Codul civil prevede că *valoarea participaţiunii (părţii sociale) asociatului nu poate fi mai mare decât valoarea aportului vărsat de acesta*, însă permite situaţia inversă, când valoarea aportului poate fi mai mare decât valoarea participaţiunii. Această situaţie este justificată prin faptul că, la constituirea societăţii, asociaţii, pe lângă formarea capitalului

---

525 Vezi: Legea nr.1134/1997, art.41 alin.(9).

526 Denumirea de *parte de interes* nu este utilizată în legislaţia noastră, ci în doctrina română pentru a evidenţia cota-parte ce aparţine unui asociat al societăţii în nume colectiv sau unui comanditar. O considerăm utilă şi legislaţiei noastre.

527 Evităm intenţionat expresiile din RSE utilizate la elaborarea textului şi redăm numai esenţa normei, care, în opinia noastră, corespunde intenţiei elaboratorilor. Analiza gramaticală a textului nu este scopul nostru.

social, participă la formarea fondului comun, transmiţând sume necesare înregistrării societăţii şi efectuării unor alte acţiuni ce privesc formalităţile de constituire şi de începere a activităţii. Această prevedere este valabilă şi situaţiei în care societatea majorează capitalul social prin aporturile noilor asociaţi. În acest caz, aportul noului asociat trebuie să fie mai mare decât partea socială pe care acesta o dobândeşte, deoarece dobândeşte şi dreptul asupra unei părţi din capitalul de rezervă, din beneficiile nerepartizate şi din alte fonduri ale societăţii.

2.4.6. Termenul de transmitere a aportului. Aportul la capitalul social se face în termenele stabilite în Codul civil, la art.112 alin.(3) şi 114 alin.(5) şi în Legea nr.1134/1997, la art.34.

Astfel, în societatea în nume colectiv şi în societatea cu răspundere limitată, aportul, în limita a cel puţin 40% din cel subscris, se transmite până la înregistrarea societăţii, iar restul nu mai târziu de 6 luni de la data înregistrării dacă actul de constituire nu prevede un termen mai restrâns.

În societatea în comandită, la momentul înregistrării, comanditatul trebuie să verse cel puţin 60 % din capitalul subscris, iar restul nu mai târziu de 6 luni de la data înregistrării dacă actul de constituire nu prevede un termen mai restrâns.

În societatea pe acţiuni, persoana care subscrie acţiuni contra mijloace băneşti este obligată să le transmită integral la contul provizoriu până la înregistrarea societăţii, iar cel care subscrie şi se obligă să transmită aporturi în natură trebuie să le transmită în cel mult o lună de la data înregistrării de stat a societăţii.

Asociatul unic varsă integral aportul până la data înregistrării societăţii comerciale (Codul civil, art. 112 alin. (4).

Fondatorul care nu a transmis în termen aportul la care s-a obligat poate fi notificat de ceilalţi fondatori să-şi onoreze obligaţia şi avertizat cu excluderea din societate. Pe lângă notificare, legea acordă celui întârziat un termen de o lună pentru a-şi onora obligaţia.

Pentru asociatul care nu a vărsat aportul la care s-a obligat, societatea are la dispoziţie câteva alternative. Cea mai dură, prevăzută în Codul civil, la art.113 alin.(6), este excluderea asociatului din societate[528]

[528] Practica judiciară s-a pronunţat pentru dreptul adunării asociaţilor de a exclude asociatul care nu a depus cota de participare. Hotărârea Plenului Curţii

fără a i se restitui valoarea părţii lui deja vărsate[529]; cea de a doua este depunerea silită a părţii nevărsate din aport şi, ultima, reducerea părţii sociale la cuantumul aportului vărsat.

2.5. Modificarea capitalului social. Capitalul social, o dată constituit, devine fix şi se menţine în aceeaşi valoare toată perioada de existenţă a societăţii. De aceea, societatea comercială are obligaţia să indice în actul de constituire mărimea capitalului social, mărime ce se înscrie şi în Registrul de stat al întreprinderilor[530]. Dispoziţiile legale şi clauzele convenţionale din actul de constituire asigură capitalului social intangibilitate pentru a reprezenta o adevărată garanţie creditorilor sociali.

Constituind un element de stabilitate al patrimoniului societăţii, capitalul social poate fi modificat atunci când evenimente excepţionale din viaţa societăţii sau mediul economic impun acest lucru sau când o asemenea operaţiune devine o condiţie a realizării scopurilor în vederea cărora a fost constituită societatea. Având un caracter de excepţie, modificarea capitalului social se face numai în baza hotărârii fondatorului sau a adunării generale a asociaţilor cu cvorumul prevăzut de lege[531]. Numai în societatea pe acţiuni dreptul de a modifica capitalul social prin majorare poate fi delegat consiliului directoriu.

Pentru a produce efecte, hotărârea de modificare a capitalului social şi, implicit, de modificare a actului de constituire se comunică organului de înregistrare, care face înscrierea necesară în Registrul de stat al întreprinderilor. La operaţiunea de modificare a capitalului social apelează, de regulă, societatea cu răspundere limitată şi societatea pe acţiuni, aceasta însă poate fi utilizată şi de celelalte societăţi comerciale şi chiar de celelalte persoane juridice cu scop lucrativ.

Capitalul social se modifică prin majorare şi prin reducere.

2.5.1. Majorarea capitalului social. Majorarea capitalului social reprezintă o operaţiune juridică prin care organul competent al societăţii

---

Supreme de Justiţie nr. 4-2r/a-54/2001 din 31.10.2001. În: „Buletinul Curţii Supreme de Justiţie a Republicii Moldova", 2002, nr. 6, p. 11.

529 Art. 154 din Codul civil face excepţie de la această regulă.

530 Vezi: Legea nr.1265/2000, art.25.

531 **Bîrsan, Corneliu; Dobrinoiu, Vasile şi alţii.** *Op. cit.*, p. 120.

decide modificarea acestuia în sensul măririi cuantumului indicat anterior în actul de constituire şi în registru. Majorarea capitalului social se poate efectua numai după vărsarea integrală a aporturilor subscrise.

Majorarea capitalului social se face prin: creştere din contul activelor societăţii care depăşesc mărimea capitalului social şi mărire prin noi aporturi.

Majorarea din contul activelor societăţii care depăşesc capitalul social poate avea şi ea două forme:

- *majorarea capitalului din contul beneficiilor nerepartizate ale societăţii*. În acest caz, se realizează o creştere de capital dacă adunarea generală decide încorporarea beneficiului în capitalul social, concomitent şi creşterea valorii participaţiunilor fiecărui asociat. O creştere similară a capitalului şi a participaţiunilor are loc în cazul reevaluării unor tipuri de active ale societăţii (de exemplu, a activelor imobile). În aceste cazuri, participaţiunile tuturor asociaţilor cresc proporţional şi nici unul din ei nu este lezat în drepturi;

- *majorarea capitalului social din contul unor active cu stingerea concomitentă a unor datorii.* La această posibilitate de majorare a capitalului social se referă, în special, Legea nr.1134/1997 la art.41 alin.(2) lit. d), potrivit căreia, aport la capitalul social pot fi *obligaţiile (datoriile) societăţii faţă de creditori achitate cu active*. În acest caz, are loc convertirea unei datorii a societăţii în acţiuni şi transformarea creditorului în acţionar. Este important ca societatea care converteşte datoria în acţiuni să aibă active libere de obligaţii în valoare nu mai mică de noua mărime a capitalului social.

O a doua formă de majorare a capitalului social se face prin noi aporturi. Acestea pot fi depuse de către asociaţi, care au dreptul să-şi menţină influenţa în societate, dar şi de terţi. Dacă participaţiunile asociaţilor cresc din contul aporturilor suplimentare ale tuturor deţinătorilor, capitalul social se va majora, de asemenea, fără a afecta interesele asociaţilor. Capitalul social se poate majora prin aporturile suplimentare, dar neproporţionale, ale tuturor asociaţilor, prin aporturile numai a unor asociaţi sau prin aporturile unor terţi.

Majorarea capitalului social trebuie să fie înregistrată la organul competent numai după ce se demonstrează existenţa activelor libere de

obligaţii în proporţii egale sau care depăşesc noua mărime a capitalului social, precum şi dovezile că aporturile suplimentare au fost efectiv vărsate.

2.5.2. Reducerea capitalului social se efectuează numai prin hotărâre a organului suprem al societăţii comerciale şi numai în condiţiile legii, pentru a nu micşora masa activă a patrimoniului fără ca creditorii să ia cunoştinţă de aceasta. Reducerea capitalului nu poate fi făcută sub minimul stabilit de lege.

Hotărârea de reducere a capitalului social trebuie să fie adusă la cunoştinţă fiecărui creditor şi ulterior publicată. În lipsa unor dispoziţii exprese privind publicarea reducerii, considerăm necesară publicarea în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”* (Codul civil, art.105). Dacă creditorii societăţii nu se opun reducerii, capitalul poate fi micşorat. În cazul în care creditorii se opun, reducerea capitalului poate fi efectuată numai după satisfacerea cerinţelor celor care se opun.

Reducerea capitalului social are loc prin împărţirea efectivă a unor active între asociaţi sau din cauza insuficienţei de active.

Reducerea capitalului prin împărţirea efectivă a unor active între asociaţi. În cazul în care organul suprem (fondatorul, adunarea generală) consideră că activele societăţii nu sunt utilizate eficient în activitatea de întreprinzător, iar pentru atingerea scopului propus sunt suficiente activele mai mici, poate decide micşorarea capitalului social şi împărţirea între asociaţi a activelor neutilizate. După informarea creditorilor şi satisfacerea cerinţelor creditorilor care se opun, societatea prezentă Camerei Înregistrării de Stat actele cu privire la reducere. Numai după înregistrarea reducerii capitalului şi înscrierea noii mărimi a capitalului social, societatea poate să înceapă împărţirea între asociaţi a activului ce depăşeşte noua mărime a capitalului social. Restituirea activelor se poate face în bani sau în natură.

Reducerea capitalului din cauza insuficienţei de active. În cazul în care societatea activează ineficient şi valoarea activelor societăţii sunt sub nivelul mărimii capitalului social, societatea trebuie, în respectarea dispoziţiei art.112 alin.(1) din Codul civil, să decidă fie suplimentarea activelor şi egalarea lor cu mărimea declarată a capitalului social, fie reducerea capitalului social până la nivelul activelor nete. Deşi această

obligaţie este stipulată expres numai pentru societăţile pe acţiuni, considerăm că trebuie aplicate şi celelalte societăţi care se află într-o astfel de stare financiară. Dispoziţia art.39 alin.(6) din Legea nr.1134/1997 prevede că, dacă, la expirarea celui de-al doilea an financiar sau a oricărui an financiar ulterior, valoarea activelor nete ale societăţii, potrivit bilanţului anual al societăţii, va fi mai mică decât mărimea capitalului social, adunarea generală anuală a acţionarilor este obligată să hotărască asupra reducerii capitalului social şi/sau majorării valorii activelor nete prin efectuarea de către acţionarii societăţii a unor aporturi suplimentare, în modul prevăzut de statutul societăţii, ori asupra lichidării societăţii. Neîndeplinirea acestor dispoziţii duce la dizolvarea forţată a societăţii şi la lichidarea ei prin hotărâre judecătorească.

Capitolul IX
REORGANIZAREA SOCIETĂŢILOR COMERCIALE

Dispoziţii generale. *Reorganizarea este o operaţiune juridică complexă de transmitere a drepturilor şi obligaţiilor prin succesiune de la o persoană juridică existentă la o persoană juridică succesoare, care există sau care ia naştere prin reorganizare.* Succesorul continuă raporturile juridice ale predecesorului său. Ca efect al reorganizării, are loc fie dizolvarea unor persoane juridice (absorbţia), fie constituirea unor alte persoane juridice (separarea), fie dizolvarea şi constituirea produse concomitent (contopirea şi divizarea). Dizolvarea unor persoane juridice şi constituirea altora nu reprezintă scopul în sine al reorganizării, ci fenomenele ei accesorii. Reorganizarea *cuprinde cel puţin două persoane juridice şi produce efecte creatoare, modificatoare ori de încetare a lor*[532]. Operaţiunea de reorganizare este o realizare a tehnicii juridice care, impusă de necesităţile practice, contribuie la eficientizarea activităţii de întreprinzător. Respectiva analiză se va referi exclusiv la reorganizarea societăţilor comerciale, de o importanţă deosebită pentru dezvoltarea relaţiilor economice.

Regulile generale privind reorganizarea persoanelor juridice cu scop lucrativ se conţin în Codul civil, la art.69-85, iar regulile speciale – la art.135, 144, precum şi în Legea nr.1134/1997 cu privire la societăţile pe acţiuni (art.93-96), în Regulamentul societăţilor economice (pct.31,33, 34, 38), în Legea nr.1265/2000 cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor şi organizaţiilor (art.20-23).

Poate fi apreciat ca o bună realizare faptul că în Codul civil au fost incluse reglementări amănunţite privind procedurile de reorganizare, fiind înlăturate incertitudinea şi haosul din codul civil anterior. Codul civil în vigoare conţine dispoziţii exprese şi precise, care induc claritate în procedura de reorganizare, atât de necesare persoanelor juridice care se

---

[532] **Beleiu, Gheorghe.** *Drept civil român, introducere în dreptul civil, subiectele dreptului civil*, p.400.

reorganizează, potenţialilor investitori şi creditorilor acestora, precum şi organului de înregistrare.

Persoana juridică se poate reorganiza în mod voluntar, în temeiul hotărârii organului ei suprem, sau în mod silit, în temeiul hotărârii instanţei de judecată sau a organului administrativ competent. Hotărârea de reorganizare voluntară a societăţii comerciale sau de participare la un proces de reorganizare în care sunt antrenate mai multe persoane juridice poate fi luată numai de organul ei suprem cu majoritatea de voturi stabilită de lege sau de actul de constituire. Dacă în procesul de reorganizare sunt implicate mai multe persoane juridice, hotărârea de reorganizare trebuie adoptată de fiecare persoană aparte, cu respectarea cerinţelor stabilite de lege şi de actul constitutiv. Reorganizarea prin divizare sau separare poate fi hotărâtă, în unele cazuri, de instanţa de judecată sau de organul de stat competent. O astfel de hotărâre poate fi adoptată de instanţă în procesul de insolvabilitate când faţă de persoana juridică insolvabilă se aplică procedura planului, stabilită de Legea insolvabilităţii nr. 632/2001. Una din soluţiile procedurii planului poate fi divizarea persoanei juridice insolvabile în două sau în mai multe părţi şi transmiterea participaţiunilor către unul sau mai mulţi creditori. Legea nr.1103/2000 cu privire la protecţia concurenţei stabileşte o altă modalitate de reorganizare forţată a persoanelor juridice, şi anume prin hotărâre a Agenţiei Naţionale pentru Protecţia Concurenţei. Potrivit art.19 din legea menţionată, Agenţia are dreptul să emită o hotărâre privind divizarea sau separarea forţată a unui agent economic care ocupă o situaţie dominantă pe piaţă dacă acesta a încălcat mai mult de două ori dispoziţiile legale. Hotărârea de reorganizare prin divizare şi separare poate fi emisă numai dacă formarea noilor persoane juridice va favoriza dezvoltarea concurenţei şi dacă există posibilitatea izolării organizatorice, teritoriale şi tehnologice a subdiviziunilor persoanei juridice care urmează a fi reorganizată.

Persoana juridică se poate reorganiza prin fuziune, dezmembrare şi transformare. Pe parcursul temei respective se vor face referiri numai la procedurile de reorganizare cu participarea societăţilor comerciale.

§ 1. Fuziunea

1.1. Dispoziţii generale. Fuziunea este o operaţiune tehnico-juridică de reorganizare prin care două sau mai multe societăţi comerciale sau persoane juridice cu scop lucrativ îşi unesc patrimoniile într-o singură persoană juridică pentru concentrarea capitalului şi sporirea rentabilităţii. Fuziunea are două forme, contopirea şi absorbţia, deosebirea dintre ele constând în efectele juridice pe care le produc.

Operaţiunea de fuziune presupune succesiunea universală a patrimoniului, deoarece drepturile şi obligaţiile societăţilor care se dizolvă trec integral la societatea nouă sau la societatea absorbantă.

Fuziunea, ca operaţiune tehnico-juridică, implică mai multe societăţi comerciale şi se produce în baza unui contract, aprobat de fiecare societate participantă. Dacă contractele civile şi cele comerciale dobândesc valoare juridică şi devin executabile, de regulă, la data semnării lor de către administratorul societăţii comerciale, contractul de fuziune are forţă juridică şi devine executabil numai dacă a fost aprobat de organul suprem al fiecărei societăţi participante la fuziune şi dacă a fost înregistrat în modul stabilit.

Fuziunea societăţilor comerciale implică următoarele operaţiuni: negocierile şi elaborarea proiectului contractului de fuziune; aprobarea contractului de fuziune de către organele supreme ale societăţilor participante la fuziune; notificarea Camerei Înregistrării de Stat cu privire la iniţierea reorganizării; informarea creditorilor şi publicarea avizului în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”* cu privire la fuziune; satisfacerea cerinţelor creditorilor sau, după caz, garantarea drepturilor acestora; prezentarea actelor necesare înregistrării fuziunii; înregistrarea fuziunii la Camera Înregistrării de Stat;

În cazurile stabilite de lege, fuziunea se poate produce numai dacă autoritatea competentă eliberează autorizaţia de rigoare. Fuziunea societăţilor comerciale duce la concentrarea capitalului şi la crearea unei societăţi puternice din punct de vedere economic, care ar putea influenţa negativ concurenţa. Acesta este motivul pentru care *Legea nr.1134/1997 cu privire la societăţile pe acţiuni* stabileşte că fuziunea societăţilor comerciale pe acţiuni se efectuează cu acordul organului de protecţie a

concurenţei. Potrivit art.17 din *Legea nr.820/2000 privind protecţia concurenţei*, Agenţia Naţională pentru Protecţia Concurenţei efectuează un control prealabil asupra creării, extinderii, comasării şi fuzionării asociaţiilor de agenţi economici, holding-urilor, grupurilor industrial-financiare, precum şi asupra fuzionării agenţilor economici, dacă faptul acesta ar duce la formarea unui agent economic a cărui cotă pe piaţa de mărfuri ar depăşi 35 la sută. Înregistrarea fuziunilor fără acordul acestei agenţii este interzisă. Potrivit art.93 alin. (9) din Legea cu privire la societăţile pe acţiuni, pentru înregistrarea societăţii înfiinţate prin fuziune este necesară şi autorizaţia Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare. Băncile constituite prin fuziune sau dezmembrare încep activitatea numai după obţinerea autorizaţiei Băncii Naţionale a Moldovei (Legea instituţiilor financiare nr.550/1995, art.16).

Fuziunea societăţilor pe acţiuni se află în atenţia şi unor structuri internaţionale. Astfel, Consiliul Economic European (C.E.E.) a dedicat fuziunii acestora Directiva a treia, nr.78/855/ din 9 octombrie 1978, privind fuziunea societăţilor pe acţiuni şi recomandă statelor membre utilizarea unor mecanisme juridice uniforme de efectuare a fuziunilor.

1.2. Fuziunea prin contopire este o operaţiune juridică prin care două sau mai multe societăţi comerciale se unesc pentru a constitui o nouă societate comercială. În urma contopirii, societăţile comerciale care participă la reorganizare se dizolvă şi se radiază din Registrul de stat, iar patrimoniul lor trece prin succesiune la noua societate comercială, care continuă raporturile juridice începute de predecesori[533].

1.2.1. Contractul de fuziune prin contopire. Persoanele interesate (asociaţii, membrii consiliului sau administratorii societăţilor comerciale) elaborează proiectul contractului de fuziune prin contopire. Contractul de fuziune prin contopire este, după natura sa juridică, similar contractului

[533] Directiva C.E.E. nr.78/855/ din 9 octombrie 1978 privind fuziunea societăţilor pe acţiuni defineşte, la art. 3 alin. (1), fuziunea prin contopire ca *operaţiune prin care mai multe societăţi dizolvate fără lichidare transferă unei societăţi nou înfiinţate toate bunurile şi obligaţiile lor în schimbul emiterii către acţionarii lor de acţiuni în noua societate şi a unei plăţi în numerar care să nu depăşească 10% din valoarea nominală a acţiunilor emise sau, dacă acestea nu au o valoare nominală, din valoarea lor contabilă*.

de societate civilă. În ambele contracte, interesele semnatarilor sunt identice: constituirea unei noi societăţi comerciale cu personalitate juridică căreia i se transmite cu titlu universal patrimoniul societăţilor care se contopesc. Între contractul de societate civilă şi cel de fuziune prin contopire există însă şi deosebiri. În societatea civilă, părţile contractante dau naştere la o proprietate comună (Codul civil, art.1342 alin.(3)). În contractul de fuziune prin contopire, părţile contractante nu creează o proprietate comună. Patrimoniul participanţilor la contract trece la societatea care se constituie. Prin contractul de societate civilă, semnatarii dobândesc drepturi şi îşi asumă obligaţii pentru întreaga perioadă de acţiune a contractului. În cazul contractului de fuziune prin contopire, semnatari sunt societăţile comerciale care fuzionează. Ele au drepturi şi obligaţii numai de la aprobarea contractului acestuia de către organele competente şi până la înregistrarea lui la Camera Înregistrării de Stat, implicit, şi a noii societăţi comerciale. După înregistrarea ei de stat, urmează radierea societăţilor dizolvate, drepturile şi obligaţiile faţă de noua societate comercială trecând la asociaţii acesteia, care, de fapt, nu sunt alţii decât asociaţii societăţilor dizolvate.

Potrivit art.74 alin. (2) din Codul civil, în proiectul contractului de fuziune prin contopire trebuie să se indice:

- denumirea şi sediul societăţilor comerciale implicate în procesul de reorganizare, numărul de înregistrare (IDNO) şi data înregistrării;
- forma fuziunii (contopirea);
- avantajele fuziunii prin contopire pentru asociaţii fiecărei societăţi implicate în procesul de reorganizare;
- drepturile şi obligaţiile (patrimoniul) care urmează a fi trecute de la societăţile care se dizolvă la societatea care se constituie. Drepturile şi obligaţiile se confirmă prin acte juridice şi documente contabile. Ca probă pot servi şi actele de inventariere, bilanţul contabil întocmit până la aprobarea contractului de fuziune prin contopire, extrasele din registrele de stat care confirmă existenţa unor anumite drepturi, dispoziţiile bancare privind mijloacele băneşti ale societăţii de la o anumită dată;
- datele de identitate ale asociaţilor societăţilor care se contopesc şi participaţiunile (părţile sociale, acţiunile) pe care le deţin în ele, participaţiunile pe care le vor deţine în societatea ce se constituie;

- data la care urmează să fie elaborat şi semnat actul de transmitere a drepturilor şi obligaţiilor de la societăţile ce se dizolvă la societatea ce se constituie. Legea obligă societăţile implicate în procedura de contopire să întocmească actul de transmitere la aceeaşi dată.

În proiectul contractului de fuziune prin contopire trebuie să se indice datele de identitate ale noii societăţi comerciale, numele candidatului la funcţia de administrator şi la funcţii în alte organe, după caz, indicate în lege. La proiectul contractului de fuziune prin contopire trebuie să se anexeze, ca parte componentă, proiectul actului de constituire a noii societăţi. Acestea se aduc concomitent la cunoştinţă asociaţilor pentru a putea fi analizate în ansamblu.

Preluând ideea din prevederile Directivei C.E.E. nr.78/855/ din 9 octombrie 1978 privind fuziunea societăţilor pe acţiuni, considerăm util angajarea de experţi, independenţi de societăţile care fuzionează, pentru a examina condiţiile fuziunii prin contopire şi a elabora un raport pentru asociaţii societăţilor care fuzionează.

Asociaţii societăţilor care intenţionează să fuzioneze trebuie să fie informaţi despre eventuala contopire pentru a lua cunoştinţă de materialele pregătite către adunare, inclusiv de proiectul contractului de fuziune prin contopire şi de proiectul actului de constituire[534]. Aceste acte pot fi înmânate fiecărui asociat sau pot fi doar prezentate, la cerinţă. În cazul societăţilor cu răspundere limitată şi societăţilor pe acţiuni, legislaţia prevede că actele pregătite pentru adunarea generală trebuie să fie aduse la cunoştinţa asociaţilor în cel puţin 3 zile înainte de adunarea

[534] Potrivit art.11 din Directiva C.E.E. nr.78/855/ din 9 octombrie 1978 privind fuziunea societăţilor pe acţiuni, la documentele societăţii care fuzionează, acţionarii au acces cu cel puţin o lună înaintea datei stabilite pentru adunarea generală. Printre aceste documente sunt menţionate expres: proiectul, care conţine condiţiile de fuzionare, bilanţurile anuale şi raporturile anuale pe ultimii trei ani financiari ale societăţilor care fuzionează, un bilanţ contabil conţinând condiţiile de fuzionare, întocmit la o dată care să nu fie mai devreme de trei luni de până la data întocmirii proiectului, dacă ultimul bilanţ anual se referă la un an financiar care s-a încheiat cu mai mult de 6 luni înaintea acelei date, raporturile organelor administrative şi de conducere ale societăţilor care fuzionează, în care se explică detaliat condiţiile fuziunii şi se stabilesc bazele lor juridice şi economice, rata de schimb a acţiunilor, raporturile experţilor independenţi, adresate acţionarilor.

generală sau în cel puţin 10 zile înainte de adunarea generală a acţionarilor (Legea nr.1134/1997, art.56).

1.2.2. Hotărârea de fuziune prin contopire. Proiectul contractului de fuziune prin contopire şi proiectul actului de constituire a noii societăţi sunt analizate şi puse la vot fiecare în parte la adunarea generală a fiecărei societăţi care participă la contopire. Aprobarea proiectelor se face cu 2/3 din numărul total de voturi dacă actul de constituire nu prevede o majoritate mai mare. Contopirea societăţilor în nume colectiv şi a societăţilor în comandită se hotărăşte în unanimitate (Codul civil, art.122). Hotărârea de aprobare a contractului de fuziune prin contopire trebuie să soluţioneze integral toate problemele ce ţin de constituirea şi administrarea noii societăţi, de transmiterea întregului patrimoniu şi de radierea societăţilor care se dizolvă.

Actul de constituire a noii societăţi trebuie să fie autentificat. El nu trebuie să fie semnat de asociaţii societăţilor care se contopesc, aşa cum se afirmă uneori, ci devine valabil la data aprobării lui de adunarea generală a asociaţilor în fiecare societate, astfel manifestându-se voinţa de contopire. Votarea în cadrul adunărilor generale prezumă că unii asociaţi pot să se exprime împotrivă, ceea ce însă nu constituie un impediment în procedura de contopire. Votanţii contra fuziunii prin contopire dobândesc anumite drepturi faţă de societatea care participă la fuziune.

Contractul de fuziune prin contopire se află la originea constituirii noii societăţi, demonstrează voinţa de unificare societăţilor care se dizolvă, implicit a tuturor asociaţilor acestora sau a majorităţii.

1.2.3. Notificarea Camerei Înregistrării de Stat cu privire la începerea procesului de contopire. În cazul în care contractul de fuziune prin contopire a fost aprobat de fiecare societate participantă la fuziune, Camera Înregistrării de Stat trebuie notificată, în decursul a 3 zile de la data adoptării ultimei hotărâri, despre intenţia de fuziune. În Registrul de stat al întreprinderilor, se consemnează viitoarea reorganizare. Pentru efectuarea consemnării, se prezintă: hotărârea de reorganizare a fiecărei societăţi participante, copia de pe avizul publicat *în „Monitorul Oficial al Republicii Moldova”* şi certificatele de înregistrare pentru înscrierea menţiunii *„În proces de reorganizare”*.

Nerespectarea termenului de 3 zile nu duce la decădere din drepturi. La cererea solicitanţilor, actele pot fi primite şi mai târziu.

Din momentul consemnării în Registrul de stat a începerii procedurii de reorganizare, organul de înregistrare nu este în drept să înscrie modificări în actele de constituire ale societăţilor implicate în procedura de reorganizare.

1.2.4. Notificarea creditorilor. Creditorii fiecărei societăţi care se contopeşte au dreptul să fie informaţi despre reorganizare. Codul civil stabileşte, la art.72, obligaţia administratorilor societăţilor comerciale implicate în procesul de contopire de a notifica, în termen de 15 zile de la adoptarea hotărârii de fuziune, fiecare creditor cunoscut despre eventuala contopire şi de a publica în două ediţii consecutive ale *„Monitorului Oficial al Republicii Moldova”* avize cu privire la contopire. În avize, trebuie să fie identificate clar societăţile care se contopesc şi se dizolvă, precum şi atributele societăţii ce se constituie prin contopire.

Creditorii sunt în drept să ceară, în termen de două luni de la publicarea ultimului aviz, garanţii de la debitorul care fuzionează, în măsura în care nu pot cere satisfacerea creanţelor. Înaintând cerinţe faţă de debitor, creditorul trebuie să informeze Camera Înregistrării de Stat despre creanţele sale. Camera nu poate face operaţiuni de înregistrare a reorganizării dacă nu sunt prezentate dovezi privind satisfacerea cerinţelor creditorului. În cazul în care reorganizarea a fost înregistrată contrar intereselor creditorului, acesta are dreptul la apărare judiciară.

Dacă obligaţia de plată a societăţii care fuzionează prin contopire a ajuns la scadenţă, creditorul este în drept să ceară executarea până la înregistrarea contopirii. În cazul în care obligaţia de plată nu ajuns la scadenţă, creditorul are dreptul numai la garanţii, dacă demonstrează că prin fuziune va fi lezat în drepturi. Poate cere garanţii creditorul societăţii care, prin contopire cu alte societăţi care au active compromise, ar putea ajunge în prag de insolvabilitate. În calitate de garanţii ar putea servi instituirea unui drept de gaj sau de ipotecă. Creditorul care are deja garanţii reale nu se poate opune procesului de contopire.

Creditorii care nu au înaintat cerinţe de executare a obligaţiilor sau de obţinere a garanţiilor se pot adresa succesorului societăţilor contopite pentru a le satisface.

1.2.5. Protecţia salariaţilor societăţilor care fuzionează. Dacă se prevede reducerea numărului de salariaţi în urma fuziunii prin contopire, în contractul de fuziune prin contopire se indică persoanele care vor fi disponibilizate, urmând ca administratorii să le prevină. În acest caz, sunt aplicabile dispoziţiile Codului muncii.

1.2.6. Executarea contractului de fuziune prin contopire şi înregistrarea contopirii. Executarea contractului de fuziune prin contopire presupune săvârşirea unui ansamblu de operaţiuni juridice şi tehnice care privesc apariţia şi dispariţia unor subiecte de drept şi trecerea patrimoniului de la societăţile comerciale care se dizolvă la societatea care se constituie. Operaţiunile juridice constă în efectuarea unor înscrieri în Registrul de stat al întreprinderilor, ce privesc înregistrarea noii societăţi şi radierea societăţilor care se dizolvă. Operaţiunile tehnice constă în elaborarea actelor de predare-primire a drepturilor (bunurilor) şi a obligaţiilor (datoriilor) de la societăţile ce se dizolvă la societatea care se constituie.

În conformitate cu art.22 din Legea nr.1265/200 şi art.76 din Codul civil, la Camera Înregistrării de Stat se prezintă: cererea de înregistrare (potrivit art.20 alin.(1) din Legea nr.1265/2000, organul de înregistrare decide, în termen de 15 zile, înregistrarea sau respingerea cererii); copia autentificată de pe contractul de fuziune prin contopire; hotărârile de fuziune prin contopire adoptate de adunările generale ale societăţilor participante; actul de constituire al noii societăţii; actele de constituire şi certificatele de înregistrare (în original) ale societăţilor care se contopesc; copia de pe avizele publicate în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*; actele care demonstrează garantarea drepturilor sau satisfacerea creanţelor creditorilor, dacă au fost înaintate cerinţe; autorizaţia de fuziune prin contopire eliberată de organul de stat competent, după caz; dovada de plată a taxei de înregistrare.

Concomitent cu depunerea acestor acte, unul dintre administratorii societăţilor ce se contopesc sau persoana desemnată ca administrator al societăţii comerciale ce se constituie depune actele necesare înregistrării de stat a noii societăţi. După prezentarea actelor, organul de înregistrare le verifică şi, dacă sunt conforme cerinţelor legale, se face înregistrarea fuziunii prin contopire.

Înregistrarea se face prin cel puţin 2 operaţiuni în registru: radierea societăţilor care se dizolvă şi înregistrarea noii societăţi.

Prima operaţiune efectuată de Cameră constă în înregistrarea noii societăţi comerciale care preia în mod abstract, de la data înregistrării, toate drepturile şi obligaţiile societăţilor ce se contopesc. Administratorii societăţilor care se dizolvă nu mai sunt în drept, de la această dată, să facă acte juridice în numele lor, cu excepţia semnării actului de transmitere a patrimoniului, de predare a bunurilor şi documentelor. Se întocmesc atâtea acte de transmitere câte societăţi participă la contopire, fiind semnate de administratorii societăţilor care se dizolvă şi de administratorul societăţii care se constituie. Explicaţia situaţiilor de mai sus se găseşte în dispoziţiile art.60 alin.(1) şi art. 61 alin.(1) din Codul civil, potrivit cărora capacitatea civilă a persoanei juridice apare numai la data înregistrării de stat şi numai atunci ea poate primi patrimoniul prin succesiune, întocmi bilanţul său şi înregistra bunurile pasibile de înregistrare. Actul de transmitere trebuie să conţină dispoziţii privitoare la întregul patrimoniu al societăţii care se dizolvă. După ce bunurile şi documentele sunt transmise şi actele de transmitere prezentate Camerei de Înregistrare, aceasta radiază din Registrul de stat societăţile dizolvate.

Înregistrarea contopirii conformă prevederii art.77 din Codul civil serveşte temei juridic pentru trecerea universală a drepturilor şi obligaţiilor de la societăţile care se dizolvă la noua societate, raporturile comerciale ale persoanelor dizolvate urmând să fie continuate de acesta, ca succesor al lor.

Din dispoziţiile art.70 alin.(1) şi (2), ale art.72 alin.(4) din Codul civil rezultă că societatea constituită prin contopire răspunde pentru obligaţiile de până la reorganizare, dacă actul de transmitere nu prevede altfel. Conform art.73, la succesori trec nu numai drepturile şi obligaţiile indicate în actul de transmitere, dar şi cele neindicate, existente în patrimoniul societăţilor ce se dizolvă la momentul înregistrării. La succesori trec şi drepturile litigioase dintre părţi, precum şi cele necunoscute la momentul reorganizării. Dacă drepturile care se transferă sunt pasibile de înregistrare, succesorul de drepturi trebuie să le înregistreze.

Înregistrarea fuziunii prin contopire se demonstrează prin

certificatul de înregistrare a noii societăţii.

1.3. Fuziunea prin absorbţie este o operaţiune juridică prin care o societate comercială încorporează una sau mai multe societăţi, care, în consecinţă, se dizolvă şi sunt radiate din Registrul de stat. Patrimoniul societăţii absorbite trece la societatea absorbantă, care, după modificarea actelor de constituire, îşi continuă propria existenţă, precum şi toate raporturile juridice ale societăţii absorbite[535].

1.3.1. Contractul de fuziune prin absorbţie. Persoanele interesate elaborează proiectul contractului de fuziune prin absorbţie. Acest contract are ca scop preluarea (încorporarea) de către persoana juridică absorbantă a patrimoniului persoanei juridice absorbite şi locul acesteia în raporturile juridice în care se afla.

Potrivit art.74 alin. (2) din Codul civil, în proiectul contractului de fuziune prin absorbţie trebuie să se indice:

- denumirea şi sediul societăţilor comerciale implicate în procesul de reorganizare, societatea absorbantă şi societatea absorbită;
- forma fuziunii (absorbţia);
- avantajele fuziunii prin absorbţie pentru asociaţii fiecărei societăţi implicate în procesul de reorganizare;
- drepturile şi obligaţiile (patrimoniul) care urmează a fi trecute de la societatea care se dizolvă la societatea absorbantă;
- datele de identitate ale asociaţilor societăţii absorbite, participaţiunile (părţile sociale, acţiunile) pe care aceştia le deţin în ea şi participaţiunile care le vor deţine în societatea absorbantă;
- data la care urmează să fie elaborat şi semnat actul de transmitere a drepturilor şi obligaţiilor de la societatea ce se dizolvă la societatea absorbantă;

---

[535] Potrivit art.4 alin.(1) din Directiva C.E.E. nr.78/855 din 9 octombrie 1978 privind fuziunea societăţilor pe acţiuni, „fuziunea prin absorbţie" este o operaţiune prin care una sau mai multe societăţi dizolvate fără lichidare transferă unei alte societăţi bunurile şi obligaţiile lor în schimbul emiterii, către acţionarii societăţii ori ai societăţilor absorbite, de acţiuni în societatea absorbantă şi efectuării unei plăţi în numerar care să nu depăşească 10% din valoarea nominală a acţiunilor emise sau, dacă acestea nu au valoare nominală, din valoarea lor contabilă.

La proiectul contractului de fuziune prin absorbţie trebuie să se anexeze actul de constituire a societăţii absorbante şi propunerile de modificare a acestuia făcute în legătură cu absorbţia.

1.3.2. Hotărârea de fuziune prin absorbţie. Proiectul contractului de fuziune prin absorbţie şi proiectul modificărilor la actul de constituire a societăţii absorbante sunt analizate şi puse la vot la adunarea generală a fiecărei societăţi care fuzionează. Aprobarea proiectului se face cu 2/3 din numărul total de voturi, dacă actul de constituire nu prevede o majoritate mai mare. În cazul în care în procesul de fuziune sunt implicate societăţi în nume colectiv sau societăţi în comandită, hotărârea de aprobare a fuziunii prin absorbţie se adoptă numai cu votul unanim al asociaţilor (Codul civil, art.122). Prin astfel de hotărâre, fiecare societate îşi manifestă voinţa de fuziune, iar asociaţii societăţii absorbite cad de acord cu clauzele actului de constituire al societăţii absorbante şi cu participaţiunile care le-au fost atribuite din capitalul social al societăţii absorbite.

Contractul de fuziune prin absorbţie se află la originea absorbţiei, demonstrează voinţa de unificare a societăţilor, inclusiv a tuturor asociaţilor acestora sau numai a majorităţii lor. În lipsa unui astfel de contract modificările societăţii absorbante nu poate fi înregistrate, iar societatea absorbită nu poate fi radiată.

1.3.3. Notificarea Camerei Înregistrării de Stat cu privire la începerea procesului de absorbţie. În cazul în care contractul de fuziune prin absorbţie este aprobat, fiecare societate participantă la fuziune trebuie să notifice Camera Înregistrării de Stat, în termen de 3 zile de la data ultimei hotărâri, despre intenţia de fuziune. În Registrul de stat al întreprinderilor, se consemnează viitoarea reorganizare. Pentru efectuarea consemnării, se prezintă: hotărârea de reorganizare a fiecărei societăţi participante, copia de pe avizul publicat în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”* şi certificatele de înregistrare pentru înscrierea menţiunii „*În proces de reorganizare*”.

Din momentul consemnării în Registrul de stat a începerii procedurii de reorganizare, organul de înregistrare nu este în drept să înscrie modificările din actele de constituire ale societăţilor implicate în procedura de reorganizare.

1.3.4. Notificarea creditorilor. Creditorii societăţilor care fuzionează prin absorbţie au aceleaşi drepturi ca şi creditorii societăţilor care fuzionează prin contopire.

1.3.5. Executarea contractului de fuziune prin absorbţie şi înregistrarea absorbţiei. Executarea contractului de fuziune prin absorbţie presupune săvârşirea unui ansamblu de operaţiuni juridice şi tehnice care privesc modificarea actelor de constituire ale societăţii absorbante, dizolvarea societăţii absorbite şi trecerea patrimoniului de la aceasta din urmă la societatea absorbantă.

Operaţiunile juridice constă în efectuarea unor înscrieri în Registrul de stat al întreprinderilor, ce privesc modificarea actelor societăţii absorbante şi radierea societăţilor absorbite. Operaţiunile tehnice constă în transmiterea drepturilor (bunurilor) şi a obligaţiilor (datoriilor) de la societăţile ce se dizolvă la societatea absorbantă şi întocmirea actelor constatatoare.

În conformitate cu art. 22 din Legea nr.1265/200 şi art.76 din Codul civil, după expirarea a cel puţin 3 luni de la data ultimei publicaţii în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*, pentru înregistrarea fuziunii prin absorbţie, la Camera Înregistrării de Stat se prezintă: cererea de înregistrare; copia autentificată de pe contractul de fuziune prin absorbţie; hotărârile de fuziune prin absorbţie adoptate de adunările generale ale societăţilor participante; modificările la actul de constituire al societăţii absorbante; actele de constituire şi certificatele de înregistrare (în original) ale societăţilor absorbite; copia de pe avizele publicate în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”;* actele de transmitere a patrimoniului; actele care demonstrează garantarea drepturilor sau satisfacerea creanţelor creditorilor, dacă au fost înaintate cerinţe; autorizaţia de fuziune prin absorbţie eliberată de organul de stat competent; dovada de plată a taxei de înregistrare, actul de lichidare a conturilor bancare şi actul de predare a ştampilei societăţii absorbite.

După prezentarea actelor, organul de înregistrare le verifică şi, dacă sunt conforme cerinţelor legale, se face înregistrarea fuziunii prin absorbţie. Înregistrarea se face prin cel puţin două operaţiuni în registru: radierea societăţilor care se dizolvă şi înregistrarea modificărilor din actele de constituire ale societăţii absorbante.

Prima operaţiune făcută de Cameră constă în înregistrarea modificărilor din actul de constituire al societăţii absorbante, care preia în mod abstract, de la data înregistrării, toate drepturile şi obligaţiile societăţilor absorbite. Administratorii societăţilor care se dizolvă nu mai sunt în drept, de la această dată, să facă acte juridice în numele lor. Spre deosebire de fuziunea prin contopire, în care actul de transmitere se semnează numai după înregistrarea noii societăţii, în cazul fuziunii prin absorbţie actul de transmitere poate fi semnat şi până la înregistrarea modificărilor din actul de constituire al societăţii absorbante şi prezentat Camerei împreună cu celelalte documente. Actul de transmitere trebuie să conţină dispoziţii cu privire la întregul patrimoniu al societăţii absorbite.

A doua operaţiune făcută în Registrul de stat al întreprinderilor se referă la radierea societăţii dizolvate.

Înregistrarea fuziunii conform prevederii art.77 din Codul civil serveşte temei juridic pentru trecerea universală a drepturilor şi obligaţiilor de la societăţile care se dizolvă la societatea absorbantă, raporturile comerciale ale persoanelor dizolvate urmând să fie continuate de acesta, ca succesori ai lor.

Din dispoziţiile art.70 alin.(2) şi ale art.72 alin.(4) din Codul civil, rezultă că societatea absorbantă răspunde pentru obligaţiile societăţilor absorbite.

Înregistrarea fuziunii prin absorbţie se demonstrează cu extrasul din Registrul de stat al înscrierii modificărilor din actul de constituire al societăţii absorbante.

Nulitatea reorganizării prin fuziune. Fuziunea, indiferent de forma pe care o ia, poate fi declarată nulă prin hotărâre judecătorească dacă nu s-a încheiat contract de fuziune sau dacă hotărârile adunărilor generale ale societăţilor care au fuzionat sunt declarate nule. Pentru obligaţiile asumate de noua societate sau de societatea absorbantă răspund solidar societăţile care au fuzionat.

Potrivit Directivei C.E.E. nr.78/855 din 9 octombrie 1978 privind fuziunea societăţilor pe acţiuni, statelor membre li se recomandă să introducă în legislaţie un termen de cel mult 6 luni pentru contestarea fuziunii. Se recomandă, de asemenea, ca instanţa să acorde societăţii un

termen în care să poată remedia deficienţa ce atrage nulitatea fuziunii.

§ 2. Dezmembrarea

2.1. Dispoziţii generale. Dezmembrarea este o operaţiune tehnico-juridică de reorganizare, prin care o societate comercială se împarte în două sau mai multe societăţi comerciale independente sau prin care dintr-o societate comercială se separă o parte, formând o societate comercială independentă.

Prin dezmembrare are loc o succesiune cu titlu universal, deoarece drepturile şi obligaţiile (părţi ale patrimoniului) trec la una sau la mai multe persoane juridice.

Dezmembrarea societăţii comerciale se produce în baza unui plan aprobat de adunarea ei generală. Planul dobândeşte valoare juridică şi devine executabil numai după ce, conform lui, Camera Înregistrării de Stat a înregistrat societăţile care se constituie.

Dezmembrarea societăţilor comerciale implică următoarele operaţiuni: negocierea şi elaborarea planului de dezmembrare, aprobarea lui de către organul suprem al societăţii comerciale care se dezmembrează; notificarea Camerei Înregistrării de Stat cu privire la iniţierea reorganizării; informarea creditorilor şi publicarea avizului în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”* cu privire la dezmembrare; satisfacerea cerinţelor sau, după caz, garantarea drepturilor creditorilor; prezentarea actelor necesare înregistrării dezmembrării; înregistrarea dezmembrării la Camera Înregistrării de Stat.

Dezmembrarea societăţilor pe acţiuni se află în atenţia şi a unor structuri internaţionale. Astfel, Consiliul Economic European a dedicat divizării acestora a VI-a Directivă nr.82/891 din 17 decembrie 1982 privind divizarea societăţilor pe acţiuni şi recomandă statelor membre utilizarea unor mecanisme juridice uniforme de efectuare a acestor operaţiuni.

Dezmembrarea se face prin două forme: divizare şi separare.

2.2. Dezmembrarea prin divizare este o operaţiune prin care o societate comercială îşi pierde calitatea de subiect de drept prin dizolvare, împărţindu-se în două sau mai multe persoane juridice, care iau naştere în urma acestei operaţiuni. De la societatea comercială dizolvată trec prin

succesiune la noile societăţi părţi ale patrimoniului.

2.2.1. Proiectul planului de dezmembrare prin divizare. Dezmembrarea prin divizare are loc atunci când între asociaţi apar neînţelegeri sau când se consideră că divizarea va ridica eficienţa activităţii, datorită faptului că societatea mai mică devine mai mobilă, reacţionând rapid la necesităţile mediului de afaceri. Legiuitorul arată că planul de dezmembrare prin divizare se elaborează de organul executiv, care îl propune adunării generale ale asociaţilor spre aprobare.

În planul de dezmembrare prin divizare se indică toate aspectele divizării inclusiv:

- denumirea şi sediul societăţii care se divizează;
- modalitatea divizării;
- cauza şi eficienţa divizării;
- denumirea şi sediul societăţilor care iau naştere prin divizare;
- partea din capitalul social, drepturile (activele) şi obligaţiile (pasivele) care trec la fiecare societate nouă;
- datele de identitate ale asociaţilor care trec la fiecare din societăţile ce se constituie;
- mărimea participaţiunilor (părţi sociale, acţiuni etc.) deţinute de asociaţi în societatea care se divizează, mărimea participaţiunilor pe care ei le vor deţine în noua societate, data la care asociaţilor li se dau titluri la participaţiunile deţinute în noua societate; data la care aceste participaţiuni dau dreptul la dividende;
- data elaborării şi semnării bilanţul de repartiţie, soarta activelor acumulate după data aprobării planului de dezmembrare prin divizare;
- datele de identitate ale membrilor organelor de supraveghere, executive şi de control ale noilor societăţi.

La plan se anexează actele de constituire ale noilor societăţi.

Fiecare asociat trebuie informat despre eventuala divizare, care va fi discutată la adunarea asociaţilor. Asociaţii trebuie să aibă posibilitatea de a lua cunoştinţă de materialele pregătite pentru adunare, inclusiv de planul de dezmembrare prin divizare şi de actele de constituire ale noilor societăţi. Aceste acte pot fi înmânate fiecărui asociat sau pot fi doar prezentate, la cerinţă. În cazul societăţilor cu răspundere limitată şi societăţilor pe acţiuni, legislaţia prevede că actele pregătite pentru

adunarea generală trebuie să fie aduse la cunoştinţă asociaţilor în cel puţin 3 zile înainte de adunarea generală sau în cel puţin 10 zile înainte de adunarea generală a acţionarilor (Legea nr.1134/1997, art.56).

2.2.2. Hotărârea de dezmembrare prin divizare. Planul de dezmembrare prin divizare este aprobat prin hotărâre a adunării generale a societăţii care se dezmembrează. O hotărâre în acest sens poate fi adoptată cu 2/3 din numărul total de voturi. Această majoritate este imperativă, admiţându-se derogări prin actul de constituire, pentru stabilirea unei majorităţi mai mari.

Hotărârea de aprobare a planului dezmembrării prin divizare trebuie să soluţioneze integral toate problemele din plan, să aprobe actele de constituire şi să formeze organele noilor societăţi.

Hotărârea societăţii care se divizează obligă organul executiv să îndeplinească toate formalităţile de protecţie a drepturilor creditorilor şi de înregistrare a reorganizării, stabilite la art.72 şi 82 din Codul civil.

Hotărârea de dezmembrare prin divizare este obligatorie pentru toţi asociaţii şi organele societăţii, însă nu este opozabilă terţilor. Opozabilitatea apare după înregistrarea efectuată conform art.83 din Codul civil. Prin adoptarea hotărârii de dezmembrare prin divizare pot fi lezaţi în drepturi unii asociaţi ai societăţii care se divizează. Aceştia, din motive pe care le consideră juste, votează împotriva reorganizării. Astfel, contrar voinţei lor, devin asociaţi ai unei alte societăţi, care ar putea avea active compromise. Cu o măsură de protecţie împotriva unor divizări inechitabile şi prejudiciabile vine art.79 din *Legea 1134/1997 cu privire la societăţile pe acţiuni* potrivit căruia acţionarul care nu a fost informat despre adunarea generală, unde s-a votat împotriva reorganizării sau care nu a fost admis în mod ilegal la adunarea generală unde s-a hotărât reorganizarea are dreptul să ceară societăţii răscumpărarea acţiunilor la preţul de piaţă dacă statutul nu stabileşte altfel.

2.2.3. Notificarea Camerei Înregistrării de Stat cu privire la începerea procesului de divizare. În cazul în care proiectul planului de dezmembrare prin divizare a fost aprobat la adunarea generală a asociaţilor, organul executiv trebuie să notifice Camera Înregistrării de Stat, în decursul a 3 zile de la data adoptării unei astfel de hotărâri, cu privire la intenţia de divizare. În Registrul de stat al întreprinderilor, se

consemnează viitoarea divizare. Pentru efectuarea consemnării, se prezintă: hotărârea de dezmembrare prin divizare, copia de pe avizul publicat în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”* şi certificatul de înregistrare pentru înscrierea menţiunii *„În proces de reorganizare”*.

Din momentul consemnării în Registrul de stat a începerii procedurii de reorganizare, organul de înregistrare nu este în drept să înregistreze modificările în actul de constituire al societăţii care se divizează.

2.2.4. Protecţia creditorilor. După adoptarea hotărârii de dezmembrare prin divizare, prin care a fost aprobat planul de dezmembrare prin divizare, organul executiv este obligat să întreprindă măsuri de protecţie a drepturilor creditorilor. În acest sens, se cere notificarea fiecărui creditor despre hotărârea de reorganizare, publicarea în două ediţii consecutive ale *„Monitorului Oficial al Republicii Moldova”* a avizului respectiv şi garantarea sau, după caz, satisfacerea cerinţelor creditorilor, îndeplinirea altor condiţii cerute de legile speciale.

Creditorii care consideră că pot fi afectaţi prin divizarea debitorului au dreptul să se opună reorganizării şi să ceară executarea obligaţiei sau acordarea de garanţii în măsura în care nu pot cere satisfacerea creanţelor. Dacă obligaţia a ajuns la scadenţă, creditorul este în drept să ceară executarea ei integrală până la reorganizare. Dacă obligaţia nu a ajuns la scadenţă, creditorul este în drept să ceară garanţii şi nu executarea anticipată a obligaţiei.

Are dreptul de a cere garanţii creditorul unei societăţii care se reorganizează prin dezmembrare, deoarece, prin divizare, creanţa sa poate fi transmisă prin succesiune unei societăţi cu active mici şi pasive mari, cu atât mai mult că dispoziţia stipulată la art.72 alin.(4) din Codul civil este favorabilă unor succesiuni tainice. Astfel, se stabileşte că societăţile comerciale succesoare răspund solidar pentru obligaţiile existente până la reorganizare dacă din bilanţul de repartiţie nu poate di determinat succesorul.

Creditorii pot să nu prezinte probe că, prin divizare, li se afectează drepturile. Este suficientă indicarea formei de reorganizare care, în unele cazuri, lasă să se înţeleagă că satisfacţia ulterioară a creanţelor poate fi afectată.

Nu toţi creditorii pot cere garanţii. De exemplu, nu poate cere garanţii creditorul a cărui obligaţie integrală are o garanţie reală (gaj sau ipotecă) ori garanţia personală a unui terţ. Înseamnă, aşadar, că creditorul garantat va putea urmări bunul gajat la orice persoană s-ar afla,bunul inclusiv la succesori.

Creditorul poate cere Camerei Înregistrării de Stat să nu înregistreze reorganizarea prin divizare a persoanei juridice care nu şi-a onorat obligaţiile faţă de creditori. Dacă reorganizarea a fost înregistrată contrar intereselor creditorului, acesta are dreptul la apărare judiciară.

2.2.5. Protecţia salariaţilor societăţii care se divizează. Dacă se prevede reducerea numărului de salariaţi în urma divizării, în proiectul de divizare se indică persoanele care vor fi disponibilizate, pentru a fi prevenite. În acest caz, sunt aplicabile dispoziţiile Codului muncii.

2.2.6. Executarea planului de divizare presupune transmiterea patrimoniului de la societatea care se divizează şi se dizolvă la societăţile care se constituie. Transferurile de patrimoniu dobândesc valoare juridică de la data efectuării înregistrărilor de rigoare în Registrul de stat. Pentru ca înregistrarea să se producă legal, art. 82 din Codul civil prevede că, după cel puţin 3 luni de la data ultimei publicaţii în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* organul executiv al societăţii care se dezmembrează să prezinte organului de înregistrare, unde este înregistrată, anumite acte. Astfel, conform dispoziţiilor legale, trebuie prezentate: cererea de înregistrare; proiectul planului de dezmembrare prin divizare; hotărârea de dezmembrare prin divizare, adoptată de organul suprem al societăţii, actele de constituire al societăţilor care iau naştere prin divizare; actele de constituire, certificatul de înregistrare ale societăţii comerciale care se dizolvă, actele ce confirmă închiderea conturilor bancare, actele de transmitere, spre nimicire, a ştampilei; *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”* în care au fost publicate avizele cu privire la reorganizare prin dezmembrare; actele care demonstrează garantarea drepturilor sau satisfacerea creanţelor creditorilor, dacă au fost înaintate cerinţe; dovada de plată a taxei de înregistrare; bilanţul de repartiţie a patrimoniului semnat de administratorul societăţii care se dizolvă. Actul de predare-primire a bunurilor şi documentelor, semnate de administratorul societăţilor care se

dizolvă şi de administratorii societăţilor care se constituie.

După prezentarea actelor, organul de înregistrare le verifică şi, dacă sunt conforme cerinţelor legale se face înregistrarea divizării, prin următoarele operaţiuni în Registrul de stat: înscrierea societăţilor care se constituie şi radierea societăţii dizolvate.

Art.20 alin.(1) din Legea nr.1265/2000 stabileşte termenul de 15 zile în care Camera Înregistrării de Stat va înregistra divizarea sau va respinge cererea de înregistrare. În art.83 din Codul civil, a fost stabilită consecutivitatea operaţiunilor de înregistrare. Dacă actele prezentate sunt conforme legii, Camera înregistrează mai întâi societăţile constituite prin divizare pentru a prelua patrimoniul societăţii care se dizolvă. Anume după această înregistrare, societăţile care se constituie pot semna bilanţul de repartiţie şi prelua bunurile şi documentele de la societatea care se dizolvă. Numai după ce administratorul societăţii care se dizolvă transmite patrimoniul şi documentele administratorilor societăţilor care se constituie, registratorul radiază din Registrul de stat societatea dizolvată.

Operaţiunea de divizare se consideră efectuată la momentul ultimei înregistrări, al înscrierii actului de radiere a societăţii dizolvate. Bilanţul de repartiţie al societăţii trebuie să fie semnat de administratorul societăţii care se divizează şi de administratorii societăţilor care s-au constituit.

Principalul efect al dezmembrării este trecerea prin succesiune cu titlu universal a drepturilor şi obligaţiilor de la persoana dezmembrată la noile societăţi care primesc şi o parte din patrimoniu. Dacă, pentru dobândirea dreptului, legea cere înscrierea în registrele publice, societatea care primeşte trebuie să îndeplinească toate formalităţile aferente înregistrării lui.

Înregistrarea reorganizării prin dezmembrare se demonstrează cu certificatul de înregistrare a societăţilor constituite prin divizare.

2.3. Dezmembrarea prin separare este o operaţiunea tehnico-juridică de reorganizare, prin care din componenţa unei societăţi comerciale care nu se dizolvă şi nu-şi pierde personalitatea juridică se desprind şi iau fiinţă una sau mai multe persoane juridice. Această formă de reorganizare este utilizată frecvent la formarea, pe baza filialelor, a unor persoane juridice independente.

2.3.1. Planul de dezmembrare prin separare se elaborează de

organul executiv, care îl propune adunării generale a asociaţilor spre aprobare.

În planul de dezmembrare prin separare se indică toate aspectele dezmembrării, inclusiv:

- denumirea şi sediul societăţii care se dezmembrează;
- modalitatea separării;
- cauza şi eficienţa separării;
- denumirea şi sediul societăţii care ia naştere prin separare;
- partea din capitalul social, drepturile (activele) şi obligaţiile (pasivele) care trec la noua societate;
- numele, prenumele, domiciliul persoanelor fizice sau denumirea şi sediul persoanelor juridice, alte atribute de identitate ale asociaţilor care rămân la societatea care se dezmembrează şi ale asociaţilor care trec la noua societate;
- mărimea participaţiunilor (părţile sociale, acţiunile etc.) deţinute de asociaţi în societatea care se dezmembrează, mărimea participaţiunilor pe care asociaţii le vor avea în noua societate; data la care asociaţilor li se dau titluri la participaţiunile deţinute în noua societate, data la care aceste participaţiuni dau dreptul la dividende;
- data elaborării şi semnării bilanţului de repartiţie, soarta activelor acumulate după aprobarea planului de dezmembrare prin separare;
- atributele de identitate ale membrilor organelor de supraveghere, executive şi de control ale noii societăţii;
- la plan se anexează actul de constituire al noii societăţi.

Fiecare asociat trebuie informat despre eventuala separare care va fi discutată la adunarea asociaţilor. Asociaţii trebuie să aibă posibilitatea de a lua cunoştinţă de materialele pregătite pentru adunare, inclusiv de planul de separare şi de actele de constituire ale noii societăţi. Aducerea la cunoştinţă se face ca la divizare.

2.3.2. Hotărârea de dezmembrare prin separare. Planul de dezmembrare prin separare este aprobat prin hotărâre a adunării generale a societăţii care se dezmembrează. O hotărâre în acest sens poate fi adoptată cu 2/3 din numărul total de voturi. Această majoritate este imperativă, admiţându-se derogări, prin actul de constituire, pentru stabilirea unei majorităţi mai mari.

Hotărârea de aprobare a planului dezmembrării prin separare trebuie să soluţioneze integral toate problemele din plan, să aprobe actele de constituire şi să formeze organele noii societăţi.

Hotărârea societăţii care se dezmembrează obligă organul executiv să îndeplinească toate formalităţile de protecţie a drepturilor creditorilor şi de înregistrare a reorganizării stabilite la art.72 şi 82 din Codul civil.

Hotărârea este obligatorie pentru toţi asociaţii şi organele societăţii.

2.3.3. Notificarea Camerei Înregistrării de Stat, a creditorilor şi a salariaţilor cu privire la începerea procesului de separare. Ca şi în cazul dezmembrării prin divizare, societatea este obligată să notifice Camera Înregistrării de Stat, să informeze creditorii şi salariaţii.

2.3.4. Executarea planului de dezmembrare prin separare presupune transmiterea unei părţi din patrimoniul societăţii care se dezmembrează la societatea care se constituie prin separare. Transferurile de patrimoniu dobândesc valoare juridică de la data efectuării înregistrărilor de separare în Registrul de stat. Pentru ca înregistrarea să se producă legal, art. 82 din Codul civil prevede ca, după cel puţin 3 luni de la data ultimei publicaţii în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* organul executiv al societăţii care se dezmembrează să prezinte organului de înregistrare, unde este înregistrată, anumite acte. Astfel, conform dispoziţiilor legale, trebuie prezentate: cererea de înregistrare; proiectul planului de dezmembrare prin separare; hotărârea de dezmembrare prin separare, adoptată de organul suprem al societăţii, actul de constituire al societăţii care ia naştere prin separare; modificările la actul de constituire al societăţii din care se separă noua societate; *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”* în care au fost publicate avizele cu privire la reorganizare prin dezmembrare; actele care demonstrează garantarea drepturilor sau satisfacerea creanţelor creditorilor dacă au fost înaintate cerinţe; dovada de plată a taxei de înregistrare; bilanţul de repartiţie a patrimoniului.

După prezentarea actelor, organul de înregistrare le verifică şi, dacă sunt conforme cerinţelor legale, se face înregistrarea divizării prin următoarele operaţiuni în Registrul de stat: înscrierea societăţii care se constituie prin separare şi înregistrarea modificărilor din actul de

constituire al societăţii care îşi păstrează personalitatea juridică şi după dezmembrare.

Întâi se înregistrează noua societate care preia bunurile şi documentele transmise de la societatea reorganizată. După aceea, registratorul înscrie modificările din actele de constituire ale societăţii care s-a reorganizat.

Operaţiunea de separare se consideră efectuată la momentul ultimei înregistrări, înscrierii actului de modificare a actului constitutiv al societăţii care se dezmembrează.

Principalul efect al separării este trecerea prin succesiune cu titlu universal a unei părţi din patrimoniu de la societatea dezmembrată la noua societate.

Înregistrarea dezmembrării prin separare se demonstrează cu certificatul de înregistrare a societăţii constituite prin separare şi cu extrasul din Registrul de stat al înscrierii modificărilor din actul de constituie al societăţii care s-a dezmembrat.

§ 3. Formele mixte de reorganizare

3.1. Dezmembrarea societăţii comerciale prin separare cu transmiterea unei părţi din patrimoniu către una sau mai multe societăţi existente *(separarea prin absorbţie).* După cum rezultă din Codul civil, art.79 alin.(3), operaţiunea de separare se efectuează şi fără a se constitui o nouă persoană juridică. În acest caz, partea din patrimoniul unei societăţi se alipeşte la patrimoniul unei alte societăţi, existente. În această operaţiune, se evidenţiază două faze: prima este similară procedurii de separare, potrivit căreia din patrimoniul unei societăţi existente se desprinde o parte; a doua fază este similară procedurii de fuziune prin absorbţie, potrivit căreia o altă societate, existentă, primeşte această parte în patrimoniul său. În Directiva a VI-a a Consiliului Economic European nr.82/891 din 17 decembrie 1982 privind divizarea societăţilor pe acţiuni, un asemenea tip de reorganizare este numit operaţiune de divizare prin absorbţie. Noi o vom numi *operaţiune de* separare prin absorbţie.

Operaţiunea de separare prin absorbţie implică următoarele

operaţiuni: negocierile şi elaborarea proiectului de contract; aprobarea contractului de către organele supreme ale societăţilor participante la reorganizare; notificarea Camerei Înregistrării de Stat cu privire la iniţierea reorganizării; informarea creditorilor şi publicarea unui aviz în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”* despre separarea prin absorbţie; satisfacerea cerinţelor sau, după caz, garantarea drepturilor creditorilor; prezentarea actelor necesare pentru înregistrarea separării prin absorbţie; înregistrarea separării prin absorbţie la Camera Înregistrării de Stat.

3.1.1. Contractul de separare prin absorbţie. Pentru efectuarea separării prin absorbţie, persoanele interesate elaborează proiectul unui contract în acest sens[536].

Contractul de separare prin absorbţie se elaborează în scris. În el trebuie să se indice:

- societăţile comerciale implicate în procesul de reorganizare;
- forma fuziunii (separarea prin absorbţie);
- avantajele separării prin absorbţie pentru asociaţii societăţii din al cărei patrimoniu se desprinde o parte şi avantajele pentru asociaţii societăţii dezmembrate;
- drepturile şi obligaţiile (patrimoniul) care urmează a fi transmise de la o societate la alta;
- datele de identitate ale asociaţilor şi mărimea participaţiunii lor în societatea din al cărei patrimoniu se separă o parte, precum şi mărimea participaţiunii lor în societatea absorbantă;
- data la care urmează să fie elaborat şi semnat actul de transmitere a drepturilor şi obligaţiilor.

La contractul de separare prin absorbţie se anexează modificările la actele de constituire ale societăţilor implicate în procesul de reorganizare. Modificările privesc în special reducerea capitalului social ale societăţii din al cărei patrimoniu se separă o parte şi majorarea în aceeaşi proporţie a capitalului social al societăţii absorbante. În legătură cu această operaţiune se reduce şi numărul de asociaţi sau partea din capitalul social

[536] Deoarece în operaţiune sunt implicate două societăţi comerciale existente, este necesar să se încheie contract.

deţinută de asociaţi în prima societate şi se majorează numărul de asociaţi sau partea lor din capitalul social la societatea absorbantă.

3.1.2. Hotărârea de separare prin absorbţie. Proiectul contractului de separare prin absorbţie este analizat şi aprobat la adunarea asociaţilor fiecărei societăţi care participă la reorganizare. Aprobarea se face cu 2/3 din numărul total de voturi dacă o majoritate mai mare nu este prevăzută în actul de constituire. După aprobare, contractul de separare prin absorbţie trebuie să fie autentificat.

Pentru respectarea procedurii de reorganizare, administratorii societăţilor implicate în ea sunt obligaţi să notifice Camera Înregistrării de Stat, să informeze creditorii personal şi prin intermediul *„Monitorului Oficial al Republicii Moldova”*, să satisfacă cerinţele creditorilor şi, după aceasta, să prezinte Camerei Înregistrării de Stat toate actele necesare pentru înregistrarea operaţiunii.

3.1.3. Executarea contractului de separare prin absorbţie şi înregistrarea lui. Executarea contractului de separare prin absorbţie presupune săvârşirea unui ansamblu de operaţiuni juridice şi tehnice care privesc trecerea unei părţi din patrimoniul unei societăţi comerciale la societatea absorbantă. Operaţiunile juridice constă în efectuarea unor înscrieri în Registrul de stat al întreprinderilor de către Camera Înregistrării de Stat ce privesc înregistrarea modificărilor la actele de constituire ale fiecărei societăţi participante. Operaţiunile faptice constă în predarea drepturilor (bunurilor) şi a obligaţiilor (datoriilor) de la societatea care transmite patrimoniul la societatea care îl absoarbe şi încheierea actelor constatatoare.

Respectând dispoziţiile art.22 din Legea nr.1265/200 şi art.76 din Codul civil, la Camera Înregistrării de Stat trebuie să se prezinte: cererea de înregistrare; copia autentificată de pe contractul de separare prin absorbţie; hotărârile prin care contractul de separare prin absorbţie a fost aprobat; modificările la actele de constituire ale societăţilor care participă la reorganizare; copia de pe avizele publicate în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*; actele care demonstrează garantarea drepturilor sau satisfacerea creanţelor creditorilor dacă au fost înaintate cerinţe; dovada de plată a taxei de înregistrare.

După prezentarea actelor, organul de înregistrare le verifică şi, dacă

sunt conforme cerinţelor legale, se face înregistrarea separării prin absorbţie. Înregistrarea se face prin cel puţin două operaţiuni în registru: înscrierea modificărilor din actele de constituire ale societăţii care transmite patrimoniul şi, concomitent, din cele ale societăţii absorbite. De la data înregistrării de stat a modificărilor, drepturile şi obligaţiile se consideră transferate de drept, iar reorganizarea devine opozabilă terţilor.

Înregistrarea separării prin absorbţie se demonstrează cu extrasul din Registrul de Stat eliberat de Camera Înregistrării de stat, fiecărei societăţi participante la reorganizare.

3.2. Divizarea societăţii comerciale prin transmiterea către mai multe societăţi existente a unor părţi din patrimoniu, în urma căreia prima se dizolvă *(divizarea prin absorbţie).* În Directiva a VI-a a Consiliul Economic European nr.82/891 din 17 decembrie 1982 privind divizarea societăţilor pe acţiuni există referinţe la o modalitate nereglementată în legislaţia Republicii Moldova, numită „*scindare prin absorbţie*". Noi o vom numi „*divizare prin absorbţie*". Divizarea prin absorbţie este o operaţiune juridică prin care o societate transferă, în urma dizolvării sale fără lichidare, către mai multe societăţi patrimoniul său în totalitate (activ şi pasiv), mijlocind atribuirea către acţionarii săi a acţiunilor societăţilor care primesc părţile din patrimoniu şi care beneficiază de contribuţiile rezultate din divizare.

Deşi legislaţia Republicii Moldova nu reglementează o asemenea formă de reorganizare, considerăm totuşi posibilă în baza principiului dreptului privat, potrivit căruia este posibil totul ceea ce nu este interzis. Această formă de reorganizare poate fi utilizată pe baza dispoziţiilor referitoare la procedura de dezmembrare prin divizare şi la procedura de fuziune prin absorbţie.

Operaţiunea de divizare prin absorbţie implică următoarele operaţiuni: negocierile şi elaborarea proiectului de contract; aprobarea contractului de către organele supreme ale societăţilor participante la reorganizare; notificarea Camerei Înregistrării de Stat cu privire la iniţierea reorganizării; informarea creditorilor şi publicarea unui aviz în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova"* despre divizarea prin absorbţie; satisfacerea cerinţelor sau, după caz, garantarea drepturilor creditorilor; prezentarea actelor necesare pentru înregistrarea divizării

prin absorbţie; înregistrarea divizării prin absorbţie la Camera Înregistrării de Stat.

3.2.1. Contractul de divizare prin absorbţie. Pentru efectuarea divizării prin absorbţie, persoanele interesate elaborează proiectul unui contract în acest sens.

Contractul de divizarea prin absorbţie se elaborează în scris. În el trebuie să se indice:

- societăţile comerciale implicate în procesul de reorganizare (atributele lor de identificare);
- forma fuziunii (divizarea prin absorbţie);
- avantajele divizării prin absorbţie pentru asociaţii societăţii care se divizează şi avantajele pentru asociaţii societăţilor absorbante;
- drepturile şi obligaţiile (patrimoniul) care urmează a fi transmise fiecărei societăţi absorbante;
- datele de identitate ale asociaţilor, mărimea participaţiunii lor în societatea care se dizolvă şi mărimea participaţiunii lor în societatea absorbantă;
- data la care urmează să fie elaborat şi semnat actul de transmitere a drepturilor şi obligaţiilor de la societatea care se dizolvă la societăţile absorbante.

La contractul de divizare prin absorbţie se anexează modificările la actele de constituire ale societăţilor absorbante. Modificările privesc în special majorarea capitalului social al acestor societăţi. În legătură cu această operaţiune, se majorează şi numărul de asociaţi sau partea lor din capitalul social la societatea absorbantă.

3.2.2. Hotărârea de divizare prin absorbţie. Proiectul contractului de divizare prin absorbţie este analizat şi aprobat la adunarea asociaţilor fiecărei societăţi care participă la reorganizare. Aprobarea se face cu 2/3 din numărul total de voturi dacă o majoritate mai mare nu este prevăzută în actul de constituire. După aprobare, contractul de divizare prin absorbţie trebuie să fie autentificat.

Pentru respectarea procedurii de reorganizare, administratorii societăţilor implicate în ea sunt obligaţi să notifice Camera Înregistrării de Stat, să informeze creditorii personal şi, prin intermediul *„Monitorului Oficial al Republicii Moldova”*, să satisfacă cerinţele creditorilor şi, după

aceasta, să prezinte actele necesare pentru înregistrarea operaţiunii la Camera Înregistrării de Stat.

3.2.3. Executarea contractului de divizare prin absorbţie şi înregistrarea lui. Executarea contractului de divizare prin absorbţie presupune săvârşirea unui ansamblu de operaţiuni juridice şi tehnice care privesc trecerea patrimoniului de la societatea comercială care se divizează la societăţile absorbante. Operaţiunile juridice constă în efectuarea unor înscrieri în Registrul de stat al întreprinderilor, de către Camera Înregistrării de Stat, ce privesc înregistrarea modificărilor în actele de constituire ale societăţilor absorbante şi radierea societăţii care se dizolvă. Operaţiunile tehnice sunt elaborarea actelor de predare a drepturilor (bunurilor) şi a obligaţiilor (datoriilor) de la societatea care se divizează şi se dizolvă la societăţile absorbante.

Camerei Înregistrării de Stat trebuie să i se prezinte: cererea de înregistrare; copia autentificată de pe contractul de divizare prin absorbţie; hotărârile de aprobare a contractului de divizare prin absorbţie; modificările la actele de constituire ale societăţilor absorbante; copia de pe avizele publicate în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*; actele care demonstrează garantarea drepturilor sau satisfacerea creanţelor creditorilor dacă au fost înaintate cerinţe; actul de constituire şi certificatul de înregistrare (în original) al societăţii care se dizolvă, actul de predare a ştampilei şi de lichidare a conturilor bancare, actele de transmitere a patrimoniului, dovada de plată a taxei de înregistrare.

După prezentarea actelor, organul de înregistrare le verifică şi, dacă sunt conforme cerinţelor legale, se face înregistrarea divizării prin absorbţie. Înregistrarea se face prin cel puţin 3 operaţiuni în registru: înscrierea modificărilor din actele de constituire ale societăţilor absorbante şi radierea societăţii care se dizolvă. De la data înregistrării de stat a modificărilor din actele menţionate, drepturile şi obligaţiile se consideră transferate de drept, iar reorganizarea devine opozabilă terţilor. În acest caz, mai întâi se înregistrează modificările din actele de constituire ale societăţilor absorbante şi după aceea se va radia societatea dizolvată.

Înregistrarea divizării prin absorbţie se demonstrează cu extrasele din Registrul de stat al înscrierii modificărilor din actul de constituire,

eliberate de Camera Înregistrării de Stat fiecărei societăţi participante la reorganizare, inclusiv extrasul radierii societăţii dizolvate.

Nulitatea reorganizării prin dezmembrare. Dezmembrarea, indiferent de forma pe care o îmbracă (divizare sau absorbţie), poate fi declarată nulă prin hotărâre judecătorească dacă nu s-a elaborat planul de reorganizare sau dacă hotărârile adunărilor generale ale societăţilor care s-au divizat sunt nule sau anulabile. Pentru obligaţiile asumate de noile societăţi în timpul cât au funcţionat răspund societăţile care s-au dezmembrat.

Potrivit Directivei C.E.E. nr.82/891 din 17 decembrie 1982 privind divizarea societăţilor pe acţiuni, statelor membre li se recomandă să introducă în legislaţie un termen de cel mult 6 luni pentru contestarea dezmembrării. Se recomandă, de asemenea, ca instanţa să acorde societăţii un termen în care să poată remedia deficienţa care atrage nulitatea dezmembrării.

§ 4. Transformarea societăţii comerciale

Transformarea societăţii comerciale este o operaţiune prin care societatea, pe parcursul existenţei, trece de la o formă juridică la alta, îşi schimbă forma iniţială[537]. Aşadar, o societate înregistrată îşi continuă existenţa, însă sub o altă formă, cu condiţia că hotărârea în acest sens se adoptă la adunarea generală a asociaţilor cu majoritatea de voturi indicată de lege şi de actul constitutiv şi că îndeplineşte toate condiţiile legale prevăzute pentru forma de organizare juridică pe care o ia.

După cum rezultă din operaţiunea de transformare, nu are loc o trecere a drepturilor şi obligaţiilor de la o persoană la altă, fiindcă persoana juridică nu dispare, ci îşi continuă existenţa într-o altă formă sau într-o altă „haină" juridică. Chiar dacă în Registrul de stat se fac înscrieri de radiere şi de înregistrare, este vorba de o reînregistrare legală şi nu de o dizolvare a unei persoane juridice şi de înfiinţare a alteia, noi. Persoana

---

537 **Ţiclea, Alexandru; Bârsan, Corneliu; Toma, Mircea; Botea, Gheorghe; Tufan, Constantin; Măgureanu, Florea; Stancu, Gheorghe; Bindu, Ioan; Erdei, Virgil şi Iancu Vasile.** *Societăţile comerciale de la A la Z.* Vol.2. Bucureşti, 1999, p.691.

juridică continuă să existe având aceleaşi drepturi şi obligaţii patrimoniale pe care le avea până la transformare.

Transformarea:

- este un mijloc juridic de schimbare a structurii societăţii spre a-i conferi funcţiuni şi subunităţi noi;

- se realizează prin actul de voinţă al asociaţilor, care adoptă un nou act de constituire;

- nu se dizolvă în procesul transformării, patrimoniul ei nu se lichidează, nici nu se partajează, iar existenţa ei juridică continuă[538].

Transformarea formei juridice a societăţii comerciale se întemeiază pe dispoziţia generală a art.85 din Codul civil. Acesta însă are şi dispoziţii speciale, cum ar fi cele din art.135 şi art. 144, care se referă la transformarea societăţii în nume colectiv şi a societăţii în comandită în societate cu răspundere limitată şi, respectiv, în societate pe acţiuni. În art.96 din Legea nr.1134/1997 sunt stabilite dispoziţii referitore la reorganizarea societăţii pe acţiuni în o altă formă juridică de organizare.

Transformarea societăţii trebuie să aibă la bază un interes serios şi legitim. Exemplu poate servi faptul că numărul de asociaţi în societatea în nume colectiv sau în cea în comandită a crescut până la peste 20 de persoane ori a scăzut sub minimul stabilit (rămâne unul singur). În astfel de cazuri, societatea trebuie să se transforme într-o altă formă de societate, să se reorganizeze sau să se dizolve. Reducerea capitalului social al unei societăţi cu răspundere limitată sau al unei societăţi pe acţiuni ar putea impune asociaţilor transformarea într-o societate în nume colectiv sau într-o cooperativă de producţie. Societatea în comandită care rămâne numai cu comanditaţi se poate transforma în societate în nume colectiv, iar cea care rămâne numai cu comanditari se poate transforma în societate cu răspundere limitată sau în societate pe acţiuni.

Procedura de transformare implică următoarele operaţiuni: elaborarea actului de constituire al societăţii în care se transformă, informarea asociaţilor despre transformare şi aducerea la cunoştinţa lor a proiectului actului de constituire, convocarea şi desfăşurarea adunării generale a asociaţilor, adoptarea hotărârii de transformare şi formare a

538 *Ibidem.*

organelor specifice societăţii în care se transformă, informarea creditorilor despre transformare, publicarea anunţului în „Monitorul Oficial al Republicii Moldova” şi prezentarea actelor necesare pentru înregistrarea transformării.

Transformarea implică în esenţă modificarea actului de constituire ale societăţii. Pentru aceasta, asociaţii se convoacă în adunare generală pentru a decide transformarea. Adunarea generală este deliberativă dacă la ea sunt prezenţi oro sunt reprezentaţi asociaţii care deţin cel puţin ¾ din voturi în societatea cu răspundere limitată, mai mult de jumătate din acţiunile cu drept de vot toate voturile în societatea în nume colectiv şi în societatea în comandită. Dacă adunarea generală convocată prima dată nu este deliberativă, se va convoca o adunare repetată, care va fi deliberativă după cum urmează: în societatea în nume colectiv şi în societatea în comandită – în prezenţa tuturor asociaţilor, în societatea cu răspundere limitată – indiferent de numărul de voturi; în societatea pe acţiuni – cu cel puţin 1/3 din voturile societăţii.

Hotărârea de transformare se adoptă cu majoritatea necesară modificării actului de constituire: unanim – în cazul societăţilor pe persoane; cu 2/3 din voturile reprezentate – în societatea pe acţiuni; cu ¾ din voturi – în societate cu răspundere limitată.

Pentru a fi opozabilă terţilor, hotărârea de transformare se publică în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*. Această soluţie se întemeiază, în primul rând, pe dispoziţia art.66 alin.(6) din Codul civil, conform căreia modificarea denumirii de firmă implică publicarea obligatorie a avizului şi, în al doilea rând, pe dispoziţiile art.72 privind garantarea creditorilor.

În privinţa garantării creditorilor, considerăm că atunci când o societate în care asociaţii răspund limitat se transformă într-o altă formă de societate în care asociaţii răspund limitat, cum ar fi o societate cu răspundere limitată în societate pe acţiuni, cooperativă de producţie, creditorii nu sunt în pericol, deoarece transformarea nu modifică patrimoniul societăţii. În cazul în care o societate în care asociaţii răspund limitat se transformă într-o societate în care asociaţii răspund nelimitat, baza patrimonială a societăţii cu care se răspunde faţă de creditori se majorează, căci în activele societăţii, în caz de insolvabilitate,

se includ şi bunurile personale ale asociaţilor. În alte cazuri, cum ar fi transformarea societăţii în nume colectiv şi societăţii în comandită în societăţi comerciale în care asociaţii au o răspundere limitată, transformarea este un pericol pentru creditori. Pentru a nu admite o reorganizare abuzivă şi limitarea de drept a obligaţiilor asociaţilor, legiuitorul, în art.135 din Codul civil, a stabilit că asociaţii societăţii în nume colectiv şi comanditaţii răspund solidar şi nelimitat şi după transformarea societăţii, dar numai pentru obligaţiile născute până la reorganizare. Răspunderea asociaţilor se limitează la termenul general de prescripţie, adică de 3 ani de la data ajungerii obligaţiei la scadenţă. Această regulă este în vigoare chiar şi în cazul în care, după transformare, asociatul înstrăinează partea socială care îi aparţine.

Pentru înregistrarea transformării, Camerei Înregistrării de Stat i se prezintă: actul de constituire al societăţii în care se transformă; hotărârea de transformare, adoptată de adunarea generală; actul de constituire şi certificatul de înregistrare în original, copia de pe publicaţia în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*; copia de pe bilanţul care arată valoarea activelor societăţii şi care asigură minimul de capital social indicat în actul de constituire; certificatul de predare a ştampilei.

Primind actele, registratorul verifică legalitatea lor şi decide înregistrarea transformării sau respingerea cererii. În cazul în care decide înregistrarea transformării, în Registrul de stat al întreprinderilor se fac înscrieri cu privire la noua formă de societate. După obţinerea noului certificat de înregistrare, societatea comercială efectuează modificările necesare: schimbarea denumirii sale: în contractele comerciale; în contractele bancare, în special; în registrele de imobile; în registrele acţionarilor; în registrul unităţilor de transport, modifică licenţele etc.

Capitolul X
ÎNCETAREA PERSONALITĂŢII JURIDICE A SOCIETĂŢII COMERCIALE

Dispoziţii generale. Societatea comercială ca orice subiect de drept, îşi încetează existenţa prin dispariţie. Spre deosebire de persoana fizică, aceasta dispărând prin deces, care este un fapt juridic, societatea comercială dispare în urma unui act juridic, prin radiere din Registrul de stat. Societatea comercială, fiind un subiect abstract de drept, nu depinde de existenţa asociaţilor săi şi poate continua propria existenţă mult timp după trecerea în nefiinţă a acestora. Oricum, încetarea ei, ca şi constituirea, implică o serie de operaţiuni juridice, chemate să termine, să desfacă ori să cesioneze raporturile juridice pe care le-a început, inclusiv să încaseze creanţele de la debitori, să satisfacă cerinţele creditorilor, să împartă activele între asociaţi şi, în final, să dispară prin radiere. Încetarea activităţii societăţii comerciale, ca şi a oricărei persoane juridice, impune parcurgerea a două faze: dizolvarea şi lichidarea.

§ 1. Dizolvarea societăţii comerciale

1.1. Dispoziţii generale. Dizolvarea este o operaţiune juridică prin care societatea comercială pune capăt activităţii sale de întreprinzător, fiind privată de dreptul încheierii a noi acte juridice ce ţin de obiectul activităţii. Dizolvarea nu înseamnă însă desfiinţarea imediată a societăţii comerciale. Ea continuă să existe pentru a îndeplini toate operaţiunile de lichidare a patrimoniului, dobândit în timpul existenţei sale, având în consecinţă o capacitate juridică restrânsă.

Dizolvarea intervine într-un anumit moment, stabilit de lege, de actul de constituire, de adunarea generală a asociaţilor sau de instanţa de judecată, din care societatea nu mai poate încheia noi contracte comerciale, intrând în procedură de lichidare. Nu intră în procedură de lichidare doar societăţile care se dizolvă în legătură cu reorganizarea şi cu transmiterea drepturilor prin succesiune.

Temeiurile de dizolvare a societăţilor comerciale sunt stabilite în Codul civil la art. 86 alin.(1) şi la alte articole, precum şi în alte acte

normative. Pot fi evidenţiate următoarele moduri de dizolvare: a) voluntară, la iniţiativa societăţii; b) forţată, la decizia instanţei de judecată.

1.2. Dizolvarea voluntară intervine în cazul: a) expirării termenului stabilit în actul de constituire; b) atingerii scopului propus; c) imposibilităţii atingerii scopului propus; c) adoptării hotărârii în acest sens de către adunarea generală.

1.2.1. Expirarea termenului pentru care a fost constituită. Existenţa societăţii comerciale nu este legată de soarta asociaţilor ei, continuând să funcţioneze şi după moartea fondatorilor. Societatea se constituie, de regulă, pentru o perioadă nelimitată. Cu toate acestea, fondatorii sau, ulterior, asociaţii pot stabili o dată până la care societatea va exista. Codul civil prevede, la art. 65, că, la expirarea termenului de existenţă, persoana juridică se dizolvă dacă, până la acest moment, actele ei de constituire nu se modifică. Această dizolvare este numită şi *dizolvare de drept* sau *în temeiul legii* (actului de constituire), deoarece se produce la o dată prestabilită. Mai mult decât atât, nu este necesară înregistrarea dizolvării în Registrul de stat, deoarece societatea este înregistrată şi termenul ei de activitate este cunoscut.

1.2.2. Realizarea sau imposibilitatea realizării scopului pentru care societatea comercială s-a constituit. În literatură se menţionează că şi acest mod reprezintă o dizolvare de drept. La data când există indiciile că scopul propus de societate este atins sau când există circumstanţele care fac imposibilă atingerea scopului, societatea trebuie să se considere dizolvată. Deşi este greu de obiectat împotriva acestei poziţii şi nu este exclusă posibilitatea existenţei unei situaţii concrete care ar permite stabilirea datei dizolvării în aceste temeiuri, considerăm că, în majoritatea cazurilor, data realizării sau imposibilităţii realizării scopului este una incertă şi de aceea asupra dizolvării în acest temei trebuie să se pronunţe adunarea generală a asociaţilor sau instanţa de judecată.

Deseori, societăţile comerciale îşi propun ca scop general realizarea de profit din activitatea de întreprinzător şi împărţirea lui. Realizarea scopului este o acţiune continuă în timp care, de regulă, nu se poate încheia. Dar însă, dacă din dispoziţiile actului constitutiv, se poate determina realizarea scopului, societatea trebuie să se dizolve atunci când

scopul pentru care a fost constituită este atins. Dacă adunarea generală a asociaţilor nu hotărăşte asupra dizolvării, aceasta poate fi pronunţată în hotărârea judecătorească, la cererea oricărui asociat.

Societatea se poate dizolva în caz de imposibilitate a realizării scopului. O astfel de imposibilitate poate fi suportarea unor pierderi neaşteptate (distrugerea sau pieirea averii din cauza unor calamităţi naturale), în urma cărora activele societăţii s-au redus astfel încât nu mai pot asigura o activitate normală. Unii autori consideră că neînţelegerile grave dintre asociaţi care nu permit adoptarea unor hotărâri raţionale în interesul societăţii ar putea fi invocate ca motiv de imposibilitate a realizării scopului şi, prin urmare, ca temei de dizolvare.

1.2.3. Adoptarea hotărârii de dizolvare de către adunarea generală a asociaţilor. Adunarea generală poate decide dizolvarea societăţii comerciale oricând va considera necesar, precum şi în cazul în care societatea nu corespunde cerinţelor legale sau cerinţelor din actul de constituire. Hotărârea adunării generale se adoptă cu majoritatea voturilor stabilită de lege dacă actul de constituire nu prevede o majoritate mai mare.

Adunarea generală va putea dizolva societatea în următoarele cazuri:

a) Numărul de asociaţi scade sub numărul stabilit de lege. Potrivit art.121 din Codul civil, societatea în nume colectiv poate avea cel puţin doi asociaţi. În cazul în care rămâne un singur asociat, societatea se va dizolva dacă, în termen de 6 luni, nu s-a reorganizat. Potrivit art.5 din Legea nr.73/2001, cooperativa de întreprinzător se constituie din cel puţin 5 persoane fizice şi/sau juridice care practică activitate de întreprinzător. Dacă, ulterior constituirii, numărul de membri se reduce sub minimul stabilit, cooperativa se dizolvă. Aceeaşi soartă o vor avea bursa de mărfuri şi bursa de valori dacă numărul membrilor se reduce sub numărul stabilit de lege. În cazul în care numărul se reduce în aşa fel încât minimul nu este respectat, adunarea generală va dizolva societatea dacă legea nu îi acordă timp să înlăture neajunsul sau înlăturarea nu este posibilă.

b) Numărul total al asociaţilor depăşeşte numărul stabilit de lege. Exemplu poate servi art.2 alin.(8) din Legea nr.1134/1997, potrivit

căruia, dacă societatea pe acţiuni de tip închis are mai mult de 50 de acţionari şi în termen de 3 luni nu s-a conformat legii, nu s-a reorganizat în modul stabilit, ea se va dizolva prin hotărâre a adunării generale. Similar societăţii pe acţiuni vor proceda societatea în nume colectiv şi societatea în comandită dacă numărul lor de asociaţi va fi mai mare de 20, precum şi societatea cu răspundere limitată dacă are mai mult de 50 de asociaţi.

c) Valoarea activelor societăţii comerciale scade sub nivelul capitalului social minim stabilit de lege. Pentru societăţile cu răspundere limitată şi societăţile pe acţiuni legea stabileşte un minim de capital social, obligându-le să aibă active în valoare nu mai mică decât suma capitalului. Dacă nu are valoarea necesară a activelor şi nici nu le completează, societatea trebuie să se autodizolve.

d) În societatea în comandită au rămas mai mulţi asociaţi, însă aceştia sunt numai asociaţi comanditaţi sau numai asociaţi comanditari, iar în decursul a 6 luni societatea nu şi-a reorganizat şi nici nu si-a suplimentat componenţa cu categoria de asociaţi care lipsea.

e) Legea sau actul de constituire prevede şi alte dispoziţii despre dizolvarea.

Dacă intervine unul din temeiurile de dizolvare, organul executiv este obligat să convoace adunarea generală şi să raporteze despre existenţa temeiului. Adunarea trebuie să hotărască înlăturarea temeiului de dizolvare, fie dizolvarea şi iniţierea lichidării. Dacă, în termenul stabilit de lege, nu s-a adoptat o hotărâre în acest sens, instanţa va hotărî dizolvarea, la cererea asociaţilor, a organului de stat competent sau a procurorului (Legea nr.1134/1997, art.39 alin.(8)).

1.3. Dizolvarea forţată. Dizolvarea forţată se face prin act judecătoresc. Astfel, societatea comercială, conform art.86 din Codul civil, se dizolvă în temeiul hotărârii judecătoreşti:

- în cazurile prevăzute la art.87 din Codul civil;
- în caz de insolvabilitate sau în caz de încetare a procesului de insolvabilitate în legătură cu insuficienţa de bunuri;

Pornind de la aceste dispoziţii, dizolvarea şi lichidarea societăţii comerciale de către instanţă pot fi făcute prin două proceduri distincte: una reglementată de Codul civil şi alta de Legea insolvabilităţii.

Societatea comercială se va dizolva conform Codului civil numai atunci când activele societăţii sunt suficiente pentru satisfacerea creanţelor. Dacă societatea se află în stare de insolvabilitate, dizolvarea şi lichidarea se vor efectua în conformitate cu Legea insolvabilităţii.

Temeiurile de dizolvare forţată stabilite de Codul civil. Art.87 din Codul civil stabileşte că instanţa de judecată va dizolva societatea comercială dacă va constata următoarele temeiuri.

1.3.1. Constituirea societăţii este viciată. Se consideră viciată constituirea societăţii în care au fost încălcate condiţiile de fond sau de formă ale actului de constituire sau dispoziţiile legale. Este important ca temeiurile dizolvării să existe la momentul înregistrării de stat a societăţii şi nu după înregistrare. Constituirea alin.(2) din Codul civil[539]. Astfel de motive sunt următoarele: societăţii este viciată dacă există motivele de nulitate menţionate la art.110.

- *Lipsa actului de constituire sau neautentificarea lui notarială.* Se consideră că actul de constituire lipseşte sau nu este autentificat notarial atunci când nu se află în dosarul cu documentele de constituire ale societăţii comerciale deţinute de Camera Înregistrării de Stat sau când exemplarul din acest dosar nu este autentificat. Dacă însă administratorul societăţii sau unul dintre asociaţi are un exemplar de act constitutiv autentificat notarial, societatea nu poate fi declarată nulă. Dacă pe actul de constituire din dosarul Camerei nu se indică forma autentică, dar notarul are un exemplar autentificat anterior înregistrării de stat şi conţinutul acestor exemplare este identic, se consideră că actul de constituire este în formă autentică.

- *Obiectul activităţii este ilicit sau contrar ordinii publice.* Obiectul activităţii este ilicit dacă: actele normative interzic desfăşurarea unei astfel de activităţi sau pentru practicarea acestui gen de activitate se aplică pedeapsă penală sau administrativă; activitatea este permisă numai întreprinderilor de stat; societatea care desfăşoară o astfel de activitate trebuie să obţină autorizarea organului de stat până la înregistrare (instituţiile financiare, companiile de asigurare). Obiectul de activitate se

[539] Temeiurile de nulitate a societăţii comerciale din art.110 al Codului civil au fost preluate din Prima Directivă a CEE nr.68/151/ din 9 martie 1968.

consideră contrar ordinii publice, atunci când, nefiind interzis expres de normele legale, atentează la ordinea publică şi se desfăşoară contrar regulilor existente. Dizolvarea societăţii comerciale poate fi decisă şi printr-o sentinţă penală.

- *Actul de constituire nu prevede denumirea societăţii, participaţiunile asociaţilor, mărimea capitalului social subscris ori scopul societăţii.* Nulitatea operează şi în cazul în care actul de constituire există, dar potrivit alin.(2) lit.c), în conţinutul lui nu se indică: - denumirea societăţii comerciale; - mărimea totală a capitalului social; - partea din capitalul social a fiecărui fondator; - obiectul de activitate al societăţii.

- *Dispoziţiile legale privind capitalul social minim nu au fost respectate*. Instanţa poate declara nulitatea dacă în actul de constituire este prevăzut capitalul social, dar mărimea indicată este mai mică decât mărimea minimă indicată în actele normative, ori, deşi în actul de constituire a fost indicat corect, în realitate capitalul social este mai mic de minimul stabilit de lege. Astfel, legislaţia în vigoare stabileşte un capital social minim de 300 de salarii minime pentru societăţile cu răspundere limitată, de 10 000 lei pentru societăţile pe acţiuni de tip închis şi de 20 000 lei pentru cele de tip deschis, de 500 000 lei pentru fondurile de investiţii nemutuale şi pe intervale şi pentru bursele de valori, de 1 milion de lei pentru fondurile de investiţii mutuale şi bursele de mărfuri, de 50 milioane de lei pentru băncile comerciale etc.

- *Toţi fondatorii au fost incapabili la data constituirii societăţii.* Un ultim motiv de nulitate a societăţii comerciale, indicat la alin.(2) lit. e), constă în faptul că nici unul dintre fondatorii societăţii nu are capacitatea civilă necesară pentru a participa la fondarea unei societăţi comerciale. Prin termenul *incapabil* se înţeleg nu numai persoanele declarate incapabile prin hotărâre judecătorească (art. 24) sau minorii de până la 7 ani, ci şi persoanele fizice care nu au capacitatea deplină de exerciţiu (art.21, 22,) şi persoanele juridice cărora li se interzice prin lege sau prin propriul act de constituire să participe la formarea unei societăţii comerciale. Exemplu de incapacitate a persoanei juridice o aduce dispoziţia art.31 din Legea nr.1134/1997, conform căreia societatea pe acţiuni cu asociat unic nu poate fi formată de o altă societate

comercială constituită de o singură persoană. Al doilea moment care merită atenţie constă în faptul că societatea va fi declarată nulă numai dacă toţi fondatorii nu au capacitatea respectivă. Dacă unul dintre fondatori nu are capacitate, societatea trebuie privită astfel de parcă acesta nici nu ar exista. Numai dacă excluderea incapabilului duce la apariţia unor alte temeiuri de nulitate, societatea poate fi anulată, însă în alte temeiuri. Exemplu poate fi faptul că nesocotirea asociatului poate să ducă la reducerea capitalului sub minimul stabilit de lege sau că numele acestui asociat figurează în denumirea de firmă.

1.3.2. Actul de constituire nu corespunde prevederilor legii. Acest temei operează atunci când adunarea generală a asociaţilor introduce, ulterior constituirii, modificări în acest act, iar modificările contravin dispoziţiilor legale. Aceeaşi regulă activează în cazul în care legea se modifică, această modificare are ca efect perimarea prevederilor actului de constituire, devenind contradictorii noilor dispoziţii legale, iar societatea nu-şi aduce în termen actele constitutive în concordanţă cu dispoziţiile legale.

1.3.3. Forma juridică a societăţii comerciale nu corespunde celei stabilite de lege. Exemplu pot servi *cooperativele de producţie şi consum,* fondate conform Legii nr. 864/1992 cu privire la cooperaţie, care trebuiau să-şi modifice forma de organizare fie în cooperativă de producţie, fie în cooperativă de consum până la 1 ianuarie 2003, în caz contrar, urmând să fie dizolvate forţat, la cererea organului de înregistrare. Legislaţia Republicii Moldova nu prevede constituirea de societăţi în comandită pe acţiuni, ca legislaţia României, şi nici societăţi cu răspundere suplimentară, ca legislaţia Rusiei. Dacă ar fi înregistrată în una din formele menţionate, societatea ar putea fi dizolvată în baza art.87 alin.(1) lit. c) din Codul civil.

1.3.4. Activitatea societăţii contravine ordinii publice. Se consideră că activitatea societăţii comerciale contravine ordinii publice dacă practică un gen de activitate interzis de lege sau genul de activitate desfăşurat este monopol de stat. De exemplu, societatea comercială întreţine băi sau săli de odihnă, admiţând activităţi caracteristice caselor de toleranţă sau desfăşurând în paralel activităţi pasibile de licenţiere însă fără licenţă, sau continuă activitatea licenţiată după expirarea ori după

retragerea licenţei etc.

Astfel, potrivit art.36 şi 74 din Codul penal, faţă de persoanele juridice care desfăşoară activitate de întreprinzător poate fi aplicată, ca pedeapsă principală sau complementară, lichidarea. Societăţile comerciale pot fi lichidate prin sentinţe penale pentru: răspândirea bolilor epidemice (art.215), producerea (falsificarea), transportarea, păstrarea, comercializarea produselor (mărfurilor), prestarea de servicii, periculoase pentru viaţa sau sănătatea consumatorilor (art.216), activitate ilegală privind circulaţia substanţelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor (art.217), prescriere ilegală a preparatelor narcotice sau psihotrope (art.218), încălcare a cerinţelor securităţii ecologice (art.223), încălcare a regulilor de circulaţie a substanţelor, materialelor şi deşeurilor radioactive, bacteriologice sau toxice (art.224), poluare a solului (art.227), distrugere sau deteriorare a masivelor forestiere (art.232), fabricare sau punere în circulaţie a banilor falşi sau a titlurilor de valoare false (art.236), fabricare sau punere în circulaţie a cardurilor sau a altor carnete de plată false (art.237), transportarea, păstrarea sau comercializarea mărfurilor supuse accizelor, fără marcarea lor cu timbre de control sau cu timbre de acciz (art.250), comercializare a mărfurilor de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor (art.254), executare necalitativă a construcţiilor (art.257), acces ilegal la informaţie computerizată (art.259), introducere sau răspîndire a programelor virulente pentru calculatoare (art.260) etc.

1.3.5. Activitatea societăţii contravine grav actului de constituire. Dacă în actul de constituire sunt stipulate dispoziţii pe care organele societăţii comerciale, fără a le modifica, le încalcă, instanţa de judecată, la cererea persoanelor competente, poate dizolva societatea. Exemplu poate servi dizolvarea societăţii pe acţiuni care nu şi-a format consiliu (Legea nr.1134/1997, art.26);

1.3.6. Dizolvarea poate fi pronunţată şi în alte cazuri stabilite de lege. Ca exemplu poate servi art. 13 din Legea 1265/2000, potrivit căruia organele de control sau de drept pot cere dizolvarea şi începerea procedurii de lichidare dacă societatea comercială nu comunică Camerei Înregistrării de Stat, organului fiscal schimbarea sediului timp de 7 zile de la data schimbării şi nu publică în acest termen în *„Monitorul Oficial*

al Republicii Moldova" o informaţie despre schimbare. Neînregistrarea acţiunilor emise la fondarea societăţii serveşte ca temei de dizolvare a societăţii pe acţiuni la cererea Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare (Legea nr.1134/1997, art. 38).

1.4. Hotărârea de dizolvare. După cum s-a menţionat, asupra dizolvării decide adunarea generală a asociaţilor sau instanţa de judecată, cu excepţia cazului de expirare a termenului pentru care a fost constituită.

a) *Adunarea generală a asociaţilor* decide dizolvarea societăţii cu o majoritate calificată de voturi. În societatea cu răspundere limitată – 3/4 de voturi, în societatea pe acţiuni - 2/3 de voturi, în societatea în nume colectiv şi în comandită - prin vot unanim. Asociaţii ultimelor două forme de societăţi au dreptul de a se retrage din societate (Codul civil, art.130, 139).

b) *Instanţa de judecată care decide asupra dizolvării societăţii comerciale este Curtea de Apel Economică*. Dreptul de a sesiza instanţa de judecată îl au asociaţii societăţilor comerciale, precum şi organele de stat competente (Camera Înregistrării de Stat, Procurorul, Ministerul Justiţiei etc.)

În hotărâre trebuie să indice clar temeiul dizolvării şi persoana numită ca lichidator. Codul civil stabileşte, la art.88, că instanţa de judecata care examinează cererea privind dizolvarea persoanei juridice poate pune bunurile acesteia, la cerere, sub *administrare fiduciară*. În încheiere se specifică data instituirii administrării fiduciare. Instanţa desemnează unul sau mai mulţi administratori fiduciari, stabileşte limitele împuternicirilor şi remuneraţia lor. Administrarea fiduciară este un mijloc de asigurare a integrităţii bunurilor persoanei juridice a cărei dizolvare se solicită, pentru ca persoanele cu funcţie de răspundere să nu întreprindă acţiuni care ar lungi sau ar îngreuia în alt mod lichidarea acesteia. Instituirea administrării fiduciare se face pentru perioada dintre depunerea acţiunii în instanţă şi rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti.

Administratorul desemnat trebuie să se înscrie la organul care ţine Registrul de stat în care este înmatriculată persoana juridică şi să facă inventarul bunurilor persoanei juridice puse sub administrare. Organele persoanei juridice nu-şi pot exercita atribuţiile şi nu pot încheia acte

juridice fără acordul prealabil al administratorului fiduciar dacă încheierea instanţei de judecata nu stabileşte altfel.

Instanţa care a desemnat administratorul poate reveni oricând asupra încheierii sale cu modificări, cu schimbarea administratorului, precum şi cu anularea administrării, dacă temeiurile de instituire a administrării fiduciare au decăzut. Încheierea privind administrarea fiduciară îşi pierde valoarea juridică la data când hotărârea instanţei cu privire la dizolvare rămâne definitivă. Astfel, dacă prin hotărâre a instanţei a fost respinsă cererea de dizolvare, administratorul decade din drepturi şi este obligat să predea funcţia către administratorul (organul executiv) al persoanei juridice ori să înceteze supravegherea.

Dacă prin hotărâre judecătorească definitivă s-a pronunţat dizolvarea persoanei juridice, administrarea fiduciară încetează, iar administratorul predă lichidatorului funcţia.

Instanţa de judecată, pornind de la circumstanţe concrete, de la gravitatea încălcării sau chiar de la numărul de avertizări făcute de organul de stat, acordă un anumit termen pentru înlăturarea încălcărilor. De exemplu, în cazul schimbării sediului, care nu este concomitentă şi încălcării obligaţiei de plată a unor impozite sau a unor datorii, instanţa va acorda societăţii un termen pentru perfectarea actelor şi modificarea actelor de constituire. Dacă societatea înlătura neajunsurile, instanţa respinge cererea de divizare.

1.5. Înregistrarea dizolvării. Hotărârea de dizolvare adoptată de adunarea generală devine opozabilă terţilor de la data înregistrării dizolvării. Pentru aceasta, organul executiv, întru respectarea dispoziţiilor art.89 din Codul civil, depune o cerere de dizolvare la Camera Înregistrării de Stat, la care anexează hotărârea adunării generale. Pentru înregistrarea dizolvării ori, după cum se prevede la art.27 din Legea nr.1265/2000, pentru consemnarea în Registrul de stat a începerii procedurii de lichidare a societăţii comerciale, la oficiul teritorial al Camerei se prezintă: *hotărârea de lichidare, emisă de fondator sau de instanţa de judecată; certificatul de înregistrare a întreprinderii sau organizaţiei (în original) pentru înscrierea în el a menţiunii "în proces de lichidare"*.

În cazul dizolvării prin hotărâre judecătorească, instanţa transmite o

copie de pe hotărârea irevocabilă organului care a efectuat înregistrarea de stat a persoanei juridice ce se dizolvă. Legiuitorul stabileşte că în actele, scrisorile, rapoartele, informaţiile etc. care emană de la persoana juridică dizolvată trebuie să se indice că aceasta este *„în lichidare”*. Cel care a contractat cu o societate comercială în lichidare şi cunoaşte faptul că este în lichidare suportă riscul actelor încheiate. Dacă însă demonstrează că, la încheierea actului, nu a cunoscut că societatea este în procedură de lichidare şi că actul semnat nu conţinea sintagma *„în lichidare”*, reparaţia prejudiciului poate fi încasată nu numai de la persoana juridică în lichidare, dar şi de la lichidatorul ei.

Consecinţele dizolvării. Dizolvarea societăţii comerciale are următoarele consecinţe:

- societatea nu mai poate încheia noi contracte ce ţin de desfăşurarea genului de activitate (Codul civil, art.86 alin.(4)). Din momentul dizolvării, administratorul societăţii comerciale nu poate întreprinde noi operaţiuni. În caz contrar, este responsabil personal de operaţiunile întreprinse;

- societatea intră în proces de lichidare(art.86 alin.(2));

Societatea comercială se consideră dizolvată la intervenţia unui temei dintre cele menţionate şi dacă acesta a fost înregistrat în Registrul de stat. Hotărârea adunării generale are valoare pentru asociaţi şi pentru organele societăţii de la data adoptării sau de la data indicată în ea.

§ 2. Lichidarea

2.1. Dispoziţii generale. De la data înregistrării hotărârii de dizolvare şi până la data radierii sale din Registrul de stat, societatea comercială se află în proces de lichidare. Lichidarea este esenţa dizolvării, efectul principal, direct şi obligatoriu[540].

Una dintre cele mai ample definiţii date lichidării în literatura juridică este cea a profesorului E. Thaller în *„Traite de droit comerciale”*. Potrivit acesteia, lichidarea este o perioadă de durată

[540] **Angheni, Smaranda şi alţii.** *Op. cit.,* p.243.

variabilă pe care o traversează societatea de la dizolvarea sa şi până la distribuirea către asociaţi a activului disponibil şi a clarificării definitive a conturilor, perioadă în care unul sau mai mulţi lichidatori vor definitiva operaţiunile anterioare ale societăţii, vor face în măsura necesităţii altele, noi, vor plăti debitele către creditori şi vor transforma activul social în numerar. Pentru efectuarea acestui şir de operaţiuni, pe întreaga perioadă a lichidării societatea, deşi dizolvată, va continua să-şi păstreze personalitatea juridică. În acest scop, este înscrisă obligaţia pentru lichidatori ca în toate actele ce vor urma dizolvării să se facă menţiunea, după indicarea numelui societăţii, *„în lichidare*"[541].

Procedura de lichidare implică următoarele operaţiuni: intrarea lichidatorului în funcţie şi primirea patrimoniului societăţii; informarea creditorilor şi publicarea avizului în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova"*; înaintarea creanţelor; întocmirea bilanţului de lichidare; satisfacerea creanţelor; repartizarea între asociaţi a activelor rămase; prezentarea Camerei Înregistrării de Stat a actelor; radierea societăţii din Registrul de stat al întreprinderilor.

Lichidarea este guvernată de următoarele principii care definesc statutul juridic al societăţii aflate în lichidare[542].

a) Personalitatea juridică a societăţii subzistă pentru nevoile lichidării. După cum rezultă din Codul civil, art.86 alin.(3), societatea comercială continuă să existe şi după dizolvare în măsura în care este necesar pentru lichidarea patrimoniului. Existenţa personalităţii juridice se referă la toate elementele persoanei juridice: structura organizatorică, patrimoniul şi scopul. Organele societăţii comerciale continuă să existe în forma de până la dizolvare ori în altă formă. *Adunarea generală a asociaţilor* nu-şi pierde atribuţiile. După desemnarea lichidatorului, ea mai are competenţa de a aproba bilanţul de lichidare (art.93 alin.(2)), de a reveni asupra hotărârii de lichidare (art.86 alin.(5)) sau de a modifica proiectul de împărţire a activelor (art.96 alin.(4)). *Administratorul* devine lichidator dacă adunarea generală sau instanţa nu desemnează în calitate de lichidator o altă persoană (art.86 alin.(6)). Lichidatorul exercită în

---

[541] Preluată din: **Petrescu, R.** *Drept comercial român.* Bucureşti, 1996, p. 196

[542] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* 2001, p.260.

principiu aceleaşi atribuţii ca şi administratorul şi este organul care reprezintă societatea (art.90 alin.(4)). *Patrimoniul* continuă să aparţină societăţii ca subiect de drept. Raporturile juridice nu suferă nici un fel de modificări. În procedura de lichidare, se finalizează operaţiunile curente (art.90 alin.(7)), care suplimentează activul societăţii. *Scopul* societăţii suferă modificări, deoarece activitatea, în procesul de lichidare, priveşte numai finalizarea operaţiunilor, satisfacerea cerinţelor creditorilor şi împărţirea activelor între asociaţi. *Capacitatea* societăţii, în procesul de lichidare, este una restrânsă, deoarece se efectuează numai operaţiunile necesare lichidării şi radierii societăţii din Registrul de stat. Societatea comercială îşi păstrează atributele de identitate: denumirea de firmă, sediul şi naţionalitatea. Conform art.89 din Codul civil, în toate actele care emană de la societate după data înregistrării ei, denumirea de firmă trebuie să fie urmată de sintagma *„în lichidare”*.

- *Lichidarea societăţii se face în interesul asociaţilor* şi este menită să apere interesele acestora. Anume ei, din motive stabilite în actul de constituire sau din motive impuse de condiţiile activităţii, decid să lichideze societatea. În principiu, interesul asociaţilor este pe prim plan şi în cazurile de lichidare forţată, altele decât insolvabilitatea. Interesul asociaţilor în lichidarea voluntară rezultă şi din unele dispoziţii legale, cum ar fi dreptul asociaţilor de a stabili în actul de constituire a unor condiţii speciale de lichidare, dreptul de a desemna lichidatorul şi a determina puterile acestuia, precum şi dreptul asociaţilor de a cere lichidarea. Dreptul organelor de stat de a cere lichidarea este determinat numai de încălcarea dispoziţiilor legale d către societate.

- *Lichidarea societăţii este obligatorie*. După cum rezultă din Codul civil, art.86 alin.(2), dizolvarea societăţii are ca efect deschiderea procedurii de lichidare, cu excepţia cazului de reorganizare, aceasta din urmă având o reglementare deosebită.

În statutul juridic al societăţii comerciale aflate în procedură de lichidare intervin anumite modificări. Astfel, la intrarea în procedura de lichidare, se produc următoarele modificări[543].

[543] **Cărpenaru, Stanciu**. *Op. cit.,* 2001, p. 262-263.

a) S*e modifică obiectul şi scopul societăţii comerciale.* De la data dizolvării, societatea comercială nu mai poate încheia noi acte juridice în vederea realizării obiectului de activitate, însă le finalizează pe cele începute. Deci, are loc o restrângere a obiectului societăţii. Activitatea de după dizolvare este consacrată exclusiv formalităţilor de lichidare. Restrângerea obiectului de activitate duce la modificarea scopului societăţii. Acesta nu mai este unul de obţinere şi de repartizare a profitului între asociaţi, ci de transformare a activelor în bani, de satisfacere a creanţelor şi de împărţire a activelor între asociaţi.

b) *Administratorul societăţii este înlocuit cu un lichidator.* De la data dizolvării societăţii comerciale, administratorul ei devine lichidator dacă nu a fost desemnat un lichidator prin hotărâre a adunării generale sau a instanţei de judecată.

c) D*reptul de gestiune şi de reprezentare a societăţii trece de la administrator la lichidator*. Intrarea în funcţie a lichidatorului se manifestă prin învestirea lui cu dreptul de reprezentare şi dreptul de gestiune a patrimoniului societăţii în lichidare. În dreptul de reprezentare faţă de terţi lichidatorul intră la data înregistrării sale în Registrul de stat al întreprinderilor. Patrimoniul societăţii trece sub răspunderea lichidatorului în măsura transmiterii lor de către administrator prin acte de predare-primire.

2.2. Lichidatorul. Lichidatorul este persoana împuternicită să efectueze toate operaţiunile de lichidare a societăţii comerciale. În acest scop, organul care decide dizolvarea trebuie să desemneze unul sau mai mulţi lichidatori.

Organul suprem va desemna un lichidator dintre membrii săi, dintre membrii organului executiv sau, dacă actul de constituire nu interzice, o altă persoană pe care o va considera competentă. Dacă instanţa desemnează lichidatorul, va numi persoana indicată de reclamant sau de administratorul societăţii.

Instanţa de judecată poate desemna în calitate de lichidator şi un executor judecătoresc (Legea nr.845/1992, art.35). În cazul în care societăţii comerciale se aplică sancţiunea penală de lichidare pentru una din infracţiunile numite în Codul penal, instanţa de judecată care a emis sentinţa va desemna un executor judecătoresc pentru îndeplinirea tuturor

formalităţilor de lichidare stabilite în Codul civil. În lipsa unor dispoziţii exprese, un astfel de proces ar trebui supravegheat de către Curtea de Apel Economică.

În caz de lichidare a unei societăţi pe acţiuni, adunarea generală şi instanţa de judecată trebuie să ţină cont de interesele statului şi ale unităţilor administrativ-teritoriale. Astfel, în cazul lichidării unei societăţi în care statul sau unitatea administrativ-teritorială deţine 30 % şi mai mult din acţiunile cu drept de vot, în comisia de lichidare, potrivit art.97 alin.(7) din Legea nr.1134/1997, va fi desemnat un reprezentant al statului sau al unităţii administrativ-teritoriale.

În cazul în care societatea se dizolvă de drept, precum şi în cazul în care adunarea generală a asociaţilor sau instanţa de judecată nu desemnează lichidatorul, funcţiile acestuia le va exercita administratorul societăţii.

Lichidator al societăţii comerciale poate fi persoana care întruneşte cumulativ următoarele condiţii: a) este persoană fizică; b) este cetăţean al Republicii Moldova; c) a ajuns la vârsta majoratului, adică are 18 ani; d) nu a fost declarată incapabilă; e) are domiciliul în Republica Moldova. Prin dispoziţii speciale, faţă de personalitatea lichidatorului pot fi înaintate cerinţe suplimentare. Astfel, art.35 alin.(2) din Legea nr.845/1992 stabileşte pentru lichidatorul întreprinderilor (persoanelor juridice cu scop lucrativ), desemnat de instanţa de judecată, următoarele cerinţe suplimentare: să aibă studii superioare, să posede cunoştinţe şi experienţă în domeniu şi să fie înregistrat ca întreprinzător individual. Considerăm că aceste cerinţe nu sunt pe deplin justificate, în special calitatea de întreprinzător individual. De asemenea,unei persoane care vede în procedura de lichidare o afacere subminează interesul celor pe care legea îi protejează, adică al asociaţilor. Condiţii suplimentare pot fi impuse şi pentru lichidatorii băncilor comerciale, a participanţilor profesionişti la piaţa valorilor mobiliare etc.

Lichidatorul este obligat să notifice Camera Înregistrării de Stat despre desemnarea sa în această calitate, prezentând hotărârea prin care a fost desemnat, şi să comunice datele sale de identitate (numele, domiciliul, numărul actului de identitate, codul personal) şi modelul semnăturii. Înregistrarea lichidatorului se face concomitent cu

înregistrarea dizolvării, stabilită la art.89 din Codul civil sau la o dată ulterioară.

Actele lichidatorului sunt opozabile terţilor de la data înregistrării şi nu de la data desemnării. Lichidatorul sau persoanele cărora acesta le-a delegat împuterniciri efectuează toate operaţiunile, în numele societăţii în lichidare, sub sancţiunea nulităţii.

Prin hotărâre a adunării generale sau a instanţei de judecată, pot fi desemnaţi mai mulţi lichidatori, care vor acţiona şi vor reprezenta societatea în mod colegial dacă actul de constituire sau hotărârea de desemnare nu prevede altfel. Legea cu privire la societăţile pe acţiuni presupune desemnarea unei comisii de lichidare, adică a mai multor lichidatori. În lipsa unor dispoziţii exprese în actul de constituire, lichidatorii acceptă şi semnează în unanimitate actele juridice.

Lichidatorul activează până la momentul radierii persoanei juridice din Registrul de stat, dacă organul care l-a desemnat nu l-a revocat între timp. Activitatea lichidatorului revocat încetează în momentul în care noul lichidator este înregistrat la organul de înregistrare, cu excepţia obligaţiei de transmitere a actelor şi a bunurilor persoanei juridice în lichidare, care decade la momentul semnării inventarului şi prezentării raportului privind operaţiunile deja săvârşite de el în calitate de lichidator.

Intrarea în funcţiune a lichidatorului desemnează momentul preluării responsabilităţii de la administrator. Lichidatorul are aceleaşi împuterniciri, obligaţii şi responsabilităţi ca şi administratorul, în măsura în care acestea sunt compatibile cu activitatea de lichidator (Codul civil, art.90 alin.(4)). Lichidatorul este împuternicit să acţioneze, ca şi administratorul, în numele şi pe seama persoanei juridice în raport cu terţii, să execute toate obligaţiile puse în sarcina lui de lege şi de organele care l-au desemnat. Lichidatorul este mandatarul societăţii cu toate consecinţele care decurg din această calitate[544].

Pe lângă atribuţiile stabilite de lege, delegate de asociaţi administratorului, lichidatorul are şi obligaţiile speciale stabilite la art.90 alin.(6) – (8) din Codul civil: face şi semnează inventarul şi bilanţul

[544] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p.265.

societăţii, primeşte şi păstrează patrimoniul şi documentele societăţii, finalizează operaţiunile începute, valorifică creanţele, satisface cerinţele creditorilor, îndeplineşte alte atribuţii.

Lichidatorul este supravegheat de cenzorii societăţii, iar dacă societatea nu are cenzori, oricare asociat este în drept să verifice operaţiunile lui.

Lichidatorul are următoarele puteri conferite de lege.

a) *Finalizează operaţiunile curente.* Contractele încheiate de către societatea comercială anterior datei dizolvării nu se consideră ajunse la scadenţă, părţile având obligaţia să le onoreze. Lichidatorul nu poate încheia noi contracte aferente realizării obiectului de activitate al societăţii. În caz contrar, răspunde personal pentru operaţiunile pe care le-a întreprins. Ca excepţie însă, poate încheia acte juridice dacă ele sunt necesare procedurii de lichidare (pază, evaluare, vânzare a activelor persoanei juridice ce se lichidează, a energiei termice, electrice, a gazelor naturale, angajarea de specialişti, organizarea de licitaţii, cesiuni de creanţe şi de datorii etc.).

b) *Valorifică creanţele.* Lichidatorul va cere debitorilor societăţii, inclusiv prin acţionarea lor în instanţă, să-şi onoreze obligaţiile. În cazul insolvabilităţii debitorului, lichidatorul poate intenta un proces de insolvabilitate ori să declare creanţele într-un proces deja început. Codul civil prevede, la art. 95, că dizolvarea societăţii comerciale şi intrarea ei în proces de lichidare nu duc la scadenţa creanţelor pe care le are faţă de debitori.

c) *Transformă în bani bunurile societăţii*. Bunurile ce formează activul societăţii comerciale vor fi vândute de către lichidator şi transformate în bani în măsura în care sunt necesare satisfacerii creanţelor. Dacă actul de constituire prevede sau adunarea generală decide, bunurile pot să nu fie înstrăinate de către lichidatori, urmând a fi repartizate în natură între asociaţi.

d) S*atisface creanţele creditorilor*. Lichidatorul stabileşte creanţele în măsura ajungerii lor la scadenţă. Cele care nu au ajuns la scadenţă vor fi satisfăcute numai după aprobarea bilanţului de lichidare. Dacă, în procesul de lichidare, constată că activele sunt mai mici decât pasivele şi că societatea este în insolvabilitate, lichidatorul este obligat să depună o

cerere de intentare a procesului de insolvabilitate. Procesul de lichidare poate fi continuat dacă toţi creditorii societăţii acceptă creanţele în proporţii reduse. Satisfacerea creanţelor se efectuează cu respectarea cerinţelor art.573 din Codul civil. În cazul în care locul executării obligaţiilor nu poate fi determinat, iar creditorii nu s-au prezentat să primească executarea, lichidatorul depune banii pe un cont bancar pe care l-a deschis pe numele creditorului.

e) *Întocmeşte proiectul bilanţului de lichidare*. Lichidatorul este obligat să întocmească un proiect al bilanţului de lichidare arătând valoarea de bilanţ şi valoarea de piaţă a activelor societăţii, a datoriilor, inclusiv a celor care se află pe rol în instanţă de judecată.

f) *Împarte activele între asociaţi.* După ce satisface cerinţele creditorilor, lichidatorul elaborează un proiect de împărţire a activelor între asociaţi şi îl prezintă spre aprobare adunării generale a asociaţilor sau, după caz, instanţei de judecată. După aprobare, activele se împart între asociaţi proporţional participaţiunii la capitalul social dacă actul de constituire nu prevede altfel.

g) *Prezintă actele necesare radierii.* După împărţirea activelor, registratorul prezintă la Camera Înregistrării de Stat actele necesare radierii societăţii din Registrul de stat al întreprinderilor.

Răspunderea lichidatorului. Ca şi administratorul societăţii, lichidatorul răspunde pentru executarea necorespunzătoare a obligaţiilor sale (Codul civil, art.90 alin.(4)). El răspunde personal şi faţă de terţi dacă, în procesul de lichidare, încheie contracte care nu se raportă la procedura de lichidare.

2.3. Procedura de lichidare. Începutul lichidării se marchează prin intrarea în funcţie a lichidatorului sau prin transformarea administratorului în lichidator. Intrarea în funcţie se face prin naşterea dreptului de gestiune a afacerilor societăţii intrate în lichidare şi a dreptului de a o reprezenta.

Pentru a gestiona eficient societatea în lichidare, lichidatorul primeşte de la administrator patrimoniul societăţii, făcând inventarul bunurilor şi al documentelor societăţii, pe care îl consideră drept act de predare-primire. Se prezumă că patrimoniul trece de la administrator la lichidator în starea în care se află la momentul semnării inventarului. În

inventar trebuie să se descrie cu exactitate starea bunurilor primite de lichidator. Acesta trebuie să asigure evidenţa activului şi pasivului în modul stabilit de legislaţie, să întreprindă toate măsurile de conservare a valorii activelor, să păstreze documentaţia persoanei juridice până când o va preda unor alte persoane. Lichidatorul este obligat să ţină evidenţa operaţiunilor de lichidare în ordinea lor cronologică, cum ar fi: satisfacerea cerinţelor creditorilor, vânzarea unor active, împărţirea activelor între asociaţi etc., precum şi să prevină creditorii despre dizolvare şi procedura de lichidare, să lichideze activul şi pasivul societăţii, să radieze societatea din registru.

2.3.1. Informarea creditorilor şi înaintarea creanţelor. Lichidatorul societăţii comerciale are obligaţia de a informa creditorii despre procedura de lichidare care a început, despre dreptul de a cere, într-un anumit termen, satisfacerea creanţelor, publicând în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*, în doua ediţii consecutive, un aviz şi, în termen de 15 zile, îl informează pe fiecare creditor cunoscut despre lichidare şi despre dreptul de a înainta creanţe într-un anumit termen.

Vor fi informaţi personal numai creditorii a căror calitate rezultă din actele contabile ale debitorului, precum şi cei ale căror acţiuni în judecată încă nu au fost soluţionate. Printre potenţialii creditori ar putea fi: organele fiscale pentru impozitele calculate, dar neplătite; Casa Naţională a Asigurărilor Sociale pentru datoriile societăţii în lichidare faţă de persoanele cărora le datorează reparaţia prejudiciului cauzat sănătăţii sau în legătură cu pierderea întreţinătorului lor; băncile pentru creditele acordate şi dobânzile calculate; contractanţii societăţii pentru livrare de mărfuri şi servicii, inclusiv vânzătorii de energie electrică, energie termică, gaze naturale, prestatorii de servicii informaţionale şi internet, telefonie, reclamă, marketing etc. Creditori ai societăţii sunt şi asociaţii ei pentru dividendele repartizate, dar neplătite.

Pentru informarea potenţialilor creditori încă necunoscuţi, legiuitorul obligă persoana juridică în lichidare să publice avize despre lichidare în cel puţin două publicaţii consecutive ale *„Monitorului Oficial al Republicii Moldova”*. Astfel de creditor ar putea fi cumpărătorul unui bun faţă de care persoana juridică în lichidare răspunde pentru vicii, pentru evicţiune, pentru prejudicii din raporturi contractuale sau

extracontractuale.

Lichidatorul trebuie să informeze şi angajaţii societăţii despre dizolvarea acesteia şi data disponibilizării lor. Potrivit art.86 din Codul muncii nr.154/2003, angajatorul poate desface contractul individual de muncă în caz de lichidare a societăţii comerciale. Data disponibilizării nu poate să fie mai înainte de expirarea a două luni din ziua preavizării salariatului. Procedura de concediere a salariaţilor trebuie să fie conformă dispoziţiilor art.88 din Codul muncii. Angajaţii societăţii devin creditori ai acesteia pentru salariul calculat, dar neplătit, şi pentru indemnizaţia de eliberare din serviciu, care trebuie plătită conform art.186 din Codul muncii.

Legiuitorul stabileşte că fiecare creditor poate să-şi formuleze creanţele în termen de 6 luni de la data ultimei publicaţii a avizului în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*. În hotărârea de lichidare se poate prevedea un termen mai lung. Stabilirea lui nu privează creditorii cunoscuţi de dreptul lor, ci constituie un punct de referinţă pentru lichidator în elaborarea bilanţului de lichidare. Creanţele pot fi înaintate şi mai târziu, în termenul de prescripţie şi până la radierea societăţii comerciale din registru. Dacă creanţele sunt întemeiate, acestea trebuie să fie recunoscute şi satisfăcute. În susţinerea acestei afirmaţii vin şi dispoziţiile art.95, potrivit cărora, dacă creditorul cunoscut nu a înaintat pretenţii, suma de bani ce i se cuvine se depune pe un cont bancar. Mai mult decât atât, legislaţia stabileşte şi un mecanism de protecţie a creditorilor societăţii comerciale lichidate, potrivit căruia procedura de lichidare ar putea fi redeschisă chiar după radierea persoanei juridice.

Legea stabileşte un termen de decădere din drepturi numai pentru persoana a cărei creanţă a fost respinsă de lichidator şi care nu a înaintat în justiţie o acţiune de încasare silită. Creditorul este în drept, în cazul în care cerinţa a fost respinsă de către lichidator, să înainteze, în termen de 30 de zile de la data informării sale despre respingere, o acţiune in instanţa de judecată, a cărei hotărâre este definitivă. Dacă, în termen de 30 de zile, nu a acţionat în justiţie societatea care se lichidează, creditorul decade din drepturi, iar creanţa lui se stinge fără a fi executată.

2.3.2. Elaborarea proiectului bilanţului de lichidare. Lichidatorul este obligat să elaboreze, în decursul a 15 zile de la expirarea termenului

de înaintare a creanţelor, un proiect al bilanţului de lichidare, care să reflecte valoarea de bilanţ şi valoarea de piaţă a activelor, inclusiv creanţele, datoriile recunoscute de lichidator ale persoanei juridice şi datoriile care se află pe rol în instanţă de judecată. Pentru determinarea valorii de piaţă a activelor, lichidatorul îndeplineşte anumite operaţiuni, va numi chiar experţi, după caz.

Dacă din proiectul de bilanţ rezultă un excedent al pasivelor faţă de active, lichidatorul este obligat să depună în instanţă o cerere de intentare a procesului de insolvabilitate. Cererea trebuie depusă în termen de cel mult o lună de la data constatării insolvabilităţii. În caz contrar, conform art.26 alin.(4) din Legea nr.632/2001, lichidatorul va răspunde subsidiar în faţa creditorilor pentru obligaţiile apărute după expirarea termenului de o lună. Până la expirarea acestui termen de la constatarea excedentului de pasive, lichidatorul trebuie să aducă la cunoştinţă organului care l-a desemnat survenirea insolvabilităţii. Pentru evitarea procesului de insolvabilitate, lichidatorul solicită acordul creditorilor de a continua lichidarea societăţii fără a depune cerere introductivă. Acordul trebuie să fie expres. Dacă creditorii acceptă satisfacerea cerinţelor în proporţii reduse, lichidatorul poate continua, în afara procesului de insolvabilitate, îndeplinirea formalităţilor de lichidare. Luând în considerare că procedura de insolvabilitate este una costisitoare şi, de regulă, de durată, creditorilor le poate fi mai convenabil să primească executarea creanţei în proporţii reduse, executare voluntară şi rapidă, decât un proces de insolvabilitate anevoios şi costisitor. Dacă în bilanţul unei societăţi de persoane în lichidare există excedent de pasive faţă de active, lichidatorul ar putea să negocieze cu asociaţii care răspund nelimitat pentru obligaţiile societăţii pentru a include în activul bilanţului de lichidare şi unele bunuri personale ale acestora pentru a satisface integral cerinţele creditorilor.

2.3.3. Lichidarea activului societăţii comerciale implică operaţiunea de transformare a bunurilor societăţii în bani şi de încasare a creanţelor de la debitorii societăţii.

În perioada, stabilită de lege, de înaintare a creanţelor de către creditori, societatea îşi continuă activitatea executând contracte, încheiate înainte de data dizolvării, şi primind executarea de la debitorii din raporturile în care societatea are calitatea de creditor. Lichidatorul

primeşte, în special, executarea din contractele ajunse la scadenţă şi din cele executate de debitor înainte de termen. Lichidatorul nu poate cere debitorilor săi executarea contractelor neajunse la scadenţă, deoarece adoptarea hotărârii de lichidare nu este temei de reziliere a contractelor în care se află societatea ce se lichidează (Codul civil, art.94). Dacă nu există alte temeiuri de reziliere, lichidatorul trebuie să aştepte scadenţa contractului, ori să negocieze cu cealaltă parte şi să-o despăgubească, ori să transmită creanţa sa prin cesiune, ori să întreprindă alte măsuri care ar permite încetarea raporturilor juridice fără cheltuieli majore.

În cazul în care debitorii nu-şi onorează obligaţiile ajunse la scadenţă, lichidatorul poate intenta împotriva lor procese judiciare, inclusiv de insolvabilitate, în scopul încasării datoriilor, revendicării bunurilor şi reparării prejudiciului.

În special, lichidatorul ar putea încasa, iar după caz şi intenta procese judiciare împotriva persoanelor cu funcţie de răspundere şi chiar a asociaţilor societăţii în lichidare dacă aceştia au păgubit-o.

Imediat după intrarea sa în funcţie, lichidatorul întreprinde măsuri de înstrăinare a bunurilor materiale din activul patrimoniului pentru a le transforma în bani. El este în drept să vândă, după caz, toate bunurile societăţii în lichidare pentru satisfacerea cerinţelor. În cazul în care actul de constituire prevede că unele bunuri, transmise societăţii ca aport la formarea sau la majorarea capitalului ei social, urmează să fie restituite asociatului care a făcut aportul, bunurile vor fi vândute numai atunci când nu există alte bunuri şi societatea nu a satisfăcut cerinţele tuturor creditorilor săi. Dacă, după satisfacerea creanţelor, rămân bunuri, ele pot fi împărţite între asociaţi, cu consimţământul lor.

Vânzarea bunurilor din activ se face la burse, licitaţii şi prin alte metode care asigură obţinerea celui mai bun preţ.

2.3.4. Lichidarea pasivului societăţii comerciale constă în operaţiunea de plată a datoriilor pe care societatea le are faţă de creditori.

Societatea care nu se lichidează pentru cauză de insolvabilitate dispune de active suficiente pentru a satisface creanţele. Din acest motiv, Codul civil nu a prevăzut o consecutivitate a satisfacerii creanţelor, aşa cum prevede Legea nr.845/1992.

Lichidatorul este obligat să plătească fiecărui creditor imediat ce

creanţa acestuia a ajuns la scadenţă şi nu în ordinea stabilită la art.36 alin.(1) din legea nominalizată[545]. Dacă plata nu a fost făcută la timp, creditorul trebuie despăgubit atât pentru prejudiciul efectiv, cât şi pentru venitul ratat (Codul civil, art.610 alin.(1)). Potrivit art.619 din Codul civil, la obligaţiile pecuniare a societăţii în lichidare neonorate la timp se aplică dobânzi egale cu rata de finanţare a Băncii Naţionale a Moldovei

---

[545] Dispoziţiile art. 36 din Legea nr.845/1992 sunt specifice mai mult unui proces de lichidare pentru cauză de insolvabilitate şi stabileşte:

1. Creanţele creditorilor faţă de întreprinderea ce se lichidează se execută din contul bunurilor ei în următoarea ordine: a) creanţele cetăţenilor faţă de care debitorul este răspunzător de prejudicierea sănătăţii lor sau în legătură cu moartea, pe calea capitalizării plăţilor respective pe unitate de timp; b) creanţele lucrătorilor din întreprinderea ce se lichidează privind plata salariului pentru perioada de până la 6 luni precedente hotărârii de lichidare; c) achitarea cu bugetul public naţional pentru perioada de până la un an precedent hotărârii de lichidare; d) alte creanţe ale creditorilor. Comisia de lichidare (lichidatorul întreprinderii) începe executarea creanţelor în ziua aprobării procesului-verbal de evaluare a activelor întreprinderii, listei creanţelor înaintate şi rezultatului examinării lor. Excepţie fac creanţele creditorilor indicate la litera d): executarea lor se efectuează după expirarea unei luni din ziua aprobării documentelor enumerate. Executarea creanţelor creditorilor din fiecare rând se face proporţional sumei creanţelor fiecărui creditor din rândul respectiv. Executarea creanţelor creditorilor din rândul următor se face după executarea integrală a creanţelor creditorilor din rândul precedent.

2. Creanţele înaintate după expirarea termenului de înaintare a lor se execută din contul bunurilor întreprinderii ce au rămas după executarea creanţelor înaintate în termen.

3. Creanţele asigurate prin gaj se execută indiferent de rândul stabilit pentru executarea altor creanţe şi de termenul de înaintare.

4. Creanţele neexecutate din cauza insuficienţei de bunuri ale întreprinderii persoană juridică (cu excepţia cooperativelor de producţie) se consideră stinse. Creanţele faţă de întreprinderea persoană fizică ce se lichidează şi faţă de cooperativa de producţie se execută de către fondatorii (asociaţii) întreprinderii în modul stabilit de lege. Se consideră stinse creanţele nerecunoscute de comisia de lichidare (lichidatorul întreprinderii) dacă creditorii, în termen de o lună de la data primirii înştiinţării cu privire la nerecunoaşterea integrală sau parţială a creanţelor lor, nu acţionează în justiţie executarea acestor creanţe.

5. Bunurile rămase după executarea creanţelor se utilizează conform indicaţiilor proprietarului sau persoanei împuternicite de acesta.

plus 5% sau, în cazul în care creditorul este un întreprinzător, plus 9%, dacă legea sau contractul nu prevede altfel. Plata creanţelor neajunse la scadenţă ale creditorilor care au convenit să primească banii se face atunci când s-a convenit cu creditorul sau când lichidatorul are posibilitate.

Un loc aparte în onorarea obligaţiilor societăţii care se lichidează îl ocupă creanţele cetăţenilor faţă de care societatea răspunde, în calitate de debitor, pentru prejudiciul cauzat sănătăţii lor sau în legătură cu decesul unor cetăţeni – pe calea capitalizării plăţilor respective pe unitate de timp.

Satisfacerea acestor creanţe se efectuează prin transferarea sumelor de bani calculate către Casa Naţională a Asigurărilor Sociale, care acumulează mijloacele băneşti conform prevederilor *Legii nr. 123/1998 cu privire la capitalizarea plăţilor periodice*[546]. Calcularea sumelor supuse capitalizării se efectuează conform prevederilor *Regulamentului cu privire la modul de calculare a plăţilor periodice capitalizate*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 127 din 15 februarie 2000[547]. Prin reglementarea satisfacerii acestor creanţe, statul urmăreşte să asigure persoanele care nu se pot întreţine sau a căror capacitate de a se întreţine este redusă ca o consecinţă a unui accident de producţie sau a unui delict pentru care debitorul răspunde. Dacă nu s-ar încasa din activele debitorului, statul ar trebui să-l asigure cu o pensie socială, ceea ce, în situaţia actuală, ar mări presiunea asupra bugetului public naţional.

În cazul în care societatea se lichidează prin hotărâre judecătorească, din active se vor stinge şi cheltuielile de judecată, amenzile impuse prin sentinţă penală, se va remunera lichidatorul.

Satisfacerea cerinţelor creditorilor de către societatea în lichidare se face în locul stabilit, potrivit regulilor indicate în Codul civil, la art.573 şi 574. Sumele datorate creditorilor cunoscuţi care nu au înaintat pretenţii şi creditorilor care nu s-au prezentat să primească executarea se depun, potrivit art.95, în conturi bancare deschise pe numele lor. Acesta este un mecanism de executare a obligaţiilor pecuniare în cazul în care contractul dintre părţi nu indică locul de executare, iar creditorul nu s-a prezentat

---

546 Publicată în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 1998, nr. 85-86.

547 *Ibidem,* 2000, nr. 19-20.

pentru a primi executarea. Riscul insolvabilităţii instituţiei financiare îl suportă creditorul care, din anumite considerente, nu a primit executarea.

Soarta activelor rămase după satisfacerea cerinţelor creditorilor. După ce au fost satisfăcute cerinţele creditorilor societăţii în lichidare şi au mai rămas active, lichidatorul elaborează un proiect de împărţire a activelor şi îl prezintă spre aprobare adunării generale a asociaţilor sau, după caz, instanţei de judecată care l-a desemnat. Instanţa, căreia i s-a prezentat proiectul de împărţire a activelor, trebuie să organizeze o şedinţă a asociaţilor societăţii în lichidare şi să le aducă la cunoştinţă proiectul. Proiectul poate prevedea împărţirea activelor prin transmiterea sumelor băneşti către asociaţi, precum şi a unor active nebăneşti. Împărţirea activelor nebăneşti se face atunci când actul de constituire prevede sau când adunarea generală prin care a fost aprobat bilanţul de lichidare a decis astfel.

Potrivit art. 86 alin.(5) din Codul civil, adunarea generală a asociaţilor este în drept să revină asupra hotărârii de lichidare dacă patrimoniul încă nu a fost împărţit între asociaţi. În acest caz, adunarea ar putea să decidă: continuarea activităţii societăţii existente sau transformarea acesteia într-o altă formă, sau fuziunea ei cu alte societăţi comerciale, sau, după caz, dezmembrarea ei în mai multe societăţi, luând în considerare voinţa majorităţii. Totodată, considerăm că revenirea asupra procedurii de lichidare nu este posibilă în cazul în care dizolvarea a fost decisă de instanţa de judecată, inclusiv pentru cauzele stabilite la art.87 şi art.110 din Codul civil sau pentru infracţiunile consemnate în Codul penal.

Activele societăţii comerciale în lichidare care au rămas după satisfacerea pretenţiilor creditorilor sunt transmise de lichidator asociaţilor proporţional participaţiunii lor la capitalul social, dacă actul de constituire nu prevede altfel. Aşadar, prin actul de constituire s-ar putea decide repartizarea activelor societăţii în lichidare şi altfel decât proporţional participaţiunii la capitalul social (Codul civil, art.115 alin.(2)). În cazul în care societatea este declarată nulă pentru temeiurile stabilite la art.110 şi nulitatea este imputabilă unor asociaţi, aceştia răspund pentru prejudiciul cauzat altor asociaţi. Prin urmare, din partea de active care se cuvin unor asociaţi se separă suma prejudiciului adus

altor asociaţi, care nu se fac vinovaţi în nulitatea societăţii şi îl transmite lor.

Activele se repartizează între asociaţi după expirarea termenului stabilit la art.98 din Codul civil, adică după expirarea termenului de 12 luni de la data ultimei publicări în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* conform art.91. Totodată, legea stabileşte că repartizarea activelor trebuie să se facă cel mai devreme la expirarea a 2 luni de la data aprobării bilanţului de lichidare şi a proiectului de împărţire a activelor. Trebuie de reţinut faptul că bilanţul de lichidare şi planul de împărţire a activelor sunt două acte distincte şi, în mod ideal, ele ar putea fi aprobate în aceeaşi şedinţă sau, în caz de imposibilitate, în şedinţe diferite. Dacă planul de împărţire a activelor se aprobă ulterior aprobării bilanţului de lichidare, termenul de două luni trebuie calculat de la data aprobării acestui termen. Dacă bilanţul de lichidare sau planul de repartiţie se contestată în instanţă, repartiţia va avea loc numai după ce hotărârea instanţei devine irevocabilă.

Mărimea activelor rămase şi principiile de repartizare a activelor sunt reflectate în raportul lichidatorului. După aprobarea planului de repartiţie şi expirarea termenului stabilit de la data aprobării, lichidatorul trece la realizarea lui. Luând în considerare voinţa participanţilor, lichidatorul planifică împărţirea activelor în natură sau le lichidează (le vinde, transformând bunurile în bani) şi împarte banii. Dacă activele se împart în natură, repartizarea lor se face după următoarele reguli: 1) bunurile se împart proporţional dreptului fiecărui participant; 2) bunurile se atribuie unui sau la mai multor participanţi, de la care se reţine suma depăşeşte valoarea bunului; 3) dacă nu pot fi împărţite în natură, bunurile se vând şi se împart banii.

Transmiterea banilor se face prin act sub semnătură privată. Actul urmează a fi semnat de lichidator şi de asociatul care primeşte banii.

Transmiterea bunurilor, de asemenea, se face prin act sub semnătură privată dacă legea sau actul de constituire nu prevede altfel. Prin act sub semnătură privată se transmit bunurile corporale (automobile, utilaje, tehnică de calcul, mobilă etc.) şi cele incorporale (acţiuni, părţi sociale, mărci de producţie, desene şi modele industriale, drepturi de autor etc.). Actele pasibile de înregistrare se înscriu în

registrul respectiv. De exemplu, la transmiterea acţiunilor se înregistrează în registrul acţionarilor, părţile-sociale – în Registrul de stat al întreprinderilor, marca de producţie, desenele şi modelele industriale – în registrele AGEPI. Prin act în formă autentică se transmit terenurile şi alte bunuri, conform legii. Actele de transmitere a imobilelor se înregistrează la oficiul cadastral teritorial. La data înregistrării proprietatea imobiliară trece la asociat.

2.4. Radierea societăţii comerciale din Registrul de stat. Radierea societăţii din Registrul de stat constă în efectuarea unei înscrieri privind operaţiunea de excludere a subiectului de drept şi de încetare a existenţei lui. Societatea comercială, ca subiect de drept cu capacitate juridică, există atâta timp cât este înscrisă în Registrul de stat, adică de la data înregistrării (înscrierii, înmatriculării) până la data radierii. După radiere, faţă de societate nu se pot înainta nici un fel de cerinţe, de acţiuni civile sau de altă natură. În cazul în care se înaintează totuşi, judecătorul refuză să primească cererea, conform art.169 alin.(1) lit.e) din Codul de procedură civilă.

Pentru radierea societăţii comerciale, lichidatorul este obligat, potrivit art. 28 din Legea nr.1265/2000, să prezinte Camerei Înregistrării de Stat următoarele acte: a) cererea de radiere; b) bilanţul de lichidare, aprobat de organul suprem şi autentificat de notar; c) actele de constituire, în original, ale persoanei juridice care se lichidează; d) certificatul de înregistrare al persoanei juridice care se lichidează; e) extrasul din Registrul de stat care demonstrează că persoana juridică care se lichidează nu este fondator al unei alte întreprinderi sau organizaţii ori că nu are filiale şi reprezentanţe; f) actul care confirmă onorarea tuturor obligaţiilor la bugetul de stat, eliberat de inspectoratul fiscal; g) actul care dovedeşte închiderea conturilor bancare, eliberat de băncile în care persoana juridică a avut conturi; h) actul de predare spre nimicire a ştampilelor persoanei juridice, eliberat de Comisariatul de poliţie din teritoriul în care acesta are sediu; i) numerele *„Monitorului Oficial al Republicii Moldova”* în care au fost publicate avizele privind lichidarea; j) actul, eliberat de Arhiva de Stat, privind predarea spre păstrare a documentelor ce fac parte din Fondul Arhivistic al Republicii Moldova.

Actele necesare radierii trebuie să fie prezentate, conform art.28 din

Legea nr.1265/2000, în termen de 3 zile de la data aprobării bilanţului de lichidare. Această dispoziţie însă vine în contradicţie cu art.99 din Codul civil, care stabileşte că cererea de radiere se depune numai după repartizarea activelor nete între asociaţii societăţii în lichidare, care va avea loc în termen de 2 luni din momentul aprobării bilanţului de lichidare. Prin urmare, actele necesare lichidării nu se prezintă în termenul stabilit de Legea nr.1265/2000, ci în termenul prevăzut în Codul civil.

Camera Înregistrării de Stat, după ce verifică actele prezentate, emite o decizie de radiere a persoanei juridice dizolvate, consemnând acest fapt în registru. Termenul de emitere a deciziei de radiere este de 3 zile de la data primirii actelor.

Decizia Camerei privind radierea persoanei juridice poate fi atacată în contencios administrativ, dacă decizia este bazată pe acte neveridice, lezând drepturile şi interesele creditorilor sau ale participanţilor la persoana juridică.

2.5. Redeschiderea procedurii de lichidare. Dacă, după radierea societăţii comerciale, apare un creditor sau un îndreptăţit să obţină soldul ori dacă se atestă existenţa unor active, instanţa de judecată poate, la cererea oricărei persoane interesate, să redeschidă procedura de lichidare şi, dacă este necesar, să desemneze un lichidator. În acest caz, persoana juridică este considerată ca fiind existentă, dar în exclusivitate în scopul desfăşurării lichidării redeschise. Lichidatorul este împuternicit să ceară persoanelor îndreptăţite restituirea a ceea ce au primit peste partea din active la care aveau dreptul.

Redeschiderea procedurii de lichidare se face dacă: a) apare un creditor sau o altă persoană îndreptăţită să pretindă la activul repartizat între participanţi în temeiul art.96 din Codul civil sau; b) sunt descoperite active ale societăţii lichidate care nu au fost valorificate de către lichidator;

În legătură cu aceste prevederi, trebuie făcută următoarea precizare: redeschiderea procedurii de lichidare poate fi făcută la cererea persoanei interesate, în termenul general de prescripţie stabilit la art.267, adică nu mai târziu de 3 ani de la data deciziei de radiere a persoanei juridice; solicitantul redeschiderii trebuie să demonstreze că are calitatea de

creditor al persoanei juridice radiate şi că activele societăţii lichidate au fost repartizate conform art.96 sau 97, sau, dacă acesta este un participant al societăţii lichidate, să demonstreze că există active ale acestei societăţi care nu au fost valorificate.

Capitolul XI
DIZOLVAREA SOCIETĂŢII COMERCIALE ŞI ÎNCETAREA ACTIVITĂŢII DE ÎNTREPRINZĂTOR ÎN BAZA LEGII INSOLVABILITĂŢII

§ 1. Noţiunea de insolvabilitate

Societăţile comerciale se constituie pentru a desfăşura activitate de întreprinzător în scopul obţinerii şi împărţirii beneficiului între asociaţi. Realizarea acestui scop presupune o activitate eficientă, onorarea în termen a obligaţiilor asumate faţă de contractanţi. Deosebit de importantă în activitatea de întreprinzător este executarea obligaţiilor pecuniare, adică plata unor sume de bani către vânzătorul de mărfuri, prestatorul de servicii, executorul de lucrări sau rambursarea creditelor bancare. Neexecutarea în termen a obligaţiilor pecuniare îl lipseşte pe creditor de mijloacele băneşti necesare următorului ciclu de producţie, rambursării creditelor, achitării unor datorii, inclusiv efectuării obligatorii. Prin urmare, neexecutarea obligaţiilor pecuniare are consecinţe negative nu numai asupra creditorului, ci şi asupra altor întreprinzători, cu care creditorul se află în raporturi juridice. Dată fiind interconexiunea raporturilor juridice ale întreprinzătorilor, consecinţele nerespectării obligaţiilor pecuniare pot avea un efect „în lanţ" asupra altor întreprinzători, ducând la un blocaj financiar, catastrofal pentru activitatea de întreprinzător şi pentru securitatea creditului[548].

Întreprinzătorii care nu-şi onorează obligaţiile ajunse la scadenţă pot fi siliţi să o facă, aplicându-li-se concomitent sancţiuni legale şi sancţiuni contractuale. În cazuri extreme, societăţilor debitoare cu active insuficiente li se pot intenta procese de insolvabilitate pentru asigurarea unei satisfacţii proporţionale a creanţelor din activele rămase. Prin urmare, poate fi declarată insolvabilă, dizolvată şi lichidată forţat societatea comercială care nu-şi poate onora obligaţiile pecuniare ajunse la scadenţă sau ale cărei active au o valoare mai mică decât pasivele.

---

548 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p.535.

În Republica Moldova, procedura de insolvabilitate se intentează şi are loc în concordanţă cu Legea insolvabilităţii nr.632/2001, iar dacă aceasta nu dispune, în concordanţă cu Codul de procedură civilă. Scopul procesului de insolvabilitate este stipulat la art.1 al legii menţionate şi se rezumă la satisfacerea *colectivă a creanţelor creditorilor din contul patrimoniului debitorului prin aplicarea faţă de acesta a procedurii planului sau prin lichidarea patrimoniului lui şi distribuirea produsului obţinut*.

Noţiunea insolvabilitate este strâns legată de noţiunea faliment. În unele legislaţii, acestea sunt considerate sinonime[549], în altele, prin insolvabilitate se înţelege ceea ce alţii înţeleg prin faliment, deşi este preferată utilizarea unei singure noţiuni[550]. Există însă şi legislaţii care fac distincţie între aceste două cuvinte, considerând insolvabilitatea o stare de fapt a debitorului insolvabil, iar falimentul o stare de drept, adică o insolvabilitate constatată de instanţa de judecată competentă[551].

Termenul *faliment* a fost utilizat în denumirea Legii nr.851/1992 precum şi în a Legii nr.786/1996 cu privire la faliment. În 2001, a fost adoptată o nouă lege (Legea insolvabilităţii nr.632/2001), care nu numai a modificat esenţial conţinutul şi denumirea instituţiei respective, dar a folosit în locul termenului *faliment* termenul *insolvabilitate*.

Termenul *faliment* provine de la latinescul *falo-falliere,* care se traduce ca "a lipsi" (adică lipseşte de la datoria de a da satisfacţie creditorilor săi) şi "a înşela" (adică a înceta o plată, a nu răspunde aşteptărilor)[552].

În sens economic, falimentul desemnează starea financiară a unei persoane care nu poate să satisfacă cerinţele creditorilor săi.

În sens juridic, falimentul are două sensuri: în genere, prin faliment se desemnează o instituţie juridică, adică un ansamblu de norme juridice

---

549 *Legea federativă a Federaţiei Ruse nr.127-FZ cu privire la insolvabilitate* (faliment).

550 *Legea Germaniei privind insolvabilitatea din 5.10.1994.*

551 La acest sens se referea *Legea Republicii Moldova nr.786/1996 cu privire la faliment*, abrogată.

552 **Costin, M.N. şi Miff, Angela.** *Instituţia juridică a falimentului. Evoluţie şi actualitate.* În: "Revista de drept comercial", nr. 3, 1996, p. 47.

care reglementează relaţiile în legătură cu urmărirea bunurilor debitorului insolvabil, indiferent de faptul că debitorul este supus lichidării sau îşi restabileşte solvabilitatea. În sens restrâns, falimentul reprezintă un ansamblu de norme juridice, conform cărora bunurile debitorului se vând, banii se împart între creditori, iar debitorul insolvabil este privat de statutul de întreprinzător, dacă este persoană fizică, sau se lichidează, dacă este persoană juridică.

Doctrina juridică a definit falimentul ca o procedură judiciară, de executare silită, unitară, colectivă, concursuală şi egalitară asupra bunurilor debitorului comun, destinată satisfacerii tuturor creditorilor acestuia[553].

În spiritul Legii nr.632/2001, legiuitorul a evitat să folosească termenul *faliment* şi l-a înlocuit cu *insolvabilitate*, care, în esenţă, desemnează un ansamblu de norme juridice destinate reglementării relaţiilor de încasare forţată a creanţelor de la întreprinzătorul capabil să-şi onoreze obligaţiile pecuniare ajunse la scadenţă. Finalitatea instituţiei insolvabilităţii poate fi: restabilirea solvabilităţii întreprinzătorului sau lichidarea lui prin împărţirea între creditori a activelor rămase.

Ca şi falimentul, insolvabilitatea, în sensul Legii nr.632/2001, semnifică: o stare de fapt (sens economic); o stare de drept (sens juridic), ambele sensuri având fundament juridic în lege.

Prin insolvabilitate se înţelege *starea de fapt* a societăţii comerciale caracterizată prin imposibilitatea ei de a-şi onora obligaţiile ajunse la scadenţă (Legea nr.632/2001, art.2 alin.(1)). Imposibilitatea onorării obligaţiilor poate avea unul din următoarele motive: insuficienţă de numerar (insolvenţă sau insolvabilitate relativă) sau insuficienţă de active (insolvabilitate absolută).

Insolvenţa este o stare financiară în care societatea comercială nu-şi poate onora obligaţiile ajunse la scadenţă din lipsă temporară de mijloace băneşti. În acest caz, activele societăţii depăşesc pasivele. Mijloacele băneşti ar putea să apară dacă se întreprind măsuri suficiente de transformare în bani a unor active, dacă se vor încasa creanţele de la

553 *Dicţionar juridic de comerţ exterior*. Bucureşti, 1996, p. 180.

proprii debitori ori se vor întreprinde alte măsuri de eficientizare a activităţii.

Insolvabilitatea absolută sau insolvabilitatea propriu-zisă este o stare a societăţii comerciale în care valoarea activelor ei depăşesc valoarea pasivelor, cerinţele creditorilor vor putea fi satisfăcute parţial.

În *sens juridic*, prin insolvabilitate sau proces de insolvabilitate[554] se înţelege procesul judiciar care se intentează împotriva societăţii comerciale incapabile de a-şi onora obligaţiile ajunse la scadenţă şi care se desfăşoară sub supravegherea şi controlul instanţei judecătoreşti specializate.

Insolvabilitatea, în sensul Legii nr.632/2001, presupune existenţa cumulativă a două condiţii:

- starea de fapt, adică incapacitatea societăţii comerciale de a-şi onora obligaţiile pecuniare ajunse la scadenţă;

- existenţa unei hotărâri judecătoreşti de intentare a procesului de insolvabilitate împotriva societăţii comerciale care se află în incapacitate de plată;

Insolvabilitatea ca stare de fapt este o premisă a îndeplinirii celei de-a doua condiţii, adică a intentării procesului judiciar. Faptul acesta rezultă din art.22, potrivit căruia, *intentarea unui proces de insolvabilitate presupune existenţa unui temei*, şi anume incapacitatea de plată (insolvenţa) sau supraîndatorarea (insolvabilitatea). Existenţa temeiului de insolvabilitate nu duce în mod obligator la adoptarea unei hotărâri de intentare a procesului de insolvabilitate. Nu va fi intentat proces de insolvabilitate în cazurile stabilite în Codul civil, la art.93 alin.(3) şi în Legea nr.632/2001[555], la art.153. Potrivit codului, lichidatorul nu este obligat să declare starea de insolvabilitate dacă toţi creditorii convin să fie continuată procedura de lichidare şi acceptă satisfacerea creanţelor în proporţii reduse (art.93 alin.(3)). Potrivit legii,

---

[554] Sintagma legală „proces de insolvabilitate" este neadecvată, deoarece prin ea s-ar înţelege o perioadă în care întreprinzătorul, datorită activităţii ineficiente, nu face faţă afacerilor sale şi încetineşte să plătească pentru obligaţiile ajunse la scadenţă pentru ca la un anumit moment să înceteze definitiv.

[555] În continuare se va face trimitere la *Legea insolvabilităţii nr.632/2001* fără a se indica denumirea sau numărul ei.

instanţa nu va intenta proces de insolvabilitate dacă va stabili că masa debitoare a debitorului nu acoperă cheltuielile procesului de insolvabilitate.

Prin proces de insolvabilitate se înţelege procesul judiciar intentat special împotriva debitorului în scopul determinării masei debitoare şi repartizării acesteia între creditori în ordinea stabilită de lege, dacă nu este posibilă restabilirea solvabilităţii ori satisfacerea cerinţelor creditorilor în alt mod.

Astfel, se pot evidenţia unele caractere ale procedurii de insolvabilitate. Aceasta se manifestă ca o procedură judiciară de executare silită, unitară, colectivă (concursuală) asupra bunurilor debitorului.

Caracterul judiciar rezultă din art.101 al Codului civil, art.355 al Codului de procedură civilă şi din art.17 al Legii insolvabilităţii. Potrivit dispoziţiilor acestor articole, procesul de insolvabilitate se intentează numai de către instanţa de judecată şi se desfăşoară sub supravegherea şi controlul ei. Ca instanţă competentă este decretată Curtea de Apel Economică, învestită cu dreptul de a emite hotărâri şi încheieri în privinţa debitorului şi a patrimoniului acestuia pentru atingerea scopului procedurilor iniţiate. Hotărârile instanţei sunt fără drept de apel dacă legea nu prevede altfel.

Caracterul unitar al procedurii de insolvabilitate se manifestă prin faptul că regulile ei de efectuare se aplică asupra tuturor bunurilor debitorului (desemnată ca masă debitoare), cu excepţia celor expres indicate de lege.

Caracterul colectiv (concursual) al insolvabilităţii rezultă din Legea nr.632/2001, art.1 alin.(1) şi se manifestă prin faptul că nici o cerinţă a creditorilor nu va fi satisfăcută până când administratorul şi instanţa nu determină cu certitudine creditorii şi mărimea creanţelor acestora, incluzându-i în tabelul de creanţe la categoria respectivă. Scopul acestei proceduri rezidă în asigurarea reparaţiei echitabile a prejudiciilor aduse creditorilor de către debitorul insolvabil. Rezultatul financiar al procesului de insolvabilitate (masa debitoare) va fi împărţit între creditori, în funcţie de categoria în care sunt incluşi şi de mărimea creanţelor lor. Dacă activele repartizate vor fi insuficiente pentru întreaga

categorie de creditori, repartizarea se face direct proporţional cu ponderea pe care o are creanţa în masa credală[556] (pasivă), restul urmând să se stingă din lipsă de active.

§ 2. Participanţii la procesul de insolvabilitate

În procesul de insolvabilitate sunt implicate, exercitând anumite atribuţii, instanţa de judecată, administratorul insolvabilităţii, adunarea creditorilor şi debitorul în calitate de subiect supus falimentului.

2.1. Subiectele supuse procedurii de insolvabilitate. Potrivit art.1 din Legea nr.631/2001, procedura de insolvabilitate se aplică debitorilor insolvabili. Insolvabilitatea, instituţie inevitabilă şi obiectivă a economiei de piaţă, reprezintă starea, extrem de nefavorabilă a subiectului care practică activitate de întreprinzător, în care acesta nu-şi poate onora, din insuficienţă de active, obligaţiile ajunse la scadenţă.

Cauzele insolvabilităţii pot fi diverse. Cele mai frecvente, în opinia noastră, sunt următoarele.

Incapacitatea persoanei de a-şi gestiona afacerile din lipsă de experienţă, de profesionalism, din lene sau din neglijenţă faţă de rezultatul scontat. Lipsa de strategie în studierea pieţii, desconsiderare a eventualelor fluctuaţii ale cererii şi ofertei, alegerea neoptimală a tipului de produse şi a calităţii lor de consum, alţi factori economici fac ca marfa fabricată să nu fie solicitată de consumator şi să umple depozitele întreprinzătorului, provocându-i pierderi. Evident, cheltuielile suportate nu se acoperă, iar fondurile circulante se conservează, reducând capacităţile întreprinzătorului sau chiar făcând imposibilă continuarea activităţii sale, plata materiilor prime şi a materialelor, remunerarea salariaţilor, onorarea creditelor contractate etc. Astfel, apare un potenţial debitor, subiect al procesului de insolvabilitate.

Incapacitatea persoanei de a organiza o activitate eficientă de fabricare a mărfurilor solicitate pe piaţă. Marile cheltuieli de producţie

---

[556] **Turcu, Ion.** *Procedura falimentului între tradiţie şi novaţie.* În: "Revista de drept comercial" nr. 6/1996, p. 32.

majorează preţul de cost al mărfii produse, reduce competitivitatea ei pe piaţă şi, în consecinţă, duc la ruinarea producătorului.

Insolvabilitatea contractanţilor. Întreprinzătorul, antrenat în circuitul economic prin încheierea de contracte comerciale, transmite banii în instituţii financiare, vinde materiile prime, materialele, bunurile produse sau cele care vor fi produse şi, în baza acestor contracte, organizează fabricarea unor produse noi. Dacă persoanele cu care a contractat sunt în incapacitate de plată (băncile devin insolvente, mărfurile predate nu sunt plătite, bunurile produse nu se cumpără) se reduce şi potenţialul chiar celui mai previzibil şi rezonabil întreprinzător, care, din cauza contractanţilor, poate deveni insolvabil.

Alte cauze obiective şi subiective. Un pericol iminent este şi nivelul scăzut de viaţă al populaţiei, problemă majoră, de care se ciocnesc întreprinzătorii moldoveni. Capacitatea redusă de cumpărare a cetăţenilor provoacă insolvabilitatea în lanţ a producătorilor, a organizaţiilor comerciale şi necomerciale, a consumatorilor şi, în ultimă instanţă, a statului.

Persoanele care nu-şi onorează obligaţiile ajunse la scadenţă din cauza incapacităţii de plată sau supraândatorării sunt cele împotriva cărora se intentează procesul de insolvabilitate şi au calitatea de *debitor* în sensul Legii nr. 632/2001.

În calitate de debitor împotriva căruia se poate intenta procesul de insolvabilitate pot fi:

- *persoanele fizice* care practică în Republica Moldova activitate de întreprinzător;

- *persoanele juridice de drept privat* înregistrate în Republica Moldova.

Nu pot avea calitatea de debitor în sensul legii insolvabilităţii:

- *persoanele fizice care nu practică activitate de întreprinzător* (consumatorii);

- *persoanele juridice de drept public*[557], inclusiv statul, unităţile administrativ-teritoriale, instanţele judecătoreşti, Banca Naţională a

[557] Despre persoanele juridice de drept public vezi: **Baieş, Sergiu şi Roşca, Nicolae.** *Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*. Chişinău, 2004, p.355-361.

Moldovei, Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare, Curtea de Conturi, Comisia Electorală Centrală, Camera de Licenţiere etc.

2.1.1. Condiţiile legale înaintate persoanelor care cad sub incidenţa Legii 632/2001. Conform art.1 alin.(2) din Legea nr.632/2001, persoanele cărora li se aplică procedura insolvabilităţii (în continuare debitori) trebuie să întrunească următoarele condiţii: să fie înregistrate în Republica Moldova, să fie în stare de insolvabilitate, iar persoana fizică şi să desfăşoare activitate de întreprinzător.

Debitorul să fie înregistrat în Republica Moldova. Această dispoziţie trebuie aplicată distinct, luându-se în considerare ce persoană are calitatea de debitor: fizică sau juridică, a căror înregistrare se face după cum urmează: persoana fizică se înregistrează ca întreprinzător individual, iar persoana juridică se înregistrează la fondare.

Persoana fizică. Calitatea de debitor în procesul de insolvabilitate o poate avea persoana fizică ce desfăşoară în Republica Moldova activitate de întreprinzător şi este înregistrată în această calitate.

Activitatea de întreprinzător poate fi practicată legal în Republica Moldova de persoanele fizice:

- fondatori de întreprinderi individuale;
- fondatori şi membri ai gospodăriilor ţărăneşti;
- titulari de patentă de întreprinzător;

Pentru a desfăşura activitate de întreprinzător în formele menţionate, este necesară o înregistrare specială. Astfel, înregistrarea întreprinderilor individuale se face de Camera Înregistrării de Stat, a gospodăriilor ţărăneşti de primării. Evidenţa titularilor de patentă de întreprinzător este ţinută de inspectoratele fiscale şi de primăriile unităţilor administrativ-teritoriale care nu au inspectorate fiscale.

O problemă ce se impune la aplicarea normelor Legii insolvabilităţii este dacă persoana fizică asociat al unei societăţi în nume colectiv sau comanditat într-o societate în comandită va fi sau nu declarată insolvabilă. Pornind de la dispoziţiile Codului civil referitore la activitatea şi răspunderea nelimitată şi subsidiară a asociaţilor societăţii în nume colectiv (art.121, 128) şi la comanditaţi (art.136), considerăm că aceste persoane nimeresc sub incidenţa *Legii insolvabilităţii*. Astfel, în cazul în care masa debitoare a societăţii în nume colectiv sau a societăţii

în comandită nu este suficientă pentru satisfacerea creanţelor creditorilor, administratorul este îndreptăţit să o suplimenteze cu bunurile personale ale asociatului ce răspunde nelimitat. Conform dispoziţiilor legale, nu pot fi urmărite numai bunurile stabilite de lege ce aparţin acestor persoane. Înregistrarea ultimelor se face în Registrul de stat al întreprinderilor, la înscrierea societăţii comerciale în nume colectiv sau în comandită.

Procesul de insolvabilitate nu poate fi intentat asupra unei persoane fizice care practică de fapt o activitate de întreprinzător (Codul civil, art.26 alin.(2)), dar nu este înregistrată ca atare. O astfel de persoană poate fi urmărită, pentru obligaţiile sale contractuale şi cele delictuale, în mod individual, prin acţiuni civile de restituire a datoriei, de daune-interese etc. Spre deosebire de procesul de insolvabilitate, la urmărirea individuală este satisfăcut acel creditor care primul a înaintat titlul executoriu. Numai în caz de concurenţă a mai multor titluri executorii se va proceda la satisfacerea proporţională şi succesivă a creditorilor.

Legea stabileşte reguli exprese de continuare a procesului de insolvabilitate cu moştenitorii debitorului-întreprinzător individual (Legea nr.632/2001, art.46). În acest caz, procesul iniţiat va continua cu moştenitorii, chiar dacă aceştia au acceptat moştenirea în măsura în care pasivele depăşesc activele.

Normele legale însă nu prevăd posibilitatea urmăririi de către creditorii întreprinzătorului individual decedat a masei succesorale prin iniţierea procesului de insolvabilitate sau începerea procedurii respective împotriva moştenitorilor acestuia. La îndemâna creditorilor întreprinzătorului individual decedat rămân numai normele procedurii litigioase de iniţiere a acţiunii în procesul de moştenire sau de depunerea a titlului executoriu la notar pentru executare silită din masa succesorală.

Persoanele juridice de drept privat. Pot avea calitatea de debitor într-un proces de insolvabilitate persoanele juridice cu scop lucrativ (societăţile comerciale, cooperativele de producţie, cooperativele de întreprinzător, întreprinderile de stat şi întreprinderile municipale), persoanele juridice cu scop nelucrativ (asociaţiile, fundaţiile şi instituţiile). Se aplică procedura de insolvabilitate numai acelor persoane juridice care sunt înregistrate în Republica Moldova.

Persoanele juridice din Republica Moldova sunt înregistrate după

caz: în *Registrul de stat al întreprinderilor şi organizaţiilor,* ţinut de Camera Înregistrării de Stat, în *Registrul organizaţiilor necomerciale*, ţinut de Ministerul Justiţiei, sau în *Registrul cultelor*, ţinut de Serviciul de Stat pentru Problemele Cultelor de pe lângă Guvern.

Persoanelor juridice care nu sunt înregistrate în Republica Moldova nu li se aplică procedura de insolvabilitate.

Debitorul persoană fizică sau persoană juridică trebuie să se afle în stare de insolvabilitate - altă condiţie stabilită de lege. Potrivit doctrinei dreptului civil, fiecare persoană (subiect) are un patrimoniu, care, în sens juridic, este totalitatea de drepturi şi obligaţii cu valoare economică ale unui subiect de drept[558]. Pentru a iniţia o activitate, persoanele pun în circuit anumite valori materiale care reprezintă activele iniţiale ale acesteia. Prin activitate economică, persoana urmăreşte majorarea valorii activelor puse în circuit. Diferenţa dintre acestea şi activele realizate din activitate reprezintă profitul. O activitate ineficientă poate avea drept urmare încetarea plăţilor şi neonorarea obligaţiilor ajunse la scadenţă, ceea ce este manifestarea exterioară a dificultăţilor pe care le întâmpină întreprinzătorul, fiind imediat simţite de creditor. Acesta nu cunoaşte cauza care a dus la încetarea plăţilor şi nu poate demonstra instanţei că încetarea este o consecinţă a insolvenţei (lipsei de numerar) sau a insolvabilităţii (excedent al pasivelor faţă de active). Poate demonstra doar că debitorul nu a efectuat plata pentru obligaţia faţă de el ajunsă la scadenţă.

Încetarea obiectivă a efectuării plăţilor[559] are una din următoarele două cauze:

- debitorul nu dispune temporar de lichidităţi (bani) pentru a-şi onora obligaţia, dar valoarea activelor depăşeşte valoarea pasivelor (starea de insolvenţă)[560]. În Legea nr.632/2001 acest temei al insolvabilităţii este

---

[558] **Bârsan, Corneliu; Găiţă, Maria şi Pivniceru, Mona Maria.** *Drept civil. Drepturile reale.* Institutul European. Iaşi, 1997, p. 8.

[559] Prin starea obiectivă de încetare a plăţilor, ţinem să evidenţiem că un simplu refuz de plată al debitorului nu înseamnă o încetare obiectivă, dacă el invocă anumite excepţii pe care le consideră cu bună-credinţă ca fiind întemeiate. **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* 1998, p. 546.

[560] **Ibidem**, p. 545.

desemnat şi prin noţiunea de incapacitate de plată. *Incapacitatea de plată* survine atunci când debitorul nu-şi poate onora obligaţia pecuniară ajunsă la scadenţă din lipsă temporară de numerar. Aceasta din urmă este cauzată de diverşi factori, cum ar fi investirea banilor în mărfuri ori neonorarea obligaţiilor de către debitor. Mărfurile însă se vor vinde, datornicii îşi vor onora obligaţiile, vor apărea bani, iar debitorul îşi va putea onora obligaţiile. Insolvenţei îi este caracteristic faptul că activele debitorului prevalează pasivele şi de aceea ea este desemnată uneori ca o insolvabilitate relativă[561], a cărei înlăturare necesită timp. Prin incapacitate de plată poate fi mascată şi o supraîndatorare. Ea se poate manifesta atunci când debitorul îşi evaluează activele la preţuri exagerate, depăşind cu mult valoarea lor de piaţă.

- debitorul nu-şi onorează obligaţiile ajunse la scadenţă şi nici nu va putea să le onoreze integral, deoarece valoarea pasivelor depăşeşte valoarea activelor (starea de insolvabilitate). Insolvabilitatea de fapt, numită în Legea nr.632/2001 *supraîndatorare,* este o stare patrimonială a debitorului în care valoarea activelor sunt depăşite de pasive şi valoarea totală a bunurilor nu mai acoperă obligaţiile existente. De aceea creditorii debitorului nu pot fi satisfăcuţi integral din masa activelor. Fiecare creditor, conform categoriei sale, proporţional creanţei, va suporta riscul activităţii ineficiente a debitorului.

Pentru intentarea procesului de insolvabilitate este suficientă existenţa unuia dintre temeiurile menţionate. Creditorul care nu a fost satisfăcut la timp nu trebuie să dovedească instanţei starea de insolvabilitate a debitorului, ci doar să demonstreze existenţa unei creanţe certe ajunse la scadenţă.

2.1.2. Drepturile, obligaţiile şi limitele impuse debitorului. Debitorul împotriva căruia este intentat un proces de insolvabilitate nu este subiect activ, ci un obiect pasiv al procedurilor aplicate de instanţă şi de administrator. Legea stabileşte totuşi unele drepturi (art. 29), obligaţii şi responsabilităţi ale debitorului (art. 21) căruia îi este intentat procesul.

---

561 **Roşca, N. şi Baieş, S.** *Op. cit.,* p. 195.

Drepturile debitorului: Debitorul este în drept:

- să intenteze proces de insolvabilitate depunând o cerere introductivă dacă există pericolul iminent al intrării lui în incapacitate de plată şi al imposibilităţii de a-şi onora obligaţiile ajunse la scadenţă (art.25);

- să depună referinţă la cererea introductivă înaintată de creditori (art.39);

- să atace cu recurs hotărârea de intentare a procesului de insolvabilitate (art.47);

- să desemneze un reprezentant pentru a participa la acţiunile întreprinse de instanţă, de administrator, de adunarea şi de consiliul creditorilor (art.97);

- să participe la şedinţele instanţei de insolvabilitate, la adunarea creditorilor şi/sau la şedinţele comitetului creditorilor (art.92 alin.(2));

- să ceară aplicarea procedurii planului (art.168), ori să se expună prin referinţă asupra planului dacă administratorul a elaborat un astfel de plan (art.177);

- să reia dreptul de administrare a patrimoniului în caz de confirmare a planului (art.192);

- să întreprindă alte acţiuni neinterzise de lege care să contribuie la buna desfăşurare a procesului de insolvabilitate şi la satisfacerea creanţelor.

Obligaţiile debitorului. Debitorul este obligat:

- să prezinte explicaţiile şi informaţiile necesare adoptării unei decizii de examinare a cererii (art.92);

- să participe la şedinţele instanţei de insolvabilitate şi să dea informaţiile de rigoare asupra raporturilor relevante pentru procesul de insolvabilitate (art.92);

- să participe la adunarea creditorilor şi la şedinţele comitetului creditorilor ca să informeze asupra raporturilor relevante pentru procesul de insolvabilitate (art.92 alin.(2);

- să asiste administratorul şi să colaboreze cu el în executarea atribuţiilor acestuia, să informeze asupra raporturilor relevante pentru procesul de insolvabilitate (art.92);

- să semneze în faţa instanţei următoarea declaraţie: „Declar, pe

onoarea şi răspunderea mea, că orice informaţie, orală sau scrisă, pe care voi prezenta în instanţa de judecată despre patrimoniul şi activitatea de întreprinzător ale debitorului sau despre orice alt fapt pe care îl cunosc este adevărată şi completă" (art.94).

Limitările în timpul procesului de insolvabilitate. Persoanei fizice întreprinzător individual sau persoanei fizice administrator al unei persoane juridice sau membru al organului executiv colegial al unei persoane juridice i se pot stabili următoarele limitări:

- să nu părăsească teritoriul Republicii Moldova, iar uneori chiar şi teritoriul localităţii de reşedinţă fără permisiunea expresă a instanţei pe întreaga perioadă a derulării procesului de insolvabilitate (art.93);
- să nu devină membru al unui organ de conducere sau de supraveghere al unei persoane juridice, lichidator al unei persoane juridice, administrator într-un proces de insolvabilitate sau să fie manager al unei întreprinderi individuale pe întreaga perioadă a derulării procesului de insolvabilitate (art.95);

Descalificarea debitorului. Persoana fizică întreprinzător individual care a contribuit din culpă ori din neglijenţă la propria insolvabilitate sau persoana fizică administrator al unei persoane juridice ori membru al organului executiv colegial care a contribuit la insolvabilitatea acestei persoane juridice poate fi descalificată pentru o perioadă de la 12 luni până la 5 ani. Descalificarea este o restricţie, stabilită de instanţa de insolvabilitate prin hotărâre de încetare a procesului de insolvabilitate, prin care persoanei i se interzice să deţină o funcţie publică în autorităţile publice centrale sau locale; să fie administrator în procesele de insolvabilitate sau lichidator al persoanelor juridice; să fie membru al organelor executive şi de control al societăţilor comerciale.

2.2. Instanţele competente în materie de insolvabilitate. Instituţie a dreptului afacerilor, insolvabilitatea reprezintă o procedură colectivă de satisfacere a cerinţelor creditorilor asupra debitorului comun. Pentru a preveni eventualele abuzuri din partea unor creditori sau a debitorului, legiuitorul a pus în sarcina instanţei de judecată intentarea şi încetarea procesului de insolvabilitate, precum şi supravegherea tuturor acţiunilor săvârşite de participanţi în procesul de insolvabilitate. De fapt, atât

legislaţiile abrogate[562], cât şi cele în vigoare[563] asigură procedura falimentului cu o supraveghere continuă din partea instanţelor judecătoreşti, iar cele mai importante acţiuni ale persoanei care gestionează patrimoniul debitorului insolvabil sunt verificate de judecători şi chiar confirmate printr-un act judecătoresc, după caz.

Cererea de intentare a procesului de insolvabilitate se examinează de către instanţa de judecată în conformitate cu competenţa materială şi teritorială stabilită în Codul de procedură civilă. Potrivit art. 29 alin.(1) lit.c), art.36 alin.(1) lit.c) şi art.355 din acest cod, cererile introductive de intentare a procesului de insolvabilitate sunt de competenţa excepţională a Curţii de Apel Economice.

Atribuţiile instanţei de judecată în procesul de insolvabilitate. În Codul comercial român din 1887, precum şi redacţia iniţială a Legii române nr. 64/1995 privind procedura reorganizării judiciare şi a falimentului, erau prevăzute atribuţii jurisdicţionale şi atribuţii de administrare ale instanţei de judecată în procesul de insolvabilitate. Analiza Legii nr.632/2001 permite a evidenţia astfel de atribuţii şi pentru instanţa competentă din Republica Moldova.

Atribuţiile jurisdicţionale reprezintă dreptul instanţei de a emite acte judiciare sub formă de hotărâri, încheieri sau decizii şi de a soluţiona anumite chestiuni. Considerăm atribuţii jurisdicţionale acţiunile instanţei prin care se adoptă:

- încheierea de admitere a cererii introductive şi de aplicare a măsurilor de asigurare (art.33);
- hotărârea de intentare a procesului de insolvabilitate sau de respingere a acesteia (art.47);
- încheierea de validare a creanţelor (art.136 şi art.138);

---

[562] Ne referim la Codul comercial român din 1887, cartea III, Falimentul, la legile Angliei: cu privire la faliment din 1914, cu privire la insolvabilitate (insolvenţă) din 1979, la Statutul Concursual al Germaniei din 1877, în redacţia din 1898.

[563] Ne referim la Legea Angliei cu privire la insolvabilitate (insolvenţă) din 1986; la Legea Germaniei cu privire la insolvabilitate din 1994; la Legea României nr.64/1995 privind procedura reorganizării judiciare şi a falimentului, la Legea Rusiei cu privire la faliment (insolvabilitate) din 1998.

- încheierea de anulare sau de respingere a cererii de anulare a hotărârii adunării creditorilor (art.70);

- încheierea de demitere a administratorului sau a unui membru al comitetului creditorilor;

- încheierea privind contestarea sau rectificarea listei de distribuire;

- hotărârea privind confirmarea planului (art.187);

- hotărârea de încetare a procesului de insolvabilitate (art.150, 154, 157, 158);

Atribuţiile de administrare nu necesită adoptarea unor acte judecătoreşti, dar, luând în considerare complexitatea şi durata procesului de insolvabilitate, ele trebuie exercitate în faţa instanţei de judecată sau instanţa ia act de anumite acţiuni, anexând la materialele dosarului actele necesare săvârşirii unor acţiuni sau actele despre acţiuni săvârşite. Printre atribuţiile de administrare prevăzute expres de lege se află următoarele:

- conducerea adunării de validare a creanţelor (art.67);

- verificarea din oficiu a legalităţii hotărârii adunării creditorilor (art.68);

- primirea rapoartelor de la administrator (art.77 şi art.78);

- consultarea registrului în care administratorul consemnează operaţiunile efectuate (art.78);

- ţinerea registrului cauzelor de insolvabilitate (art.223);

- îndosarierea registrului creditorilor şi inventarului masei debitoare;

- primirea executării creanţelor de la debitor (art.131);

- primirea listei de distribuire a masei debitoare (art.140);

- depunerea sumelor rezervate pe contul de depozit al instanţei (art.148);

- alte acţiuni;

Competenţa instanţei de recurs. Încheierile şi hotărârile Curţii de Apel Economice emise în procesele de insolvabilitatea pot fi atacate cu recurs la Curtea Supremă de Justiţie. Recursul înaintat împotriva hotărârii de intentare a procesului de insolvabilitate nu suspendă executarea acesteia.

2.3. Creditorii şi organele acestora. Potrivit dispoziţiilor Legii nr. 632/2001, calitatea de creditor este recunoscută persoanelor care au

creanţe faţă de debitorul aflat în stare de insolvabilitate şi împotriva căruia a fost intentat proces de insolvabilitate.

Administratorul, la intrarea sa în funcţie, după ce studiază documentele contabile ale debitorului, explicaţiile debitorului, cerinţele înaintate de creditori, este obligat să deschidă un registru al creditorilor, în care îi clasifică după categorii, clase şi ranguri, indicând valoarea şi temeiul creanţei.

2.3.1. Creditorii. În conţinutul textual al legii, se pot evidenţia creditori cu creanţe apărute până la intentarea şi după intentarea procesului de insolvabilitate.

Creanţele apărute până la intentarea procesului de insolvabilitate sunt de două clase: creanţe ale creditorilor garantaţi şi creanţe ale creditorilor chirografari. Aceste creanţe se consideră apărute până la data intentării procesului chiar dacă la această dată obligaţia de plată a debitorului nu a ajuns la scadenţă. Astfel, conform art.56 alin.(1), creanţele neajunse la scadenţă se consideră scadente din momentul intentării procesului de insolvabilitate.

Sunt *creditori garantaţi* persoanele ale căror creanţe au apărut înainte de intentarea procesului de insolvabilitate şi sînt asigurate prin garanţii. Creditorii garantaţi au dreptul de gaj (ipotecă) convenţional sau legal asupra unui bun al debitorului şi, în virtutea acestui fapt, sunt îndreptăţiţi să obţină satisfacerea creanţei din valoarea bunului gajat. Conform Legii nr.632/2001, art.61 alin.(1), se consideră creditori garantaţi şi persoanele care au un drept de retenţie (arendatorul – art.918, antreprenorul – 952, magazinerul- art.1128 din Codul civil) sau care deţine un bun sau un titlu în asigurarea dreptului său, precum şi statul în cazul încasării impozitelor de orice fel şi a taxelor vamale asupra unor bunuri care, conform legii, servesc drept garanţie a efectuării plăţilor. Trebuie menţionat faptul că, în temeiul art.89, contractul de gaj ar putea fi anulat dacă a fost încheiat în ultimele două luni de până la intentare, iar calitatea de creditor gajist a fost dobândită de o persoană care, anterior, era creditor chirografar.

Sunt creditori chirografari persoanele ale căror creanţe au apărut înainte de intentarea procesului de insolvabilitate şi nu sînt asigurate. Creditorii chirografari sunt de două categorii: creditori chirografari cu

creanţe de rang preferenţial (denumire convenţională) şi creditori chirografari cu creanţe de rang inferior.

Creditori chirografari cu creanţe de rang preferenţial sunt cei care au:

- creanţe din dăunarea sănătăţii sau din cauzarea morţii.
- creanţe salariale faţă de angajaţi şi creanţe la remuneraţia datorată conform drepturilor de autor;
- creanţele la impozite şi la alte obligaţii de plată la bugetul public naţional;
- creanţele de restituire (achitare) a datoriilor faţă de rezervele materiale ale statului;
- alte creanţe chirografare care nu sînt de rang inferior;

Creditori chirografari cu creanţe de rang inferior sunt cei care:

- au dobândă la creanţele creditorilor chirografari calculată după intentarea procesului;
- au suportat în procesul de insolvabilitate cheltuielile unor creditori chirografari;
- au de încasat amenzi, penalităţi şi recuperări ale prejudiciilor, inclusiv a celor cauzate de neexecutarea obligaţiilor sau din executarea lor necorespunzătoare;
- au creanţe din prestaţiile gratuite ale debitorului;
- au creanţe legate de rambursarea creditelor de capitalizare ale unui asociat şi altele asemenea.

Creanţele apărute după intentarea procesului sunt ale creditorilor masei debitoare. Astfel de creditori se consideră persoanele care pretind la cheltuielile procesului de insolvabilitate şi persoanele care au dreptul la o anumită sumă de bani apărută în legătură cu strângerea, păstrarea, valorificarea şi împărţirea masei debitoare, numită în lege *obligaţie a masei debitoare.*

Cheltuielile procesului de insolvabilitate includ cheltuielile de judecată şi remuneraţia administratorului provizoriu şi a administratorului insolvabilităţii.

Cheltuielile de judecată includ cheltuielile de judecare a pricinii şi taxa de stat. Cheltuielile de judecare a pricinii includ sumele plătite de participanţii la proces ca recompensă persoanelor care au acordat

instanţei asistenţă la înfăptuirea justiţiei într-o pricină concretă, precum şi sumele destinate compensării cheltuielilor suportate de instanţă la efectuarea actelor de procedură. Potrivit art.90 din Codul de procedură civilă, din cheltuielile de judecare a pricinii fac parte: sumele plătite martorilor, experţilor şi specialiştilor; cheltuielile de efectuare a cercetărilor la faţa locului; cheltuielile de înştiinţare şi chemare a părţilor în judecată; cheltuielile de transport şi de cazare suportate de părţi şi de alţi participanţi la proces în legătură cu prezentarea lor în instanţă; cheltuielile suportate de cetăţeni străini şi de apatrizi în legătură cu plata interpretului dacă tratatele internaţionale la care Republica Moldova este parte nu prevăd altfel; cheltuielile de căutare a pârâtului; cheltuielile de efectuare a expertizei; cheltuielile de executare a actelor judiciare; cheltuielile de asistenţă juridică; cheltuielile de declarare a insolvabilităţii; alte cheltuieli necesare, suportate de instanţă şi de participanţii la proces.

Remuneraţia şi cheltuielile administratorului provizoriu şi ale administratorului insolvabilităţii se determină potrivit principiilor stabilite în Legea nr.632/2001, la art.79.

Obligaţiile ale masei debitoare sunt cele care rezultă din:

- acţiunile de administrare, valorificare şi distribuire a masei debitoare ale administratorului, inclusiv impozite, taxe şi alte obligaţii de plată care nu ţin de cheltuielile procesului;

- obligaţiile din contractele bilaterale în măsura în care executarea lor trebuie făcută în interesul masei debitoare sau a căror executare urmează să fie efectuată după intentarea procesului de insolvabilitate;

- obligaţiile din îmbogăţirea fără just temei a masei debitoare.

Creditorii care au creanţe faţă de debitorul insolvabil, altele decât cele pentru care a fost înaintată cererea introductivă, pentru a fi incluse în tabelul de creanţe sunt obligaţi să declare cerinţele lor instanţei. Declararea creanţelor se face personal de către creditor sau printr-un reprezentant cu împuterniciri speciale, printr-o cerere de chemare în judecată depusă în instanţa care examinează procesul de insolvabilitate şi anexată la copiile de pe documentele care demonstrează existenţa creanţei.

Deoarece numărul creditorilor deseori este mare, iar activitatea în

procesul de insolvabilitate cu o mulţime neorganizată - anevoioasă, legiuitorul, după exemplul altor state[564], a stabilit un mecanism de organizare a acestora, şi anume *adunarea creditorilor*.

2.3.2. Adunarea creditorilor. Totalitatea creditorilor societăţii insolvabile ale căror creanţe au fost validate şi înscrise în tabelul de creanţe constituie adunarea creditorilor. Dreptul de a participa la adunarea creditorilor îl au şi creditorii garantaţi, şi creditorii masei. În cadrul adunării, creditorii pot elabora o strategie comună de supraveghere şi de control al activităţii debitorului şi a administratorului, desemnând pe cei mai competenţi pentru a le reprezenta eficient interesele. Adunarea creditorilor şi comitetul format de ea sunt organele care exercită, în numele creditorilor, toate acţiunile împotriva debitorului insolvabil, cu excepţia cazurilor prevăzute expres când fiecare creditor poate să-şi exercite personal dreptul.

Convocarea adunării creditorilor. Adunarea creditorilor se convoacă de către administrator din proprie iniţiativă, la cererea comitetului creditorilor sau a creditorilor care deţin cel puţin 10% din valoarea creanţelor validate.

Prima adunare a creditorilor, numită şi *adunare de raportare,* se convoacă prin hotărârea de intentare a procesului de insolvabilitate. Ea trebuie să aibă loc în cel mult 45 de zile de la data publicării acestei hotărâri. La adunarea de raportare (art.122), administratorul informează creditorii despre starea economico-financiară a debitorului şi cauzele ei. Pornind de la acţiunile întreprinse, administratorul trebuie să se expună asupra posibilităţii sau imposibilităţii menţinerii societăţii debitoare. În legătură cu aceasta, adunarea va adopta una dintre următoarele hotărâri: „societatea îşi va continua activitatea"; „societatea îşi va înceta activitatea" (art.123). În cazul în care ajunge la concluzia că există posibilităţi de restabilire a solvabilităţii debitorului sau de aplicare a procedurii planului cu variante mai eficiente decât lichidarea societăţii pentru insuficienţă de active, administratorul trebuie să aducă faptul la cunoştinţă creditorilor şi să ceară un termen pentru elaborarea planului respectiv.

[564] Organe similare ale creditorilor sunt reglementate şi în legislaţia României, Rusiei, Germaniei etc.

Adunarea creditorilor care validează creanţele creditorilor, numită şi *adunare de validare,* se convoacă în cel mult 15 zile de la data adunării de raportare dacă aceste acţiuni nu au avut loc concomitent.

Adunarea creditorilor de lichidare a masei debitoare decide soluţionarea problemelor privind masa debitoare. Astfel de probleme pot fi: validarea sau nevalidarea unor creanţe şi modificarea tabelului de creanţe, modul de vânzare a unor bunuri, în special a celor stabilite la art.125 alin.(2) şi art. 126. În cadrul acestor adunări, au drept de vot numai creditorii cu creanţe chirografare de rang preferenţial, adică cele care nu sunt de rang inferior.

Dacă persoanele interesate cer convocarea adunării creditorilor, administratorul trebuie să o decidă în decursul a două săptămâni de la data depunerii cererii.

În actul de convocare a adunării creditorilor, trebuie să se indice data, ora, locul şi ordinea de zi a adunării. Actul se publică în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*.

Desfăşurarea adunării creditorilor. Adunarea creditorilor se desfăşoară la data, ora şi locul indicat în actul de convocare. Adunarea are loc în prezenţa judecătorului şi este prezidată de o persoană desemnată de creditori. Adunarea este deliberativă dacă la ea participă mai mult de jumătate din creditorii cu drept de vot (creditorii chirografari şi creditorii garantaţi) şi dacă aceştia întrunesc mai mult de 50 la sută din valoarea creanţelor validate.

Adunarea creditorilor de lichidare a masei debitoare, la care au drept de vot numai creditorii chirografari de rang preferenţial, este deliberativă dacă la ea participă mai mult de jumătate de astfel de creditori şi dacă deţin mai mult de 50 la sută din valoarea creanţelor chirografare validate.

Dacă adunarea creditorilor convocată pentru prima dată nu este deliberativă, ea se va convoca repetat. Despre convocarea repetată se notifică fiecare creditor. Adunarea repetată a creditorilor este deliberativă, indiferent de numărul creditorilor prezenţi şi de mărimea creanţelor pe care le deţin.

Şedinţa adunării generale se va consemna într-un proces-verbal, pentru care fapt adunarea va desemna unul sau mai mulţi secretari.

Atribuţiile adunării creditorilor. Fiind organ de supraveghere a activităţii debitorului insolvabil, inclusiv a administratorului insolvabilităţii, adunarea creditorilor este învestită cu dreptul de a adopta hotărâri.

Potrivit art. 66, adunarea creditorilor are următoarele atribuţii.

a) Formează comitetul creditorilor şi stabileşte atribuţiile acestuia. Adunarea creditorilor poate oricând modifica şi dizolva comitetul creditorilor. În componenţa acestuia trebuie să fie incluşi reprezentanţi ai tuturor categoriilor de creditori şi ai angajaţilor dacă sunt creditori chirografari. Instanţa poate elibera, din oficiu sau la cerere, unul sau mai mulţi membri ai comitetului. Atribuţiile comitetului sunt cele delegate de adunare.

b) Solicită instanţei aplicarea procedurii planului (art.66).

c) Acceptă planul elaborat de administrator sau propus de debitor (art.179-182).

d) Propune instanţei candidatura administratorului insolvabilităţii şi cere, după caz, revocarea lui (art.75).

e) Examinează rapoartele administratorului.

f) Examinează propunerile administratorului cu privire la condiţiile de vânzare a unor bunuri din masa debitoare (termenul, forma şi preţul) şi autorizează administratorul să le înstrăineze.

g) Exercită alte împuterniciri care decurg din calitatea de creditor pentru a contribui la atingerea scopului procedurii insolvabilităţii.

Hotărârile adunării creditorilor. Pe marginea problemelor incluse în ordinea de zi, adunarea creditorilor adoptă hotărâri cu votul majorităţii simple a creditorilor cu drept de vot prezenţi la şedinţă dacă întrunesc cel puţin 50% din valoarea totală a creanţelor validate.

Aşadar, pentru adoptarea hotărârilor se cere o dublă majoritate: o majoritate simplă a creditorilor cu drept de vot şi o majoritate absolută a creanţelor. Pentru ca hotărârea să fie corectă şi să asigure protecţia intereselor creditorilor, ar fi raţională o majoritate absolută a creanţelor, dar nu şi a creditorilor.

Din motive întemeiate, hotărârea adunării creditorilor poate fi atacată în instanţă şi anulată, la cererea administratorului, a unui creditor chirografar sau garantat sau a mai multor.

2.3.3. Comitetul creditorilor este organul executiv al creditorilor cu anumite împuterniciri delegate de adunare.

Potrivit art.71, instanţa de judecată poate forma comitetul creditorilor imediat după intentarea procesului de insolvabilitate, adică până la convocarea adunării creditorilor. La adunarea de raportare, creditorii pot decide revocarea comitetului desemnat de instanţă, menţinerea lui, suplimentarea cu noi membri sau reducerea numărului lor.

Comitetului creditorilor i se va delega atribuţii de control al activităţii administratorului, de asistare a administratorului la săvârşirea unor acte cu bunurile creditorului, de consultare a administratorului şi de acordare a unor recomandări privind gestiunea eficientă a patrimoniului debitorului şi satisfacerea creanţelor lui.

Membrii comitetului creditorilor au dreptul să examineze actele contabile ţinute de administrator, soldul şi rulajul banilor în contul de acumulare. Pare utilă şi necesară preluarea normei din art. 16 alin. (2) din Legea română nr. 64/1995, conform căreia, când judecătorul sindic trebuie să ceară nulitatea unor acte juridice încheiate în detrimentul debitorului şi nu o cere, se permite comitetului creditorilor să facă acest lucru.

Organ colegial, comitetul creditorilor convoacă membrii în şedinţă şi adoptă hotărâri. Aceste hotărâri au putere juridică dacă au fost adoptate cu votul majorităţii simple a membrilor dacă aceştia deţin cel puţin 50 % din valoarea totală a creanţelor (art.72 alin.(3)). Considerăm că fiecare membru al comitetului creditorilor trebuie să aibă dreptul la un singur vot şi să nu voteze cu numărul de voturi pe care îl deţine în calitate de creditor.

2.4. Administratorul insolvabilităţii. Unul dintre principalele efecte ale intentării procesului de insolvabilitate este, potrivit art. 83 din Legea nr.632/2001, trecerea dreptului de administrare şi dispoziţie asupra patrimoniului debitorului de la organul executiv al debitorului insolvabil la administratorul insolvabilităţii, desemnat de instanţa de judecată.

Administratorul insolvabilităţii este figura centrală în procesul de insolvabilitate. De profesionalismul, onestitatea, corectitudinea şi responsabilitatea lui depind în mare măsură rapiditatea efectuării procedurii, proporţia satisfacerii creanţelor din masa debitoare, în unele

cazuri chiar restabilirea solvabilităţii debitorului.

Având obligaţia de a apăra interesele creditorilor, a debitorului şi de a imprima procedurii insolvabilităţii siguranţă, administratorul, în exerciţiul funcţiunii, apare în triplă ipostază: ca promotor al puterii statale şi anume a autorităţii judecătoreşti; ca reprezentant al creditorilor; ca reprezentant şi gestionar al debitorului.

- Desemnat şi revocat de instanţa de judecată, supus hotărârilor ei adoptate în legătură cu procesul de insolvabilitate, având obligaţia de a raporta instanţei despre toate actele săvârşite în numele debitorului sau cu bunurile acestuia, *administratorul apare ca un exponent al autorităţii judecătoreşti.*

- În procesul de insolvabilitate, toate acţiunile sale fiind orientate spre păstrarea, majorarea şi valorificarea cât mai eficientă a masei debitoare pentru satisfacerea maximă a creanţelor creditorilor, *administratorul apare ca un reprezentant al intereselor creditorilor.*

- Efectuând toate acţiunile privind formarea masei debitoare, declararea nulităţii contractelor, rezilierea contractelor, angajarea personalului necesar pentru îndeplinirea acţiunilor de lichidare, vânzarea bunurilor etc. în numele debitorului insolvabil „în procedura planului" sau, după caz, " în proces de insolvabilitate", *administratorul se manifestă şi ca un reprezentant al acestuia.*

Datorită scopului urmărit prin procesul de insolvabilitate, funcţia de administrator solicită întrunirea celor mai nobile calităţi umane, astfel încât persoana care ocupă o astfel de funcţie să satisfacă aspiraţiile celor care i-au încredinţat-o. Anume din aceste considerente majoritatea legislaţiilor stabileşte criterii de alegere a persoanelor care urmează a fi desemnate în calitatea de administrator. În unele state există chiar structuri specializate[565] care pregătesc, perfecţionează şi autorizează cadrele pentru funcţia de administrator al insolvabilităţii.

Potrivit reglementărilor juridice străine, gestiunea afacerilor debitorului insolvabil, în dependenţă de procedura aplicată, este efectuată de anumite persoane: administratori sau lichidatori. Dacă debitorului

[565] În România există Uniunea Naţională a Practicienilor în Reorganizare şi Lichidare, în Rusia – Serviciul Federal al Rusiei privind problemele de insolvabilitate şi reabilitare financiară.

insolvabil i se aplică procedura prin care se urmăreşte restabilirea solvabilităţii, persoana desemnată de instanţă este numită administrator[566], administrator arbitral extern[567] sau administrator al procedurii de reorganizare[568].

În cazul când debitorului insolvabil i se aplică procedura care duce la comercializarea activelor şi satisfacerea cerinţelor creditorilor, iar ca efect al acestei proceduri debitorul este lichidat, persoana desemnată de instanţă se numeşte lichidator[569], administrator concursual[570] sau administrator al insolvabilităţii (art.73). Independent de denumire, aceste persoane urmăresc acelaşi scop: restabilirea solvabilităţii debitorului ori executarea maximă a creanţelor.

2.4.1. Condiţiile de ocupare a funcţiei de administrator. În calitate de administrator poate fi desemnată numai o persoană fizică[571]. Deoarece legiuitorul operează cu noţiunile de administrator şi de persoană fizică la singular, putem afirma că în calitate de administrator poate fi desemnată numai o singură persoană. În opinia noastră, legea estoniană pare a fi mai

---

[566] Vezi: *Legea română nr. 64 din 1995 privind procedura reorganizării judiciare şi a falimentului*, art. 17-21; Legea franceză nr. 94-475, art. 10.

[567] Vezi: *Legea Federală a Rusiei cu privire la insolvabilitate (faliment)* nr.127-FZ din 26.10.2002, art. 96;

[568] Vezi: *Legea Republicii Moldova nr. 786/1996 cu privire la faliment* (abrogată), art. 13 alin. (6);

[569] *Legea română nr. 64/1995 privind procedura reorganizării judiciare şi a falimentului,* art. 22 şi 23;

[570] *Legea federală a Rusiei nr.127-FZ din 26.10.2002 cu privire la insolvabilitate (faliment),* art. 144;

[571] Potrivit art.22 din Legea nr. 786/1996 (abrogată), în calitate de administrator al procedurii de faliment putea fi şi o Întreprindere de consulting. Legea stabilea condiţii speciale pentru întreprinderea care solicita licenţe de administratori: să fie solvabilă, să aibă unul sau mai mulţi angajaţi care să corespundă cerinţelor indicate pentru administratorii persoane fizice. Prin *întreprindere de consulting,* legiuitorul înţelegea una din formele de întreprindere indicate în Legea nr. 845/1992, art. 13. Important este ca întreprinderea să aibă capacitatea juridică de a acorda servicii de consultare sau, mai concret, să acorde asistenţă juridică, de audit etc.

rezonabilă, stabilind că, în dependenţă de complexitate, procedura de faliment poate fi administrată de una sau de mai multe persoane.

În concepţia art. 73 din lege, administratorul trebuie să întrunească anumite condiţii.

a) *Să posede studii superioare*. Legiuitorul nu a specificat specialităţile sau profesiunile care permit a fi administrator al insolvabilităţii, considerând că deţinerea unei diplome de studii superioare dă dreptul administrării treburilor unei persoane insolvabile. În opinia noastră, cercul de specialităţi indicat de legiuitor este vast şi ar fi raţională limitarea la specialităţile cu un minim de cunoştinţe în economie, drept, marketing, management, contabilitate etc. Administratorii fără cunoştinţe elementare în aceste domenii sunt deosebit de periculoşi pentru creditor, deoarece supun riscului generat de propria incompetenţă pe aceştia din urmă, care sunt deja supuşi riscului generat de ineficienţa afacerilor debitorului. În dreptul comparat, condiţiile pe care trebuie să le întrunească gestionarii afacerilor debitorilor insolvabili sunt mai dure[572] sau, după caz, mai lejere[573], după cum urmează.

b) Să fie domiciliat în Republica Moldova. Codul civil stabileşte pentru lichidatorul unei persoane juridice o cerinţă mai dură, şi anume să fie cetăţean al Republicii Moldova şi domiciliat pe teritoriul ei. Legea insolvabilităţii este mai blândă, condiţionând desemnarea administratorului numai prin obligarea de a avea domiciliu în Republica Moldova. Numai persoana care are domiciliu în ţară poate să desfăşoare activitate de întreprinzător pe teritoriul ei şi să dobândească calitatea de întreprinzător individual. În cazul în care candidatul la funcţia de

572

Potrivit variantei iniţiale a Legii nr.786/1996, în calitate de administrator puteau fi desemnate numai persoane cu studii juridice sau economice. *Legea română nr. 64/1995 privind procedura reorganizării judiciare şi a falimentului* stipulează, la art. 17 alin. (4), că administrator sau, după caz, lichidator poate fi un contabil autorizat, expert contabil, licenţiat în studii economice sau în drept, ori inginer, care să aibă cel puţin 5 ani de activitate practică economică sau juridică.

573

Legislaţia rusă stabileşte că poate fi desemnată administrator arbitrar persoana fizică înregistrată ca întreprinzător individual, care are cunoştinţe speciale şi este persoana cointeresată a debitorului sau a creditorului.

administrator este un cetăţean străin sau un apatrid, el trebuie să aibă permis de şedere şi permis de muncă, eliberate de Departamentul Migraţiuni.

c) *Să posede cunoştinţe şi experienţă pentru cazul respectiv.* Această formulă a legiuitorului este vagă şi trebuie supusă interpretării. La desemnarea administratorului, instanţa trebuie să ţină cont de domeniul lui de activitate anterior desemnării. Camera de Licenţiere solicită acte care demonstrează vechimea în activitatea administrativă sau juridică de cel puţin 3 ani din ultimii 5 ani de activitate. Prin activitate administrativă se înţelege activitatea într-un post cu funcţie de răspundere în administraţia unei societăţi comerciale, a unei persoane juridice de drept privat sau a unui organ de stat, care permite să se facă concluzia că persoana are cunoştinţe în domeniul gestiunii economice. Probabil că persoana care ocupă funcţia de conducător al unei persoane juridice, indiferent de faptul cum se numeşte funcţia (director, manager preşedinte, primar, ministru, adjuncţi ai acestora, contabil-şef, membru al consiliului directoriu din societăţile pe acţiuni, altele asemenea, care indică existenţa experienţei), poate fi desemnată în calitate de administrator al insolvabilităţii. Prin activitate juridică legiuitorul înţelege, în primul rând, activitatea de jurisconsult la întreprindere, de avocat, judecător, procuror, de jurist în organele de stat. Aceste funcţii denotă că persoanele care le-au ocupat au acumulat o anumită experienţă în gestiunea economică, la încheierea şi executarea contractelor .

d) *Să fie înregistrat ca întreprinzător individual*. Pot fi desemnaţi în calitate de administrator al insolvabilităţi numai persoanele care au înregistrat o întreprindere individuală în modul stabilit de Legea nr.845/1992, art.14.

e) *Să deţină licenţă de administrator al procesului de insolvabilitate*. Licenţele pentru exercitarea funcţiei de administrator al procesului de insolvabilitate se eliberează de Camera de Licenţiere în modul stabilit de *Legea cu privire la licenţierea unor genuri de activitate*. Licenţa se eliberează pentru un termen de 5 ani. Potrivit *Ordinului Ministerului Economiei nr.28/36-g din 10 iunie 2003*[574] privind aprobarea

574 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2003, nr. 146-147.

condiţiilor de licenţiere a unor genuri de activitate, la eliberarea licenţei pentru activitatea de administrator al insolvabilităţii solicitantul trebuie să prezinte: copia de pe decizia de fondare; copia de pe diploma de studii superioare; copia de pe carnetul de muncă şi/sau copia de pe hotărârile judecătoreşti de desemnare în calitate de administrator, care confirmă vechimea în activitatea administrativă sau juridică de cel puţin 3 ani din ultimii 5, cazierul judiciar al solicitantului.

f) *Să fie independent faţă de creditori, debitor şi judecător.* La desemnarea administratorului, se pune accentul, pe lângă calificare, şi pe independenţa lui. Astfel, administratorul trebuie să se bucure de încredere din partea judecăţii şi a creditorilor. Înainte de a-şi da consimţământul în faţa instanţei, persoana trebuie să confirme în scris că este independentă faţă de debitor şi creditor[575]. Judecătorul nu poate desemna în calitate de administrator o persoană cu care se află în relaţii apropiate (rudenie, afinitate sau prietenie) ori persoana care se află într-o relaţie de dependenţă faţă de judecătorul care examinează cazul de insolvabilitate. Administratorul este obligat, din data desemnării sale şi pe tot parcursul procesului de insolvabilitate, să informeze instanţa de judecată, comitetul creditorilor şi ministerul de ramură despre orice incompatibilitate, menţionată mai sus, şi despre orice conflict de interese care a existat înainte sau care a apărut după desemnarea sa. Instanţa de judecată este în drept să decidă dacă anumite relaţii ale administratorului cu părţile în proces sau anumite conflicte de interese afectează sau nu imparţialitatea acestuia în procesul de insolvabilitate.

g) *Să nu aibă antecedente penale nestinse pentru infracţiuni premeditate*. Stabilirea acestei condiţii se face cu scopul de a nu permite ocuparea funcţiei de administrator persoanelor care s-au făcut vinovate de săvârşirea intenţionată a unor infracţiuni. În opinia noastră, formula legii este foarte largă, nu toate infracţiunile săvârşite cu intenţie ar servi ca dovadă a lipsei de profesionalism, a incorectitudinii, a relei credinţe din partea persoanei cu antecedente penale. Considerăm că antecedentele penale care pot servi ca impediment la ocuparea funcţiei de administrator

575 Kiviaed W. (Suedia), Kuller U. (Estonia) Comentarii la Legea cu privire la faliment a Republicii Moldova. //Internet: www.ara.net.md./debt/bl/cb o3 ro.html

sunt infracţiunile economice[576], infracţiunile săvârşite de persoane cu funcţie de răspundere[577], unele infracţiuni săvârşite contra justiţiei[578] etc.;

h) *Să nu fie privată, în temeiul unei hotărâri judecătoreşti, de dreptul administrării persoanelor juridice.* Potrivit art.200 din Legea nr.632/2001, persoana căreia i se impută insolvabilitatea poate fi descalificată pentru un termen de la 12 luni până la 5 ani, cu privarea de dreptul de a activa în calitate de administrator în procesele de insolvabilitate. De asemenea, Codul penal stabileşte ca o categorie de pedeapsă privarea de dreptul de a ocupa anumite funcţii (art.65), care poate fi aplicată pentru infracţiunile consemnate în Codul penal la art.243-245, 255 ş.a. În cazul în care a fost descalificată sau condamnată, persoana nu va putea fi desemnată în calitate de administrator.

i) *Să nu fie şi nici să nu fi fost membru al organului executiv sau al consiliului debitorului.*

j) Să nu fie asociat cu răspundere nelimitată în societatea în nume colectiv sau în societatea în comandită.

k) Să nu fie asociat al debitorului.

l) Să nu fie administrator al insolvabilităţii al unei alte persoane insolvabile. În cazuri excepţionale, instanţa de judecată, cu acordul comitetului creditorilor, poate desemna una şi aceeaşi persoană în funcţia de administrator, dar a nu mai mult decât două procese de insolvabilitate.

m) *Să nu fi fost membru al organului executiv, al consiliului sau asociat al unei persoane juridice declarate insolvabile în ultimele 24 de luni,* iar dacă a fost descalificat în temeiul Legii insolvabilităţii, pe întreaga perioadă a descalificării.

Administratorii insolvabilităţii care urmează a fi desemnaţi la intentarea procesului de insolvabilitate contra instituţiilor financiare, companiilor de asigurare sau unor participanţi profesionişti la piaţa valorilor mobiliare trebuie să întrunească condiţiile stabilite, după caz, de Banca Naţională, Serviciul de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor şi Fondurilor Nestatale de Pensii, Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare;

---

576 Vezi: *Codul penal,* art. 155-176.

577 *Ibidem*, art. 183-189/4.

578 *Ibidem,* capitolul IX.

Administratorul este obligat, din data desemnării sale şi pe tot parcursul procesului de insolvabilitate, să informeze instanţa de judecată, comitetul creditorilor şi ministerul de ramură despre incompatibilităţile menţionate, despre orice conflict de interese care a existat înainte sau care a apărut după desemnarea sa. Instanţa de judecată este în drept să constate ce impact au anumite relaţii ale administratorului cu părţile în proces sau anumite conflicte de interese asupra imparţialităţii acestuia în procesul insolvabilităţii.

2.4.2. Desemnarea, destituirea şi demisia administratorului. Potrivit Legii nr.632/2001, administratorul poate fi desemnat de către instanţă din oficiu sau la propunerea creditorilor. Instanţa desemnează un administrator provizoriu sau un administrator al insolvabilităţii din lista persoanelor licenţiate, elaborată şi actualizată de Curtea de Apel Economică.

Desemnarea administratorului provizoriu. Administratorul provizoriu se desemnează de la data admiterii cererii introductive şi până la data examinării cererii introductive şi adoptarea unei hotărâri de intentare a procesului de insolvabilitate sau de respingere a cererii introductive.

În caz de respingere a cererii introductive, administratorul provizoriu se consideră revocat. În cazul emiterii hotărârii de intentare a procesului de insolvabilitate, instanţa va desemna un administrator al insolvabilităţii pentru toată perioada procesului insolvabilităţii, căruia administratorul provizoriu îi va transmite funcţia.

Desemnarea administratorului insolvabilităţii se face prin hotărârea de intentare a procesului de insolvabilitate (art. 44). Instanţa desemnează administratorul insolvabilităţii din oficiu dacă creditorul reclamant a solicitat expres instanţei desemnarea din oficiu a unui administrator, nu a indicat în cerere numele candidatului la funcţia de administrator, candidatul indicat în cerere nu întruneşte condiţiile stabilite de lege sau cererea introductivă a fost depusă de debitor.

Administratorul desemnat de instanţă îşi va exercita atribuţiile dacă aceasta nu va desemna din oficiu sau la cererea adunării creditorilor un alt administrator, dacă nu este revocat, dacă nu-şi dă demisia sau dacă funcţia nu încetează în alte temeiuri.

Administratorul, în temeiul Legii nr.632/2001, art.80 alin.(1), poate fi *destituit* de către instanţa de judecată din oficiu, la cererea adunării creditorilor sau a comitetului creditorilor dacă acesta, în exerciţiul funcţiunii, încalcă normele legale, depăşeşte limita atribuţiilor acordate de lege sau este în incompatibilitate cu funcţia deţinută. În locul administratorului destituit se desemnează un altul.

Administratorul poate fi eliberat din funcţie la demisia lui. Dacă instanţa consideră că demisia este întemeiată, administratorul trebuie să-şi exercite funcţiile până la data intrării în funcţie a unui alt administrator.

Instanţa poate desemna, din motive întemeiate, un locţiitor care va exercita funcţiile administratorului când acesta va lipsi.

Administratorul demonstrează desemnarea sa în funcţie cu un certificat, eliberat de instanţă. Acesta serveşte drept temei pentru a i se înscrie numele în Registrul de stat al întreprinderilor, în locul administratorului debitorului.

2.4.3. Atribuţiile administratorului. Administratorul are atribuţiile stabilite de lege, care se disting în funcţie de faptul dacă este un administrator provizoriu, un administrator al insolvabilităţii sau un administrator în procedura planului.

Atribuţiile *administratorului provizoriu* sunt stabilite la art.36. Ele depind de faptul că dreptul de gestiune a afacerilor şi a patrimoniului debitorului este menţinut prin hotărârea de intentare a procesului de insolvabilitate. Dacă, prin încheierea de admitere a cererii introductive, se decide înlăturarea debitorului de la gestionarea patrimoniului, administratorul provizoriu este obligat să preia gestiunea întreprinzătorului împotriva căruia a fost depusă cererea introductivă şi să întreprindă următoarele:

- să preia de la administratorul debitorului dreptul de gestiune, întocmind un act de predare-primire sau un inventar al bunurilor;
- să ia măsuri de conservare a bunurilor debitorului;
- să administreze afacerile debitorului până la emiterea hotărârii de intentare a procesului de insolvabilitate dacă instanţa nu decide altfel;
- să verifice starea patrimonială privind raportul dintre active şi pasive, suficienţa activelor pentru acoperirea cheltuielilor aferente procesului de insolvabilitate, să verifice, la cerinţa instanţei, existenţa

temeiurilor de intentare a procesului de insolvabilitate şi oportunitatea continuării activităţii societăţii debitoare;

- să preia cauzele pendinte în care se află societatea debitoare în calitate de reclamant sau pârât;

- să vândă bunurile perisabile în termeni restrânşi pentru a obţine cel mai bun preţ posibil şi să depună banii la bancă;

- să ridice de la debitor registrele contabile, titlurile lui de valoare şi să le predea instanţei;

- să întreprindă alte măsuri de conservare a patrimoniului debitorului, să iniţieze noi procese dacă expiră termenul de prescripţie, să contribuie la realizarea măsurilor de asigurare întreprinse de instanţă;

Dacă, prin încheierea de admitere a cererii, nu privează debitorul de dreptul gestiunii afacerilor sale, instanţa trebuie să stabilească atribuţiile administratorului provizoriu, care, şi în acest caz, are acces la toate bunurile şi documentele societăţii împotriva căreia a fost depusă cererea introductivă, indiferent de locul unde se află.

Administratorul provizoriu transmite funcţia sa administratorului debitorului dacă cererea introductivă a fost respinsă, sau administratorului insolvabilităţii dacă s-a hotărât a se intenta proces de insolvabilitate şi în calitatea de administrator fost desemnată o altă persoană.

Administratorul insolvabilităţii, în temeiul art.76, exercită următoarele atribuţii:

- ia neîntârziat în primire şi administrare toate bunurile debitorului şi face inventarierea patrimoniului acestuia;

- întreprinde măsuri de încasare a creanţelor pe care debitorul insolvabil le are faţă de alte persoane şi revendică bunurile lui din posesiunea unor alte persoane;

- deschide un cont bancar special de acumulare a mijloacelor băneşti ale debitorului obţinute în procesul de colectare şi lichidare a masei debitoare;

- execută măsurile de asigurare stabilite de instanţa de judecată în cazurile prevăzute expres de ea;

- prezintă periodic instanţei de judecată şi creditorilor raport privind îndeplinirea atribuţiilor sale;

- execută hotărârile instanţei de judecată, ale adunării şi ale

comitetului creditorilor, adoptate în limitele competenţei lor;

- elaborează proiectul de plan, la solicitarea adunării sau a comitetului creditorilor;

- prezintă lunar instanţei de judecată, adunării creditorilor sau comitetului creditorilor, ministerului de ramură raport despre starea masei debitoare şi îndeplinirea atribuţiilor sale;

- ţine registrele de evidenţă a datoriilor creditoare şi a datoriilor debitoare ale debitorului;

- administrează masa debitoare, inclusiv lichidarea ei;

- asigură integritatea masei debitoare, efectuează asigurarea prin contract a bunurilor;

- elaborează criteriile de angajare a specialiştilor sau experţilor şi îi angajează;

- disponibilizează angajaţii debitorului;

- cere declararea nulităţii şi rezilierea unor contracte ale debitorului, încheiate anterior intentării procesului;

- contestă în instanţă de judecată, în modul stabilit, creanţe ale creditorilor, tranzacţii şi transferuri;

- sesizează instanţa de judecată despre orice alte probleme care apar pe parcursul exercitării atribuţiilor;

- distribuie către creditori banii rezultaţi din valorificarea masei debitoare;

- întreprinde alte măsuri necesare bunei desfăşurări a procesului de insolvabilitate;

Administratorul exercită atribuţiile de gestiune a debitorului, deţine drepturi de dispoziţie asupra bunurilor debitorului insolvabil şi de reprezentare a acestuia.

Atribuţiile administratorului în procedura planului. După ce hotărârea de confirmare a planului devine definitivă şi instanţa decide încetarea procesului de insolvabilitate în legătură cu realizarea planului, atribuţiile administratorului insolvabilităţii încetează (art. 192). Planul poate prevedea totuşi supravegherea de către administrator a realizării sale (art.193 alin.3). În acest caz, administratorul va avea atribuţiile stabilite pentru administratorul provizoriu (art.36).

Administratorul insolvabilităţii îşi exercită funcţiile din data

desemnării. Scopul principal al procesului de insolvabilitate este evidenţierea tuturor activelor (bunurilor corporale şi incorporale) ale debitorului, comercializarea lor cu maximă eficienţă şi executarea deplină a creanţelor (art.78 alin.(3). În exercitarea funcţiilor, administratorul trebuie să acţioneze cu prudenţă maximă, conducându-se de principiile rezonabilităţii şi bunei-credinţe (art.78 alin.(1)). El acţionează cu diligenţa unui bun profesionist şi sub propria răspundere.

În funcţie de complexitatea obiectului, obligaţiile administratorului se clasifică în *obligaţii determinate* (de rezultat) şi *obligaţii de mijloace* (de prudenţă).

Caracteristic pentru *obligaţia determinată* este faptul că ea este strict precizată sub aspectul obiectului şi scopului urmărit[579]. Astfel, administratorul are obligaţia clară de a face inventarul masei debitoare, de a deschide un cont bancar prin care va opera în numele debitorului, de a pronunţa periodic raporturi instanţei de judecată, adunării creditorilor, consiliului creditorilor etc. Administratorul, în executarea art.78 alin.(4), ţine un registru şnuruit, sigilat de instanţa de judecată, în care consemnează toate operaţiunile efectuate cu bunurile masei debitoare, coordonate cu creditorii, precum şi operaţiunile de recuperare a bunurilor debitorului. Dacă aceste obligaţii nu sunt executate, administratorul se prezumă a fi în culpă dacă nu demonstrează contrariul.

Obligaţiile de mijloace (de prudenţă sau de diligenţă) sunt obligaţiile administratorului potrivit cărora nu este precizat rezultatul concret, el însă având îndatorirea de a depune toată diligenţa pentru ca rezultatul dorit să se realizeze[580]. În această categorie, pot fi incluse obligaţiile stipulate la art. 124, inclusiv aceea de a lichida *în mod neîntârziat şi în condiţii cât mai avantajoase şi în timpul cel mai potrivit masa debitoare*. Legea stabileşte vânzarea bunurilor din masa debitoare la un preţ cât mai mare, astfel încât să fie posibilă executarea maximă a creanţelor. Neatingerea scopului propus nu reprezintă o culpă a administratorului. Pentru a demonstra că acesta nu a depus prudenţa

---

579 **Stătescu, Constantin şi Bârsan, Corneliu.** *Drept civ., Teoria generală a obligaţiilor.* Bucureşti, p.11-12.

580 Ibidem, p. 12

maximă, creditorii trebuie să dovedească circumstanţele în care nu s-a dat dovadă de prudenţa şi de străduinţa necesară în asemenea circumstanţe.

Acţiunile administratorului sînt orientate spre păstrarea, majorarea şi valorificarea cît mai eficientă a masei debitoare prin toate mijloacele legale disponibile, pentru executarea cît mai deplină a creanţelor.

La încheierea exercitării atribuţiilor sale, administratorul insolvabilităţii este obligat să prezinte adunării creditorilor un raport final care să cuprindă situaţia masei debitoare şi rulajul mijloacelor băneşti de pe contul de acumulare. Raportul este verificat de instanţă, iar la dispoziţia acesteia, şi de experţi.

Remunerarea administratorului. Pentru gestionarea debitorului insolvabil, administratorul insolvabilităţii are dreptul la remuneraţie şi la compensarea cheltuielilor. Mărimea remuneraţiei se stabileşte de comitetul creditorilor, se confirmă prin încheiere a instanţei.

Remuneraţia trebuie să fie suficientă, astfel încât să combată eventualele abuzuri şi să atragă în o astfel de activitate persoane de înaltă calificare.

Remuneraţia administratorului nu poate depăşi 3% din sumele distribuite creditorilor ca executare a creanţelor. În societăţile insolvabile în care statul are calitatea de asociat majoritar, remuneraţia administratorului se calculează conform normelor din *Regulamentul privind remunerarea administratorului procesului de insolvabilitate*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1717 din 27 decembrie 2002[581].

Conform prevederilor legale, suma remuneraţiei administratorului se include în cheltuielile procesului de insolvabilitate şi se plăteşte, în primul rând, din masa debitoare.

Răspunderea administratorului. Administratorul poartă răspundere materială, administrativă şi penală pentru acţiuni ilegale comise în procesul de insolvabilitate.

Administratorul răspunde pentru prejudiciul cauzat creditorilor şi oricăror alţi participanţi la procesul de insolvabilitate dacă a încălcat obligaţiile ce îi revin.

---

581 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 2002, nr. 185-189;

Răspunderea poate surveni şi în urma unor inacţiuni ale administratorului. Exemplu poate servi situaţia în care acesta nu a cerut rezilierea sau declararea nulităţii unor contracte păgubitoare ale debitorului, încheiate anterior intentării procesului.

§ 3. Intentarea procesului de insolvabilitate

3.1. Dispoziţii generale. Procesul de insolvabilitate este o procedură inevitabilă pentru persoana insolvabilă dacă măsurile prealabile nu au dus la restabilirea solvabilităţii debitorului, iar creditorii nu acceptă satisfacerea creanţelor în proporţii reduse.

Procesul de insolvabilitate începe la cererea persoanelor împuternicite de lege, este adresată instanţei judecătoreşti competente, împotriva unei persoane fizice sau juridice care se află în incapacitate de plată sau este supraîndatorată.

Intentarea procesului de insolvabilitate presupune parcurgerea următoarelor faze procesuale: depunerea cererii introductive în judecată; admiterea cererii introductive şi dispunerea unor măsuri de asigurare; realizarea măsurilor de asigurare şi întreprinderea unor măsuri preliminare intentării procesului; examinarea cererii introductive şi adoptarea a unui act judiciar din următoarele două: hotărârea de intentare a procesului de insolvabilitate; încheierea de respingere a cererii introductive.

3.2. Temei pentru intentarea procesului de insolvabilitate. Potrivit art. 22, intentarea procesului de insolvabilitate poate avea loc numai dacă persoana împotriva căreia este înaintată cererea introductivă este insolvabilă, adică se află în incapacitate de plată ori este supraîndatorată.

Existenţa unuia dintre aceste două temeiuri trebuie să fie demonstrată în instanţă la adoptarea hotărârii de intentare a procesului de insolvabilitate. Potrivit normelor de procedură (Codul de procedură civilă, art.118), cel care invocă în instanţă încălcarea unui drept trebuie şi să dovedească prin probe materiale existenţa dreptului şi fapta prin care acest drept a fost încălcat.

3.3. Înaintarea cererii de intentare a procesului de

insolvabilitate *(în continuare - cerere introductivă*). Potrivit art.21, procesul de insovabilitate se intentează doar în baza cererii introductive. Legea prevede că dreptul de a depune cerere introductivă împotriva unei persoane fizice sau juridice insolvabile (în continuare - *debitor*), îl au creditorii acestora (art.24,30) şi însuşi debitorul insolvabil (art.24, 25). La survenirea condiţiilor stabilite la art.26, debitorul este obligat să depună cerere introductivă şi să se autodeclare insolvabil.

Dacă se cere intentarea de proces împotriva unei bănci comerciale, cererea poate fi înaintată numai de Banca Naţională a Moldovei (art.205).

Pe lângă creditori şi debitori, dreptul de a înainta cerere introductivă împotriva unei companii de asigurare îl are Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor şi Fondurilor Nestatale de Pensii (art.212), iar împotriva unui participant profesionist la piaţa valorilor mobiliare – Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare (art.216).

Dreptul de a înainta cerere introductivă în numele unor creditori îl are şi procurorul.

***3.3.1. Înaintarea cererii introductive de către creditori*.** Creditorul debitorului insolvabil este îndreptăţit să depună în instanţă cerere de intentare a procesului de insolvabilitate, dacă creanţa sa a ajuns la scadenţă, indiferent de originea sa, de raportul juridic civil contractual sau extracontractual, de raportul juridic fiscal, de muncă etc. Nu este obligatoriu ca creanţa să fie una comercială[582], adică să aibă origine în actele juridice care privesc activitatea de întreprinzător. Aceasta concluzie rezultă univoc din art.24 şi art. 30, în care cuvântul *creditor* se foloseşte la plural fără vre-o precizare. În *Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie cu privire la aplicarea Legii insolvabilităţii de către instanţele judecătoreşti economice,* prin interpretarea art.23 din Legea nr.632/2001, dă sensului de creditor un conţinut mai restrâns. Se afirmă că de dreptul de a intenta proces de insolvabilitate beneficiază numai creditorii a căror creanţe îşi au originea într-o obligaţie contractuală. Potrivit hotărârii menţionate, nu pot depune cerere introductivă salariaţii împotriva

582 În acest sens, legiuitorul român prevede că reorganizarea judiciară şi falimentul pot fi intentate numai dacă creanţele creditorilor sunt de natură comercială şi nu civilă (Legea nr.64/1995 privind procedura reorganizării judiciare şi a falimentului, art.1).

întreprinderii lor, persoanele cărora le-au fost lezate drepturile de autor, drepturile conexe sau drepturile ce rezultă din activitatea de raţionalizare sau din proprietatea industrială, persoanele cărora li s-au cauzat prejudiciu sănătăţii prin vătămare a integrităţii corporale, consumatorii cărora li s-a cauzat un prejudiciu ca rezultat al utilizării sau consumării unor produse defectuoase, persoanele cărora li s-au lezat onoarea şi demnitatea sau reputaţia profesională. Astfel de persoane au dreptul să încaseze creanţele în modul stabilit în Codul de procedură civilă. Deşi această interpretare are un fundament juridic nesigur, o considerăm binevenită şi utilă pentru aplicarea *Legii insolvabilităţii*.

Pot avea calitate de creditor persoana fizică, persoana juridică, statul şi autorităţile publice locale.

Creditorul persoană fizică poate depune cerere introductivă dacă are capacitatea de exerciţiu a drepturilor procedurale. În numele persoanei care nu are această capacitate acţionează ocrotitorul legal (părintele, înfietorul, tutorele sau curatorul). Legiuitorul nu pune nici o condiţie pentru creditorii persoane fizice cetăţeni străini sau apatrizi, recunoscându-le şi lor aceleaşi drepturi procedurale ca şi cetăţenilor Republicii Moldova.

Creditorul persoană juridică poate depune cerere introductivă dacă acesta este semnată de administratorul ei (director, preşedintele organului executiv etc.) sau de o persoană căruia conducătorul i-a delegat această împuternicire. Persoanele juridice străine au aceleaşi drepturi procedurale ca şi persoanele juridice naţionale care pot înainta cerere introductivă dacă au creanţe.

Calitatea de creditor a *statului şi a unităţilor administrativ-teritoriale* se exercită de organele lor. Astfel, statul este creditor pentru creanţele apărute din obligaţii fiscale, precum şi pentru creanţele care îşi au originea în obligaţii contractuale şi extracontractuale. Calitatea de creditor pentru creanţele fiscale ale statului sau ale unităţilor administrativ-teritoriale este exercitată de organul care gestionează bugetul. Calitatea de creditor poate fi exercitată şi de alte organe ale statului, inclusiv de Casa Naţională a Asigurărilor Sociale, de ministere şi departamente, de Banca Naţională a Moldovei, de Comisia Naţională a Valorilor Mobiliare, de alte persoane juridice de drept public. În numele

unităţii administrativ-teritoriale, dreptul de a intenta procese judiciare îl are organul lor executiv, adică primarul sau preşedintele comitetului executiv raional.

Cererea introductivă în numele creditorului poate fi înaintată şi de *procuror*. În special, legea îi permite să depună o astfel de cerere în numele persoanelor fizice consemnate în Codul de procedură civilă, la art.71 alin.(2), precum şi în numele autorităţilor publice care au creanţe faţă de debitorul insolvabil şi nu înaintează o cerere introductivă. Intervenţia procurorului este justificată doar în cazul în care creanţele îşi au originea în infracţiuni ori în inacţiuni ale conducătorilor de autorităţi publice.

Cererea introductivă trebuie să aibă conţinutul stabilit de art.32 alin.(1) şi anexate actele stabilite la alin.(2), în special cele care demonstrează existenţa creanţei. Aceasta trebuie să fie pecuniară şi, după cum se stabileşte în proiectul Hotărârii Plenarei Curţii Supreme de Justiţie, să fie *certă.* Este certă creanţa care rezultă dintr-un act judecătoresc (hotărâre, încheiere, decizie), în temeiul căruia a fost emis un titlu executoriu. De asemenea, sunt certe actele autorităţilor administrative, inclusiv ale organelor fiscale, prin care debitorul a fost sancţionat, dacă aceste acte nu au fost contestate în modul stabilit de lege sau dacă, fiind contestate, au fost lăsate în vigoare. Sunt certe creanţele care rezultă dintr-un act încheiat în formă autentică, din contracte, precum şi creanţele recunoscute de debitor însă nesatisfăcute.

Creditorul nu plăteşte taxă de stat (Legea taxei de stat nr.1216/1992, art.3) la depunerea cererii introductive, ci după soluţionarea cauzei.

3.3.2. Înaintarea cererii introductive de către debitor. Conform dispoziţiilor art.24 – 26, procesul de insolvabilitate poate fi intentat şi la cererea introductivă depusă de debitor. În numele debitorului, cererea poate fi depusă în instanţă de către persoana fizică care desfăşoară activitate de întreprinzător (fondatorul întreprinderii individuale, al gospodăriei ţărăneşti sau titularul patentei de întreprinzător), de administratorul sau de lichidatorul persoanei juridice . În numele persoanei juridice, cererea poate fi depusă şi de unul sau mai mulţi asociaţi cu răspundere nelimitată. Pot înainta cerere introductivă asociaţii societăţii în nume colectiv şi comanditaţii societăţii în comandită.

Legislaţia prevede expres dreptul şi obligaţia debitorului de a depune cerere introductivă.

Conform art.25, debitorul are dreptul să depună cerere introductivă în situaţia în care există pericolul intrării lui în incapacitate de plată, când, în mod previzibil, nu-şi va putea executa obligaţiile pecuniare la scadenţă.

Debitorul, potrivit art.26, este obligat să depună cerere introductivă până la expirarea unei luni din data survenirii incapacităţii de plată ori a supraîndatorării. De asemenea, el trebuie să înainteze cerere introductivă dacă conştientizează că executarea integrală a creanţelor unui sau ale mai multor creditori face imposibilă satisfacerea integrală în viitor a creanţelor celorlalţi creditori, precum şi în cazul în care, în procedura de lichidare, se constată că activele sunt insuficiente pentru satisfacerea integrală a creanţelor. Această obligaţie rezultă şi din *Codul civil*, art.93 din *Legea nr. 73/2001 privind cooperativele de întreprinzător*, art. 85.

Nerespectarea obligaţiei de a depune cerere introductivă face ca administratorul sau lichidatorul să răspundă subsidiar pentru obligaţiile apărute după data la care se depune cerere. Dacă această inacţiune întruneşte elementele infracţiunii, ei pot fi traşi la răspundere penală.

Cererea debitorului trebuie să conţină datele consemnate la art.28 şi aibă anexate documentele indicate la art.29. În cererea introductivă, debitorul trebuie să indice în special:

- activele pe care le are, inclusiv bani, bunuri materiale şi nemateriale care se află în posesiunea sa şi cele pe care le deţin alte persoane, drepturile de creanţă, procesele judiciare prin care îşi valorifică unele creanţe etc.;

- datoriile pe care le are faţă de creditorii săi, inclusiv cele garantate, arătând temeiul apariţiei şi termenul executării lor. Legea cere să fie arătate distinct datoriile faţă de persoanele care au creanţe ce decurg din cauzarea de daună vieţii şi sănătăţii, faţă de angajaţi şi faţă de bugetul public naţional. Debitorul persoană fizică trebuie să arate şi datoriile personale, nelegate de activitatea de întreprinzător;

- datele cu privire la cererile de chemare în judecată, procesele pendinte ale debitorului, hotărârile emise contra lui precum şi titlurile executorii asupra bunurilor sale;

- motivele insolvabilităţii.

În cererea introductivă, debitorul poate formula şi motiva cerinţa de aplicare a procedurii planului.

La cererea înaintată de debitor în instanţă se anexează următoarele documente: copia de pe actul de constituire a debitorului; registrul asociaţilor, dacă aceştia nu sunt indicaţi în actul de constituire; bilanţul contabil de la data ultimului raport financiar; actele care demonstrează componenţa şi valoarea bunurilor debitorului persoană fizică; extrasele din registrele publice privind bunurile înregistrate acolo, precum şi contractele de gaj înregistrate acolo; ultimul raport al auditului sau al comisiei de cenzori; lista creditorilor şi a debitorilor săi, cu menţiunea datoriilor şi creanţelor pe care le are faţă de fiecare; alte acte şi probe necesare pentru buna desfăşurare a procesului.

3.3.4. Depunerea şi admiterea cererii introductive. Cererea se depune la Curtea de Apel Economică de către persoana împuternicită. Depunerea cererii se face nemijlocit la sediul instanţei competente sau prin expediere poştală. Depunerea cererii se demonstrează fie cu numărul de înregistrare, aplicat de cancelaria instanţei pe copia de pe cerere, fie prin bonul poştal de expediere a cererii. Depunerea cererii nu înseamnă primirea ei.

După ce primeşte cererea introductivă în modul stabilit la art.168 din Codul de procedură civilă, instanţa verifică dacă cererea întruneşte exigenţele prevăzute de lege. În caz contrar, cererea este returnată (art. 34) sau se refuză primirea ei (Codul de procedură civilă, art. 169) sau este restituită.

Conform dispoziţiilor art.33, instanţa, după ce primeşte cererea introductivă, trebuie să decidă în cel mult 3 zile asupra admiterii ei. Dacă nu corespunde exigenţelor de la art.32, cererea introductivă a creditorului va fi returnată fără examinare, iar dacă se constată una din condiţiile prevăzute la art. 169, cererea nu este primită. Dacă la cererea introductivă a debitorului nu au fost anexate actele necesare, instanţa obligă debitorul să le prezinte.

Cazurile de restituire a cererii introductive sunt stabilite în Codul de procedură civilă la art.170. Motivele restituirii sunt exhaustive, în decizia de a primi cererea urmând să se indice expres pe care din aceste motive se

întemeiază refuzul.

Cererea introductivă depusă cu respectarea prevederilor legale trebuie să fie admisă de instanţă. Admiterea se face prin încheiere judecătorească, în care se prevăd măsuri suplimentare care să previnã înrăutăţirea stării patrimoniale a debitorului până la examinarea cererii în fond.

Instanţa de judecată poate aplica una sau mai multe măsuri de asigurare stabilite în Codul de procedură civilă la art.175, precum şi măsurile prevăzute la art.35 alin.(2). Astfel, în încheiere trebuie să fie indicate datele de identitate ale administratorului provizoriu, dispoziţia conform căreia titularul dreptului de gestiune a debitorului rămâne a fi organul său executiv ori devine administratorul provizoriu cu toate consecinţele ce rezultă din aceasta, organului executiv i se interzice să înstrăineze bunurile debitorului ori i se permite, dar numai cu acordul expres al administratorului, sau, după caz, bunurile debitorului şi corespondenţa sunt sechestrate, executarea silită asupra bunurilor debitorului se suspendă.

Acţiunile efectuate după admiterea cererii introductive. Efectele ei. După admiterea cererii introductive, instanţa, debitorul şi creditorii pot efectua anumite acţiuni, care, deşi nu se încadrează în procesul de insolvabilitate, sunt stipulate expres de lege. Aceste acţiuni se încadrează în etapa primară a oricărui proces civil şi reprezintă *o pregătire a pricinilor pentru dezbateri judiciare* (Codul de procedură civilă, art.183-191).

După emiterea încheierii de admitere a cererii, instanţa este obligată să notifice organele de stat şi cele private despre măsurile de asigurare a bunurilor debitorului, pentru intangibilitatea lor, până a fi preluate de administratorul insolvabilităţii. În scopul asigurării intangibilităţii, instanţa trebuie să notifice Registrul de stat al întreprinderilor, *Registrul de stat al organizaţiilor, Registrul bunurilor imobile*, alte registre în care se înscrie gajul, băncile, organele cadastrale teritoriale, autorităţile vamale, oficiile poştale, staţiile de cale ferată, depozitele portuare şi vamale, alte locuri de înmagazinare din circumscripţia în care debitorul îşi are sediul ori în care dispune de filiale sau sucursale pentru a fi sistată orice operaţiune cu bunurile debitorului, cerând celor enumerate să îi

predea corespondenţa şi orice alte comunicări sosite pe adresa debitorului. Instanţa poate, de asemenea, să publice dispozitivul încheierii de aplicare a măsurilor de asigurare.

Instanţa de judecată întreprinde şi măsurile stabilite în Codul de procedură civilă la art.185 aplicabile procesului de insolvabilitate, restituie debitorului cererea introductivă sau îi remite copia de pe încheierea de admitere a cererii introductive, îl invită sau dispune aducerea lui forţată la sediul instanţei şi îl audiază, audiază creditorii, experţii, specialiştii, precum şi administratorul provizoriu cu privire la acţiunile pe care le-a întreprins, efectuează orice alte acţiuni procedurale pentru examinarea urgentă şi corectă a cererii.

După depunerea cererii de către creditori, *debitorul are obligaţia* de a face o referinţă la cerere. Neprezentarea referinţei nu este un impediment al examinării cererii introductive, nu are consecinţe negative, însă debitorul, în acest caz, nu va avea dreptul la despăgubiri dacă în proces nu se constată insolvabilitatea. Referinţa la cerere trebuie să conţină datele indicate la art. 39 alin. (2). La referinţă se vor anexa actele menţionate la art.29.

În funcţie de păstrarea dreptului de gestiune al debitorului, atribuţiile administratorului provizoriu se disting după cum urmează. Dacă debitorul nu este privat de dreptul de gestiune, instanţa stabileşte împuternicirile lui. Astfel, debitorul are dreptul de a lua cunoştinţă de toate documentele şi de corespondenţa sa, inclusiv de cele contabile, să intre în toate încăperile sale, să asiste organul executiv şi să dea acordul prealabil la încheierea şi executarea contractelor.

Dacă debitorul este desesizat şi dreptul de gestiune se transmite administratorului provizoriu, acesta trebuie să întreprindă toate măsurile indicate la art.36 şi 88. El trebuie să preia şi să continue gestiunea debitorului, să primească bunurile şi documentele acestuia, să înstrăineze în termeni restrânşi şi cu maximă eficienţă bunurile perisabile, să facă totul pentru executarea măsurilor de asigurare, să verifice existenţa temeiurilor de insolvabilitate şi să analizeze posibilitatea continuării activităţii sau stopării ei, să raporteze regulat instanţei despre măsurile aplicate.

3.4. Intentarea procesului de insolvabilitate. Cererea introductivă

se examinează, de regulă, în şedinţă, la care sunt invitaţi: debitorul, creditorii cunoscuţi instanţei, administratorul provizoriu, alte persoane interesate.

După audierea participanţilor la proces, analizarea materialelor prezentate şi stabilirea temeiului de insolvabilitate, instanţa emite o hotărâre de respingere a cererii ca fiind neîntemeiată sau de refuz al intentării procesului de insolvabilitate pentru insuficienţă de active, ori va accepta cererea şi va hotărî intentarea procesului de insolvabilitate. Legea nu stabileşte un anumit termen de la data admiterii cererii până la data examinării ei în fond. În acest caz, sunt aplicabile regulile stabilite în Codul de procedură civilă, la art.192, potrivit cărora pricinile se examinează în termen rezonabil.

Cererea introductivă poate fi respinsă dacă s-a constatat că nu există nici unul dintre temeiurile stabilite de lege şi creanţa pe care acesta o înaintează nu are temei juridic ori este înaintată cu încălcarea termenelor de prescripţie. La data respingerii cererii, măsurile de asigurare sînt anulate. Instanţa notifică, despre hotărârea de respingere a cererii, instituţiile şi organele care au fost informate despre aplicarea măsurilor de asigurare şi publică dispozitivul hotărârii. Dacă cererea introductivă este respinsă, cheltuielile aferente procesului de insolvabilitate vor fi suportate de partea care a înaintat cererea.

Instanţa de judecată va respinge cererea şi va refuza intentarea procesului de insolvabilitate dacă va constata că debitorul nu dispune de bunuri sau că bunurile pe care le are nu ajung pentru acoperirea cheltuielilor aferente procesului de insolvabilitate (art.153). Prin hotărârea de respingere a cererii şi de refuz al intentării procesului, instanţa de judecată dispune lichidarea debitorului insolvabil şi înscrierea datelor lui în *Registrul cauzelor de insolvabilitate*, aplicarea faţă de debitor sau de persoanele cu funcţie de răspundere a măsurilor de descalificare prevăzute la art.200.

Dacă se adoptă o hotărâre cu privire la intentarea procesului de insolvabilitate, instanţa se va pronunţa asupra tuturor măsurilor care trebuie aplicate faţă de debitor, inclusiv asupra măsurilor prevăzute la art.44 alin.(4).

Hotărârea judecătorească de respingere a cererii prin refuzul

intentării procesului de insolvabilitate pentru insuficienţă de active sau de intentare a procesului de insolvabilitate poate fi atacată cu recurs.

Hotărârea de intentare a procesului de insolvabilitate trebuie să prevadă, pe lângă datele consemnate la art.241 din Codul de procedură civilă, şi datele de identitate ale debitorului; numele, prenumele şi adresa administratorului; locul, data şi ora adunării de raportare a creditorilor şi a adunării de validare a creanţelor; ora intentării procesului de insolvabilitate, precum şi apelul către creditorii debitorului insolvabil de a-şi depune cerinţele în instanţă, iar pentru creditorii garantaţi de a prezenta şi actul juridic în al cărui temei au dreptul garantat, precum şi bunurile pe care le deţin. Hotărârea de intentare a procesului devine executorie în momentul pronunţării ei.

Dispozitivul hotărârii de intentare a procesului se publică în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”* în 10 de zile de la adoptare. Instanţa de judecată este obligată să notifice toţi creditorii cunoscuţi cu privire la intentarea procesului.

3.5. Efectele hotărârii de intentare a procesului de insolvabilitate. Potrivit art. 83, hotărârea de intentare a procesului de insolvabilitate produce efecte juridice care privesc atât drepturile şi obligaţiile debitorului insolvabil, cât şi ale creditorilor debitorului insolvabil. În literatură se analizează şi o altă clasificare a efectelor deschiderii procedurii de faliment în: efecte patrimoniale şi efecte nepatrimoniale[583].

Efectele juridice ce privesc drepturile şi obligaţiile debitorului insolvabil. De la data intrării în vigoare a hotărârii privind intentarea procesului de insolvabilitate pentru debitor se produc următoarele efecte:

- debitorul pierde dreptul de folosinţă, de dispunere şi de administrare a patrimoniului, drepturile şi obligaţiile lui trecând la administratorul insolvabilităţii desemnat de instanţa de judecată (art.83); în realitate, debitorul (persoană fizică sau persoană juridică) nu pierde dreptul de proprietate asupra bunurilor ce îi aparţin, acestea continuând să fie ale debitorului până în momentul în care sunt comercializate la

583 Vezi: **Ţândăreanu, Nicoleta.** *Efectele patrimoniale şi nepatrimoniale ale deschiderii procedurii de reorganizare judiciară.* În: “Drept comercial”, 1997, nr. 7.

licitaţie, iar banii obţinuţi repartizaţi între creditori; debitorul este desesizat, adică i se ridică dreptul de a administra bunurile ce îi aparţin şi de a dispune de ele; administratorul acţionează în numele debitorului, nu în nume propriu, prin urmare, este organul lui executiv, îndeplinind funcţiile acestui organ sub supravegherea instanţei, a creditorilor debitorului insolvabil şi a debitorului; orice act de dispoziţie al debitorului asupra bunurilor sale efectuat după intentarea procesului de insolvabilitate este nul; dacă contractul a fost executat în ziua intentării procesului de insolvabilitate, se consideră că s-a dispus după intentare;

- activitatea organelor de conducere ale debitorului se suspendă;
- decontările cu debitorul insolvabil se efectuează numai printr-un cont special, deschis de administratorul insolvabilităţi. Dacă se fac prin alte conturi, achitările cu debitorul vor fi considerate nule;
- debitorul insolvabil nu este în drept să acorde garanţii de executare a obligaţiilor (să depună bunuri în gaj sau ipotecă); orice garanţie de executare a obligaţiilor poate fi acordată numai de administrator, cu autorizarea adunării sau comitetului creditorilor;
- procesele pendinte în care debitorul are calitatea de reclamant vor fi preluate de administrator.

Efectele juridice care privesc drepturile şi obligaţiile creditorilor debitorului insolvabil şi care se produc de la data intentării procesului de insolvabilitate, sunt următoarele:

- creanţele de natură contractuală pe care le au creditorii faţă de debitor se consideră ajunse la scadenţă la data intentării procesului de insolvabilitate (art.56 alin.(1));
- se interzice executarea silită faţă de debitor şi bunurile acestuia; executarea se face numai în procesul de insolvabilitate conform clasei şi rangului de creditor;
- examinarea tuturor acţiunilor judiciare şi extrajudiciare pentru realizarea creanţelor asupra debitorului şi bunurilor acestuia se suspendă;
- cerinţele patrimoniale împotriva debitorului insolvabil pot fi înaintate numai în instanţă;
- se întrerupe calcularea penalităţilor aferente datoriilor debitorului;
- se întrerupe calcularea dobânzilor la obligaţiile băncii aflate în

proces de insolvabilitate;

- se suspendă calcularea dobânzilor aferente creditelor acordate debitorului de către Ministerul Finanţelor.

§4. Procesul de insolvabilitate

Potrivit Legii nr. 632/2001, după intentare, procesul de insolvabilitate se desfăşoară în continuare ca un proces de lichidare a patrimoniului[584] (bunurilor) debitorului şi de repartizare între creditori a banilor obţinuţi. Dacă însă debitorul sau administratorul propune, iar adunarea creditorilor şi instanţa de judecată acceptă, faţă de debitorul insolvabil poate fi aplicată procedura planului.

Pentru a decide care dintre aceste două proceduri trebuie aplicată, instanţa trebuie să procedeze în funcţie de circumstanţele cunoscute la examinarea cazului. Rezultatul unei verificări efectuate de administratorul insolvabilităţii sau de specialiştii pe care acesta i-a selectat poate duce la concluzia că restabilirea solvabilităţii debitorului şi, respectiv, aplicarea procedurii de planului sunt posibile, ori că trebuie să se procedeze la lichidarea patrimoniului.

În sensul legii, procesul de insolvabilitate include două faze: una are ca scop redresarea, adică restabilirea, solvabilităţii debitorului şi se numeşte *procedura planului*; alta, numită *procedura de lichidare a patrimoniului,* are ca scop vânzarea bunurilor debitorului, împărţirea între creditori a sumelor obţinute, lichidarea statutului de întreprinzător al debitorului şi radierea lui din Registrul de stat. Prima fază poate fi aplicată numai în cazurile stabilite şi cu respectarea procedurii legale. Procedura de lichidare se aplică întotdeauna când nu există temei de redresare a debitorului, precum şi atunci când procedura planului nu şi-a atins scopul.

584

Conform art.2 din Legea nr.632/2001, prin *lichidare a patrimoniului* se înţelege o procedură, aplicabilă debitorului în cadrul procesului de insolvabilitate, care constă în valorificarea masei debitoare pentru obţinerea de mijloace băneşti în vederea satisfacerii creanţelor şi care finalizează cu lichidarea debitorului ca subiect de drept.

4.1. Procedura planului

Prin procedură a planului, legiuitorul înţelege procedura, aplicabilă debitorului în cadrul procesului de insolvabilitate, reprezentând modalitatea de satisfacere a creanţelor prin realizarea unui plan complex de măsuri de remediere financiară şi economică a debitorului şi/sau de valorificare a masei debitoare.

Procedura planului are cel puţin două justificări: pe de o parte, este păstrat întreprinzătorul ca subiect de drept, acordându-i-se şansa unui nou început[585], iar, pe de altă parte, procedura permite creditorilor să recupereze mai multe procente din creanţe decât ar fi obţinut printr-o simplă lichidare.

4.1.1. Propunerea proiectului planului. Proiectul planului poate fi elaborat şi propus instanţei de către debitor sau administrator în 90 de zile de la data solicitării. Instanţa poate prelungi, cu titlu de excepţie, termenul de elaborare şi de propunere a planului cu încă 30 de zile.

Debitorul este îndreptăţit să propună un proiect al planului pe care l-a elaborat o dată cu cererea introductivă sau odată cu referinţa, dacă cererea introductivă este depusă de creditori. De asemenea, debitorul poate să propună proiectul planului şi după data depunerii cererii sau referinţei, dar în limitele admise la art. 168 alin. (2), adică nu mai târziu de şedinţa de distribuire a masei debitoare .

În situaţia în care debitorul cere aplicarea procedurii planului o dată cu înaintarea cererii introductive, propunând un plan concret de acţiuni ce urmează a fi efectuate, evident că propria conducere doreşte să realizeze acest plan. În acest scop, debitorul este îndreptăţit să ceară instanţei să i se păstreze dreptul de a administra afacerile şi de a dispune de patrimoniu pe perioada procedurii planului. Dacă instanţa ajunge la concluzia că planul propus de debitor este realizabil, că realizarea lui nu duce la înrăutăţirea situaţiei creditorilor, în comparaţie cu ceea ce ar primi în cazul aplicării procedurii de lichidare a patrimoniului, poate accepta planul şi poate lăsa debitorul să fie în continuare titularul dreptului de administrare a patrimoniului. Faptul acesta este recomandabil, deoarece

[585] **David, Sorin.** *Procedura reorganizării judiciare.* În: "Revistă de drept comercial", 1996, nr. 5, p. 53

anume debitorul cunoaşte cel mai bine piaţa pe care acţionează, punctele forte şi slabe ale comerţului său[586].

Trebuie să se ţină cont de faptul că, în toate cazurile, planul trebuie examinat de creditori şi votat de aceştia în cadrul adunării creditorilor, iar dacă există o pluralitate de planuri (al debitorului şi al administratorului), se va acorda prioritate celui mai reuşit. Numai după ce planul va fi votat de creditori, instanţa îl poate confirma.

La cererea adunării creditorilor, administratorul insolvabilităţii, asistat, după caz, de membrii comitetului creditorilor şi/sau de reprezentanţii angajaţilor, va elabora un plan şi îl va depune în instanţă de judecată.

Structura şi conţinutul proiectului de plan. Planul trebuie să fie compus din două părţi: partea descriptivă şi partea organizatorică.

Partea descriptivă indică măsurile care au fost şi vor fi întreprinse, inclusiv temeiurile, oportunitatea şi consecinţele aplicării planului, necesare şi importante pentru ca creditorii să decidă asupra planului şi ca instanţa de judecată să-l confirme. În partea organizatorică, se stabileşte modalitatea de modificare, prin intermediul planului, a statutului juridic al participanţilor la procesul de insolvabilitate. Proiectul planului trebuie să conţină prevederile art. 170 alin.(4). Prin interpretarea textelor legale, putem desprinde două tipuri de planuri: unul care tinde să restabilească solvabilitatea debitorului şi altul care prevede lichidarea debitorului printr-o modalitate deosebită de stingere a obligaţiilor faţă de debitori, inclusiv prin transmiterea întreprinderii, ca un complex patrimonial unic, către un nou proprietar, la care se transferă şi creanţele creditorilor nesatisfăcuţi.

Planul trebuie să prevadă în mod expres:

a) *Mărimea creanţelor şi modul lor de achitare sau de compensare*. Pentru elaborarea planului, trebuie să se cunoască masa pasivă a debitorului. În scopul acesta, se elaborează tabelul de creanţe, în care se indică şi valoarea creanţelor nevalidate, contestate în instanţă, ca acesta să le ia în considerare dacă va admite cerinţa creditorului. Planul trebuie să prevadă în detaliu modul de stingere a datoriilor debitorului. Fie debitorul

---

586 **Ibidem.** p.57

va continua activitatea de întreprinzător şi, din beneficiul obţinut prin realizarea planului, va onora datoriile, fie creanţele unor creditori vor fi preluate prin cesiune de alţi creditori, fie creanţele vor fi stinse prin transmiterea de bunuri în proprietatea creditorilor ori prin alte compensări. O altă posibilitate de a satisface creanţele constă în convertirea lor în părţi sociale sau în acţiuni;

b) O analiză comparativă care să releveze prioritatea realizării planului faţă de repartiţia masei debitoare între creditori prin lichidare a patrimoniului. Elaboratorii planului trebuie să deţină lista bunurilor debitorului în care se indică cu aproximaţie suma de bani care ar putea fi obţinută din vânzarea acestora şi modul de repartizare a banilor între clasele de creditori, de satisfacere a cerinţelor creditorilor prin procedura planului.

d) *Măsurile care vor fi luate pentru restabilirea solvabilităţii.* În plan trebuie să se indice opinia elaboratorilor asupra oportunităţii păstrării dreptului debitorului de a-şi administra afacerile sau transmiterii acestui drept către un administrator. Dacă în plan sunt prevăzute disponibilizări de personal, trebuie să se arate măsurile care vor fi aplicate pentru reorientarea lui profesională, sumele care urmează a fi plătite celor disponibilizaţi.

Planul poate prevedea şi vânzarea parţială sau totală a averii debitorului, ca ansambluri patrimoniale în stare de funcţionare, la un preţ maxim pentru stingerea datoriilor.

Instanţa trebuie să aducă planul la cunoştinţă tuturor persoanelor interesate, indiferent de autorul lui. Legea prevede în mod expres expedierea planului către administrator, debitor şi comitetul creditorilor, care îşi vor expune opinia sub formă de referinţă.

4.1.2. Admiterea şi confirmarea planului. Până a fi pus în aplicare, planul de reorganizare urmează două proceduri distincte: una de admitere, alta de confirmare.

Proiectul de plan se prezintă adunării creditorilor pentru a fi admis. Procedura de *admitere* presupune votarea planului de către adunarea creditorilor în cel mult 30 de zile de la prezentare, însă nu înainte de adunarea de validare a creanţelor. Dacă în plan au fost incluse şi creanţele creditorilor garantaţi, aceştia trebuie să aibă drept de vot. În cazul

confirmării planului, creditorii se grupează în clase (art.171 prevede creditorii cu creanţe garantate, creditori chirografari şi creditori chirografari de rang inferior). Planul urmează să fie votat în cadrul fiecărei clase şi se consideră admis dacă a fost votat cu majoritatea creanţelor deţinute.

Dacă debitorul nu a înaintat obiecţii, planul se consideră acceptat. Obiecţiile debitorului nu vor fi luate în considerare dacă acesta nu este defavorizat comparativ cu procesul de lichidare a patrimoniului.

După ce a fost admis de creditori cu votul majorităţii cerute, *planul se confirmă* de către instanţa de judecată. Confirmarea constă în emiterea unei hotărâri judecătoreşti în care planul se confirmă (art.187) şi se dispune începerea realizării lui. Instanţa de judecată poate să nu confirme planul dacă există unul dintre motivele indicate la art.186.

Conform art.189, de la data confirmării planului, activitatea debitorului se consideră reorganizată în modul corespunzător. Creanţele şi alte drepturi ale creditorilor şi ale celorlalte părţi interesate se consideră modificate conform prevederilor planului. De la data rămânerii definitive a hotărârii de confirmare a planului, pe toate actele emise de debitor, după denumirea sa, se adaugă cuvintele „*în procedura planului* ”(art.165).

La data când hotărârea de confirmare a planului rămâne definitivă, instanţa dispune prin hotărâre încetarea procesului de insolvabilitate (art.191). În consecinţă, debitorul va reintra în dreptul de administrare a afacerilor. În procesul de realizare a planului, administratorul va avea o funcţie de supraveghere a activităţii similară celei a administratorului provizoriu, neavând dreptul de gestiune a activităţii debitorului.

4.1.3. Îndeplinirea măsurilor stabilite în plan. Dacă planul a fost confirmat prin hotărâre judecătorească definitivă, conducătorul debitorului este obligat să efectueze fără întârziere schimbările de structură prevăzute în plan (art.189 alin.(3)). Prin urmare, debitorul este obligat să facă schimbările structurale preconizate în plan ca remedii ale activităţii debitorului (renunţarea la o partea nerentabilă din activitate, majorarea capitalului social, înlocuirea conducătorilor societăţii,

concedierea unei părţi din personal, transmiterea unei părţi din patrimoniu către o altă societate etc.)[587].

În îndeplinirea planului, debitorul este obligat să pună în practică măsurile stabilite de redresare a activităţii. Este vorba de măsuri organizatorice, economice, financiare, juridice menite să remedieze activitatea debitorului şi, implicit, să asigure mijloacele de plată a datoriilor faţă de creditori[588] sau, după caz, să lichideze patrimoniul aşa cum prevede planul. Altfel spus, se procedează la executarea operaţiunilor care conduc la continuarea activităţii şi la plata pasivului.

Astfel de măsuri organizatorice privesc funcţionarea internă a întreprinderii debitorului. Practica demonstrează că deseori la faliment duc cheltuielile administrative exagerate (telefon, apă, încălzire, deplasări, automobile etc.), cheltuielile de întreţinere a unor obiective sociale (grădiniţe, case, tabere de odihnă etc.) lipsa disciplinei contractuale şi plata de daune-interese, creanţele ajunse la scadenţă neîncasate, marile investiţii nevalorificate pe deplin, indisciplina din întreprindere şi, ca urmare, scăderea eficienţei întregii activităţi. Debitorul în procedura planului are obligaţia de a întreprinde măsurile de organizare a întreprinderii sale care ar minimaliza efectul negativ al acestor factori.

Măsurile economice pe care administratorul trebuie să le întreprindă în executarea planului de reorganizare sunt: reprofilarea activităţii debitorului, renunţarea la activităţile nerentabile, disponibilizarea de personal, vânzarea parţială a activelor debitorului ori, în cel mai rău caz, vânzarea întregii întreprinderi ca un complex patrimonial unic.

Măsurile financiare care ar contribui direct sau indirect la redresarea activităţii debitorului sunt: majorarea capitalului social, stingerea datoriilor debitorului de către fondatori sau asociaţi, precum şi de terţii interesaţi, cesiunea datoriilor, transformarea datoriilor în părţi ale capitalului social etc.

Printre măsurile juridice care pot contribui la redresarea stării debitorului şi la restabilirea solvabilităţii se numără şi fuziunea debitorului cu o altă întreprindere, cu un creditor care ar duce la stingerea parţială sau integrală a datoriilor, divizarea întreprinderii debitoare în

---

587 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.*,1998, p. 584.

588 *Ibidem,* p. 583-584.

câteva mai mici cu activităţi rentabile, încasarea creanţelor de la datornicii debitorului, prelungirea termenelor de executare a obligaţiilor etc.

În îndeplinirea planului, administratorul este obligat să prezinte, în faţa instanţei şi a comitetului creditorilor, raport periodic despre situaţia financiară şi tabloul patrimonial al debitorului perspectivele realizării planului (art.193 alin.(4)).

4.1.4. Consecinţele realizării sau nerealizării planului. Dacă debitorul şi-a onorat obligaţiile faţă de creditori, se consideră că planul este realizat. După prezentarea raportului de realizare, instanţa va dispune încetarea supravegherii exercitate de administrator. Chiar dacă instanţei nu i s-au prezentat acte cu privire la realizarea planului, dar de la data începerii procesului de insolvabilitate în legătură cu confirmarea planului au trecut mai mult de 5 ani şi nimeni nu a depus o nouă cerere introductivă, încetează şi supravegherea administratorului.

Dacă planul nu se realizează în termenul stabilit, orice creditor poate înainta o nouă cerere introductivă, care va avea ca efect începerea procedurii de lichidare a patrimoniului fără a mai fi necesară dovada insolvabilităţii. În legătură cu nerealizarea planului, instanţa emite o hotărâre de intentare a procesului de insolvabilitate cu toate consecinţele ei. Patrimoniul se va lichida în concordanţă cu art.122-130, iar banii obţinuţi se vor distribui după regulile stabilite la art.139-148.

4.2. Procedura de lichidare a patrimoniului

Prin procedura de lichidare a patrimoniului se înţelege procedura aplicabilă debitorului în procesul de insolvabilitate: valorificarea masei debitoare pentru obţinerea de mijloace băneşti în vederea satisfacerii creanţelor, care finalizează cu lichidarea debitorului ca subiect de drept. Aceste acţiuni încep imediat după emiterea hotărârii de intentare procesului de insolvabilitate, dacă debitorului nu i s-a aplicat procedura planului sau dacă această procedură a fost aplicată, însă fără nici un efect.

Administratorul este îndreptăţit să efectueze o serie de operaţiuni în procesul de lichidare: să ia în primire patrimoniul şi documentaţia debitorului; să deschidă un cont special prin care va opera în procedura de lichidare; să rezilieze ori să ceară declararea nulităţii unor acte juridice încheiate anterior procesului de insolvabilitate; să determine masa activă

(debitoare) şi să ia măsuri de conservare a bunurilor, să le sigileze, după caz; să elaboreze un tabel de creanţe (masă pasivă) şi să-l modifice, după caz; să comercializeze bunurile debitorului; să elaboreze lista de distribuţie a banilor (înaintea fiecărei distribuiri), raportul final şi lista de distribuţie finală; să distribuie banii între creditorii din lista de distribuţie; să raporteze instanţei despre încheierea distribuţiei masei debitoare şi îndeplinirea tuturor formalităţilor pentru radierea debitorului din Registrul de stat. Administratorul este obligat de asemenea să întreprindă măsurile stabilite în *Legea privind societăţile pe acţiuni*, art. 97 alin. (4), de suspendare a tranzacţiilor cu hârtiile de valoare ale societăţii pe acţiuni.

După efectuarea acţiunilor enumerate, administratorul raportează instanţei, solicitând încetarea procesului de insolvabilitate. După emiterea hotărârii judecătoreşti de încetare a procesului de insolvabilitate, administratorul o prezintă, împreună cu alte acte, Camerei Înregistrării de Stat pentru radierea debitorului din registru.

Spre deosebire de procedura planului, legea nu impune o perioadă în interiorul căreia s-ar efectua toate formalităţile de lichidare a debitorului. Lipsa unor limite legale de timp, a unor alte mecanisme care să urgenteze operaţiunile de lichidare reduce eficienţa legii, pune efectuarea operaţiunilor în dependenţă nu numai de calităţile administratorului, dar şi de interesul acestuia.

Procedura de lichidare începe cu desesizarea debitorului (ridicarea dreptului acestuia de a administra şi a dispune de bunurile din patrimoniul său) şi intrarea în funcţie a administratorului desemnat de instanţă (art.83). Ca urmare a desesizării, debitorul nu mai poate sta în justiţie ca reclamant sau pârât; locul lui va fi luat de administrator[589]. Dacă, în procedura planului, titularul dreptului de gestiune şi dispoziţie asupra bunurilor şi al dreptului de reprezentare a debitorului rămâne a fi conducătorul acestuia, desemnat de adunarea generală a asociaţilor, în procedura de lichidare se întâmplă altfel.

Administratorul, îndată ce intră în funcţiune, pentru a asigura drepturile creditorilor şi a preveni acţiuni păgubitoare din partea conducătorului, asociaţilor (fondatorilor), persoanelor cu funcţie de

589 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p. 588

răspundere ale debitorului, precum şi din partea unor creditori, întreprinde măsuri de conservare a activelor debitorului, inclusiv sigilează bunurile şi documentele debitorului, instituind o pază de nădejde asupra lor.

Potrivit art. 116, administratorul este obligat să primească bunurile şi actele (documentaţia) debitorului, încheie un act de predare-primire a bunurilor şi a documentelor predate de către debitor, să facă, după caz, inventarul bunurilor (art.117). Inventarul marchează trecerea bunurilor din administrarea conducătorului debitorului către administratorul insolvabilităţii. Concomitent, la administrator trece şi responsabilitatea pentru păstrarea acestor bunuri şi documente. În inventar trebuie să se descrie amănunţit bunul, natura şi valoarea lui economică, să fie enumerate documentele debitorului, pentru a se elimina orice dubiu în privinţa predării lor. Inventarul trebuie să indice valoarea de bilanţ şi, în măsura posibilităţii, valoarea de piaţă a fiecărui bun. Din momentul încheierii inventarului, administratorul devine responsabil de bunurile consemnate în el, urmând să ia toate măsurile care se impun pentru conservarea lor[590].

După recepţionarea bunurilor şi a documentelor debitorului, administratorul întocmeşte un raport privind starea financiară a debitorului, indicând valoarea activelor şi pasivelor ce rezultă din documentele debitorului la momentul deschiderii procesului de insolvabilitate, şi îl prezintă instanţei de judecată.

4.2.1. Determinarea masei active (debitoare). Persoanele fizice, inclusiv cele care practică activitate de întreprinzător (Codul civil, art.27), şi persoanele juridice (art.68) răspund pentru obligaţiile asumate cu toată averea pe care o au în proprietate. Excepţie fac numai bunurile care, potrivit legii, nu pot fi urmărite[591].

Averea persoanei, numită în Legea nr.632/2001 masă debitoare (masă activă), reprezintă totalitatea valorilor patrimoniale pe care le are debitorul şi care pot fi urmărite de creditori. În această masă intră toate valorile patrimoniale ale debitorului, inclusiv banii, hârtiile de valoare, bunurile materiale şi nemateriale, creanţele etc. Aceasta este baza

590 *Ibidem*, p. 598.

591 Bunurile care nu pot fi urmărite sunt indicate în Codul de procedură civilă, la art. 370 şi 385, precum şi în anexa lui nr. 1.

materială a răspunderii debitorului insolvabil pentru obligaţiile asumate şi neexecutate. În procesul de insolvabilitate, masa debitoare poate fi completată cu anumite valori (bani sau bunuri) dobândite prin rezilierea sau anularea unor contracte.

Lista bunurilor care formează masa debitoare. Lista bunurilor (inventarul) debitorului poate fi întocmită de debitor, administrator sau de ambii.

Debitorul elaborează lista bunurilor sale şi o va anexa la cererea introductivă dacă procesul este intentat la cererea sa (art.28 şi 29). El poate face lista bunurilor şi atunci când cererea introductivă este depusă de creditori, anexând-o la listă la referinţă (art.39). În legătură cu prezentarea datelor despre bunuri şi a unor alte date, instanţa de judecată cere debitorului să depună jurământul (art.94) că informaţia sa despre proprietate, datorii şi activitatea comercială este corectă.

Administratorul, indiferent de persoana care a elaborat lista de bunuri, ia în primire patrimoniul, inventariază bunurile debitorului, le sigilează, după caz. Toate aceste acţiuni sunt necesare pentru determinarea masei active şi verificarea existenţei bunurilor indicate în listă sau în bilanţul contabil, cu atât mai mult că din banii obţinuţi din vânzarea lor se vor stinge obligaţiile debitorului. Sigiliile se aplică numai dacă administratorul consideră necesar, şi anume, în cazul în care nu poate primi bunurile într-o singură zi sau în care bunurile se află în diferite localităţi, iar luarea în primire şi punerea lor la păstrare necesită mult timp. Sigilarea bunurilor se va face într-un termen restrâns pentru a se exclude posibilitatea distrugerii sau tăinuirii lor. Legiuitorul nu a stabilit modul de sigilare a bunurilor amplasate în alte localităţi şi nici nu a indicat asupra căror bunuri se poate aplica sau nu sigiliul, însă cu siguranţă astfel de prevederi ar perfecţiona legea[592].

În inventar, bunurile se descriu şi se indică valoarea lor de bilanţ de la data inventarierii (art.117), preţul de piaţă. Dacă nu poate determina preţul de piaţă al bunului, administratorul este îndreptăţit să apeleze la

[592] În acest context, *Legea română cu privire la faliment nr.64/1995*, reglementează, în art. 76 şi 77, modul de sigilare, specificând asupra căror obiecte se poate pune sau nu sigiliul.

serviciile unor experţi. Inventarul trebuie să fie semnat de administrator, de debitor şi de expert.

Bunurile care se includ în masa activă. Potrivit art. 50 alin.(1), masa debitoare cuprinde toate bunurile debitorului de la data intentării procesului de insolvabilitate, precum şi cele pe care acesta le dobândeşte şi le recuperează în derularea procesului.

Astfel, în inventarul întocmit de administrator se includ bunurile cu titlu de drepturi reale sau obligaţionale, inclusiv:

- *mijloacele fixe*, care sunt bunuri imobile (întreprinderile-complexe patrimoniale unice, instalaţiile, maşinile şi utilajul, tehnica de calcul şi mijloacele de programare, aparatele de măsurat şi de reglare, mijloacele de transport, instrumentele, inventarul de producţie şi inventarul gospodăresc, vitele de muncă şi vitele productive, plantaţiile multianuale, alte mijloace).

- *mijloacele circulante*, care sunt rezervele de producţie (materialele, materia primă, combustibilul, obiectele de mică valoare şi de uzură rapidă, piesele de completare, ambalajul etc.), producţia neterminată, produsele finite şi mărfurile cu diferite destinaţii.

- *activele financiare*, care sunt mijloacele băneşti, atât în monedă naţională, cât şi în monedă străină, inclusiv cele de pe conturile bancare, cecurile şi cambiile.

- *activele nemateriale*, care sunt drepturile debitorului de folosinţă a pământului, a construcţiilor, asupra mărcii de producţie, asupra unor brevete de invenţii, drepturile de autor, creanţele, secretele tehnologice, părţile sociale precum şi valorile mobiliare etc.

La masa debitoare se adăugă averea dobândită de debitor, după declanşarea procesului, din contractele a căror executare a fost continuată de administrator, bunurile restituite în urma rezilierii sau anulării unor acte juridice, bunurile persoanelor (fondatorilor, asociaţilor) care răspund nelimitat pentru obligaţiile debitorilor[593], bunurilor asociaţilor cu

[593] Se referă la fondatorul întreprinderii individuale, la asociaţii societăţii în nume colectiv şi la asociaţii comanditaţi.

răspundere subsidiară[594], valoarea plătită de fidejusori sau de garanţi pentru obligaţiile pe care le-a asumat.

Dacă se constată că fondatorii societăţii nu au transmis în capitalul social bunurile la care s-au obligat prin actul de constituire, administratorul trebuie să iniţieze o acţiune de încasare a banilor, de revendicare a bunurilor şi de încasare a reparaţiei pagubelor suportate. Banii şi bunurile dobândite astfel de administrator se includ în masa debitoare.

Conform art.50 alin.(2), bunurile deţinute de debitor asupra cărora este instituit dreptul de proprietate al mai multor persoane, inclusiv al debitorului, se include în masa debitoare cu titlu provizoriu. Partajul acestor bunuri se face de către administrator. Bunurile proprietate comună în devălmăşie a soţilor de asemenea se includ în masa debitoare, însă, după separare, partea celuilalt soţ se exclude.

Potrivit art.210, în caz de intentare a procesului de insolvabilitate gospodăriei ţărăneşti, în masa debitoare intră bunurile aflate *în proprietatea comună a membrilor gospodăriei*, inclusiv plantaţiile, instalaţiile de irigare, animalele productive şi de lucru, păsările, tehnica şi utilajele, mijloacele de transport, inventarul şi alte bunuri, procurate pentru gospodăria ţărănească (de fermier) din mijloacele comune ale membrilor gospodăriei, precum şi dreptul de arendă a terenurilor, altor drepturi patrimoniale proprietate a debitorului, care pot fi evaluate în bani. Bunurile membrilor gospodăriei ţărăneşti (de fermier), alte bunuri din proprietate pentru care există probe că au fost cumpărate din venituri ce nu sînt proprietatea comună a membrilor gospodăriei nu se includ ori, respectiv, se exclud din masa debitoare.

Administratorul trebuie să ia măsuri de *conservare* a bunurilor debitorului incluse în masa debitoare. Această obligaţie ia naştere în momentul în care bunul trece sub răspunderea administratorului. S-a

[594] Se referă, probabil, la membrul cooperativei de producţie care poate fi chemat să răspundă suplimentar pentru faptul că bunurile cooperativei nu satisfac integral creanţele. Vezi: *Legea nr. 864/1992 cu privire la cooperaţie*, art. 6 alin. 3.

menţionat că măsurile de conservare privesc conservarea substanţei bunurilor şi conservarea drepturilor din patrimoniul debitorului[595].

La *măsurile de conservare a substanţei bunurilor* se raportă operaţiunile de evitare a degradării sau pierderii lor, de prevenire a pagubelor.

La *măsurile de conservare a drepturilor debitorului* se raportă acţiunile administratorului de apărare a acestor drepturi[596]. Pot fi numite măsuri de conservare a drepturilor debitorului acţiunile prin care administratorul revendică bunuri de la terţi care le deţin ilegal, încasează creanţele debitorului, cere anularea unor contracte ale acestuia, încheiate anterior intentării procesului de insolvabilitate, şi rezilierea unor contracte în derulare. Legea nr.632/2001 reglementează în special modul de reziliere şi de anulare a unor contracte încheiate anterior intentării procesului pentru a nu se permite majorarea datoriilor debitorului, pe de o parte, şi pentru creşterea valorii masei active, pe de alta.

Regimul actelor juridice anterioare intentării procesului de insolvabilitate. De regulă, intentarea procesului de insolvabilitate vine ca o consecinţă a activităţii ineficiente a debitorului urmată de neexecutarea corespunzătoare a obligaţiilor ce îi revin. Există însă cazuri când neexecutarea obligaţiilor ajunse la scadenţă se datorează unor acţiuni premeditate sau neglijente ale debitorului prin care acesta îşi reduce activele. Astfel de acţiuni sunt donaţiile, darea în folosinţă gratuită sau la un preţ simbolic a unor bunuri, vânzarea unor bunuri la preţuri derizorii, efectuarea actelor de binefacere, finanţarea unor activităţi necomerciale etc. Legiuitorul a considerat necesar să denunţe asemenea acte atunci când sunt în detrimentul terţilor raportului juridic. Autorul binefacerii „dispune" nu de propriile active, ci de cele atrase.

Legea nr. 632/2001 permite a se face unele deosebiri în actele juridice ale debitorului în funcţie de scopul şi consecinţele lor asupra patrimoniului debitorului şi, implicit, asupra intereselor creditorilor[597].

---

595 **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* 1998, p.598.

596 *Ibidem,* p.598.

597 *Ibidem,* p. 590.

Unele acte juridice[598] sunt încheiate şi executate de debitor sub presiunea dificultăţilor financiare şi păgubesc pe toţi sau numai o parte din creditori. Alte acte juridice privesc activitatea debitorului şi se pot afla în curs de executare la data începerii procedurii.

Rezilierea sau menţinerea contractelor aflate în curs de executare. Conform art.56, creanţele neajunse la scadenţă se consideră scadente din momentul intentării procesului de insolvabilitate. Această normă sugerează că, din acest moment, toate actele juridice ale debitorului sunt considerate ca fiind ajunse la scadenţă. Dispoziţia art.98 dă administratorului dreptul ca, după intentarea procesului, să analizeze raporturile preexistente ale debitorului şi, dacă un contract bilateral nu este executat în totalitate, să îl execute ori să ceară celeilalte părţi contractante executarea lui. Dacă administratorul refuză să execute contractul, cealaltă parte dobândeşte dreptul la o creanţă faţă de debitor. Administratorul este îndreptăţit să acţioneze astfel ca să asigure creşterea maximală a valorii părţii active din patrimoniului debitorului şi, în acest sens, să facă o apreciere justă contractelor şi posibilelor consecinţe ale acestora asupra patrimoniului debitorului. În cazul în care contractul aflat în curs de executare poate aduce profit debitorului, administratorul, având obligaţia de a face totul pentru sporirea maximă a valorii patrimoniului, trebuie să continue executarea acestui contract dacă acesta nu necesită un timp prea îndelungat. În cazul în care executarea contractului nu aduce debitorului profit sau va face ca acesta să suporte pierderi, administratorul trebuie să renunţe la executarea contractului. Trebuie menţionat faptul că dreptul de a opta între executarea contractului şi respingerea executării lui îl are numai administratorul insolvabilităţii şi nu cealaltă parte contractantă.

Legiuitorul insistă expres asupra unor categorii de acte juridice ale debitorului, reglementând comportamentul părţilor. În acest sens,

---

[598] Despre regimul unor acte juridice ale debitorului insolvabil reglementat în legislaţia română vezi: **Schiau, Ioan.** *Situaţia unor acte juridice ale debitorului în cadrul procedurii reorganizării şi lichidării judiciare*. În: "Revista de drept comercial", 1997, nr. 5; **Turcu, Ion.** *Situaţia unor acte juridice ale debitorului supus procedurii reorganizării şi lichidării judiciare*". În: "Revista de drept comercial", 1996, nr. 1, p. 31-54.

legiuitorul arată că efectele juridice ale contractelor de arendă şi chirie (art.99,100), de prestare a serviciilor de utilitate publică - energie electrică şi termică, telefonie, gaze naturale, apă etc. - (art.106), de asigurare (art.111), de vânzare cumpărare la bursele de mărfuri sau de valori (art.109) continuă să se producă.

La data intentării procesului, îşi pierde valoarea juridică orice procură sau contract de mandat (art.101, 102), cu excepţia actelor săvârşite în baza mandatului care ar putea aduce prejudiciu debitorului. Se consideră reziliat şi contractul privind tranzacţiile cu acţiuni (art.110), contractul de vânzare a unui bun al debitorului pentru care acesta încă nu a efectuat nici o plată (art.108).

Contractul de muncă poate fi reziliat din iniţiativa administratorului numai cu respectarea termenului de înştiinţare stabilit de Codul muncii la art.104 şi 105. Codul muncii prevede posibilitatea desfacerii contractului individual de muncă de către administraţie în legătură cu lichidarea întreprinderii. La rezilierea contractelor, salariaţilor debitorului insolvabil, administratorul trebuie să respecte prevederile privind notificarea comitetului sindical asupra disponibilizării în masă, a oficiilor forţei de muncă şi a angajatului cu cel puţin două luni înainte de reziliere. Fiecare persoană al cărui contract este reziliat are dreptul la compensaţii.

Nulitatea unor acte anterioare procedurii de lichidare. Conform art.113, administratorul poate intenta procese în judecată pentru anularea actelor juridice încheiate de debitor până la intentarea procesului de insolvabilitate dacă acestea l-au păgubit pe debitor. Dintre aceste acte pot fi evidenţiate cele cu titlu gratuit, actele frauduloase şi actele prin care s-a urmărit satisfacerea cerinţelor unor creditori în detrimentul altora.

Potrivit art.113 alin.(1) lit. b), administratorul poate intenta o acţiune în anularea contractelor debitorului săvârşite cu cel mult 3 ani până la data intentării procesului de insolvabilitate dacă prin aceste contracte s-a făcut un transfer *cu titlu gratuit* a bunurilor debitorului către alte persoane. Acte cu titlu gratuit în sensul acestor norme le considerăm contractele de donaţie, sponsorizările, actul de constituire a unei fundaţii. Legea face excepţii numai pentru actele juridice de îndeplinire a unor obligaţii morale sau pentru actele privind binele public, în care generozitatea donatorului este proporţională cu patrimoniul său. Aici

legiuitorul se referă la actele de binefacere, la sponsorizările efectuate în favoarea persoanelor sărace, studenţilor, oamenilor de ştiinţă, celor care au suportat consecinţele unor calamităţi naturale, care, de regulă, nu au posibilitatea de a restitui suma obţinută cândva.

Orice act juridic al debitorului încheiat cu cel mult 3 ani până la data înaintării cererii introductive poate fi anulat, dacă este *fictiv* sau *fraudulos* (art.113 alin. (1) lit. a), sau dacă în el prestaţia debitorului este vădit mai mare decât cea primită (art.113 lit. c).

Administratorul poate cere nulitatea unor acte juridice încheiate de debitor în vederea constituirii sau transmiterii unor drepturi patrimoniale către terţi pentru a se restitui bunurile sau valoarea prestaţiilor după cum urmează.

a) Potrivit art. 113 lit. d) - g), administratorul poate cere nulitatea transferurilor de proprietate de la debitor către un creditor în contul unei datorii anterioare sau în folosul acestuia, efectuate în ultimele 4 luni precedente înaintării cererii introductive, care au ca efect creşterea sumei pe care creditorul ar urma să o primească în cazul lichidării debitorului; transferurile de proprietate de la debitor către un creditor în contul unei datorii anterioare sau în folosul acestuia, efectuate în ultimele 4 luni anterioare intentării cererii introductive, la care creditorul nu avea dreptul sau care nu ajunseră la scadenţă; acordarea gratuită a unui gaj sau a unei ipoteci, a oricărei alte garanţii pentru o creanţă care era neasigurată în ultimele 4 luni anterioare înaintării cererii introductive sau pentru o creanţă a unui acţionar sau asociat al debitorului, într-o perioadă de timp similară, dacă aceste creanţe nu au ajuns la scadenţă până la data intentării procesului de insolvabilitate; orice acte încheiate şi garanţii acordate de către debitor după înaintarea cererii introductive.

b) În timpul procesului de insolvabilitate, administratorul este în drept să intenteze acţiuni în scopul anulării actelor juridice încheiate de debitor în ultimele 12 luni precedente depunerii cererii introductive, dacă acestea sînt în dauna intereselor creditorilor şi sunt încheiate cu următoarele persoane: cu un asociat în comandită sau cu un asociat care deţine cel puţin 20% din capitalul social al debitorului, atunci când debitorul este o societate în comandită sau o societate în nume colectiv; cu un asociat (acţionar) care deţine cel puţin 20% din capitalul social al

debitorului, atunci când debitorul este o societate pe acţiuni sau o societate cu răspundere limitată; cu un membru al organelor de conducere ale debitorului, inclusiv debitorul persoană fizică ce desfăşoară activitate individuală de întreprinzător, fondatorul întreprinderii individuale, administratorii societăţilor comerciale, membrii organelor executive, membrii consiliilor de supraveghere, lichidatorii şi membrii comisiilor de lichidare, contabilii; cu un coproprietar - asupra unui bun comun indivizibil; cu o persoană care, potrivit art. 73 alin.(3), nu poate fi desemnată în calitate de administrator al procedurii de insolvabilitate.

Efectele anulării actelor păgubitoare. Ca o consecinţă a declarării nulităţii actelor juridice menţionate, potrivit art.115, debitorului i se restituie bunul pe care l-a transmis celeilalte părţi sau, dacă bunul nu s-a păstrat, valoarea acestui bun de la momentul transmiterii. Cealaltă parte a actului declarat nul dobândeşte calitatea de creditor chirografar urmând să fie satisfăcută din masa debitoare.

Masa debitoare poate fi suplimentată şi cu averea asociaţilor care, deşi nu poartă răspundere nelimitată pentru obligaţiile societăţii insolvabile, pot fi atraşi la răspundere subsidiară în virtutea faptului că deţin o cotă substanţială în capitalul social al acesteia şi pot influenţa activitatea ei. Dispoziţii cu privire la răspunderea subsidiară sunt fixate pentru „întreprinderea majoritară" în art.118 alin.(3) din Codul civil, pentru „societatea de bază", în art.9 alin.(3) – (6) din Legea nr.1134/1997, pentru fondatorii (membrilor) debitorului, în art.27 din Legea nr.632/2001.

Vânzarea bunurilor debitorului. În vederea obţinerii banilor necesari satisfacerii creanţelor creditorilor, bunurile incluse în masa debitoare se comercializează (devin lichide). Cu alte cuvinte, bunurile debitorului se transformă în bani[599], sume care se împart între creditori. În acest sens, art.124 stabileşte că administratorul, după adunarea de raportare, valorifică şi/sau lichidează în mod neîntîrziat, în condiţii cât mai avantajoase şi în timpul cel mai potrivit masa debitoare.

[599] **Cărpenaru, Stanciu.** *Op. cit.,* p. 601.

Normele legale nu stabilesc momentul în care administratorul va proceda la vânzarea bunurilor din masa debitoare, lăsându-l să decidă, însă este cert faptul că el nu poate face acest lucru până la inventarierea totală a bunurilor debitorului şi până la adunarea de raportare. Excepţie fac situaţiile în care în masa debitoare sunt bunuri perisabile (fructe, legume etc.), administratorul urmând să le vândă fără întârziere pentru a obţine un preţ maxim. În genere, masa debitoare trebuie lichidată în cel mult 5 ani.

După părerea profesorului Ion Turcu, lichidarea (vânzarea bunurilor) se va efectua ţinându-se seama de următoarele reguli de bază: - bunurile din averea debitorului vor fi vândute cât mai avantajos şi cât mai curând, dar la timpul cel mai potrivit şi la preţ maxim; - bunurile vor putea fi vândute în bloc – ca un ansamblu în stare de funcţionare – sau individual; - în vederea vânzării, evaluării bunurilor, necesare pentru stabilirea preţului de strigare sau de vânzare directă, se va efectua de un expert contabil, care îl va asista pe lichidator[600]. Conform dispoziţiilor art.124, o astfel de posibilitate are şi administratorul insolvabilităţii .

Astfel vânzarea sau înstrăinarea bunurilor din masa debitoare se face prin licitaţie publică sau prin concurs. Bunurile nevândute la prima licitaţie sau la primul concurs se scot repetat la licitaţie sau la concurs. În cazul în care nu se vând la cel puţin trei licitaţii sau concursuri, desfăşurate în modul stabilit, bunurile pot fi vândute, la decizia adunării sau comitetului creditorilor, de către administrator prin negocieri directe. Administratorul organizează personal licitaţii şi concursuri ori antrenează în acest scop organizaţii specializate.

Preţul iniţial de vânzare al bunurilor din masa debitoare se stabileşte de adunarea creditorilor sau de comitetul creditorilor, în baza evaluării efectuate în conformitate cu legislaţia, însă nu poate fi mai mic decât valoarea evaluată. Dacă nu sînt vândute la licitaţie, la concurs sau prin negocieri directe la preţul iniţial, bunurile se expun din nou la vânzare, la preţuri mai mici, aprobate de adunarea creditorilor sau de comitetul creditorilor. Cu acordul adunării creditorilor, administratorul poate vinde bunurile de valoare mică (inventarul) fără a organiza licitaţii .

---

600 **Turcu, Ion.** *Insolvenţa comercială, reorganizarea judiciară şi falimentul.* Bucureşti, 2000, p. 301.

În cazul în care administratorul doreşte să înstrăineze o întreprindere ca un complex patrimonial unic, o secţiune a acesteia, un depozit sau un alt bun imobil, a participaţiunilor debitorului în alte întreprinderi sau a dreptului la venituri periodice, el poate să facă acest lucru numai cu acordul comitetului creditorilor, iar dacă acesta nu a fost format, cu acordul adunării creditorilor (art.125).

În mod special, art.126 reglementează modul de vânzare a întreprinderilor ca un complex patrimonial unic, stabilind că se înstrăinează toate tipurile de bunuri destinate activităţii de întreprinzător, inclusiv terenurile, clădirile şi alte construcţii, utilajele, inventarul, materiile prime, producţia, lucrările şi serviciile (denumirea de firmă, mărcile comerciale şi mărcile de serviciu înregistrate), alte drepturi exclusive care aparţin debitorului.

Legea stabileşte că bunurile depuse în gaj pot fi comercializate de administrator, însă numai dacă creditorul garantat a fost informat şi nu a solicitat transmiterea bunului în posesiunea sa pentru a-l vinde la un preţ mai bun. În cazul în care creditorul garantat a solicitat trecerea bunului în posesiunea sa, instanţa, după audierea creditorului şi a administratorului, transmite bunul şi stabileşte un termen în care acesta trebuie vândut. Dacă creditorul nu l-a vândut în termen, bunul va fi vândut de administrator, care va plăti din banii obţinuţi creanţa creditorului garantat şi va depune în masa debitoare banii rămaşi.

În cazul în care debitorul deţine dreptul de folosinţă asupra unor obiecte transmise de fondatori în capitalul social pentru un anumit termen se poate crea o situaţie problematică. Astfel, aceste drepturi, fiind incluse în activele debitorului, pot fi vândute de administrator pentru o perioadă de până la expirarea termenului stabilit de actul constitutiv, după care bunul se reîntoarce în posesiunea proprietarului. În acest caz, nu este exclusă posibilitatea ca anume fondatorul proprietar să cumpere dreptul de folosinţă asupra bunului său pentru perioada de până la expirarea termenului stabilit de actul constitutiv al debitorului.

Bunurile incorporale se vând , de regulă, prin intermediul unor structuri specializate, care ar putea să contribuie la atragerea celor mai convenabili cumpărători.

Banii obţinuţi din vânzarea bunurilor debitorului se depun de

administrator pe un cont bancar, deschis special în acest scop. Pe acelaşi cont se virează şi activele financiare ale debitorului, existente la data intrării în funcţie a administratorului, precum şi sumele de bani obţinute ulterior de debitor în urma executării actelor juridice, rezilierii sau anulării unor acte juridice, sumele restituite de datornicii debitorului etc.

Bunurile care nu se includ în masa activă. Potrivit art.51, nu toate bunurile debitorului pot fi incluse în masa debitoare[601]. Nu se includ în masa debitoare bunurile scoase din circuitul civil, bunurile care, conform Codului de procedură civilă, nu sînt pasibile de executare silită şi drepturile patrimoniale inalienabile ale debitorului, fondul social de locuinţe, instituţiile preşcolare şi obiectivele de infrastructură.

În masa debitoare a debitorului persoană fizică nu se includ banii obţinuţi de acesta cu titlu de pensie, de indemnizaţie socială sau proveniţi din reparaţia prejudiciului moral. De asemenea, nu pot fi incluse în masa debitoare lucrurile personale ale persoanei fizice care nu pot fi urmărite[602]. În acest sens, Codul de procedură civilă stabileşte că nu pot fi urmărite pe baza documentelor de executare silită bunurile care constituie proprietatea personală a debitorului sau cota-parte ce-i revine într-o proprietate comună şi care sunt necesare debitorului şi persoanelor întreţinute de el. Printre aceste bunuri, legea indică mobila şi obiectele de uz casnic, îmbrăcămintea, produsele alimentare, combustibilul necesar pentru pregătirea mâncării şi încălzirea locuinţei, de asemenea, bunurile debitorului care practică agricultura ca îndeletnicire principală: casa în care locuieşte debitorul şi familia sa, seminţele necesare însămânţării curente, unica vacă sau unica viţică, oaie, capră sau porc, nutreţul necesar întreţinerii lor. Fără a face o analiză detaliată regimului juridic, importanţei şi necesităţii acestor reglementări, considerăm că sunt depăşite şi este necesar a fi revăzute.

---

601 Potrivit Legii nr.786/1996 cu privire la faliment, bunurile asupra cărora s-a instituit un gaj sau o ipotecă nu se includ în masa activă.

602 Bunurile care nu pot fi urmărite în baza titlului executoriu sunt indicate în Codul de procedură civilă la art. 370 şi aprobate în anexa nr. 1 la acest cod. Nu pot fi urmărite nici sumele încasate de debitorul persoană fizică potrivit art. 385 acelaşi cod.

Nu pot fi incluse în masa activă a debitorului bunurile pe care acesta le deţine, dar care nu-i aparţin. Este vorba de bunurile pe care debitorul le deţine ilegal, cu titlu de comisionar, de depozitar, cu drept de folosinţă (bunul transmis în capitalul social) sau cu un alt titlu care nu-i acordă dreptul de dispoziţie asupra bunului.

4.2.2. Determinarea masei pasive (credale). O altă operaţiune pe care administratorul trebuie să efectueze după desemnare este determinarea masei pasive a debitorului. Prin masă pasivă sau masă credală se înţelege totalitatea datoriilor pe care debitorul le are faţă de creditori ori, prin expresie inversă, totalitatea creanţelor pe care le au creditorii faţă de debitorul insolvabil.

Determinarea masei pasive implică anumite operaţiuni, care, în esenţă, constau în precizarea creditorilor şi a mărimii creanţelor acestora faţă de debitorul lor comun.

Întocmirea listei (registrului) creditorilor. Lista creditorilor poate fi întocmită de debitor şi anexată la cererea sa introductivă (art.29) sau la referinţa sa la cererea introductivă în cazul în care intentarea procesului de insolvabilitate este cerută de creditori (art.39). Administratorul trebuie să deschidă un registru al creditorilor de care a luat cunoştinţă din documentele sau explicaţiile debitorului, precum şi din cerinţele înaintate de creditori. Lista sau registrul creditorilor este un document fără semnificaţii juridice, deoarece includerea sau neincluderea unor persoane în ele nu au consecinţe juridice atâta timp cât nu a fost întocmit tabelul de creanţe.

Înaintarea creanţelor şi întocmirea tabelului de creanţe. Spre deosebire de creditorul care a depus cerere introductivă şi a cărui creanţă se cere a fi izvorâtă dintr-un raport contractual, creditorii care au depus cerere introductivă şi îşi înaintează cerinţele după intentare nu trebuie să întrunească această condiţie. Sunt creditori ai debitorului insolvabil toţi cei care au creanţe patrimoniale faţă de acesta, indiferent de natura lor (contractuale, delictuale, fiscale, administrative, penale).

Potrivit art.85, înaintarea creanţelor are loc în strictă concordanţă cu reglementările privind procesul de insolvabilitate. Astfel, creditorul care are o creanţă faţă de debitor la data intentării procesului de insolvabilitate o înaintează în scris, indiferent de tipul ei, instanţei de judecată (art.131).

Această dispoziţie sugerează că toţi creditorii trebuie să-şi înainteze expres creanţele şi că nu are importanţă dacă din documentele contabile sau din înscrierile din registrele de stat rezultă sau nu această calitate. Luând în considerare faptul că a fost exclusă obligaţia de a informa fiecare creditor cunoscut cu privire la intentarea procesului, admitem situaţia în care unii creditori, în special din cei ale căror creanţe nu au ajuns la scadenţă sau cei care se află peste hotare, nu vor avea cunoştinţă despre procesul de insolvabilitate şi ar putea să rateze termenul înaintării creanţelor. De asemenea, considerăm că administratorul trebuie să fie obligat să notifice fiecare creditor cunoscut despre intentarea procesului de insolvabilitate.

Dacă creanţele se înaintează în instanţă până la data aprobării tabelului de creanţe, ele vor fi incluse în acest tabel la rangul şi clasa respectivă, sub rezerva validării. Creanţele înaintate după aprobarea tabelului de creanţe, dar până la data încetării procesului vor putea fi incluse în acest tabel dacă se întemeiază pe un titlu executoriu sau pe o hotărâre definitivă. Dacă nu figurează în unul din cele două documente, creanţa se consideră nevalidată.

În cazul în care din documentele debitorului rezultă calitatea lui de creditor al unei persoane, considerăm că el trebuie inclus în tabelul de creanţe ale creditorilor chiar dacă nu a formulat în scris cerinţa sa. O astfel de reglementare ar permite prevenirea unor abuzuri din partea administratorilor, dar, totodată, şi înlăturarea unei nedreptăţi. Creditorii gajişti ar putea, de asemenea, să nu-şi formuleze în scris creanţele, deoarece contractul de gaj încheiat legal se înscrie într-un registru oficial şi, atâta timp cât această înregistrare există, nimeni nu poate pune la îndoială calitatea de creditor gajist.

Creditorul va înainta creanţa printr-o cerere de chemare în judecată, adresată instanţei care a intentat procesul de insolvabilitate, anexând la ea toate documentele necesare. Pe baza cererilor depuse de creditori în instanţă, administratorul îi înscrie în tabelul de creanţe după clasa şi rangul lor. În tabelul creanţelor trebuie indicată precis suma creanţei fiecărui creditor şi ordinea de achitare conform regulilor stabilite.

Tabelul de creanţe se completează cu cerinţele creditorilor care depun cu întârziere cererea.

Validarea creanţelor. Pentru a fi recunoscute şi satisfăcute, creanţele incluse în tabel, trebuie să treacă procedura de validare, ceea ce presupune examinarea lor la şedinţa adunării creditorilor (adunarea de validare), cu participarea administratorului insolvabilităţii şi sub conducerea instanţei de judecată.

Creanţa se consideră validată şi se înscrie în tabelul de creanţe dacă nu a fost contestată de administrator sau de vre-un creditor chirografar. Validarea şi includerea creanţei în tabel se face prin încheiere a instanţei (art.138), care are efectul unei hotărâri definitive (art.136 (3)).

Creanţa contestată se poate include în tabelul de creanţe la şedinţa specială de validare după ce creditorul înlătură contestaţia. Pentru contracararea contestaţiei, creditorul trebuie să prezinte probe suplimentare.

Legiuitorul stabileşte că la şedinţa de validare ar putea fi contestată şi creanţă întemeiată pe un titlu executoriu sau pe o hotărâre judecătorească definitivă, însă contestatorul trebuie să prezinte probe concludente despre executarea creanţei sau despre anularea hotărârii definitive sau a actului în al cărui temei a fost eliberat titlul executoriu.

Dacă creanţa a fost contestată şi validarea ei respinsă, implicit includerea în tabelul de creanţe, creditorului i se eliberează un extras din tabelul de creanţe. Acesta are dreptul să conteste cu recurs refuzul validării ori să preia procesul pendinte suspendat în legătură cu intentarea procesului. Creditorul care a atacat cu recurs refuzul validării sau a preluat procesul pendinte, trebuie să prezinte administratorului, în decursul a 15 zile, probe că a făcut acest lucru, iar administratorul este obligat să consemneze faptul în tabelul de creanţe şi să rezerveze din masa debitoare partea care ar acoperi creanţa, în cazul în care litigiul s-ar soluţiona în favoarea acestui creditor. Creditorul trebuie să procedeze la contestarea nevalidării ori să preia procesul pendinte şi să prezinte administratorului dovada contestării sau preluării procesului, iar acesta este obligat să-i rezerveze din masa debitoare partea ce i se cuvine. Creditorii care au înaintat creanţe după încetarea procesului de insolvabilitate, precum şi cei care nu au contestat nevalidarea şi nici nu au preluat procesul pendinte nu vor fi satisfăcuţi din masa debitoare.

Dacă instanţa de recurs sau instanţa care a examinat procesul

pendinte preluat a satisfăcut cerinţa creditorului, hotărârile respective se prezintă administratorului, pentru ca acestea să facă rectificări în tabelul de creanţe.

4.2.3. Distribuirea masei active între creditori. După transformarea în bani a bunurilor din masa debitoare, procedura judiciară intră în faza finală, care constă în distribuirea banilor între creditori, aceasta fiind scopul principal al procesului de lichidare a patrimoniului.

Distribuirea banilor obţinuţi din vânzarea masei debitoare poate începe doar după adunarea de validare şi numai între creditorii cu creanţe validate. Distribuirea se face de către administrator în funcţie de suma existenţă pe contul special. Administratorul poate începe distribuţia până la vânzarea tuturor bunurilor, stingând parţial sau integral creanţele creditorilor şi modificând continuu, în proporţia respectivă, tabelul de creanţe. Pot fi efectuate aşadar mai multe distribuţii intermediare şi, ultima, finală.

Distribuţia intermediară se face conform unei liste de distribuţie, întocmită de fiecare dată de către administrator, aprobată de comitetul creditorilor, dacă acesta este format, şi prezentată instanţei de judecată. Creditorii pot lua cunoştinţă de lista de distribuţie şi, dacă nu sunt de acord cu ea, o pot contesta în modul stabilit la art.145.

Distribuţia finală se face numai după şedinţa de distribuţie finală a adunării creditorilor, la care se examinează şi se aprobă raportul final al administratorului, se examinează contestaţiile contra listei de distribuţie finală şi, după caz, se modifică această listă, se decide asupra părţii nevalorificate din masa debitoare.

Distribuţia trebuie să se facă în timp restrâns, or o întindere nejustificată a timpului ar putea fi calificată drept lipsă de profesionalism sau o rea-credinţă.

Ordinea de satisfacere a creanţelor. Cu banii obţinuţi din comercializarea masei debitoare vor fi satisfăcute în mod succesiv creanţele creditorilor garantaţi, ale creditorilor masei debitoare şi ale creditorilor chirografari, ultima clasă având mai multe ranguri şi formând, de fapt, randuri ale creditorilor. Creanţele fiecărui rang de creditori se satisfac după stingerea în totalitate a creanţelor rangului precedent. Dacă banii obţinuţi din comercializarea bunurilor debitorului sunt insuficienţi,

creanţele creditorilor unui rang vor fi satisfăcute proporţional sumei ce revine fiecărui creditor.

Creanţele creditorilor garantaţi. Sunt creditori garantaţi cei asiguraţi cu garanţii reale (gaj şi ipotecă) sau cei echivalaţi lor. Aceştia trebuie să fie satisfăcuţi cu prioritate din banii obţinuţi prin vânzarea bunului cu care a fost garantată creanţa. Potrivit art.129, din produsul obţinut din valorificarea bunului grevat cu o garanţie reală se scad cheltuielile de validare şi valorificare, iar cu restul se acoperă de îndată creanţa creditorului garantat. Creanţa neacoperită cu preţul bunului gajat poate fi formulată ca o creanţă chirografară şi satisfăcută din valoarea celorlalte bunuri ale debitorului în modul stabilit la art.142.

Dacă suma obţinută din vânzarea bunului gajat va depăşi suma creanţei, excedentul va intra în masa debitoare, urmând a fi repartizat între celelalte categorii de creditori.

Creanţele creditorilor masei debitoare. La întocmirea listei de distribuire intermediară, administratorul va calcula cheltuielile aferente procesului de insolvabilitate, va stinge creanţele apărute după intentarea procesului, apoi va proceda la stingerea creanţelor chirografare. În cazul în care procesul de insolvabilitate încetează din cauza lipsei masei debitoare, creditorii masei vor fi satisfăcuţi potrivit art.154 alin.(3), iar în caz de încetare a procesului pentru insuficienţă de masă debitoare, creditorii masei vor fi satisfăcuţi potrivit art.156.

Creanţele creditorilor chirografari. Creanţele creditorilor chirografari se satisfac potrivit rangurilor stabilite la art.54. Astfel, aceste creanţe se satisfac în ordinea ce urmează:

a) Creanţele cetăţenilor faţă de care debitorul răspunde pentru prejudiciul cauzat sănătăţii lor şi creanţele în legătură cu decesul lor – pe calea capitalizării plăţilor respective pe unitate de timp.

Satisfacerea acestor creanţe se efectuează prin transmiterea sumelor de bani calculate către Casa Naţională a Asigurărilor Sociale, care acumulează mijloacele băneşti conform *Legii nr. 123/1998 cu privire la capitalizarea plăţilor periodice*[603]. Calcularea sumelor supuse capitalizării se efectuează conform *Regulamentului cu privire la modul de calculare a*

603 *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* 1998, nr. 85-86.

plăţilor periodice capitalizate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 127 din 15 februarie 2000[604]. Prin satisfacerea acestor creanţe, statul urmăreşte asigurarea persoanelor care nu se pot întreţine sau a căror capacitate de a se întreţine s-a redus în urma unui accident în producţie sau a unui delict pentru care debitorul răspunde. Dacă nu s-ar încasa din activele debitorului, statul ar trebui să-l asigure cu o pensie socială, ceea ce, în situaţia actuală, ar mări presiunea asupra bugetului.

b) Creanţele privind plata salariului, inclusiv indemnizaţiile de concediere a personalului în legătură cu procesul de insolvabilitate, precum şi remuneraţia datorată conform drepturilor de autor. Conform acestei prevederi, angajaţilor se plăteşte salariu indiferent de termenul pentru care nu l-au primit. Trebuie menţionat faptul că retribuţia muncii calculată persoanelor după începerea procesului de insolvabilitate, dacă aceştia continuă raporturile de muncă cu debitorul gestionat de administrator, se plăteşte în ordinea stabilită pentru creditorii masei. În cazul procesului de insolvabilitate al unei bănci comerciale, la această categorie se includ şi *creanţele din depozitele bancare ale persoanelor fizice garantate de Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar,* art.203 alin.(2).

c) Creanţele pentru impozite şi alte obligaţii faţă de bugetul public naţional. Conform acestei prevederi, se plătesc datoriile faţă de bugetul public naţional, adică se plătesc atât obligaţiile faţă de bugetul de stat, bugetele locale şi Casa Naţională a Asigurărilor Sociale (taxe, impozite şi cota pentru asigurările sociale), cât şi penalităţile, amenzile etc. Modul de calculare a datoriilor faţă de Casa Naţională a Asigurărilor Sociale este reglementat de Legea nr. 489/1999 privind sistemul public de asigurări sociale[605]. Trebuie luat în considerare faptul că creanţele respective trebuie plătite şi la salariile şi indemnizaţiile achitate în legătură cu disponibilizarea angajaţilor precum şi la remuneraţia administratorului şi la contractele de muncă care continuă în timpul procesului de insolvabilitate. În cazul procesului de insolvabilitate a unei bănci comerciale, în această categorie se includ şi creanţele din depozitele

604 *Ibidem*, 2000, nr. 19-20.
605 *Ibidem*, nr.1-4.

bancare ale persoanelor fizice *care nu sunt garantate* de Fondul de garantare a depozitelor în sistemul bancar art.203 alin.(2).

d) Creanţele de restituire a datoriilor faţă de rezervele de stat.

e) Creanţele altor categorii de creditori, care nu sunt de rang inferior. Din această categorie fac parte creditorii chirografari (instituţiile financiare pentru creditele acordate, titularii de obligaţiuni, persoanele fizice şi juridice care au încheiat contracte civile sau comerciale, fidejusorii debitorului, acţionarii (asociaţii) pentru dividendele repartizate, dar neplătite etc.

f) *Creanţele creditorilor chirografari de rang inferior.*

- Dobânda la creanţele creditorilor chirografari calculată după intentarea procesului. Conform art.619 din Codul civil, cel care nu şi-a onorat obligaţia pecuniară la scadenţă este ţinut la plata unei dobânzi de întârziere care se calculează, în raporturile dintre întreprinzători, de 9%, iar cele cu participarea consumatorului, cu 5% mai mare decât rata de finanţare a Băncii Naţionale a Moldovei, dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

- Cheltuielile unor creditori chirografari suportate în procesul de insolvabilitate. În procesul de insolvabilitate, creditorul chirografar poate suporta unele cheltuieli, cum ar fi participarea la adunarea creditorilor, comitetul creditorilor etc.

- Amenzile, penalităţile şi recuperarea prejudiciilor, inclusiv a celor cauzate de neexecutarea obligaţiilor sau de executarea lor necorespunzătoare.

- Creanţele din prestaţiile gratuite ale debitorului. Astfel de creanţe ar putea fi în cazul în care debitorul insolvabil s-a obligat să participe la sponsorizarea unor activităţi necomerciale, studiilor unor persoane, la acordarea de ajutor unor persoane defavorizate etc.

- Creanţele legate de rambursarea creditelor de capitalizare ale unui asociat şi altele asemenea. Astfel de creanţe sunt în cazul în care asociatul şi-a lăsat suma dividendelor repartizate, dar neplătite, la dispoziţia societăţii contra unei dobânzi.

Legislaţia prevede posibilitatea distribuţiei masei debitoare şi după încetarea procesului de insolvabilitate dacă anumite sume rezervate au devenit libere, anumite sume plătite din masa debitoare au fost restituite

din diverse motive sau dacă au fost descoperite bunuri care aparţin masei debitoare, numite *distribuţie ulterioară*. Această distribuţie se face prin hotărâre judecătorească, în temeiul art.152.

Soarta creanţelor nesatisfăcute. Dacă masa debitoare a debitorului persoană juridică este insuficientă pentru satisfacerea creanţelor unei categorii sau mai multor categorii de creditori, aceste creanţe sunt considerate stinse. De asemenea, se consideră stinse creanţele nevalidate şi cele care nu au fost înaintate. Dacă masa debitoare a debitorului persoană fizică este insuficientă pentru satisfacerea creanţelor unei categorii sau mai multor categorii de creditori, aceştia, conform art.151, pot înainta creanţele faţă de debitor şi după încetarea procesului de insolvabilitate. Creanţa validată şi inclusă în tabelul de creanţe al unui astfel de creditor este echivalată cu titlul executoriu. Prin urmare, astfel de creanţe nu se sting şi pot fi înaintate spre executare în mod individual, adică urmează a fi încasate din veniturile viitoare ale debitorului.

Soarta masei active rămase după achitarea integrală a creanţelor. Dacă, prin repartizarea finală a masei active, creanţele au fost satisfăcute integral şi au mai rămas mijloace[606], administratorul remite debitorului surplusul. Dacă debitorul este o persoană juridică, administratorul repartizează între asociaţii ei activele rămase, proporţional participaţiunii şi respectând dispoziţiile art.96, 97 şi 115 din Codul civil, adică persoanelor care au suferit eşec în activitatea de întreprinzător.

Dacă creditorii satisfăcuţi nu s-au prezentat la administrator pentru a primi banii şi nici nu au prezentat numărul contului lor bancar, banii vor fi depuşi pe contul *Mijloace întrate temporar în dispoziţia instanţei de judecată*. Considerăm oportună soluţia prevăzută la art. 95 din Codul civil, potrivit căreia, pe numele creditorului, se deschide un cont bancar pe care se transferă banii lui.

4.2.4. Încetarea procesului de insolvabilitate. Procesul de insolvabilitate se încheie printr-o hotărâre judecătorească de încetare a procesului de insolvabilitate în temeiurile şi în modul stabilit la art.150, 154,157 - 159.

---

606 Asemenea situaţii se întâlnesc extrem de rar, dar, într-o ipoteză, legiuitorul a inclus reglementarea respectivă pentru a preveni consecinţele negative, chiar şi rar întâlnite.

După distribuirea activelor, instanţa emite o hotărâre de încetare a procesului de insolvabilitate, pe care o publică în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”,* iar la două săptămâni de la publicare, administratorul va prezenta organului de înregistrare hotărârea de radiere a persoanei juridice din registru sau de decădere a persoanei fizice din dreptul de a desfăşura activitate de întreprinzător (art.150).

Procesul de insolvabilitate poate înceta şi pentru alte motive.

Procesul de insolvabilitate poate înceta *la cererea debitorului* dacă acesta demonstrează că nu mai este în incapacitate de plată sau supraîndatorat (art.158), precum şi în cazul în care, după expirarea termenului de înaintare a creanţelor, toţi creditorii sunt de acord cu încetarea procesului (art.159). În acest caz, instanţa de judecată, călăuzindu-se de dispoziţiile art.160, adoptă o hotărâre care se publică în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*. Dacă hotărârea nu a fost atacată cu recurs sau dacă recursul a fost respins, debitorul îşi continuă activitatea, gestionându-şi de sine stătător afacerile.

Procesul de insolvabilitate poate înceta din *lipsa masei debitoare*, precum şi *în caz de insuficienţă a acesteia*. Instanţa va hotărî încetarea procesului dacă, după intentare, se stabileşte cu certitudine că masa debitoare nu este suficientă pentru a acoperi cheltuielile procesului (art.154), precum şi în cazul în care masa acoperă cheltuielile procesului, dar nu ajunge pentru acoperirea unor alte cheltuieli ale masei debitoare (art.155-157). În astfel de cazuri, hotărârea se publică în *„Monitorul Oficial al Republicii Moldova”*, iar societatea este supusă procesului de lichidare, după regulile stabilite la art.153 alin.(3)-(7).

Radierea falitului din registru. După emiterea hotărârii de încetare a procesului în baza art.150, iar în caz de încetare, pentru temeiurile art.154 şi 156, după îndeplinirea tuturor formalităţilor stabilite pentru lichidare, organului de înregistrare i se prezintă hotărârea şi, după caz, alte documente, salicitându-se radierea debitorului din Registrul de stat. Registratorul, după ce primeşte documentele menţionate, trebuie să radieze debitorul din registru. De la data radierii, debitorul se consideră lichidat, iar debitorul cu personalitate juridică pierde total această calitate, în numele lui nu se mai pot săvârşi acte juridice. Debitorul persoană fizică pierde, la data radierii, capacitatea de întreprinzător. De fapt, persoana

fizică aflată în proces de insolvabilitate pierde capacitatea de a încheia acte juridice în activitatea de întreprinzător la data trecerii dreptului de a administra bunurile sale către administratorul desemnat de instanţă, acesta participând în circuit ca reprezentant al debitorului.

Consecinţele încetării procesului de insolvabilitate şi radierii debitorului din registru. Întreprinzătorul lichidat pentru insuficienţă de masă debitoare şi radiat din registru se consideră lichidat, iar datoriile nesatisfăcute se consideră stinse. În legătură cu această stingere, persoanele care nu au fost satisfăcute poate să treacă la pierderi creanţa lor. Creanţele nestinse ale debitorului persoană fizică urmează a fi satisfăcute din veniturile sale viitoare.

Prin hotărârea de încetare a procesului de insolvabilitate, instanţa poate descalifica debitorul persoană fizică sau administratorii persoanei juridice dacă se demonstrează că ei au contribuit din culpă sau din neglijenţă la survenirea propriei insolvabilităţi (art.200). Descalificarea se aplică pentru o perioadă de cel puţin 12 luni şi de cel mult 5 ani. Datele persoanelor descalificate se înscriu în Registrul cauzelor de insolvabilitate, ţinut de Curtea de Apel Economică. Din acest registru, instanţa eliberează extrase solicitanţilor.

Pe lângă debitorul persoană fizică şi administratorul debitorului persoană juridică, pot fi trase la răspundere materială, administrativă sau penală şi persoanele menţionate la art.220.

Cuprins

Capitolul I

NOŢIUNI INTRODUCTIVE PRIVIND DREPTUL AFACERILOR

§ 1. Noţiunea, obiectul şi definiţia dreptului afacerilor.....3
1.1. Dispoziţii generale 3
1.2. Denumirea materiei. 4
1.3. Noţiunea de drept al afacerilor.....7
1.4. Definiţia dreptului afacerilor. 16
1.5. Obiectul dreptului afacerilor. 16
§ 2. Apariţia dreptului afacerilor.....22
2.1. Dispoziţii generale. 22
2.2. Perioada veche.....23
2.3. Perioada evului mediu. 24
2.4. Perioada modernă. 25
§ 3. Izvoarele dreptului afacerilor 29
3.1. Dispoziţii generale. 29
3.2. Uzanţele comerciale. 29
3.3. Actele normative ca izvor al dreptului afacerilor 30
§ 4. Principiile de bază şi tendinţele moderne ale dreptului afacerilor.....38
4.1. Principiile dreptului afacerilor. 38
4.2. Tendinţele moderne ale dreptului afacerilor. 39

Capitolul II
ACTIVITATEA DE ÎNTREPRINZĂTOR. REGLEMENTAREA JURIDICĂ A ACTIVITĂŢII DE ÎNTREPRINZĂTOR

§ 1. Noţiunea şi natura juridică a activităţii de întreprinzător 43
1.1. Noţiunea activităţii de întreprinzător. 43

1.2. Natura juridică a activităţii de întreprinzător. 44
1.3. Definiţia activităţii de întreprinzător şi elementele ei constitutive..48
1.4. Genurile activităţii de întreprinzător. 55
1.5. Activităţile liberale.....62

§ 2. Reglementarea juridică a activităţii de întreprinzător. Obligaţiile puse în sarcina întreprinzătorilor.....63
2.1. Dispoziţii generale. 63
2.2. Obligaţia întreprinzătorului de a obţine autorizaţii (licenţe) pentru activităţile supuse licenţierii.....65
2.3. Obligaţia ţinerii evidenţei contabile. 71
2.4. Obligaţia întreprinzătorului de a desfăşura activitate în limitele concurenţei loiale. 80
2.5. Alte obligaţii ale întreprinzătorilor. 94

Capitolul III
SUBIECTELE DREPTULUI AFACERILOR
§ 1. Întreprinzătorii ca subiecte ale dreptului afacerilor.....101
1.1 Noţiuni generale. 101
1.2 Subiecte ale dreptului afacerilor. 102
§ 2. Întreprinzătorul persoană fizică.....107
2.1. Dispoziţii generale. 107
2.2 Întreprinzător individual titular al patentei de întreprinzător. 111
2.3 Întreprinzător individual fondator al întreprinderii individuale. .114
2.4 Întreprinzător individual fondator al gospodăriei ţărăneşti. 121
§ 3. Întreprinzătorul persoana juridică.....123

Capitolul IV
NOŢIUNEA, NATURA JURIDICĂ ŞI CLASIFICAREA SOCIETĂŢILOR COMERCIALE CA PERSOANE JURIDICE CU SCOP LUCRATIV
§ 1. Noţiunea şi natura juridică a societăţii comerciale.....128
1.1. Conceptul de societate. 128
1.2. Noţiunea de societate comercială. 129
1.3. Natura juridică a societăţii comerciale. 133
1.4. Deosebirea noţiunii de societate comercială de alte noţiuni similare 136
1.5. Funcţiile societăţilor comerciale.....142
§ 2. Originea societăţilor comerciale.....145

2.1. Primele manifestări de asociere. 145
2.2. Prototipul societăţilor în nume colectiv.....147
2.3. Apariţia societăţilor în comandită.....147
2.4. Apariţia societăţilor pe acţiuni. 148
2.5. Apariţia societăţilor cu răspundere limitată.....152
§ 3. Clasificarea societăţilor comerciale.....152
3.1. Tipuri de societăţi comerciale. 152
3.2. Forme de societăţi comerciale.....155
3.3. Clasificarea societăţilor comerciale după alte criterii 157
§ 4. Legislaţia Republicii Moldova privind societăţile comerciale..161

Capitolul V
CONSTITUIREA SOCIETĂŢILOR COMERCIALE

§ 1. Fondatorii societăţii comerciale.....167
1.1. Persoana fizică ca fondator al societăţilor comerciale. 167
1.2. Persoana juridică fondator al societăţilor comerciale. 173
§ 2. Actul de constituire a societăţii comerciale.....177
2.1. Caracterele juridice ale actului de constituire.....178
2.2. Condiţiile de valabilitate ale actului de constituire.....180
2.3. Conţinutul actului de constituire 189
2.4. Formarea capitalului social. 194
§ 3. Înregistrarea societăţilor comerciale.....195
3.1. Dispoziţii generale..... 195
3.2. Organul de înregistrare.....199
3.3. Actele necesare înregistrării..... 200
3.4 Hotărârea asupra înregistrării cererii de înregistrare.....203
3.5. Registrul de stat al întreprinderilor. 207
3.6. Înregistrarea fiscală a societăţii comerciale. 209
3.7. Consecinţele nerespectării condiţiilor de valabilitate a actului de constituire şi a modului de înregistrare.....210

Capitolul VI
PERSONALITATEA JURIDICĂ A SOCIETĂŢII COMERCIALE

§ 1. Elementele persoanei juridice.....213

1.1. Dispoziţii generale. 213
1.2. Structura organizatorică a societăţii comerciale 215
1.3. Patrimoniul.....224
1.4. Scopul societăţilor comerciale.....224

§ 2. Capacitatea civilă a societăţii comerciale......225
2.1. Generalităţi. 225
2.2. Capacitatea de folosinţă. 227
2.3. Capacitatea de exerciţiu.....232
2.4. Capacitatea procesuală.....236
§ 3. Răspunderea societăţii comerciale.....237
§4. Atributele de identificare ale societăţii comerciale.....239
4.1. Denumirea de firmă. 239
4.2. Sediul. 251
4.3. Naţionalitatea. 253

Capitolul VII
FUNCŢIONAREA SOCIETĂŢILOR COMERCIALE
§1. Drepturile şi obligaţiile asociaţilor faţă de societatea comercială pe care o formează.....255
1.1. Obligaţiile asociaţilor. 255
1.2. Drepturile asociaţilor..... 257
§ 2. Organele societăţii comerciale...... 260
2.1. Adunarea generală..... 260
2.2. Administratorul 265
2.3. Cenzorii societăţii comerciale. 276

Capitolul VIII
PATRIMONIUL SOCIETĂŢILOR COMERCIALE. REGIMUL JURIDIC ŞI COMPONENŢA LUI
§ 1. Patrimoniul şi componenţa lui..... 279
1.1. Generalităţi. 279
1.2. Componenţa patrimoniului. 281
1.3. Bunurile incorporale..... 286
§ 2. Capitalul social..... 293

2.1. Noţiunea 293
2.2. Delimitarea capitalului social de alte noţiuni similare. 294
2.3. Funcţiile capitalului social. 297
2.4. Formarea capitalului social. 298
2.6. Modificarea capitalului social. 307

Capitolul IX
REORGANIZAREA SOCIETĂŢILOR COMERCIALE

Reorganizarea......312
§ 1. Fuziune.....314
1.1. Dispoziţii generale..... 314
1.2. Fuziunea prin contopire.....315
1.3. Fuziunea prin absorbţie.....322
§ 2. Dezmembrarea..... 326
2.1. Dispoziţii generale..... 326
2.2. Dezmembrarea prin divizare..... 326
2.3. Dezmembrarea prin separare..... 331
§ 3. Formele mixte de reorganizare..... 334
3.1. Dezmembrarea societăţii comerciale prin separare cu transmiterea unei părţi din patrimoniu către una sau mai multe societăţi existente (separarea prin absorbţie). 334
3.2. Divizarea societăţii comerciale prin transmiterea către mai multe societăţi comerciale existente a unor părţi din patrimoniu şi în rezultatul căreia prin se dizolvă (divizare prin absorbţie). 337
§ 3 Transformarea societăţii comerciale.....340

Capitolul X
ÎNCETAREA PERSONALITĂŢII JURIDICE A SOCIETĂŢII COMERCIALE

§ 1. Dizolvarea societăţii comerciale..... 344
1.1. Dispoziţii generale. 344
1.2. Dizolvarea voluntară 345
1.3. Dizolvarea forţată 347
1.4. Hotărârea de dizolvare 352

1.5. Înregistrarea dizolvării..... 353
§ 2. Lichidarea.....354
2.1. Dispoziţii generale. 354
2.2. Lichidatorul. 357
2.3. Procedura de lichidare..... 361
2.4. Radierea societăţii comerciale din registrul de stat. 370
2.5. Redeschiderea procedurii de lichidare.....371

Capitolul XI
DIZOLVAREA SOCIETĂŢII COMERCIALE ŞI ÎNCETAREA ACTIVITĂŢII DE ÎNTREPRINZĂTOR ÎN BAZA LEGII INSOLVABILITĂŢII

§ 1. Noţiunea de insolvabilitate.....373
§ 2. Participanţii la procesul de insolvabilitate.....378
2.1. Subiectele supuse procedurii de insolvabilitate 378
2.1.1. Condiţii legale înaintate persoanelor care cad sub incidenţa Legii nr.632/2001.....380
2.1.2. Drepturile, obligaţiile şi limitele impuse debitorului insolvabil...383
2.2. Instanţele competente în materie de insolvabilitate. 385
2.3. Creditorii şi organele acestora.....387
2.3.1. *Creditorii.* 388
2.3.2. *Adunarea creditorilor.* 391
2.3.3. *Comitetul creditorilor.* 394
2.4. Administratorul insolvabilităţii 394
2.4.1. *Condiţiile de ocupare a funcţiei de administrator.* 396
2.4.2. *Desemnarea, destituirea şi demisia administratorului*.....401
2.4.3. *Atribuţiile administratorului*.....402
§ 3. Intentarea procesului de insolvabilitate.....407
3.1. Dispoziţii generale.....407
3.2. Temei pentru intentarea procesului de insolvabilitate. 407
3.3. Înaintarea cererii introductive 408
3.3.1. Înaintarea cererii introductive de către creditori. 408
3.3.2. Înaintarea cererii introductive de către debitor. 410
3.3.4. Depunerea şi admiterea cererii. 412
3.4. Intentarea procesului de insolvabilitate.....415

3.5. Efectele intentării procesului de insolvabilitate. 416
§4. Procesul de insolvabilitate.....418
4.1. Procedura planului 419
4.1.1. *Propunerea proiectului planului* 419
4.1.2. *Admiterea şi confirmarea planului.* 421
4.1.3. *Îndeplinirea măsurilor stabilite în plan.* 422
4.1.4. *Consecinţele realizării sau nerealizării planului.* 424
4.2. Procedura de lichidare a patrimoniului.....424
4.2.1. *Determinarea masei active.* 426
4.2.2. *Determinarea masei pasive.* 438
4.2.3. *Distribuirea masei active ontre creditori.* 441
4.2.4. *Oncetarea procesului de insolvabilitate*.....445